

3 1761 07356066 6

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

7 III. 120
AZ 1861-KI ÉVI

MAGYAR ORSZÁGGYÜLÉS.

~~~~~  
I. KÖTET.



~~~~~  
PEST.

KIADJA OSTERLAMM KÁROLY.

1861.

18 FEB 1971

MAYOR BRUCE BAYNE

LIBRARY
MAY 23 1971
CITY OF TORONTO

J
325
H 26
köt 1

TARTALOM.

	Lap.
Bevezetés	1
A pragmatica sanctio	2
Az országgyűlés egybehívása	9
Az országgyűlés megnyitása	12
A felsőház első ülése	18
A képviselőház első ülése	33
A képviselőház második ülése	35
A felsőház második ülése	41
A képviselőház harmadik ülése	44
A felsőház harmadik ülése	47
A képviselőház IV. ülése	56
" V. ülése	58
" VI. ülése	59
" VII. ülése	70
" VIII. ülése	76
" IX. ülése	80
" X. ülése	88
" XI. ülése	94
" XII. ülése	101
" XIII. ülése	106
" XIV. ülése	109
" XV. ülése	135
" XVI. ülése	139
" XVII. ülése	145
" XVIII. ülése	150
" XIX. ülése	152
" XX. ülése	160
" XXI. ülése	161
Deák Ferenc felirati indítványa	163
A képviselőház XXII. ülése	187
" XXIII. ülése	191
Tisza Kálmán határozati indítványa	192
Szalay László beszéde a felirat mellett	204

	Lap.
Várady Gábor beszéde a határozat mellett	212
Kubinyi Rudolf beszéde a felirat mellett.	217
Kubinyi Ferenc beszéde a határozat mellett	222
Bartal György beszéde a felirat mellett	228
A képviselőház XXIV. ülése	239
Csáky Tivadar beszéde a határozat mellett	241
Eötvös József beszéde a felirat mellett	247
Ivánka Imre beszéde a határozat mellett	262
Bende József a felirat mellett	265
Terényi Lajos beszéde a határozat mellett	266
Pap Mór beszéde a felirat mellett	269
Bárczay Albert beszéde a határozat mellett	279
A képviselőház XXV. ülése	283
Lónyay Menyhért beszéde a felirat mellett	284
Szilágyi Virgil beszéde a határozat mellett	302
Somssich Pál beszéde a felirat mellett	328
A képviselőház XXVI. ülése	342
Kállay Ödön beszéde a határozat mellett	343
Klauzál Gábor beszéde a felirat mellett	355
Simonyi Lajos beszéde a határozat mellett	373
Trefort Ágost beszéde a felirat mellett	377
Buzna Lajos beszéde a határozat mellett	387
A képviselőház XXVII. ülése	399
Andrássy Gyula beszéde a felirat mellett	400
Szaplóczai József beszéde a határozat mellett	412
Szentiványi Károly beszéde a felirat mellett	419
Griabrics Ernő határozat melletti beszéde	424
Gorove István beszéde a felirat mellett	429
Kállay Ödön beszéde a határozat mellett	443
Széchenyi Béla beszéde a felirat mellett	450
Sárközy József beszéde a határozat mellett	454
A képviselőház XXVIII. ülése	459
Bezerédi László beszéde a felirat mellett	460
Jókay Mór beszéde a határozat mellett	469

Bevezetés.

Tizenkét évi absolutisticus uralkodás után, mely idő alatt az ausztriai birodalom kül- és belereje majdnem egészen elhervadt, a birodalom nagy hatalmi állása pedig csak névleges leve, — az ausztriai Császár I. Ferenc József ö Felsége indittatva érezte magát birodalma fénye- és erejének emelése tekintetéből a tisztán korlátlan uralmi kormányformát feladni s birodalma országait alkotmányal megajándékozni.

Az absolut kormányforma előtt Magyarország kapcsolt részeivel együtt, egy egész évezreden keresztül független alkotmányos királyság vala, — a császári elhatározás tehát e birodalom alkotmányának csak visszaállítására lehetett vonatkozással. Mely fejedelmi szándék egyszersmind a kibékülés sugárul tünt fel az absolutismus által sértett nemzet irányában, s nyilatkozatra talált az 1860-dik év október 20-kán kiadott császári diplomában.

És a nemzet elfogadta a neki nyújtott jobbot. Nem vette számba, hogy az új oklevél nem keletkezett törvényesen összegyűlt országgyűlésen, hogy az ellenkezik alaptörvényeinkkel, alkotmányos jogainkkal, — kiindulási pontúl, átmeneti eszközül használta fel azt, s elfoglalva a kijelölt tért egyelőre kinyilatkoztatta, hogy szigorúan ragaszkodva az 1848-ik évi szentesített törvényekhez a majdan szabályszerűleg összegyűlendő országgyűlésen törvényesen

fogja a magyar birodalom alkotmányos állását a fejedelemmel történt egyezkedés útján visszaállítani.

A fejedelem a nemzeteli egyezkedés s az új átalakulás alapjául a Pragmatica Sanctiót tűzte ki, s a magyar független királyság ezen alaptörvényét a jelen országgyűlés is kiváló figyelmébe veendi. Szükségesnek találjuk azért, mintegy bevezetésül országgyűlési tudósításaink elé e törvényt a mint törvénykönyvünkben találtatik — ide igtatni.

A pragmatica sanctio.

A királyi öröködési rend.

Az 1687. 2. és 3. törv. cz. és az 1723. 1., 2. s 3. törv. czikkek alapján.

Magyarországban a királyi hatalom s felség elnyerése, az uralkodói szék elfoglalása kezdettől fogva majd a 17-dik század végeig a nemzet szabad választásának s ebbeli önálló jogának kifolyása volt.

Be van kétségen kívül bizonyítva, mikép Magyarorszáiban nem csak a dicső Árpádi s a reá a 14-dik századtól következett uralkodó házak alatt, hanem kezdetben magából az ausztriai házból is másfél századon keresztül az illetők csak a nemzet szabad megválasztása folytán lettek királyokká — a nélkül, hogy hazai törvényeinkben az örökségi jog s az öröködési rend megalapítva és szentesítve lett volna.

A legelső kivétel e választási rendszertől 1687-ben és utána azután 1723-ban tétetett.

Ezen évek országgyűlési végzései valának a legelső törvények, melyek a királyi örökösödésben az örökségi jogot megalapították s az öröködési rendet szabályozák és szentesíték. Ugyanis I. Lipót alatt az 1687. 2. s 3. törv. cz. és III. Károly alatt az 1723. 2. s 3. t. cz.

E törvények azok, melyek a nemzet szabad akaratja és be-

egyezése által, de egyszersmind a nemzet szabadságainak s alkotmányos jogainak biztosítása mellett is jelenben a királyi örökösödés alapjait szolgálják, melyek tehát, mint törvényeink s koronázási hitleveleink s a kir. eskük tanusítják, szorosán s alaposan országunk alaptörvényei közé sorolandók.

Ezeket kell tehát itt egyenként megismertetnünk.

I. Az 1687. országgyűlés 2. s 3. t. cikkelye.

A magyar nemzet, az ország rendjei által képviselve, azon segélyezésért, melylyel I. Lipót hazánkban a török uralomtól megszabadítását elősegéllé, háláját kívánván tanusítani, elhatározta 1687-ben, hogy lemondván a király szabad választásáról, mely ugy is teméntelen zavarokkal s veszélyekkel szokott összekötve lenni, azontul királyai örökségi joggal és pedig a fiágból elsőszülöttségi rendben a habsburgi ház ausztriai és spanyolországi ágaiából legyenek és következzenek. Ez volt a legelső, mely hazánkban az örökösödési rendet fiágon, ágazatilag az elsőszülöttségi sorozatban — tehát még a nőág kizártával megalapította. És ez létesített az 1687. 2. és 3. t. cikkekben.

E cikkelyek nagy jelentősége folytán közöljük azokat egész terjedelmükben :

Az 1687 : 2. cikk. A jelenben uralkodó császári apostoli királyi felség férfiágú elsőszülöttei Magyarország és kapcsolt részeiben természetes és örökös királyoknak nyilvánítatnak.

Mint hogy Ő császári királyi Felségének győztes és dicső fegyverei által a kereszténység kegyetlen ellensége a Török, gyakori általános véres csatákban megtörtetett, és Isten segédelmével azoknak naponkint megújuló nyakas megtámadásai megszüntettek és ő jármából, melynek igája alatt eddig az egész nemzet nem csekély kárával oly hosszú idő óta nyögött, ezen ország leghirnevesebb erősségei s ezek közt a hajdan legvirágzóbb királyi fénylak Buda vára is mint az egész ország védbástyája annak legfőbb részével kiszabadítva ezen kedves hazánk felszabadítására ezen s több más fent elősorolt áldozatokat hozni kegyeskedett.

1-ör. Ezeknek hálás emlékeül és örök időnkig tartó köszönetéül

az említett ország és kapcsolt részek Karai és Rendei nyilvánítják: hogy mostantól fogva örök időkre senkit más, mint a cs. kir. Felsége férfi ágon lévő örökösének elsőszülöttjét fogják törvényes királyuk s uroknak ismerni (miről már magában az 1542-ik országgyűlési törvényben is emlékeznek) és azt mindenkor, valahányszor hasonló király változás, és koronázás előforduland előrebocsátatván a fentemlített cikkek okirati elfogadását, az az a királyi biztosítást, és az a felett leteendő esküt, azon alakban mint az ősei által letétetett, országgyűlésileg ezen Magyarország határai között ünnepélyesen megkoronázandják.

Az 1687 : 3. törvénycikk. Fentisztelt Ő cs. kir. Felsége férfiágú örökösének magvaszakadtával, az ország trónjára jutandnak a spanyol királyi ág szintén fiágon lévő első szülött örökösei, és csak azok magvaszakadtával lép vissza érvényébe az országos Rendeeknek ősi király választási joguk és megerősített szokásuk.

Ila pedig (mitől az isteni jóság örök időkre örizzen) ugyan fent említett Ő cs. kir. Felségének fiörökösei végkép kihalnának, akkor jelen uralkodói örökösödés (hasonlag az előnyilvánított módon a királyi megerősítés biztosítékának és az előbbi szakaszokban érintett okleveles cikkelyek s felettüki eskütétel elfogadásának előbocsátása feltétele alatt) szálljon át Ő Felsége II. Károly spanyol király szintén fiágára, tehát csak azon esetben (mit a kegyelmes Isten távoztasson) ha mind fentirt Ő cs. kir. Felségének, mind pedig Ő Felsége a spanyol királynak fiágú örökösében magva szakadna — csak is akkor térjen vissza a Karok és Rendei régi és ősi új király választási és koronázási joguk és megerősített szokásuk.

2. Az u. n. Sanctio Pragmatica az 1723. 2. s 3. törvénycikkelyek alapján.

A fentidézett 1687-ki törvénycikkek először szabályozák a magyar királyság örökösödési rendjét, azonban csak a fiágon — a leányág kizártával.

Miután III. Károly a nem magyar országaiban 1715-ben az u. n. Sanctio Pragmatica által a leányágra is kiterjeszté az örökösödési rendet, az 1723-i országgyűlésünkön az ország rendjei azon

Sanctio Pragmaticát hazánkra nézve is elfogadták, és törvénybe az ígatták, mi által az jogérvényre emeltetett.

Ezen Sanctio Pragmatica szerint előbb III. Károlynak, azu tán I. Józsefnek s végre I. Lipót leányainak utódjai hivatták az örökösödsre, a már megalapított első szülöttség rend szerint.

Tehát áganként az első szülöttek és pedig mindenek előtt fiörökösök hivatták a fejedel mi székre. Mert habár a leányágak, a az a leányok utódjai jogosittattak is fel az örökösödsre, közöttük még is mindig elsőbbségük van a fi-nemzedéknek.

És a nemzet szabad királyválasztási joga csak az érintett 3 leányág összes utódjainak kihaltával fog ismét életbe lépni.

Ugy hogy mint u. ezen évi or. gyűlés l. t. cz. 4. §-sa kimondja, az, ki az ausztriai családiban megalapított első szülöttségi rend szerint a fentebbiek értelmében az ausztriai örökös tartományok örököse leend, az ugyanazon örökösödségi joggal Magyarországnak és szintén feloszthatatlanul ahhoz tartozó részeknek is kétségbevonhatlan királya leend.

Nagy fontosságu, mikép Ő Felsége a 3. cikkelyben különösen megerősíti és megtartandóknak nyilvánítja az ország s részei rendjeinek minden jogait, szabadságukat, kiváltságaikat, mentességeiket, előjogait, hozott törvényeiket s megerősített szokásaikat, valamint hogy utódjai is, magyar királyokul megkoronázandók levén, azoknak fentartására s megőrzésére szintén köteleztetnek.

1723-ik l. törvény cikkek. — Ő császári királyi Felségének legkegyelmesebb s valóban atyai hajlamát a jelen országgyűlésre összehívott és soha nem tapasztalt ily feles számmal megjelent Magyarország s kapcsolt részeinek összes Karai és RR. iránt, és ezek fenmaradására, és az ország s kapcsolt részei közjava gyarapítására, valamint azoknak minden esetben, még az idegen megtámadás ellenében is a többi szomszéd országok és örökös tartományokkal való egyesülésük szilárdítására és a belbéke és egyetértés fentartására célzó gondjait és törekvéseit, ugyan Ő cs. kir. Felségének ezen Magyarország s kapcsolt részei Karai és Rendeihez intézett kegyelmes királyi meghívó leveliből s a legujabb királyi előterjesztvé-

nyekből (propositiokból) is alázatos és jobbágyi hódolatos buzgalommal az országos Karok és Rendek megértvén, ezen irántuk legkegyelmesben tanusított atyai hajlama és kegyelméért, és hogy elment nem állván mind a Romai szent birodalom sőt egész Europa békéjét érdeklő számtalan nagyszerű gondjai — hű alattvalói közé jönni és azokat legmagasabb előttük legkiválóbb tiszteletü személyével atyailag megörvendeztetni, és itt legelőször is s mindenek előtt a hű Karok és Rendek minden abbeli legalázatosabb kérelme előre bocsátása nélkül, csupán azok iránti tiszta atyai indulatának ösztönéből az örökös Magyarországá, kapcsolt részek s azokhoz tartozó minden egyéb országok s tartományok összes Karai és Rendeinek minden oklevéllel biztosított, mint minden egyéb más jogaikban, szabadságaikban, szabadalmaikban, mentességeikben, szokásaikban, kiváltságaikban, és törvényeikben, melyek ez ideig engedettek s alkottattak, s a jelen országgyűlés alatt s jövőben hozatni fognak fentartását ajánlani, és azokat s azok mindegyikét legkegyelmesebben megerősíteni méltóztatott volna, legalázatosabb és mennyire telhetik legmélyebb köszönetet nyilvánitnak Ő császári királyi Felségének azon okból is;

1. §. Hogy az Ő felséges ausztriai házának nőágát is, annak és az attól származott minden utódainak magvaszakadtáig a magyar királyi szent koronára és azon sz. koronához tartozó részek, tartományok s országokban az ország s kapcsolt részei Karai és Rendei szabad akaratu szavazattal kikiáltották és ugyan azon KK. és RR-nek Ő es. kir. apostoli Felségéhez Bécsbe intézett fényes küldöttsége által meghívták ;

2. §. És ezen ajánlatot valamint kegyesen szives készséggel és hálás indulattal fogadván, a hű Karok és Rendek szives és üdvös kivánalmait nem csak elfogadni méltóztatott ;

3. §. Hanem a magyar sz. korona és a hozzá kapcsolt Részek, Országok s Tartományokban az örökösödést, épen oly elsőszülöttségi renddel, mint a tiágnál, azon szabályok szerint, melyek ő császári királyi Felségének más többi Németországban vagy azon kívül fekvő örökös tartományaiban s országaiban általa már megalapított, kihirdetett, megerősített és elfogadtatott, elválaszthatlanul, az

ugyan azon ág fokozatainak egyenlősége mellett, a fiág elsőségének tekintetbe vételével, irányosan fentartatni és megerősíttetni akarná.

4. §. Ugy, hogy azon fi vagy nő örököse, ki a felséges ausztriai ház előrebocsátott országai és tartományainak örököse, ugyan azon felséges ausztriai házban bevett s előbb említett első szülöttségi rendszabály szerint létezend, az öröködésnek épen oly örökségü jogával mostani és jövőre előfordulható minden esetekben, csalhatatlanul Magyarország s elválaszthatlanul értett minden kapcsolt részei örökös Királynak is tekintessék és megkoronáztassék.

II. t. cikk. 1. §. Mivel pedig teljesen át is látnák, hogy a Királyok és Fejedelmek, más emberekkel egyenlőn a halálozási sorsnak szintén alávetve vannak, férfias higgadtsággal megfontolván, annyi és oly nagy mind Ő cs. kir. Felsége elődjeinek, dicsőült atyjának Lipótnak és öcsésének Józsefnek Magyarország legdicsőségebb királyainak, de leginkább a legkegyelmesebben országló Ő cs. kir. apost. Felségének a haza köz javának előmozdítása s így gyarapítására, és híu alattvalói örök üdvére, harc és béke idején végbevitt legdicsőbb tetteit és cselekvényeit, midőn nemcsak ezen örökös Magyarországot és a hozzá kapcsolt részeket, országokat és tartományokat, az előlérített dicsőséges elődeitől általvett állapotában megtartotta; hanem a legújabb török háboru alkalmával is, annak legdühösebb támadásai ellenében lelkesen védte, győztes és szerencsés fegyvereivel a hozzá csatolt Országokba és Tartományokba nevének halhatatlan dicsőségére, és az országos Karok és Rendeknek és az ország magán honpolgárainak tartós biztosítására kiterjesztette úgy, hogy az jövőre minden időben és minden, mind külső megtámadások, mind belső viszályok és veszedelmektől megóvassék, sőt folytonos békekességben és őszinte lelki egyességben, minden, még kül erőszak ellen is védetve, legszerencsésebben fen állhasson.

2. §. Azon fölül minden könnyen eredni szokott belmozgalmakat és magok az ország Karai és Rendei előtt régtől fogva legjobban ismert Trónüresedés (interregnum) alkalmával felünni szokott roszakat szorgosan eltávolítani kívánván;

3. §. Őseik dicséretes példái által lelkesítette;

4. §. És magokat Ő cs. kir. Felsőge legkegyelmesebb urok iránt hálásoknak és hiveknek kimutatni akarván;

5. §. Ő cs. kir. Felsőge fiágának magvaszakadtával (mely magszakadást az Isten legkegyelmesebben eltávoztatni méltóztatnék) az örökös jogot Magyarországon, és szent koronájára nézve, és az ahhoz tartozó részekben, tartományok és országokban melyek már isten segedelmével visszafoglaltattak, és jövőben visszafoglaltatandnak, a felséges ausztriai háznőivadéka iránt is kiterjesztik és pedig első helyen a most dicsőségesen uralkodó Ő cs. kir. felségének;

6. §. Azután annak magvaszakadtával a dicső néhai Józsefnek; és

7. §. Ezeknek is kihaltával, néhai dicsőült Lipótnak, Császárok s Magyar királyoknak ágyciből leszármazott utódjainak s azok törvényes római katolika hitű mindkét nembeli örökösöknek ausztriai Főhercegeknek, a most uralkodó Ő császári királyi Felsőge által minden más országaiban és mind Németországban mind pedig azon kívül fekvő örökös tartományaiban megállapított első szülőtti fent említett jog és renddel, eloszthatlanul és elválaszthatlanul, egyenkint és együtt, Magyarországgal s hozzá kapcsolt részeivel, országok és tartományokkal örökösen birtoklandó uralkodással és kormányzással átadatják;

8. §. És az említett örökösödést elfogadják.

9. §. És ily módon ugyan azon a felséges ausztriai házba bevett és elismert nőági örökösödést (kiterjesztvén azokra most s akkorra az 1687-ik 2. és 3-ik és hasonlóul az 1715-ik 2. és 3-ik t. cikkeket) a fent mondott rend szerint megalapítják;

10. §. Ugyan azon felséges háznak előlemlített nőága előbb érintett módon kijelölt örökösök és ezek mindkét nembeli utódjai felséges ausztriai Főhercegek által, elfogadandónak, megerősítendőnek és az előrebocsátottakban szintén előírt módon Ő cs. kir. Felsőge által legkegyelmesebben megerősített oklevelet és az ország s a hozzá kapcsolt részek, Országok s Tartományok Karai és Rendeinek más előbb érintett szabadságaival és előjogaival az előhozott

törvénycikkek értelmében, jövendőre s minden időkbén, a koronázás alkalmával megtartandónak elhatározzák.

11. §. És csak az előmondott nő ág tökéletes kihalta után foghat a Karok és Rendeknek a király választása, és koronázása iránti ősrégi megerősült s elfogadott szokása s előjoga életbe lépni.

III. t. c. — Ö cs. kir. Felsege az Ország s ahhoz kapcsolt Részek összes hú Karai és Rendeinek minden, mind okleveles, mint minden más jogait, szabadságait és szabadalmait, mentességeit, előjogait és alkotott törvényeit s megerősített szokásait (a jelen országgyűlés 2. 3. cikkjei értelmében az 1715. évi 1. 2. 3. t. cz. szerint az ugyanott foglalt esküforma alapján értvén, kegyelmesen megerősíti és megtartandja; és

1. §. Hasonlóul utódai mint Magyarország és ahhoz kapcsolt részeknek törvényesen megkoronázandó Királyai, az ország és hozzákapcsolt részeinek Karait és Rendeit ugyanazon előjogaikban s előrebocsátott mentességeik és törvényeikben sérthetetlenül megtartandják;

2. §. Mely törvényeket és jogokat azonkívül Ö cs. kir. Felsege bármily állásu, fokozatu és állapotu alattvalói által megtartatni fogja.

Ezen előzmények után ezennel elkezdjük országgyűlési tudósításainkat.

Az országgyűlés egybehívása s előleges képviselői magántanácskozmányok.

A fejedelem a magyar királyság nagyait és képviselőit az 1861-ik év april 2-kára Budán tartandó országgyűlésre hivta össze.

Az országgyűlésre meghívó királyi levél így hangzik:

Első Ferencz József Isten kegyelméből ausztriai csász. Magyar-, Cseh-, Halics- és Lodomér-országok Apostoli, ugy Lombardia, Velence és Illyiria királya, Ausztria főhercege stb. Tisztelendő, Tiszteletes, Tekintetes és Nagyságos, Nagyságos Vitézlő, és Nemes, Okos és érdemes, kedvelt Hiveink!

Miután Felseges Nagybatyánk, Első Ferdinánd Császár, Magyar- és Cseh-országok e néven ötödik királya ö Felsegének az

uralkodásról leköszönése és édes atyánk, Ferencz Károly ö cs. k. Fenségének ehhez való utódi jogáróli lemondása következtében a pragmatica sanctio erejénél a birodalmunkbani uralkodásra hivatva, trónra léptünket birodalmunk minden népeinek 1848-ik évi december 2-án tudtára adtuk; m. é. oct. 30-án kiadott elhatározásaink folytán, Magyarország alkotmányos törvényei értelmében leendő királyi fölavatásunkra és ünnepélyes megkoronáztatásunkra, nem különben királyi hitlevelünknek az országos rendek és képviselőknek való átadása végett, továbbá az 1608-iki koronázás előtti 3-ki t. c. értelmében eszközendő Nádorválasztásra, és a végett, hogy az ország boldogságának nevelésére, és a közjó gyarapítására kívánt többféle nagy fontosságú törvényes intézkedésekről, kedvelt Magyarországunk s a hozzá csatolt részek hiv Rendeivel és Képviselőivel, atyai szívünk kívánata szerint tanácskozhassunk, folyó 1861. évi Szent-György hó 2-ik napjára szabad királyi Buda városunkba közországgyűlést rendelőnek, hirdetendőnek, s azt Isten kegyelméből saját személyünkben vezérlendőnek elhatározáunk. Mire nézve nektek ezennel komolyan parancsolván, kegyelmesen meghagyjuk, hogy a kirendelt helyre és időre kebletekből 1848-ki évi 5-ik törv. cikk alapján kikirdetett választó rendszabály szerint választandó, és kiküldendő követeket béke s nyugalom szerető, alkalmas férfiakat kifogás nélkül küldeni s igazítani tartozzatok, kik az érintett országgyűlésen jelen lenni, s ott a többi Főpap, és Zászlós urakkal, és nevezett Magyarországunk, és az ahhoz csatolt Részek Rendeivel és Képviselőivel kegyelmes szándokunkat, s előterjesztvényeinket, mint egyedül az ország üdvére, fentartására, s felvirágzására irányzottakat bővebben megérteni s azok felett tanácskozni és értekezni kötelességüknek ismerjék. — Hozzátok egyébiránt es. k. kegyelmünkkel kegyesen hajlandók maradunk. Kelt birodalmi fővárosunkban Bécsben Ausztriában böjtelő hó tizennegyedikén ezer nyoleszáz hatvanegyedik esztendőben.

Ferencz József.

B. Vay Miklós m. k.

Zsedényi Eduárd m. k.

Azonban az országgyűlés megnyitása az eleve kitűzött határidőről elnapoltatván a képviselők az időt előleges s tájékoztató magántanácskozásokra használták fel. — April 1-én a Tigris vendéglőben történt tanácskozás eredménye az lön, hogy miután az országgyűlés tartása Buda városába lenne kitűzve, a jelenlevő képviselők oda az 1848-iki törvények értelmében tanácskozásra meg nem jelenhetnek. S e megállapodásukat az országgyűlések agg bajnoka az ősz Palóczy László borsodi képviselő és korelnök által az ország birája gr. Apponyi György ő excellentiájának tudomására is jutatták. Ez ügyben az országbiró ő exca táviratilag felirt ő Felségéhez, mire a válasz ugyancsak táviratilag Pestre visza csakhamar megérkezék. A megérkezett válasz, melyet az országbiró Palóczy László képviselő és korelnök tudomására adott, új tanácskozmányt igényelvén a képviselők a Tigris vendéglőben apr. 3-kán ujra összejöttek, hol Palóczy László az egybegyűlt képviselőkkel tudatá ő Felségének az országgyűlése megnyitását illető s az országbiróhoz táviratilag intézett e következő válaszát: „Ő Felsége az ország képviselőinek előterjesztett kívánsága következtében, maga részéről is hozzájárul, hogy a királyi palotában történendő megnyitás után a törvényhozó testület azonnal Pesten tartsa és tartsa gyűléseit. És ezt a megnyitásra nézve kir. biztosul kinevezett országbiró ur a megnyitó beszédben kijelentse. — Ezenkívül az is jelentetett, hogy országbiró ur ő exca van a felső tábla elnökeül kinevezve“. — A képviselők ő Felsége elhatározását tudomásul véve e tárgyban értekezlet megtartását april 4-kére a megyeházában délelőtti tíz órára tűzték ki.

Az előre kitűzött tanácskozmányt a képviselők a megyeházában april 4-kén reggeli 10 órakor Palóczy László elnöklete alatt megtartották. Ez alkalommal Nyári Pál pest megyei követ ugy nyilatkozott, hogy a képviselőház még konstituálva nem lévén az üzenet tekintetében határozat nem keletkezhetik s így mindenki belátása és tetszése szerint cselekedhetik (az az ha akar mehet Budára az országgyűlés megnyitására, vagy el is maradhat a megnyitási ünnepélyről). Ellenben Deák Ferenc pest belvárosi képviselő oda nyilatkozott: hogy nem arról levén szó, hogy az országgyűlés Pes-

ten vagy Budán nyitassék-e meg, hanem, hogy megnyitassék-e, vagy pedig meggátolás által megfosztassunk-e az alkalomtól az országgyűlésen mentül előbb előadhatni kívánatainkat, sérelmeinket, megjelölni a nemzetiségek irányábani állásunkat: hazafiai kötelességének tartja az országgyűlés megnyitását lehetővé tenni s ő, ha maga is, jelen leend a királyi palotában történendő megnyitáson. Ez alkalommal gr. Teleki László pest megyei képviselő kijelenté, hogy ő nem menend Budára — s e véleményben vala a képviselők legtöbbje. — Erre a korelnök fölkérte, hogy a megnyitási ünnepély után hívja össze tanácskozmányra a képviselőházat, mely tanácskozmány az első rendes ülés napját határozandja meg.

Az országgyűlés megnyitása

1861. april 6-kán.

A nemzet gyűlése april 6-kán nyitattott meg.

A pesti lánchíd-főtől kezdve a budai várpalotáig roppant néptömeg állott két sorban, mely — különösen Budán — a pompás fogatokban érkező nevezetes személyeket dörgő éljennel üdvözölte.

Délelőt 11 órakor volt a királyi várkápolnában az ünnepélyes „Veni Sancte“ melynél bibornok herczegprimás Scitovszky János ő eminentiája személyesen celebrált.

A bevégzett isteni tisztelet után megnyiltak az előcsarnokokban várakozó urak előtt a királyi trónterem szárnyajtai, s ragyogó ékszerekkel, még ragyogóbb arcokkal láttuk belépni a haza főrangú zászlóseit, az Almássy, Batthyányi, Károlyi, Zichy, Dessewffy, Eszterházy, Pejachewich s másokat, valamint az egyháziak közül Scitovszky, Bartakovics, Lonovics és Kunszt érsekek, Peitler, Szenczy, Haynald, Haas és Gaganez püspököket.

Az országgyűlés megnyitásával megbizott országbíró Apponyi gróf ő excellentiáját szünni nem akaró éljen üdvözölte. Ő excellentiája a terem közepén levő trónmenyezet előtt, — melyen valamint általában az egész teremben, nemcsak nekünk, de még a külföldiek-

nek is feltűnt az ország címerének és színeinek teljes hiánya — megállván, néhány rövid, de velős szóval üdvözlé a számosan egybegyűlt felsőházi, de valóban gyéren képviselt alsőházi tagokat.

Azután az országgyűlés megnyitására vonatkozó e következő királyi leirat olvastatott el:

ELSŐ FERENCZ JÓZSEF,

Isten kegyelméből ausztriai Császár, Magyar-, Cseh-, Halics- és Lodomér-országok Apostoli, ugy Lombardia, Velence- és Illiria királya, Ausztria Főhercege. Hiv Magyarországunk s az ahhoz kapcsolt részek zászlósainak, egyházi és világi főrendeinek és képviselőinek, kik az általunk 1861-ki aprilis 2-kán szab. kir. Buda városunkba összehívott országgyűlésén egybegyűlvék, üdvöt és kegyelmünket!

Kedvelt Hivünk! Miután azon óhajításunk teljesedésében, miszerint hiv Magyarországunknak f. é. april 2-kán egybehívott országgyűlését személyesen megnyitni, s királyi személyünkben vezérelni szándékoztunk, jelenleg akadályozva vagyunk, ezennel legkegyelmesebben tudósítjuk Hűségötöket, miként a jelen országgyűlésnek legfelsőbb királyi nevünkben megnyitásával, őszintén kedvelt Hivünket, tekintetes és nságos nagyapponyi gr. Apponyi György belső titkos tanácsosunkat, és Magyarországunk biráját, mint egyenesen e végre meghatalmazott kir. biztosunkat biztuk meg, ki is Hűségötöknek az 1848-ik évben december 2-án Ollmütz városában kelt azon lemondó levelet, mely által Felsőleges nagybátyánk ELSŐ FERDINÁND Császár, Magyar- és Csehországban e néven ötödik király, trónroli lelépését és Felsőleges Atyánk Ferencz Károly cs. kir. főhg a trónhozi jogáról való lemondását ünnepélyesen nyilvánították, törvénybe-ígtatás végett hiteles fordítás s másolatban átadandja, s egyszersmind az 1724-ki első és másodok törvényeikkelben foglalt pragmatica sanctio céljainak biztosítása iránti kegyelmes királyi szándékunkat külön meghagyásunkhoz képest nyilvánítandja, hogy e szerint a Mi, s Hűségötök köz-

megegyezésével szerkezendő királyi hitlevél megállapítása után, Magyarországnak ősi alkotmánya értelmébeni királyi fölavattatásunk, s ünnepélyes megkoronáztatásunk végett, hí körötökben megjelenve, ezen országgyűlést királyi előadásaink átadása mellett, személyesen vezérelhessük.

Bizván a mennyei Felség kegyelmében és hí magyar nemzetünk hódolatos ragaszkodásában, hogy kis idő múlva teljesülve láthatandjuk ezen őszinte élénk óhajtásunkat — királyi személyünknek mikénti ünnepélyes fogadtatása iránt, a mai napról kelt s Hüségöknek nevezett királyi biztosunk által kézbesítendő külön utasító rendeletünk a bevett szokás szerint intézkedik. Hozzátok egyéb iránt császári királyi kegyelmünkkel állandóan hajlandók maradunk. Kelt birodalmi fővárosunkban Bécsben, Ausztriában, Szent-György hava első napján 1861-ik évben.

F e r e n c z J ó z s e f m. k.

B. V a y Miklós m. k.

Z s e d é n y i Eduárd m. k.

Ennek megtörténtével az országbiró ő excellentiája megnyitó beszéde következett, mely így hangzik :

Felséges urunk, beváltva mult évi mindszenhava 20-án adott királyi szavát, az egybegyült törvényhozó testnek bizalomteljes üdvözlétét jelenti ki általam. Teszi ezt azon meggyőződésben és erős hitben, hogy nincsen előítélet, nincsen félreértés, és nincsen akadály, melyet őszinteség, férfias és kölcsönös jóakarát legyőzni képes ne volna.

Midőn Felséges urunk a komoly idők szülte súlyos gondjai között, reményeit az országgyűlésének megtartásába helyezé, midőn e hív és lovagias nemzet Rendei és képviselőinek közreműködésétől várta atyai szívét sujtó aggályainak megszüntetését, a bonyolult viszonyoknak kiegyenlítését, és a létező nehézségek szerencsés megoldását: akkor a nemzetnek alkotmányos érzetével, és hazafiui lelkiületének legélénkebb kívánatával találkozott; de találkozni fog

szintugy azon nemes indulatával is, mely a nemzetet jellemzi, mely annak történeti sajátja.

Mélyen érzi Felséges urunk, hogy a lefolyt viszontagságos idők emlékei, ha szeretett Magyarorszáგában aggasztják a kedélyeket, egyszersmind Ő Felsége atyai keblén is fájdalmas sebeket ejtettek, és tudja, hogy egyedül kölesönös jogtisztelet és viszonyos érdek-méltánylat létesíthetik az egyetértést, bizodalmat, őszinte békülést és hogy csak ezek hozhatják meg ama fájdalmakra az enyhületet, és tehetik le egyszersmind alapját a jobb és megnyugtatóbb jövőnek.

Felséges urunk összehíva a törvényhozó testet, hogy vele az ország alkotmányos állapotainak visszaállítása, biztosítása, a viszonyok igényeihez leendő idomitása, a tapasztalás tanuságaihoz mért tökéletesítése iránt tanácskozhassék, — tette ezt különösen azért, hogy ezen ország első nagy királyának szent koronájával ősi szertartások szerint magát felavattassa — miután Felséges nagybátyja Ő cs. k. Apostoli Felsége V. Ferdinándnak a trónról történt lelépte, és Fenséges édes atyjának cs. k. Főherczeg Ferencz Károlynak az uralkodáshozí jogáról való lemondásával, az összes birodalom és így Magyarorszáг és az ahhoz kapcsolt részek fölötti uralkodás is Felséges urunkra szállott, mely cselekvényekről szóló okmány az ország Rendei és képviselőivel egyuttal közöltetik, és hogy ezt megelőzőleg kir. hitlevele kiadásával, Isten és világ előtt mondanó esküfogadás-sal, szeretett Magyarországa és a hozzá kapcsolt részeknek királyi kötelme hí teljesítését, magának pedig a magyar nemzet hí ragaszkodását minden időkre biztosítsa.

Ezen legmagasabb szándékoktól áthatva lévén Felséges urunk, annál később a nemzet jogszerü igényeinek eleget tenni, mert hinni akarja azt, hogy épen azon elveknél fogva, melyek az országnak alkotmányos intézvényei iránti ragaszkodását a kegyelet legmagasabb fokára emelik, a nemzet ép úgy tudandja a fejedelmi jogoknak és tekintélynek épségét és sérthetlenségét, az állam fönmaradásának és jólétének eme nélkülözhetlen feltételeit szentül fentartani, valamint ennek irányában az őseitől öröklött hívségnek, a birodalom egyes részei között fennálló százados kötelék irányában pedig az őszinte méltánylatnak, kétségtelen jeleit adni.

Felséges urunk abban látja legszentebb fejedelmi feladását, hogy uralkodói jogainak biztosítása mellett, országaira és népeire egyaránt áraszsza ki a mindnyájukra kiterjesztett alkotmányos életnek áldásos eredményeit, és hogy ezen viszonyban találják fel mindnyájan, nemcsak saját létüknek biztosítékát, hanem az egész állam boldogabb jövődjének kezességét és eszközét ebben őrizték és ápolják.

Felséges urunk a birodalom öszvegét képező országok között azon százados kapcsolat fenntartása és szilárdítása céljából, mely az uralkodó Ház közösségén alapulva, és a *pragmatica sanctio* által biztosítva, úgy a külveszélyek elhárítása, mint a jótékony belfejlődés előmozdítása legbiztosabb eszközének bizonyult, és a melynek kölesönös egyetértés alapjáni fenntartását úgy a legmagasb uralkodó Ház, mint az annak uralma alatt élő népek összegének érdekei követelik: multév mindszenhó 20-kán kibocsájtott diplomájában kijellette ugyan azon elveket, melyek a *pragmatica sanctio* céljainak ezen biztosításához, az annak megalapítása óta megváltozott viszonyokra tekintve, mind Magyarorszáგában, mind birodalma egyéb részeiben vezethetnek; azonban érzi Felséges urunk, hogy ezen viszonyok végleges alkotmányos rendezése azon mértékben ígér üdvös sikert, a melyben szeretett Magyarországa alkotmányos belállapotával összehangzásba hozatik.

Ezen indokok vezérlették Felséges Urunkat, midőn az érintett évi diplomát kibocsátotta. Ennek célja Magyarországra nézve az alkotmány jótéteményeinek visszaállítása, a többi tartományokra nézve azoknak hasornemü politikai jogakban leendő részesítése, az egész birodalomra nézve pedig abban áll, mind azon ügyekre és érdekekre, melyek az egész birodalom minden országaival közösek, az alkotmányos országok egyeteme közremunkálását tenni lehetővé.

Noha Ő cs. k. Felségének e részbeni szilárd meggyőződése és uralkodói legmagasb kötelességeinek érzete, és az alkotmányos jogélvezetbe lépő birodalom egyéb részeinek szükségelt megnyugtataása, valamint a közállam anyagi viszonyai által sürgetőleg követelt megállapodása az alkotmányos szerkezeteknek, elkerülhetlenné tévők, miszerint Ő cs. kir. Felsége a mult év mindszenhó 20-án a

népeinek biztosított alkotmányos jogokra nézve adott fejedelmi szavát, a mint a körülmények azt engedék, beváltsa, — nem akarhatta mégis Felséges urunk Magyarország és a hozzákapcsolt részeknek sem saját belügyeit illető törvényszerű illetékességét, és azokra vonatkozó jogait, sem alkotmányos uton gyakorolható ama befolyását a birodalom közös ügyeire kizárni, melyek ezelőtt a többi országok befolyása nélkül, egyedül a fejedelem akarata szerint intéztetvén, Ő Felsége által olyanoknak mondattak ki, melyek ezentul alkotmányos uton és amaz országok képviselőinek részvételével lesznek tárgyalandók és elintézendők.

Ha e szerint az Ő Felsége által elhatározott uralkodási rendszer-változtatás szükséges következtésekint, az ez irányban később kibocsátott legmagasb intézkedéseknek a magyarországi törvényhozó test alkotmányos tevékenységének kezdetét meg kelle előznie, — mégis teljes bizalommal hívja fel a törvényhozó testet az ide vonatkozó ügyeknek tárgyalására, és azon módoknak, melyek utján a birodalom megváltozott belhelyzetének következtében, azok végleges rendezése, a magyar alkotmányos állapotokkal összhangzásba hozható, megvitatására, és e feletti őszinte nyilatkozatának előadására; és annál inkább óhajtja az ide vonatkozó tárgyalások megindulását, minél szükségesebb, hogy szeretett Magyarországnak érdekei magokat az egész birodalom közös ügyét illető tárgyalásoknak már első alkalmával is érvényesíthessék. Szívesen adja magát által ezek folytán Felséges urunk azon megnyugtató reménynek, hogy midőn az országos Rendek és képviselők ezen a birodalom békeszerető népeinek egyetmém oly mélyen érdeklő tárgy felett, a trón irányában egész őszinteséggel nyilatkozandnak, szemek előtt tartandják azon ősök példáját, kik hazájuk alkotmányos jogait az idő és viszonyok szükségével megegyeztetni, s kiegyenlítve összekapcsolni tudták. Azon viszonyok, melyek Felséges urunknak most említett gondjait oly nagy mértékben vevék igénybe, okozták azt is, hogy midőn szeretett Magyarországnak alkotmányos intézvényeit visszaállítani elhatározá, nem látta lehetőnek ezt azonnal s oly mértékben teljesíteni, mint azt atyai szive kívánta volna, — kénytelen lévén az országnak óhajtott kiegészítése tekintetében, a közbejött

események, és a minden népfajokban kifejlődött nemzetiségi és alkotmányos érzelem folytán, minden kényszerítés mellőztével a békés és szabadakaratból folyó kiegyenlítésre időt és módot engedni, — kénytelen lévén továbbá az ország törvényei némely rendeleteit, melyek tapasztalás szerint a fejedelmi jogoknak, és a közbirodalmi kapcsolatnak épségben tartására nézve elégséges biztosítékot nem nyújtottak, újabb átvizsgálás után helyt foglalandó további alkotmányos intézkedésig függőben tartani. És épen azért, ismervén az országnak a törvény szentségéhez való ragaszkodását, szem előtt tartván másrésről a létező viszonyoknak kifejlődését, és azokból folyó fejedelmi kötelességeit, mitsem ohajtott Felséges urunk élénkebben, mint azt, hogy legszorgosabb gondjainak mindezen tárgyait szeretett Magyarországnak törvényhozó testével bizalomteljesen közölván, annak buzgó közremunkálásában hathatós támaszt, és alkotmányos nyilatkozataiban megnyugtatót találhasson; valamint őszintén kívánta azt is, hogy alkalma legyen az országban fölnevelni és megszilárdítani azon meggyőződést, miszerint Felséges urunk a nemzet üdvös kívánságainak kielégítésében helyezi uralkodói hivatásának legkedvesebb feladatát.

Ezen szándéktól indítatva szívesen járult Felséges urunk azon országosan nyilvánult közkívánathoz, hogy az országgyűlési tanácskozások azonnal szabad királyi Pest városába tétetvén által, ottan folytattassanak, és midőn a felebbi két nagyfontosságú ügy feletti tárgyalásokra előlegesen felhívni rendelé Felséges urunk az ország rendeit és képviselőit, fenntartja magának az országos hivatalok betöltése, és egyéb a haza közboldogságának előmozdítására irányzott királyi előterjesztményeinek velünk annak idejében leendő közlését.

A felsőház első ülése.

— *April 6-kán.* —

Az országgyűlés megnyitása után délután egy órakor a felsőház Pesten első ülésre gyűlt egybe a Lloydársulatnak e célra átalakított teremébe.

Itt az elnöki széket a becsületben és a honfi szenvedései közt megöszült id. gr. Eszterházy Mihály, mint korelnök foglalta el. Ideiglenes jegyzőkül a felsőház legfiatalabb négy tagja u. m. Andrassy Aladár gr., Lónyay Albert, Sztáray és Keglevich István grófok kérétek fel.

Gróf Eszterházy M. korelnök a felsőházi ülést következő beszéddel nyitotta meg :

„Nagyméltóságú felsőház! Midőn törvényes szokás szerint mint legidősb tag, és nmlgtok felkiáltása folytán az elnöki széket elfoglalni szerencsém van, örvendezésemet fejezem ki a fölött, hogy nagyméltóságotkat ismét együtt tisztelhetem ; de azon szomorúságot is, mely ellepi szívemet. Nagy örömet érzek a fölött, hogy mindazon urakat, kiket annyiszor volt már szerencsém tisztelni, ismét összegyűlve láthatom az ország dolgai fölötti tanácskozás végett. De fájdalommal nélkülözöm itt azon jelesek, kiket a mostoha sors tőlünk elrabolt. Voltak férfaink, kik e teremben az alkotmányosság ügyét és az ország javát előmozdították. Ha ezen hazánkfiától bennünket csupán a balszerencse fosztott volna meg, nem fájna annyira ; de hogy őket azért kellett elveszteni, mert a hon iránti szeretetből nagy érdemeket szereztek s a haza oltárára áldozatokat hoztak : az minden hazafi szívnek mélyen fáj. Ezen hazánkfiak emlékét itt fölemlíteni azért tartom kötelességnek, mert emlékek iránti tiszteletünket és hazafiai hálánkat kifejezni részemről honfui hivatásomnak ismerem. Többeket mellőzve csak gr. Batthyány Lajos nevét említem fel, a ki szerencsétlenül épen azért áldoztatott fel, mert hazáját szerette. A megdicsőültnek nevét és emlékét fel fogja a hazának a történelem tartani; hagyományos beszéd fogja az ő érdemeit az utókornak átadni, hogy hazafiszeretét minden ember épüljön és tanuljon, hasonlólag mindazon hazánkfiához, kik a szent haza védelmében vagy elestek, vagy vértanuságot szenvedtek. (Megindulás.) Engedjenek meg nmlgtok, de nem birtam elhallgatni, hogy ezen szomorú érzületnek kifejezést ne adjak.“

A korelnök után primás ő emementiája, ki a terembe léptekor a ház tagjaitól állva s éljenzésekkel fogadtaték, — szólalt föl. „Mégvallo — ugymond — hogy szivemből fakadó örömmel szemlélem az

egyesült nemes főrendeket, örömmel afölött, hogy elérkezett azon pillanat, midőn azt, mit 20 éven át folyvást gyakoroltam, 76 éves koromban éltem végszakában ismét teljesíthetem. (Éljenzések.)

Itt vannak azon irományok, melyek kezembe nyújtattak a királyi palotában. Azok három rendbeliek; az első az, melyben mindnyájunk által igen-igen tisztelt és szeretett országunk birája, ő nma királyi biztosnak neveztetik, kire nézve mindnyájan szívünk mélyéből mondjuk hogy Éljen!“ (hangos éljenzések.)

Ez irományt szóló indítványa folytán a gyűlés felolvasott gyanánt tekintendőnek nyilvánítván, annak fölolvastása elmaradt.

A második iromány még életben levő V. Ferdinand királyunknak s ösesének Ferenc Károly főhercegnek Ő Felsége a mostani uralkodó javára történt lemondását tárgyazó okiratnak b. Vay Miklós, m. udv. főkancellár által hitelesített másolata volt, melynek fölolvastatását a gyűlés élénk „halljuk“ fölkiáltásokkal kívánván, jegyző, Sztáray Antal gróf annak fölolvastatásába kezdett, mit azonban béke megyei főispán, Wenkheim Béla b. következő nyilatkozatával szakítá félbe :

„A háznak elfogadott szabályai azt tartják, hogy midőn a ház korelnöke elnöklete alatt ül egybe, mindenekelőtt a törvény szerint constituálja magát, és csak azután, midőn a rendes elnöknek kineveztetését tárgyazó leirat fölolvastatott, vétethetnek föl egyéb tárgyak. Ennélfogva bátor vagyok kérdezni: valjon ilyen kinevezési legfelsőbb leirat érkezett-e ide? s ha igen, rendén volna azt mindezenekelőtt fölolvastatni. (Köz helyeslés.)

Ennek, következtében fölolvastatott Ő cs. kir. apostoli Felségének legfelsőbb leirata, melylyel a főtábla elnökeül gróf Apponyi György országbiró, és alelnökül ifjabb Majláth György főtárnokmester neveztetik ki.

E kinevezési okirat e következő :

Első Ferenc József stb.

Hü Magyarországnak s az ahhoz kapcsolt részek zászlósának egyházi s világi főrendei és képviselőinek, kik az általunk 1861.

évi ápril 2-ára szab. kir. Buda városunkban összehívott országgyűlésen egybegyűlvék, üdvöt és kegyelmüket.

Kedvelt Hiveink! A főrenditábla elnökségével s tanácskozási vezérletével őszinte kedvelt hívünket tek. s nagys. nagy-apponyi gr. Apponyi György belső titkos tanácsosunkat és Magyarország bíráját; a másod elnökséggel pedig őszintén kedvelt hívünket tek. és nagys. székhelyi gr. Majláth György belső titkos tanácsosunkat és kir. tárnok-mesterünket ezennel legkegyelmesebben megbizzuk.

Hozzátok egyébiránt es. kir. kegyelmünkkel állandóan hajlandók maradunk. Kelt kir. fővárosunkban Bécsben, Ausztriában Sz. György hó 1. napján 1861-dik évben.

F e r e n c J ó z s e f.

B. V a y.
Z s e d é n y i.

Az okirat felolvasása éljenzéssel fogadtatott; mire korelnök Eszterházy Mihály gróf következőleg üdvözlé a rendes elnököt:

Ezen felolvasott leirat következtében van szerencsém mint korelnök, igen érdemes rendes elnökünket országbiró ur ő nagyméltóságát üdvözölni, és arra kérni, hogy e helyet, melyet ő nagyméltóságának örömmel átengedek, elfoglalni méltóztassék.

Korelnök az alelnöki székről lélepvén, ezt országbiró ő nagyméltósága foglalá el, zajos éljenzések között, s ekkép szólott:

Gróf Apponyi György: „Midőn Ő Felsége legfelsőbb elhatározása következtében az elnöki széket elfoglalom, mindenekelőtt mély hálámat kell kijelentenem Ő es. kir. apostoli Felsége irányában azon véghetlen kitüntetésért, melyre méltatni kegyeskedett, midőn egy oly testület élére állit, mely nemcsak éseink halhatatlan érdemeit képviseli, hanem azonkívül megértve a kor igényeit, a nemzet minden osztályával, hazánk szent ügyére nézve egy szívet s egy lelket képez. (Tetszés.) — Elfoglalom e széket azon kötelesség érzetében, mely a nm. táblát szintugy, mint valamennyi hazánkfiait lelkesíti; e válságos időkben érezvén mindnyáján a jelen országgyűlés végtelen fontosságát és szent hivatását, mely mindnyájánkat egyformán kötelez.

Égész bizalmamat helyezem feladatomban teljesítésébe, a nmélt. tábla részéről irántam tanusítandó kegyes közreműködésébe, s részemről mindent el fogok követni, a mi nemesak azon kötelességemnek teljesítésére, hanem azonkívül azon célnak elérésére vezet, mely élénk szabva van, s mely mindnyájunk szívét elfoglalja. (Tetszés.) Ezen rövid nyilatkozatom után, azon törvényes gyakorlatnál fogva, mely a nmélt. tábla működését szabályozza, kívánom mindenekelőtt a tanácskozás folyamát megkezdeni s bátor vagyok figyelmeztetni, hogy ezen testületnek tökéletes alakításához azonnal hozzá kellene fogni, valamint azon intézkedésekhez, melyek a ház rendszabályainak 5-ik §-ban foglaltatnak. El levén t. i. általam foglalva az elnöki szék, az első, mit ezen szabály rendel az, hogy a ház titkos szavazás utján 4 jegyzőt válasszon (felolvassa az 5. §.)

Mindenekelőtt tehát a 4 jegyző választásához kell fognunk, mennyiben az nélkülözhetetlen a ház kiegészítéséhez. (Közhelyeslés.)

Az éljenzéssel kísért beszéd után :

Lonovics József érsek és hétszemélynök e következő indítványt tevő : Miután külföldön is szokásban van, de nálunk 1848 ban is megtörtént, hogy elfoglalván a ház rendes elnöke elnöki székét, a korelnöknek, bármily rövid ideig tartott is elnöksége, a ház köszönete, jegyzőkönyvileg fejeztessék ki, bátor vagyok igen tisztelt korelnökünk irányában azt javasolni, hogy ez történjék meg. (Közhelyeslés.)

Ezután a négy jegyző választása történt meg titkos szavazattal.

Megválasztottak : Gozsdn Manó krassói főispán 133, Sztankovánszky tolnai főispán 126, Orezy Béla báró 134, s Károlyi Gyula gr. 119 szavazattal.

Sztankovánszky főispán, többszöri ellenvetései dacára, kénytelen volt a gyűlés élénken nyilvánuló kívánatainak megfelelőleg a jegyzőséget elfogadni.

Ezután gr. Zichy Károly emelt szót :

Gróf Zichy Károly: Méltóságos fő RR. Ezen teremnek ülszöbén átlépven, buzog szívem az örömtől, hogy azon üsvényt el-

értem, mely alkotmányunkhoz ismét visszavezet. Azon alkotmányunk minden jogát keresvén, s meggyőződve levén, hogy azon mélt. fő RR., kiknek nagyobb részével szerencsém volt már az esztergami értekezletben lenni, kiknek az 1847—48-diki törvények iránti ragaszkodását tapasztalni, alkotmányos hitvallásukat megismerni alkalmam volt, velem együtt nélkülözni fogják azt, hogy azon legkegyelmesebb leiratban, melyben nmgu elnök ur, mint ezen országgyűlésnél kir. biztos, nemkülönben a mi táblánk elnökévé, valamint nagyméltóságu tárnokmester ur alelnökévé van kinevezve, a magyar miniszterium, vagy egy magyar miniszternek ellenjegyzése hiányzik. Határtalan exclátok iránti tiszteletünk; tiszteljük, becsüljük, mert már excellentiád nem rég Bécsben a „birodalmi tanács“ neve alatt tartatott gyülekezetben és tanácskozmányban hazánknak jogait, alkotmányát, ámbár nem mint képviselőnk, férfiasan védelmezte, nyílt szivü szólásszabadsággal előadta, és ezzel minden ottlevő tagnak is tiszteletét megnyerte. Emellett fogja excellentiád, habár a kinevezés ellen forma tekintetében kifogást, óvást teszek, köszönetemet, hogy e súlyos állást elfogadni kész volt; fogadják mindazon érdemes urak is, kik a legnagyobb válság idejében a főispáni hivatalokat elvállalták és azáltal Ő Felségét az alkotmányos térre visszavezetni segítették, és kezet nyújtottak, hogy az elhagyott törvényes tért ismét megtalálhassuk.

De bátor vagyok excádat megkérni, hogy a magyar miniszterium elmaradt ellenjegyzését hathatós közbenjárása által Ő Felségétől kieszközölni és egyáltalában minden jövő kinevezésnél a magyar miniszternek aláírását megnyerni iparkodjék; egy szóval, hogy a magyar miniszteriumnak minélelőbbi visszahelyeztetését hazánk javára kieszközölni méltóztassék. (Helyeslés.)

Gr. Cz i r á k y A n t a l fejérmegyei főispán: Midőn e hazafni érzelem sugallta előadást hallottuk, lehetlen hogy részünkről — kik a fejedelmi bizalomnak engedve, engedtünk egyszersmind azon bizalomnak is, melylyel kinevezéseink a megyékben találkoztak, — ez alkalommal azon kijelentést ne tegyük, hogy mi főispánok e tekintetben egyformán érzettük, mikép kineveztetésünkben azon — a törvény által rendelt — kellékek hiányoztak; de mindamellet te-

kintve a haza szent ügyét és a helyzet nehézségeit polgári kötelességünknek tartottuk, kineveztetéseinket elfogadni, azon hitben, hogy azon törvényes kellékeknek rövid idő múlva elég fog tétetni. Pártolom gr. Zichy Károly úr előadását. (Felkiáltás : Mindnyájan.)

R a g á l y i K á r o l y tornai főispán. E teremben nincs tag, ki mélyen ne érezné mindazon sebeket, melyek alkotmányunkon a lefolyt keserű 12 év alatt ejtettek; de épen azért, mert végtelen fáj-laljuk, épen azért, mert azokat orvosolni minélelőbb akarjuk, még pedig úgy, mint az a nemzet képviselőihez, törvényhozóihoz illik azt gyökeresen és nem per excerpta kell tennünk. Ha van valami drága a nemzet életében, bizonyosan legdrágább az idő, és legbeceseb az ép az országgyűlés folyama alatt, melyre függesztve van az ország figyelme. Én oly fontosaknak, oly nagyszerűeknek tartom azon tárgyakat, melyeket az előttem szólók érintettek, miként távolról sem akarnám, azokat így megelőzve tárgyalatni. Minél fontosabb valamely tárgy, annál komolyabb, annál higgadtabb megfontolást kíván. — Kérdem, meg van-e alakulva a ház a törvénszabta szabályok szerint? — úgy-e bár nincsen. — Lehet-e jogosan intézkedni és sérelmeket orvosolni, hol maga a testület megalakulva, kiegészítve nincsen? — azt tartom, nem lehet. — Megkezdettük a törvénszabta módon megválasztani azon férfiakat, kik majdan igazolni fogják, hogy itt vannak-e azok, kiket meg kellett volna a törvény értelmében híni, és ha nincsenek itt, jelentsék magukat, hogy törvénszabta módon nyerjenek szavazatot. Be kell ezt várnunk, addig gyökeresen nem intézkedhetünk, és minél inkább akarjuk fölemlíteni sérelmeinket, ha azt így mintegy rohammal tesszük, nem pedig azon az uton, melyet a törvény elénkbe szab, méltóztassanak elhinni, a véghetlen beceses időt vesztegetjük, és iszonyu felelősség fog ránk nehezedni; méltán megvárván tőlünk a közvélemény, hogy a törvénszabta uton haladjunk, és elhirtelenkedéssel ne vesztegessük az időt anélkül, hogy célt érnének vele. — Várjuk tehát be a tábla megalakulását, és akkor, ha az megtörtént, első teendők lesz nyilvánítani a képviselő-háznak, hogy e tábla meg van alakulva, és egyszersmind illő és méltányos, hogy a kezünkbe adott iratokat adjuk át a kép-

viselő-háznak, hogy felettök tanácskozhassanak. Így meg fog az országgyűlés folyama kezdődni, jelenleg pedig, mielőtt más tárgyhoz fognánk, mielőtt meg lett a ház alakulva, feladatunk akár comitékban, akár összes tanácskozásokban hozzálatni a koronázási hitlevél formájához, és ott mondjuk meg mindazt, mit megmondani szükségesnek tartunk, s igyekeznünk kell azon alkalommal biztosítani mindazt, mit Magyarország függetlensége, és önállása, jövő boldogsága és szabadsága igényel s követel, addig pedig legyen béketürelmünk.

Gr. Pálffy József pozsonyi örökös főispán. Elvileg egyetérték az előttem szólóval, hogy t. i. mindenekelőtt keresztül kell esnünk a verificáción, és azután szóljunk csak egyéb tárgyakhoz.

Tarnóczy Kázmér barsi főispán. Igen sajnálom, hogy nem lehetek egy véleményben Ragályi főispán ural; de, midőn egy nemes ember, kinek a felső táblánál sem ülése, sem szavazata nincsen, midőn azok közül, kik nem mint született magnások, hanem mint főispánok léptek a ház hivatalnokai közé, először szólal föl e teremben, elérkezettnek hiszem azon pillanatot, melyben ezen hivatal elvállalásáról számot adni tartozunk. És midőn gróf Cziráky Antal főispán ur nevünkben is azon megjegyzést tette, miszerint mindnyájan azon nézetben vagyunk, hogy kineveztetésünkre nézve törvényesség tekintetében csakugyan sok kívánni való volna, s hogy csupán csak hazafiui érzelem birt hivatalaink elvállalására, mely elhitette velünk, hogy midőn azon lépést tesszük, a törvényesség terén tovább haladva, nemzetünket oda fogjuk vinni, hogy végre a törvényes tért egészen elfoglalni képes legyen: azt hiszem, jól volt megválasztva a pillanat annak nyilvánítására, hogy igen is átlátjuk interimális állásunkat, és hogy valamint egyrésről fájdalommal magunk magunkról mondani kénytelenek vagyunk, hogy törvényességünk minden oldalról föl nem tartható, ugy másrésről csak azon öntudat, hogy a haza iránti kötelességünk kívánja, birt kineveztetéseink elfogadására. Nem kívánom egyébiránt tartóztatni a tanácskozás folyamát, és röviden csak azzal végzem előadásomat, miszerint azzal, ha az itt történt egyszerű nyilatkozathoz mindnyájan csatlakozunk, ugy gondolom, nem lopunk időt a háztól.

R a g á l y i K á r o l y, tornai főispán. Csupán igazolásomul vagyok kénytelen még egyszer fölszólalni. Távolról sem volt célom, a főispáni kineveztetések törvényszerűségét pártolni; azt hiszem, hogy e tekintetben mindnyájan a közügy érdekében áldozatot hoztunk; jól tudván, hogy bűn lett volna nem menteni meg a hont azon tisztviselőktől, kiket már ugy sem birt többé táplálni; és tudjuk, hogy a megyék szervezete nem léphetett máskép életbe, mintha a nemzetnek visszaadatik a municipalis élet és ezáltal azon erős hatalom, mely őt jogszerűleg megilleti; én egy percig sem védelmeztem az elmulasztott formatörvényességet, de mégis azon óvást épen az ország és megyék érdekében, nem tartom célszerűnek, és kimondom, ne vigyük ezen tárgyat annyira, hogy miután a törvényes formák kényszerűségből elmulasztattak, az eljárások is törvényteleneknek tekintessenek; mert akkor minden megyének tisztviselője is törvénytelen volna Magyarországon. Ez igen kényes dolog; ne bántssuk azt, mert messze vezetne; és anélkül, hogy sebeket orvosolnánk, fölzaklatnók a kedélyeket és a bizalom, mely rendíthetlenül áll a megyei tisztviselők irányában, meg volna ingatva; ez pedig senkinek sem lehet célja. Ennyivel tartoztam igazolásomul.

Báró P r ó n a y G á b o r. Csak azért szólok fel, mert Torna megye főispánja azt hozta fel, hogy nincsen ideje per excerpta sérelmekről szólani. — Én m. gróf Zichy Károly ur bölcs indítványát úgy fogtam fel, hogy akkor, midőn 11 gyászos év után az egész ország kiindulási pontul egyedül csak az 1848-diki törvényeket kanonizálja, midőn egyedül csak az 1848-ki jogalapot véli törvényesnek, és azt életbeléptetni is akarja gyakorlatilag, önkényt következik, hogy ha az 1848-ki törvények egyes pontjaiból valami mellőztetik, ez azon törvények iránt mindenesetre sérelmet képez; — tudjuk pedig, hogy az 1848-ki 3-ik törvénycikk azt rendeli, hogy Ő Felsége a végrehajtó hatalmat csak a felelős magyar miniszterium által gyakorolhatja; tudjuk, hogy épen az idézett cikkben az is van, hogy minden kineveztetésnek a felelős miniszter aláírásával kell történnie; s így miként m. Zichy K. gróf indítványát megtette, — előreboesátván legnagyobb tiszteletem kifejezését, melylyel elnök önmaga iránt viseltetem, kinek érdemeit, melyeket Zichy K. gr. őmltga

is tolmácsolt, minden magyar elismeri; — én is morális kötelességünknek tartom a törvénynek minden betűjéhez ragaszkodni, különösen akkor, midőn alakuló félben vagyunk, midőn az 1848-ki alapon kell megalakulnunk. (Tetszés.) A ház oekonomiájához tartozónak vélem, hogy akkor, midőn a ház elnöksége Ő Felsege által kineveztetik, e kinevezés azonban a magyar felelős miniszterium által aláírva nincsen, és ezáltal a törvényen sérelem történt, itt az ideje, az elnökség iránti tiszteletünk kifejezése mellett, hogy egyszersmind óvásunkat iktassuk most a jegyzőkönyvbe, fentartván a sérelmeknek annak idején egész kiterjedésbeni tárgyalását. (Helyes.) Egyébiránt hosszú beszéddel nem kívánván untatni a nmlt. táblát, egyszerűen nyilvánítom, hogy gr. Zichy Károly ur indítványát egész kiterjedésében pártolom. (Helyes.)

B. W e n k h e i m Béla békési főispán. Az előttem szólók felszólalásait olyaknak nem tartom, hogy azok következtében határozat hozattassék, hanem azokat csak oly nyilatkozatoknak tekintem, melyekre nézve a tárgyalás annak idejében ex asse fog bekövetkezni; jelenleg pedig első teendőknek tartom, a verificationalis választmány tagjainak megválasztásához fogni.

Elnök: A nmltgu főtábla az eddig mondottakat csak egy szerű nyilatkozatoknak vette, melyek csak azért tétettek, mivel a szólók a mutatkozó alkalmat nem akarták elmulasztani, melyeknek azonban a jegyzőkönyvben nyoma lesz. S miután a ház szabályai szerint első teendők, hogy a ház törvényszerű megalakulását eszközöljük, azért mielőtt további tanácskozásokba bocsátkoznánk, mindenekelőtt a verificationalis bizottmány tagjainak megválasztásához kell fognunk.

Ennek folytán az igazolási bizottmány választása kezdetett meg.

Míg a szavazatok megolvastattak, addig az elnök indítványa folytán a fönnemlitett lemondási okmányok felolvasása folytattatott.

E lemondási okmányok szövege e következő :

A szentséges Szentháromság nevében.

Ezer nyolcszáz negyvennyolcadik évi karácson havának má-

sodik napján Ő cs. kir. Felsége dicsőségesen uralkodó Első Ferdinánd parancsára, Olmütz királyi fővárosban, az érseki palota koronázótermében, a felséges ausztriai háznak az említett királyi fővárosban jelenlevő tagjai, jelesen

Fenséges Ferencz Károly Főherceg és Fenséges Zsófia Főhercegnő;

Fenséges Ferencz József Főherceg;

Fenséges Ferdinand Miksa, Károly, Károly Ferdinand Károly Vilmos és József Főhercegek;

Fenséges özvegy Mária Dorottya Főhercegnő;

Fenséges Erzsébet Főhercegnő és férje Fenséges Viktor Főherceg; továbbá

Főméltóságu herceg Windischgrätz Alfréd tábornagy;

Báró Jellasics, altábornagy, horvátországi bán, és

Gróf Grünne, vezérőrnagy, Fenséges Ferencz József Főudvarmestere, nem különben

A minisztertanács tagjai, ugymint:

Herceg Schwarzenberg Bódog, altábornagy, miniszterelnök, továbbá a külügyek és a császári ház minisztere;

Gróf Stadion Ferencz, bel- és oktatásügyi miniszter;

Dr. Bach Sándor, igazságügyi miniszter;

Báró Cordon Ferencz, vezérőrnagy, hadügyminiszter;

Bruck Károly Lajos, kereskedelmi és középítészeti miniszter;

Thienfeld Ferdinánd földművelési és bányaiügyi miniszter egybegyültek, s miután Ő császári királyi Felsége Első Ferdinánd, Fenséges Neje Mária Anna, uralkodó Császárnő és Királynő kíséretében, főhadsegédének, herceg Lobkowitz Józsefnek előlmenése mellett, s Fürstenberg örgróf, főudvarnagytól, és Fürstenberg örgrófnő főudvarmesternőtől követve a teremben megjelent, az alább megírt ünnepélyes cselekvénynél jelen voltak, melynél Hübner Sándor cs. kir. követségi tanácsos jegyzőkönyv-vezetőkép működött.

Ő császári királyi Felsége a gyülekezetnek mindenekelőtt ki-

jelenteni méltóztatott, miszerint fontos okok által azon megmásíthatlan elhatározásra vezéreltetett, hogy a császári koronát leteendi, még pedig Unokaöccsének Fenséges Ferencz József Főhercegnek javára, kit Ő Felsége nagykorunak nyilvánított, miután Ő Felségének szeretett Öccse, Fenséges Ferencz Károly Főherceg említett Fenséges Ferencz József Főhercegnek édes atyja kijelentette, hogy a trónhozi jogáról, mely Őt a főnálló házi és államtörvények szerint illeti, előbbnevezett fia javára, visszavonhatlanul lemond. — Ő császári Felsége annakutánna a miniszterelnököt és császári ház miniszterét fölszólította, hogy az erre vonatkozó okiratokat olvassa föl.

Mely okiratok tartalma e következő:

Mi Első Ferdinánd Isten kegyelméből ausztriai Császár s t. b. ezennel kijelentjük és tudtul adjuk, miszerint sokszoros bizonyságok által azon meggyőződésre jutottunk, hogy Fenséges Ferencz József Főherceg, szeretett Unokaöccsénk az elmének teljes érettségével bir, elannyira, hogy házi és állami törvényeink szerint Minket mint Uralkodót és Családfőt illető jogainknál fogva, Őt ezennel teljes korunak nyilvánítjuk, s e végett jelen okiratot sajátkezüleg aláírván Házunk minisztere által ellenjegyeztettük.

Kelt Olmütz királyi fővárosunkban, karácsonhava első napján ezer nyolcszáz negyvennyolcadik esztendőben Uralkodásunk tizennegyedik évében.

Ferdinánd s. k.

Schwarzenberg s. k.

Én Ferencz Károly, ausztriai Főhercegi császári s magyar- és csehországi királyi Herczeg, ezennel kinyilatkoztatom, miszerint Ő Felsége, legkegyelmesebb Urunk s Császárunk Első Ferdinánd szeretett Bátyám, Nekem kijelentette, hogy fontos okokból az ausztriai császárság s minden hozzá tartozó királyságok és bármi néven nevezendő egyéb koronaországok koronáját letenni, illetőleg törvényes trónutódja javára lemondani szándékozik.

Jóllehet Én ennek folytán a Házunkban érvényes trónöröklési rendhez képest, az ausztriai császári korona közvetlen átvételére

lennék hivatva, mindazáltal érett megfontolás után elhatároztam és ezennel kijelentem, hogy trónutódi öröklött jogomról, az öröklés rende szerint Utánnam következő első szülött Fiam Fenséges Ferenc József Főherceg Ő Kedveltségének, s az Ő utánna trónöröklésre hivatott Utódoknak javára megmásíthatlanul lemondok, s beleegyezem, hogy az ausztriai császárság s minden ezalatt egyesült királyságok és bármi néven nevezendő egyéb koronaországok koronája Ő Felsege Első Ferdinánd Uralkodó Császár és Király lemondása, esetében közvetlenül ezen szeretett Fiamra szálljon.

Kelt Olmütz királyi fővárosban, az Urnak ezernyolcszáz negyvennyolcadik évében, karácson hava első napján.

Ferencz Károly s. k.

Schwarzenberg s. k.

Mi Első Ferdinánd, Isten kegyelméből ausztriai császár stb.

Ezennel kijelentjük és tudtul adjuk, miszerint fontos okok által, érett megfontolás után, azon megmásíthatlan elhatározásra vezéreltettünk, hogy a császári koronát letegyük.

Mi ennél fogva jelen okirat által ünnepélyesen lemondunk az ausztriai császárság s minden ezalatt egyesült királyságok és bármi néven nevezendő egyéb koronaországoknak Általunk eddigelé népeink boldogítására viselt koronájáról, még pedig szeretett Unokaöcscsénk Fenséges Főherceg Ferencz József Ő Kedveltségének, s az Ő utánna trónöröklésre jogosított Utódoknak javára, miután szeretett Öcscsénk Fenséges Ferencz Károly főherceg Ő Kedveltsége, a császári Házunkban érvényes trónöröklési törvényekhez képest Utánnunk Őt a trónhoz illető jogáról, a Nekünk átadott okirat szerint, s jelen lemondási okiratunknak Velünk együtti aláírása által Fiának Fenséges Ferencz József Főherceg szeretett Unokaöcscsénknek s az Ő utánna trónöröklésre jogosított Utódoknak javára önkényt lemondott.

Minek ünnepélyes tanuságául Mi ezen okiratot, Fenséges Öcsénk hozzájárulása mellett, császári Házunk azon tagjainak, kik császári lakunkban léteznek, s miniszter tanácsunknak jelenlétében

sajátkezüleg aláírtuk, és császári Házunk minisztere által ellenjegyeztetvén, császári pecsétünkkel megerősítettük.

Kelt Olmütz királyi Fővárosunkban karácson havában második napján, ezernyolcszáznegyvennyolcadik esztendőben Uralkodásunk tizennegyedik évében.

Ferdinánd s. k.

Ferencz Károly s. k.

Schwarzenberg s. k.

A felolvasás megtörténvén, az Ő Felsége lemondásáról szóló okirat Ő Felsége által s Fenséges Ferencz Károly Főherceg által aláíratott és a császári Ház miniszterének további intézkedés végett kézbesítették.

Ez után Fenséges Ferencz József Főherceg, Felséges Első Ferdinánd Császár által törvényes Utódjakép ünnepélyesen üdvözlötetett, s mint Császár és Király Első Ferencz József név alatt kikiáltatott.

Kelt Olmütz királyi fővárosban, az érseki palota koronázó teremében, a fenkitett napon és évben.

Előttünk:

Mária Anna s. k.

Ferencz Károly s. k.

Zsófia, ausztriai Főhercegnő s. k.

Ferdinánd, Főherceg s. k.

Károly, Főherceg s. k.

Károly Ferdinánd, Főherceg s. k.

Vilmos, Főherceg s. k.

József, Főherceg s. k.

Mária Dorottya s. k.

Erzsébet Főhercegnő, s. k.

Estei Ferdinánd Főherceg, s. k.

vezérőrnagy.

Herceg Windischgrätz Alfred s. k. altb.

Báró Jellacsics József s. k. altábornagy,
horvátországi bán.

Fürstenberg Frigyes örgróf s. k.
udvarnagy.

Fürstenberg örgrófnő s. k.

Herceg Lobkovitz s. k. vezérőrnagy
és főhadsegéd.

Gróf Grünne Károly s. k. vezérőrnagy.

Schwarzenberg Bódog s. k. altábornagy.

Gróf Stadion Ferenc s. k.

Bach Sándor s. k.

Báró Cordon Ferenc s. k. vezérőrnagy.

Báró Krauss Fülöp s. k.

Bruck Károly s. k.

Thienfeld Ferdinánd s. k.

Hübner Sándor s. k.

Hogy jelen hiteles magyar fordítás a német nyelvben irt eredeti oklevelekkel tökéletesen megegyezik, ezennel bizonyítom.

Kelt Bécsben, Ausztriában Sz. György hava első napján ezer-nyolcszáz hatvanegyedik évben.

Ő császári királyi apostoli Felsége arany kulesosa, valóságos belső titkos tanácsosa, Szent István apostoli királyi rend középkezesztése, Magyarországon a királyi udvar, egyszersmind az említett Szent István apostoli királyi rend kancellárja:

B. Vay Miklós s. k.

(P. II)

A lemondási okiratnak jegyző Károlyi Gyula gróf által történt fölolvastatása után :

Elnök : Ezen most fölolvastott okirat, valamint azon két kir. leirat, mely az országgyűlés megnyitása alkalmával felolvastatott, ugyszintén a felsőház elnökeinek kinevezését tárgyazó legfelsőbb leirat a ház szabályai szerint jegyző által, s pedig Gozdsu Manó ö mltsága által fognak a képviselő házzal közöltetni. (Közhelyeslés.)

Még volna egy okirat felolvasandó; mely a koronázási ceremonialéra vonatkozik.

Az utóbbi okirat fölolvassása elhalasztatván, Cziráky gr. indítványa folytán minden eddig tárgyalt okmány kinyomattatása határozottatott el.

A képviselőház első ülése.

— Ápril 6-kán. —

A képviselők első ülésre: d. u. 4 órakor gyűltek egybe a nemz. muzeum diszteremében.

A nemzet tisztelete mellett megöszült hazafinak P a l ó c y Lászlónak Miskole választottjának jutott az öröm, hogy e fontos országgyűlés képviselő házának is korelnökségét vihesse s az ősz hazafi meghatott hangon üdvözlé az ország képviselőit következő beszéddel:

Mélyen tisztelt nemzeti képviselők!

E törvényes cimzettel üdvözöl és köszönt titeket e végzettelés órában a szemeit reátok függesztő haza, s üdvözöl és köszönt öreg munkatársatok — s mint ajkaitokról elhangzani hallám — már másod izbeni korelnökötök is e teremben.

Tisztelet- és örömteljes szívvél tekintvén végig összes alakuló testületetök szép koszoruján, már egyelőre is uj ég és uj föld tüne-dezik föl s egy világító reménysugár villan keresztül a koromsetét felhők rétegein — bánatos hazánknak könyező, de nem siró szemei előtt — a távolban láthatárunkon.

Ugy van! nem a diessvágyszomjazása hiuságától égő büszke Máriusokat látok én előttem ülni Carthágó romjain, hanem oly magas lelkületű szszilárd akaratu tanácsos fiait a nemzetnek, kik hazájuk boldogsága lerombolt falait ujra felépíteni töreke-deve: reájok nézve s z e n t e k s z e n t j e, az évezeredes alkotmány fr ig y l á d a a nemzeti kötéseknek semmi halandó kezektől nem illethető szent-sége; kitüzött cél a trón és nemzet kölcsönös és valódi boldogságuk egyesítése; fegyver a törvény és az örök igazság.

Kinek hazafiu lelkét nem emelné föl e diszlátvány? ki ne

alkalmazná Cyneásnak a római tanácsról mondott egykori magasztos itéletét e testületre?

A korelnökséggel nem az érdemeket (melyek különben is bennem nincsenek), hanem egyedül az agg kort tisztelvén meg a törvény, hódolnom kell rendeletének; és siromhoz már oly közel állva, azon szivemből kitörő örömmel hódolok is, hogy én lettem tehát azon páratlan szerencsésű kis polgárocskája nagy hazámnak, ki, miután az akkori munkatársaim bizalmuktól kezembe adott országos tollal az 183²/₆-dik évi országgyűlésen legelső irtam már magyar nyelven is Magyarország törvényeit s a népképviselőten alapuló nemzeti képviselőháznak első ülését, mint már akkor is korelnök, az 1848-ik évben megnyitottam; imé! majdnem 13 hosszú és nyomoruságos évnek lefolyása után is az 1861-i esztendőben egybegyült nemzeti képviselőház üléseinek korelnöki megnyitása szerencséje is agg koromnak jutott. Hála a sorsnak! s a sors urának! és a ti nagy kegyeteknek érette!!!

Most mélyen tisztelt nemzeti képviselők! fogjatok tüstént munkáitokhoz. — Temérdekek azok és fáradalmasok. De hiszen (mint mondani szokták) mindent munkáért adtak el az istenek! s mikor ijedett valaha vissza a reá várakozó munkák temérdek voltától egy lelkes magyar kebel is ha azokra a haza szent nevében szólítottatott fel?

Hazánknak reátok édes anyailag mosolygó nemtője a legszebb pályabért biztosítja számotokra. Nyuljatok utána!! — Azon pályabér a jelenkor hálája, s az utókor áldása. Az Ég — a hazánk igaz ügyét védő Ég — boldog eredményekkel koronázza meg hí törekvéseiteket, s pályátok futása közben, a férfui kebleitekbe uj meg uj lelket és munkagyőző erőt fuvaló állandó jelszavatok ez legyen: Éljen az imádott haza!!!

E nagy éljenzéssel kísért beszéd után G o z s d u Manó főispán mint a felső ház küldötte, átadta az V. Ferdinánd király és Ferenc Károly főhg. lelköszönését tartalmazó okiratnak a felső házban a hgprimás által felmutatott hiteles fordítását azon kijelentéssel, hogy a fő RR. tudva azt, hogy ez irat a nemzet képviselői elé tartozik,

az kivételkép azon okból mutattatott be a felső táblánál, mert a felső tábla ülése megelőzte a képviselők ülését.

Nyáry nem akar a hár megalakulása előtt e tény birálatába, a parlamenti formák e megsértésének megrovásába ereszkedni, előbb a megalakulást tartja szükségesnek.

Nyáry nézetét többen pártolák, s az ideiglenes jegyzőkül felkért legfiatalabb tagok. u. m. Csáky Tibor. gr., Keglevich Béla gr., Manassy György, Nikolics Fedor báró, Széchenyi Béla gr. és Zichy Jenő gróf helyeiket elfoglalván s a ház szabályainak a verificatióra vonatkozó része felolvastatván, a képviselők megbízó leveleiket az elnöknek átadták, felkérve az elnökség, hogy az eddig megválasztott képviselők névsorozatát kinyomatván, ossza ki, hogy az igazoló bizottmányok megalakíthatassanak.

Ezután az elnök a képviselők emlékezetébe hozza, hogy az előleges képviselői értekezleten történt megállapodáshoz képest, hétfőn 8-án 10 órakor a képviselőház testületileg ünneplendi meg a nemzet nagy halottjának, gr. Széchenyi István halálának évnapját, mely ünnepélyre kéri, hogy számosan jelenjenek meg. — Végül a legközelebbi ülést f. hó 9. délelőtti tíz órára kitűzve, az ülést feloszlatja.

A képviselőház második ülése

ápril 9-én reggeli 10 órakor.

Korelnök Palóczy László: „Mindenekelőtt az első ülésnek jegyzőkönyve fog megbitelesítés végett fölolvastatni.“

Gróf Zichy Jenő a jegyzőkönyvet fölolvassa, mely észrevétel nélkül helybenhagyatott.

Kubinyi Ferencz: Miután tegnap a képviselőház határozata következtében nemzetünk nagy halottja gr. Széchenyi István emlékének megadtuk a gyásztiszteletet, véleményem szerint illő, hogy ennek a jegyzőkönyvben nyoma legyen; azt indítványozom tehát, hogy ez a jegyzőkönyvbe iktattassék, miszerint lássa az utókor, hogy halála után is mennyire tiszteltük gróf Széchenyi Istvánt, és mily nagy kegyelettel viseltetett az egész nemzet nagy halottja iránt. (Közhelyeslés).

Elnökök: Mielőtt a napirendre mennénk, egy alázatos jelentésem van. Közönséges a panasz azon fogyatkozás miatt, mely ezen tanácskozó teremnek nem igen kényelmes voltára nézve főnforog, s a melylyen jó volna segíteni. Pestvárosának érdemes polgármestere a város közönsége képviselőinek határozata folytán jelentette nálam, hogy Pestvárosa a képviselő-háznak, és a felsőháznak számára alkalmasabb helyről gondoskodott volna, de ezt azért nem tehetette, mert a királyi meghívó-levélben nem Pest, hanem Buda volt az országgyűlés helyéül kijelölve. Eziránt több fölírás is intéztetett. Ö Főlségéhez azon kérelemmel, hogy az első határozat megváltoztattatván, az országgyűlés Pestre tétessék át, s ámbár ezen fölírások többször ismételtettek, kedvező válasz azonban azokra nem érkezett. Most, miután el van döntve a kérdés, és bizonyos az, hogy az országgyűlés itt tartatik, a pesti polgármester im tehát magával hozta hozzám Ybl építőmestert, előadván, hogy terjeszsen a ház elé építési tervet és költségvetést, minek eredménye az, hogy, a mint a rajzolatok mutatják, építhető egy, a célnak minden tekintetben megfelelő, de ideiglenes terem egyéb melléképületekkel együtt a 9 osztály számára. Az építőmester megajánlá, hogy 6, legfőlebb 7 hét alatt készen lesz az épület, egyszersmind azt is igérvén, miszerint azért is jót áll, hogy ezen épület, mely téglából és fából készülend, 12 de 20 évig is fönnáll és használtathatik; s ha ez alatt az ország akar magának Pesten egy alkalmas parlament-házat építeni, addig ezt használhatja. Erre figyelmeztetem a házat, miután még megalakítva nem vagyunk, s a ház e tárgyban nem határozhat. De valjon nem látná-e a ház célszerűnek, hogy addig is nevezzen néhány tagot, kik a polgármester ural, a választó képviselő-testülettel, és az építőmesterrel értekezzenek, az ügyet vizsgálják meg, és a legközelebbi napokban kimerítő véleményt adjanak, tanácsos lesz-e e tervet elfogadni vagy nem? Eziránt méltóztassék határozni. (Elfogadjuk!) A ház, mely építendő lenne, a volt fűvész kert igen tág telkén fogna készülni, 75,000 ftba kerülne. Most hát tagokat kellene kinevezni; célszerű lesz olyanokra figyelemmel lenni, akik külföldön voltak; megfordultak. (Tessék javaslatba hozni!)

Ezen bizottmány tagjaiul közmegállapodás folytán kineveztet-

tek: Ghyczy Kálmán, Teleki László gr., Gorove István, Lónyai Menyhért, Szathmári Károly, Hajnik Pál és Andrassy Gyula gr.

Elnökök: A hozzánk küldött leiratok az illető bizottmányok át fognak adatni. Most a napirendre térvén, a képviselő urak által benyújtott igazolási okiratokat az érdemes jegyző urak nagy szorgalommal vették jegyzékbe betű-sor szerint. E jegyzék még nincs kinyomatva, mert később érkezendő bejelentésekkel még ugy is változást szenvedend. Jelenthetem, hogy eddig 296 megbízó-levél van beadva; hiányzik még 16, ide nem számlálván azokat, kiket a kormány a kapcsolt országokból nem hítt meg. Ha a 296 tag 9 felé osztatik, egy osztályra jut 35; háromra azonban ezen szám nem jut ki; későbbben azonban, ha a többiek is beérkeznek, 35—36 is juthat egy osztályra. — A tisztelt képviselők nevei az e célra alkalmazott bádog szelencéből fognak osztályokra felosztva kihuzatni. Most még azon kijelentést teszem a ház szabályai parancsából, hogy mindazok, a kik e teremben a képviselői körhöz nem tartoznak, és a kinek itt a ház szabályai helyet nem engednek, méltóztassanak magukat innen eltávolítani.

Csengerly Antal: Nem szükség mondanom, mily tekintetek foroghatnak fönn a képviselők igazolásánál. A közerkölesiséget melőzve, az igazolástól függ nagyrészt a törvényhozásnak függetlensége és méltósága; azért tehát egy indítvánnyal vagyok bátor felépni. Nekem a képviselőház szabályai iránt sok észrevételem van; ezek ugyanis magukon hozdozzák a rögtönzés jeleit, leginkább pedig azon szabályok, melyek az igazolásról szólnak. Angliában ugy alakulnak az igazoló-bizottmányok, hogy azok a törvénykezés és az igazságszolgáltatás minden biztosítékát nyujtják mind a vádló félnek, mind a vádlottnak. Ellenben, hogy vannak ezen szabályok alkotva? Itt kollegialis viszonyban biráskodik a ház egyik része a másik fölött; itt a párt-szemponatoknak tág tér van nyitva; ezek azonban a jelen időben nem oly fontosak, miután a legfőbb kérdésekre nézve a nemzetben egy vélemény uralkodik. De nagyon fontosnak tartom, hogy azok, kiknek igazolásai ellen súlyos panaszok vannak, ne folyjanak be az igazolásba. S miután a ház rendszabályainak 9-ik pontja ezt mondja: Kifogás nélkül választásnak tekin-

tetik, melynek választási jegyzőkönyve rendben van, s mely iránt panasz beadván nincs,“ az indítványozom, hogy az igazoló bizottmányok az e §. alá eső képviselőkből választassanak, t. i. azokból, kik kifogás alá nem esnek.

Elnök: Egyik osztály a másikat fogja megvizsgálni, a mikor a panaszlevelek tekintetbevételnek; addig függőben marad annak elhatározása, hogy alapos-e a panasz vagy nem. Ily panasz eddig 20 érkezett; ezek is jegyzékbe vannak véve; ha tetszik fölolvastatnak, vagy ki lesznek adva a bizottmányoknak.

Halász Boldizsár: A fönnebbi indítványra azon észrevételem van, hogy a ház szabályait változtatni addig nem lehet, míg a ház megalakítva nincs (Maradjon?)

Keglevich Béla gr. jegyző fölolvassa a képviselők névsorát betűrendben.

A névsor fölolvassása közt megjelentettek legkiválóbban: Deák Ferencz és Teleki László gr. Továbbá: Eötvös József b., Ghyezy Kálmán, Hunkár Antal, Jókai Mór, Klauzál Gábor, Luszénszky Pál, Nyáry Pál, Palóczy László, Sárközy József, Szalay László, Somsich Pál, Szentiványi Károly és Tisza Kálmán.

Szilágyi Virgil: Mielőtt a bizottmányi tagok megválasztásához fognánk, egy észrevételem van. A rendszabályok 2. pontja azt mondja: „A megbízó-leveleiket átadott tagok az elnök által eszközözendő sorshuzás utján 9 egyenlő osztályra osztatnak. Ha már a 296 tag 9 osztályba felosztatik, egyre nem jut 35, hanem csak 33, illetőleg 32, tehát 8 osztályra esik 33 tag, a többire pedig 32, mert a szabály világos, és csak azokat lehet beosztani, kik a megbízó-leveleiket beadták, tekintet nélkül azokra, kik ezután fogják beadni megbízó leveleiket; a kihuzást tehát ezen arányban és e szám szerint lehetne tenni.

Ezután a 9 osztálynak tagjai a bádogszelencéből az elnök által következő rendben huzattak:

I. osztály: Teleki László gr. (hosszasan tartó zajos éljenzés és taps), Szüllő György, Zámory Kálmán, Odeschalchi Gyula herceg, Vécsey József b., Szilágyi Virgil, Szentiványi Károly, Pinkovics Mihály, Smertics Károly, Szőke Károly, Pap Mór, Jókai Mór, Rainer

Antal, Várady Gábor, Borbély Miklós, Ziehy Antal, Bárczay Albert, Bánó József, Jámbor Pál, Palóczy László (éljen), Zsitvay József, Németh Albert, Fekete Lajos, Zlinszky György, Kiss Dániel, Ragályi Ferd., Tisza Kálmán, Kelemen Albert, Seregélyi Sándor, Grupperger József, Lukács György, Salamon Lajos, Botka Mihály.

II. osztály: Péter Miklós, Hodosi Ede, Kiss Jakab, Abafi Aristid, Maróthi János, Ignátovits Jakab, Szabó Imre, Lónyay Menyhért, Károlyi János, Perczel István, Mihályi Gábor, Simonyi Simon, Kalauz Pál, Popitz Sándor, Prónay József, Ördög Imre, Molnár József, Lovásy Ferencz, Eötvös József báró, Beniczky Ödön, Inkey Ádám, Hunfalvy Pál, Madách Imre, Tóth Vilmos, Szabó György, Bobory Károly, Széchenyi Béla gr., Mátyás József, Justh József, Asztalos István, Besze János, Klauzál Gábor (éljen), Simonyi Lajos báró.

III. osztály: Kacsovich Lajos, Gorove István, Andrássy Gyula gr. (éljen), Trefort Ágoston, Balázs Antal, Barinyay József, Károlyi Sándor gr., Hunkár Antal (éljen), Smertzing Tadé b., Bittó István, Szöllősy Károly., Bende József, Pesty Frigyes, Dániel Pál, Podmaniczky Frigyes b., Vadnay Lajos, Szentiványi Adolf, Piller Gedeon, Platthy Lajos, Zichy Jenő, Illésy János, Beniczky Lajos, Markovics Antal, Deák Ferencz (sokáig tartó éljenzés és taps), Kozma Sándor, Cserky István, Markos György, Ratkovics Kozma, Bezerédy László, Simics József, Nagy Szabó Ignátz, Stockinger Mór, Csernovics Arzén.

IV. osztály: Somsich Imre gr., Manassy György, Perczel Vince, Papp János, Mednyánszky Ede b., Ács Károly, Kvassay József, Ballagy Mór, Szalé Antal, Szapáry Gyula gr., Ónosy Mátyás, Müelek Ferencz, Szapáry Géza gr., Korics Gáspár, Prónay János, Blaskovics Pál, Tanárky Gedeon, Csiky Sándor, Sümeghy Ferencz, Ghyecz Kálmán (éljen), Kálóczy Lajos, Nyáry Pál (éljen), Kiss Miklós, Spóner Tivadar, Perényi Ferencz, Széchenyi Dénes gr., Bogdán Vince, Hajnik Pál, Buzna Lajos, Somsich Pál, Bujanovics Rudolf, Keglevich Béla gr., Darvas Antal.

V. osztály: Kozma Imre, Olgyay Titusz, Kubinyi Ferencz, Bogyó Sándor, Sennyey Lajos, Hauser Ernő, Vidats János, Patay

István, Navoy Tamás, Varga Antal, Teleki Gyula gr., Szathmári-Király Pál, Okoliesányi Antal, Vertán Endre, Kazinczy Gábor, Siskovics József, Lipthay Béla b., Szepesy Péter, Nedeczky János, Halász Bold., Vay Béla b., Komáromy György, Madarász J., Rátónyi Lajos, Tolnay Károly, Szabó Samu, Gábrriel István, Burián Imre, Szentimrey György, Kayser József, Urbanovszky Mór, Ördög András, Kubinyi Rudolf.

VI. osztály: Oláh Miklós, Molnár Pál, Vajay Károly, Sztehló József, Almásy Sándor, Grabarius István, Szabó Kálmán, Miskolczi Károly, Sárközy József, Rónay Lajos, Ivánkovics János, Terényi Lajos, Csáky László gr., Ürményi Miksa, Kubinyi Flórián, Boross Sámuel, Latinovics Vincze, Thalabér Lajos, Benczúr Miklós, Szemző Mátyás, Demién István, Gaal Péter, Antal János, Allaga Imre, Kovács László, Ullman Bernát, Luszénszky József b., Dany Ferencz, Batthányi Zs. gr., Missics János, Olgyay Lajos, Mariássy Ágoston, Imrédy Lipót.

VII. osztály: Szalay Sándor, Rakovszky Mór, Kovács Fer., Békássy Lajos, Balogh János, Bodon Ábr., Branováczky István, Lopresty Árp. b., Fráter Pál, Sárközy Kázmér, Kurez György, Ráday Gedeon gr., Bethlen József, Bakalovics Szilárd, Frideczky Lajos, Szalay László, Horváth Bold., Keglevich Gyula gr., Böszörményi László, Mácsay Lukács, Szabó József, Csáky Tivadar gr., Zákó Sándor, Csanády Sándor, Szelestey László, Bika Simon, Dellimarich István, Bónis Sámuel, Kállay Ödön, Bernáth Zs., Popovics Zs., Bartal János, Máriaßy János.

VIII. osztály: Buday Lőr., Pethes József, Dedinszky József, Fischer Ist., Justh György, Tizedy Miklós, Eötvös Tamás, Hunyady János gr., Jura György, Tisza Lajos, Illosvay Bertalan, Dessewffy Emil gr., Pálffy Pál gr., Tisza László, Fiáth István, Lónyay Gábor, Ürményi József, Boronkay Lajos, Bánffay Simon, Dobránszky Adolf, (nagy zúgás), Nikolics Theodor báró, Kupricz Imre, Zichy József, Almásy György gr., Babics János, Csengery Imre, Máday Lajos, Vojnics Lukács, Csengery Antal, Virágh Dénes, Kandó Kálmán, Döry Ádám, Péter István, Ragályi Miksa.

IX. osztály: Domahidy Ferencz, Bánó Miklós, Révész Imre,

Luzsénszky Pál, Ruttkay István, Simon Pál, Horváth Elek, Czorda Bódog, Horváth Döme, Konkoli Thege Pál, Boczkó Dániel, Batthyányi István gr., Ivánka Imre, Szaploneczay József, Jekelfalussy Emil, Kovács Lőrincz, Péteny Károly, Török Napoleon, Mangold Kár., Kubinyi Ödön, Vályi János, Károlyi Ede gr., Bartal György, Szluha Benedek, Sóhalmy János, Beöthy Zs., Ihász Rudolf, Cseh Sándor, Zsarnay Imre, Huszka Mih., Zelenay Gida, Eöry Sándor, Lónyay László, Dégenfeld Gusztáv gr.

Elnök: A 9 osztály tagjai ki levén huzva, azok össze fognak ülni, és pedig az első osztály e teremben, 2 osztály a kupola előteremében, másik kettő a két melléktérben, 3 az elsőemeleti csarnokban, és egy a folyosón a kupolás teremben. Az illető osztályokat ezekbe Hajnik Pál képviselő ur fogja bevezetni. Az igazolási eljárást az illető osztályok a rendszabályok 3. §-a értelmében fogják gyakorolni, melyekben annak, kit a kihuzáskor a sors először ért, fognak az illető okmányok és panaszlevelek átadatni.

Azon kijelentés mellett, hogy osztályos elrendezkedés végett a képviselő urak holnap reggeli 10 órakor összejönnek, az ülés eloszlott.

A felsőház második ülése.

— April 13-kán. —

A mai rövid ülésben az elnök országbíró ur az igazolási bizottmány jelentését olvastatá fel :

A jelentés így hangzik.

„A bizottmány a meghivottaknak elnök ő nagyméltósága által közlött jegyzékét vizsgálat alá vévén, a következő pontok szerint tartotta a legcélszerűbbnek megbizásában eljárni.

Magában foglalja-e a névjegyzék mindazokat, kik a törvények értelmében meghivandók voltak ?

A meghivottak közt olyanok, kik a törvényes kellékekkel nem bírnak, nem találhatnák-e ?

Azok, kik meghivattak, jelen vannak-e, vagy ha nem, távollétek indokolás mellett történik, vagy a nélkül?

Az első pontot illetőleg mindjárt első tekintetre sajnálattal kelle a bizottmánynak tapasztalnia: hogy a névjegyzékben a horvátországi bán, a magyar királyi testőrség kapitánya, a horvát- és tótországi főegyházi személyek, az auraniai perjel, a horvát és tótországi főispányok és születésöknél fogva felsőházi tagok, valamint általában a méltóságos felsőhához tartozó erdélyi tagok is, kiknek az 1848. 7-ik §. (1-ső pontja) világos értelmében meg kellett volna hivatniok, mint szintén a fumei kormányzó, hiányoznak.

E körülményt, mely nemcsak a méltóságos felsőház, de az egyetemes haza integritásával szoros kapcsolatban álló főfontosságú sérelmet foglal magában, az igazoló bizottmány a nélkül, hogy bővebb taglalásába ereszkednék, helyesebbnek és célszerűbbnek tartotta a méltóságos felsőház további intézkedésére fenhagyni és figyelmébe ajánlani.

A fentebb említetteken kívül mely regalisták mellőztettek legyen a törvények ellenére tévedésből vagy épen jogtalanul, ez a felsőházi rendszabályok 3-dik cikke értelmében, a kihagyott regalistaknak a bizottmányhoz beadott vagy ennekutána beadandó kérelme vagy illetőleg panasza nyomán tudathatik csak meg, midőn a folyamodás alapos volta esetében a bizottmány tisztében álland a tévedésből vagy jogtalanul kihagyott személyek meghívására iránt a szabályok fentemlített cikkelye szerint intézkedni.

Ily folyamodás az igazolási bizottmányhoz gróf Eszterházy István és gr. Eszterházy Géza részéről adatott be, kiknek meghívására, miután magyar belügyminiszterium nem létezik, az elnökség utján a bizottmány a szükséges lépéseket megtette.

A bizottmány a közlött névjegyzékben születésöknél fogva meghívott oly tagokat, kiknek meghívására bármi okból ellenvetés tétethetnék, nem talált; kötelességének tartja azonban a bizottmány a méltóságos felsőházat arra figyelmeztetni, hogy általában a hivatalaiknál fogva meghívott tagok jelenléte iránt azon megjegyzés tétethetik, hogy azoknál a törvények által igényelt magyar belügyminiszteri ellenjegyzés hiányzik.

Mi végül a meg nem jelenteket illeti, az igazolási bizottmány kötelességének tartja $\frac{1}{2}$. alatt a jelenlévők, $\frac{3}{4}$. alatt továbbá azok névjegyzékét ide mellékelni, kik távollétöknek elegendő okát adták, vagy képviselői állásoknál fogva a felsőház ülésin részt nem vehetnek. A harmadik és $\frac{3}{4}$. alatt hasonlóan ide mellékelt jegyzékben azok nevei találatnak, kik mindeddig távollétöknek okát nem adták.

Ez utolsókra nézve a bizottmány véleményével oda járul, hogy miután a méltóságos felsőház az ilyenek iránt mindeddig elnéző volt, helyes volna azoknak lehető legnagyobb nyilvánossággal tudtul adni, hogy jövő május hó 5-kéig vagy megjelenni, vagy kimaradásukat törvényes okokkal igazolni szoros kötelességöknek tartásák. Pesten 1861, ápr. 12-ikén.

Szenczy Ferenc,
szombathelyi püspök, az igazolási
bizottmány elnöke.

Gr. Károlyi Gyula,
tollvivő jegyző.

A felolvasás után :

Elnök ur indítványozza, hogy valamint általában, ugy ez esetben is a tárgyalás ne rögtönztessek s a jelentés feletti tárgyalás annak kinyomatásaig halasztassék el.

Az indítvány közhelyeslésre talált s a jelentés feletti tárgyalás keddre tüzetett ki.

Eszterházy Mihály gr. kívánja, hogy a gyűlés ideje a tábla tagjaival eleve és nyomtatott jegyek által tudassék, valamint hogy a tanácskozás rendje iránt szabály hozassék.

Az elnök ur azon kijelentés által, hogy a jelen gyűlés a bizottmányi jelentés átvétele végett rögtönözve volt, annak egyéb tárgya nem is lévén, s hogy jövőre a tábla tagjai mindig eleve fognak az ülés idejéről értesítettetni, a felső tábla megnyugtattatván, Wenckheim Béla bk. Eszterházy Mihály gr. indítványa második részére vonatkozó azon javaslatát is elfogadta, hogy az igazolási bizottmány bizassék meg az 1848. évben alkotott házszabályok

megvizsgálásával, s a mennyiben azok módosítása szükséges lenne, e módosítások megtételével.

Majthényi László b.-honti főisp. azon indítványa, hogy az országgyűléshez érkezett legf. iratok kinyomattatván a felső tábla tagjai közt szétosztassanak, minden észrevétel és eredmény nélkül hangzott el, mert ez iratok elsőbbségileg a nemzet képviselőit illetik, s onnan áttétetvén fognak a felső-táblán tárgyalatni.

Orczy Andor b. azon reményben, hogy a jelen országgyűlés gr. Széchenyi István érdemeit törvénykönyveiben is megörökítendi, annak jegyzőkönyvi megemlítését kívánja, hogy a felső tábla szintén magáévá tette a nemzet képviselőinek kegyeleti tettét, minélfogva f. hó 8-kán, a nagy hazafi halálának évfordulati napján, gyász istenitisztelet tartatott.

Az elnök ur e kívánságot oly indítványul tekinti, mely előlegesen bejelentetvén, a felső tábla tetszése szerint későbbi tanácskozás és határozat tárgya lehet.

Károlyi György gr. főisp. és koronaőr azon esetre a ház intézkedését tartja szükségesnek, ha Stankovánszky főisp. és jegyző ur egészségi állapota miatt csakugyan gátolva lenne jegyzői tisztének elfoglalásában.

Wenkheim Béla b. főisp. megjegyzése folytán az elnök ur a jegyzőket a jegyzőkre esett szavazatok jegyzékének a jövő ülésbe elhozatalára kérte fel, mely alkalommal a választott 4 jegyző után legtöbb szavazattal bíró tag fog Sztankovánszky helyének elfoglalására felhivatni.

Annak kijelentése után, hogy a mult ülés jegyzőkönyve a jövő ülésben fog hitelesítettetni — a most feltűnően sok tag hiánya miatt — az ülés befejeztetett.

A képviselőház harmadik ülése.

April 16. reggel 10 órakor.

A képviselők a megalakulással vannak elfoglalva.

A második ülés jegyzőkönyvét Keglevich Béla gr. ideiglenes jegyző olvasá fel. Hitelesítettett.

A korelnök a nemzeti muzeum igazgatóságának azon kérését adta elő, hogy a ház nyomtatványaiából egy példányt a Széchenyi-könyvtár részére engedjen át. Ez határozat lön, s egy példány a m. tud. akademiának is megküldetik.

Ezután az igazolási bizottmányok jegyzőkönyvei olvastattak fel. E szerint az első osztályba tartozó képviselők közül 4, u. m. Szüllő György, Pap Mór, Zsitvay József és Németh Albert, a II. osztályból 2, u. m. Károlyi János és Simonyi Simon, a III-ikből Balássy Antal és Kozma Sándor, a IV-dikből Pap János és Kvassay József, az V-ikből Kozma Imre, Olgyay Titus, Vidats János, Návay Tamás és Gábel István, a VI-ikből Miskolczy Károly, Benczur Miklós, Batthyány Zsigmond gr. és Missics János; a VII-ikből Balogh János, Fráter Pál, Kurcz György és Bika Simon; a VIII-ikből Budai Lőrincz, Dobránszky Adolf és Vojnics Lukács, a IX-dikből Horváth Elek, Ivánka Imre, Sóhalmi János és Beöthy Zsigmond nem verificáltattak, mert részint jegyzőkönyvük helyben nem találtatott, részint megválasztásuk kifogás alá eshetik, részint pedig ellenök okadatolt kérelem nyújtatott be.

A bizottmányok véleménye felett, megalakulása után, a ház határozand.

A jegyzőkönyvek felolvasása után Kállay Ödön szólalt fel.

Kállay Ödön: Észrevételem van. A 7-dik osztálybeliek sorozatában oly egyéniségek is olvastattak föl a képviselők közül, kik ellen petitio van. Azokat a sorozatból kihagyandóknak vélem minthogy nem az egyes osztályok, hanem a ház birálatától függ, azok iránt határozni. A most felolvasott sorozatba, véleményem szerint, mást nem lehet bevenni, mint az olyan képviselőt, ki minden kétségen felül áll. (Helyeslés.)

Kállay Madarász József támogató következő beszéddel:

Madarász József. Kötelességemnek tartom Kállay Ödön képviselő indítványát pártolni. Ránk nézve az alapszabályok kötelező erővel birnak, s ezen alapszabályok 13. §-ában ez áll: „minden választás érvénye felett, ha az kétségbe vonatott, a ház határoz.” Így tehát, a szabályok értelmében, csak azon választás nem vonathatik kétségbe, melynek jegyzőkönyve tökéletesen tisztában

van, sem kérvény nincs ellene. Akár a jegyzőkönyv nincs tisztában, akár kérvény van ellene: a felett már nem az egyes osztály — milyenre a ház kilencre van oszolva, — hanem határoz maga a ház. Itt találok tehát helyét annak, hogy a ház megalakulása előtt csupán csak azon képviselők nevei soroltassanak elő az igazoltak sorában, kik ellen nincs kérvény, sem jegyzőkönyvük ellen törvényes kifogást tenni nem lehet. Azért véleményem szerint, határozhat a ház, a mint tetszik, de ha a szabálynak azon szavait vesszük, hogy csak azon választás nem kétséges, melynek jegyzőkönyve tisztában van, s folyamodás sincs ellene: úgy itt most más képviselők elő nem soroltathatnak, mint a kiknek megválasztása minden kétségen kívül áll.“

Továbbá, szintén az említett 13. §. parancsa szerint, én ezen kérvények eldöntését csak azután, miután 226 tökéletesen s minden kifogás nélkül igazolt tag van, tartom a ház birálata alá tartozóknak. Így tehát azok neveit, kik ellen kérvény adatott be, nem tehetjük azon tagok sorába, kik ellen sem kérvény nincs, sem más kifogás. Ezek következtében Kállay Ödön indítványát törvényesnek s elfogadhatónak találok.

Bár az indítvány s annak támogatása helyeseltetett, mégis a teendők iránt sokan állottak elő véleményükkel. Egy kis chaosz támadt, mely feltűnően mutatá, hogy a ház még az alakulás munkájában fárad. A sok indítvány és sok magyarázat közül Klauzál Gábor következő szavai nyertek figyelmet s helyeslést.

Klauzál Gábor: A törvény azt rendeli, hogy az igazolásokat csak maga a ház teljesíti, — a bizottmány pedig véleményez; következőleg a mi már be van végezve, s a kik iránt az osztályok jegyzői az igazoló véleményt előadták, a ház azon képviselőket igazoltaknak tekintheti. Itt azonban csak azokat kellett volna előterjeszteni, a kik ellen semmi panasz nincs; a többieket pedig, a kik ellen panasz érkezett, s a kik iránt az osztályok vizsgálatot vélték elrendelőnek, külön jegyzékbe kellett volna foglalni. Miután vannak oly petítiók, melyek a nevek kinyomatása után érkeztek, természetes, hogy azok is tekintetbe veendő, mert képviselőt mindaddig igazoltnak tekinteni nem lehet, míg az ellene intézett kérvé-

nyek el nem intéztettek. Ezen kérvényeket tehát tekintetbe kell venni, és az illető osztályokhoz utasítani. A mely kérvények későbbben érkeznek, azokat a választmányhoz kell utasítani. (Helyeslés.)

De a vélemények hullámozása, a nyugtalanság zaja még azután is tartott néhány percig, míg megszületett a határozat, hogy a kormelnökhöz a bizottmányok által verificált tagokat illetőleg beadott petitiók az illető bizottmányoknak adassanak át, a ház alakulása előtt netán érkezendő panaszok azon 9 tagu állandó bizottmánynak fogván kiadatni, mely a később érkező képviselők igazolására választatik.

A vitában résztvevének még Bónis Samu, Bezerédi László, Bernáth Zsigmond, Dániel Pál, Halász Bódi, Szapáry Gyula s többen.

A felsőház harmadik ülése.

ápril 16. d. e. 1/2, 12 órakor.

Elnök : gróf Apponyi György, országbiró ö nagyméltósága.

Gróf Andrássy Aladár, gömöri főispán, ideiglenes jegyző, olvassa az ápril 6-ki, — b. Orczy Béla, választott jegyző, az ápril 13-ki ülés jegyzőkönyvét.

Gróf Cziráky János, Fehérmegye főispánja, vonatkozással a kormány-kinevezésekre nézve, hogy nem „felelős miniszter“ által irattak alá, e módosítványt kívánja betéttetni: „törvényes kellékek hiányával történt kinevezések.“

B. W e n k h e i m Béla, Békésmegye főispánja :

„Bocsánatot kérek, hogy a napirendre kitűzött tárgyalás előtt egy nagy halott iránti kegyeletteljes tiszteletemnél fogva a nméltóságu tábla figyelmét egy pár percre igénybe veszem. Az előttünk fekvő gyásztudósítás idő b. Székelyi Majláth György egykori országbiránknak folyó évi ápril 11-én történt gyászos kimúltát tudatja. Mindnyájan tudjuk, miként tisztelte az összes haza a megboldogult férfit mind magánéletében, mind közéleté pályáján. Mint egyes

embernél tiszta szeplőtlen erényeit, mint államférfunál magasztos dicső tulajdonait, tudományát és érdemeit bámultuk. (Közhelyeslés.) Közéletének legifjabb kezdetétől fogva, míg testi ereje meg nem tört, szüntelen szeretett hazájának volt élete szentelve. Akár bírót, akár törvényhozói tulajdonait tekintjük, tiszteljük emlékében az igazságos bírót, jeles szónokot és böles törvényhozót. (Helyeslés.) Nem szándokom ez alkalommal s e helyen a dicsőült életének minden időszakát leírni s küzdelmeit elősorolni, szegénynek érzem magamat e föladatra. A magyar tudós-társaság, mely a megboldogultban egy jeles tagját tisztelte, szabályainál fogva a kimultak emlékét jeles szónoklat által szokta ünnepélyesen megújítani, így róván le azon tartozását, melyre szabad nemzetek nagy férfiak erényei, tettei, tulajdonai és érdemei iránt magukat kötelezve érzik. Indítványom tehát oda terjed, hogy, miután a megboldogult férfiuban ezen nméltóságu főrendi tábla számtalan országgyűlésen keresztül egyik legjelesebb és legérdemesebb tagját, szónokát, törvényhozóját és elnökét tisztelte : dicső emléke iránti határtalan tiszteletünk jeléül ünnepélyes gyász istenitisztelet rendezését határozzuk. (Közhelyeslés.) Ha ebbeli indítványom viszhangra talál, helyén látnám egyuttal kimondatni, hogy hivatassanak meg a tisztelt képviselőház tagjai is, és a magyar tudós-társaság elnöke által ennek tagjai, s jelentessék ki a gyászünnepély napja és órája (közhelyeslés) s e végett bizottmány neveztessek ki.

A ház questora : gróf Szapáry Antal, b. Orezy Béla és az indítványt tevő főispán, a gyásztisztelet elrendezésével megbizatnak, mely esüitörtökön, vagy ha a körülmények nem engednék, szombaton fog megtartatni.

Elnök felolvastatja ifj. Majláth György tárnok ö nmlgánakhozza érkezett levelét, melyben boldogult atyja kimultát jelenti. R a g á l y i Károly tornai főispán indítványára, a „gyermek és hazafi fájdalmát mély érzéssel tolmácsoló levél“ jegyzőkönyvbe felvétele, közakarattal elrendeltetik.

A levél így hangzik :

Nagyméltóságu Gróf és Országbíró ur!

A Mindenható kérlelhetlen akarata felejtethetlen édes atyámat

idősb Majláth Györgyöt, hajdan Magyarország biráját f. hó 11-én kiszólitá az élők sorából.

A király s a haza szolgálatában töltött évek sulya alatt régóta roskadozott ereje; a haza sorsa felett keletkezett nehéz aggodalmak elkomoríták élte alkonyát; s midőn a haza láthatárán borongó felhők oszladozni kezdének, midőn rés nyílt, melyen egy szebb jövőre való kilátás kecsegtetett, akkor már csak beteg-ágyából vehetett részt az ujonan keletkezett reményekben, az ujonan támadt aggodalmakban. — De még akkor is megtört erejének egész hevével csüg-gött lelke a haza sorsán; s életének elalvó szikrája újra lángra gyúlt a hirre, hogy ismét megalapult a magyar kir. kuria, újra megnyílt a magyar országgyűlés; örömtől s a siker reményétől dagadt keble, midőn megtudá, hogy nagyméltóságodnak jutott a szerencse, visszaállithatni régi törvényszékeinket, újra megnyithatni a magyar országgyűlést.

A haldokló hazafui örömmel üdvözlé nagyméltóságodat mint utódját a m. k. kuria és a főrendek elnöki székében; üdvözlé ezen fényes testületek minden tagjait s fohászaik az eget urához emelkedtek, annak minden áldását lekérendők a szeretett hazára.

A boldogult él még nagyméltóságodnak, él még a m. k. kuria és a főrendek némely tagjainak emlékében, s jennélfogva nem szólok ismeretlenről, nem találkozom hideg közönyösséggel, midőn átadom üdvözetét nagyméltóságodnak, a m. k. kuriának, az országosan egybegyült főrendeknek, s őt továbbra is szives emlékezetökbe ajánlom.

Fogadja nagyméltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.

Budán, apr. 15-én 1861.

alázatos szolgálja

Majláth György, m. k.

B. Orczy Andor, emlékezetbe hozza már korábban tett indítványát, hogy gr. Széchenyi István, a halhatatlan hazafi emlékezete jegyzőkönyvbe igtattassék.

Elnök : Megtörtént.

A leköszönt jegyző Sztankovánszky tolnai főispán helyébe, Szentiványi Márton. lipcsei főispán jegyzőül elvlasztatott 145-ből 141 szavazattal.

Gosdu Manó, krassói főispán, mint választott jegyző, olvassa az „igazolási bizottmány“ eljárásáról szóló jegyzőkönyvet.

Ezt érdeklőleg Teleki Domokos gr. következő beszédet tartá: „Méltóságos főrendek!

Miként a méltóságos felsőház a felolvasott tudósításból megértette, az igazolási bizottmány három pont alá foglalta jelentését.

Hogy véleményem nyilvánításában lehetőleg rövid és világos legyen, előadásomat a harmadik ponton kezdem, mely azt foglalja magában, hogy a felsőház meghívott tagjai jelen vannak-e, vagy ha nem, távollétök indokolás mellett történik-e, avagy a nélkül? — E pontot illetőleg a bizottmány négy jegyzéket mellékelte jelentéséhez; u. m. 1. Azok névsorát, kik meghivattak, 2. kik megjelentek, 3. kik távollétöknek elegendő okát adván, a megjelenéstől ezuttal felmentettek, és végül azok névjegyzékét, kik mindeddig távollétöknek törvényes okát nem adták.

Ez utolsókat illetőleg a bizottmány fenntartotta magának, hogy azokat, kik távollétök indokolását később küldendik be, tanácskozás alá vegye, s ha távollétök helyes okáról meggyőződik, felmentés végett a msgu felsőháznak ajánlja.

A mi már azokat illeti, kik távollétök indokolása nélkül maradnának távol; ezekre nézve a bizottmány szükségesnek tartotta figyelembe venni: miszerint úgy a felsőház tekintélye, valamint azon körülmény is, hogy a szabályokban érvényes határozat hozatalára bizonyos számú tagok jelenléte igényeltetik; a felsőházi tagoknak evidentiában tartására és elegendő számmal való jelenléte végett az eddigitől eltérő szigorubb gyakorlatot kellene követni. De miután e tekintelben a ház eddigelé nagyon is elnéző volt, célszerűnek tartotta a bizottmány megkérni a msgu elnök urat, hogy az indokolás nélkül távol levőket, a lehető legnagyobb nyilvánossággal méltóztatnék felszólítani az iránt, hogy a jövő hó 5-éig, vagy megjelenni, vagy távollétöknek törvényes okát adni kötelességöknek tartsák,

különben az e részbeni törvények szigorának tevén ki magukat. Jövendőre nézve továbbá szükség volna megállapítani: miszerint a jelenlevő felsőházi tagok csak engedelem mellett távozhassanak el, melynek megadását a nmsgu Elnök ur aként méltóztassék elintézni, hogy a msgos felső ház elegendő tagok hijával ne legyen.

Ugy hiszem msgos főrendek, hogy az igazolási bizottmány ebbeli véleményét elfogadhatjuk s határozattá emelhetjük. A bizottmány által tárgyalt második pont azon kérdésre vonatkozik: Nem találtnak-e a meghívottak közt olyanok, kik a törvényes kellekekkel nem bírnak? Ilyet azok közt, kik születésüknél fogva felsőházi tagok, az igazoló bizottmány egyet sem talált; a mi azonban a hivataloknál fogva meghívott felsőházi tagokat illeti, megjegyzendőnek véli a bizottmány, miszerint mindazoknak hivatali állására azon észrevétel történhetik, hogy kineveztetésök miniszteri ellenjegyzés nélkül történt. E részben úgy vélekedem, miszerint szükséges volna a felsőháznak az ilyszerű kinevezések ellen országosan óvást tenni; egyszersmind pedig, a mennyiben e tárgy általában a felelős miniszteriummal áll kapcsolatban, — azt későbbi komoly tanácskozás tárgyává tartanám kitüzendőnek.

A bizottmányi jelentés első pontja azt tárgyalja: magában foglalja-e a névjegyzék mindazokat, kik a törvények értelmében meghívandók voltak?

Oly egyéniség, mely a törvények ellenére nem hivatott meg, csak egy jelentette magát, u. m. gróf Eszterházy István, kit — miután belügyminiszter nem létezik — a törvényes meghívás eszközlése végett a nmlgu elnök urnak ajánlani, a bizottmány kötelességének tartotta; a kik pedig akár feledékenységből, akár szándékosan mellőztetvén, később fognának meghívásuk végett folyamodni, azokra nézve fentartotta a bizottmány, a hasonló utat követni; miután a szabályok világosan rendelik, hogy az ily esetekben a bizottmány a meg nem hivattnak kérelmére, s illetőleg panasza következtében tegye meg a szükséges lépéseket.

Átmegegyek már mlgos felsőház, az igazolási bizottmány jelentésének legfontosabb ágára, mely azon körülményre vonatkozik, hogy nem csupán egyes hivatali személyek, hanem egész országrészek

meghívása mulasztatott el. Ilyennek találta az igazolási bizottmány: hogy a magyar testőrség kapitánya, a horvátországi bán, a felsőháznak többi horvátországi tagjai, az auraniai perjel, a felsőházi erdélyországi tagok és a fumei kormányzó nem hivattak meg; s ez által egész országrészek mellőztettek.

E körülményt, mely nemcsak a mlgos felsőház, de az egyetemes haza integritásával szoros kapcsolatban áll — az igazoló bizottmány, a nélkül, hogy bővebb taglalásába ereszkednék — helyesebbnek, célszerűbbnek tartotta: a méltóságos felsőház további intézkedésére fönnhagyni. A jelentés e pontjára nézve tehát véleményem oda járul, miszerint mulhatlanul szükséges, hogy e tárgyat, mely legközelebről országgyűlésünk kiegészítésével van szoros kapcsolatban, mindenek előtt tegyük előleges tanácskozásunk tárgyává. Nem kívánok ezuttal e tárgyhoz bővebben szólni; nem mintha fölötte sok nem nyomná szívemet, de azért nem, mert meg vagyok győződve, miszerint azt velem együtt a mlgos főrendek is teljes mértékben szívökön hordozzák. Azért nem szólók továbbá bővebben, mivel legkevésbbé sem kívánom az e tárgyban tartandó későbbi érdemleges tanácskozásokat praeripialni, meg lévén győződve, hogy azt a mlgos főrendek a föladat fontosságához illő komoly tanácskozásuk és sikeres intézkedésük tárgyává teendik.

B. W e n k h e i m Béla, hévvel védi az óvástételt, hogy a meghívások ninesenek felelős miniszter által ellenjegyezve. „Mi számot vetettünk magunkkal, ugymond, midőn a főispáni kinevezést ennek dacára elfogadtuk; a megyék rendezését s ez által az országgyűlést kívántuk lehetségessé tenni. Hivatalunkról készek vagyunk lemondani, mihelyt az országnak felelős miniszteriuma lesz (helyeslés, zajos tetszésnyilvánulások közt a bíbornok herceg primás s utána minden főispán, szólóval egyetértőleg, székéről feláll. — „Éljen“-ek!) és kineveztetésünket az ország jóváhagyása alá terjeszteni!”

Gr. E s z t e r h á z y István meghívás nélkül levén jelen a felsőházban s születési jogánál fogva törvényhozási jussát is gyakorolván, élénk vita a felett: vajjon a meghívás pusztá formalitás-e, vagy törvényes kellék? Elnök véleménye szerezint, ki az ősi szokást hiven

megkivánja tartatni, a meghívó levél nem pusztá formalitás. Ragályi K. főispán, nem ohajtja ez elvet teljes érvényében elismertetni, hisz így a kormány mindazon magnásokat mellőzhetné, kiknek nézete előtte nem kedves. Gr. Teleki Domokos szerint a meghívó levél nem jogalap, de a jognak következménye; gr. Andrásy György főpohárnok ö nmlga az elnök véleményéhez nyilatkozik. Gr. Cziráky János a születési jog érvényét védi, mivel a tábla függetlenségét fenkivánja tartani. Id. gr. Eszterházy Mihály hasonló értelemben idézi az 1608. 10. t. cikket. B. Prónai Albert a dicsőült Wesselényi Miklós esetére hivatkozik, ki szintén post liminium hivatott meg. Gr. Erdődy Sándor a formalitást szintén mellékdolognak tartja.

Gr. Zichy Károly indítványozza azon főispánok meghivasát is, kiket V. Ferdinánd király ö felsége nevezett ki. Ellenvetik, hogy így némely megyéből két főispán is volna. Gr. Cziráky J. hivatkozik a 48-ik törvényekre, melyek szerint a főispán előmozditható.

Az igazolási bizottmány eljárását a tábla magáévá teszi. -

Gróf Barkócy János főudvarmester, előrebocsátván, hogy az 1848-ki ház-rendszabályok francia minta után készültek s mintegy 60 §-t tartalmaznak, ajánlja az angol mintát, mely rövidebb, szabatosabb. Az angol ház-rendszabályok az ősi szokásokhoz vannak szabva s a parlamentaris szabad discussiót jobban védik. Szóló ohajtja, hogy az „usus“ e tiszteletben tartását a magyar felső tábla is szem előtt tartsa, mint az alkotmányos élet főbiztositékát. Azért ha a ház, indítványát elfogadná, szóló, új ház-rendszabályok kidolgozására egy választmányt kér kiküldetni, melynek tagjaiul ajánlja: Wenkheim, Ragályi, Radvánszky, Zichy Károly, Teleki Domokos és Szápáry Antal ö méltóságait.

Gróf Teleki Domokos ragaszkodik a 48-ki ház-rendszabályokhoz. A felsőházat előbb ki kell egészíteni, hogysem új rendszabályok készítéséhez nyulhatna. A háznak így csonkán is van joga a verificációhoz, a maga kiegészítéséhez, de ahhoz nincs, hogy törvényt hozzon, vagy oly szabályokat léptessen életbe, melyek később érkező tagjait is kötelezzék. Ez jogi kérdés, melyhez együttesen lehet nyulni.

Gr. Zichy János. Előestéjén állunk egy tökéletes constitutionális, vagy ismét az önkény által sujtott életnek. Ha a dolog az elsőre válik, akkor e házat ugyis reformálni kell a haladó kor igényeihez képest. Szólv emlékezetbe hozza Blharmegye 48-ki főispánjának (Beöthy Ödön) hasonló értelemben mondott szavait s ohajtja, hogy még most az alapszabályokba a főrendek ne eresz-
kedjenek.

Gr. Cziráky J. Szükség magunkat constituálni, szólv pártolja Barkóczy indítványát.

Tarnóczy Kázmér, Barsmegye főispánja. E ház szabályokat ugyan alkothat, de azok csupán ideiglenesek lehetnek, és ujakat kellene alkotni, mihelyt magát reintegrálja. Még a most választott jegyzőség is ideiglenes, a ház kiegészítéséhez mérve.

Gr. Zichy Manó. Halaszszuk az új rendszabályokat, míg felelős miniszterium nem lesz.

Elnök: Arról van a szó, mi nélkül nem lehet tanácskozni, ha csak azt nem akarjuk, hogy tanácskozásainknak vége legyen.

Gr. Prónay Albert. Várjuk be a ház kiegészítését.

Gr. Pálffy József Pozsonmegye főispáni helytartója. Épen azon a bajon kell segíteni, hogy kiegészítve nem vagyunk. Ezt a tanácskozás megnyitása nélkül nem tehetjük s ezért kell új rendszabályokat alkotni.

B. Wenkheim B. Kívánja a 48-ki házszabályoknak revízióját.

B. Orez y Béla. A házszabályoknak törvényhozási minemőségük nincs. Azokhoz lehet nyulni.

Tarnóczy K. főispán ismét felszólal: se okát, se szükségét nem látja, de a dolog rendjében lenni sem találja, hogy a 48-ki házszabályokhoz nyuljanak.

Bezerédy püspök hivatkozik N. Lajos és Zsigmond korára. Az utóbbi korában is csak esináltak házrendszabályokat, pedig nem mondhatni, hogy az ország esonka nem volt, mert N. Lajos 10 tartományai ugyan leolvadtak.

Gr. Batthány Ferenc. Nem gondolja, minő rendszabályokat hozhattak volna őseink — akkor a Rákoson lóháton tanácskoztak.

Gr. Teleky Sándor. Várni kell a reintegrációig. Ideiglenes rendszabály a (48-ki homlokán ez áll: „ideiglenes“) ugyis van, mi- nek egy másik ideiglenest csinálni.

Gr. Eszterházy Mihály Hasonló értelemben nyilatkozik.

B. Splényi Henrik. Nagy pietással van minden törvény iránt, így a 48 iránt is.

Lonovics érsek ő nmlga. 48-ban is csináltunk házrendszabályt, pedig a felsőház akkor is csonka volt, mert Horvátország, noha hiva vala, nem jelent meg.

Tarnóczy Kázmér. Különbség van a közt, hogy valamely ország meghivatott és meg nem jelent, (ez esetről a törvény rendelkezik) és a közt, hogy meg nem hivatott és azért nincs jelen. Az első esetben nem lehet a táblát csonkának mondani.

B. Majthényi Izidor. Elég gyenge alap, hogy a 48-ki házrendszabály is ideiglenes, mire való ily gyenge alapra még egy-két emeletet építeni?

Fiáth Fer. Wenkheim módosítványához szegődik.

Gr. Zichy János, Pálffy gróf és Lonovics ő nmlgának felel. Emlékeztet 48-ra, mikor a főrendek az adresse-debats-ba sem ereszkedtek, azon gyöngéd figyelemnél fogva, hogy Erdély rendei nincsenek jelen.

Danielik püspök ő méltós. pártolja Barkóczy gróf indítványát.

Jankovics somogyi főispán. Rövid időn megtudjuk: határozhatunk-e a felett, hogy nem-határozhatunk? Addig a kérdést halaszszuk el.

Gr. Károlyi György koronaőr. Indiscretio volna e hosszúra nyult vitát tovább folytatnom. Próbáljuk a 48-ki házszabálylyal mire mehetünk s ha látjuk, hogy a dolog nem megy, akkor nyuljunk új rendszabály készítéséhez.

Maradjon a 48, maradjon! kiált a ház nagy többsége.

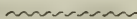
Gróf Barkóczy (hevesen). Ha már a 48 marad: figyelmez-

tetnem kell a barsi főispánt, hogy a szónok csak egyszer szólhat a házszabály 25. §-sa szerint valamely tárgyhoz (nevetés.)

T a r n ó c z y főisp. De van ott olyan §. is, mely megengedi, hogy a megtámadott magát védje.

Gr. B a r k ó c z y. Nekem sem kell a 25. (Nevetés.)

Elnök végzésül kimondja, hogy a 48-ki házszabály marad.

A képviselőház IV-ik ülése

— april 17. —

A k o r e l n ö k a gyűlést megnyitván, Kubinyi Ferencz a tegnapi gyűlés alatt szóbahozott országgyűlési nyomtatványokra tért át és a törvényhatóságok számára is indítványoz egy-egy példányt.

E ö t v ö s József b. ugyanez indítványt teszi az erdélyi muzeum részére. Kazinczy Gábor meg a magyar királyi egyetemre terjeszti ki ebbeli figyelmét, mely indítványok helyesléssel fogadtattak.

Erre az elnök a tegnapi gyűlés jegyzőkönyvét, Nikolics Feodor b. és korjegyzővel olvastatta fel, majd meg arról tön bejelentést, hogy a kilenc igazoló osztály bevégezvén az igazolási tárgyalásoknak azon részét, mely a törvényesen választott és a kifogás alá eső tagok egymástóli elkülönítésére terjed, a ház beleegyezésével a törvényesen választott és a kifogás alá eső tagok egymástóli elkülönítésére terjed, a ház beleegyezésével a törvényesen választott tagok névjegyzékét fogja felolvasatni, és miután ez helyesléssel fogadtattott, gr. Keglevich Béla korjegyző felolvasta a névjegyzéket. Ennek eredménye az, hogy 261 tag törvényesen választotfnak elismertetik, míg ellenben 37 ellen a felmerült kérdések egészen nincsenek eldöntve. Kérdés alá jöttek: Szüllő György, Pap Móricz, Bánó József, Zsitvay József, Német Albert, Károlyi János, Molnár József, Balázs Antal, Kozma Sándor, Nagyszabó Ignác, Pap János, Kvassay József, Blaskovics Pál, Kozma Imre, Olgyay Titus, Vidats János, Návay Tamás, Miskolczy Károly, Benzur Miklós, Luzsenszky Józs., Batthyányi Zsigmond, Missics János, Balogh János, Fráter Pál,

Kurcz György, Bakalovics Szilárd, Böszörményi László, Bika Simon, Buday Lőrincz, Pethes József, Dobránszky Adolf, Vojnics Lukács, Simon Pál, Horváth Elek, Ivánka Imre, Sóhalmi János és Beöthy Zsigmond.

A korelnök kijelenti, hogy minekutána a házalakulásra a törvény által szabott tagmennyiség (226) nemcsak hogy megvan, de felül is mulatik, a mennyiben 261 igazolt követ marad, a ház tehát megalakultnak tekinthető és így az elnökválasztásra vonatkozó szabályt fölolvastatván, a szavazást megkezdhetőnek nyilvánítja.

Bogdanovich Vilibáld panaszt emelt, hogy bár választási jegyzőkönyvét egy hét előtt beadta, neve az osztályok közt elő nem kerül s így a ház hivatalnokai megválasztásához nem járulhat.

A korelnök megjegyzé, hogy a képviselők kinyomatott névsorozatába az osztályok megalakulásakor csak azon képviselők nevei jutottak, kik az osztályok megalakulásáig jegyzőkönyvüket beadták. Bogdanovich jegyzőkönyve később adatván be, az már a 9 tagu állandó bizottmány által fog igazoltatni.

Ezután a ház az elnökök és jegyzők választásához fogott.

Az osztályok a házsabály 16. §-a értelmében először az elnökre szavaztak, az igazolt tagok osztályokként s a jegyző felhívására adván be titkos szavazatukat.

A szavazatok a gyűlés színe előtt olvastattak össze.

Az első elnökre 242 szavazat történt. Ezek közül 2 érvénytelennek nyilvánítottatott, 240 pedig Ghyczy Kálmánra szavazott és így Ghyczy Kálmán majdnem egyhangulag választatott az alsóház elnökének. Midőn a korelnök a szavazás eredményét fölolvasta, az ujonnan választott elnök zajos éljennel üdvözöltetett.

Az első alelnökre szavazott 246, a mely összegből esett Andrassy Gyula grófra 88, báró Podmaniczky Frigyesre 2, Lónyay Menyhértre 13, Klauzál Gáborra 3, Szilágyi Virgilre 1, Palóczyra 1, Csáky László grófra 1, Szentiványi Károlyra 3, és Tisza Kálmánra 131, s így Tisza Kálmán általános szavazattöbbséggel lett a ház első alelnökévé, mely választás hangos tetszést idézett elő.

A második alelnökségre szavazott 231. Ebből esett Gorove

Istvánra 16, Sárközy Kazméra 2, Andrassy Gyula grófra 39, Lónyay Menyhértre 33, Ráday Gedeon grófra 3 és Podmaniczky Frigyes báróra 138, és így báró Podmaniczky Frigyes általános szavazattöbbséggel lön a ház második alelnöke. A népszerű báró zajos éljennel üdvözöltetett és ezzel a korelnök a gyűlést azon hozzátétellel oszlatta fel, hogy holnap tíz órakor a jegyzőválasztások fognak folytattni.

A képviselőház V-ik ülése

— *april 18.* —

A korelnök megnyitván a gyűlést, Keglevich Béla gr. felolvasta a tegnapi gyűlés hitelesített jegyzőkönyvét, melybe a törvényesen választott tagok névjegyzéke is belefoglaltatott.

A hitelesített jegyzőkönyv felolvastatása után egyik képviselő azt indítványozta, hogy azok is igtattassanak be jegyzőkönyvileg, kik nem nyertek szavazattöbbséget, mely indítvány azonban el nem fogadtatott, minthogy a házszabályok ellenére van.

Örömet jegyezzük meg azonban, hogy az elnökökre tett szavazások közül sok Csernovics Péterre is esett; de mivel a később történt megválasztás folytán az igazolás még meg nem történt, az ebbeli szavazatok tekintetbe nem vétettek.

Ezután a hat jegyző megválasztására kerülvén a sor, a szavazás ép ugy történt, mint a ház elnökeire. Minden szavazó t. i. följegyezte az általa választandó 6 jegyző nevét, és a szavazati szelvényt az elnök előtt üvegszerűlegbe tette és a történt szavazás után, az elnök a ház színe előtt fenhangon olvasta fel a történt szavazásokat, melyeket a jegyzők azonnal szám alá vettek.

A szavazás eredménye a következő: összesen szavazott 239, a miből esett Csengery Imrére 218, Révész Imrére 134, Keglevich Béla grófra 159, Tanárky Gedeonra 176, Ignatovics Jakabra 180, Jura Györgyre 204, és így a nevezett hat képviselő általános szavazattöbbséggel a ház jegyzőinek lettek megválasztva. A többi szavazat Kubinyi Rezső, Széchenyi Béla gr., Tóth Vilmos, Jókai Mór,

Jámbor Pál, Botka Mihály, Szabó Sámuel, Bezeredy László, Nikolic Feodor b., Zichy Jenő gr., Zichy Antal, Horváth Boldizsár, Bónis Sám., Ács Károly, Bartal György, Csernovics Arzén, Ballagi Mór, Vályi János, Mácsay Lukács, Dániel Pál, Lukács György, Várady Gábor, Pápay Simon, Csáky Tivadar gr., Bánó József, Királyi Pál, Hunfalvy Pál, Kovács Ferencz, Gorove István, Pesthy Frigyes Dedinszky József, Bánffay Simon, Lónyay Menyhért, Kazinczy Gábor, Kubinyi Flóris, Perényi Lajos, Degenfeld Gusztáv gróf, Besze János, Csengery Antal és Eöry Sándor képviselők között oszlott el.

Körülbelül fele a szavazatoknak lehetett számbavéve, midőn az elnök, tapasztalván a tagok nyugtalanságát és lassankénti elszéledését, indítványt tett, hogy minekutánna a szavazás eredményének közzétételével a ház alakulva leend és így az eredmény hirdetése kívánatosá teszi, hogy a képviselők jelen legyenek, ő tehát óhajtaná, hogy a ház a választás eredményének közzétételét, holnap reggeli 10 órára halasztaná.

Ny á r y Pál szükségesnek látja kinyilatkoztatni, hogy a ház alakulása ünnepélyes cselekmény és így ő a korelnök indítványához csatlakozik.

Ugyanezt teszi R á d a y Gedeon gr. A baloldal azonban erősen kívánta a gyűlés, illetőleg a szavazatszedés folytatását, a mi meg is történt.

A szavazás eredményét befejezván, a korelnök feloszlátá a gyűlést azon hozzátétellel, hogy holnap reggeli 10 órakor ismét gyűlés fog tartatni.

A képviselőház VI-ik ülése

— *apríl* 19. —

Ma volt a ház alakuló ülése.

A képviselők nagyobb része diszruhában jelent meg.

A korelnök az ülést megnyitván, a tegnapi ülés jegyzőkönyve hitelesített.

Ezután P a l ó c z y László korelnök vett érzékeny és megható búcsút a képviselőktől, helyét a választott elnöknek engedvén át.

Beszéde így hangzott:

Követvén a házszabályok rendeletét, a teendő most az, hogy a mélyen tisztelt ház általános szavazatai által megválasztott hivatalnokok helyeiket elfoglalják t. i. az első elnök, két alelnök és hat jegyző urak, kiket ezennel van szerencsém felszólítani hivatalosan, hogy helyeiket foglalják el. Tisztelt képviselők! a házszabályok által körvonalozott korelnöki hivatalomnak vége van; s midőn e helyről eltávozom; helyet adandok annak, ki azt annyira megérdemlé, kit ti magatok választottatok, ő fogja hirdetni nektek, hogy a ház megalakulva van; ma april 19-dik napján, e dicső napon, melyen hazánk egyedüli boldogságát magában foglaló 1848-ki törvények szentesítője V. Ferdinánd királyunk született. 36 éve annak, mióta elébb ugyan Borsod vármegyének számos nemesei, később Miskolc szülővárosomnak polgárai a törvényhozó test terére munkálkodni engem elküldöttek; e téren működtem tehetségem szerint honfitársaimmal együtt, velök együtt élveztem azon kedves örömet, melyeket a haza a mult országgyűlésig élvezett. Szenvedtem, türtem azon keserveket is, melyeket édes hazánk szenvedett (köz-helyeslés). De hazafiui szívemnek édes örömeire szolgál, hogy munka- és követtársaim megajándékoztak beeses bizalmukkal és hajlandóságukkal. Tisztelt követtársaim! ti az tettétek velem; mindenki tudja, hogy midőn utoljára megjelentem köztetek, szeretettel fogadtatok és megtiszteltetek azzal, minél többet nem adhattok és minél kedvesebbet nem adhattatok öreg szolgátoknak, mint e néhány napi elnökséget. Fogadjátok tiszta hálámat és köszönetemet, azon hálát, melyet, míg élek, el nem felejték; sőt midőn majd többé nem leszek, elviszem magammal azt oda is, hol számomra nemsokára az örökvalóság kapui megnyilandanak (hosszas éljenzés). — Ujra hálát és köszönetet mondok. Most felejtsetek el, ha netalán történt, botlásaimat és fogyatkozásaimat; tulajdonítsatok azokat aggkoromnak, és borítsatok azokra fátyolt. Mint magános képviselőt fogadjatok vissza díszes soraitokba, s csak szívem és lelkem egyedüli táplálójával, hazafiui barátságokkal, de csak addig, míg azt megérdemlem, megajándékozni kegyeskedjete. (A ház felállva éljenz).

E beszéd után, melyet az érdeemes hazafi az élérzékenyülés

hangján fejezett be, a ház felállt s hosszas éljenzéssel fejezé ki tiszteletét, szeretetét. A közelállók elébe mentek az elnöki székről lelépőnek s a választott elnök az állvány lépcsőjén karjaiba zárta a ház Nestorát.

Ghyczy Kálmán az elnöki széket a ház éljenzései közt elfoglalván ekként szólt:

Midőn az 1848. esz. tavaszhoz közepén az országgyűlés, hazánk törvényes önállásának biztosítása s a jogegyenlőség nagy elvének a hon minden polgára között örök megállapítása után Pozsonból szétoszlott, a hon sorsa felől reményteljes kebellet néztünk a jövőnek elébe; nem azért, mintha komoly aggodalommal ne szemléltük volna mindnyájan a setét felhőket, melyek mint a közelgő viharoknak mind annyi bizonyos előjelei, több oldalról tornyosultak azon irány felé, melyen a törvény által szentesített nagy elvek kifejlesztésének ösvényén a hon közügyeinek kezelésében haladnunk kellett, — hanem azért, mert még voltunk győződve, hogy az előbb külön jogu, és így külön érdekű osztályokra szétszakadt népek, jogban és kötelességben, polgári állás és nemzetiség különbsége nélküli egyesítése, s az innét fejlődő érdekegység, kölcsönös bizalom és egyetértés hazánk minden ajku fiainak kitünő sajátját képező jogérzéssel, hon és szabadságszeretettel párosulva, a nemzetet nagy veszélyek leküzdésére szilárdították meg.

E meggyőződésünkben nem is csalatkozánk.

A vihar bekövetkezett, iszonyu szélvészek vonultak el feletünk, temérdek szenvedések sujtották úgy a hazát, mint annak egyes polgárait; s az annyit szenvedett nemzet él, él erőteljesen, a haza fenn áll.

Ugy áll ugyan, fájdalom! csak fenn, mint a felzudut tenger hullámai által vitorlától, árboczáitól, kormányától megfosztott, tetemében sokszorosán megcsonkított, népének hűsége által azonban alkatának főbb részeiben mégis épen megtartott, és még sok és nagy veszélyeknek kiállítására teljesen képes hajó: (tetszés) — de a mi legfőbb, fennáll, a magyar hon összes népének érdekegysége egyetértése, törvény s szabadságszeretete, s lelkesült hazafisága által, és az országgyűlés 12 évi szünetelése után ismét együtt ül,

hogy kezébe vegye ujlag a haza kormánya irányzatának vezérletét; — gyógyítsa az idők viszontagsága által ejtett, még most is vérző sebeket; — javítsa ki a dühöngött szélvészektől okozott pusztításokat; — állítsa helyre mindazt, a mi a hon alkotmányos intézményeiben az idő és erőszak hatalma által lerontatott; — fejlessze ez intézményeket ki, s hasonló veszélyek ellen minden jövőre szilárdítsa meg.

Nagy és nehéz feladat! de nem azért, mintha a megoldásnak nehézségei leginkább magában a feladatnak saját természetében feküdnének, — hanem főképen azért, mert a nemzet legszentebb jogainak nem-ismerése, vagy félreértése, s az állami élet valódi érdeke felől oly körökben, melyekre közvetlen hatásunk nincs, létező tévfogalmak folytán, azon veszélyek nagyrésztben még most is léteznek, melyek átalakulásunknak bölcsőjét környezték; és így a nagy munka, mely az országgyűlésre vár, nemcsak az illető törvényhozási tárgyak, saját önmagunkban is eléggé bokros nehézségeinek legyőzésével, hanem a mi legnyomasztóbb, egyszersmind nem jogosított külbefolyás elleni folytonos küzdelem közt lesz folytatandó.

Azon anyagi és szellemi erők azonban, melyek a nemzetet eddig fenntartották, hű, tántorithatatlan, semmi veszélyes által meg nem ingatható ragaszkodás az ország jogaihoz s törvényeihez, egybekötve folytonos következetes haladással a polgárisodás nagy céljai felé, s más nemzetek és államok jogos érdekeinek méltányos kiméletével, a népek sorsát intéző isteni gondviselés segélyének hozzájárultával ezentúl fentartandják a hazát, fentartandják számára a helyet, mely azt multjánál s jelenénél, s nagyszerű fejlődési képességéhez képest jövőjénél fogva is a világ e részében megilleti. (Tetszés).

Midőn e tényállás mellett meggondolom: hogy ily felette nehéz körülmények között, ezen országgyűlésen, melynél nagyobb és nehezebb teendői nem voltak még egy hongyülésnek sem, nagy érdekű országos tanácskozásaik vezérletére önök, minden előleges érdemem nélkül, engemet választottak ki; mélyen érzett hálával elismerem e megtisztelő bizalomnak nagy becsét, de tehetségem gyengességének érzetében elrémülök egyszersmind a tehernek nagy-

sága előtt, mely vállaimra van fektetve, s annak viselését csak azon tekintetből merészlem elvállalni; mert önök ítéletét tisztelettel fogadni tartozom, s köteles vagyok teljesíteni meghagyásukat; mert tudom, hogy önöknek bölcsesége, s egyéni véleményeiknek lehető különbsége mellett is tántoríthatatlan egyetértése a haza közjavanak előmozdításában, megkönnyítendik tisztemnek nehézségeit, s meg vagyok győződve, hogy önök, kik ez állásra emeltek, melynél díszesebben magyar honpolgár nem állhat, nehéz tisztem kötelességeinek teljesítésére szakadatlanul irányzandó állhatatos igyekezetben, hazafiui, baráti indulattal segítségemre is leendenek.

Tisztem kötelességeinek legfőbbike a tanácskozások folyamának részrehajlatlan vezérletében áll.

Ennek teljesítését szentül ígérem: de az őszinteség egyszers mind azon nyílt vallomásra is kötelez, miszerint vannak kérdések, melyekre nézve részrehajlatlan lenni nem tudok.

Ki is lehetne, például, ha magyar, részrehajlatlan, a jogegyenlőség szent elvének, a nemzetiségi jogos igények méltányos kiegyenlítésének, a hon területi épségének, s mindenek felett a nemzet őseitől öröklött legbecesebb, elidegeníthetetlen kincsének, az ország törvényes függetlenségének és önállásának kérdésében? (Zajos éljenzés).

De ez aggodalmat nem okoz nekem, mert hiszen ezen kérdéseknek lényegére nézve önök is mindnyájan egyetértének velem (közfelkiáltás: úgy van); erre nézve részrehajlatlanságot nem is követelnek tőlem; (felkiáltások: nem) sőt a részvétlenséget hazaelleni bűnnek tekintenék (úgy van!); egyébiránt pedig egyéni nézeteimnek nyilvánítását mind azon esetekben, melyekben ezt tenni célszerűnek vélelmem, a ház szabályainak értelmében különben is megengedni fogják.

Igy most sem hallgathatom el a fájdalmat, melyet a miatt érezek, hogy nem látom itt helyet foglalni köztünk szeretett testvéreinket, rokoninkat, barátainkat, Erdély-, Horvát-Szlavonországoknak s a határőrvidékeknek s Fiuménak képviselőit (közfelindulás), kiket a törvénykezésben és így a ház hivatalnokainak választásában is a részvét e helyen tagadhatatlanul megillett (úgy van!). E jog tiszte-

leténél fogva tehát s ismert egyértelmű nézeteink szerint tudván azt, hogy nyilatkozatom önök általános jóváhagyásával találkozandik, nem késem úgy magam, mint minden tisztársaim, az engemet e nyilatkozatra szintén felhívott két alelnök s hat jegyző nevében is kijelenteni: hogy helyeinkről azonnal ismét lelépendünk, s azokat a ház szabad rendelkezése alá azon pillanatban visszaboecátandjuk, midőn az említett képviselők, kiknek itteni jelenlétét szívünk vágyai, a közös érdek s a törvénynek szentsége egyiránt követelik, a közös haza java feletti országos tanácskozásait, a hon lakói mindannyi millióinak osztatlan örömére, s miként a jog és törvény szentségébe helyezett bizalmamnál fogva erősen hiszem, nem sokára önökkel vállvetve megkezdendik. (Általános helyeslés s éljenzés).

Midőn ezek után az elnöki széket önök meghagyásából s azon buzgó kéréssel elfoglalom, hogy azon nagybecsű bizodalmat, melyet velem ez alkalommal éreztetni szivesek valának, számomra tovább is tartsák fen, legelső elnöki kötelességemet annak kijelentésével teljesitem: hogy a ház alakulva van, és önök általános kívánatát vélem nyilvánítani, midőn az aképen megalakult ház első határozatául az alkotmányos szabadság sok érdemeket szerzett, sokat szenvedett s mindig tántoríthatatlan ősz bajnokának, a képviselő-ház Nestorának, a mindnyájunk által tisztelt és szeretett korelnöknek szives fáradozásaiért a ház nevében köszönetet szavazok. (Mindnyájan felállnak. Hosszas éljenzés).

Nyári indítványozá, hogy mondja ki a ház határozatában, miként „Palóczy László a haza hálájára méltó.“

Közhelyeslés követte ez indítványt s az elnök kijelenté, hogy a haza háláját a ház jegyzőkönyve fogja kifejezni.

Utána Tiszta Kálmán alelnök beszélt. Figyelemmel és sokszor helyesléssel követett beszéde következő:

Nem fogom a tisztelt ház figyelmét hosszasan igénybe venni, mert azon föltételt, mely mellett egyedül lehet törvényes nézeteim szerint az alelnökséget elfoglalom, e háznak tisztelt elnöke már nevemben is kinyilatkoztatta; alig marad tehát egyéb fen számomra mint rövid szavakban megköszönni azon bizodalmat, melylyel meg-

tisztelni méltóztattak, s melyet a hazas a szabadság ügyei iránt hűséggel kell a jövőben legalább kiérdemelnem.

Ha erőm gyenge leend az olykor netalán reám nehezendő elnöki teendők elviselésére, ha nem fogok a várakozásnak megfelelőhenni, legyenek önök elnézők irántam, ki nem csak nem vágytam e megtiszteltetésre, de az önök parancsai iránti minden hódolatom dacára is el nem fogadtam volna azt, ha nem hinném, hogy az a mai percben nem a hiúságnak, mely bennem úgy sincsen, kielégítése, hanem komoly hazafiai kötelességekbeli felruháztatás, melyek elől kitérni, melyek elől hátrálni nem lehet és nem szabad.

Nem lehet céлом itt, a jelen helyzet nehézségeit fejtegetni, hiszen tudjuk azt mindannyian, hogy sok válságon ment ugyan már keresztül szegény hazánk, de oly válságos percei minőket most élünk, nem voltak talán soha.

Valóban nehéz, majdnem emberi erőt haladó a feladat, melyet most megoldanunk kell; nekünk most bátraknak kell lennünk nemcsak személyesen, de politikánkban is, és mégis óvakodnunk kell a vakmerőségtől; nekünk okosoknak és előrelátóknak kell lennünk, de felettébb vigyázni egyszersmind, nehogy ezen két, magában megbecsülhetetlen tulajdon tulzása által gyáva politikát kövessünk, óvatosságból magunk adjuk fel azt, mit veszélyeztetni nem akartunk.

Ilyen nehézségek közepette majdnem kétségbe kell esnem a felől, hogy az önök által rám ruházott kötelességeknek megfelelni képes legyek; kétségbe kell esnem e felől, hogy ama férfinak, ki majd 13 évvel ezelőtt választatott azon állásra, melyet most elfoglalok, méltó utódja lehessen; mert mit ér a tiszta jó szándék, az áldozni kész honszerelem, ha hiányzik az erő, a tehetség, mely azt érvényre emelje.

Csak is egy eset van a melyben reménylhetem, hogy hivatásomnak némileg bár megfelelni képes leendek, és ez az, ha önök tisztelt képviselőtársaim engemet segíteni, támogatni fognak; ezen segély, ezen közreműködés az tehát, melyért most önök előtt esedezem, és ezen kérésem teljesülésének reményében ismételem köszönetemet azon megtiszteltetésért, melyre nem vágytam, melyet nem

ohajtottam, de melyet mint önök megbecsülhetetlen bizalmának jelét meghatva, kötelességérzettel és örök hálával fogadtam.

Ajánlom magamat további kegyeikbe.

Majd Podmaniczky Frigyes b. másodalelnök szólalt fel röviden. Szavait a rokonszenv jeleivel kísérte a ház. Itt adjuk beszédét:

Tisztelt képviselőház!

Legyen szabad nekem is, rövid szavakban megköszönni azon bizalmat, melyet irányomban tanusított a tisztelt ház, midőn másodalelnökének megválasztott.

Hazánk jelen válságteljes perceiben, úgy tartom, minden egyes honpolgár legelső kötelessége: tétova nélkül elfoglalni azon helyet, melyet számára akár a sors, akár némi bizalom kijelölt, — de kötelessége egyszersem feltétlen megadást, tevékenységet s szorgalmat adni esérébe, — honpolgárai e jóvoltaért.

Éltem egyik legboldogabb perce volna az, ha szerencsés leendhetnék kiérdemelni e tisztelt képviselőház megalégedését, — annyival is inkább, mert mindnyájunknak csak egy lehet közös célunk, hazánk jövő boldogságának lehető megalapítása.

Adja az ég, hogy testvér- s társországaink küldöttei hova hamarabb megjelenjenek körünkben; hogy részint a viszontlátás, részint a kibékülés magasztos ünnepét üljük meg, — mely ünnep fogja majdán összeforrasztani újból egy tömör egészsze szent István koronáját, ellentállandó azontul ellenei akár alattomos, akár nyílt fondorkodásainak. Kedves kötelességemnek fogom ekkor ismerni hivatalomról azonnal lemondani, nehogy azt sértsem meg másban, nehogy attól foszszak meg mást, mit magam annyira szentnek s elévülhetlennék tartok.

Midőn magamat a tisztelt ház kegyeibe ajánlom, midőn annak idején igénybe veendő elnézésért esdeklem, — azon óhajomat s mintegy imámat fejezem ki: engedje meg végzetünk, hogy ha folytonos egyetértés nem is, de minden körülmények között az olyannyira nélkülözhetlen összetartás vezérelje népeinket s ezek nyomán honunk sorsát!

Éljen az összetartás, éljen a haza!

Az alakult ház most már napi rendre térvén át, az elnök mindenekelőtt kijelenti, hogy a jegyzőkönyvet Csengeri Imre vezetendi, a szólókat pedig Tanárky Gedeon ur fogja följegyezni. A ház már alakulva levén, szükséges, hogy a teendők iránt ezentul intézkedni méltóztassanak. Mielőtt azonban a teendők iránt tovább nyilatkoznánk, kötelességem a tisztelt háznak jelteni, hogy a felsőház felejtethetlen elnökének, a nagy törvénytudónak, hazáját szeretett államférfiúnak, az ország bölcse és igazságos főbirájának, néhai idősb székhelyi Majláth György unak emlékére, holnap reggeli 9 órakor a városi plébánia templomában egy igen rövid, s az aztán tartandó ülést semmiben sem akadályozandó halotti misét rendez.

A hozzám érkezett hivatalos értesítés szerint, a felsőház arra ezen tisztelt házat is hazafiúi bizodalommal meghívja. Méltóztassék tehát fél kilenckor ide eljönni, hogy 9 órára a templomba mehesünk. — Bátor leszek ezután előadni azon iratokot, melyek az elnökséghez érkeztek; valamint előterjesztendem nézeteimet azon tárgyak iránt, melyeket a ház belső oeconomicájára nézve legelőször elintézendőnek vélek.

Némely új választásokról érkeztek újabban megbízó levelek, a következő képviselők részéről, a kik : gróf Vay Mihály Szathmármegyéből, Bogdanovich Willibald Torontálmegyéből, Kende Kanut Szathmármegyéből, Bárány Ágoston Somogy megyéből, Királyi Pál Zalamegyéből, Erős Lajos Szabolcsmegyéből, Lukinits Mihály Sopronmegyéből, Csernovich Péter Torontálból és Póna György Aradmegyéből. Érkezett még petitio Pongrác Lajos Trencsénmegyében megválasztott képviselő ellen, továbbá nagy-vázsonyi képviselő Gál Péter ellen; ugy szintén alsó-kubinyi kerületi képviselő Kubinyi Florian ellen. Ezek nézetem szerint a megválasztandó 9 tagu bizottmánynak lesznek kiadandók.

Itt van még Simonyi Ernő privigyei képviselő levele Londonból, ugy szinte Pulszky Ferenc széchenyi képviselőnek levele Turinból. Ezekben megbízó leveleiket másolatban ide küldvén, előadják az akadályokat, melyeknél fogva meg nem jelenhetnek s menlevélnek kieszközlését kéri. Ez is talán ezen bizottmánynak lesz át-

adandó. — Átadatott ezenfelül nekem egy felvilágosítás Fodor Pál képviselő ur részéről, más részről pedig egy másik a makói petitionariusok részéről. Ezeknek elsejében Fodor Pál képviselő ur fölvilágosítást ad az osztály által tett észrevételekre, a makói petitionariusok pedig indokolják Návay Tamás elleni folyamodásukat. Ezeket, csak hogy megérkezésüknek ideje constiatioztassék, adtam elő de úgy hiszem, legcélszerűbb lesz azokba bele bocsátkozni, midőn az illető osztályok jelentései föl fognak olvastatni.

Itt van még a tisztelt korelnök ur által nékem átadott azon két irat, melyeket a felső háznak jegyzője Gozdu Manó ur kézbesített a korelnök urnak. (Több oldalról, ki kell nyomtatni.)

Ezeket tehát, ha ekkép méltóztatnak rendelkezni, mielőbb ki fogom nyomtatni, s a képviselő urak közt kiosztatni. (Helyes.) A mi már a ház oeconomicáját illetőleg nézetem szerint teendő volna, kijelentvén, mikép tudom — hogy a határozat a házat illeti, csupán tudósításul vagyok bátor előterjeszteni, hogy szükség lesz gondoskodni a 9 tagu bizottmány kinevezéséről. — Másodszor, minthogy naponként érkehetnek kérvények, a kérvényi bizottmány megválasztásáról is fog kelleni a tisztelt háznak intézkedni. Továbbá különös figyelmébe vagyok bátor ajánlani a tisztelt háznak a körülményt, miszerint a gyorsírói jegyzetek naponkint vezetvén, a ház naplójá elkészítettetik. Köztudomásra van azonban, miként nyomtatás alá nem juthatnak, azért, mert az 1848 ki szokás szerint az akkori hivatalos lap a „Közlöny“ által közöltettek, hivatalos lap pedig most nem létező, nem tartozik a házhoz, a fennálló lapok egyikének elsőbbséget adni a többiek fellett. Több oldalról halottam a hiányokat felemlíteni, hogy az 1848-ki tárgyalásokról nem létezik gyűjtemény, melyben az okiratok mind egybe foglalva — mint a hajdani naplóban történt, — kiállítottak volna. Minthogy pedig naponkint lesznek üléseink, hogy a gyorsírói jegyzetek iránt intézkedni lehesen, bátor vagyok a tisztelt ház határozatát e részben is kikérni, azon megjegyzéssel, hogy a naplónak kinyomatása költségbe nem kerülend, a hírlapi tudósítások iránt értesítve nem vagyok. Méltóztatnak továbbá még azt is tudni, hogy a háznak tisztai és szolgálati személyzete van; ezeknek rendezéséről s fizetéséről is fog kelleni

gondoskodni. Vannak egyébiránt naponkénti kiadások is, melyek a ház határozatát megkivánják. Hogy ezek iránt a ház kellőleg intézkedhessék, legegyszerűbb lesz, ha méltóztatnak egy bizottmányt kinevezni, mely aztán a tiszti és szolgálati személyzet szervezése, kötelessége és fizetése, ugy a naponkénti kiadások iránt is kimerítő jelentést terjeszthetne a ház elébe. S itt legyen szabad még egyről megemlékeznem. Méltóztatnak tudni mindnyájan, mikép ezen teremnek azon célra, hogy benne tanácskozhassunk, ha nem is kényelem-meli ellátásáról, minthogy ez a szűkhely miatt nem történhetett, de minden esetre célszerű elrendezéséről, s a karzatoknak rendben tartásáról, tisztelt követtársunk Hajnik Pál ur kitünő tapintattal s buzgó önfömládozással gondoskodott. (Éljen.) Minthogy egyéb teendőim elfoglalnak, s kénytelen vagyok egyébiránt megvallani azt is, miként elegendő gyakorlottsággal az e részbeni eljárásban nem is bírok: bátor vagyok a tisztelt ház jóváhagyását kikérni, méltóztatnék a karzati jegyek kiosztásával, s az azokra leendő felügyeléssel tisztelt követtársunk Hajnik Pál urat, ezentul is megbizni. (Általános helyeslés.) Ezeket tartottam szükségeseknek a ház elébe terjeszteni: méltóztassanak mindezek iránt határozatukat kimondani (több oldalról: válasszuk meg a 9 tagu bizottmányt.)

A ház mindenekelőtt az állandó 9-es bizottmány kinevezését tartván legfontosabbnak, a bizottmány a működött IX. osztály elnöke, jelenleg a ház tisztelt elnöke levén, helyére a negyedik osztály tagjai által Somsich Pál választatik meg, s a bizottmány jelenleg Palóczy László, b. Eötvös József, Gorove István, Somsich Pál, Kubinyi Ferenc, Csáky László gr., Bernáth Zsigmond, gr. Dessewffy Emil és Luzsénszky Pál képviselőkből áll.

A bizottmány megalakulása után a ház azon képviselők verificációjára tér át, kiknek választása ellen panasz emeltetett. A mai ülésben Szüllő György, Papp Mór és Bánó József választott képviselők ellen emelt panaszok az illető előadók által alaptalanoknak véleményeztetvén, a nevezettek igazoltaknak nyilvánittatak, Zsitvay József és Németh Albert választásai ügyében pedig vizsgálat rendeltetik, mely vizsgálatra nézve, azon támadt vita után, vajjon a ház kebeléből küldessenek-e ki vizsgáló tagok, vagy a vizsgálat esz-

közlése az illető törvényhatóságokra bizassék, s ha a ház kebeléből hány tag küldessék ki, elhatároztatott, hogy mindenkor egy tag küldessék ki, s az érintett két vizsgálat eszközzésére, és pedig Zsitvay József ügyében Szaploncay József golyózás, Németh Albert ügyében pedig Horváth Döme közfelkiáltás útján kiküldettek.

A verificatio holnap reggel 10 $\frac{1}{4}$ órakor folytattni fog.

A nemzeti képviselőház VII. ülése

1861. *april 20-kán.*

A tegnapi ülés jegyzőkönyvének hitelesítése után folytattott a verificatio.

A jegyzőkönyvnek Palóczy Lászlóra vonatkozó része olvasásánál a ház élénk helyesléssel jelenté ki, hogy a jegyzőkönyv híven fejezte ki érzéseit, tegnapi határozatát.

A jegyzőkönyvnek az érdemekben megöszült hazafi- és korelnökre vonatkozó pontja így hangzik :

„Ha egy férfi, egy egész életen keresztül, soha nem csüggedve, soha nem tántorodva, jó és bal sorsban egyenlő hűséggel szolgált a hazát; ha e férfi, még akkor is, midőn az évek sulya reá nehezedett, nem keres pihenést babérain, hanem, folytonosan ifjui hévvel és buzgalommal, a haza munkásainak sorában állja meg helyét : az ily férfinak szemlélete, nemcsak örökbecsű történelmi képet nyújt, s nemcsak az újabb nemzedékek buzditásául, és a mindig előre küzdő emberiségnek vigasztalásául szolgál; hanem, a pályatársak és a haza részéről, a megismerés kifejezésének kötelességét is hozza magával.

Ily férfit szemlél a képviselőház Palóczy Lászlóban.

Ugyanazért kijelenti a képviselőház, hogy Palóczy László, a ház köszönetét, és a haza háláját kiérdemelte.“

Jegyzette

Csengery Imre.

A ház elnöke jelenti, hogy időközben Csanádmegyétől érkezott egy petitio, melyben a házat kéri, hogy Magyarország alkotmányos

jogait, a fönnálló törvények ellenére netalán életbeléptetni élzott rendszabályok, s különösen a febr. 26-iki patens ellen erélyesen védelmezni kötelességének ismerje, továbbá Popa Gy. világosi képviselőnek választását illető felvilágosító okmányok érkeztek, s Szabó György temesvári lakosnak egy folyamadása, melyben a ház valamelyik pénztárából segélyezést kér; az első a 9-es bizottmányhoz, a másik a kérvényi bizottmányhoz utasított.

Továbbá szükségesnek találja az elnök, az országgyűlési napló kérdésére visszatérve, kijelenteni, hogy a gyorsírói munkálatok ellenőrzése tekintetéből egy bíráló választmány kineveztetését szükségesnek tartja, mely indítvány a ház által egyhangulag elfogadtatván, azon tekintetből, nehogy a szavazás ismét oly sok időt vegyen igénybe, az elnök azon expedienst ajánlja, hogy a hétfői ülés kezdetén minden képviselő egy szavazócédulára fölírván azon 20 tag nevét, kiket a bíráló választmányba alkalmaztatni kíván, s ugyanazon cédulára följegyezvén még azon 15 tagot is, kikből a kérvényi bizottmányt alakíttatni ohajtja, a szavazó edénybe nyujtsa be a szavazatok eredménye aztán az ülés végeztével és az elnök jelenlétében összeszámíttatik, s az első alkalommal a háznak tudomására adatik.

Tudatta továbbá az elnök azt is, hogy a gyűlések idejét tudató hirdetményeknek, a muzeum kapuin, a városház oldalán, a nemzeti színháznál, a Lloydnál és a budai hidfőnél jó eleve kiragasztása iránt intézkedett, a gyűlés tárgyait tudató tábla pedig a muzeum előcsarnokában fog kifüggesztetni. Mely jelentések közheylesléssel találkozáván, más tárgy hiányában, a verificatio folytatásához fognak.

Jókay Mór, mint az I. osztály előadója, a második osztály képviselőiről felvett igazolási jegyzőkönyvet felolvastván, Károlyi János képviselő választása ellenében az igazoló osztály azon nézetét terjeszti elő, hogy a nevezett ellen indokolt és nehezítő panaszok tekintetéből vizsgálat rendeltessék, annak befejeztetéseig pedig az képviselői jogainak élvezésétől fölfüggesztessék.

Kállay Ödön. Hogy az osztályi véleményezés méltányossága kitűnjék, kéri a petitio mellékleteinek fölolvását, az osztály

azon nézetét, mely a vizsgálat befejezéseig Károlyi János képviselői jogainak élvezetétől elmozdítottatni kívánja, mint egyenesen a szabályokba ütközöt, mellőztetni ohajtja. (Helyes.)

Az elnök fölállás általi szavazást indítványoz az osztályi vélemény mellett.

Bon is Samu megjegyzi, hogy a fölállás nem elég, mert az osztályvélemény egyik része a szabályokkal világosan ellenkezik, a kérdést tehát máskép kell föltenni.

Tisza Kálmán annak fölvilágosításául, miért ajánlotta az osztály, hogy a szóban forgó képviselőtől követi jogainak élvezete elvonassék, megjegyzi, hogy akkor a bizottmány kezénél még azon utasítás volt, mely azt megengedi, s a jelen rendszabályok csak később jutottak oda.

Elnök: ez iránt méltóztassék tehát a ház fölállással nyilatkozni, hogy a vizsgálat elrendeltessék-e? (a nagyobb rész föláll.) A többség az osztály véleménye mellett nyilatkozván, a vizsgálat határozatkép kimondatik, most csak az a kérdés, ki küldessék ki a vizsgálat eszközlésére? (zaj, melyből Halász és Ragályi nevei hallhatók.)

Elnök: tisztelettel tudatom a házzal, hogy e zajból a többséget kivennem lehetetlen, s így a vélemények megoszlása miatt a kérdést szavazatra bocsátom (erős zaj, Halász! Halász!) Az elnök erre egyszer mindenkorra kijelenti, hogy személy kérdéseknél csak szavazás útján lehet választani.

Besze János. Ha van is szabály, változtassuk meg azt, mert ezt kiállni nem lehet, hogy ily válságos időkben a ház ily alárendelt kérdéssel annyi időt vesztessen el.

Elnök. Semmi kifogása az ellen, hogy ezen szabály megváltoztassék, de a jelen esetben, midőn a szavazás a ház beegyezésével már határozatilag kimondatott, a tisztelt képviselő indítványának helye nem lehet. (Helyes.)

A szavazás tehát megkezdődött, s eredményezé, hogy Halász Boldizsár képviselő, általános többséget nyervén, e vizsgálat teljesítésére kiküldetett.

Halász B. Végtelenül sajnálja, hogy a ház benne helyezett

bizalmát visszautasítani kénytelen, de ő nemcsak elvrokona, hanem személyes barátja is Repecky Ferencnek, kinek érdekében ezen petitio a házhoz benyújtatott, s így a leglelkiismeretesb működés mellett is ki volna téve a gyanusításnak (helyes, igaza van) de különben is azon választó kerület népessége tulnyomólag tót ajku, ő pedig tótul egyetlen szót sem ért (zaj, Ragályi! Ragályi!)

Elnök: a mint a felkiáltásokból kivehetem, a közakarát Ragályit kívánja, kiküldetését tehát határozatkép kimondom. (Éljen!)

Beszé János ismétli előbb indítványát, a rendszabály megváltoztatása végett (több oldalról: ahhoz 30 tag kívánata szükséges.)

Kállay Ödön nem találja célszerűnek, hogy kivételesen ezen egy § változtassék meg, midőn az egész rendszabály oly selejtes, hogy annak teljes megváltoztatása később önkényt következik.

Kazincy Gábor szintén kívánatosnak tartja e szakasz módosítását, mert a ház szabályai kit sem köteleznek arra, hogy a választást elfogadja, s így megeshetik, hogy ugyanazon egy tárgyban 9 képviselő leköszönvén, tizszer is szavazni kell.

Klauzál Gábor a ház rendszabályait semmikép sem értelmezheti úgy, hogy azok a vizsgálat tárgyában titkos szavazást igényelnének, ő részt vett azok alakításában és tudta, hogy csak akkor kívánnak a rendszabályok titkos szavazást, midőn a ház valamelyik tagjának személye fölött akar szavazás által ítéletet hozni, a föllálás általi szavazást célszerűbbnek tartja a golyózásnál, mert az a választott lemondása esetére szükségkép ismétlődvén — nem elég ugyanis, hogy ha a többséget nyert képviselő lelép, helyébe, mint imént a legtöbb szavazatot nyert tag neveztessek ki — sok időt vesz igénybe. Kéri a házat, hogy tekintve hazánk ügyét, ne kívánja a szavazást.

Elnök. Csak azt jegyzi meg, hogy ő Ragályi kiküldetését nem azért mondá ki határozatilag, mert a szavazásnál Halász B. után legtöbb szavazatot kapott, hanem azért, mert a ház többsége később, fölkiáltás utján, mellette nyilatkozott.

Egy képviselő indítványozza, hogy a szavazás gyorsatási

tekintetéből a padban szélről ülő képviselő szedje be a padon ülő társaitól a szavazatokat, és vigye a szavazatszedő edénybe (napirendre.)

Elnök. A szabályok változtatására 30 tag felszólalása szükséghez, most tehát az a kérdés, vajjon a rendszabályokban tüzetesen bennfoglaltatik-e a szavazás kérdése, erre nézve az illető szakasz felolvasása szükséges, azután méltóztassék a ház nyilatkozni, hogy mikép értelmezi azt. (Helyes.)

Csengeri Imre jegyző fölolvasta a rendszabályok illető szakaszát.

Egy képviselő: a szabályokból sem egyik, sem másik mód nem tűnven ki Besze János indítványát pártolja, s határozatban kimondatni óhajtja.

Elnök. Hogy idővesztegetés ne történjék, megkérdi, kíván-e még valaki a tárgyhoz szólni, vagy a verificatio, folytattassék? (folytassuk!)

Jókay Mór folytatja tehát a jegyzőkönyv fölolvadását, s a Simonyi Simon vág becsei képviselő elleni panaszra törvén át, az osztálynak azon véleményét jelenti ki, hogy a petitio mellé csatolt okmányokra tekintettel levén a vizsgálat elrendelése szükséges (helyes.)

Egy képviselő. Tegnap, kunsági képviselő társunk igazolása alkalmával azon kérdés tétetett mindenek előtt, hogy a kérelem okadatolva van-e? Az előadó tehát jelentse ki e mostani esetre is, hogy az okmányok igazolva vannak-e, különben, ha a ház minden okadatolatlan panaszra vizsgálatot rendel, akkor a vizsgálatoknak soha vége nem lesz, mert panaszt mindenki adhat be, s ha tetszik, ezer nevet is aláírhat, s különösen a jelen esetben, mivel a mellékletek hitelessége igen is kétséges, az illető képviselőt igazoltnak nyilatkoztatni óhajtja (helyes.)

Egy képviselő. Olvastassanak föl az okmányok.

Jókay Mór felolvasta az okmányokat.

Egy képviselő. Megjegyzi, hogy a kérdésben forgó azon kerület, mely 1848-ban sem választthatott képviselőt, mert mindenkor véres verekedések fejlettek ki a választásoknál, de különben is

mivel az okmányokból nem tűnik ki az, hogy Tóth Lajos ellenjelölt választói jogaik gyakorlásában akadályozva lettek volna, a petitiót elvettetni indítványozza.

Beszé János, ha a panasz hitelesnek vétethetnék, tüstént megsemmisítenek mondaná a választást, mert a fölhozott tényeket hallani is borzasztó, de a tényállás felvilágosítására vizsgálatot tart szükségesnek.

Kubinyi Ödön. Törvénytelennek tartja a választást, mert a szabályok annál megtartva nem voltak. A pártoknak nem szabad külön szavazni, hanem egymásután, úgy a mint a jegyzőkönyvbe bevezetve vannak. Vizsgálatot ohajt.

Buzna L. személyes tudomással bírván, a dologról fölvilágosításokat ad; szerinte a petitio állításai alaptalanok, s a választási elnök épen nem törvénytelenül járt el. Simonyit igazoltnak jelenteni ohajtja.

Szále, úgy vélekedik, hogy a jegyzőkönyv, míg az ellenkező be nem bizonyítatik, hitelesnek tekintendő; a fölhozott okmányok pedig épen nem cáfolják meg azt, következésképp ő is a mellett nyilatkozott, hogy Simonyi Simon igazolt képviselőnek jelentessék ki (helyeslés.)

Kállay Ödön azt hiszi, hogy Buzna L. képviselő szavainak igazságát csak a vizsgálat deritheti ki.

Egy képviselő, ő a szigor embere, de nem a tulszigoré, mikor az az ügynek csak ártalmára van. A petitiót igazoltnak nem látván, a kérdésben forgó választást kifogáson kivülinek nyilvánítani indítványozza.

Elnök. Több szónok előjegyezve nem lévén, következik a szavazás, s az osztályi véleménynek a képviselői jogok fölfüggesztését tárgyazó részének mellőzésével föllásra szólítja föl azon tagokat, kik az osztályi vélemény mellett szavaznak. A föllásból a többséget kivenni nem lehetvén, az elnök azokat szólítja föl, kik a bizottmány véleménye ellen szavaznak; az eredmény most is kétséges lévén, az elnök ismétli a kísérletet, s minthogy az másodszor sem ütött ki kedvezően, a golyózássali szavazást mondja ki határo-

zatul. A szavazás eredménye, hogy Simonyi Simon, 87 szóval 84 ellen, igazoltnak nyilvánított.

V a j a y Károly. Sajnálja, hogy ily fontos kérdés elintézésénél oly kevés képviselő van jelen, s intézkedést ohajt arra nézve, hogy ez másként legyen.

P a t a y István. Előtte szólót pártolja, a szabályok szerint 226 tag jelenléte kívántatik arra, hogy a ház határozhasson (több felől, nem igaz!)

E l n ö k. Kétszázhuszonhat igazolt képviselő szükséges arra, hogy a ház alakulhasson, de arra, hogy határozatot hozhasson, e számnak fele s illetőleg annál egygyel több szükséges.

J ó k a y Mór. Most Molnár József képviselő ellen beérkezett petitiot olvassa föl a bizottmány azon véleményével, mely szerint azt elvetendőnek tartja (helyes.)

B o n i s Samu. Ha a többenél megvizsgáltuk az okmányokat, meg kell vizsgálni itt is.

T i s z a László. Nem szólhat a dolog érdeméhez; míg az okmányokat nem ismeri, azt sem foghatja meg, miként helyeselheti a ház az osztály véleményét, még az okmányok szintén ismeretlenek előtte. Az okmányokat tehát felolvastatni kéri.

A felolvasott okmányokból azonban a petitio alapossága ki nem tűnván, Molnár József képviselő felkiáltás utján igazoltnak nyilvánított.

E l n ö k miután a háznak a bíráló és kérvényi bizottmányokra történendő szavazást ismét emlékezetébe hozta volna, a gyűlést eloszlatja; a jövő ülést f. hó 22. délelőtt 10 órára tűzi ki.

A képviselőház VIII-ik ülése

— ápril 22-kén. —

E l n ö k megnyitván a gyűlést, Jura György fölolvassa az ápril 20-ki gyűlés jegyzőkönyvét.

A jegyzőkönyv felolvastatása után elnök kijelenti, hogy a mai gyűlésben Ignatovics Jakab vezeti a jegyzőkönyvet, Tanárky Geodeon pedig a szólókat jegyzi és nevezi. Továbbá jelenti az elnök, hogy újabb kérelmek érkeztek, nevezetesen Kőszeg városából Hollán Ernő választása ellen. Ungmegyei Kapos helységéből Bernáth Zsigmond ellen, ugy szintén Pethes József és Vay Mihály ellen, mely folytatólagos kérvényeket az illető osztálynak véli átadni. Helyeseltetik.

Majd meg arról tesz jelentést az elnök, hogy Veszprémmegye néhány csatolt helysége nevezetesen Alsó- és Felsőörs, Csupak, Lovad stb., avégett folyamodik az országgyűléshez, hogy ezentulra is hagyják meg őket Veszprémmegye mellett s ne csatoltassanak vissza Zalavármegyéhez.

Ezek után elnök felkéri a tagokat a mult ülésben előterjesztett naplóbírállói és kérvénybizottmányok tagjaira teendő szavazásra és pedig a már említett azon mód szerint, egy ugyanazon cédulára két különböző rovatba iktatva a választandó tagok nevét és pedig a kérvénybizottmányi rovatba 15, a naplóbírállói rovatba pedig 20 tagot. Szükséges hogy minden rovatfelirat a bizottmány minősége szerint ki legyen írva.

Mindezeket kellő tájékozás végett előrebocsátván, elnök megkezdé a szavazást.

A bevégzett szavazás után elnök kijelenti, hogy a szavazás eredménye délután elnök és a jegyzők által fog számbavévetni, és így áttértek az igazolás folytatására.

Besze János, mint a 2-ik osztály előadója, felolvasta a Kozma Sándor kérdés alatti képviselő ügyére vonatkozó osztályjelentést, melyből kitünik, hogy az osztály kérdéses képviselőt igazoltnak kívánja tekintetni.

Elnök a tagok véleményét kéri, mely kérdésre az okmányok felolvasása mellett nyilatkoztak többen.

Besze felolvassa a választási jegyzőkönyvet, és ennek folytán többen a vizsgálat mellett nyilatkoznak.

Vajay Károly nem látja helyén a vizsgálatot, mert a választási jegyzőkönyv hibánélkülli és hitelesítve van.

Kállay Ödön az egyéni, de különösen a választói jog érdekében kívánja a vizsgálatot, mert néhány száz választó mindenestre megérdemli, hogy kérelmének elégtétessék, különben odajutunk hogy a választás szabályai mindenütt mellőzteni fognak és utoljára csak a gazdagok fognak választatni, mert leginkább nekik van módjukban a korteskedés minden eszközét felhasználni, ennélfogva tehát szóló a szigor mellett szavaz és vizsgálatot kér.

Ezután a vélemények különfélesége oly zajosan nyilatkozott, hogy elnök a szavazást látta szükségesnek. A szabályok értelmében a szavazás felállás által kísértetett meg és mintán a többség az osztály jelentése mellett nyilatkozott, a máskénti szavazás fölöslegessé vált és elnök Kozma Sándor képviselőt igazoltnak nyilvánítja.

Majd meg Balázsy Antal ügye kerülván szőnyegre, az osztály jelentéséből kitünt, hogy vizsgálat lenne alkalmazandó.

Erre többen az okmányok felolvasását kívánják.

Némely tag helyesen jegyzé meg, hogy minekutána a bizottmányok időnyerés szempontjából is lettek kinevezve, talán a bizottmányok véleményében meg lehetne nyugodni, anélkül, hogy a tömérdek okmány felolvasatásával kellene az időt vesztegetni.

Bonis Sámuel azt véli, hogy a ház az osztály véleménye felett ítéletet mond, ítéletet mondani pedig nem lehet a tényálladék tudomása nélkül, ő tehát az okmányok felolvasása mellett nyilatkozik.

Eötvös József báró osztja azok nézetét, kik szigort akarnak gyakorolni, de ott, a hol a ház határozottan ítéletet nem mond, mivel az ítélet még a vizsgálat eredményétől függ, minden okmány felolvasását nem látja szükségesnek.

Csiky nem látja helyén a vizsgálatot, mert az által, hogy 13 cédula olyanoknak adatott, kiknek szavazni joguk nem volt, csak erkölesi cselekmény gyakoroltatott, mert még azok is kaptak szavazási képességet, kik eddigelé nem birtak azzal.

Jekelfalussy Emil szintén a szigor mellett nyilatkozik, de hivatkozva Angliára, szabályt kíván megalapítani, mely szerint a folyamodóknak cautiót kellessék letenni, nehogy alaptalan panaszok megvizsgálatása által, a háznak idejét rabolják el.

Ez indítvány mint törvényellenes és nem gyakorlati, vétetett tekintetbe.

Elnök a tárgyra térvén át, kérdi, valjon a ház vizsgálatot kíván-e vagy nem? és ha igen kit? A ház vizsgálatot határozván, közakarattal Hauszner Ernőt választá meg vizsgálónak Balázs Antal képviselő ellen.

Dessewffy Emil el kívánna térni, azon szokástól, hogy az igazolási osztályok véleményének nyilatkozata mellett, még az egész ügyre vonatkozó irományokat olvassák el, miáltal felülvizsgálat látszik rendeztetni az osztályok ellen. E tekintetből szükséges volna meghatározni, hogy azon esetben, ha valaki az osztály véleménye mellett még az okmányokat is kívánna felolvasni, azok közül melyik olvastassék fel.

Halász Boldizsár nem osztja a gróf nézetét, minthogy az osztály csak véleményadás végett küldetik ki és így nem bíróság.

Elnök e tárgyat külön indítványnak tekinti a házszabályokra nézve, és így a napirendre tér át.

Nagy-Szabó Ignác ügyét érdeklő véleménye az osztálynak vizsgálat mellett nyilatkozik.

Tisza László a véleményt nem pártolván, a választást érvényesnek találja.

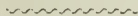
Kazinezy Gábor vizsgálatot kér.

Benyiczky Lajos az előbbihez csatlakozik.

Majd meg Ürményi Miksa és mások szólalnak fel különböző irányban, úgy hogy az elnök a szavazást látja szükségesnek.

A szavazás eredménye vizsgálat lön, és Halász Boldizsár közakarattal választatott meg vizsgálónak Nagy-Szabó Ignác ellen.

Egy és fél óraker elnök a gyűlést holnapig feloszlatá.

A képviselőház IX-dik ülése

— ápril 23. —

Elnök a gyűlést megnyitván, Ignatovics Jakab a tegnapi ülés jegyzőkönyvét olvasta. A felolvasott jegyzőkönyv ellen nem tétetvén észrevétel, hitelesítettnek nyilvánított.

A jegyzőkönyv hitelesítése után Bernáth Zsigmond képviselő az ung-kaposi kerület néhány választóinak beadott s a jegyzőkönyvben érintett folyamodása folytán sajnálatát fejezte ki e tény felett, melyre okot nem szolgáltatott. Hivatkozott multjára, melyben sohasem tagadta meg elveit s habár a jelen kérvénynek reá nézve következése nem lehet, mégis igazolásul felemlíteni kívánja azt, hogy ezuttal is hü volt azon elvekhez, melyek a nép bizalmának nem jogos, nem méltó uton keresését tiltják.

A ház élénk éljenzéssel válaszolt e felszólalásra.

Az elnök jelentést tett a tegnapi szavazás eredményéről. Csak a napló-bíráló választmány tagjaira beadott szavazatok olvastathattak eddig össze. Birálókul megválasztattak: Stockinger Mor, Babics János, Jókai Mór, Ballagi Mór, Pesti Frigyes, Szalay László, Lukács György, Asztalos István, Várady Gábor, Szaploneczay József, Pap Mór, Kacs Kovics Lajos, Madarász József, Mihályi Gábor, Horváth Döme, Frideczky Lajos, Kállay Ödön, Justh György, Szelestey László, gr. Széchenyi Béla.

Ezután a III-ik osztály jelentése olvastatott fel a IV. osztályban kifogás alá esett képviselők felett.

Kvaszai József megválasztásának megsemmisítését véleményezi az osztály. Az iratok felolvasása s rövid szóváltás után Kvaszai megválasztását a ház megsemmisíti s új választást rendel, miről az illető hatóságot az elnök értesíteni.

Pap János képviselő az osztály véleménye értelmében s az iratok felolvasása után igazoltatik.

Blaskovics Pál megválasztásának körülményei vizsgálá-

tot tesznek szükségessé. A vizsgálat elrendeltetik. Vizsgálatra b. Luzsénszky Pál küldetik ki.

Olvastatik a IV. osztály jelentése az V. osztályban nem igazoltak felett.

Kozma Imre győrvárosi választottnak jegyzőkönyvéből az tűnven ki, hogy a szavazás titkosan történt, az osztály a választás megsemmisítését véleményezé.

Ez esetről érdekes vitatkozás támadt. A választási (V-ik) törvény szövege homályos és a kézenforgó törvénytörvények egymástól eltérők lévén, a felszólalók a törvény szavainak s az 1848-diki törvényhozás szándékának magyarázata mellett részint a titkos, részint a nyilvános szavazást, védték. — A nyilvános szavazást, mint az V. törvény által rendeltet s a törvény szelleméből is kifolyót, Dessewffy Emil gróf és Mihályi Gábor, a titkos szavazatot Kálóczy László, Lónyay Gábor, Tisza Kálmán, Somsich Pál, Teleki László, Ráday Gedeon, Klauzál Gábor és többen védték.

Az említettek beszédeit ezennel egész terjedelemben közöljük, megjegyezvén, hogy az elnök által azok, kik az osztály véleményét pártolták, felhivatván, hogy álljanak fel: senki sem állt fel Kozma Imre igazolt képviselőnek jelentetett ki.

Kálóczy Lajos győrmegyei választott:

„A szigort az igazolásoknál én is pártolom, azonban ha valahol — épen ez esetben nincs helye szigornak. A tisztelt ház figyelmébe ajánlom, hogy a Győrvárosi képviselő választása a legnagyobb rendben történt, hogy Kozma Imre részére a szavazatoknak $\frac{5}{6}$ -da esett, míg ellene csak $\frac{1}{6}$ részt nyert, hogy a kérdésben levő képviselő részére kiállított választási jegyzőkönyvet az ellenfél szavazati ellenőrei is aláírták: hogy az ellenfél a választás eredményébe belenyugodván — semmi kérvényt sem nyújtott a tisztelt házhoz. — Más tekintet tehát nem forog fen, mint az, hogy a szavazás nem történt egész nyilvánossággal. És ez az, melyre a tisztelt osztálynak — új választást rendelő — véleménye bázisra van, a midőn jegyzőkönyvében kijelenti, hogy az 1848-ik V. t. cz. 32-ik §. nyilatán nyilvános szavazást rendel.

Legyen szabad a tisztelt osztálynak ezen állítását kétségbe

vonni. Ugyanis az 1848-ki V. t. cz. 32. §. a kézen forgó nyomtatott példányokban így hangzik: „A szavazás a szavazó nevének a küldöttség általi feljegyzésével, — s valamint a szavazatok összeszámítása is mindazáltal nyilván történik.“ Ugyan e törvénynek ugyanezen §-sa azon nyomtatott példányokban, melyek a hatóságoknak szétküldettek, és az akkori törvényes koronázott király V-ik Ferdinand által sajátkezüleg aláírtak, eképen van szerkesztve: „A szavazás a szavazó nevének a küldöttség általi feljegyzésével, a szavazatszedő választmánynak egyedüli jelenlétében: — a szavazatok összeszámítása mindazáltal nyilván történik.“

Ezen két, egymástól eltérő szerkezet nyíltan megezáfolja a tisztelt osztály azon állítását, hogy az 1848. V. t. cz. 32-ik §-sa: „nyíltan nyilvános szavazatot rendel.“ — Mig az első szerkezet — mely szókötésileg is hibás — a nyilvános szavazat felé hajlik, addig a hitelesebbnek tekintendő, királyi aláírással szentesített második szerkezet a titkos szavazást nem zárja ki. A törvény szövegének ezen divergentiája okozta, hogy a győrvárosi választók jóhiszeműleg a titkos szavazatot, miut szabadelvűbb s a függetlenségnek kedvezőbb módot, fogadták el.

Több napja, hogy a tisztelt osztály — új választást rendelő véleménye tudva van, s a győri választók ez időt nemcsak arra nem használták fel, hogy Kozma Imre ellen kérvényt nyujtsanak be; de ellenkezőleg két — a város pecsétjével megerősített — iratot küldének hozzám, melynek elseje folyó 1861 évi marc. 6-án tartott győrvárosi középponti bizottmányának azon határozatát tartalmazza, melyben — épen a felhozott két eltérő törvényszöveg következtében — a középponti bizottmány titkos szavazatot rendel. — A második — hitelesített — okirat pedig az 1848-ik évi junius 26-án eszközlött országos képviselő választásról szóló jegyzőkönyv. Ezen jegyzőkönyvből kiténik, hogy akkor Lukács Sándor Győrött épen ily titkos szavazás által választatott képviselőnek, a kit akkor a ház minden nehézség és kifogás nélkül igazolt képviselőnek is nyilvánított; mit az akkori hivatalos „Közlöny“ nyilván tanusit is.

Ezeknél fogva felkérem a tisztelt házat, hogy az osztály véleményét mellözve, Kozma Imrét igazolt képviselőnek sziveskedjék kijelenteni.

D e s s e w f f y E m i l g r. Tisztelt ház! Minekutána megemlítettett az, de különben is köztudomásra van, hogy a közönségesen kézenforgó törvény-példányok, s az ő felsége V. Ferdinánd által a maga idejében t. i. 1848-ik évi ápril 11-én szentesített s az országgyűlési irományok között feltalált szöveg közt különbség létezik: azt tartom, minekelőtte constatirozva volna a törvénynek hiteles szövege, annakelőtte ezen kérdés felett határozni nem lehet. Azt hiszem, sőt nem is kételkedem, hogy az elnökségnek tudomására van az eset, hogy constalálta azt, mi a törvénynek autentikus szövege. Én tehát mindenek előtt azt volnék bátor kérni, hogy az elnökség a törvénynek eredeti autentikus szövege iránt a házat felvilágosítani méltóztatnék.

E l n ö k. Természetes, hogy a tárgyhoz érdemlegesen szólnom nem lehet, s ha egyáltalában a kérdés megvitatása forog fen, szólni nem kívánok; de a mi a törvénynek valóságos szövegét illeti, értésemre esvén ez iránt a különbféle nézetek, nem tagadom, hogy lépéseket tettem ezen törvény valóságos szövegének kitudására. — Már most a tisztelt háztól függ, hogy megengedi-e, miszerint azokat, mik e részben tudomásomra jutottak, s a mik a szöveget, nézetem szerint, ketségtelen világosságba hozzák, hogy azokat előterjeszthessem? (minden oldalról: halljuk.) Én először is irtam az országos főlevéltárnokhoz a végett, hogy azon eredeti irott példányból, mely az 1847—48-ki pozsonyi országgyűlés utolsó ülésében kihirdetett s Felsége V. Ferdinánd neve aláírásával szentesített, a 32-dik §-t szórul szóra leírva nekem küldje meg. Az országos főlevéltárnoknak e részben bizonyítványát jegyző ur ezennel fel fogja olvasni.

T a n á r k y G e d e o n jegyző olvasta a 32. §-st: „32. §. A szavazás a szavazó nevének a küldöttség általi feljegyzésével, s valamint a szavazatok összeszámítása is nyilván történik.“

E l n ö k: Ehez még csak azt vagyok bátor hozzáadni, hogy ha netalán a tisztelt ház rendelni méltóztatik, mindig intézkedhe-

tem az iránt, hogy az országos főlevéltárnok az illető documentumokat bármikor eredetiben a ház elébe terjeszse.

Dessewffy Emil gr. szólni akar, de több oldalról hangzik: szólott már, kétszer pedig egy dologhoz szólni nem lehet. (Zaj.)

Engedelmet kérek, a tárgyhöz magához még nem szólottam. Abban méltóztatott megegyezni a ház, hogy a dolog constatirozassék; most, miután a constatirozás megtörtént, szólási jogommal élni fogok. (Halljuk.) A felolvasott levél szerint, az eredeti szöveg kétség kívül kihirdetett törvény volt; azaz: „lex publicata“, vagyis kötelező törvény. Ez, azt tartom kétségtelen. Már most ezen §-nak értelmét én legalább másképp magyarázni nem tudom, mint úgy, hogy a szavazásnak is nyilván kell lennie; mert világos, hogy ezen kifejezés „szavazás“ nem tehet egyebet, mint a szavazásnak actusát. Általában a szavazás, ha a törvény szövegét tekintjük, nem tehet egyebet, mint azon eljárást, melyet a törvény a követválasztásra nézve meghatároz; e törvény aztán külön §-ban határozza meg, hogy mikor már arra kerül a sor, hogy a szavazás megtörténjék, mikép történjék ez meg. Ekkor ezen szavazás nem tehet egyebet, mint a szavazás actusát. Az is meghatároztatik, hogy miesoda módon történjék a szavazatok összeszedése. E részben a törvény világosan mondja, hogy történjék a szavazó nevének a küldöttség általi följegyzése mellett. Minthogy pedig eme törvénynek egy második tétele is van, s ez az, hogy a szavazatok összeszámítása is nyilvánosan történjék: világos, hogy e szó: „nyilvános“ átvitetik a törvény előbbi tételére is. Mindezeknél fogva tehát én azon rész véleményét pártolom, mely a nyilvános szavazást kívánja; s ez esetben, úgy tartom, lehetlen is a törvényt másként magyarázni, mint hogy titkos szavazatnak helye nincs. (Több oldalon: nem úgy van! zaj!)

Tiszta Kálmán. Tisztelt ház! Én megvallom, egyáltalában nem akarom megtámadni a szóban forgó törvény amaz értelmezését, melyet az előttem szóló tisztelt képviselő urak adtak; hanem bátor vagyok az igen tisztelt házat figyelmeztetni arra, hogy miután a törvény különböző kiadásai közti eltérés nyilvánosságra jutott, mi

légyen a valódi hiteles szöveg, még a tisztelt elnök urnak is nehezen lehetett megtudnia. Tudjuk, hogy azon példányokban, melyek kézen forognak, a szerkezet oly hibás, hogy tisztán megérteni nem lehet. Senkisé tudja, hogy tulajdonkép mire megy az ki. Meglehet, hogy mint én, úgy mások is voltak oly helyzetben, hogy e törvényt teljes bizonyossággal magyarázni nem tudták. Részemről, a mint magános embernek lehető, oly uton iparkodtam az eredeti, hiteles szöveghez jutni, s mire jutottam? arra, hogy megnéztem az országgyűlési iratoknak hiteles kiadását, s ezen kiadásban csakugyan rájöttem, hogy a szentesített törvények 32. §-a ugyanaz, s szerkesztve is úgy van, mint Kálóczy képviselő ur előadta. Ez titkos szavazatot parancsol. Már most, ily körülmények közt, midőn az eltérések közepette lehetlenség volt magát bárkinek is tájékozni: nézetem szerint, miután a választás ellen panasz úgy sem tétetett s teljesen feltehető, hogy a titkos szavazás jóhiszemmel rendeltetett el: ezeknél fogva a választás megsemmisítésének helye nincs. (Helyes.)

S o m s s i c h Pál. Tisztelt ház! Azon okmány után, mely felolvasztatott, már most kétségtelen a törvény értelme; de épen oly kétségtelen az is, hogy nem az a szöveg küldetett el az illető hatóságokhoz. Ezek tehát azt nem ismerhették s így azon szöveget az ő eljárásukra alkalmazni annyi, mint retro-activ határozni akarni. Tökéletesen igaza lehet Dessewffy Emil képviselő urnak a jövőre nézve, de a multa nézve, miután bona fide járt el a választó kerület: a választást igazolandónak tartom. (Helyeslés.)

T e l e k i László gr. A választásra nézve, a mely szönyegen van, gondolom, nem sok vélemény-különbség lehet köztünk. Azok is, kik ezen §-t azon értelemben veszik, miszerint a jövőben nyilvánosan kelljen szavazni, a jelen választást, mivel az jó hiszemben történt és mivel mi magunk sem tudtuk, mi alapon kelljen választani — megerősítendőnek vélik. — Én tehát erről nem szólok, hanem szólok arról, hogy ezt a törvényt jövődöben is miként kelljen magyarázni. — Én azt gondolom, hogy törvény magyarázatára nézve döntő az, minő értelemben vették azt azok, kik a törvényt alkották. Részt vettem a 32. §. alakításában, és úgy emlékszem, hogy senkinek sem

volt akkor szándékában ezt a törvényt úgy magyarázni, miszerint ennek következtében a szavazásnak úgy kellene nyilván történni, hogy fel kellene jegyeztetni kicsoda, kire szavazott. Ekkor azon főrendi tárgyalásban, melynek következtében azon törvényjavaslat megváltozott, én részt vettem. Ugy gondolom, ha jól emlékezem, hogy a változtatás még talán az én indítványomra történt. Én az indítványt azért tettem, minthogy a választásnak nem elég garantiáját láttam abban, ha a szavazás a szavazatszedő bizottmánynak egyedüli jelenlétében történik; kívántam tehát a szavazásra nézve is teljes nyilvánosságot; de teljességgel nem azt és soha, azt hiszem, nem értettem sem én, sem azok, kik velünk szavaztak, hogy ezt úgy magyarázzák, miszerint a szavazás érvénytelen legyen, ha föl nem jegyeztetik, hogy ki melyikre szavaz.

Ezen magyarázatát a törvénynek megerősíti, a minek nagy sulyt tulajdonítunk, az azután következett gyakorlat, a mint Kálóczy követtársunk is magyarázta. Most ezen magyarázatot megváltoztatni csak azon esetre látnám helyesnek, ha a törvény egyenes szavaiból kisülne annak az ellenkezője. Én pedig a törvény szavaiból a gyakorlatnak ellenkezőjét nem magyarázhatom, mert azt, hogy a szavazás a szavazó nevének a küldöttség általi följegyzésével történjék nyilván, nem magyarázhatom oda, hogy tehát mindenkinek föl kell jegyezni ki, kire szavazott; valamint ha a szavazatok összeszámítása nyilván történik, ez is csak a szavazási nyilvánosság garantiája érdekében van. Tehát véleményem szerint, ezen törvény értelménél fogva, ha a szavazók nevei feljegyeztetnek, ekkor akár miként történik a szavazás, az ezen törvény szerint érvényes. (Helyeslés.) Azért szólaltam fel t. képviselőház, mivel itt elvkérdés forog fen, és mindentől, mi a törvényeknek a század szellemével nem egyező megszorítását foglalja magában, óvakodni kell. Így ezen, választási rendszernél is óvakodnunk kell minden törvény elleni magyarázattól. Üdvözlöm gr. Dessewffy Emil tagtársunkat e téren, hogy az 1848-diki törvényeket annyira meg kívánja tartani. (Tettség.) Épen itt ezen a téren nem megszorítást, hanem a törvénynek inkább kiterjesztését kívánám magyarázni; tehát jövőre is, ha a nyilvánosság minden garantiája megvan, a különben titkos szavazást

a század és ezen törvény szelleme ellenére nem akarnám kizárni. (Tetszés.)

R á d a y G e d e o n gr. Meg vagyok győződve, hogy a választott képviselő választása a legjobb hiszemben történt s ha, a mint felhozott, a törvény csakugyan tiszta volna is, én a választott képviselőt igazoltnak tartom. Hanem előttem szóló Mihály Gábor képviselőnek felelettel tartozom, a ki azt mondta, hogy ha neki megmutattatik, miszerint, ha a hol az van írva: „a szavazó nevének a küldöttség általi följegyzésével, mint a szavazatok összeszámítása is nyilván történik,“ — hogy ekkor hogyan lehet titkos a szavazás? tehát eláll nézetétől. — Ha jól fogtam föl, épen csak az van ott szórul szóra, hogy ha t. i. én fogok szavazni, nevemet föl kell írni a végett, hogy a választmány megtudhassa vajjon competens szavazó vagyok-e, de nem kell fölírni nyilvánosan, hogy például Mihályi Gábor- vagy Nyári Pálra szavaz-e. Itt tehát csak az van, hogy a szavazókat föl kell írni, nehogy incompetens ember szavazzon. Az idézett §. szerint a szavazás a szavazó nevének, például nekem, ha szavazni fogok, a küldöttség általi följegyzésével, valamint a szavazatok összeszámítása nyilvánosan történik; itt tehát semmikép nem lehet mondani, hogy a titkos szavazás nem volt törvényes.

K l a n z á l G á b o r. Azon kérdésre nézve, hogy igazoltnak tekintsük-e a most kérdésben forgó választást, én azt tartom, alig lehet a történt fölvilágosítások után más véleményt mondani, mint hogy mindenesetre igazoltnak kell azt tekinteni, s én csak azért szólalok fel, mert ezen kérdés nemcsak most fordul elő, hanem elő fog talán később is fordulni. Részemről a szentesített törvényből annak, mit gr. Dessewffy Emil mondott, épen ellenkezőjét következtetem; azt tartom ugyanis, hogy abból nem az következik, miszerint titkos szavazásnak titkosan nem szabad történni, mint azt gr. Teleki helyesen magyarázta, és a mint a tisztelt elnök ur által előadott aktákból, melyért neki köszönettel tartozom, kitünik, és melyeket magam is átnéztem. A dolog valódi állása az, hogy a Karok és Rendek 1848-ban azon nevezettel nem akarták elzárni a titkos szavazást, de nem találtak oly kifejezést, mely tisztán jelölné meg, hogy a szavazás ugyan titkosan és nyilvánosan történhetik, hanem

a választásnak magának tökéletesen nyilvánosan kell történnie. Méltóztassanak minden elfogultság nélkül a törvény szavait venni. Oly annyira világos ezen törvény, hogy azt részemről kétségbe nem vonom. Mit mond? ezt mondja: (olvassa a törvény szavait.) Minek kell tehát nyilvánosan történni? Annak, hogy mindenki följegyeztesse és megkérdesztesse, hogy ki az a választó. Ha a törvény azt akarná mondani, hogy titkosan nem szabad szavazni, akkor világosan kimondaná, hogy a választónak ki kell jelentenie, kit akar követni, mit a törvény nemesak nem mond, hanem azzal fejezi be az illető szakaszt: (olvassa a törvény szavait.) Mi tehát az a szavazat számolása? az, hogy össze kell számítani a választók neveit, akár cédulával titkosan, akár nyilvánosan történik a szavazás. Ki foghatná reá az 1848-diki törvényhozásra azt, hogy a képviselőket akarta egyedül nyílt szavazás által választatni, midőn ugyanazon törvény mindjárt hol az elnök választásáról szól, ezen választást is nyilvánosan rendeli teendőnek és egyenesen azt mondja, hogy magának a szavazásnak betakart kis cédulával titkosan kell történnie. Nagy különbség van a szavazás miképeni történetére nézve. A törvényhozás t. i. azt kívánja, hogy ne csak a megyékben és városokban az illető bizottmányok előtt titkosan menjen végbe a választás, hanem nyíltan, — miszerint kiki legyen ellenőre a szavazóknak, és másodsor azt, hogy az összeszámitásban ne történjék hiba, — az nyilvános legyen. Én azt hiszem, hogy a törvény szavaiban megnyugodhatunk, mert ez sem a nyilvánosságot, sem a titkos szavazást ki nem zárja.

Az V. osztályból ma még az Olgya y Titus galantai választott iránti vélemény tárgyalatott. Az iratok felolvasása után Olgya y Titus igazoltatott.

Az alsóház X-dik ülése

— april 24. —

Elnök megnyitván a gyűlést, Révész Imrét, mint a mai ülés jegyzőkönyv vezetőjét említi, Csengery Imrét pedig, mint a szólni kívánók jegyzőjét jelöli.

Tanáry Gedeon, mint a tegnapi gyűlés jegyzője fölolvasta ugyanezen gyűlésről szóló jegyzőkönyvet.

A jegyzőkönyv hitelesítése után jelenti az elnök, hogy hozzá egy ugoesamegyei község abbeli folyamodványa érkezett, hogy ugyanazon megye huszthi kerületéhez csatoltassék; továbbá beérkezett több jászberényi választó folyamodása az iránt, hogy képviselőjük Pethes József elleni alaptalan vádak megsemmisíttessenek. Az első folyamodás a kérvényi bizottmányhoz utasított. A másik pedig, mint az igazolás körébe vágó, Pethes József ügyének tárgyalása alkalmávali használat végett egyelőre tudomásul vétetik. Továbbá tudatja az elnök, hogy a kérvényi bizottmányra bejött szavazatok összeszámitatván, Teleky László gr., Nyáry Pál, Bonis Samu, Deák Ferenc, Ráday Gedeon gr., Károlyi Ede gr., Andrassy Gyula gr., Justh József, Kandó Kálmán, Széchenyi Béla gr., Ragályi, Bánffy Simon, Návay Tamás, Zichy Antal és Daniel Pál képviselők választattak meg szótöbbséggel, mely előadottak után a ház elnökének más jelenteni valója nem lévén, az igazolás folytattatik.

Tanáry Gedeon előadó, Návay Tamás Makó városi képviselő választása ellen beérkezett panaszt, az osztály azon véleményével terjeszti elő, miszerint a folyamodás egyes vádjai hitelesen nem bizonyíttatván, a nevezett képviselő igazolásának útjában semmi sem áll.

Madarász József. Bár a folyamodvány némely állításait nem tartja is teljesen hiteleseknek, 884 kérvényező aláírását mégis figyelemre méltónak találja, s a törvény szigorát elvrokoni és eleneire egyenlő mértékben kívánja alkalmaztatni, annál is inkább, mivel a ház kevésbbé bonyolult esetben is rendelt már vizsgálatot.

Beszé János. Hogy a képviselő választásoknál több vérengzés elő nem fordult, annak oka, hogy a nép bizván a ház igazságosságában, inkább eltávozott a választás színhelyéről, a képviselő háztól remélvén igazságos panaszának orvoslását. Különösnek találja, hogy oly jelentékeny városban, mint Makó, 300 és néhány szóval lehessen követet választani, holott a kérvényt magát 884 vá-

lasztó irta alá. Ezt már elegendőnek véli arra, hogy a ház e választás irányában a vizsgálatot elrendelje.

De d i n s z k y József. Miután a kérelemlevélben öt személyesen illeti a korteskedés vádja, felvilágosításul felemlíti, hogy neki a követválasztás előtt két nappal véletlenül neve napja volt, s a névünnepre megjelent számos vendég, hogy a pár nap mulva történendő képviselő választással is foglalkozott; azt természetesnek találja. Egyébként becsületére mondja, hogy az országban, e kérdésben forgónál tisztább választás nem történhetett. A választott képviselő mellett volt a város egész intelligentiája, s az ellenjelölt mellett, ki iránt egyébként kifogás is tétetett, de a kifogást felemlíteni ide nem tartozik, csak egy pár vett részt a műveltebb osztályból, azok is oly egyének voltak, kik arról nevezetesen, hogy a forradalom után beállott időszakban a nemzetet gázolták és zsebelték. Maguknak a folyamodáshoz mellékelt aláírásoknak az eredete is gyanus, a mennyiben házról házra jártak az illetők, aláírások gyűjtése végett, s hogy mi uton akartak maguknak többséget szerezni, kitűnik abból is, miszerint az országgyűlés főfeladatának azon kérdést állíták lenni, hogy ki készítse el a tiszai töltést?

N y á r y Pál. Ideje volna már egyszer, hogy az 1848-i törvényekhez szorosán ragaszkodjunk, a választási panaszok pedig, e törvények értelmében, csak akkor tartoznak a ház elé, ha azokból kitűnik, hogy a jogaik élvezetében megsértettek, a központi bizottmányhoz orvoslásért hasztalan folyamodtak. Itt pedig ezen eset fönn nem forogván, a bizottmány nézetét pártolja, s Návay Tamást igazolt képviselőnek tekintetni ohajtja.

Még többen akartak ugyan a tárgyhoz szólni, de a ház nagy része a szavazást hangosan kívánván, az elnök a kérdést fölteszi, minek folytán kitűnt, hogy a ház legnagyobb része Návay Tamást igazoltnak ohajtja tekinteni, mihez képest mondatott ki a határozat is.

A második eset V i d a c s János bánát-komlói képviselő esete volt, kinek választása ellen beérkezett panaszlevélben különös súly fektetetik arra, hogy a választás verekedés által zavartatott és nyolc község választói, a választási jog élvezetéből kizárattak. Az

illető verificationalis osztály ez ügyben vizsgálatot látván szükségesnek :

Rónay János szót emelt és a panaszlevélhez csatolt okmányokból a főtebb említett vádakát tökéletesen hitelt érdemlőleg bebizonyítva látván, kijelenti, hogy ezek után a ház a vizsgálat elrendelésével a sértett jognak eleget nem tehet, hanem a választást egyszerűen meg kell semmisítenie.

Bobory Károly az előtte szóló ellenére a választást nemcsak megsemmisítendőnek nem tartja, de még az osztály által ajánlott vizsgálatot is teljesen fölöslegesnek találja, s Vidacs Jánost egyszerűen igazolt képviselőnek kívánja nyilatkoztatni.

Halász Boldizsár. A folyamodásban nem lát egyebet, mint a kisebbségben maradt párt azon törekvését, hogy a győző fél sikerét meghiusíthassa, ő is az igazolás mellé nyilatkozik :

Vajay Károly : A petíciónak két része van, első az, hogy a választás verekedés által akadályoztatott, a másik, hogy 8 község választói szavazásra nem bocsáttattak. Az elsőt a választási jegyzőkönyv megcáfolja, a másodikra nézve pedig az elnök bizonyítványából kitűnik, hogy az illető községek választói a választási névsorban igazolva nem voltak, a vád alaptalansága e szerint kétségtelen lévén, az igazolásra szavaz.

Szilágyi Virgil. Föltétlen barátja ugyan a szigornak, de egyttal igen jól tudja azt is, hogy a helyetlenül alkalmazott szigor a közügynek csak ártalmára van. Helyesnek találja ugyan, hogy a kisebbség megnyugtatóására a vizsgálat elrendeltessék, de más felől ha ez minden indokolatlan esetről megtörténik, ez által csak a többség tétetik ki oly zaklatásoknak, melyeket nem érdemel; igazoltnak ohajtja tekintetni Vidacsot. (Helyes, szavazzunk.)

Csikó Sándor. Szintén az igazolás mellett nyilatkozik, mert ha minden ily esetről vizsgálat rendeltetnék el, végre választás sem lehetne hazánkban.

Még több szónok lévén följegyezve, mivel a ház zajosan kívánta a szavazást, az elnök csendet kér, s kéri a ház tagjait, hogy egymást kihallgatni sziveskedjenek (szavazzunk.)

Elnök. Egymást kihallgatnunk kötelességünk.

Nyáry Pál. Igen esudálkozom azon, hogy midőn codificált törvényeink vannak, nem annak pontjaihoz tartjuk magunkat, hogy némely nehézségeket megfejtsünk. Emlékeztetem a tisztelt házat, hogy itt két eset fordul elő, és két részre oszlik a panasz. Az egyik az, hogy a választók erőszakkal gátoltattak a szavazásban. Azt gondolom, az egyáltalán nincs bebizonyítva, hogy erőszak jött volna közbe, oly erőszak, mely által a választók gátolva lettek volna a szavazás gyakorlatában. A második panasz, mely ennél sokkal fontosabb, abból áll, hogy azon háromszáz néhány szavazó, kik az összeíró bizottmány által nem voltak szavazatképeseknek nyilvánítva, de a törvény rendelete szerint, föl voltak jogosítva, és a központi bizottmánynak is be voltak jelentve, hogy ezek — ámbár a központi bizottmány őket képeseknek nyilvánította, nem bocsátattak szavazatra. — Itt ezen esetben ki kell jelenteni azt, hogy ezen dolog egyenesen a választási elnököt illeti. Itt a választás helyessége mellett a körülmények és a választási elnök magatartása bizonyítanak. Az elnök ugyanis azt mondja, hogy nem bocsátotta az említett választókat a szavazáshoz, mert reájok nézve nem volt a törvénynek elég téve. A törvény pedig azt rendeli, hogy a középponti bizottmány megvizsgálja a bemutatott összeírásokat, s megvizsgálja különösen azoknak névjegyzékét, a kik az összeíró bizottmány által mint képesek nem irattak be; és azon esetben, ha ezeket a bizottmány képeseknek találja, utánnok jegyzi a választóképeseknek, s aláírás végett kiadja a választási elnöknek.

A választási elnök itt azt mondja, hogy az említett választók igen is össze voltak írva, de a központi bizottmány határozatáról ő nem volt értesítve, a mi másképen nem történhetett, minthogy a fölveteknek neveit a központi bizottmány beírván, azt a jegyző és elnök nem hitelesítette, most tehát csak arról lehet kérdés, hogy vajjon a ház, miután a nehézségre a választási elnök megfelel, méltóztatik-e ezen dolgot vizsgálat tárgyává tenni, vagy nem? miután ezt nem lehet másnak tekinteni, mint pusztá fogásnak, a ház nem fogja magát oda vezetetni, hogy a választási elnök ellen rendelje el a vizsgálatot, én tehát Vidacs Jánost igazoltatni kívánom.

Károlyi Ede gr. hasonló értelemben nyilatkozik.

Burian Imre. Szerinte itt nemcsak petitio, hanem egyuttal oly kétségbevonhatlan tények is vannak, melyek a választás megsemmisítését okvetlen szükségessé teszik.

Daniel Pál nem a verekedésre, hanem azon körülményre fekteti a fő súlyt, hogy 300 és néhány választó szavazásra nem bocsátatott. Erre nézve úgy áll ugyan a dolog, mint azt Nyáry Pál képviselő emlité, de abból, hogy a központi választmány határozata a választási elnöknek tudomására nem volt, nem az következik, hogy az illetőket joguktól elmozdítani kell, hanem az, hogy a sérelem orvoslása szükséges. Vizsgálatot ohajt.

A ház ismét hangosan követelvén a szavazást, az elnök aképen teszi fel a kérdést, hogy először azokat szólitja fölállásra, kik az osztály nézete vagyis a vizsgálat mellett nyilatkoznak, mely fölshólitásra alig néhány képviselő kelvén föl, az elnök most azon kérdést teszi föl, igazoltnak tekintessék-e az illető, vagy választása megsemmisítették? előbb a kérdés első felére, vagy is az igazolásra törtévnén a szavazás, a többség oly szembe ötlő volt, hogy az elnök határozatkép kijelenté, miszerint Vidacs János igazolt képviselőül tekintetik.

Mindenesetre jól eshetett a baloldálnak, hogy nézetei érvényre utottak, mert itt meg kell jegyeznünk, hogy Vidacs mellett, kevés kivétellel leginkább a baloldal nyilatkozott.

Most meg Gábriel Istvánra kerülvén a sor, az osztály véleménye odajárult, hogy minekutána Gabriel István ellen mindössze csak huszan folyamodtak, és minekutána a panasz egészen alaptalan, a kérdés alatt levő képviselő igazolandó.

A kérvény, mely ugyancsak cikornyás irányban volt fogalmazva, azon vádat is felhozta, hogy cigányok is szavaztak, és a csendlegények mint nevezi a pandurokat, káromkodtak is.

Luzsenszky Pál báró a panaszt szintén alaptalannak vélvén az osztály véleményét pártolja.

Károlyi Ede gróf kiemeli, hogy a jegyzőkönyvből itélve, a zavarok csak akkor kezdődtek, midőn az ellenpártból már 800 szavazott és így látható, hogy az ellenpárt csak akkor kezdte a nyugtalanitást, midőn látta, hogy kisebbségben marad.

Besze ellene szól.

Csáky Tivadar nem látja be, hogy a cigányok miért ne szavazhatnának, ha a törvényes kellékekkel fel vannak ruházva, valamint azt sem találja törvénytelennek a választásra nézve, ha egy magyar pandur a csend helyreállításakor véletlenül káromkodik. Szólo tehát szintén az osztály véleményét kívánja elfogadni.

A szavazás eredménye Gabriel István mellett szólt és így az igazoltak sorába helyeztetett.

Ezekután elnök a gyűlés feloszlata.

A képviselőház XI-dik ülése

— *april 25-én.* —

A gyűlés jegyzőkönyvének vezetésével Csengery Imre levén megbízva, Tanárky Gedeon a szólni kívánókat jelöli.

Mielőtt Révész Imre a tegnapi gyűlés jegyzőkönyvét felolvasta, elnök több rendbeli kérelmezésről tesz említést.

Nevezetesen pedig, hogy Pozsony város azért folyamodott az országgyűléshez, hogy a nagyszombati királyi táblát Pozsonyba tegye át. Továbbá arról tön említést az elnök, hogy Balogh János kérdés alatt levő képviselő felvilágosító okmányokat nyújtott be, melyek azonban az illető osztálynak lettek átadva és annak idejében fel fognak olvastatni.

Ugy szintén tudomásul hozza az elnök, hogy a naplóbiráló bizottság Podmaniczky Frigyes bárót választá meg elnökül.

Ezek után az igazolás folytatására kerülvén a sor, az ötödik osztály előadója Batthyányi Zsigmond gróf ügyére vonatkozó osztályvéleményt olvasott fel, melyből kitünik, hogy ezen választást érdeklőleg esnpan a jegyzőkönyvben van némi formahiba.

A ház az osztály véleményét azon hozzátétellel fogadja el, hogy a jegyzőkönyv ki fog igazittatni.

Benczur Miklós nyiregyházi képviselő ügyét illetőleg, az osztály nem tekinti törvénsérelemnek, hogy a kérvény szerint 29 zsidó

is szavazott, de még azon esetre is, ha a törvény ezen körülményben meg is ütköznék, a kérdés alatt levő képviselőt annyival inkább véli igazolandónak, mivel a kifogás alá helyezett 29 szavazaton kívül is, a többség Benczur Miklós mellett nyilatkozott.

Mínthogy egyébiránt a panaszló folyamodvány a zsidókérdésen kívül még korhelykedésről és vesztegetésről tesz említést, elnök az e tárgyra vonatkozó tanuvallomásokot is felolvastatja.

Ezen tanuvallomások közül egy csizmadia és egy megyei gazda tanuvallomásai humorisztikus vagyis inkább komikus tartalmuknál fogva, derítőleg hatottak az auditoriumra.

A csizmadia nevezetesen egész politikai értekezletet tartott, melyben fejtegette, hogy ő Benczur urat igen derék okos embernek tartja ugyan, de nem találja, hogy ő követnek való lenne, miért is mindamellet, hogy őt e részben valaki megakartá nyerni, szavazatát másnak adta.

A mezei gazda pedig egész őszinteséggel bevallja, hogy ő Benczur Miklós pártjának egyik tagjától avégre kapott 5 forintot, hogy azt Benczur ur egészségére igya meg és szavazatát neki adja, ő tehát e kérelem felét teljesíté, de a másik felét nem; mert az 5 fto elköltötte, vagyis inkább megitta Benczur ur egészségére, de szavazatát az ellenjelöltnek adta.

Halász Boldizsár megcáfolja a panasz állitmányait és Benczur Miklóst igazolandónak véli.

Szavazásra kerülván a dolog, Benczur Miklós majdnem általános többséggel igazoltatott.

A most következő Miskolczi Károly esete már erősebb vitára adott okot.

Miskolczi Károly margitai kerületi képviselőre nézve, az osztály más okok mellett azért is vizsgálatot véleményez, mivel 936 egyén folyamodott 890 választó ellenében.

C s e n g e r i A n t a l : Én úgy látom, hogy a felolvasott folyamodást aláírók száma rendkívüli nagy, és ez az egyik dolog, mely nagy súlylyal bírhat a ház előtt, azonban magából a folyamodásból kitetszik, hogy az aláírott között össze vannak zavarva a többféle aláírások, nevezetesen 1-ör vannak olyanok, kik össze sem voltak

irva, kik tehát sérelmük orvoslását nem itt kereshetnék, hanem a megye középponti bizottmányánál kellett volna sérelmüket orvosoltatni. 2-or, vannak olyanok, kik össze voltak ugyan irva, de a választás helyén meg nem jelentek, a kik tehát ezáltal jogaik gyakorlatáról önként lemondottak. — 3-or, vannak olyanok, kik a szavaztató elnök állítólagos biztosítása folytán másnap akartak szavazni. Ezek azok, kiknek panaszát egyedül tekintetbe lehet venni. Ezek a választási jegyzőkönyv szerint azt panaszolják, hogy nem mehettek és azért nem jelenhettek meg, mert távol eső községekben laktak, azonban a választási jegyzőkönyvből kitűnik, hogy a szavazás példátlan lassúsággal folytatott esti 6 óráig, úgy hogy a szavazók a legtávolabb vidékekről is megérkezhetek volna. Panaszolják még azt, hogy a hoszas szavazás alatt a szavazó bizottmányi elnök eltávozott, és maga helyett mást helyettesített, nevezetesen egy helyettes elnököt, azonban ezen félreértés épen most világosított föl, melyre legtöbb súlyt fektethetett az igazoló bizottmány, t. i. hogy a helyettes elnök maga helyett nem más elnököt helyettesített, hanem egy más szavazatszedő ellenőrt helyettesített. Ez tehát a legfőbb indok, ez elismertetik. — Azt mondják továbbá, hogy a szavazás alatt egy puska sült el, de magok sem állítják azt, hogy legkisebb összeütközés történt volna. Én úgy vagyok értesülve, hogy a puskalövés a szolgabíró által rend fönntartás végett oda rendelt pandurok részéről történt, a nélkül, hogy akár egyik, akár másik fél megtámadt volna. Ezt maguk sem mondták, és ez ismét oly állítás, melynek semmi sulya nem lehet, legfőlebb azon indokon kívül, melyet az előadott jegyző ur fölvilágosított, legfőbb sulya van azon állításnak, hogy az elnök azzal biztatta a szavazók egy részét, hogy a szavazás félbe fog szakíttatni, és más nap folytatatni. Az a kérdés tehát, hogy a szavazat félbeszakíttatott-e csak egy percig is? épen nem, hanem folytatott példátlan kitartással, ragaszkodva a törvényhez, mely folytonosságot rendel a szavazásra nézve. Azok tehát, kik panaszkodnak, meggyőződhetnek a szavazás folytatásáról, és hogy az elnök olyat mondott, mi általában nem törvényes és hihetőleg, ha mondott is olyat, de a szavazatszedő bizottmány jelen volt tagjai az elnököt helyreigazították, mert mutatja a tény, hogy

a szavazás félbe nem szakítottatott, hanem folytattatott, és azt nem lehet hinni, hogy a szavazók és panaszlók az elnök biztosítására azonnal eloszlottak volna és maguknak tudomást ne szerezhettek volna arról, hogy a szavazás föl nem függesztetett, annálfogva ezen állítás merőben alaptalan és jelen esetben a vizsgálatnak helyét nem látom s a követet igazoltatni kívánom.

Ü r m é n y i J ó z s e f :

Nem lehetek az előttem szólóval egy véleményben; mert méltánylom ugyan a fölhozott okokat; de azon ok melyet az előttem szóló sem tagad s a melyre én legnagyobb súlyt helyezek, az : hogy az elnöki tekintély a választókra nézve és pedig ezen osztályu választókra nézve egyensúlyoztatik-e azon törvényes tudattal, melyet mint ellen indokot állítunk föl? Igaz-e, hogy a választásnak folytonossága által meggyőződhetett volna egy törvénytudó arról, hogy az eljárás törvényesen fog történni, és hogy az elnök állítása meg nem állhat, miután az a törvénytelen ellenkezik. Méltóztassanak a méltányosságot és a tényt is fölvenni, hogy a választó tömeg mily nagyon csüng az elnöknek kimondásán, és hogy hittetlenség az, a mit az elnök állít, szentnek tartván azt, a mit a törvénynek végrehajtójától és örétől hall. Ha tehát az elnök a nem törvénytudó tömegnek azt mondja, hogy holnap lesz választás : akkor igen nehéz azt állítani, hogy a választóknak szakadatlan ott kellett volna maradni, azért, mert a nép az elnöknek nem hihetett. E szerint legkevesebbet óhajtók, midőn itt a vizsgálatot annyival inkább kimondandónak tartom, miután itt más nemzetiségekről és nyelvbeliokről is van szó, kiknek, mint igen nevezetes számú választóknak, megnyugtató végett a háznak intézkedni szükséges.

C s i k y S á n d o r: Két indokból indulnak ki a panaszlók panasz levelükben, melyet itt a kérdésben forgó választásra nézve előadnak.

Az egyik okuk vonatkozik arra, mi a választás előtt történt, a második, mi a választás alatt előfordult. Mi a választás előtt történt panaszokat illeti, én úgy értem, hogy panaszolták azt, mikép az összeírás nem történt kellő renddel, azért, mert román ajku választók is vannak azon kerületben, és az összeírtak sorában a román

nok közül nem szavazott senki. Másik az, hogy a telekkönyvből nem nézték ki azt, hogy kinek kinek mennyi vagyona van, hogy ahhoz mérve a választáshoz van-e joga vagy nincs, és ez volt oka, hogy az oláhok és román ajkuak nem akarták magukat jelenteni, mert azt hitték, hogy jelentés esetében adó által fognak megrovatni, ez volt a választás előtt előfordult visszaélés oka. A másik panasz vonatkozott a választás alatt történetekre, jelesen, hogy ott más nap reggel jelentek meg a választás után a választók, azt hívnék, hogy az nap, az elnöki kijelentés szerint, nem fog folytattni, és más nap is nem egy folytában fog bevégezteni a választás. — Mi az elsőt illeti, az oly panasz, mely a középponti választmány elébe lett volna terjesztendő és a középponti választmány határozhatta volna meg azt, hogy vajjon az összeírónak kellett volna-e a románok között is alkalmaztatni ugyan azt, hogy miért nem jelentették magukat a román ajku választók, szóval, mi arra vonatkozó panaszok voltak, azok a középponti választmány ítélete és intézkedése alá tartoztak. A második az volna, mire az előttem szólló által súly fektettetett, hogy az elnök által az mondatott volna a választóknak, hogy a választás más nap fog folytattni, de nem folytattni. Én nem látom indokolva és bebizonyítva azt, hogy az elnök azt mondta volna a választóknak. A jegyzőkönyvben, mely igazolásul szolgál a követnek, egy szóval sincs említés téve, a mi a panaszban van, az indokolva és bizonyítva nincs. Tehát én határozottsággal arra súlyt nem fektethetek, különben áll azon körülmény, hogy nyilván történt a szavazás, mert reggeli 3 óráig ott voltak a választók; és mindenki tudta, hogy a szavazás folytattni fog, kik szavazni akartak, szavazhattak. A törvény azt parancsolja, hogy a szavazás egy folytában menjen, tehát a szavazatszedő bizottmány e tekintetben a törvénynek hódolt, és így nem látom át, mi ok forogna fönn olyan, melynél fogva a választott képviselő igazolható nem lenne.

A vizsgálat a ház általános többsége által kimondatván, annak eszközlésére Mihályi Gábor lemondása után Domahidy Ferenc képviselő küldetik ki.

Miksics János lippai képviselő ellen beadott panaszt illetőleg az illető osztály igazolást indítványozván.

Tiszta Kálmán. Tisztelt ház! Az itt most felolvasott panaszban igen sok nevetségest és némely boszantót találok. Nevetések azon okok, a melyek a választás ellen felhozatnak, hogy például egy pár zászlóra föl volt írva „Egy halálunk, egy életünk, Miksics János a követünk.“ Mert magunk is tudjuk, hogy minden választásoknál megszokott az ilyesmi történni. Ez nem jelent semmit. Találunk sokat a panaszban, a mely boszantó és oly vád, a mely súlyos és fontos. De mindezek elémünk nem tartoznak, mert a választás utáni tények fölött szólnak, mely tények fölött vizsgálni és ítélni nem ide, hanem a megyei hatóság köréhez tartozik. Én tehát részemről annál inkább óhajtom Miksics urat mint igazolt képviselőt tekinteni, mert maga ezen folyamodvány bebizonyítja azt, hogy olyan emberek által tétetett az, kiknek a törvényről és jogról fogalmuk sincs. Hogy ezekről fogalmuk nincs, az igazolja, hogy ők a Felsőházhoz és a cancellariához kívánnak folyamodni, kiknek ez ügyben egy betűt is szólani nem lehet és nem szabad. Én Miksics János urat igazolt képviselőnek tekintem. (Helyeslés.)

Mihályi Gábor hasonlóképp igazoltatni óhajtja a kérdésben forgó képviselőt, azonban nem fojthatja el megütközését azon, hogy a jogaikban sértett választók orvoslásérti folyamodását, boszantónak találják.

Tiszta Kálmán. Egyszer mindenkorra kijelenti, hogy megrosvást csak a ház elnökétől fogad el (helyes.)

Bonissamni csak azt akarja tudatni Mihályival, hogy igen is bosszantó minden magyarra nézve, midőn valaki ily kérdésekben törvénytelen hatóságokhoz folyamodik.

E kis vita után az elnök szavazásra bocsátván a kérdést, a ház nagy többsége Miksics Jánost igazolt képviselőnek nyilvánítja.

Luzsénsszky József báró választása ellen beadott panasz és mellékleteiből a vádak alaposága kitünvén, a ház egyhangulag vizsgálatot óhajt, melynek eszközzésére Károlyi Ede gróf szintén egyhangulag ki is küldetik.

Ezen igazolási esettel az 5-dik osztály bevégeztetvén, a 6-ik osztály vétetett elő, s az első kérdés Kurcz György paksi képviselő

választása elleni panasz lévén, miután annak alaptalansága a hitelesítő jegyzőkönyvből kétségbevonhatlanul kitűnt, azt a ház egyhangulag elvetettni, és Kurecz Györgyöt igazolt képviselőnek tekintetni elhatározta.

A második kérdés Bika Simon élesdi képviselő ellen emeltett. Panasz a nevezett választása ellen nem érkezett ugyan be, de hitelesítő jegyzőkönyve igen hiányosan lévén kiállítva, annak utólagos pótlása indítványoztatik a választmány által.

Kubinyi Ferenc. Itt csak formahiány van, miután pótolható, az illető igazolását ne gátolja.

Bezerédy ezt oly kivételnek tartja, hogy ezen okmány mellett az illető be sem léphet a képviselők közé, nem hogy igazolható lenne, ő tehát a hiányok pótlásáig a kérdésben forgó képviselőt még szavazati jogától is megfosztatni óhajtja.

Mihályi Gábor. Szintén csak oly forma hiányt lát, mely az illető igazolásának akadályát nem lehet.

Az osztály előadója. Hogy a kérdésben forgó szótöbbséggel választatott meg, bizonyítja. Hogy a hitelesítő irat neki ki is adatott, ellene folyamodás nem történt, sem Élesdről más képviselő nem jelentkezett, miért is őt igazolandónak tartja.

Kállay Ödön. Nagy ellenmondást talál abban, hogy a jegyzőkönyv visszaküldessék, s az illető még is igazolva legyen.

Kazinczy Gábor. Az igazolást lehetetlennek, s a ház itéletét a hiányosan kiállított jegyzőkönyv kiigazításáig felfüggesztetni óhajtja.

Csengeri Antal. Az előadó azon nézetét pártolja, hogy a kérdésben forgó képviselő választása, a választási jegyzőkönyvnek az illető kezeibe történt kiszolgáltatása által, eléggé igazolva vannak.

Opicz Sándor az előadó nézetét osztja, de óhajtja, hogy a kiigazítandó jegyzőkönyvből az általános szótöbbség is kitűnjék.

A kérdés szavazás alá kerülvén, Bika Simon képviselő, a

választási jegyzőkönyvi hiányok utánpótlására utasítottak, addig is tagsági joga fenn maradván.

A legközelebbi ülés holnap reggel 10 órakor.

A képviselőház XII-ik ülése

— ápril 26-kán. —

Miután az elnök kijelenté, mikép ezen ülés jegyzőkönyvét Jura György jegyző fogja vezetni, mindenekelőtt a legutóbbi ülés jegyzőkönyve olvastatott föl, mely minden megjegyzés nélkül hitelesített.

Ezután Podmaniczky Frigyes b. így szólalt föl:

„Mindnyájunkra aggasztólag hat igen tisztelt korelnökünk Palóczy Lászlónak súlyos betegsége. — Azt hiszem, miszerint nagyon kellemetlenül volnánk meglepetve, ha legrövidebb idő alatt jobb hírek nem érkeznének egészsége jobbra fordultáról. Kérjük tehát igen tisztelt elnökünket, sziveskednék naponkint az ülés megnyitása alkalmával jelentést tenni aziránt, valjon javulásnak indul-e szeretve tisztelt korelnökünk egészségi állapota.“ (Helyes.)

Ezen — a ház általános helyeslésével találkozott — megkeresés folytán az elnök ekép nyilatkozott:

„Teljesítendem e megbizást, s e mai napon mindjárt aggodalommal vagyok kénytelen jelteni, hogy a tisztelt hazafi súlyosan beteg, s eddigi állapota még nem indult javulásnak.“

Elnök azután a 9 tagu bizottmány jelentését terjeszté elő, mely szerint több — időközben Pestre érkezett s a házban megjelent — képviselő, u. m. Csernovits Péter, Kende Kanut, Bogdanovich Vilibald, Erős Lajos és Királyi Pál, igazoltaknak nyilváníttatnak.

A napirend az igazolás levén, a 6-dik osztály folytató jelentését.

Terényi előadó először a Frater Pál képviselő választása ellen beérkezett panaszt adja elő, az osztály azon véleménye kísére-

tében, hogy mivel a panaszlevél mellé csatolt okmányokból a választás érvénytelenségére elégséges tények ki nem derülnek, az illető csak a jegyzőkönyv kiállításánál észrevehető némely hiányok pótlására utasítandó, tagsági joga addig is épségben maradván.

H a l á s z Boldizsár: A jegyzőkönyvből kitünvén az, hogy a verekedést a kisebbségben maradt ellenpárt kezdte meg — Frater Pált igazoltatni óhajtja.

B a l l a g i Mór. Minek előtte a dolog érdeméhez szólna, egy hozzá beérkezett, és ezen választásra vonatkozó okmányt kíván felolvasztatni, mely okmány fel is olvastatván, megjegyzi, hogy mivel abból és a panasz levélhez mellékelt többi okmányokból is kétségtelenül kitünik, hogy a Frater párt a törvények világos értelme ellen, fegyveresen jelent meg a választáson már ez magában elég arra, hogy a választás teljesen megsemmisítették.

M a d a r á s z József. Lehetetlen el nem szomorodnia, látva, hogy oly egyének, kiknek egyetlen föladatuk volna a haza javának előmozdítása, a népet, melyet az alkotmányos szabadságra érlelniök kellene, önérdekeiknek aljas eszközzévé alacsonyítják. Ily esetekben a háznak mindannyiszor a választás megsemmisítését kellene kimondani. Azonban itt az osztály véleménye és a jegyzőkönyv között némi összeütközés levén, legalább vizsgálatot óhajt elrendeltetni.

B o n i s Samu. A kérelem levélben fölemlítettvén az is, hogy a választásban szavazati joggal nem bírók is vettek részt, a háznak e fölött itélni kell, de az csak vizsgálat után lehetséges.

S z a b ó György. A választást megsemmisítendőnek véli.

K u r e z György. Szerinte az, hogy az egyik párt fegyveresen jelent meg a választáson, elegendő arra, hogy az megsemmisítették (helyes.) Egyébiránt óhajtana, hogy a képviselő jelöltekül föllépett egyénekben oly jellemszilárdság uralkodnék, hogy ily esetben, mely az illetőre nézve a legnagyobb mértékben lealázó, önkényt mondanának le (éljen, helyes.)

V a j a y Károly vizsgálatot kér.

K a z i n c z y Gábor. Azon 2—3 hét alatt, mióta a ház tagjai igazolásával foglalkozik, ennél világosabb eset nem fordult elő. Tény ugyanis az, hogy az egyik párt fegyveresen jelent meg a vá-

lasztásnál, ez pedig a törvény világos szavai ellen van, következőkép a választás megsemmisítendő.

Elnök. Az előtte szóló szavaira megjegyzi, hogy a ház alakulásának mindössze egy hete, a verificatio tehát nem foly 2—3 hét óta.

Csiki Sándor. Kazinczyval ellenkezőleg a kérdést épen nem találja világosnak, s azért vizsgálatot óhajt.

Várdy Gábor. Botrányosnak tartja ugyan az esetet, de attól fél, hogy veszélyes elv fog megállapítani. Ha ugyanis a ház kimondja, hogy az egyik pártnak fegyveresen történt megjelenése elég ok arra, hogy a választás megsemmisíttessék, félni lehet, hogy a magát kisebbségben érző párt, mindenkor rejtett fegyvereket viend magával, s az utolsó pillanatban verekedést kezd, ez által érvén el célját, mit szavazás útján el nem érhetett, vizsgálatot ajánl.

Bobory Károly. Itt oly tények forognak fenn, melyeknek árán nemes indulatu férfi a nemzet ezen szentélyébe be nem léphet. Megsemmisítendőnek tartja a választást.

Banó József. A vizsgálat mellett szól (erős zaj, szavazzunk!)

A ház többsége szavazást kívánván, az elnök felteszi a kérdést, s felállás általi szavazatra hívja fel a házat, minek eredménye lön, hogy a többség a vizsgálat mellett nyilatkozott. A határozat kimondása előtt tudatja az elnök, hogy hozzá a III. rész 63. §. értelmében 20 képviselő abbéli kívánsága nyujtatott be, hogy e kérdés egyéenkénti szavazás által döntessék el.

Bezerédy. Ha csak ugyan szavazás történik, a ház szabályainak értelmében, a személy fölötti szavazást golyózás által kívánja eszközöltetni.

Most erős vita támadt a szavazás fölött, mintán egy rész jelen esetre nem a III. rész 63. §. hanem az I. rész 13. §. kívánja alkalmaztatni.

Tisza Lajos midőn a törvényre hivatkozik, s annak valamely §. idézi, mindig megszokta tekinteni az illető cikk fölé irt címet is. A III. rész a tanácskozásokról szól, a ház pedig jelenleg tu-

lajdonkép nem tanácskozik, hanem itél, minélfogva a III. rész 63. §-a a jelen esetre nem alkalmazható.

Ürményi József. Mindenki, ki csak némileg is jártas a törvény alkalmazásában, tudja, hogy az, mit Tisza Lajos képviselő mondott, a törvényhozás a. b. c.-je, azonban 20 tag kívánságát mellőzni nem szabad.

Madarász J. Annál kevésbé, mivel vannak esetek, midőn 20 tagnak indokolni sem kell, hogy miért kívánja a szavazást. Együttal kijelenti, hogy mivel az elnök jelentése szerint, két tag visszalépett a szavazást kívánók közül, ő magát azok közé igttatni kívánja.

Bárczay. Azt hiszi, mindenki meg van győződve arról, hogy az elnök eddig a legtükéletesebben vezette a ház üléseit. Az elnök pedig már kijelenté a határozatot, s így a szavazás követelése, bizalmatlanságot mutat az elnök iránt, (zaj: az nem áll!)

Bonis Samu ohajtaná, hogy, bár ellen véleményen van, a szavazás megtörténjék, de két tag a 20 közül kilépven, az most már nem lehet ugyan, de kívánja, hogy kilépésük a jegyzőkönyben megjegyeztessék.

Elnök jelenti, hogy a kilépett két tag helyébe Madarász József és Ürményi Miksa iratták be magukat.

Tisza Kálmán. A nyilvánosságot szereti ugyan, de annak a főnnforgó esetben nem barátja, egyébként tudta ő már, mit Ürményi József képviselő imént maga is bevallott, hogy t. i. a törvényhozás a. b. c.-jét ismeri: fölöslegesnek tartja a szavazást.

A ház többsége fölkiáltás által az egyénekenkénti szavazás ellen nyilatkozván, az elnök a fölállás általi szavazás eredményét, vagyis a vizsgálatot jelenti ki határozatkép, melynek eszközlésére Juszth József egyhangulag kiküldetik.

Az előadó most Balogh János aranyos-maróti képviselő választása ellen az osztály által emelt kifogást terjeszti elő azon vélemény kíséretében, hogy bár a nevezett képviselő ellen panasz nem emeltetett, de miután a választási jegyzőkönyvből kitűnik, hogy a választás verekedés által megzavartatott, a választás félbeszakítás nélkül nem eszközöltetett, s végre, hogy 291 szavazó joggalanul élt

azon joggal, a kérdésben forgó választást megsemmisíteni s új választást elrendeltetni óhajt.

Kubinyi Ferenc. Az osztály véleményét tulszigorunak tartja. A jelen esetben sem panasz, sem kérvény elő nem fordulván, legfőlebb is csak vizsgálat rendelhető el.

Sárközy József humoros szavakkal igazoltatni óhajtja Baloghot.

Ráday Gedeon gr. Kérelem nem adatott be. A 291 jogtalanul szavazó nem Balogh hibája, de különben azok levonása mellett is az ő részén van az abszolút többség, minek folytán egyszerűen igazolandó.

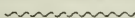
Perczel István és Jusztth József hasonlóan az igazolás mellett szólnak.

Vajay Károly az osztály véleményét védve, kimondja, hogy itt igazolást az osztály nem véleményezett, mert a jegyzőkönyvből a választás törvénytelenége eléggé kitűnik, vizsgálatot sem ajánlhott, nem lévén panasz, mely annak alapul szolgálhatott volna, nem marad tehát egyéb hátra, mint megsemmisítést és új választást kérni.

Ballagi Mór. Nem hogy a megsemmisítésnek, de még a vizsgálatnak sem találja helyét, hanem föltétlen igazolást óhajt.

Lónyai Menyhért határozottan megsemmisíteni kívánja a választást.

A többség most is hangosan követelvén a szavazást, az elnök fölteszi a kérdést s az eredményt ismételt kísérlet dacára sem lévén képes lelkiismeretesen kimondani, a kérdést golyózással szavazásra bocsátja, minek eredménye lön, hogy Balogh János 96 szóval 82 ellen igazolt képviselőnek ismertetett el. Az ülés ezután föloszlik, holnap d. e. 10 órakor ismét összeülendő.

A képviselőház XIII-dik ülése

— ápril 27-kén. —

Elnök: Az ülés megnyílt. Ma a jegyzőkönyvet Keglevich Béla gr. vezetendi, a szólokat pedig Tanárky Gedeon fogja följegyezni.

A napirend szerint, a tegnapi ülés jegyzőkönyvének fölolvásásával kellene a tanácskozást megkezdeni. Azt hiszem azonban, megengedni a t. ház, hogy előbb egy fájdalomteljes kötelességet teljesítsek, annak kijelentésével: miszerint Magyarhon legnagyobb polgárainak egyike élni megszűnt! Szeretett követársunk, tisztelt korelnökünk, Palóczy László ma éjjel, éjjél után fél órakor hörglob következtében beállott szélhűdés folytán, kimulása előtt néhány perccel végszavaiban áldást mondván e házra és a hazára, csendesen jobb létre szenderült! (Megindulás.) Ős régi római jellemű férő volt ő a Cincinnátusok korából, ki honszeretettől ihletett lelki nagysággal megtudta vetni a fényt és hatalmat, melyet neki kitűnő képességeinél és érdemeinél fogva nagy hivataloknak viselése nyújthatott volna, azon magasabb diesőségért, hogy mint egyszerű honpolgár függetlenül, és így annál sükeresebben szolgálhassa a hazát. Hat országgyűlésen volt ő jelen, mint hazánk legjelesebb megyei egyikének követe, mint ékes tollu jegyző, fáradhatatlan tevékenységgel folyvást állhatatos és tántoríthatlan hazafui jellemmel. Tagja volt ő és sokat fáradozott korelnöke az 1848-diki képviselőháznak; résztvett ezen örökké nevezetes nemzctgyűlésnek minden eseményeiben, s az ország jogaiért és törvényeiért vívott küzdelmeiért, ernyedetlen lélekkel viselte a rabság lánczait. Mindezekért magasztos öntudatán kívül csak egy jutalma volt, de a legszebb, és legnemesebb, melyben szabad honpolgár részesülhet: — a nemzet elismerése, melynek törvényesen egybegyűlt képviselői halála előtt, rövid néhány nappal ünnepélyes határozattal kijelentettek, hogy Palóczy László a haza hálájára érdemes! Halálának hire gyászhir lesz az egész hazában, és emléke a nemzet szívében örökké élni fog. (Közfölkialtás: ugy van!) S mivel tudom,

hogy a tisztelt ház is bizonyosan lerovandja a tisztelet-adóját, melylyel a nagy polgár, s tisztelettel és szeretettel környezett képviselőtárs és korelnök iránt tartozik; bátor vagyok azon javaslatot tenni: méltóztassék a tisztelt ház egy bizottmányt megbizni azzal, hogy a bánatos családdal értekezvén, a teendők iránt intézkedjék, és arról jelentést tegyen. (Közhelyeslés.)

Kubinyi Ferencz: Az előadottak folytán azt tartom, hogy a tisztelt ház tetteleg kívánja azon kegyeletet és tiszteletet kijelenteni, melylyel Palóczy László iránt életében és halála után is viseltetett. Bátor vagyok tehát a következőket indítványozni: 1) a ház napolja el üléseit 3 napra, 2) 6 héti gyászt vegyen föl, miszerint a halott érdemeihez, és a ház méltóságához illőn adassék meg a végtisztelet; 3) az erre szükséges költségek a ház által födöztessenek, és a bizottmány járjon el abban, hogy, miként tegyék meg a végső tiszteletet. (Általános helyeslés.)

Hunfalvy Pál: Én az előttem szóló követtársunk indítványának második és harmadik részét tökéletesen pártolom; de, mi annak első részét illeti, hogy t. i. a képviselőház tisztelet-nyilvánítását megboldogult társunk iránt azáltal is fejezze ki, hogy a ház működését 3 napig elnapolja, azt én részemről nem pártolom. (Visszatetszés.) Mert, t. ház! Palóczy László boldogult társunk tiszteletre méltó hírét bizonyosan nem azáltal szerezte magának, és nem azáltal kötelezte kortársait hálára maga iránt, hogy az országgyűlésen talán nem dolgozott volna, vagy nem szeretett volna dolgozni; hanem azt hiszem, a Palóczy iránti tiszteletet leginkább azáltal nyilvánítjuk legméltóbban (zúgás), ha törvényhozói munkálkodásunkat annál ernyedetlenebben folytatjuk, és irántai tiszteletünket működéseink folytatása által fejezzük ki. Ismétlem, nagyon pártolom azt, hogy gyászt viseljünk, annyi ideig, meddig azt a háznak meghatározni tetszik; pártolom azt is, hogy a ház a szükséges költségeket megszavazza; de nem javaslom azt, hogy mi bár egy nap is az ő tisztelete kedvéért ne dolgozzunk. (Zaj.)

Ráday Gedeon gr.: Megvallom, midőn Kubinyi Ferencz követtársam az indítványt tette, meg valék győződve, hogy az közértelemmel fog pártoltatni, és ellene szó nem emelkedik. Megval-

lom, hogy már az is, miszerint itt egy követtársunk — ámbár mindenkinek szabad véleménye — a háznak elnapolása ellen szót emelt, — kinek minden más esetben érvényesek lehetnek e részbeni nézetei — keservesen hatott rám. Fogadjuk el Kubinyi Fer. indítványát. (Közhelyeslés).

Eötvös József b.: Miután indítványozónak, és az előttem szólott t. barátom Ráday grófnak véleményét tökéletesen osztom, nem volna ugyan ok a fölszólalásra; de fölszólalok, mert szívemnek jól esik, hogy e pillanatban — ámbár erre sincs szükség, mert t. elnökünk a ház érzelmeit már kimondotta, — részemről is, mint egyes tag, kijelentsem azon mély fájdalmat, melyet e pillanatban érzek, midőn azon férfit nem látom többé körünkben, ki a hazának egyik legérdemesebb polgára volt, és ki — miután én is Borsod vármegyében laktam több évig, — mint minden polgári erény példánya állott előttem. (Köztetszés). Tagtársunknak az elnapolás iránt tett indítványát én is elfogadom, meg levén győződve, hogy a tisztelt ház ezáltal időt veszteni nem fog; (köztetszés) nem fog pedig időt veszteni azért, mert a ház sem hasznosabbat, sem üdvösebbet, sem szükségesebbet nem tehet, mint midőn határtalan tiszteletét jelenti ki a polgári erények iránt. (Helyeslés.) Ha elnapoljuk magunkat, ha e férfinak mindazon tiszteletet megadjuk, mely tőlünk kitelik, kétségen kívül buzdítani fogja az a hon minden polgárát. Ha a hazában polgári erények, ha önfeláldozás s egy félszázadig folytatott buzgó munkásság által kincseket elérni nem lehet; ha magas állást, és azt nem lehet elérni, mi után közönséges emberek vágnak: de mindazon erények által el lehet érni egyet, a nemzet közös tiszteletét, az egész nemzet örökös háláját! (Nagy hatás!)

Azért egész kiterjedésében pártolom az előttem szólott indítványát. (Közhelyeslés.)

Elnök: Kimondhatom tehát a t. ház határozataul, hogy 3 napig elnapolja üléseit; 6 hétig gyászt fog ölteni, s elrendeli, miszerint a végtisztelet a boldogultnak emlékéhez méltóan rendeztesék; a költségek iránt a ház intézkedendvén, egyszersmind bizottmányt fog nevezni, mely a végtisztelet elrendezése iránt a megkívántatókat elintézza. (Helyeslés.)

Hátra volna tehát már most, hogy a háznak ezen bizottmány tagjai iránt tegyek javaslatot. Azt gondolom, hogy a két alelnök (fölkialtások: az elnök is!) — tehát velem együtt, továbbá Ráday Gedeon gr., Kubinyi Ferencz, Révész Imre, Vadnay Lajos, Hajnik Pál és Eötvös József báró a szükségesek iránt nyomban tanácskozzanak, és intézkedjenek. Ennek következtében, hogy a háznak tudomására jusson, a mi történni fog, a végtisztelet idejéről a szokott helyeken kifüggesztendő falragaszok által fog a ház tudósítani; s ha valami elintézendő lenne, bátor leszek falragaszok által a tisztelt ház tagjait magánbizottmányi ülésre ugyanazon módon meghíni.

Tiszta Kálmán: Azt hiszem, a ház tetszésével fogok találkozni, ha bátor vagyok javasolni, hogy a háznak ezen veszteségéről, és ennek következtében teendő intézkedésekről a felsőházat is tudósítsuk. Igaz, hogy a megboldogult Palóczy László legközelebb a mi diszünk volt, s hogy a veszteség minket ért legközelebb! De polgári erényeinél fogva ő az összes hazáé volt; nem kételkedem tehát, hogy a főrendek is egész lélekkel hozzá fognak járulni, hogy az ily nagy polgárnak illően megadjuk a végtiszteletet. (Helyeslés).

Elnök: Tehát a felsőház is fog erről elnöki uton értesíttetni és meghívni.

Jókai Mór: Bátor vagyok indítványozni, hogy a ház vállalja magára az elhunyt nagy hazafi számára emelendő siremlék fölláttatását.

(Fölkialtás: Ez a bizottmányhoz tartozik.)

Elnök: Ezzel az ülésnek vége.

Az ülés d. e. 10³/₄ órákor feloszlott.

A képviselőház XIV-ik ülése

— *ápril 30-kán.* —

Az ülés megnyitása után az elnök azon kegyeletes indulatnak megfelelőleg, melyet a ház a köztiszteletű hazafi halálánál tanusított, mindenekeelőtt azon hálairatot közli a házzal, melyet az elhunyt

gyászoló családja a házhoz intézett, s melyben forró köszönetének nyilvánítása mellett, a boldogultnak diszkardját a háznak emlékül följánlja.

Kubinyi Ferencz. Azon nézetem van, hogy az ereklyének legméltóbb helye, a nemzeti muzeum történeti tára, s indítványozza, hogy a kard a muzeum igazgatóságának őrizés végett átadassék.

Az indítvány általános helyesléssel fogadtatván, az elnök gr. Keglevich Béla jegyző urat bizza meg az átadással.

Ezután V ad n a y Lajos képviselő, mint a tegnapi gyászszer-tartást intéző bizottmány előadója olvassa föl jelentését, melynek az elhunyt arczképének a nemzeti muzeum képesarnoka számára megszerzése, és siremlékének fölállítását illető részére az elnök azon indítványt teszi, hogy azokat a gyászszer-tartás rendezésével megbizott választmány intézhetné el. Ez indítvány is közhelyesléssel találkozáván, Jura György által az april 26 és Keglevich Béla gr. által a 27-ki ülések jegyzőkönyvei olvastatnak föl s a 26-diki esekély módosításokkal, a 27-diki pedig megjegyzés nélkül hitelesitetik.

Ezek után tudatja a ház elnöke, hogy hozzá időközben több rendbeli hivatalos irat érkezett be, ugyanis:

1. Kolozsmegye állandó bizottmányától kettő: egyik másolata azon föliratnak, melyet a nevezett megye ö Felségéhez intézett a magyarországgali egyesülés ügyében, másik ugyancsak azon megyének, közvetlen a hongyüléshez intézett fölirata, melyben meg nem hivatása ellen panaszkodik, s reményli, hogy a ház osztozik azon meggyőződésben, hogy a testvérmegyék nélkül jogérvényes határozatok hozásába nem bocsátkozhatik.

Bernáth Zsigmond e közörömrre szolgáló föliratot kinyomatni, s a tagok között kiosztatni indítványozza.

Kubinyi Ferencz. Reményli, hogy a testvérmegyék meghívás nélkül is meg fognak jelenni a hongyülésen, s addig is ohajtja, hogy azon öröm, melyet Kolozsmegye lelkes fölirata a háznak okozott, jegyzőkönyvileg kifejeztessék.

Az általános helyesléssel találkozott két indítvány értelmében a határozat kimondatván, elnök jelenti hogy:

2. Zemplénmegyének, a hétszemélyes és királyi tábla, valamint a váltó törvényszék tagjait illetőleg hozott azon határozata közöltetett vele, hogy az illetők legnagyobb részben olyan egyénekből állván, kik a nemzet rokonszenvét eljátszották, de különben is kineveztetésük felelős miniszterium által ellenjegyezve nem lévén, állásukat törvénybe ütközőnek tekinti. Tudomásul szolgál.

3. A Jász és Kun kerületek e következő felirata :

„Nagyméltóságu főrendek !

s igen tisztelt képviselőház !

Tapasztalván, hogy az országban lakó különböző nemzetiségűek, különösen pedig szerb atyánkfiai magyarországgali egyesülési feltételeiket meghatározandók, hivatkoznak a jász-kun kerületek kiváltságos állásukra, és a maguk által, Magyarország közigazgatási formáitól, különböző alakban felállítandó, s külön területű Vajdaságnak olyan kormányzati szerkezetet kívánnak biztosítani, milyenel kerületeink birnak, hogy Magyarországhoz viszonyaink iránt mind említett atyánkfiai tökéletesen tisztába legyenek, mind pedig az egész világ előtt megismertessék; ezennel ünnepélyesen kijelenteni szerencsénk van, hogy mi, miután az 1848-diki törvények életbeléptetése által ezen baza minden rendű polgáraitra nézve eddig fennállott rangosztályok és válaszfalak leomlottak, dicső magyar nemzetünkkel jogban és terhekben, mint eddig is voltunk, úgy jövőre is tökéletesen osztozni kívánunk, és kötelesek is vagyunk, jó és bal szerencsében ahhoz ragaszkodni, nem igénylünk részünkre sem külön nemzetiséget, sem külön kiváltsággal bíró területet, (Éljenezések) hanem azzal teljesen összeolvadva, örökre és feloldhatlanul egygyé leszünk.

Tehát kerületeinknek is az 1848-ki törvények előtt fenntartott kiváltságos állása elenyészvén, önként következik, hogy felettünk csak Magyarország közjoga rendelkezhetik, és így nem jövünk Magyarországgali állásunkkal ellenkezésbe, midőn azt kérjük, hogy mindazon terhektől, melyek kiváltságos állásunknál fogva eddig rajtunk nehezédtek, még az 1848-ki törvényekben is ideiglenesen reánk utalt, az ország nádorának fizetendő 3000 darab arany tiszteletdíj fizetése alól annyival is inkább törvényhozásilag felmentes-

sünk, (Helyes) mivel az ok, mely talán ezen tiszteletdíj fizetésére nézve befolyást gyakorolhatott az által, hogy a jász-kunok ügyeire nézve a nádor által gyakorolt legfelsőbb bíróság helyett a hétszemélyes tábla állapított meg legfelsőbb törvényszékül, szinte megszüntetett. (Ugy van, helyes!)

Szívesen osztozunk az ország minden közterheiben, de a mint külön jogot nem követelünk, úgy méltó igényt is tarthatunk arra, hogy a külön adózástól és terhektől is örökre megszabaduljunk.

Adja az Isten, hogy e hazának minden külön ajku népe is hasonló érzelemben legyen, és áldást kívánunk a nemzetgyűlés munkájára — így hiszszük, hogy a haza nagy, boldog és dicső lésson.

Fogadja a nemzet ezen kérelmünket méltánylással.

Kelt az 1861. évi apr. 19-én Jászberényben folytatva tartott közgyűlésünkből.

A Jász-Kun kerületek közönsége.

4. Pozsony sz. k. város ismételve folyamodik az iránt, hogy a Dunán inneni kerületi törvényszék, nevezett k. városba helyeztesék; hasonlókép a kérvényi bizottmányhoz utasították.

5. Jászberény város közönségének abbeli nyilatkozata, hogy az october 20-iki diplomát jóakaratu kezdeményezésnek nem tekinteti. Tudomásul szolgál.

6. Lubló választókerületi több választó folyamodása) Tizedi Miklós választatása ellen. Az illető képviselő már igazoltatván, a folyamodás, mint elkésett figyelembe nem vétethetik ugyan, de formáság tekintetéből a 9-es osztálynak mégis kiadatik.

7. Beöthy Zsigmond Komáromvárosi képviselő fölvilágosításai, kifogás alá esett választását illetőleg. Nevezett képviselő választása tárgyalásánál használat végett az illető osztály előadójának kiszolgáltattott.

Jelenti továbbá az elnök még azt is, hogy a boldogult Palóczy László képviselő, a 9-es bizottmánynak is tagja levén, a halála által ott megüresült hely betöltésére, az illető osztály azon megjegyzéssel utasittatik, hogy kebeléből a lehetőséghez képest oly tagot válaszszon, ki egyuttal a 9-es bizottmánynál az előadói teendőket is olvállalni hajlandó volna. Nemkülönben a gyászcseset által megürült

képviselői szék betöltésére is, Miskolcz városát elnökileg felszólítandónak tartja. Ez indítványok elfogadtatván, miután más elintézendő tárgy elő nem fordult, a ház a napirendre, vagyis az igazolási eljárás folytatására tér át.

A VII. osztályba sorozott B ö s z ö r m é n y i László és B a k a l o v i c h Szilárdra nézve, az elsőt illetőleg, nótálagosan beérkezett okmányokból kitűnően a vádak alaptalansága, a másodikra nézve pedig épen nem bizonyítottatván azok, nevezettek közfelkiáltás útján igazolt képviselőknek nyilvánítottak.

A VIII. osztályba sorozott B u d a y L ő r i n c eseténél mérültek ugyan fel vélemény nyilvánulások pro et contra, azonban a vége még is az lett, hogy a nevezett képviselőt a ház. többsége igazoltnak nyilvánítja.

Ezután :

H o r v á t h Boldizsár előadó, D o b r á n s z k y Adolf nevét kiáltá ki, s azon pillanatban a képviselőház majdnem minden padjáról felhangzott az érdekeltséget tanusító „halljuk.“

A szóban forgó választás ellen különböző^o időszakokban háromféle petitio adatott be, minek folytán az illető osztály is kényszerülve zolt három külön jegyzőkönyvet venni fel, melyeknek, valamint a hozzájuk csatolt számos okmányoknak felolvasása, majd nem egy órát vett igénybe. A felolvasott okmányokból az érdekes egyéniség politikai jellemére és a megválasztatása körüli eljárásokra vonatkozólag nem épen a legépületesebb dolgok kerülvén ki, az osztály, nem a bepanaszlott politikai multjára és jelenére, hanem tisztán a választásánál előfordult törvényteleniségekre levén tekintettel, választatásának megsemmisítését és Sáros megye zborói kerületében uj választásnak elrendelését véleményezi.

A tárgy nagy vitára szolgáltatván alkalmat ezennel közöljük a D o b r á n s z k y Adolf megválasztásának körülményeit tárgyzó igazolási bizottmány jegyzőkönyvét :

D o b r á n s z k y Adolf Sáros megye zborói kerületének képviselője ellen, vetélytársa J á k o v i t s József két vádat emel; az elsőt hazafini jelleme ellen, felhozván, miszerint a panaszlott képviselő

1848-ik évben az osztrák reactionnak érdekében Lengyel- és Oroszországban sokoldalú tevékenységet fejtett ki és 1849-ben a hazánkat ellepő orosz hadseregnek, mint császári biztos, egyik vezetője, utmutatója volt; hogy e korból a magyar népnél hallatlan zsarolásai emlékét hagyta maga után; a reá következő 12 év alatt pedig a megbukott rendszernek egyik főtényezője gyanánt előbb kassai, utóbb nagyváradi, végre mint budai helytartósági tanácsos szerepelt, működését folyvást és következetesen az ország nemzeti és alkotmányos érdekei ellen irányozván, s különösen azok sorában küzdvén, a kik az egységes Ausztria eszméjének hazánk önállóságát feláldozni, majd ismét a felső vidékből egy Rutheniát alapítani s az ország integritását csorbítani törekedtek. E vádpontok igazolásul panaszló a Mészáros Károlytól 1850-ben megjelent „a magyarországi oroszok története“ című munkában foglalt némely okiratokra hivatkozik.

A másik vád a követválasztás előzményeire és folyamára vonatkozik, s abból áll: hogy a panaszlott képviselő a népszerűség hajhászatából, előbb Bereghmegyében sikertelenül, később pedig Sárosmegyében s különösen a zborói kerületben az orosz ajku népet nemcsak a magyarság, hanem saját papjai és előljárói ellen is lázította; hogy a választási elnök több választónak azon kérelmét, miszerint a panaszlottat választási képességének előleges igazolására, az 1848. V. t. cz. 3-ik §. értelmében felszólítsa, nem teljesíté; végre, hogy a választás délutáni két órától 4 óráig az 1848: V. t. cz. 33. §-sa ellenére félbeszakasztván, ez által alkalom nyitott arra, hogy Dobránszki Adolf pártvezérei az elámitott népet esábitások által még inkább félrevezethessék. És ezekre nézve eléadja panaszló a „Pesti Napló“ f. évi 69. és 72. számait, továbbá a makoviczai járás főszolgabirájának az alispáni hivatalhoz intézett jelentését, ugy szintén több választónak a megyei bizottmányhoz benyújtott folyamódásait, melyek arról tesznek tanúságot, hogy a megválasztott képviselő a népet az urak ellen a robot által izgatá, — hogy párthivei az orosz czárt mint a nép védnökét hirdetéek a magyarok zsarnoksága ellen, a papi ágybér felemelését Jákovicz József ellenjelölt 1848. évi működésének eredményeül tüntetéek fel, ellenben annak megszüntetését s több nemü engedményeket helyez-

tek kilátásba az esetre, ha Dobránszky Adolf megválasztatnék, s általában a népet saját papjai s az ugynevezett kaputos osztály ellen annyira felingerelték, miszerént ezek a választás színhelyéről távozni kényszerültek, nehogy a bodruzsáli ó-hitű lelkész sorsában osztakozzanak, kit a nép a földre tiport, s a kinek életét csak a járásbeli fősz.-bíró közbejötté által sikerült megmenteni.

Az első rendbeli vádpontokban foglalt tényeket az osztály olyanoknak ismeri ugyan, melyek az 1848. V. t. cz. 2. §. értelmében a haza iránti hűtlenség fogalma alá esnek; de mivel e törvény szavai szerint a választási s közvetve a választhatási jogból, csak a már fenyték alatt álló egyének vannak kizárva, minek esete itt fen nem forog; mivel továbbá ily fenyték elrendelése az ország rendes biráinak jogköréhez tartozik: minélfogva az osztály nem érezheti magát hivatottnak arra, hogy ezen vádpontok birálatába boesátkozzék.

Mi a másodrendbeli, a választási mozgalmakkal kapcsolatban álló vádakot illeti, különösen a nép felizgatását a magyar elem, s némely osztályok ellen, a választás napján egyes választók irányában elkövetett tetteleges bántalmakat s azon körülményt, hogy a választás törvényellenesen két órára félbeszakasztva lön, ezekben az osztály a választás nemzeti ezéljának, s a választási jog szabad gyakorlatának veszélyes megtámadását, valamint az 1848. V. t. cz. 33. §-ának világos megsértését látja és csak azért nem hozza a felhozott adatok alapján a választás megsemmisítését javaslatba: mivel a választási jegyzőkönyvben nemesak semmi említés ezekről nem foglaltatik, sőt egy pontra t. i. a választás folytonosságára nézve a panaszló adatai ellenében határozottan az mondatik benne, hogy a választás minden félbeszakítás nélkül lön folytatva és bevégezve. Ez okból tehát az osztály előleges vizsgálatot vél elrendelőnek olykép, hogy ennek eszközlésével Máriássy János és Csáky Tivadar gróf képviselők bizassanak meg.

Bánó József: Elszomorodik szívem, hogy — mint a most fölolvastott okmányokból hallottuk, — épen azon megye vádoltatik ilyen súlyos körülményekkel, melyből való én is vagyok — és én valósággal a jelen esetben igen örültem volna, ha ezen választás

ellen semmi legkisebb kifogás sem jött volna napvilágra. Ha veszszük ugyanis már azon nyilatkozatokat, melyek némileg ezen urnak személye ellen, itt e ház falai között az első alkalommal nyilvánultak, azon meggyőződésre kell jönnünk, hogy valóban a közönségben és imitt-amott hirlapi cikkecskéekben is voltak oly jelenségek, melyek mintegy gyanuval látszanak ezen háznak közönségét terhelni, és azt mutatják, hogy itt Dobránszky urnak, talán épen személye ellen volt némi ingerültség; pedig én azt merem nyilvánítani, hogy maga Dobránszky ur személye ellen és nemzetisége ellen itt semmi ingerültség nem volt, sőt azt állítom, hogy még az izgató ellen sem volt, mert még akkor ezen ház közönsége mindezen tényekről nem értesült. De ha volt némi ellenszenv az ő neve ellen, akkor azt mondom, hogy az a Bach rendszernek következetes és 12 év óta mindig hí bajnoka ellen volt, és hogy ezen rendszer ellen minden magyar ember minden időben is ki fogja rosزالását mutatni, ez azt tartom minden kétségen felül áll. (Tetszés).

A mi azon nemzetiségi surlodásokat illeti, melyek a kérvényben is felhozatnak, a szláv és ruthen mozgalomra nézve, a melyről mindeddig csak névleg, de fájdalom már itt tetteleg is hallottam, kénytelen vagyok kinyilatkoztatni, hogy mi, a felsőbb megyék képviselői, kik szintén részint ruthen, részint szláv ajkuakat képviselünk, ezen egy esetet kivéve, mindeddig semmi ilyen mozgalomról nem tudunk; és miután a hirlapokban szláv és ruthen programmokról olvastam, egyenesen ki kell itt nyilatkoztatom, miszerint senki más e hazában nincs följogosítva programmal előállani, mint egyedül a szláv és ruthenek azon képviselői, kik ezen teremben vannak. (Köztetszés.)

Én ezt azért hoztam itt elő, nehogy a tisztelt ház talán majd akkor, midőn e kérdés itt tüzetesen fog tárgyalatni, tévutra vezetessék; és én fölszólítok mindenkit, ki e teremben ezen szláv és orosz ajkuak képviselője, valjon tud-e valamit ilyen elszakadási tendenciáról? . . . sőt azt mondom, hogy valamint két év előtt már a protestáns pátens kérdésében a tótajkuak megmutatták, hogy ők valósággal a közvéleménnyel és az intelligenciával tartanak: úgy a szomorú 12 év lefolyta alatt és azelőtt is a tót és ruthen ajkuak

voltak azok, kik e hazának legkevesebb bajt okoztak. (Fölkiáltás: igaz — igaz!) Mi magát a kérdést illeti, én — az igaz — sulyosnak tartom a vádakát, melyek fölhozattak, és épen azért, mert sulyosnak tartom azokat, nem lehetek egy véleményben az előadó osztály nézetével. Ha szigorun veszszük a törvényt, lehetnek ugyan oly törvényes kifogások, melyek egy szóval megsemmisítik a választást; ilyen törvényes kifogás először az, hogy a választás félbeszakított, és másodsor, hogy egy idegen kerületbeli helység ezen választó-kerületben szavazott. De méltóztassanak figyelembe venni, hogy ez utóbbi eset más választásoknál is előfordult és nem bíraltuk meg azt oly szigoruan; így Benczur választásánál Nyiregyházán 28 olyan szavazott, kinek ott szavazni joga nem lett volna. — A mi pedig a választás félbeszakítását illeti, én egyetlen egy esetet sem tudok, a melyben emiatt a választást meg lehetett volna semmisíteni.

Mindezeknél fogva, hogy semmi rágalom, semmi gyanu se érhesse a ház igazságszeretetét, bátor vagyok azt indítványozni: hogy azon nép, mely csakugyan tévutra van vezetve, országgyűlési küldöttek által legyen fölvilágosítva a dolgok valódi állása felől, s épen azért óhajtom, hogy a választás ne semmisítették meg, hanem rendeltessék szigoru vizsgálat!

B u j a n o v i c h Rudolf: Igaz, hogy már azon vélemény nyilvánult, miszerint a ház által felállított elvekkal nem állott mindenkor összhangban az igazoló osztály javalata és amaz elvek alkalmazása; de épen azért igen jól esik, midőn látom, hogy azon osztály, mely ezen ügyet tárgyalás alá vette, abban a legnagyobb lelkiismeretességgel járt el; mert 3 jegyzőkönyvet szerkesztett, míg végleges ítéletet hozott. Az ügynek tényállását tekintve azt tartom magam is, hogy az osztálynak tökéletesen igaza van, midőn világos törvénytelenséget látván elkövetve lenni, ezen választást megsemmisíti, s épen azért engem más indok bir arra, hogy az osztály véleményét ne tegyem egészen magamévá, és pedig azon indok, mely az előttünk levő panasz 2-dik részében foglaltatik. Tisztelt ház! néhány napja annak, hogy a bécsi lapokban olvastam, miszerint Dobránszky nem fogadtatott e házban ugy, mint más követ; s

olvastam azon rágalmakat, melyeket e házra szórtak; azt állítván, hogy e fogadtatás nem annyira az ő személyét illette, mint inkább azon népfajt, melyet Dobránszky képvisel . . . .

Azt hiszem, hogy ezen vakmerő rágalom (ugy van!) már magában is elégséges arra, hogy azon reactionalis bécsi lapokra — melyek maguknak czélul tüzték ki, Magyarorszáiban a különféle nemzetiségeket egymás ellen fellovalni, — a gyalázat bélyegét süssük. Mindamellett ennek megezáfolására nem tartom fölöslegesnek, még itt azt is felhozni, hogy én is 30,000 ó-hitü görög képviselője vagyok, és ugy hiszem, hogy többen is képviselünk ruthen, román vagy szláv nemzetiségeket, s hála az égnek! egyikünk sem találkozott itt oly fogadtatással mint Dobránszky ur; mi talán elégséges ok annak bebizonyítására, hogy ezen fogadtatás nem azon népfajt illette, melyet mi képviselünk, melyet ő képviselt, s melyet mi itt ugy szeretünk és tisztelünk, mint bármely nemzetiséget az országban (Helyeslés); hanem igen is illette annak személyét, azt, ki mint Dobránszky jött ezen házba.

Tisztelt ház! nem akarom ezen egyéniség multját itt előhozni, noha megvallom, hogy az már magában véve elégséges arra, hogy egyikünknek se tegye kívánatossá vele egy padon ülni; de ha tekintem azt, mi azon okiratokban, melyek az imént felolvastattak, tartalmazzatik: világosan látom, miszerint Dobránszky fogadtatása e házban tökéletesen igazolva van, és csak egyedül az ő személyére vonatkozik. Mi mondatik ezen okiratokban? az, — hogy Dobránszky agensei azzal izgatták és lázították fel a népet, hogy ők voltaképen nem tartoznak Magyarországhoz, hogy uruk nem Magyarország királya, hanem a Sz. Pétervárott lakó czár, ki róluk mindig gondoskodandik, mint gondoskodott 1848-ban és pedig azon személy közbenjárásával, ki magát Dobránszkynek nevezi. Tisztelt ház! hogyha ezen kebellázító állítás igaz: akkor azt hiszem, nem lehet, hogy azon nép fönsége oly mélyen sértetve, ily vakmerő lázító hűtlenségi pörbe ne idéztessék; de arra, hogy ezt a t. ház kimondhassa szükséges, hogy előbb oly vizsgálatot rendeljen, mely ezt oly tiszta fénybe és világosságba hozza, miszerint aziránt semmi kétség ne legyen. Ez indi-

tott engem arra, hogy az illető osztály véleményét el ne fogadjam, hanem arra szavazzak, hogy a tisztelt ház vizsgáló küldöttséget küldjön ki. (Helyeslés.) Ezen indítványomat támogatom azzal is, hogy Zemplénben, a hol a követválasztás egy héttel későbbre esett mint Sárosban, azon választó-kerületben is, melynek képviselője lenni szerencsém van, ezen esemény közbotránkozást okozott; főképen azon leginkább lelkészekből álló értelmiség körében, mely lángoló hazafui szeretetében és hazája iránti tántorithatlan hűségben senki által meg nem haladtatik. (Köztetszés.) Ezen értelmiség mélyen sértve érezte magát ezen esemény által, és nagyon sajnálnám, ha kellő vizsgálat meg nem tétele által ezen sértett hazafui érzületet ki nem engesztelnők; sajnálnám, ha ezen esemény által azon lelkes hazafui választó-kerületre, melyet képviselek, a legkisebb árnyék is vettetnék. — Ujra fölkérem tehát a tisztelt házat! méltóztassék egy vizsgáló-bizottmányt kiküldeni. (Helyes!)

V a j a y K á r o l y : Midőn Dobranszky Adolf urnak elválasztatását a haza megtudta, megdöbbsent a szív minden magyar kebelben, mert azokat, mik itt fölolvastattak, minden magyar tudta, tudta fájó szívvvel. De minthogy nem követhetjük saját sympathiankat, hanem — mint az ország képviselői — követjük azt, mi törvényes és ildomos; annálfogva kötelességemnek tartom — Bánó József t. tagtársunkkal ellenkezőleg — kijelenteni, hogy azok, mik itt történtek, specificce csak Dobranszky személyét illették; és hogy csak azt illették, hazafui büszkeségemnek tartom.

És ha itt a kérdés bevégződnék, nem is szólanék a tárgyhoz, mert hisz valamint egy csöpp elvész a tengerben: úgy elveszne közöttünk ő méltósága is.

De nem tagadhatunk el — tisztelt ház — két szomorú tényt. Ezek egyike az, mi most hozatott föl, hogy t. i. az ellenséges német lapok Dobranszky személyét azonosítják a ruthen néppel. Nem lehet továbbá ignorálnunk azt, hogy Sárosmegyében Dobranszky által a ruthen népfaj föl van ingerelve. S bár a választmány véleménye szerint törvényes okok léteznek arra, hogy Dobranszky urnak választása megsemmittessék, de mert én sem akarnék legkisebb okot sem adni arra, hogy személye azonosíttassék a ruthen népfajjal,

nem akarom indokolni azt, hogy miért kellene e választást semmisenk nyilvánítani; hanem igen is kívánom, hogy a ruthen népfaj megnyugtassék, s kívánom jegyzőkönyvileg kimondatni, mikép mindazok, mik itt e házban Dobranszky nevének fölolvadásakor történtek, tisztán csak az ő személyét illették.

Miután tehát az is megtörténhetett, hogy azon egy község tévedésből ment szavazni azon kerületbe; de másrésről, — misokkal fontosb, — hogy azon sok ezer ruthen meggyerje irányunkban előbbi jó hitét és reménységét, s hogy meg legyen győződve arról, miszerint e hazán kívül nincs más hazája, s nincs másutt üdvössége; azért indítványozom, hogy vizsgálat rendeltessék el, s pedig ne -- mint eddig — egytagu küldöttség, hanem legalább kéttagu küldöttség járjon el, hogy tudja meg e nép, miszerint a magyar jó barátja.

Károlyi Ede gróf: Miután az okmányok fölolvastattak, ugy látom, hogy itt kettős a panasz, kettős a vád. Az első inkább azon képviselő multjára, a másik jelenére s a választási eljárásra vonatkozik.

A mi azon egyén multját illeti, igen föl tudom fogni, hogy a közvélemény átkot szór rá; ez igen természetes. De itt azért emlitem ezt, mert nem akarnám, hogy itéletünkben ez mint kiindulási pont vagy indok kerüljön elő. Azért nem akarom pedig ezt leginkább, mert ismerjük hazánk törvényének szellemét, mely épen abban igen különböző sok más európai államétól, annyiból, hogy nálunk a praeventiv eszmét nem ismerjük, s addig, míg törvényes itélet nem hozatott, bűnöst nem ismerünk, s ha ismerünk, ugy ismeri azt csak a közvélemény, mi ellen szót emelni nem lehet.

Mi pedig magukat az újabb tényeket illeti, ezeket is kétfelé osztom. Az első magát a választási eljárást illeti, s azt kénytelenek vagyunk törvénytelennek kimondani, és pedig két okból.

Először azért, mert a törvény egyenesen megszegetett annyiban, hogy a szavazás nem történt egy folyamatban, hanem két órai fölfüggesztés közbenjöttével. És másodsor azért, mert három, (Közbeszólások : egy,) tehát egy helység, mely nem azon választókerületbe való volt, mégis szavazott.

A mi pedig még ezenkívül a vizsgálat indokát képezi, ugy látszik, hogy itt csakugyan lázításokról és ilyféle izgalmakról van szó, s hogy bebizonyult, miszerint oly eszmék pendítették meg, mik — főkép a mostani válságos perczekben — csak a haza közös kárára vannak és lehetnek.

Ezeknélfogva én az osztály nézetét pártolom.

Bon is Sámuel: Midőn véleményemet e tárgyban mint egyik bíró kimondom, megvallom, nem vezet azon tekintet félre, hogy ha szigoruan a törvény értelmében itélnénk, talán agitatiókra adnánk ezáltal is alkalmat; mert midőn mint bíró szólok, minden ilyen tekintetet félrevetek, miután a rossz akarat, itéljünk bár igazságosan, ellenünk ugy is mindent fel fog használni. A tárgy érdemére nézve azt tartom, hogy, ha e választás megsemmisítették, az vagy a választás körül elkövetett törvénytelenségek, vagy magának a választottnak személye elleni méltó vádak tekintetéből történik. A fennforgó esetben mindkettő felhozott. Felhozott ugyanis a szóban levő ellen, hogy ő idegen hadsereget vezetett e hazába; — ki ne tudná hazánk törvényeit, melyek nyiltan kimondják, hogy az, ki idegen ellenséges hadsereget hoz be a honba, az honáruló. (Ugy van!)

A bizottmány mindamellett nem használta fel ezen argumentumot, miután az illető ellen, nem volt kimondva bíróilag az ítélet, — noha a lefolyt 12 év alatt, mint tudjuk, oly állapotban voltunk, hogy honáruló felett ítéletet nem mondhattunk; — de meg ovatos is volt a bizottmány, s e tekintetből a választást nem hitte megsemmisítendőnek.

Felhoztak továbbá olynemű agitatiók, melyek a közcsendet és bátorságot támadták meg. De a bizottmány még ezeket sem tartotta oly okoknak, melyek miatt a választást meg kellene semmisíteni; mert első véleményében csak vizsgálatot rendelt el, hanem hozattak fel későbbben okok, melyek magának a választásnak törvénytelen eljárását bizonyították be. Ilyen volt p. o. az, hogy oly személyek, kik nem is tartoztak azon kerületbe, szavaztak az illető urra, ilyen az, hogy hamisan mondatik a jegyzőkönyvben, miszerint **a szavazás félbeszakítás nélkül folytatott**, mert mint a tiszti vizs-

gálat utján kitűnik, ez nem így történt. Ezen okból kívánta a bizottság megsemmisíttetni a választást. Azt tartom, hogy ezen két utóbbi ok döntő, és az előbbieket bizonyosan oly súlyosító körülmények, melyeket bírónak tekintetbe nem venni nem lehet. Sokan azért kívánják a vizsgálatot, hogy annál jobban kiderüljön a világ előtt ezen gyalázatos eljárás; — de én úgy hiszem, hogy az úgy is ki fog derülni, miután ott, hol büntett követték el, a megye vizsgálatot fog elrendelni, és ennek eredménye nemcsak köztudomásra fog jönni, de a municipium még arról is fog intézkedni, hogy a bűnös megbüntettessék. — Ennélfogva mi nyíltan kimondhatjuk, hogy ezen választás semmisíttessék meg. Én tehát a választás megsemmisítésére szavazok.

Tiszta László: Bánó és Bujanovics képviselő társaink szavai után szinte fölösleges fölszólalnom, de el akarom mégis röviden mondani, hogy én is — habár nem is ruthen, de más — vegyes nemzetiségű választó-kerület képviselője vagyok, s örömmel járulhatok fennevezett képviselőtársaink azon nyilatkozatához, hogy az előttünk álló szomorú jelenetek bizonyosan a legkevesebbekhez tartoznak az országban. Örömmel nyilváníthatom, hogy a mi választó kerületünk is egyik azon derék kerületek közül, melyek a nemzetiségek közti őszinte testvériség tanuságát adják magukról, s remélem, jövőben is azt fogják adni. (Tetszés.)

Vonatkozólag a szóban forgó tárgyra, megvallom, a fölolvastott okmányokból indulván ki, magában az előttünk tárgyalás alatt levő követválasztás kerületében sem tartom a mozgalmat nemzetellenes irányúnak, mint azt többen gondolják.

Tisztán kiderül az előttünk álló okmányokból, miszerint itt nem a ruthen nemzetiség lépett föl más nemzetiség ellen; hanem a nyers tömeg lépett szembe vezetőivel, az intelligentiával. És pedig azért, mert izgatták...

Ez oly egyszerű jelenet, mely semmi nemzetiségi érzület bélyegét magán nem viseli, hanem tisztán az értelmetleneknek az értelmiség elleni mesterséges fölizgatás jele. És épen e tekintetből — miután ott a gyászos körülmények tisztán agitatio és ingerült-

ség következtében állottak elé — azt tartanám szükségesnek, hogy ez izgatottság lecsillapittassék.

E tekintetből az előttem szólott Bánó és Bujanovics urak véleményéhez járulok, hogy ámbár az okmányok nyomán a ház talán föl volna jogosítva e választást megsemmíteni : mégis ne semmittesék az meg, hanem küldessék ki körünkől oly egyéniség, ki mind tekintélyével, mind nyelvtudásával, mind ez ügybeni avatottságával tökéletesen képes legyen azon más — nem magyar — nemzetiséghez tartozó és fülháborított egyéneket megnyugtatni!

Gr. K e g l e v i c h B é l a : Én a tárgytól megkívánom különböztetni személyét azon képviselőnek, a ki elválasztatott. Habár kitünt a fölolvastott okiratokból az, a mint már többen nyilvánították, hogy a ház bátran feljogosítottnak érezheti magát a választás megsemmítésének kimondására : mindemellett én erre nem szavazok ; — de igenis czélszerűnek vélem azt, hogy a ház küldöttséget küldjön ki kebeléből, mely a dolgot szigoruan megvizsgálja. A mi a tárgy második részét, t. i. az elválasztott képviselőnek személyét illeti : e fölött azt hiszem, sokat ne szóljunk. Ezt végezze el azzal magával ; — mert az a becsület kérdéséhez tartozik, valljon ezzel összegeztethetőnek tartja-e itt helyet foglalni ?

C s a n á d y S á n d o r : Én soha és senki kedvéért sem kívánok egy hajszálnyira is eltérni a törvényességtől ; s azért új választás mellett nyilatkozom, és pedig azon okból, mert a most fölolvastott okiratokból kitünt, 1-ör, hogy a szavazás félbeszakasztott, pedig az 1848. V. tez. 33. §-a nyíltan kimondja, hogy a szavazásnak félbeszakítás nélkül kell megtartatni ; 2-or kitünt az, hogy Dobránszky mellett a törvény ellenére csakugyan oly község is szavazott, mely egészen más választó-kerülethez tartozik.

T i s z a K á l m á n : Megvallom, ezen kérdésnél azon kellemtelen helyzetben érzem magamat, miszerint sokakkal azok közül, kiket e ház kebelében igen tisztetek, s kiket minden fontos kérdésben elvrokonaimnak nevezhetek ellenvéleményben kell lennem. Előre bocsátom, hogy itt arról, mi e ház kebelében történt épen úgy, mint a szóban levő egyéniségről és személyről szólani nem akarok ; de megvallom, mintegy lealacsonyításnak tartom a ház ré-

széről, ha valamely újságcikk folytán magát mintegy mentetetni akarná. Már most magához a választás tényéhez szólva, megvallom, hogy nézetem szerint, nem lehet ezen választást igazságosan megsemmisíteni. Előadom okaimat: miért? Egyik főérv az, hogy egy község, mely nem tartozott azon kerülethez, ott szavazott. Ha ezen kisebbségbeli szavazatoknak száma oly nagy volna, miszerint azok leszámításával az elválasztott követ az általános többséget meg nem nyerte volna: akkor ez elegendő ok lenne a választás megsemmisítésére. De miután más alkalommal sem semmisített meg a választás olyanok szavazása miatt, kik arra jogositva nem voltak: ohajtanám, hogy ez esetben is következetesek legyünk eljárásunkban. A mi pedig a szavazás folytonosságának megszakasztását illeti, több ily eset volt már előttünk, midőn ugyanaz megtörtént, és azért a választást még sem mondtuk ki érvénytelennek. Én azon nézetben vagyok, hogy miután itt kétféle jelentés van, az egyik az elnöki, mely azt mondja, hogy a szavazás folytonosan történt, a másik a tisztviselőké, mely ellenkezőleg szól: — ránk nézve igen bajos kimondani, melyik a való, melyik a valótlan; hanem nekünk vizsgálat által kell meggyőződünk az igazságról. De azért is óhajtom a vizsgálatot, mert igen fontos izgatási vádak is fordulnak elő, melyek ha büntényi tekintetből vétetnek, egyedül a municipium körébe tartoznak s annak lesz teendője s kötelessége az illető izgatók fölött vizsgálatot tartani, s ha a bűn bebizonyul, azokat megbüntetni. De van szerintem mindezek fölött még egy szempont, mely a vizsgálatot kétségtelenül szükségessé teszi, s ez az, hogy én ezen okmányokból mindenütt azt látom, miszerint Dobránszky ur pártjához tartoztak az izgatók, de sehol sem látom azt, hogy ő neki volt-e egyenes befolyása az izgatásban vagy sem; szerintem pedig csak azon esetben kell, és lehet kimondani a megsemmisítést, ha constatírozva lesz, hogy ő az izgatásokban közvetlenül résztvett. Én tehát mindezek tisztába hozatalára vizsgálatot kérek. (Helyeslés.)

K a z i n e y G á b o r: Igen rövid leszek. Hogy arról, mi itt a képviselőház kebelében történik, mit mondanak a lapok, akár az országon belől, akár azon kívül, azt tartom, azt privat tudomásul lehet ugyan és kell is vennünk; de az tanácskozás tárgya nem le-

het. (Helyes.) Szerencsétlenség volna az, ha a képviselőház még az ily dolgoknak is pressiója alatt állónak mondaná magát, hogy ellenük akár tiltakozólag, akár elfogadólag nyilatkozni akarna. A mi a szóban forgó tárgyat illeti, én is azok közé tartozom, kik ott, hol bíraskodni kell, politikai tekinteteket nem vesznek figyelembe; ámbár el kell ismernünk, hogy vannak kivételes egyéniségek, különösen ilyen időben, melyekben élünk, — kikre nézve elmondhatni, mit egykor Cicero elmondott Catalináról: „Vivit, imo et in senatum venit.“ (Tetszés.) Részemről én sem tartom megsemmisítendőnek a választást; mert nem látok abban oly formahibákat, melyek miatt az megsemmisíthetnének; de igen is fölhevitem a tiszt. ház figyelmét arra, hogy itt a vizsgálat különös szigorral történjék mind a választási hibák, mind a csalások nyomozása iránt. Mert egyenesen csalás történt ott, hol egy, a választási kerülethez nem tartozó község bocsáttatik szavazásra; és nem egy, hanem több tagból álló bizottmányt kívánok ezen szigorú vizsgálatra kiküldetni — azért, mert a fölolvastott kérvényekben oly dolgok mondatnak el, melyek nemcsak az igazolás, hanem az 1723-ik t. cz. szerint, egyenesen főbenjáró büntető eljárás tárgyait képezik, t. i. izgatásokat és Magyarországnak álladalmi egysége elleni bűnös szövetkezést a nemzet határain kívül létező hatalommal. Azért 3 tagú vizsgáló bizottmány kiküldetését bátorodom ajánlani.

R a g á l y i M i k s a : Megvallom, nem vagyok egészen tisztában ezen igazolási eljárás folyamatával, mert miután szabályozott törvényünk erre nincsen, kinek-kinek véleményétől és meggyőződésétől függ: kit véljen igazolandónak s kit ne; de belátom, hogy nem is lehet ez másként a jelen körülmények között. Én eltérek minden mellékes tárgytól, hanem mint igazolási bíró, jelenleg csak azon kérdést teszem föl, hogy a választás a fennálló törvények értelmében történt-e vagy sem? Ha az ellenkező bizonyul be, akkor vagy vizsgálatot kell rendelni, vagy a választást egyszerűen megsemmisíteni. — A mi a személyt illeti, arra itt nem lehet kiterjeszkedni, mert az 1848-ki törvény nem foglal magában mást, mint: választható mind az a ki választó, és itt körül van írva, hogy azok, kik nem választók, azok nem is választhatók. Elöttem tökéletesen

egyre megy, hogy, vagy 300 szavazott-e törvénytelenül, a szám nem tesz semmit a választás érvényessége vagy érvénytelenségére nézve; hanem ha a törvénytelenység, mely a választást megsemmisíti egyszer megtörtént, akkor azt megsemmisítendőnek tartom. A mi pedig a nemzetiség elleni izgatásokat illeti, itt épen ellenkezőleg áll a dolog. Itt nem lehet őket vádolni, maga az ellenfél is, mely panaszkodik, épen azon nemzetiségből való; ha pedig méltányossággal akarunk viseltetni a ruthenek iránt, a mit én mindenütt, a hol helyén van, megtenni óhajtok, akkor — épen a fölolvastott kérvényre, melyben a ruthenek a magyarok ellen, azaz Dobránszky megválasztása ellen panaszkodnak — kellene tekintettel lennünk; de én ebből nem meritek okot Dobránszky ur megválasztatásának akár megsemmisítésére, akár igazolására. Én az osztály véleményét helyesnek találom, és a választást megsemmisítendőnek tartom. A mit az előttem szóló képviselő társunk mondott, az igaz, s nem tagadom, hogy az országgyűlésnek a főben járó bűn nyomozására joga volna, csakhogy ez a petitionalis esettől elkülönítve külön országos bizottmányra bizassék. Itt azonban csak az a kérdés, hogy a választás törvényesen történt-e vagy nem? Itt különösen két körülmény van olyan, mely miatt a választás máskor is törvénytelennek mondatott ki: azért én megsemmisítettni kérem ezen választást, s a mellett pártolom Kazinezy ur új indítványát is.

Beniczky Lajos: Bármily súlyosak legyenek is a fölolvastott vádak, azok addig döntő súlylyal nem birhatnak, míg törvényszabta uton nem lehet eltiltani a választókat, ily egyén megválasztásától; de midőn ezen eset nem fordul elő, annak megbírálása, hogy minő egyén választatik képviselővé, nem mihozzánk, hanem a választókhoz tartozik. Én egyáltalában olyan egyén megválasztatását, mint a milyen Dobranszky tanácsos ur, a házra nézve nagy calamitásnak nem tartom, hanem calamitásnak tartom azokra nézve, kik választói jogukkal élve, oly egyént választottak meg, ki Bach rendszere alatt bachabb volt, mint Bach maga. (Tetszés.) Különben én ebben nagy dolgot egyáltalában nem látok s azért csak azokra szoritkozom, melyek itt fölolvastattak, s melyek következtében nézetem szerint, a vizsgálat elrendelendő; ez a legegyszerűbb

ut: hogy salvetur patria et salvetur committatus; de bátor vagyok egyszersmind megjegyezni, hogy ezen 11 év leforgása alatt oly időket éltünk, melyekre Ciceroval még helyesebben el lehet mondani: „Quo usque tandem abutere Catilina patientia nostra.“ (Zaj szavazunk!)

Elnök: Ha méltóztatnak a följegyzettek a szótól elállni, akkor lehet szavazni. (Nem állunk el!) Tehát méltóztassanak szólani.

Szaplonczay József: Részemről igen helyeslem az előterjesztő osztálynak azon nézetét, miszerint eltérve mindentől, mi nem egyenesen a tárgyhoz tartozik, egyszerűen csak a választásra szorítkozva adta elő véleményét. — Bocsánatot kérek azon képviselő uraktól, kik egyének politikai nézetére kiterjeszkedve, a fölött hoztak ítéletet; én sajnósnak és messze kiterjedőnek látom, a képviselő házban valakinek politikai nézetéről szólani. Ez lehet ugyan most kedvező, de jöhetnek körülmények, a mikor veszélyes lesz azon elv: a képviselő politikájáról szólani. És azt tartom, hogy annak megítélése a választó kerületek kötelességéhez tartozik s ha azok követeik politikájába belenyugodnak s megválasztják azokat: akkor nekünk hozzá szólani jogunk nincsen.

Nem helyeslem továbbá azt, hogy itt a hirlapok vitatkozás tárgyául tétetnek; (Nem tétetnek) a hirlapok, hirlapok által czáfoltassanak meg, de ne legyen ez a képviselő ház tanácskozásának tárgya. Most már csak arra szorítkozom, a mi a választás ellen felhozatik. Felhozatik, hogy a szavazás félbeszakítattott. Ha összevetem a petitiót azzal a mit a hivatalnokok mondanak: nem tudom, hogy mely kimondásnak adjak több hitelt: a jegyzőkönyvnek-e vagy a hivatalnokok jelentésének? azért míg vizsgálat által ki nem lesz derítve, hogy történt-e félbeszakítás vagy nem, addig nem lehet e részben igazságos ítéletet mondani; azért én a nyomozás mellett vagyok.

B. Luszénszky Pál: Én egyenesen kimondom, hogy több hitelt adok a jelentő tisztviselő urnak, mint a választóbizottmány elnökének azért, mert a tisztviselőt, t. i. a szolgabíró esküttjével, hiteles személynek és articuláris testületnek tartom, ki a dolgot megvizsgálván, a megyei bizottmánynak jelentést tön. De visszatérve

a dologra, kérdem, minek küldenénk ki a vizsgálatot? csak azért, hogy a tényeket megvizsgálja, és az illető helyre adja be jelentését, de itt már megvan a szolgabírónak vizsgálata, mely nézetem szerint minden további vizsgálatot szükségtelenné tesz. Ha vizsgálóbizottság kiküldetnék, én azt egyenesen a választási elnökség ellen küldeném, annak kiderítésére, hogy a szavazás félbeszakítás nélkül történt-e vagy nem; de miután eziránt egészen ellenkezőt mond a törvényes bizonyosság; azért én a választás megsemmisítését pártolom. (Zaj: szavazzunk!)

Elnök: Méltóztassanak elhinni, hogy sokkal hamarébb fogunk czélt érni, ha úgy, mint azt képviselő állásunk magával hozza, egymás nézetét meghallgatjuk, mintha folytonos szavazás sürgetéssel a tanácskozást hátráltatjuk.

Eötvös Tamás: Valamint Beniczky tagtársunk, úgy én is eltérek a személytől, és nemzetiségi kérdéstől, és tisztán úgy tekintem azt, mint egyszerű választási kérdést, és mint olyat, kétfelé osztom. A petitio közvetlen magát a választást illeti, s azon vádakat, melyek Dobránszky ur és pártja ellen beadattak. Tekintve az elsőt, kérdem, mi történt a választás körül? az, hogy 8 oly egyén szavazott, kiknek törvény szerint szavazatuk nem volt volna; továbbá az, hogy a szavazás megszakított. Ha ezt szigoruan akarjuk venni a törvény értelmében, és szigorubbak akarunk lenni, mint az igazolás kezdetén voltunk: akkor megsemmisithetnők e választást; de ha azon logikai renden megyünk, melyet eddig követtünk, akkor azért, hogy oly 8 egyén, ki szavazási joggal nem bírt, szavazott, a választást megsemmisíteniük nem lehet. A mi a második részt illeti, t. i. azon vádakat, melyek részint a Dobránszky pártja által, részint pedig az önmaga által tett izgatásokra nézve hozatnak fel, azokkal tisztában nem vagyunk; annálfogva én azoknak kiderítésére vizsgálatot ohajtok.

Szentiványi Adolf: Én az osztály véleményét nem pártolhatom, nem azért, mintha hinném, hogy a választás rendén ment volna végbe; hanem azért, mert ha vissza emlékszem azon elvekre, melyeket a t. ház fölállított az igazolási kérdések körül, s ha ezen elveket a jelen esetre alkalmazom, azok megdöntik az osztály véle-

ményét. A kérelmezők három pontba foglalják össze vádjaikat; az első pontban azt mondják, hogy Dobránszky ur bejött 1848-ban az oroszokkal és azok mellett mint biztos működött; ez valósággal nagy vád, de nem szabad felednünk, hogy vannak még mások is, kik azon időben ugyanazt tették, és ma nagy állásu emberek, kik a megyék szervezésében befolyással bírtak és a megyék ennek ellene nem mondtak; — ugylátszik tehát, hogy a nemzet az ily cselekvényeket mintegy amnestiálta. A másik vád az, hogy a választás előtt mintegy korteskedve, a népet azzal ámitotta volna, hogy az ő főnöke az orosz czár. Ez büntény; de ez is csak akkor szolgálhatna alapul a ház ítéletének, ha az rendes nyomozás útján világosságra hozatnék; mert józan jogi fogalmak szerint addig büntény nem is létezhetik, míg az constatirozva nincs. A harmadik vád az, hogy szavazat-képtelenek is szavaztak. Ez oly ok, mely miatt a választás megsemmisítendő volna, azonban volt már esetünk, hol 200 szavazat-képességgel nem bíró egyén szavazott, és a ház a választást még is igazolta, azt mondván, hogy az ily jogtalan szavazatok levonása után is többsége volt az illető képviselőnek. Ez okoknál fogva pártolom a vizsgálat kiküldetését.

Latinovits Vincze: Én mindenesetre elállok a szótól, ha mások is elállanak s ha szavazatra kerül a dolog. (Tovább, tovább!) Én a választás érdemébe nem akarok bebocsátkozni azért, mert rég eltértünk attól. Voltak esetek, midőn követek oly eseményekért igazoltattak, melyek Dobránszky ellen előadattak. Ha arról van kérdés, hogy compromissio-e egy padon ülni 1861-ben egy oly követtel, mint Dobránszky Adolf, akkor én is azt mondanám, hogy compromissio; de mivel valósággal tudni akarom, hogy oly ügyben tolt-e föl magát az illető, melyben mint hazafi Magyarországbán nem állhat meg, arra nézve vizsgálatot kívánok, épen úgy mint Kazinczy Gábor képviselő ur mondá, hogy ellene az 1723-dik XV. törvényezikk alkalmaztassék. Mi Ragályi Miksa követtársam nyilatkozatát illeti, melyben azt mondja, hogy ő a választást mindenesetre megsemmisíttetni óhajtja, de a mellett vizsgálatot is kíván elrendeltetni, — engedjen meg t. képviselő ur! nem tudom megfogni, hogy mikép lehet az, hogy akkor, midőn, mint bírák valamely

képviselő megválasztását megsemmisítendőnek nyilváníjuk, egyúttal ugyanez ellen vizsgálatot is rendeljünk? Mi nem vagyunk vizsgáló-testület, hanem vagyunk igazoló-testület, tehát ahhoz járulok, hogy vizsgálat rendeltessék, de más semmi.

Bernáth Zsigmond: Szerencsés levén azon bizottmányban szintén befoglaltatni, melynek a t. előadó ur véleményét előterjesztette, — egyszerűen nyilvánítom, hogy egyéni véleményem is be van kebelesítve azon véleménybe, mely itt előadva volt s tetszésétől függ a t. háznak azt helyeselni, módosítani vagy változtatni. Azt hiszem azonban, hogy ezen bizottmánynak nem volt joga máskép itélni, mint csak a törvények szerint. Ugyan kérdem, mit mondana a t. ház bármely tagja, ha mi nem úgy itéltünk volna, hogy quid juris? hanem quid consilii? Épen oly nyilatkozatok történtek volna és épen úgy változtatott volna meg a vélemény, mint most megváltoztatik. Én nem szóltam volna; mert hisz vagy szavazással kell végezni, vagy pedig megerősítetik a bizottmány véleménye és annak magamat — mint eddig — alá fogom rendelni és alá rendeli más mindenki is, hanem épen azért szólalok fel, mert azt hiszem, hogy köteles más is véleményét alárendelni és azt hiszem, hogy egy tagja sincs a háznak, ki az eddig lefolyt igazolásokat mint planum tabulare vagy decisio curialisnak venné; s így, midőn mi Dobránszky urról itélünk, nem foghatom fel, hogy lehet Benezur adataival ezt összehasonlítani. Akkor a ház t. elnöke a többség szerint kimondá az ítéletet és azt hiszem, hogy sárosmegyei képviselő Bánó urnak appellálni, se roszalani nincs joga az ítéletet; — Benezur ügye el volt itélve a ház többsége szerint; most a háznak joga van itélni Dobránszky felett a többség szerint és így kénytelen vagyok megjegyezni, hogyha valaki az itt kimondott ítélettel meg nem elégszik, sajnálom, — de róla nem tehetünk.

Patay István: (Zaj) Rövid leszek! Csak azon mondatra akarok észrevételt tenni, hogy veszedelmes volna valakinek, politikai hitéről szólani. Én nem is akarok Dobránszky ur politikájáról discourálni, hanem csak multjáról beszélek. Tudjuk, hogy mit csinált Gallicziában, tudjuk, hogy hozta be nyakunkra a muszkákat (Zaj); látjuk a választás alkalmávali tendenciáját, hogy t. i. a ruthéneket

a magyarok ellen fellázítani akarta, azért vele én sem igen akarok egy széken ülni; — de magát a választást tekintve, miután abban törvényellenes tények fordulnak elő, megsemmisíttetni kívánom. (Szavazzunk!).

R a g á l y i Miksa: (Zaj szavazzunk!)

E l n ö k: A t. képviselő ur személyes kérdésre akar válaszolni, tehát a szabályok értelmében szólni joga van.

R a g á l y i Miksa: Csak egy pár szóval kívánok Latinovics Vincze képviselő ur megjegyzésére válaszolni, mivel távol levén egymástól, talán nem értette, mit mondtam, s miután gyorsírók vannak, kik a beszédeket följegyzik, nehogy olyat gondoljanak e helyen kívül rólam, mit nem szeretnék, kénytelen vagyok ismét felszólalni. Én nem azt mondtam, hogy semmisítsük meg a választást, és küldjünk ki vizsgálatot; hanem azt mondtam, miután nem szólhatunk a választás törvényes vagy törvénytelen voltáról és annak következtében csak arról határozhatunk, hogy megsemmisítessék-e a választás, vizsgálat rendeltetik-e, vagy az érvényesíttetik. Azt mondtam, hogy törvénytelen levén a választás, azt megsemmisítendőnek vélem, ha azonban áll az, mit Kazinczy Gábor ur mondott, hogy oly tények merültek fel, melyek az 1723-ik törvénybe ütköznek, azt hiszem, hogy ez külön tárgy és ennek a verificatiótól különválasztva kell tárgyalatni, ha azt szükségesnek látja a ház; de én az ellenkezőt látom és azt hiszem, hogy a petícióval összeköttetésben ily tárgyat tárgyalni épen nem lehet.

P i l l e r Gedeon: Hitelesen jelenthetem Sárosmegye részéről, hogy már megtörtént a vizsgálat, és meg vagyok győződve, hogy az, az igazság és törvényértelmében szigorúan történt meg, mely által azt hiszem, meg lesz szüntetve azok aggodalma, kik a vizsgálat kiküldetését ohajtják. Mi magát a tárgyat illeti, nekem azon fogalmam van a törvényről, hogy azt fokokra nem lehet mérlegelni, hanem, hol törvénysértés van, annak következménye az, hogy beálljon az is, mi föltételezi a kérdést és mi mint sértés elismertetik, vagyis, hogyha a sértés meg van, azon oknálfogva minden következménye áll. — Nem akarok bocsátkozni annak egyes részleteibe mi itt előadatott a petícióra nézve, hogy t. i. mi történt itt azonki-

vül, mi világosan be van bizonyítva. Itt két tény van bebizonyítva, az első az, hogy oly helységek is szavaztak, melyeknek nem lett volna joguk szavazni. „Ez már magában elégséges ok arra, hogy megsemmisíttessék a választás, mert a törvény világosan meg volt sértve, a választási törvény sehohsem mondván azt, hogy számításba kell venni más körülményeket is, így kimondja a törvény, hogy nem szabad fegyverrel megjelenni; s oly tényeket mindig a legszigorubban kell venni, hol meg van sértve a törvény, habár csak egy fegyver volt is a választásnál, vagy néhány szavazat-különbség volt is a szavazásnál, meg kell semmisíteni a választást; ilyen a vesztegetés is, hol szellemi vesztegetést gyakoroltak, ha oly nagy volt az, hogy izgatások jöttek közben és azáltal a csend megháborított. — Ezeknél fogva, miután a vizsgálat meg van rendelve a megye részéről, a tények pedig világosan mutatják, hogy törvénysértés volt, — én a megsemmisítésre szavazok.

Bánó Miklós: Ha a ház legnagyobb része azon elvből indulna ki, hogy két urnak nem lehet szolgálni, könnyű volna azt mondani, hogy miután Dobránszky Adolf jelenleg is cs. kir. hivatalnok és helytartósági tanácsos, annál fogva csupán ezen egyetlen egy oknál fogva sem lehetne egyszersmind ezen háznak is tagja; úgy látszik azonban Magyarországnak lovagias jelleme ezen tantól eltért, mert ezen eset is bizonyítja, hogy azon nehézséget ezen alkotmányos országban alapos okul nem vettük tekintetbe, azt egyedül annak tulajdonítom, mert a t. ház és nemzet érezvén morális súlyát ily egyes föllépéseknél, melyekről bár előre tudja, hogy nemzetellenes irányzatot képviselnek, nem fél és nem akarja azokat tekintetbe venni. Szintén nagyon lovagiasnak és méltányosnak találok, hogy a szóban levő Dobránszky ur multját és politikai jellemét az osztály tekintetbe nem vevé; ámbár megvallom, hogy ha mi mint birák ülünk itt, a kérdő pontok közt azon pont is mindig elő szokott jöni, hogy: „Voltál-e már büntetve? vagy bűnváddal terhelve?“ ezen kérdő pontot nem vettük tekintetbe s nem kérdeztük, hogy méltányos vagy lovagias volt-e az. Hanem megengedi nekem a t. ház, hogy egy kis körülményre, mely megyénkben történt, figyelmét fölhíni bátor legyenek (Halljuk!). Midőn megyénk intelligentiájának egy

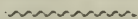
tetes részé maga közt conferentiát tartott — dicséretére legyen mondva Sárosmegyének, hogy itt többé pártok nincsenek s csak egyetlen egy párt van, az ugynevezett nemzeti párt, mondom, midőn ezen párt némely tagjai tanácskozmányban összegyültek s minden választó-kerület részére kijelölték a képviselőket, épen ezen makoviczai választókerület volt az, melyről általában a megye egész intelligentiája, és tisztviselői kara azt hitte, hogy más egyéniség nem fog kérdésbe jöni mint épen Dobránszky ur ellenfele, t. i. Jakovits József ur; tekintetbe vétetett a nemzetiség és vallás, Jakovics ur multja, és ugy találta az egész megye, hogy ez leend a legbiztosabb választás, és ime mi történik? a mibe leginkább biztunk, mit legbiztosabbnak tartottunk, épen azon választásnál bukott meg nagy többséggel a megye jelöltje; föl kell tehát tenni, hogy ez nem másért, hanem vesztegetés következtében történt. A jegyzőkönyv ezt nem említi ugyan, sőt oly vesztegetések, minő értelemben azokat eddig vevé a ház, t. i. pénzzel és szeszszel, mint tudom, nem történtek, hanem tudom épen az itt felhozott okmányokból, midőn az odavaló tisztviselőkar, azon választó-kerületnek klerusa, különösen a görög, de a kath. clerus is előlött feljajdul. Felhozván azon vesztegetéseket, föl kell tennem, és meg vagyok győződve, hogy nagyobb vesztegetések történtek, mint minők eddig itt érintve voltak t. i. pénzzel és szeszszel; mert itt s z e l l e m i v e s z t e g e t é s t ö r t é n t, még pedig oly nagyszerű, mely a status quot támadja meg, megtámadja magát a királyi trónt és méltóságát, s megtámadja a népfőnséget; — mert külföldi erővel föllépéssel, és külföldi hatalommal való vesztegetéssel csábitotta el a különben Jakovics párthoz tartozó szavazókat, és minthogy ezen vesztegetés sokkal nagyobb, mint a mely eddig itt felhozott, magam is kívánom, bár előre is gondolom, hogy az ily vesztegetések következése nem lehet más, mint a választás megsemmisítése; mégis, hogy a dolog egészen tisztába hozassék, és ne mondassék, hogy legkevésbébbé részrehajlásból vagy politikai antipathia- vagy sympathiából indultunk volna ki, szigoru vizsgálatot kívánok, és mivel a vesztegetés sokkal nagyobb mint az eddig itt fölmerült esetekben történt, 3 tagu vizsgáló bizottmányt kérek kiküldetni.

Kurcz György: Nekem megvailom, aggodalmam van ezen kérdés körül, melyen nem tudom magamat túltenni. Mielőtt azt mondanám, hogy vizsgálatot akarok a tárgyban, kétségenkívül szükségesnek tartom eldöntetni azon kérdést; valjon a szellemi izgatások által félrevezetett választói bizodalom, a választás megsemmisítésére bir-e hatással? vagy sem? A választás ellen felhozott két okot tekintve, az egyik tisztán törvénybe ütközik; míg a másik a szellemi izgatást tárgyazza. Ha azon eset, hogy más kerületbeli helység szavazott, és a választás folyama megszakasztatott, oly törvénysértésnek nézetik, mely a választást megsemmisíti: akkor nem tartom szükségesnek a vizsgálatot a szellemi izgatásokra kiterjeszteni, s így ha a szellemi izgatásokat a választás megsemmisítésére eldöntő befolyásuaknak nem tartja a ház, akkor a vizsgálat fölösleges, és akkor kimondandónak vélem a megsemmisítést; ha azonban annak döntő befolyást kíván adni a ház a választás megsemmisítésére, akkor a vizsgálat mellett szavazok. (Folytassuk holnap! zaj, mások: szavazzunk!)

A ház felkiáltás utján a szavazást sürgetvén, az elnök felteszi a kérdést, s a felállás általi szavazásból kitülvén, hogy a ház többsége az osztály nézete ellen, a vizsgálat, s még pedig csak egy képviselő kiküldése mellé nyilatkozott.

Azon kérdésre nézve, hogy ki küldessék ki a vizsgálat teljesítésére, a fölkiáltásokból a többséget kivenni lehetetlen lévén, az elnök indítványára, holnap reggel történik a szavazás úgy, hogy minden tag magával hozván az illető nevével ellátott szavazó czéduláját, azt a szavazatszedő edénybe dobja s a gyűlés után az eredmény megolvastatván, holnapután fog kihirdettetni.

Ezzel az ülés eloszlik.

A képviselőház XV-dik ülése

— május 1. —

Mindenekelőtt a tegnapi ülés jegyzőkönyve olvastatott föl Ignatovics Jakab jegyző által.

Bernáth Zsigmond figyelmezteti a házat, hogy a jászkun-kerületek közönsége részéről érkezett fölíratban az is mondatik, miszerint a jászkunok az eddigi „kerület“ nevezet méllőzésével a többi magyar törvényhatóságok közé kívánnak soroztatni. Szóló nézete szerint tehát a jegyzőkönyben az illető helyen e pont is fölemlítendő.

Ezen indítvány közhelyesléssel találkozván.

Elnök kijelenti, miszerint a jegyzőkönyv az ülés alatt ez értelemben ki fog javíttatni, a midőn a kérdéses hely azután újra föl fog olvastatni.

Elnök bemutatja Kővár vidéke két képviselőjének ugymint Papp József és Buttyán Vazulnak megbízó-leveleit, megjegyezvén egyszersmind, hogy — az utóbbira vonatkozó választási jegyzőkönyv román nyelven lévén szerkesztve, s az igazoló bizottmány tagjai közt nem találtatván e nyelvben jártas egyén, ezen egy esetre oly tag választandó meg ama bizottmányba, ki a román nyelv ismeretével bir. E czélra elnök Szaploneczay József képviselőt ajánlja, ki a ház által egyértelműleg elfogadtatik.

Elnök jelenti továbbá, mikép a moraviczai képviselő, Murgu Eutim megérkezett, mire a nevezett képviselő éljenzéssel fogadtatik.

Elnök előadja, miszerint Szaploneczay József mint kiküldött vizsgáló már beadta jelentését Zsitvay József esztergami képviselő választására nézve.

Ezen jelentés az igazoló-bizottmánynak adatik át.

Elnök fölkéri az első osztályt, hogy kebeléből az ülés után azonnal válaszszon tagot a kilenczes bizottmányba, hogy ez a mai 5 óraker tartandó értekezleten teljes legyen.

Ennek folytán a tegnapi hozott határozathoz képest a Dobránszky Adolf iránt indítandó vizsgálatra kiküldendő egyén megválasztása végett, elnök szavazásra szólítván föl a házat, feleletül közfelkiáltással Várady Gábor képviselő ajánlatát s fogadtatik el az említett vizsgálat eszközzésére.

Ezután Horváth Boldizsár képviselő, mint előadó, folytatólag olvassa a 7-dik igazolási osztály jelentését, és pedig először a Vojnics Lukács szabadkai képviselőre vonatkozó iratokat.

Csáky Tivadar gróf arra figyelmezteti a többi közt a házat, miszerint a szavazás nem egész nyilvánosságát illetőleg már egy hasonló eset — a győrvárosi képviselőre nézve — előfordulván, mintán ott Teleki László gróf törvényt magyarázása következtében e hiány nem vétetett tekintetbe, szóló a kérdésben forgó képviselőt igazolandónak véli. (Helyes.)

Balla gi Mór és Opicz Sándor szintén az igazolás mellett nyilatkoznak.

De d i n s z k y J ó z s e f sincs más véleményben, mindazáltal figyelmezteti a házat, mikép a mult alkalommal még nem döntetett el elvileg a titkos szavazás kérdése.

B ó n i s S a m u megjegyzi, miszerint az osztály véleményében nem mondatik, hogy a szavazás titkon történt; hanem csak, hogy a választási jegyzőkönyvből nem tűnik ki, valjon törvényszerűen bejegyeztettek-e a szavazók.

V a j a i K á r o l y nézete szerint itt nem lehet Győr városa esetét alkalmazni, mintán ott a szavazók egyenkint följegyeztettek. Szóló kívánná, hogy önmagunk ne sértsük meg a törvényt.

Elnök szavazásra szólítja föl a házat.

S i m i e s J ó z s e f az illető képviselőt igazoltnak kívánja nyilváníttatni.

B e n d e J ó z s e f annál kevésbbé látja helyén a vizsgálatot, minthogy ennek oly eredménye a jelen esetben nem képzelhető melynélfogva a választás megsemmisítendő lenne.

A ház nagy többsége az igazolás mellett nyilatkozván, elnök kimondja a határozatot, miszerint Vojnics Lukács képviselő igazoltnak tekintetik.

Ennek következtében a 7-dik osztálynak Pethes József jászárok-szállási képviselő választására vonatkozó véleménye, ugy szintén az illető választási jegyzőkönyv és a panasz, mellékleteivel együtt felolvastatott.

Elnök ugyanazon képviselő ellen Hidassy Béla és több jászaberényi lakos birtokos részéről beadott folyamodást jelentvén be, ez is fölolvastatott.

Szüllő György azt véli, mikép sok türelem kívántatik ahhoz a ház részéről, hogy ez a képviselők multjára vonatkozó magánfolyamodásokat is megvizsgáljon; s azért e panaszokat mellőzendőknek, az illető képviselőt pedig igazolandónak tartja.

Mely nézethez az egész ház közértelmüleg járulván, elnök ehhezképest kimondja a határozatot.

Ennek folytán Dedinszky József képviselő, mint a 8-dik osztály előadója, fölolvassa Horváth Elek vasmegyei kis-czelli kerületbeli kéviselő választására nézve az osztály véleményét, a választási jegyzőkönyvet, s a beadott kérvényt.

Lónyay Menyhért megjegyzi, hogy sokkal kevésbbé kétes esetekben is vizsgálatot rendelt el már a ház; s ő azt a jelen esetben is ohajtja.

Böszörményi László ellenkezőleg az illető igazoltatását ajánlja.

Ugyanily értelemben nyilatkozik Bezere dy László, miután szerinte a jelen esetben semmi oly körülmény nem forog fönn, mely legkevésbbé is a törvénybe ütköznék.

Thalabér Lajos és Horváth Boldizsár hasonlóan azt kívánják, mikép a szóban forgó képviselő igazoltnak nyilvánítottassék.

Szintugy Szabó Imre, ki helyeslésben részesült beszédében többek közt az illető választási elnöknek állítólagos törvénytelen eljárását pusztá ráfogásnak nyilvánítja, minthogy azon egyén Vas megyében nemcsak rendkívüli pontossága miatt, hanem minden tekintetben a legjobb hírnek örvend.

Csiky Sándor lemondván a szólásról, elnök kimondja a határozatot, mely szerint Horváth Elek igazolt képviselőnek jelentetik ki.

Ivánka Imre igazolásánál hosszabb vita fejlett ki, mely azonban csak azért bír némi érdekel, mert nem volt egészen ment némi csipős személyes czélzásoktól: u. i.

Besze János az osztály véleményével ellenkezőleg e tárgyban vizsgálatot kíván elrendeltetni, mert ott szerinte hallatlan erőszak és részrehajlás követtetett el, a mennyiben nem 10 hanem több száz választó követelte a szavazást, s Ivánka mégis közfelkiáltás útján megválasztott képviselőnek jelentetett ki. Azonkívül az iratokból kitünik az is, hogy Ivánka pártja fegyveresen jelent meg a választáson, sőt egyik kortese pisztolyát az ellenjelölt egyik választójára rá is sütötte.

Tisza Kálmán Beszével egészen ellenkező nézetten van, a mennyiben a vádakát alaposnak, legalább bebizonyítottaknak nem tarthatja. A pisztolylövéseket nem kívánja oly nagy szigorral vétetni, mert az okmányok után ugylátszik, hogy azok csak a választás utáni örömlövések voltak. Igazolásra szavaz.

Bonis Samu. Nem tudja miből meriti Besze azon tudomást, hogy e választásnál erőszak és részrehajlás működtek volna. Anynyi azonban igaz, hogy nem tíz választó követelte a szavazást, hanem csak hat, s épen ez a baj. Szintén igazolás mellett van.

Kazinczy Gábor. Vizsgálatot ajánl, Tisza Kálmánnak a pisztolylövéseket illető megjegyzésére válaszolván, hogy a tisztelt képviselő nagyon veszélyes elv szószólója lett azáltal, mely, ha a ház által elfogadtatik, az csak a választási szabadság nagy karával történik.

Besze János Bonisnak felelvén, azt mondja, hogy a ki az okmányok felolvasását figyelemmel hallgatá, meggyőződhetett, hogy 40 folyamodó állítása szerint százak követelték a szavazást, s így ő tudomását a felolvasott iratokból meríté.

Tisza Kálmán. Tiltakozik szavainak Kazinczy Gábor által történt elmagyarázása ellen, annál inkább, mivel az a tisztelt tag részéről már második ízben történik.

Nagy Szabó Ignác. Bevallja, hogy nem mindenkinek van oly hatalmas hangja, mint Beszének, s ő tisztelettel is van e stentori hang iránt, de ha oly erős volna is mint azon harsonaé, melytől

Jeriko falai leomlottak, e kérdésben még sem lehet egy véleményen vele, igazolást ajánl.

B ö s z ö r m é n y i L. hasonlóul igazolást ohajt.

B ó n i s Samu. Beszének felevén, miután ugy látszik, hogy annak figyelmes hallgatásra vonatkozó szavai, öt figyelmetlenségről akarják vádolni, megjegyzi, hogy ő igen is figyelmesen hallgatá az okmányokat, és ép azok után győződött meg a vád alaptalanságáról s ennek kimondásában öt személyes rokon- vagy ellenszenv nem gátolja.

B o r o n k a y L. igazolást ohajt.

B e s z e János föláll, de nem szól.

K i s s Miklós a pisztoly lövésre megjegyzi, hogy az nem is a választáson, de nem is a választás napján, nem is Duna-Patajon, a választás helyén, de Kalocsán, a választás előtti napon történt, s így a választás ellen érvényes okul föl sem hozható (helyes.) Igazolást kér.

A többség most szavazást sürgetvén, az elnök szavazás alá bocsátja a kérdést, minek eredménye lön, hogy a nagy többség Ivánka Imrét igazolt képviselőnek nyilváníja.

K o n k o l y T h e g e D i e n e s választása fölötti viták folyamára az elnök, ki maga is némi érdekléssel viseltetik e választás iránt, helyét T i s z a Kálmán első alelnöknek engedi át.

A felolvasott folyamodás és mellékletei nem tüntetvén ki a vádak alaposágát, e képviselő is igazoltatik.

Az ülés erre felozlattatván, holnap reggel 10 órára tüzetik ki ismét.

A képviselőház XVI-ik ülése

— május 2-kán. —

Elnök : Tisza Kálmán.

Jegyző : Révész Imre.

Mindenekelőtt a tegnapi ülés jegyzőkönyve olvastatik föl, mely minden kifogás nélkül hitelesítettik.

Várady Gábor jelenti, mikép a ház akaratát — mely szerint ő küldetik ki a Dobránszky Adolf iránti indítandó vizsgálat eszközzésére, — parancsnak tekinti és teljesítendi ugyan; de kéri a házat, engedje meg, hogy e kiküldésben ne azonnal járjon el, hanem csak akkor, miután a haza sorsára oly döntő befolyással bíró fontos ügyek közel levő tárgyalásában résztvevő, nehogy épen a legváltóságosabb pillanatban legyen kénytelen képviselői helyét elhagyni. A végett fölszólalni kötelességének tartja szóló, melylyel mind önmagának, mind választóinak tartozik. (Közhelyeslés.)

Elnök azt hiszi, hogy e nyilatkozatnak nem kell a jegyzőkönyvben nyomának lennie, miután a dolog magában értetik.

Egyszersmind tudatja elnök a házzal, miszerint — Palóczy László korelnök elhunytával a kilenczes bizottmányban üresedés támadván — az első osztály elnökileg fölszólíttatott, mikép a boldogult helyébe új tagot válaszszon kebeléből ama bizottmányba; s hogy ennek folytán Szilágyi Virgil képviselő választatott meg, ki egyuttal a bizottmány előadója is lett.

Dedinszky József mint előadó folytatólag olvassa a 8-dik igazoló osztály jelentését.

Olvastattnak a Beöthy Zsigmond komáromvárosi képviselő választására vonatkozó iratok; u. m. a választmány véleménye, — melyben vizsgálat ajánltatik — továbbá az illető választási jegyzőkönyv, s a panasz, mellékleteivel együtt.

Elnök jelenti, mikép a választási jegyzőkönyvhöz pótlólag az elnökséghez egy okmány érkezett, mely a választók névsorát tartalmazza, s az osztály által tekintetbe is vétetett. Egyszersmind fölszólítja elnök a házat nyilatkozásra.

Ráday Gedeon gr. a kérdéses képviselőt igazolandónak véli, minthogy a titkos szavazást a győri s szabadkai képviselőknél sem tekintette a ház az igazoltatás akadályának, más panasz pedig nem fordul elő. (Közfelkiáltás: Helyes! Igazolandó!)

Minek folytán elnök kimondja a határozatot, miszerint Beöthy Zsigmond igazolt képviselőnek nyilvánittatik.

Ezután fölolvastatik az osztálynak Sóhalmy Samu János zemp-

lénmegyei mádikerületbeli képviselő megválasztására vonatkozó véleménye, valamint a választási jegyzőkönyv és a panasz mellékleteivel együtt.

Elnök figyelemre kéri föl a házat, miután e tárgy bonyolódott.

Az imint elősorolt iratok fölolvastatván, elnök jelenti, mikép a Sóhalmi pártján voltak részéről is adatott be folyamodvány, 773 aláírással.

Csengeri Imre jegyző fölolvassa e folyamodást, s mellékleteit.

Máriássy János nemesak hogy nem pártolhatja az osztály véleményét — mely szerint illető választás megsemmítendő lenne — hanem meg sem foghatja, mily szempontból indulhatott az azt véleményező osztály, miután a megsemmisítésre okvetlen szükség, hogy világosan és minden kétségen fölül be legyen bizonyítva mikép olyasmi történt a választásnál, mi az ezt szabályzó törvényekkel ellenkezik; szóló pedig a jelen esetben egyetlen egy oly adatot sem talál.

De még azon esetben sem pártolhatná szóló a választás megsemmisítését, ha mind az, mi a panaszban foglaltatik, igaz volna is; minthogy a törvényes kellekekkel ellátott és rendesen vezetett jegyzőkönyvben legkisebb óvás sem tétetett, s abban a jegyzőkönyv hitelessége s törvényessége ellen egy betű sem szól; s így a panasz folytán legfőlebb csak vizsgálat lenne elrendelhető.

Azonban szóló ezt sem látja helyén, minthogy a panasz okadatolva nincsen, a választási elnök által később kiállított s a választási jegyzőkönyvvel egyenesen ellentétben álló bizonyítvány csak úgy vétethetvén tekintetbe, mint akármily — hitelességgel nem bíró — magánokirat.

Azért szóló — meg levén győződve, hogy a beadott kérvény csak a megbukott kisebbségnek, a többség ellen való törekvése — az illető képviselőt igazoltnak kéri nyilváníttatni. (Helyes! Igazoljuk!)

Bujanovich Rudolf szintén a választási elnök utólagos

bizonyítványának érvénytelenségét mutatja ki; s megemlíti még, hogy Zemplénmegyében — hol a dézma leendő megváltásától van föltételezve a hegyaljai borászat nagyobb fölvirágzása — minden képviselő kénytelen volt a népnek arra nézve közreműködését megígérni, miben egyébiránt szóló épen nem látja a panaszban érintett veszélyes elvek terjesztését, s a nép lázítását; miért is szintén az igazolás mellett van. (Helyes!)

Bernáth Zsigmond hasonló értelemben nyilatkozik. Megjegyezvén még, mikép a választási elnök az összes választó-közönség fölött állana, ha a választás eredményét ellenkező bizonyítvány által kénye szerint megghiusithatná; holott az elnöknek csak azon kötelessége és joga van, hogy a választást a törvény értelmében vezesse, s arról a hiteles jegyzőkönyvet kiállítsa.

Benczur Miklós a kérdésben forgó képviselőt hasonlólag igazoltnak kívánja tekintetni, miután az ellenfél panasza nincs okadatolva, az illető képviselő pártja részéről beadott kérvény pedig bizonyítékokkal van ellátva. (Helyes! Igazoljuk!)

Thalabér Lajos azon vád következtében, hogy az osztály a jelen esetben eltért a ház rendszabályaitól, kijelenti, mikép ő az osztály véleményével ellenkező nézetben vala, de leszavaztatott. Az igazolást kívánja.

Nedeczky János szintén igazolandónak tekinti az illető képviselőt, minthogy a választási elnök által később kiállított jelentés magán-okiratnál nem egyéb.

Közfelkiáltások: Igazolandó! Szavazzunk!

Zsarnay Imre szavazás esetére eláll a szólástól.

Debinszky József, mint az illető osztály előadója, azzal menti ki annak véleményét, hogy habár a jegyzőkönyvből semmi óvástétel nem tűnik ki, a panasz állítása szerint mégis tétetett óvás, de az illetők nem fogadták el. (Fölkiáltás: Szavazzunk!)

Szapáry Antal gr. szavazás esetére eláll a szólástól.

Tanárki Gedeon j. 5—6 képviselő nevét olvassa föl, kik szólás végett jelenték magukat, de elállottak.

Elnök szavazásra hívja föl a házat. Azon fölszólításra,

miszerint azok álljanak föl, kik az osztály véleményét — a választás megsemmisítését — pártolják, csak 8—10 tag kelt föl.

Szentiványi Adolf kívánja, hogy az is tüzessék ki kérdés gyanánt: kik szavaznak a vizsgálat elrendelése mellett?

Elnök kijelenti, mikép a ház rendszabályai szerint először azon kérdést kell kitüzni: Kik szavaznak az osztály véleménye mellett? S azután: Kik vannak ellenkező nézetben? — Az első kérdés már kitüzetett, t. i. hogy, kik szavaznak az osztály véleménye — a választás megsemmisítése — mellett? Miután pedig a szavazás előtt ellenkező nézetet nyilvánított képviselő urak mindnyájan csak az egyszerű igazolás mellett nyilatkoztak, elnök nem tartja kötelességének az osztály véleményén, s a házban nyilvánuló ellenkező nézetten kívül még egy harmadik kérdést is — t. i. a vizsgálatra nézve — kitüzni. Ha a szavazás megkezdése előtt a vizsgálatot is ajánlta volna valaki, elnök a ház szabályaihoz képest bizonyosan a harmadik kérdést is kitüzné, a vizsgálatra nézve.

Bónis Samu ajánlja, hogy csak azok álljanak el a szólástól, kik az előttiük szólóttakkal ugyanazon nézetben vannak. Mert ha az, ki új véleményt akar nyilvánítani, a szavazás előtt eláll a szólástól, akkor ezen új vélemény a szavazás alkalmával a kérdések kitüzésénél nem vétethetik tekintetbe. (Helyes!)

Szaplonczay József a tanácskozást az előbbi tárgyra nézve folytatni ohajtotta volna. — Miután azáltal, hogy gyakran többen adják elő s indokolják ugyanazon véleményt, a ház figyelmé elfárasztatik, s a türelmetlenség valamint a szavazás sürgetése következtében a följegyzett tagok közt néha olyanok is elállnak a szólástól, kik új nézetet valának nyilvánítandók: szóló ennek elkerülése tekintetéből azt ajánlja, hogy azok, kik valamely indítvány mellett vannak, az egyik jegyzőnél, azok pedig, kik ellenkező nézetben vannak, más jegyzőnél jegyeztessék föl magukat szólás végett; hogy így először az indítvány mellett nyilatkozók szólván, azután az ellenkező nézetben levők is könnyebben szólhaszanak.

Az indítvány azonban nem fogadtatott el.

Szüllő György megjegyzi, mikép nem lehet megváltoztatni a tényeket. A szavazás már megkezdett; a kérdés tehát nem foroghat egyéb körül, mint a választás megsemmisítése és az igazoltatás körül. (Helyes!)

A szavazás ismételtik. A többség a kérdésben levő képviselő igazoltatása mellett nyilatkozik, mihez képest elnök kimondja a határozatot.

Szilágyi Virgil, mint a 9 tagu igazolási bizottmány előadója, fölolvassa a bizottmány jelentését, mely szerint Murgu Eutim (Fölkiáltások: Éljen), Papp József, és Bottyán Vazul e napokban érkezett képviselők igazoltaknak tekinthetők, mely vélemény a ház által közértelmüleg elfogadtatott.

Ugyancsak Szilágyi Virgil olvassa Vay Mihály gr. szathmár-megyei máté-szalkai kerületbeli képviselő választására nézve a bizottmány véleményét, az illető választási jegyzőkönyvet, és a beadott panaszt, mellékleteivel együtt.

Patay István azt indítványozza, hogy a panasz csatolmányainak fölolvastatása mellőztessék. (Néhány fölkiáltás: — (Helyes!)

Vajai Károly ellenkezőleg az összes iratok fölolvását kívánja, hogy a törvénynek elégtétessék. (Közhelyeslés).

A fölolvadás folytattatván, elnök időközben észreveszi, mikép, több képviselő eltávozván a tagok nincsenek azon számban jelen, mely kívántatik ahoz, hogy a ház érvényes határozatot hozhasson.

Minélfogva elnök 1 $\frac{1}{2}$ óraker szétosztatja az ülést, a jövő ülést holnapi 10 órára hirdetvén.

Az alsóház XVII-dik ülése

— május 3-kán. —

Elnök: Ghyczy Kálmán.

Jegyző: Keglevich Béla gróf.

A tegnapi ülés jegyzőkönyve fölolvastatván, s arra nézve senki által észrevétel nem tétetvén:

Elnök: A jegyzőkönyv hitelesítettvén, jelentést teszek az időközben beérkezett iratokról.

Torontál megye közönsége tudósítatván a helytartótanács által, hogy legfelsőbb parancs folytán a császári pénzügyi kormány megbízott a császári adónak — ha kell — erőszakkal behajtására, jelenti, hogy apr. 28-án a temesvári katonai parancsnokság rendeletére két század örvidéki katonaság érkezett N.- Becskerekre, és hogy a katonai parancsnok a városi tanácsot a hátralevő tavalyi és az 1861-ki adónak lefizetésére oly fenyegetéssel szólította föl, hogy ha 6 órai meggondolás után az egész összeget letenni vonakodnak, azt az összes lakosságra egyiránt fölosztva erőhatalommal is be fogja hajtani.

E törvénytelenség ellen a torontálmegyei állandó bizottmány ünnepélyesen tiltakozván, mindazokat, kik ez erőszakoskodást elrendelik, vezérlik, vagy elősegítik, felelősekké tevén, kéri a tisztelt képviselőházat, hogy törvénszabta hatalmával jogai védelmében őt istápolni, s akkép intézkedni méltóztassék; hogy az osztrák kormány Magyarországra ügyeibe ezentul ne avatkozhassék. (Helyeslés.)

E tárgy fontos levén, meg fogja engedni a tisztelt ház, hogy mintán legközelebb különben is magánbizottmányi ülést szükséges tartani, ott előzőleg e levél is fölvétessék. (Közhelyeslés.)

A jász-kun kerületek közönsége továbbá aziránt folyamodik a tisztelt házhoz, hogy először azoknak nevei, kik a hazaszabadságra érti küzdelmeikért s munkálkodásukért ama nehéz elmúlt időkben törvénytelen bíróságok által elítéltettek, kivégeztettek, vagy

tömlőczözlettek, mint honfiai vértanukéi törvénykönyvbe iktattasának, mint iktattatott József nádor emléke; — másodsor, hogy azoknak emlékezete föntartása végett, kik az 184⁸/₉-ki szabadságharcban a csatamezőn hullottak el, nagyszerű nemzeti szobor emeltessék föl Pesten, mint a haza szívében. (Tetszés). A kérvényi bizottmánnak adatik át.

Csiky, szurdoki birtokos Vaskó Fülöp boksányi képviselő megválasztatása ellen panaszt emel. Vaskó még nem jelenté magát mint képviselő, de lihetőleg legközelebb fogja magát jeleníteni; annálfogva e panasz az igazoló bizottmánnak adatik át.

Szt János községe előljárói Vay Mihály gr. választása után elkövetett bujtogatások s rendezavarások iránt emelnek panaszt. Ez függőben van azon iratokkal, melyek most mindjárt első sorban föl fognak vétetni Vay Mihály gr. választását illetőleg.

És most tovább folytathatnók az igazolási munkálatot, melyet — ha lehet — ma még be is fejezünk.

Ennek folytán Vay Mihály gr. szathmármegyei máté-szalkai kerületbeli képviselő megválasztását illetőleg, Szilágyi Virgil, mint a 9 tagu állandó igazolási bizottmány előadója, fölolvassa annak véleményét, — mely szerint a kérdéses képviselő igazoltnak tekintendő, — továbbá a választási jegyzőkönyvet, és a több — de ugyanazt tartalmazó — panasz közül néhányat.

V a j a i K á r o l y. Miután a választási jegyzőkönyvből kiteszik, hogy a választás törvényesen ment végbe, s hogy annak alkalmával senki sem ajánlott más követjelöltet; szóló a semmivel nem indokolt folyamodványokat félrevetni, s Vay Mihály grófot a bizottmány véleményéhez képest igazoltnak tekintetni kéri, annyival inkább, mert e panasz csak előjátéka azon szomorú drámának, mely Szathmármegyében most kezd játszani. (Közfölkialtás: Igazolando!)

Ellenvélemény nem nyilvánulván, elnök határozatilag kimondá az igazolást.

Olvastatott Bárány Gusztáv csurgói kerületbeli képviselőre nézve az illető választási jegyzőkönyv, s a 9-es bizottmánnak arra

vonatkozó véleménye, mely szerint — miután az említett egyén a jegyzőkönyv tanúsága szerint nem általános szótöbbséggel választatott meg képviselőnek — a választás megsemmisítendő.

A bizottmány e véleménye egyhangulag helybenhagyatván, elnök kimondá a kérdéses választás megsemmisítését. Az illető megyei bizottmány új képviselő-választás eszközzésére elnökségileg föl fog szólíttatni.

Olvastatik a Bernáth Zsigmond képviselőnek már igazolt választása megsemmisítése iránt érkezett panaszos folyamodványra nézve az igazoló bizottmány véleménye, mely szerint ama folyamodvány — már későn, a ház megalakulása után, érkezvén — a ház rendszabályai 14-ik §-a értelmében nem vétethetik figyelembe annyival kevésbbé, minthogy azon panasz, hogy a választás folyama alatt verekedés történt, nincs indokolva.

A bizottmány e véleménye közértelmüleg pártoltatván, elnök a szerint mondá ki a határozatot.

Elnök figyelmezteti a házat, miszerint, Hollán Ernő kőszegi kerületbeli képviselő egyedül Kőszeg-városától választatván meg, — holott az 1848—49 V. törvényezikk értelmében Kőszeg-város csak több más vasmegyei községgel egyetemben képez választó kerületet, — Vasmegeye állandó bizottmánya elnökségileg föl fog kéretni a kőszegi kerületben új képviselő-választás eszközzésére akkép, hogy abban az említett városon kívül az illető helységek is résztvegyenek. (Helyes)

Fölvastatik Pópa György világosi kerületbeli képviselő választására nézve a bizottmány értesítése, — melyben az illető igazolandónak véleményeztetik, — továbbá a választási jegyzőkönyv és a nevezett képviselő igazoló folyamodványa. Panasz nem adott be.

Simonyi Simon a bizottmány véleményét helyesli, mint-hogy a választási küldöttség azáltal, hogy a megbízó levelet kiadta, — beismeri, miszerint a választás teljesen a törvények értelmében ment végbe. Ha oly választás iránt, melynél zaj történt, e miatt már vizsgálatot kellene indítani, akkor szóló szerint kevesen lennének

a képviselőházban, kiknek választására nézve vizsgálat nem küldetnék ki. (Igazoljuk!)

Patay István, daczára azon latin közmondásnak: „non petita excusatio est suimet ipsius incusatio“ az illetőt igazoltnak kívánja tekintetni, minthogy ellene semmi törvénytelenység nincs bizonyítva, az öt küldő választók jogai pedig tiszteletben tartandók. (Helyes! Igazoljuk!)

Elnök a bizottmány véleményéhez képest kimondja a határozatot.

Olvastatik Pongrácz Lajos zsolnai kerületbeli képviselő választását illetőleg a bizottmány véleménye, a választási jegyzőkönyv és 36 község folaymodványa.

Kubinyi Rudolf a választási elnök eljárása iránt tett panaszokat czáfolgatván, a kérdéses képviselőt igazoltnak kívánja tekintetni. (Helyes!)

Halász Boldizsár hasonló értelemben nyilatkozik, minthogy a panasz mivel sincs indokolva, a választásijegyzőkönyv ellenben hiteles okiratnak tekintendő.

Besze János ellenkezőleg a választás megsemmisítését kívánja, tekintetbe vevén, hogy 36 helység nem ismeri el képviselőjének az illetőt, s így tehát 36 helység nincs képviselve, s várja bizalomteljesen a rajta elkövetett jogsértés orvoslását a háztól. (Helyeslés)

Szavazatra kerülvén a dolog, a tulnyomó többség a bizottmány véleménye szerint vagyis vizsgálat kiküldetése mellett nyilatkozott.

A bizottmány előadója jelenté továbbá, miszerint Pulszky Ferencz nógrádmegyei Széchenyi kerületbeli megválasztott képviselő Turinból kelt s a házhoz intézett levele szerint nem jelent meg személyesen, miután 1849-ben törvénytelen bíróság által törvénytelenül halálra ítéltetett, s ha most Pestre utaznék, okvetlenül oly tartományokon is kellene keresztül utaznia, melyekben ama törvénytelen bíróság ítélete törvényesnek tekintetnék; a m. k. udvari kancelláriához salvus conductus megadása iránt intézett folya-

modványára pedig a turíni osztrák követség útján elutasító végzést nyert.

E levél a ház által tudomásul vétetvén, a nógrádmegyei állandó bizottmánya, Pulszky Ferencz képviselővé választatásáról szóló jegyzőkönyvnek eredetiben leendő beküldetése végett elnökiileg föl fog szállíttatni.

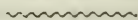
Végül jelentetett, mikép Simonyi Ernő privigyei kerületbeli képviselő Londonból kelt levelében tudósítja a képviselőházat, hogy nem foglalhatja el helyét, minthogy a Komárom várának föladása után nyert — s külföldre szóló — utlevél csak azon föltétellel állíttatott ki részére, hogy hazájába soha többé vissza nem tér; a m. k. u. kancelláriánál, ugyszintén a londoni osztrák követségnél eziránt tett lépései pedig eredmény nélkül maradtak.

Erre nézve szintén azon határozat hozatott, hogy az illető megyei bizottmánynál a választási jegyzőkönyvnek eredetibeni beküldetése eszközöltessék.

Ennek folytán elnök következő szavakkal fejezi be az ülést: „Keresztülmenvén minden igazolási tárgyon, kivéve még két követre nézve, Kubinyi és Gál Pétert illetőleg, kikre nézve a bizottmány jelentését még be nem adta. Tisztelettel kérem tehát a bizottmányi tagokat, méltóztassanak e részben még ma délután összejőni, hogy a legközelebbi alkalommal ez utóbbi két tag is igazoltassék. A további teendőkre nézve bátor vagyok következő javaslatot tenni. Holnap 10 órakor a ház költségvetésének tárgyában, Torontálmegye levele következtében talán az adó s más előfordult tárgy iránt is zárt ülés vagyis magántanácskozmány tartathatnék, ugy hogy azután az országgyűlés többi nagyszerű teendői kerülhetnének szőnyegre.

Egyszersmind kijelenti, hogy — ha időben nem lesz hiány — az előleges tanácskozmány folytán netalán fölmerülendő indítványok megtétele, ugy szintén a még hátralevő fönnemlitett két képviselő igazoltatása végett a zárt ülés után rendes nyilvános ülés fog tartatni.

Az ülés vége 12 $\frac{1}{4}$ órakor.

A nemzeti képviselőház XVIII. ülése

— május 4-kén. —

Az ülést megelőzőleg délelőtti tíz órától délutáni $\frac{1}{4}$ 2-ig magán zárt tanácskozmány tartatott. Fél kettőkor nyilvános ülés.

Elnök: A mai ülés jegyzőkönyvét Csengery jegyző ur vezeti, a szóelőket Jura György fogja feljegyezni. Következik a tegnapi ülés jegyzőkönyvének meghitelesítése. Ennek következtében a jegyzőkönyv felolvastatván:

Elnök: Észrevétel nem lévén, a jegyzőkönyv meghitelesítettik. Jelentést teszek az időközben beérkezett iratokról. Nagyszorlenci kerület részéről megválasztott Vlad Alajos megérkezvén, bemutatta megbízó levelét, mely az igazoló bizottmánynak lesz kiadandó. Kubinyi Ágoston a muzeum igazgatója átvevén boldogult Palóczy László kardját, a nevezett intézet halálját és köszönetét fejezi ki, és a kardnak átvételét elismeri. — Tudomásul vétetik. — Szepesmegye közönsége a 26-diki februári patens folytán kérvényileg kinyilatkoztatja, 1-ör, hogy a pragmatica sanctiot oly szentséges közoklevélnek nézi, mely a fejedelemnek akarata mellett a nemzet beleegyezése nélkül egyoldalulag meg nem másíthatatik, és 2-or hogy ezen közoklevél értelmében a szent István koronája alatt elválaszthatlanul egyesült népek és országok az 1790. 10., és az 1740. 3. t. ez. ben kifejtett alkotmányos függetlensége és integritása a nemzet elidegeníthetlen jogai közé tartozik. Végre kéri Szepesmegye az országgyűlést, hogy mindezen jogoknak érvénybeni fenntartását, a koronázási hitlevélben biztosítani és szilárdítani méltóztassék. A kérvényi bizottmánynak lesz átadandó. A füleki kerületben Károlyi János választása iránt történt vizsgálatról jelentést Ragályi Miksa képviselő ur beadja, mely áttekintés és jelentés-tétel végett az igazoló bizottmánynak fog kiadatni.

Jelentem ezuttal a t. háznak, hogy Torontálmegyének tegnap beadott kérvényét a mai napon tartott magán bizottmányi ülés eléterjesztvén, az általános nézet oda ment ki, hogy a tárgy fontossá-

gánál fogva is ezen levél nyomattassék ki, és a képviselőház tagjai közt osztassék ki, hogy a tárgyalás iránt tovább intézkedni és határozni lehessen. (Helyes). A mai ülésnek az is volt tárgya, hogy miután a verificationalis tárgyak legnagyobb részben már elintéztettek, az országgyűlés tanácskozásainak napirendje iránt intézkedés tétessék. Erre nézve bátor vagyok a t. háznak előterjeszteni, hogy szükséges volna még mindenekelőtt azon két verificationalis tárgyat elintézni, mely iránt az igazoló bizottnánynak jelentése ugyan már elkészült, de még beadva nincs.

Szükséges másodszor a háznak költségvetése iránt a bizottnányi javaslatot jóváhagyás végett a ház elébe terjeszteni; s végre szükséges az osztályoknak sorshúzás utjáni újabb fölállítását és alkotását eszközösbe venni. Mindezen tárgyak egy ülés alatt elvégezethetnek és miután hétfőn az ó hitű keresztényeknek második husvéti ünnepjük lesz és azon valláson levő számos képviselő-társunk vallásos érzete iránti kegyelet megkívánja, hogy e körülmény miatt az ülés megtartásában figyelemmel legyünk: az általam elősorolt 3 tárgynak tanácskozás alá vétele végett az ülést kedden lehetne megtartani (közhelyeslés), és azután szerdán kezdhetnők el azon előttünk levő nagyfontosságú tárgyalást, mely az országgyűlés teendőit fogja meghatározni.

Mihályi Gábor: Miután a görög óhitűek vallói iránt most az igen t. ház az egyenjoguság mély eszméjét egyértelműleg méltóztatott itt e képviselet és törvényhozás terén előadni, mind választóim, mind magam, mind az összes orthodox görög-valláson levők nevében mély köszönetemet jelentem ki, hogy a jelen alkalommal méltóztatott irányukban az egyenjoguságot kitüntetni. Adja az igazságnak nagy Istene, hogy, midőn közelebről a nemzetiségnek fontos ügye fog előkerülni, azon egyetértés, mely most mutatkozott, akkor is uralkodjék, hogy mindnyájan egy hazának gyermekei e hazát együtt boldogithassuk. (Közhelyeslés).

Elnök: Azokhoz, melyeket előadtam, záradékol még hozzá teszem, hogy a keddi ülés tárgya azon 3 lesz, melyet említettem és hogy az ülés 10 órakor kezdődik — de tízedfél órakor magánülésre

vagyok bátor a t. házat meghívni, hogy azon tárgy, mely most magánülésben fönnforgott, tökéletesen rendbe hozassék.

Gr. Károlyi Ede: Kivánám, hogy Mihályi Gábor képviselőtársunk szép és valóban hazafias nyilatkozata jegyzőkönyvbe igtattassék.

Felkiáltás: „nincs erre szükség, miután a naplóban ugy is benn lesz!”

Ezek után a következő, keddre, azaz folyó hó 7-kére, dél-
előtti fél tíz órára magán tanácskozmány, tíz órára pedig nyilvános ülés tüzetvén ki, az ülés 2 órakor eloszlott.

A képviselőház XIX-ik ülése

— május 7-kén. —

Elnök: G h y e z y K á l m á n.

Jegyző: J u r a G y ö r g y.

A máj. 4-én tartott ülés jegyzőkönyve Csengeri Imre j. által fölolvastatván, minden észrevétel nélkül hitelesítettett.

Elnök jelenti, miszerint 4 új képviselő jelent meg, ugyanint Faur János, Paszku Fülöp, Maniu Aurél és Babes Vincze. Egyszersmind azon óhajtását fejezi ki elnök, hogy az igazoló bizottmány mielőbb vegye tárgyalás alá e négy képviselő megbízóleveleit, hogy azok — igazoltatás esetére — a tanácskozásokban azonnal résztvehessenek. (Helyes!)

Zsolna városa s a szomszéd 36 község részéről a Pongrácz Lajos képviselő-megválasztatása ellen beadott panaszhoz pótlólag 2 új bizonyítvány érkezett. Minthogy a nevezett képviselő iránt vizsgálat rendeltetett, s annak eszközzésére Beniczky Lajos képviselő küldetett ki, elnök azon 2 bizonyítványt e vizsgáló-kiküldöttnek véli átadandónak. (Helyes!)

Aranyosszéknek állandó bizottmánya meg levén győződve arról, hogy az országgyűlés jelen kiegészítetlen állapotában ko-

ronázásra és törvényhozásra illetéktelen, azt kéri, hogy a képviselőház minden hatását oda fordítsa, miszerint Erdélynek Magyarországgal unioja, mint már bevégzett tény, mielőbb végkép elismertessék, és Erdély megyéi és összes hatóságai a képviselőre legsürgetőbben meghivassanak. (Helyes!) Hasonlókép Küküllőmegye közönsége előadván, miszerint meg van győződve, hogy az erdélyi országgyűlés róluk többé nem rendelkezhetik, s annyival kevésbé a birodalmi tanács, de minthogy — kiegészítlen állapotában — a magyar országgyűlés is illetéktelen a törvényhozásra és koronázásra; azt kéri a nevezett megye közönsége, hogy az országgyűlés a haza intregitását és kiegészítését tűzze ki mielőbb földadataul, s azt ügyekezzeék elsőbben létrehozni, s addig törvényhozási tárgyakba s koronázásba ne bocsátkozzeék, mert ezt különösen a nemzetiségi igények tekintetbevételé is kívánja.

Minthogy e tárgyak iránt az érdemleges discussio ugy is nemsokára bekövetkezik, elnök az Aranyosszék és Küküllőmegye állandó bizottmányaitól érkezett két levelet egyelőre tudomásul vétetni, s a kérvényi bizottmánynak átadatni kívánja. (Helyes!)

Kubinyi Ferencz e két levélre nézve ugyanazon hártáratot óhajtja, mely Kolozs megye levelét illetőleg hozattott, hogy t. i. örömmel fogadtatván a ház részéről, kedves tudomásul vétettek. (Közhelyeslés)

Elnök jelenti továbbá, mikép Apponyi György gr. országbirája által f. hó 4-ki levelében arra szólittatott föl, hogy a ház magas figyelmét arra hívja föl, miszerint a magyar törvényeknek a jog es birtokviszonyokban 1847. óta történt változások mellett a magánérdekek sérelme nélkül mielőbb addig, mig a törvényhozás a codificatio nagy művét befejezendí, ismétí életbeléptése végett a magánjog és törvénykezés terén mulhatlanul szükségesek némely előleges intéskedések; s hogy e célra használható anyagul azon javaslatot küldé át az országbiró, mely a törvénykezés szervezésére nézve a legfőbb törvényszék tagjai és több jogtudós által az országbiró elnöklete alatt tartott tanácskozmány alkalmával összeállittatott, s melyet elnök a háznak ezennel be-

mutat. Elnök véleménye szerint a napirendre már kitűzött tanácskozások bevégzése után ezen tárgy lesz azoknak egyike, melyeknek tanácskozás alá vételére nézve a ház legelsőben fog a körülményekhez képest intézkedni. (Fölkiáltások: Kí kell nyomatni!)

Demjén István az országbírói értekezlet javaslatának kinyomatását indítványozza, mi általánosán helyeseltetvén, elnök erre nézve kimondja a határozatot.

Végre kijelenti elnök, hogy Hauser Ernő képviselő az általa Balázs Antal budavárosi képviselő választására vonatkozólag eszközölt vizsgálat eredményéről már beadta jelentését, mely is az igazolási állandó bizottmánynak fog kiadatni; és hogy Kovács Lőrincz képviselő, Palóczy László hideg tetemeit Miskolezra kisérvén, ezen utjáról a háznak szintén jelentést tesz. (Fölkiáltások: Fölolvasandó).

Csengery Imre j. fölolvassa Kovács Lőrincz jelentését.

Elnök a még hátra levő igazolási tárgyak föl vételét indítványozván, Szilágyi Virgil, mint az igazolási állandó bizottmány előadója, mindenekelőtt Vlad Alajos nagyzorlenzi kerületbeli képviselőre nézve olvassa föl a 9-es bizottmány véleményét, mely szerint az illető — a választási jegyzőkönyv rendben levén, s panasz nem adatván be, — igazoltnak nyilvánítandó.

A bizottmány e véleménye egyértelműleg elfogadtatván, elnök Vlad Alajost igazolt képviselőnek jelenti ki.

Ennek folytán Gál Péter veszprémmegyei n.-vázsonyi kerületbeli képviselőt illetőleg fölolvastatik a választási jegyzőkönyv, a beadott panasz, s a bizottmány véleménye, mely szerint e tárgyban vizsgálat indítandó.

Horváth Döme nem osztja a bizottmány ebbeli véleményét, a ház eddigi eljárása folytán igazoltnak kívánván az illetőt tekintetni, kit szóló szerint az is jellemez, hogy ámbár az első választáson is ő választatott meg képviselőnek, ezen első választás alkalmával előfordult némely rendtelenségek következtében mégis ő maga kívánta a második képviselőválasztást.

Ballagi Mór hasonlólag igazolhatónak véli Gál Péter képviselőt, és pedig pusztán a fölolvastott iratok alapján is, anélkül, hogy e részben a ház eddigi eljárásra kellene hivatkozni.

Szabó Imre ugyanazon értelemben nyilatkozik. Azon körülményt, hogy a választási jegyzőkönyv az ellenfél szavazatszedő tagjai által nincs aláírva, ezek makacosságának tulajdonítja, s annál kevésbbé kívánja tekintetbe vétetni, minthogy már egy ízben azt sem tartotta a ház az igazolás akadályának, hogy — makacsságból — maga a választási jegyző nem írta alá a jegyzőkönyvet. Azon panasz, mikép a választás alkalmával egymástól állítólag egy negyedóra járásnyira állítottatt föl a két párt, szülő szerint nem vendő figyelembe minthogy ezen elkülönítés, verkedések megelőzése tekintetéből történt, melyek miatt 1848-ban is kétszer kelle a kérdéses kerületben a választást megtartani, s mert a két párt közti távolság különben is csak Nagy-Vázsony helységének sajátságos fekvéséből származott, a nevezett helység egy része dombon, más része pedig mély völgyben épülvén. (Közhelyeslés. Fölkiáltások: Igazolando!)

Beniczky Lajos szintén igazoltnak kívánja az illetőt nyilváníttatni. (Igazoljuk! Szavazzunk!)

Fráter Pál a szönyegen levő kérdéshez nem tartozó tárgyról kezd szólni. (Fölkiáltások: Napirendre!)

Elnök fölszólítja a szót, hogy csupán a jelenleg tárgyalat kérdésre nézve nyilatkozzék.

Fráter Pál szintén az illetőnek igazoltatását ajánlja.

Thalabér Lajos hasonlóképp nyilatkozik.

Közfelkiáltás: Szavazzunk!

Szavazásra kerülvén a dolog, annak eredménye az lön, hogy csak ketten pártolák a bizottmány véleményét, mely vizsgálat elrendelését ajánlta.

Elnök tehát kimondá a határozatot, miszerint Gaál Péter igazolt képviselőnek tekintetik.

Ennek folytán felolvastatik a bizottmánynak Kubinyi Flórián árvamegyei alsó kubinyi kerületbeli képviselő választására vonatkozó jelentése, mely szerint az illető — panasz nem adatván

be — az aggálytalan választási jegyzőkönyv alapján igazoltnak nyilvánítandó.

A bizottmány e véleménye egyhangulag pártoltatván, az elnök a szerint mondja ki a határozatot.

Ezután elnök indítványára Csengeri Imre, mint az illető bizottmány előadója, fölolvassa a háznak f. é. april hóra vonatkozó költségvetését, mely egyértelműleg helybenhagyatott.

Kubinyi Ferenc indítványozza, hogy e költségvetés a felsőházzal közöltessék. Ez ügy szoló szerint egyedül a képviselőházat illeti ugyan; s a felsőház és képviselőház költségvetéseiket 1848-ban is külön készítik el, s külön terjeszték föl a magyar belügyi miniszterhez megerősítés végett; de minthogy jelenleg a független magyar felelős miniszterium még nem áll fön, s ennél fogva nem terjesztethetnek föl ahhoz a költségvetések: a kölesönös egyetértés eléül s annak föntartása végett szoló szerint ezélszerű lenne, ha a felsőház s a képviselőház költségvetéseiket kellő tudomás végett egymással közölnék. (Helyes!)

Tisz a Kálmán a költségvetés szövegére nézve tesz észrevételet, e kitételet: „az eddigelé meghivott képviselők“ így kívánván módosítani: „az eddigelé megjelenhetett képviselők.“ (Helyeslés. Néhány fölkiáltás: Maradjon!)

Károlyi Ede gr. e két kifejezés közt: „meghivatni“ és „megjelenni“ szintén nagy különbséget lát, s az utóbbira kívánja a sulyt fektetni. (Helyes!) E kifejezés: „az eddigelé megjelenhetett képviselők“ — általánosan elfogadtatván, a költségvetés terve eszerint módosított. Egyszersmind kijelenti elnök, mikép e költségvetés a ház kívánatához képest a főrendekkel közöltetni fog. A ház szükségleteinek földözésére szánt penzösszegek kezelésére penztárnokul pedig Pestmegye magánpenztárnokát Lásznay Gedeont ajánlja elnök.

Ennek következtében a napirend szerint a kilencz osztálynak sorshuzás utjání ujbóli megalakítása ment végbe, mely szerint az első 5 osztályba 35, a többi 4 osztályba pedig 34 képviselő jutott, eddig 311 képviselő jelenvén meg.

Elnök kijelentése szerint az ezután érkezendő képviselők a 4 utolsó osztályba fognak soroztatni.

Bernáth Zsigmond a képviselők padjaiban az igen kedvelt tagtárs és korelnöknek Palóczy Lászlónak elhunytá következtében megürült helyet Hunkár Antal képviselőnek kívánja ajánlani, ki a haza küzdelmeiben mind a vérmezőn, mind a zöld asztal mellett számos éven át résztvett, s ki a korelnökségben, mely szóló szerint alkalmasint nemsokára ismét bekövetkezendik — ugyis Palóczy László utódja, legidősb levén a képviselők között. (Helyes!)

Hunkár Antal, megköszönvén ezen szerinte nem irigylendő kitüntetést, éljenzés közt elfoglalja a boldogult korelnök helyét, melyet fekete fátyol és zöld babérkoszoru jelöl meg.

Végül az ujonnan megalakított kilencz osztály tagjai fölosztatván, s elnök a legközelebbi ülést — mely az országgyűlés teendői iránti intézkedést fogja tárgyzani — holnap reggeli 10 órára hirdetvén ki, a mai ülés 12 $\frac{1}{2}$ óraker bofejeztetett.

A kilencz osztályba megválasztottak névsora:

I. osztály. Petes József, Piller Gedeon, Demjén István, Károlyi Ede, Raczkovics Kozma, Cseh Sándor, Ács Kár., Péter Ist., Lukács Gy., Tisza Lajos, Branovaczky Ist., Boczkó Dán., Latino-vics Vincze, Zámory Kálm., Horváth Bold., Markovics Ant., Sárközy Józs., Békásy Lajos, Tolnay Kár., Németh Alb., Pópa Gy., Kupricz Imre, Bodon Ábr., Horváth Döme, Hódosy Ede, Rónay Lajos, Bethlen Józs., Nagy-Szabó Ign., Maróthy Ján., Kurecz Gy., Zákó Sándor, Illésy János, Seregély Sándor, Szabó Gy., Korics Gáspár.

II. osztály: Szemző Mátyás, Smerczing Tádé, Szluha Benedek, Prónay József, Szálé Ant., Sóhalmi János, Madách Imre, Borbély Miklós, Pétery Károly, Fekete Lajos, Böszörményi Láz., Bezerédj László, Révész Imre, Lovasy Fer., Okolicsányi Antal, Ragályi Miksa, Eötvös József, Domahidy Fer., Justh Gy., Szabó Samu, Zsarnay Imre, Széchenyi Dienes, Ivánkovics János, Darvas Ant., Ignatovics Jak., Zichy Jenő, Mátyás József, Keglevich Gyula, Mälek Fer., Nikolics Fedor, Pálffy Pál, Szepeszy Péter, Zichy Ant., Lónyay László, Buday Lőrincz.

III. osztály: Plachy Lajos, Miskolczy Kár., Vojnicz Luk.

Lipthay Béla, Mácsay Luk., Zsitvay József, Török Nep., Zmertich Kár., Degenfeld Gusztáv, Konkoly-Thege Pál, Justh József, Bogdanovich Vilib., Molnár József, Csáky László, Perczel István, Lukinics Mih., Odeschalchi, Szaploneczay József, Opitz Sándor, Dobránszky Ad., Bárczay Alb., Jekelfalussy Emil, Barinyay József, Vay Béla, Kelemen Albert, Varga Ant. Mihályi Gábor, Sennyei Lajos, Sümeghy Fer., Gály Fer., Botka Mihály, Oláh Miklós, Csiky Sándor, Kálóczy Lajos.

IV. osztály: Stockinger Mór, Rakovszky Mór, Eötvös Tamás, Markós György, Somssich Pál, Pinkovich Mihály, Boross Sám., Czorda Bódog, Bónis Sám., Kandó Kálm., Széchenyi Béla, Gábric Istv., Szilágyi Virgil, Molnár Pál, Szapáry Géza, Ónosy Mátyás, Csanády Sándor, Simon Pál, Vlád Alajos, Lónyay Gábor, Mangold Károly, Spóner Tivadar, Inkey Ádám, Szathmáry Király Pál, Horváth Elek, Olgyay Titus, Zichy József, Nyáry Pál, Almási Gy., Babics János, Beniczky Ödön, Návay Tamás, Nedeczky János, Kaiser József.

V. osztály: Kozma Imre, Szabó Józs., Kubinyi Rudolf, Terényi Lajos, Szapáry Gyula, Jókai Mór, Ürményi József., Beöthy Zsig., Ihász Rudolf, Ragályi Ferd., Halász Bold., Bika Simon, Murgu Euth., Trefort Ágost., Ilosvay Bert., Hajnik Pál, Krupperger József, Várady Gábor, Blaskovics, Pál, Lopreszty Árpád, Bartal Gy., Bernáth Zs., Vay Mih., Vajay Kár., Beniczky Lajos, Frideczky Lajos, Klauzál Gábor, Szentimrey György, Gaál Péter, Pleiner Antal, Pesty Frigyes, Bánó Mikl., Dessewffy Emil, Szabó Kálmán.

VI. osztály: Fiáth Ist., Hunyady János, Kállay Ödön, Károlyi Sándor, Stehlo József, Allaga Imre, Komáromy Gy., Szelestey László, Kalauz Pál, Urbanovszky Mór, Cserky István, Bogdán Vincze, Thalabér Lajos, Szentiványi Adolf, Barthal János, Mednyánszky Ede, Kazinezy Gábor, Vághy János, Rabarics Ernő, Szabó Imre, Luzsénszky Pál, Péter Miklós, Vadnay Lajos, Döry Ádám, Rátonyi Lajos, Vertán Endre, Fráter Pál, Olgyay Lajos, Bittó Ist., Salamon Lajos, Máriássy Ágost, Mannassi György, Balázs Antal, Tóth Vilmos.

VII. osztály: Madarász Józs., Almásy Sándor, Királyi Pál, Csáky Tiv., Simich Józs., Berényi Ferencz, Teleki László, Bánó Józs., Keglevich Béla, Ivánka Imre, Papp Józs., Delimanich István, Máriássy János, Zelenay Gedeon, Batthyányi Zs., Balogh János, Jámbor Pál, Burián Imre, Bobory Károly, Besze János, Ullmann Bernáth, Kubinyi Flóris, Vidacs János, Szüllő Gyula, Papp Mór, Kovács László, Bende József, Kozma Sándor, Kacskovics Lajos, Patay István, Tizedy Miklós, Dedinszky József, Vécsey József, Eördögh Andr.

VIII. osztály. Batthyányi István. Missich János, Sárközy Kázmér, Ürményi Miksa, Csernovics Péter, Csengery Imre, Antal János, Kubinyi Fer., Fischer István, Konkoly-Thege Dienes, Kiss Jakab, Gorove István, Boronkay Lajos, Popovics Zs., Ruttkay István, Tanárky Gedeon, Simonyi Simon, Abafy Arisztid, Zlinszky Gy., Bakalovich Szilárd, Imrédi Lipót, Dániel Pál, Pongrácz Lajos, Tisza László, Jura Gy., Kubinyi Ödön, Hunfalvy Pál, Eöry Sándor, Kiss Dániel, Szöllösy Károly, Somssich Imre, Asztalos István, Szöke Károly, Kovács Lőrincz.

IX. osztály: Bujanovich Rud., Hauzer Ernő, Deák Ferencz (Éljen). Hunkár Antal, (Éljen). Szalay Sándor, Puttyán Vazul, Károlyi János, Ráday Gedeon, Ballagi Mór, Prónay János, Beneczur Miklós, Máday Lajos, Szentiványi Károly, Eördögh Imre, Luzsénszky József, Papp János, Siskovich József, Lónyay Menyhért, Erős Lajos, Kende Kanut, Szalay László, Perczell Vincze, Virág Dénes, Teleki Gyula, Bogyó Sándor, Kiss Miklós, Csernovics Árzén, Simonyi Lajos, Csengery Antal, Bánffay Simon, Barona Lajos, Kovács Ferencz, Andrássy Gyula, Huszka Mihály.

A képviselőház XX-ik ülése

— május 8-kán. —

Elnök: Szerencsétlen az én elnöki állásom, mert nagy veszteségeket és fájdalmakat vagyok e helyről ismételve hirdetni kénytelen. (Halljuk! Elnök megilletődött hangon folytatja.) Az éjjel, mindnyájunk által tisztelt és szeretett jeles hazánkfia, képviselőtársunk Teleki László gróf — meghalálozott. (Általános mély levertség és nagy megindulás.) Látom a mély fájdalom érzelmét, mely mindnyájunk kebelét elfoglalja! — Egy nagyszerű tanácskozással állunk szemközt; de ez higgadtságot kíván, mindenekelőtt azért azon kérdést vagyok bátor a t. házhoz intézni, valjon a napirendre kitűzött tárgyalást megkezdjük-e? (Közfelkiáltás: Nem, nem lehet!)

Deák Ferencz: (Halljuk! halljuk!) T. ház! Nem keresek szavakat fájdalomnak, mert egyszerűen bevallom, hogy nem vagyok azon kedélyállapotban, hogy ily sulyos csapás után bármely tanácskozásban vagy tárgyalásban résztvehessek. A haza veszteségén kívül egy fiatalkori régi hü barátot vesztettem benne. A tanácskozás kezdetén a főnforgó fontos tárgyhoz akartam szólni; de a jelen nagy veszteség után úgyhiszem, hogy több kedélynyugalom szükséges, s a fájdalom első rohama alatt lehetetlen tanácskozni. Ennélfogva kérem a t. házat, engedje meg, miszerint azon kérelmemet terjeszthessem elő, hogy a tárgyalást legalább jövő hétfőig elhalasztani méltóztassék. A közbeeső napokat a fájdalom és temetési szertartások veszik igénybe. (Közhelyeslés.) Arra kérem tehát a t. elnököt, hogy most oszlassa el az ülést, mert bizony nem vagyunk képesek tanácskozni. (Közmegindulás és helyeslés.)

Elnök: A t. ház beegyezéséből az ülés eloszlattatik, s egyszerűs mind bátor vagyok a t. képviselő urakat ide ma délután 5 órára magántanácskozmányra meghíni.

Ezzel az ülés délelőtt 10¹/₂ órakor feloszlott.

A képviselőház XXI-dik ülése

— május 13-án. —

Elnök: G h y c z y Kálmán.

Jegyző: T a n á r k y Gedeon.

Az utolsó ülés jegyzőkönyve fölolvastatván s a ház köz-helyeslésével találkoztán, meghitelesítettett.

Elnök bejelentvén az elhunyt Teleki László gr. tiszteletére tartott gyászünnepély rendezése végett kinevezett választmány jelentését, ez fölolvastatott. Minek bevégeztével T i s z a Kálmán kelt fel:

T i s z a Kálmán: A nélkül, hogy kebelünk fájdalmát festéném, veszteségünk nagyságát leírni, oly izgatott kedélyünket még inkább fokozni óhajtanám, sőt kerülve mindezt, és visszafojtva keserü könnyeimet, csak néhány rövid indítványt vagyok vagyok bátor tenni és azok elfogadását a tisztelt háznak ajánlani, oly czélból, hogy ezek elfogadása által legyen bebonyolítva az, miszerint ezen tisztelt ház egyhangulag érti és érzi a veszteség nagyságát, mely hazánkat Teleki László halálával sujtotta. Ezen czélból indítványozom először, hogy a tisztelt ház méltóztassék egy két hetes országos gyász fölvetelét ajánlani, indítványozom másodsor, hogy mondja ki a tisztelt ház jegyzőkönyvileg, hogy valamint a megboldogult Teleki Lászlót életében a nemzet tisztelete és bizalma környezte, úgy szomorú halálakor az összes nemzet fájdalma kísérte sirjába, és harmadszor jeléül annak, miszerint mi ezen veszteséget pótolhatatlannak tartjuk, mondja ki határozatilag a tisztelt ház, hogy azon helyet, mely e teremben a boldogulté vala e gyűlésszakban senki elne foglalja. Kevés ez mind ahhoz képest, mit egy oly férfi, egy oly hazafi mint Teleki László volt, megérdemelt, de ma alig tehetnénk többet. Él lelkemben a meggyőződés, ha hazánk alkotmányos szabadsága, — törvényes függetlensége, melyekért a boldogult minden körülmények között oly lelkesen küzdött, és melyekért oly hön dobogott — ma már hideg keble, megnyerve és biztosítva lesz, ezen nemzet, mely mindig megtudta nagyjait, jeleseit becsülni, elhunyt nagy fiának emlékét hozzá is, magához is méltólag fogja megörökíteni. (Általános helyeslés.)

Balogh János azon indítványa, hogy a kimult képviselőtárs haláláról a rokonérmű parlamentek tudósítsanak, miként ez a nemzetek között fejedelmek halálozásakor szokott történni, — nem helyeseltetett.

Elnök: Tisza Kálmán indítványához képest kimondja a határozatot.

Kubinyi Ferencz indítványozza, miszerint e határozat a felsőházzal közöltessék. (Helyes! Elfogadtatott.)

Elnök bejelenti továbbá az időközben érkezett iratokat, u. m.

1. Háromszék választmányának fölriratát az unio tárgyában.

2. Kézdi-Vásárhely hasonló fölriratát. (Ráday Gedeon gr. indítványa folytán ezek kinyomatása határoztatott el.)

3. Öt kérvényt az adónak katonai hatalommal megkezdett behajtása tárgyában, nevezetesen Csongrádmegye, Debreczen városa, Nyitramegye, Zenta városa és végre Esztergom városa közönsége részéről. (Annak idejében elé fognak terjesztetni.)

4. Zalamegye közönsége fölriratát a törvénykezésre vonatkozólag, és Zemplénmegyének hasontárgyu fölriratát. (A kérvényi bizottmánynak adatik át.)

5. Bélabánya városa több polgárának kérvényét a tisztujítás azonnali elrendelése végett.

6. Udvarhelyszék közönségének Palóczy László halála fölötti részvétnyilatkozatát.

7. Nyitramegye alispánja részéről Simonyi Ernő képviselőt illetőleg eredetiben beküldetett a választási jegyzőkönyv.

8. Simonyi Ernő Londonban kelt levelében tudatja a házzal, mikép a cs. k. osztrák követség által azért tagadtatott meg neki a menlevél, mivel ausztriai polgárjogát a kiköltözés által elvesztette.

9. Batthyány Zsigmond gróf némely hiányok pótlása végett visszaadott megbízó levelét kijavítva bemutatja a háznak.

10. Babes Vincze az ellene tett kifogások folytán több okiratot terjeszt elő, melyek ellenpártja által kétségbevonatott választói képességét bizonyítják.

11. Az igazolási választmány több jelentést adott be, melyek holnap fognak tárgyalatni.

Manin Aurél és Faúr János képviselők az igazoló bizottság jelentése folytán igazoltaknak nyilvánítottak.

Végre jelenti az elnök, mikép a közelmúlt gyászeset következtében megürült hely betöltésére az új képviseléválasztás eszközése végett az elnökség a szükséges intézkedést megteendi.

Ennek folytán Deák Ferencz áll a föl, és a ház többszöri zajos tetszésnyilatkozatai, éljenzései és tapsai között ekkép szólott: „Tisztelt képviselők!

Nehéz idők, vészteljes évek mentek évek mentek el fölöttünk. Végenyészet szélén állott nemzetünk. De az isteni gondviselés, midőn egyrésztől annyi szenvedéssel sujtott, másrésztől erőt ébresztett keblünkben, hogy el ne csüggedjünk és a veszélyben forgó hazát még forróbban szeressük. Adja Isten, hogy tanultunk légyen a kísértet nehéz napjaiban, s kik egyesek voltunk szenvedésben, egyes legyünk működéseinkben is.

Képviselői vagyunk a nemzetnek, mely kezeinkbe tette le sorsát, becsületünkre, belátásunkra bizta jövődjének biztosítását. Főadatunk fontos, állásunk nehéz, mert rendkívüli a helyzet, melybe jutottunk. Voltak alkotmányos életünkben máskor is esetek, melyekben fontos közjogi kérdésekre nézve fejedelem és nemzet egyet nem értettek; voltak idők, midőn a vitákból káros viszályok támadtak. De akkor fejedelem és nemzet ugyanazon egy alapon állottak, a közösen elismert magyar alkotmány alapján; ugyanazon törvényekre hivatkozott mindenik fél, s nem a törvények érvénye, hanem azok magyarázata volt a vita tárgya. Most azonban nem állunk közösen elismert alapon; nem egyes közjogi kérdések, nem a törvények értelme, hanem alkotmányunk lényege s alaptörvényeink érvénye vonatik kétségbe. Alkotmányt nekünk is akarnak adni, de nem azt, mit tőlünk hatalommal elvettek, hanem egy másikat, ujat, idegenszerűt, darabját azon közös alkotmánynak, melyet az egész birodalomra készítettek. De nekünk adott alkotmány nem kell; mi visszaköveteljük ősi alkotmányunkat, mely nem volt ajándék, hanem kölcsönös szerződések által állapítottatott meg s a nemzet életéből fejtett ki; azon alkotmányt, melyet időnként a kor kívána-

tihoz mi magunk alkalmaztunk, s mi magunk akarunk ezentul is alkalmazni; azon alkotmányt, melynek alapelveit századok szentessítették. Mellettünk jog és törvény állanak és a szerződések szentsége, ellenünk az anyagi erő.

Ennyi baj és veszély között kettőre lesz főként szükségünk: szilárdságra és óvatosságra. Engedni ott, hol az engedés öngyilkosság, kockáztatni ott, hol arra szükség nem kényszerít, egyiránt bűn volna a nemzet ellen.

Az országgyűlés megalakult, s tanácskoznunk és határozniunk kell első ünnepélyes felszólalásunk alakja és tartalma fölött. Három kérdés áll előttünk: mit mondjunk? kinek mondjuk el azt, mit mondanunk kell? s minő alakba öntsük megállapodásunk eredményét? E három kérdés szoros kapcsolatban áll egymással; elmondom tehát mind a háromra igénytelen nézeteimet.

Szólanak akarok mindenekelőtt arról, mi legyen ezen első ünnepélyes felszólalásunknak tartalma? Előadásomban nem fogok egyedül arra szoritkozni, hogy elsoroljam egyszerűen a tárgyakat, miket e felszólalásba fölvétni óhajtok; hanem mivel ily fontos ügynél az előadásnak mikénti összeállítása is figyelmet igényel, a tisztelt háznak engedelmével formulázott javaslatot fogok fölolvadni, mely szerint első felszólalásunkat szerkesztetni óhajtom.

E javaslat következő:

„A közelebb lefolyt tizenkét esztendő sulyos szenvedések kora volt reánk nézve. Ősi alkotmányunk eltöröltetett, s a korlátlan hatalom idegen rendszere nehezedett reánk. És e nyomasztó rendszert még sulyosabbá tették azok, kik azt ellenséges indulattal, korlátolt felfogással s gyakran rossz akarattal kezelték. Bűn volt előttük a szabadság érzete, bűn volt ragaszkodásunk nemzetiségünkhöz, bűn volt még a legtisztább honszeretet is. Országunk erejét kimerítették, a nemzet vagyonát jogtalanul elidegenítették, nemzetiségünket üldözés tárgyává tették. Minden nap új szenvedést hozott, minden új szenvedést hozott, minden új szenvedés egy gyökerét, szakasztotta el keblünkben a hitnek és bizalomnak.

Isten úgy akarta, hogy szenvedjünk, de ne csüggedjünk s hüljenek ne legyünk önmagunkhoz; és úgy akarta, hogy a fejedelmet tizenkét évi tapasztalás végre meggyőzze, miként a korlátlan hatalom abszolút rendszere nem vezetheti a birodalom népeit boldogságra, de veszélybe döntheti a trónt és birodalmat.

Ekkor Ő Főlsége az eddig követett absolut reudszert félre vetve, át kívánt lépni az alkotmányosság ösvényére s népeinek kezeibe akarta letenni saját sorsukat.

Osszegyültünk mi is, mint a magyar nemzet képviselői, hogy alkotmányos működésünket ismét megkezdjük, s első lépésünk fájdalommal szólalás, nem a mult idők szenvedései miatt, mert azokra fátyolt vetünk, hanem azon jogtalanságok miatt, mik most is fönállanak, s miknek azonnali elhárítása nélkül sem alkotmányunk visszaállítási, sem általában az alkotmányosságot lehetőnek nem tartjuk.

Alkotmányos életünknek s nemzeti létünknek alapföltétele: az országnak törvényes önállása s függetlensége. Első és legszentebb kötelességünk tehát: minden erönket, minden tehetségünket arra fordítani, hogy Magyarország Magyarország maradjon s alkotmány-szerű önállása és függetlensége sértetlenül föntartassék.

És midőn ezen önállás lényegében megtámadatik, midőn azt veszély fenyegeti, nem ismerünk teendőink között fontosabbat, nem ismerünk sürgetőbbet, mint az ily megtámadás ellen haladék nélkül fölszólalni.

Meg van pedig támadva országunk alkotmányos önállása már az első lépésben, melyet Ő Főlsége az alkotmányosság ösvénye felé irányzott, meg van támadva az által, hogy a magyar alkotmányosság visszaállítása csak föltételesen s leglényegesebb kellékeinek kivételével ígértetik; megvan támadva az oct. 20-án kiadott diplomában, melyet alapul vesz föl az országgyűlést megnyitó beszéd is.

Meg akarja végkép fosztani ezen diploma Magyarországot azon ősi alkotmányos jogától, hogy a közadónak és katonaállitásnak minden kérdéseit, egész terjedelmükben, saját országgyűlésén határozhassa el; kiveszi a nemzet kezéből azon jogot, hogy legfontosabb anyagi és közjogi érdekei fölött királyával egyetértőleg önmaga hozhasson törvényeket. Pénz- és hitelügy-, hadügy-, vám- és kereskedelem, ezen leglényegesebb kérdései a nemzet politikai életének, egy közös birodalmi tanács alá rendeltetnek, hol azok fölött Magyarországra nézve is egy, többségében idegen hatalom, nem magyar szempontból, nem magyar érdekek szerint intézkednék. És a közigazgatás terén is függővé teszi ezen diploma Magyarország kormányzatát az osztrák kormányzattól, mely nem is felelős, de ha felelős volna is, nem felelne Magyarországnak, hanem a birodalmi tanácsnak, hol a mi érdekeink, midőn azok az ő érdekeiktől eltérnek, a többségnél aligha elegendő biztosítékot találnának.

Ha ezen eszme tettelesen életbe lépne, Magyarország nem lenne többé önálló sem törvényhozásában, sem kormányzatában, hanem legfontosabb érdekeire nézve alatta állana az osztrák birodalom

közös törvényhozásának, s kormányzatának ; egyszóval, csak névre volna Magyarország, tetteleg pedig osztrák provincia.

A hatalomnak ezen ellenünk s alkotmányos önállásunk ellen intézett jogtalan törekvése nemcsak törvényeinkkel ellenkezik, hanem egyenesen megtámadja magát a *sanctio pragmatica*t, azon állami alapszerződést, mit a magyar nemzet 1723-ban az uralkodó házzal kötött.

Őseink, midőn az említett évben Magyarország koronájára nézve a habsburgi ház nőágra is átruházták az örökösödést, ahhoz határozott föltételeket kötöttek. Kimondották: hogy Magyarországon is szintegy, mint az örökös tartományokban, az elsőszülöttség sora tartassék meg, s ennél fogva mind Magyarországon, mind az örökös tartományokban, az uralkodó háznak ugyanazon tagját illesse a trón. Kimondották mind Magyarországra és a magyar korona országaira, mind az örökös tartományokra nézve együtt és viszonyosan az elválaszthatatlan és feloszthatatlan birtoklást, mert sem III. Károly, sem Magyarország, sem az örökös tartományok nem akarták, hogy jövőben a fejedelem föloszthassa gyermekei között tartományait, mint ez korábban gyakran és még I. Ferdinand alatt is megtörtént. De, midőn az elválaszthatatlanság és föloszthatatlanság elvét a birtoklásra nézve megállapították, azt az országlásnak és kormányzatnak se formájára, se lényegére ki nem terjesztették, sőt ellenkezőleg: világosan kikötötték a 2-ik czikknek 9-ik szakaszában, hogy a nőágnak eképen elfogadott örökösödésére is kiterjesztessék az 1715-ki 3-ik törvény czikknek rendelete, mely szerint a nemzet biztosittatik, hogy a fejedelem Magyarországon soha másként országlani s kormányozni nem fog, mint az országnak alkotott és jövőben alkotandó világos törvényei szerint. Kikötötték határozottan azt is, hogy a király az ország jogait, szabadságát, törvényeit, köteles leendő mindenkor megtartani, uralkodásra léptekor magát megkoronáztatni, királyi hitlevelet kiadni s a koronázási hitet letenni.

A *sanctio pragmatica* tehát Magyarország önállását s függetlenségét világosan föntartotta, a nemzet ezen jogához minden időben szorosán ragaszkodott, s ezen föltétel mellett szállott a magyar korona minden magyar királyra, ki a *sanctio pragmatica*nak megkötése óta Magyarország trónjára lépett. Csak II. József császár volt III. Károly maradékai közül, ki magát meg nem koronáztatta s uralkodott absolut hatalommal, de Magyarország törvényes királyának soha el nem ismertetett, s nemcsak törvényhozási s közigazgatási rendeletei, miket élte végnapjaiban maga is visszavont, hanem a magánosok részére kiadott adomány levelei s privilegiumai is, törvény által érvényteleneknek nyilvánítottak, mint ezt az 1790. évi 32-ik t. czikkely bizonyítja.

Mária Therezia volt az első magyar király, ki a *sanctio pragmatica* erejénél fogva lépett Magyarország trónjára. Az ő trónralépte által lépett tehát a *sanctio pragmatica* legelőször életbe, és midőn a magyar trónt elfoglalta, pontosan teljesítette is azon föltételeket, mikhez örökösödési joga kötve volt, kiadta a királyi hitlevelet, letette a koronázási esküt, sőt az 1741-i 8. t. cikkelyben újra biztosította Magyarországot, hogy az ország jogait, szabadságát, törvényeit szentül megtartja s ünnepélyesen kijelentette, hogy Magyarország az örökös tartományok módja szerint soha sem fog kormányoztatni.

A második magyar király II. Leopold, ki bátyjának, a meg nem koronázott II. Józsefnek halála után lépett trónra, kiadván koronázásakor a királyi hitlevelet, s letévén a koronázási esküt, azonfelül egy külön t. cikkben Magyarország önállását és függetlenségét még részletesebben biztosította. Ugyanis az 1790-ki 10. t. cikkben világosan elismeri, hogy: „ámbar az uralkodóház nőágának az 1723: 1. és 2. t. cikkekben Magyarországra nézve megállapított örökösödése ugyanazon fejedelmet illeti, kit a megállapított örökösödési rend szerint az elválaszthatlanul és eloszthatlanul birandó örökös tartományokban illet az uralkodás, Magyarország mindazonáltal szabad ország s egész országlási formájára nézve független és semmi más országnak, vagy népnek lekötve nincs, hanem saját önállással s alkotmánynyal bir s abban a király csak az országnak saját törvényei szerint, nem pedig a többi tartományok módjára országolhat és kormányozhat.“ És egy másik törvényben az 1790-dik évi 12. cikkben elismeri azt is: „hogy Magyarországnak a törvények alkotásának, eltörlésének s magyarázásának joga a törvényesen koronázott királyt, és az országgyűlésére törvényesen összesereglett országos rendeket közösen illeti, s ezen jogot az országgyűlésen kívül gyakorolni nem lehet. A végrehajtó hatalmat pedig Ő Felsége csak a törvények értelmében gyakorolhatja.“ — A törvények ezen szavai s a fejedelemnek ily határozottan világos elismerése után lehet-e Magyarországnak alkotmányos önállásán kételkedni?

Első Ferencz, ki édes atyja után a magyar koronát öröklötte, nemcsak a királyi hitlevélben biztosította a nemzet jogainak, szabadságának s törvényeinek megtartását, hanem későbbben is, uralkodásának 33. évében, az 1825. évi 3. cikkelyben ujabbán kijelentette, hogy a főnemlített 1790. évi 10. t. cikk rendeletét szorosan meg fogja tartani s nyíltan elismerte, hogy az adó és katonaaállítás kérdéseit az országgyűléstől elvonni s az országgyűlésileg megajánlott adót országgyűlésen kívül soha semmi szin alatt fölemelni sem lehet.

Hasonló biztosításokat adott a nemzetnek V-ik Ferdinánd is

királyi hitlevelében, sőt még bővebbeket azon törvényekben, miket 1848-ban szentesített.

A *sanctio pragmatica* nem egyszerű törvény, nem egyszerű diploma, nem octroyozott adomány vagy ígélet, hanem kölcsönös egyezkedés folytán kötött alapszerződés, melyben egyrésztől őseink a habsburgi ház nőágának javára ünnepélyesen lemondottak azon jogról, hogy a habsburgi ház fiágának kihaltával szabadon választhassák királyukat, másrésztől pedig III. Károly, ki a nemzet ezen szabadválasztási jogát 1715-ben is a 3-ik törvényczikkelyben nyíltan elismerte, a nemzet részéről kikötött föltételek teljesítését, az ország önállóságának, függetlenségének, jogainak, szabadságának, törvényeinek föntartását ígérte. Az ekkép szabad egyezkedés mellett kötött két oldalú alapszerződés teljes erejében s minden föltételeivel együtt életbe lépett, minden azután következett koronás királyok által megtartatott, az abban foglalt biztosítások ujabban s részletesebben ismételtettek s a jogszerűen kötött szerződést jogszerű gyakorlat szentesítette. Lehet-e, szabad-e most azon szerződést egyoldalul megsejteni, s a nemzettől követelni azon kötelezettséget, mi abban foglaltatik, de a kötelezettség föltételeit mellőzni, vagy hiányosan és csak némely részben teljesíteni.

Midőn egyrésztől mind a *Sanctio pragmatica*-ban, mind egyéb törvényeinkben ily világosan ki van fejezve a közöttünk és az örökös tartományok között létező azon törvényes kapocs, mi az uralkodó ház ugyanazonosságában áll, vagyis a *personal-unio*, ennél szorosabb kapcsolatnak, a valóságos *real-unio*-nak nyoma törvényeinkben nincs: sőt a fölhozottak kétségtelenné teszik, hogy *real-unio* közöttünk és közöttök nem is létezett, s azt létrehozni Magyarországnak szándéka soha nem volt.

Világos ez Magyarország és az örökös tartományok közjogi helyzetének természetéből is. Ha 1723-ban a *Sanctio pragmatica* meg nem köttetik, III. Károlynak 1740-ben történt halálával, minthogy benne a habsburgi ház fiága kihalt, Magyarország szabadon választhatta volna királyát s ekkor nem lett volna lehetetlen, sőt tekintve a nagy befolyást, melyet azon korban Franciaország gyakorlott az európai politikára, és tekintve Nagy Friderik személyességének hatását, tekintve azt is, hogy mind a francia udvarnak, mind nagy Frideriknek érdekében volt az ausztriai házat gyengíteni, nem lett volna valószínűtlen, hogy nem Mária Theresia, hanem más választassék Magyarország királyának. Es esetben Magyarországnak külön királya lévén, a birodalom úgy, mint most van, nem is alakulhatott volna.

És ha bármikor megtörténnék, mi, ha talán a közel jövőben nem

valószínű is, mégsem lehetetlen, hogy a most uralkodó ház nőágban is kihal, Magyarország királyválasztási joga a Sanctio pragmatica értelmében a nemzetre ismét visszaszáland, s ha akkor Magyarország külön királyt választ, fölbomlik azon állam, melynek egységét az osztrák államférfiak Magyarország önállásának megsemmisítésével akarják most létrehozni. Fölbomlik erőszak nélkül, jogszerűen, fölbomlik azért, mert az egyetlen kapocs, az uralkodó háznak ugyanazonossága megszűnt. Pedig ha léteznék ezenkívül más kapocs is közöttünk és közöttük, az még fenmaradván, az egész államot összetartaná; valamint például Anglia, Skócia és Írland között nem szűnnek meg a kapcsolat az uralkodó ház kihaltával, mert azok nem personal hanem real-unióban vannak egymással.

Megemlítünk még egy körülményt, mi világosan arra mutat, hogy Magyarország és az örökös tartományok között országlás és kormányzat tekintetében real-unio nem létezett s nem is létezhetik. Magyarország törvényei szerint a kiskorú magyar király gyámja — az ország nádora; határozottan kimondja ezt a nádori hivatalról 1485-ben alkotott törvények második cikke, melyet az 1861. 1-ső t. cikk, az 1715. 5. t. cz. és a Sanctio pragmatica megkötése után is az 1741. 9. t. cz. és 1790 5. t. cikkek újabban megerősítettek. Ellenben az örökös tartományokban a kiskorú fejedelem gyámsága, annak legközelebbi atyai rokonát illeti. A fejedelem kiskorusága esetében tehát törvény szerint Magyarországon is más, az örökös tartományokban is más áll az országlás és kormányzat legmagasabb fokán. Lehet-e oly országok között, melyekben az országlás és kormányzat mind személyzetre, mind rendszerre és formára nézve egymástól annyira különböző, más és szorosabb kapcsolat, mint az uralkodó ház ugyanazonossága? — Képezhető-e ily viszonyok között egyik vagy másik ország közjogi állásának teljes fölforgatása nélkül szorosabb real-unio?

De tekintsük az örökös tartományok politikai helyzetét, múltban és jelenben. Akkor, midőn a Sanctio pragmatica kötöttet, az örökös tartományok, a német római birodalomhoz tartoztak, Magyarország pedig annak része soha nem volt. A római-német birodalom egyes országainak feudális természete annyira különböző volt Magyarországnak nem feudális, semmi más hatalomtól nem függő közjogi állásától, hogy ily különböző jogállású tartományok között más, mint csupán personal-uniot, létrehozni nem is lehetett volna.

Midőn később a német-római birodalom bomladozni kezdett, Első Ferencz 1804-ben a római császársági cím helyett az ausztriai örökös császársági címet vette föl, de Magyarországra nézve aug. 17-én kelt ünnepélyes nyilatkozatában kijelentette, hogy e cím fűvétele által Magyarország jogait, törvényeit s alkotmányát legkevésbé

sem kívánja csorbítani s hogy Magyarország előbbeni státuszjogi állásában továbbra is megmarad.

Jelenleg az ausztriai örökös tartományok, tagjai a német szövetségnek. A szövetség iránt kötelezettségeik vannak, melyek terhekkel járnak; a szövetség határozatai kötelező erővel bírnak, minden a szövetséghez tartozó országokban. Magyarország ellenben nem tagja a német szövetségnek. A német érdekek, miket az osztrák tartományok védni s előmozdítani kötelesek, ránk nézve idegen érdekek. A szövetséges hatalom, mely az osztrák tartományokban némely tárgyakra nézve parancsoló hatalom, előttünk teljesen idegen. Németországnak lehet háboruja saját érdekében, határai megtámadtathatnak, és azon háboruban Ausztria köteles részt venni, köteles lesz védni a megtámadott határokat. De az ő háborujok nem a mi háborunk, az ő érdekeik nem a mi érdekeink, ők a mi harcainkban nem állanak mellettünk, nem fogják védni megtámadott határainkat, mert mi nem vagyunk a szövetség tagjai. Ily különböző politikai helyzetű országok között lehet-e szorosabb kapcsolat, mint personal unio? Azon birodalmi tanácsban, melynek tulnyomó többsége a német szövetségnek épen a szövetség értelmében le van kötelezve, mi biztosítana minket, hogy akkor, midőn a mi érdekeink és a német szövetség érdekei nem ugyanazok, jogaink méltányoltatni s érdekeink kiméltetni fognak? A szorosabb kapcsolat alárendelne minket az osztrák többségnek, sőt alárendelne a ránk nézve teljesen idegen német szövetség politikájának is, melytől mi viszonzásul semmit sem követelhetnénk.

Fölhozzák ellenünk, hogy a birodalom érdeke a legfőbb tekintet s annak az egyes részek kötelesek saját érdekeiket alárendelni. Nem vonom kétségbe ezen állítás igazságát oly birodalomra nézve, mely ugyanazon egy közjogi alapon áll, melynek egyes részei feltétlenül csatlakoztak egymáshoz, melyet szorosabb real-unio köt össze. De Magyarország az uralkodó házzal szerződött, nem az örökös tartományokkal; szerződött az örökösödés fölött, nem valamely szorosabb közjogi kapcsolat fölött, sőt még azon szerződésben is kikötötte független önállásának biztosítását. Ezen szerződést kész leend Magyarország mindenkor megtartani, de azt megváltoztatni és helyébe szorosabbat állítani, magát az örökös tartományok érdekeinek lekötni s ezáltal alkotmányos önállásáról lemondani, szándéka bizonyosan nincs. Szántalan jogviszony létezik, mind a köz, mind a magánjog körében, mi az egyik vagy másik félnek alkalmatlan; de ha minden ilyen jogviszonyt föl lehetne forgatni, mert az egyik félnek érdekei annak megváltoztatását kívánják, s kivált ha fel lehetne forgatni olyképen, hogy az egyik fél tartsa meg, a mire kötelezte magát, a másik azonban nem teljesíti a kikötött föltételeket, mert azok neki terhesek, ugy sem a

törvény, sem a szerződések nem nyujtanának biztosítást, hanem egyedül az erő volna a jognak mértéke.

És ha tekintjük Svéczia és Norvégia példáját, láthatjuk, hogy két állam csupán personal-unio mellett is megállhat egymással, s mi, kik az örökös tartományokkal hasonlóul personal-unió mellett ugyanazon uralkodó ház alatt állunk, közjogilag egymástól függetlenül miért ne állhatnánk meg testvéreileg egymás mellett, ha egymás jogait és érdekeit kölcsönösen tiszteletben tartjuk? Midőn mi Magyarország alkotmányos önállását, függetlenségét a hatalom szava ellen védjük, midőn óvakodunk azon szorosabb kapcsolattól, melyet alkotmányunk némi visszaállításának föltétele gyanánt akarnak reánk kényszeríteni, nem kívánunk ellenségesen föllépni az örökös tartományok alkotmányos népei ellen. Nem akarjuk mi a birodalom fönnállását veszélyeztetni s készek vagyunk azt, a mit tennünk szabad, s mit önállásunk és alkotmányos jogaink sérelme nélkül tehetünk, a törvényszabta szigoru kötelezettség mértékén túl is, méltányosság alapján politikai tekintetekből megtenni, hogy azon súlyos terhek alatt, miket az eddig fönnállott absolut rendszer fonák eljárása összehalmozott, az ő jólétük s azzal együtt a miénk is össze ne roskadjon s a lefolyt nehéz idők káros következései róluk és rólunk elháríttassanak. De csak mint önálló független szabad ország akarunk velök, mint önálló független szabad országokkal érintkezni; csak ezen uton fogjuk érdekeinket és az ő érdekeiket összhangzásba hozhatni s határozottan visszautasítunk minden alárendeltséget, minden egybeolvadást akár a törvényhozás, akár a kormányzat terén, mert ez önállásunk fölládozása volna, mit tennünk merőben lehetetlen.

Szükségesnek látjuk tehát ünnepélyesen kijelenteni, hogy mi az országnak állami alapszerződés által, törvények által, kir. hitlevelek, koronázási eskük által biztosított alkotmányos önállását s törvényes függetlenségét semmi tekinteteknek, semmi érdekeknek föl nem áldozhatjuk, s ragaszkodunk ahhoz, mint nemzeti létünk alapföltételéhez. Ugyanazért meg nem egyezhetünk abban, hogy a közadónak s katonáállításnak kérdései a magyar országgyűléstől bármi részben elvonnassanak. — A törvényhozási jogot, valamint mi nem kívánjuk más országokra nézve semmi részben gyakorolni, ugy Magyarországra nézve azt a magyar királyon kívül senkivel mással meg nem oszthatjuk; Magyarország kormányzatát s közigazgatását a magyar királyon kívül senkitől mástól függővé nem tehetjük s azt más országok kormányzatával nem egyesíthetjük; nem akarunk tehát sem a birodalmi tanácsban, sem valamely birodalmi népképviseletben résztvenni, s annak rendelkező hatalmát Magyarország ügyei fölött el nem ismerjük s az örökös tartományok alkotmányos népeivel csak úgy, mint önálló sza-

bad nemzet, más önálló szabad nemzettel, függetlenségünk teljes megóvása mellett, vagyunk hajlandók esetenként érintkezni.

Másik lényeges tárgy, mire nézve azonnal fölszólalni kötelességünk, az országgyűlésnek kiegészítése.

Sem Erdély, sem Horvát- és Tótország, sem a Határőrvidék, sem Fiume és a tenger mellék közöttünk képviselve nincsenek, mert az országgyűlésre meg nem hívtak; pedig ezek is kiegészítő részei az országgyűlésnek s a törvények világos rendelete szerint meghívandók lettek volna.

A Sanctio pragmatica, a kir. hitlevelek s fejedelmi eskük határozottan kimondják, hogy az ország integritása mindenkor sértetlenül főtartandó. De az integritás nem csak abból áll, hogy az ország területéből semmi el ne szakittassék, hanem az a politikai integritást is magában foglalja. Midőn tehát a végrehajtó hatalom lehetetlenné teszi, hogy az országnak valamely része, vagy a magyar koronához tartozó valamely ország alkotmányszerűleg részt vehessen az ország legfontosabb politikai működésében, s együtt gyakorolhassa a törvényhozás jogát: az ország politikai integritása van megsértve.

A mult idők szomorú eseményei káros félreértéseket idéztek elő közöttünk és nem magyar nemzetiségű polgártársaink között. Ezen polgártársainknak nemzetiségük érdekében és Horvátországnak közjogi állása érdekében is követeléseik vagynak, miket ignorálnunk nem lehet, de nem is akarunk. El vagyunk határozva mindeut elkövetni, hogy a félreértések elháríttassanak s teszünk, mit az ország szétdarabolása s önállóságának fölládozása nélkül tehetünk, hogy a honnak minden nemzetiségű polgárai érdekekben s érzelmeben összeforranak. — Ohajtjuk, törvényeink azon rendeleteit, mik e részben akadályul szolgálhatnak, közös érdekeink szerint, méltányosság alapján módosítani; s hogy ezt eszközölhessük, multhatatlanul szükséges az országgyűlésnek mielőbbi kiegészítése.

Erdélynek haladék nélküli meghívását s megjelenhetését semmi nem gátolja. Erdélynek egyesülése Magyarországgal 1848-ik évben törvényesen létrejött, és pedig a két országnak közös ohajtása folytán, melyet mind a magyar, mind az erdélyi országgyűlés ünnepélyesen s egyhangulag kijelentett. Mind Magyarországnak, mind Erdélynek ezen egyesülés iránt hozott törvényei ő Felsőge által szentesítettván, azonnal végre is hajtattak. — Akkor, midőn az alkotmányosság félretételével absolut rendszer lépett a szabadság helyébe, Erdély Magyarországtól közigazgatás tekintetében ismét külön választatot; most azonban, midőn ő Felsőge az absolut rendszert megszüntette, okvetetlen meg kell szünniök azon rendszer jogtalan következményeinek is. Azon törvények tehát, melyek Erdélyt Magyarországgal egyesítették, s mi-

ket az abszolút hatalom ideiglenesen mellőzött, de meg nem semmisíthetett, az alkotmányosság elvének kimondásával szükségképen életbe léptek ismét, s az egyesülést újra kérdésbe vonni, a felett újra határozni, és ez által a kedélyek nyugalmát fölzaklatni nemcsak törvényszegés, hanem káros politikai tévedés is volna. A tetteges egyesülésnek minielelőbbi végrehajtását pedig megtagadni nem annyi volna, mint Erdélyt nem egyesíteni Magyarországgal, hanem annyi, mint Magyarországtól valósággal elszakasztani; és ez a Sanctio pragmatikával mérőben ellenkezik.

Hiszszük, hogy Erdélynek nem-magyar nemzetiségű polgárai sem fogják kockáztatva látni az egyesülés által nemzeti érdekeiket, mert megnyugvást és teljes biztosítást fognak találni azokban, miket mi más nemzetiségű polgártársaink irányában határozni s tenni fogunk.

A mi Horvátországot illeti, nem követeljük mi, hogy az ő kisebb számu képviselőik ellenében a mi nagyobb számunk határozzon az általok netalán előadandó követelések s föltételek fölött. Horvátország saját territoriummal bir, külön állása van, s nem volt soha bekeblezve Magyarországba, hanem kapcsolatban állott velünk és társunk volt, ki jogainkban s köteleseinkben, szerencsénkben, bajainkban osztozott. Ha tehát most Horvátország, mint ország akar részt venni törvényhozásunkban, ha előbb tisztába akar jönni velünk azon feltételekre nézve, mik mellett közjogi állását Magyarországgal kész összekötni, ha erre nézve úgy akar velünk értekezni, mint nemzet nemzettel, nem fogjuk azt visszautasítani; csak azt kívánjuk, hogy Horvátország ne gátol-tassék, miszerint országgyűlésünkhez küldhesse követeit, s ezáltal nekünk is, nekik is mód és alkalom nyujtassék az értekezést közjogi alapon megkezdeni.

Mindaddig, míg azok, kik törvény szerint az országgyűlésre meghivandók, meghíva nem lesznek, mi az országgyűlést kiegészítettnek nem tekinthetjük s törvények alkotásába és koronázási egyezkedésekbe nem bocsátkozhatunk.

Azt sem szabad első fölszólalásunkban elhallgatnunk, hogy legfontosabb alaptörvényeink, különösen az 1848-ki lényeges közjogi törvények, hatályon kívül tétettek. Parlamentaris kormányunk, felelős miniszteriumunk most sincs. Esküdtszéki eljárással párosult sajtótörvényünk vissza nem állítatott. — Világos törvényeink ellenére a közadó országgyűlésen kívül abszolút hatalommal állapítatott meg, törvényeinkben ismeretlen s a nemzet által soha el nem fogadott indirect adók hozattak be, mind a törvény ellen megállapított direct adó, mind a jogtalanul behozott indirect adók még most is jogtalanul követeltetnek, sőt, hogy az abszolút rendszernek ígért megszüntetése iránt hitünk végkép elenyészszék, s remény és

bizalom keblünkben újra föl se éledhessenek, keserü gúny gyanánt most legujabban oly rendeletet adott ki az alkotmány-ellenes absolut hatalom, miszerint a törvénytelen adó fegyveres erőszakkal is behajtatik. És ez azon pillanatban történik, midőn a fejedelem által összehívott országgyűlés együtt van s a nemzettől az követeltetik, hogy teljesítse a Sanctio pragmatica szerinti kötelezettséget és koronázzon; holott más részről az ezen kötelezettséggel viszonos feltételek teljesítésére nézve még csak komoly szándék sem mutatkozik. Nem csodálom, hogy az absolut hatalom, midőn alkotmányunkat félretette, felfüggesztette egyszersmind ezeu törvényeket is, mert parlamentarizmus kormány, esküdtszékkal párosult sajtószabadság és a nemzetnek azon sarkalatos joga, miszerint országgyűlésen kívül semmiféle közadót kivetni s behajtani nem lehet, egyenes ellentétben vannak az absolut rendszerrel. De miután Ő Felsége az absolut hatalomról tinnepélyesen lemondott, és az alkotmányosság ösvényére tért, az absolut hatalom által felfüggesztett törvényeknek tetteleg ismét vissza kell állani teljes erejökben.

Szentesített törvényeket csak azon hatalom függeszthet föl, mely azokat alkotta. Alkotmányos országban csak az összes törvényhozás alkothat törvényeket, azokat tehát egyoldalú hatalommal fölfüggeszteni, vagy a mit az absolut hatalom, mint rendszerével össze nem férőt hatályon kívül tett, azt alkotmányosság mellett is függőben tartani, ellenkezik az alkotmányosság fogalmával.

A sanctio pragmaticának egyik világos föltétele az, hogy a király minden országgyűlésileg alkotott törvényeket megtartsa. Törvényeink, miket az absolut rendszer fölfüggesztett, rendes törvényhozás útján lőnek alkotva és szentesítve, s míg azok megváltoztatásába a nemzet bele nem egyez, kötelező törvények maradnak, miket hatályon kívül helyezni s függőben tartani annyi, mint a sanctio pragmatica világos föltételét megszegni.

Parlamentaris kormány, felelős miniszterium, esküdtszéki eljárással párosult sajtószabadság és az adó meghatározásának joga az alkotmányos szabadságnak legerősebb biztosítékai. Nekünk ezen biztosítékokat megadták szentesített törvényeink s mi azoknak megszüntetésében, vagy bármi korlátozásában soha meg nem egyezünk, és azoknak ideiglenes felfüggesztését is az alkotmányosság felfüggesztésének, sőt minden alkotmányosság megtagadásának kell tekintenünk.

Mi teljes jogegyenlőség alapján akarjuk kifejteni s biztosítani alkotmányos életünket. Akarjuk, hogy a polgári jogok teljes élvezetére nézve sem vallás, sem nemzetiség a hon polgárai között különbséget ne tegyen, s törvényeink mindazon rendeleteit, mik a teljes jogegyenlőséget korlátozzák, még ezen országgyűlésen óhajtjuk az igaz-

ság, méltányosság kívánalmihoz alkalmazva, módosítani. De ha felfüggesztett törvényeink teljes erejükben tetteleg vissza nem állíthatnak, s a jogtalan felfüggesztésnek minden még fennálló következményei azonnal el nem töröltetnek, a nemzet, mely most meg van fosztva alkotmányos szabadságának minden biztosítékától, nem bocsátkozhatik semmi újabb törvényalkotási értekezletekbe, semmi egyezkedésekbe; mert miként s mi célból alkosson újabb törvényeket, midőn azt látja, hogy egyoldalú hatalommal felfüggesztett alaptörvényeink hatálya még akkor is függőben tartatik, midőn a fejedelem a nemzet képviselőit összehívta, hogy alkotmányos működésüket ismét megkezdjék? Jelentsük ki tehát, hogy az absolut rendszer által hatályon kívül tett s még most is függőben tartott törvényeinknek tüsténti teljes visszaállítását s az absolut rendszer által jogtalanul behozott s még tetteleg fennálló minden törvényellenes intézkedéseknek, törvénytelenül kivetett terheknek, s azok jogtalan behajtásának azonnali megszüntetését határozottan sürgetjük.

Föl kell szólalnunk azon velünk közlött okiratokra nézve is, mik ő Felségének, V. Ferdinándnak, a trónról még 1848-ban történt lemondását tárgyazzák. Midőn ő Felsége V. Ferdinánd 1848. dec. 2-án a császári koronáról lemondott, nem adott ki külön okiratot az iránt, hogy a magyar koronáról is lemond; lemondásáról Magyarországot külön nem is értesítette. A lemondási okirat tehát, magyar közjogi szempontból, formájára nézve hiányos, mert Magyarország soha nem volt az osztrák császárságba beleolvadt provincia; külön koronával, külön alkotmányos önállással bírt, s a magyar király csak a nemzet tudtával és hozzájárulásával mondhatott volna le a magyar trónról.

Mi tehát ünnepélyesen tiltakozunk a december 2-diki lemondásnak általánosságából vonható azon következtetés ellen, mintha Magyarország az ausztriai császári korona provinciája volna; s ragaszkodván alkotmányos önállásunkhoz, tiltakozunk az ellen is, hogy azon lemondás a nemzet tudta és hozzájárulása nélkül történt. De miután az csakugyan tetteleg s változhatlanul megtörtént, mi az ország jogainak jövődő biztosítása végett azt kívánjuk: eszközölje ő Felsége, hogy e formahiány utólagos pótlása tekintetéből V. Ferdinánd ő Felsége egy oly okiratot, mely egyenesen Magyarországhoz legyen intézve, s melyben ő Felsége V. Ferdinánd az országgyűlést értesítse, hogy ő már 1848-ik évi decz. 2-án a magyar koronáról is valósággal lemondott. Eszközöljön továbbá ő Felsége Ferencz Károly ő Fenségétől is egy hasonlóul Magyarországhoz intézett értesítést arról, hogy ő Fensége is már 1848-ban lemondott azon örökösödési jogáról, mely

öt ő Felségének, V. Ferdinándnak, trónröli lemondása után a sanctio pragmatica értelmében illette volna.

Mi ezen okiratokat annak idejében országgyűlésileg fogjuk tárgyalni, sőt azokat törvénybe is kívánjuk igtatni, hogy legalább utólagosan pótoltsák az, a minek jogszerűleg előlegesen kellett volna megtörténni, s hogy jogaink jövődö biztosítására ünnepléses óvásunknak s az ország utólagos hozzájárulásának magában a törvényben is nyoma legyen.

Több honfitársaink tartózkodnak idegen földön, politikai vádak folytán száműzve a hazából. Többen még most is börtönben sinlödnek. Ugyanazon absolut rendszer száműzte öket, mely a mi alkotmányos szabadságunkat elnyomta. Idegen bíróságok által, idegen törvény szerint lettek politikai vádak miatt elítélve, s elítéltetésök az akkor behozott absolut rendszernek volt következménye. De ha ezen absolut rendszer megszűnt, ha annak helyébe most az alkotmányosság lép, lehet-e azon megszűnt rendszernek következményeit most az alkotmányosság mellett is fönn tartani?

Mi tehát az említett ítéleteknek minden még fönnlevő következményeit az alkotmányosság visszaállításával megférhetleneknek s ennél fogva megszűnteknek tekintjük; s mindaddig, mig politikai okokból száműzött honfitársaink visszatérhetésének minden tetleges akadály a el nem lesz háritva, a letartóztatottak szabadon nem bocsátatnak, az elkobzott javak vissza nem adatnak, hitünk s bizalmunk nem lesz az absolut rendszer megszüntetésében és az alkotmányosság visszaállításában; e hit és bizalom nélkül pedig sikeres tanácskozásaink lehetetlenek.

Az uralkodás végczélja nem lehet a hatalom nagysága. A hatalom csak eszköz, végczél a népek boldogítása. Ha a fejedelem, ki egykor a hatalom absolut rendszerét hitte legbiztosabb eszköznek arra, hogy népeit boldogítsa, tizenkét évi tapasztalás folytán meggyözödött, miszerint ez uton czélt érnü nem lehet, s ezen meggyözödésből az alkotmányosság ösvényére lépett; ha a fejedelem el van határozva, ingatlanul megmaradni ezen ösvényen, ha a fejedelem azt akarja, hogy a hitnek és bizalomnak megszaggatott gyökerei újabb szálakat hajtsanak, méltánylanü fogja teljes mértékben mindezeket.

A magyar király csak koronázás által lesz törvényes magyar király, a koronázásnak pedig törvényszabta föltételei vannak, miknek előleges teljesítése mulhatatlanul szükséges. — Alkotmányos önállásunk sértetlen fönn tartása, az országnak területi s politikai integritása, az országgyűlésnek kiegészítése, alaptörvényeink tökéletes visszaállítása, parlamentarü kormányunk s felelős miniszteriumunk ismétü életbeléptetése s az absolut rendszer minden, még fönnlevő következmé-

nyeinek megszüntetése oly előleges föltételek, miknek teljesítése nélkül tanácskozás és egyezkedés lehetetlenek.

Ezek azok, miket ezen első felszólalásunkban elmondani ohajtok. Áttérek most azon kérdésre: kinek mondjuk el mindezeket?

Véleményem erre nézve az, hogy a mit mondanunk kell s mondani akarunk, mondjuk el annak, ki az országgyűlést összehívta, s kinek összehívása nélkül most együtt nem tanácskoznánk; annak, ki a fejedelmi hatalmat tetteleg gyakorolja, Ő Felségének, Ferencz Józsefnek. Ha valaki azt hiszi, hogy mi nem a fejedelem meghívása következtében jöttünk össze, hanem, mert a meghívó levelekből értesültünk, miszerint összejövetelünket erőszakkal nem fogják gátolni, nézetem szerint, tévedésben van. Magyar országgyűlés önmagától soha össze nem jön, azt mindig vagy a fejedelem hívja össze, vagy az, kit a törvény e joggal fölrüházott. 1790-ben, a koronázási oklevél készítésénél, javaslatba hozta az országos küldöttség, hogy a hitlevélbe igtattassék, miszerint az országgyűlés minden harmadik évben május 1-ső napján, Pesten, meghívás nélkül is összejöj-jön; de ezen javaslatot magok az ország Rendei elvetették annál fogva, mert az országgyűlésnek összehívását fejedelmi jognak tartották. Az 1848. évi 4. cikkely is azt rendeli, hogy a Pesten tartandó évenkénti országgyűlést Ő Felsége hívja össze. — Voltak ugyan történelmünk régiebb korában rendes összehívás nélküli összejövetelek is, melyek közügyek fölött tanácskoztak s határoztak, de azokat a nemzet országgyűléseknek el nem ismerte, határozataikat törvényeknek nem tekintette, s az ily gyülekezetek néha szomorú emléket hagytak magok után.

A tetteleg fönnálló hatalom tizenkét évvel ezelőtt, alkotmányunk mellőzésével, abszolút rendszert hozott be Magyarországra is. Tizenkét év múlva keserű tapasztalások után, meggyőződött rendszere fonákságáról s az alkotmányosság ösvényére lépett, de feltételekhez kötötte az alkotmányosság visszaállítását. Mi a feltételeket el nem fogadhattuk, de a tért, mi az alkotmányosságnak a közigazgatás körében megnyílt, azonnal elfoglaltuk s országgyűlést kívántunk, mint az alkotmányosság első postulatumát. Nem azt sürgettük, hogy a nemzet képviselőinek összejöhetése ne gátoltassék, hanem azt, hogy az országgyűlés összehívassék.

Midőn hónapok mulva az országgyűlés összehívott, a választó kerületek, melyek minket képviselőül megválasztottak, nem azt mondták: „Nincs már tetteleges akadály, mely az összejöhetést gátolná, jöjjetek össze s tanácskozzatok!” hanem határozottan azon országgyűlésre küldöttek, mely a fejedelem nevében apr. 2-kára hivatott össze. Mi összejöttünk, mint országgyűlés akarnánk működni s azt látjuk,

hogy kiegészítve nem vagyunk, mert nincsenek meghiva mindazok, kiknek meghívását a törvény parancsolja. Ki előtt mondjuk el tehát, hogy ez törvénytelenység, kitől követeljük a meg nem hivatottnak törvénytelen meghívását s az országgyűlésnek kiegészítését? Kétségtelenül attól, ki minket meghívott s azokat meghívni elmulasztotta; kinek egyedül van tetteleg hatalma utólagos meghívás által pótolni a hiányt, kinek meghívása által mi sem volnánk most együtt s azok sem fognak valószínűleg megjelenhetnek.

Mi szükségesnek látjuk alkotmányos önállásunk megtámadása ellen felszólalni s kijelenteni, hogy a birodalmi tanácsban részt venni nem fogunk; szükségesnek látjuk kimondani, hogy a magyar király csak a koronázás által lesz törvényes király, a koronázásnak pedig feltételei vannak, miket előbb okvetlen teljesíteni kell. Ki akarjuk mondani, hogy a parlamentaris kormánynak, felelős miniszteriumnak életbeléptetése, fölfüggesztett közjogi törvényeink teljes visszaállítása oly feltételek, mik nélkül további egyezkedésekbe nem ereszkedhetünk. — És kinek mondjuk meg mindezeket? Kétségkívül azon tetteleg fennálló hatalomnak, mely alkotmányos önállásunkat megtámadta, midőn leglényegesebb alkotmányos jogainkat a birodalmi tanácsra akarta átruházni. Annak, ki alaptörvényeinket felfüggesztette s függőben tartja; ki a felelős miniszteriumot is fölállítani mindaddig elmulasztotta; annak, ki egyedül bir tetteleg hatalommal az alkotmányosság minden postulatumait teljesíteni.

Tudjuk, érezzük, hogy abnormis helyzetben vagyunk. A nemzet óhajt ezen abnormis helyzetből békés uton kivergődni, s ha mindezeket csak magunk között panaszoljuk el, de azzal, ki egyedül képes az abnormis helyzetet törvényessé átváltoztatni, még csak szóba sem állunk, s a békés orvoslásnak még csak megkezdhetését sem kísértjük meg, azt hiszem, nem cselekszünk a haza érdekében.

Nem ismeretlen előttem némelyeknek azon ellenvetése, hogy miután Ő Felsége V. Ferdinánd 1848. decz. 2-án csak az ausztriai császári koronáról mondott le s a levélben Magyarország külön megemlítve nincs, e lemondás Magyarországra ki nem terjedhetvén, Ő Felsége Ferencz József a magyar trónra nézve még nem valóságos koronaörökös, és így az ország vele fölirat által közvetlen érintkezésbe nem teheti magát.

Ha érdekünkben volna helyzetünket újabb bonyodalmakkal nehezíteni, azt e téren egy időre könnyen tehetnénk, mert magyar közjogi szempontból a lemondás, formájában, csakugyan hiányos.

De vizsgáljuk elfogultság nélkül: mi ezélt, mi hasznot érünk el a honra nézve, ha e formahiány miatt előre határozottan lehetetlenné teszünk minden érintkezést a fönálló hatalommal?

Senki, úgy hiszem, kételkedni nem fog azon, hogy Ő Felsége V. Ferdinánd, midőn a császári koronáról lemondott, azzal együtt Magyarország koronájáról is le akart mondani. Kétségtelen az is, hogy ezen szándékát tetteleg Magyarországra is végrehajtotta, s nem gondolom, hogy valaki lehetőknek tartsa, miszerint V. Ferdinánd a magyar trónt ismét elfoglalja. A Sanctio pragmatica tehát ő fenségének Ferencz Károlynak s ennek lemondásával Ő Felségének Ferencz Józsefnek nyitotta meg a magyar koronára nézve is az örökösödést. Ha mi azt jelentenénk ki, hogy V. Ferdinánd lemondása az említett formahiány miatt érvénytelen Magyarországra, de érvényes az örökös tartományokra, egyenes összeütközésbe jönnének a Sanctio pragmaticával, mely határozottan azt mondja: hogy az örökösödésnek megállapított, elsőszülöttségi rendje szerint mind Magyarországon, mind az örökös tartományokban ugyanazon egy fejedelmet illeti az uralkodás. Ha pedig a Sanctio pragmatica főnemlített rendelete nyomán azt akaránk vitatni, hogy mivel a lemondás formahiány miatt Magyarországra nézve érvénytelen, az örökös tartományokban pedig más fejedelem nem lehet mint a ki a Sanctio pragmatica értelmében Magyarországon uralkodik, érvénytelen az az örökös tartományokra nézve is: összeütközésbe jönnének az örökös tartományok kétségtelen jogaival és az összes európai diplomatiával, mely V. Ferdinándnak lemondását, és ő Felségének Ferencz Józsefnek a császári trónraléptét ünnepélyesen elismerte; s vele mint osztrák császárral szerződéseket, szövetségeket, békealkukat kötött.

A helyett tehát, hogy a lemondás érvénytelensége s annak közjogi következményei fölött helyzetünket nehezítő, de positiv célra nem vezető vitatkozásokba bocsátkoznánk: czélszerűbb leend a már megtörtént s többé meg nem másítható lemondásnak formahiányát következményeiben az ország jogaira nézve kártalanná tennünk oly módon, mint azt fölolvastott javaslatomban előadtam.

Némelyek azon véleményben vannak, hogy miután a magyar király csak a koronázás által lesz az országnak törvényes királya, Ő Felsége Ferencz József pedig megkoronázva nincsen, az országgyűlés ő hozzá, mint nem koronázott királyhoz egyenes és közvetlen felszólalást nem intézhet. Nem osztom ezen nézetet a magyar közjog folytonos gyakorlatánál fogva.

Három század óta csak négy fejedelem lépett a magyar trónra, ki nem elődjének uralkodása alatt lőn megkoronázva. II. Mátyás, testvérének Rudolfnak lemondása után; III. Károly, testvérének I. Józsefnek halálával; II. Leopold, testvérének halála után, és I. Ferencz, atyjának halála után.

II. Mátyás, bátyjának Rudolfnak lemondása után összehívta a

magyar országgyűlést 1608. évi sept. 29-ik napjára megkoronáztatott nov. 19-ik napján. — Ezen időközben több alkalommal felírások és küldöttség által érintkezésbe volt vele az országgyűlés, sőt fontos törvények iránt, mik koronázás előttieknek nevezettek, elhatározó egyezkedésbe is bocsátkozott vele.

III. Károly, bátyjának halála után összehívta az országgyűlést 1712-ik évi apr. 3-ára, megkoronáztatott máj. 22-én. Ezen hét hét alatt érintkezésbe tette vele magát az országgyűlés küldöttség által a koronának Bécsből leendő lehozatala végett, felírás által azon kérdésre nézve, valjon a királyi hitlevél koronázás előtt adassék-e ki, vagy koronázás után? — Ezenfelül a koronázási hitlevél is kölcsönös egyezkedések által lön megállapítva.

II. Leopold, bátyjának II. József császárnak halála után összehívta az országgyűlést 1790. évi jun. 5-ére, megkoronáztatott nov. 15-én. Ezen öt hónap alatt irt az országgyűlés ő felségének:

Julius 20-ról az iránt: hogy a sistovi békekötésnél a törvények értelmében magyar tanácsosok alkalmaztassanak. — Erre válaszolt is ő felsége jul. 30-án.

Aug. 13-án gróf Festetics Györgynek és több magyar tiszteknek szabadon bocsáttatása tárgyában.

Aug. 16-án felel az országgyűlés Ő Felségének fönnemlített jul. 30-iki válaszára.

Ezen iratok nem föliratoknak, hanem leveleknek nevezetnek.

Sept. 5-én fölirást küldenek az ország Rendei a királyi hitlevél érdemében.

Oct. 5-én fölirást küldnek ugyazon érdemben.

Nov. 14-én fölírnak a kir. hitlevélből kihagyott némely törvény-cikkelyek iránt. — E három utolsó Representatióknak nevezetetik.

I. Ferencz összehívta az országgyűlést 1792-ik év máj. 20-ik napjára, megkoronáztatott jun. 6-án, ezen időközben, névszerint máj. 23-án fölirást intéznek hozzá az ország Rendei a koronázási hitlevélre nézve.

Mindezek a még meg nem koronázott királyoknak irattak, s kétségtelen, hogy az ország Rendei nem kételkedtek a koronázás előtt is közvetlen érintkezésbe jönni a fejedelemmel. De ez nem is lehetett másképp; mert érintkezés nélkül a koronázási hitlevélre nézve sem lehetett volna egyezkedni.

Végre azon harmadik kérdésre: minő alakban mondjuk el, mit mondani akarunk? feleletem — úgyhiszem, bennfoglalattik már azokban, miket föntebb elmondottam. Egyszerűen tehát fölirást indítványozok.

Határozatot bármely hatóság vagy testület csak oly személyek irányában hozhat, kik felett rendelkezni joga s hatalma van. Határo-

zatok által megkötheti önmagát, vagy saját tagjait, parancsolhat a tőle függő egyéneknek; de azok irányában, kik tőle nem függenek, kik alatta nem állanak, kikkel úgy áll szembe, mint egyik fél a másikkal, hasonló jogalapon megosztott hatalommal, — ilyenek irányában a határozatnak sem ereje, sem célja nincs.

Tudom, hogy vannak példák közjogi életünkben, midőn az országgyűlés valamely egyes tárgy fölött határozatot hozott, de az ily határozat vagy a két tábla közt sokáig sikertelenül folytatott vitakozások megszakasztására, vagy a fejedelem és nemzet között megkezdett, de célra nem vezető egyezkedések további folytatásának abbahagyására vonatkoztak, vagy akkor történtek, midőn a két hatalom nyílt ellenségeskedés küszöbén fegyverben állott egymás ellen. De hogy az országgyűlés pusztán határozattal kezdette volna meg működését, oly határozattal, melyben kimondja, mit követel a másik féltől s minő feltételekhez köti működésének folytatását, határozatának tartalmát azonban épen azon hatalommal, melytől a feltételek teljesítését várja, még közleni sem akarja, arra példát én legalább nem tudok.

És én célját sem látom ily határozat hozatalának. Önmagunkat akarjuk-e megkötni arra nézve, hogy míg ez vagy amaz meg nem történik, mi semmit nem teszünk? Hiszen ez teljesen szükségtelen, mert míg határozatunk okai fenn állanak, míg a többség, mely a határozatot hozta, többség marad, csak az történik, a mi határozat nélkül történt volna. Ha pedig az okok megszűntek, vagy a többség változott, az ellenkező többség a határozatot is fölforgathatja.

Vagy talán másokat akarunk határozatunk által kötelezni? De ne felejtjük, hogy határozataink másokra nézve csak akkor lesznek kötelezők, ha törvényekké válnak; ehez pedig épen azon másik félnek beleegyezése szükséges, melylyel mi nem akarunk érintkezni.

Vannak, kik azért is inkább óhajtják tán a határozatot, mert nézetük szerint a fölírás csak kérelem, a határozat pedig komoly nyilatkozata a nemzet akaratának. Nem szeretném, ha valaki azon elvet állítaná föl, hogy a fölírás pusztán kérelem, minek megadása vagy megtagadása kegyelemtől függ. Közjogi törvényeink nagy része fölírások és arra kiadott királyi válaszok alapján készült, s ki fogja állítani, hogy alkotmányunk alaptörvényei kérelemre kegyelemből adtak meg? A törvényhozás hazánkban fejedelem és nemzet közt egyenlő joggal van megosztva; ennélfogva törvény csak közös egyezkedés útján jöhet létre. E közös egyezkedés a nemzet részéről fölírások, a fejedelem részéről királyi válaszok által történik. A fölírások kérelem hangján iratnak, a királyi válaszok a nemzet kérelmének meghallgatásáról szólnak, mert ezt a fejedelem iránti hódoló tisztelet így hozta szokásba még a legszabadabb országokban is. A szabad angol nép leg-

mélyebb hódolat és tisztelet hangján szól mindig alkotmányos fejedelméhez; de azért tudja mindenki, hogy ezen hang nem a szolgáltság hangja, s honunkban is tudja mindenki, hogy felírások és királyi válaszok nem kérelem és kegyelem, hanem a két egyenjogú félnek szabad egyezkedése.

Arról, hogy felírás vagy határozat helyett manifestumot adjon-e az országgyűlés, tüzetesen nem szólok. Manifestumok nem a békés kiegyenlítés eszközei: azokat csak akkor lehet írni, midőn van erő és hatalom, mely tartalmukat érvényesítse. A manifestumok rendszeren fegyverre támaszkodnak: manifestumokkal nem békés tanácskozásokat szoktak kezdeni, hanem azon vészteljes stadiumot, mely gyakran a sikertelen tanácskozásoknak szomorú eredménye.

Ne felejtjük, mennyi baj, mennyi veszély környezi helyzetünket! A mult idők eseményeiből sok félreértés, sok keserűség maradt fenn e hazában, mik ha talán ittott csillapodtak is, el még nem enyésztek s egy újabb ballépés lángra gyujthatná ismét a káros viszályok lappangó szikráját. Komolyan óhajtunk méltányosak lenni Horvátország és a közöttünk lakó más nemzetiségű honfitársaink igényei iránt s azt akarjuk, hogy ne csak törvények, ne csak szerződések, hanem közös érdekek, közös érzelmek is egyesítsenek bennünket. De ha mi már az országgyűlés kezdetén oly lépést teszünk, mit az ellenséges indulat könnyen fölhasználhatna káros izgatásokra, s azon gyanunak ébresztésére, hogy ígéreteink csak puszta ígéretetek, s mi szándékosan nehezítjük az országgyűlés működéseinek még megkezdését is, csakhogy más nemzetiségű honfitársainknak tett ígéretünk valószínűsítését halaszthassuk; ha azon tetteleg fönnálló hatalommal, melyért ők tizenkét év előtt annyi vért ontottak, mi csak azért, mert az formájában még nem törvényes, szóba sem akarunk állani, még azokra nézve sem, mik annak törvényesítéséhez szükségesek, akkor — úgy hiszem — a közöttünk és más nemzetiségű honfitársaink között oly igen szükséges egyesüléshez reményünk alig lehet.

Nem állítom én, hogy az általam javaslatba hozott fölirat minden bajt és viszályt elhárít; nem mondom, hogy annak óhajtott sikere leend. Lehet, sőt valószínű is, hogy az osztrák államférfiak politikája ezentul is oly követelésekkel lép föl ellenünk, miket teljesíteniünk lehetetlen és akkor végre mégis törésre kerül a dolog. De ne idézzük elő mi magunk a törést, s ha kikerülni nem tudjuk, az ne a mi vétünk legyen. Hiszen ha mi azt mondhatjuk önmagunk előtt, hogy megtettük, a mit szabad volt, de alkotmányos önállásunk fölládozását követelték tőlünk, elakarták venni a nemzettől az adó és katonaság megajánlhatásának jogát, megakarták fosztani a parlamentaris kormánytól, a felelős miniszteriumtól, egy szóval azt akarták, hogy Ma-

gyarország ne legyen többé önálló független Magyarország, hanem legyen alkotmányos osztrák provincia, és e miatt törésre került, mert mi ezen föltételeket el nem fogadhattuk, s az országnak mint önálló országnak politikai megsemmisülését alá nem irhattuk: igazolva leszünk, és sem magunk, sem más nekünk joggal szemrehányást nem tehet, s jobb téren állunk, mintha a törést s annak következéseit, legalább némely részben, nekünk is tulajdoníthatják.

Ezek igenytelen nézeteim; ezek fővonásai azon politikának, melyet én követni óhajtok. Lesznek talán, kik e politikát nem találják eléggé merésznek, lesznek, kik azt félénknek fogják mondani.

Igenis, uraim! ezen politika nem kockáztató merészség politikája, hanem az óvatosságé, nem félénk, hanem erönköz s helyzetünk-löz van mérve. Harczban, a cselekvés terén gyakran szükséges a merészség, mert az erőt fölfokozza s ezáltal a sikert biztosíthatja. De köztanácskozásokban inkább szeretem a szilárdsággal párosult óvatosságot. Merészség a politikában csak akkor van helyén, midön tetemes erőre támaszkodik, e nélkül mindig kocka, mely többnyire vakra fordul.

Félénk, söt gyáva az, ki önszemélyét félti, midön hazájának sorsa forog kérdésben; de ki maga nem fél, hanem félti a hazát, óvatos nem azért, hogy magát baj ne érje, hanem, hogy a haza ne szenvedjen, az — uraim, nem félénk, nem gyáva.

Önsorsunkról magunk rendelkezhetünk, s ha kockára tesszük azt, önmagunk szenvedjük kárát. De mások sorsát, mit a bizalom hitünkre bízott, a haza sorsát, mely becesebb előttünk saját életünknel, félteniünk kell minden veszélytől, s a szeretet óvatosságával kell azt megőriznünk; kockáztathatunk mindent a hazáért, de a hazát kockáztatnunk nem szabad.

Tudom én azt, hogy ellenségeink a lefolyt nehéz idők alatt csordultig töltötték meltatlan szenvedéseink poharát. Tudom, hogy jól esnék a fájdalomnak keblünkbe fojtott árját kiöntenünk, s tudom, hogy midön a méltó neheztelésnek fölzaklatott indulata elragad, kárt és veszélyt, mi abból következhetnék, fontolóra venni fölötte nehéz. Érzem én is mindazt, mit minden magyar érez azok ellen, kik annyi életet s életörömöt, annyi boldogságot földultak e hazában. De érzem keblemben azon erőt is, hogy jobban tudom szeretni e hazát, mint gyűlölni ellenségeinket; s inkább elfojtom szivemben a keserüséget, semhogy az oly lépésre ragadjon, mely káros lehetne a hazára.

Oly időben, midön a méltatlan szenvedések özöne minden honfikeblet föllázított s a földult bizalom helyébe gyanakodás, söt talán gyűlölség lépett, könnyebb a merészség politikáját követni, mint az óvatosságét. Ilyenkor a keserűség szava minden kebelben viszhangra

talál s a felzudult szevedély örömeztobb hallgat a merész tanácsra, mint az óvatosság intó szavára. — Izgatott időben könnyebb az indulatok árját követni, mint azt a hon érdekében csillapítani.

A ki ellenben a hon erejét a helyzet veszélyeihez mérve azon meggyőződésre jutott, hogy több óvatosságra van szükség, mint merészségre s el van határozva a türelmet vesztett kedélyek ingerültségével szembe szilárdság mellett óvatosságot is tanácsolni, gyakran kiteszi magát félreértéseknek, sőt talán gyanúsításoknak is, miket eltűrni csak azért, hogy a haza ne szenvedjen, lelki erőt kíván s politikai bátorságot. — Az óvatosság, még ha tulzott volna is mindig figyelmet érdemel, mert a tulzott merészség több kárt okozhat, mint a tulzott óvatosság.

Tisztelem én a közvélemény hatalmát, s tudom, hogy az oly hatalom, mely vagy elsodor, vagy eltípor. De tudom azt is, hogy izgatott időben gyakran felette nehéz elhatározni, mi a valóságos közvélemény, mert minden ember hajlandó közvéleménynek tekinteni azt, a mit maga óhajt; s több ízben tapasztaltam, hogy nem a lehangosabb szó volt a valóságos közvélemény. De van egy hű barátom, kinek szava még a közvélemény szavánál is fontosabb előttem, kivel én soha nem alkuszom, mert parancsát szentnek tartom, s kinek neheztelését magamra nézve legsúlyosabb csapásnak tekinteném, és ezen hű barátom: ö n lelki ismeretem. Ennek parancsát követtem most is, midőn nyíltan, határozottan s tartózkodás nélkül jelentettem ki meggyőződésemet; a tisztelt ház határozni fog belátása szerint, én teljesítettem kötelességemet. Nincs egyéb hátra, mint benyujtanom indítványozott fölríási javaslatom, mit ezennel teljesítek.

Beszédét roppant éljenzés követé, mely a jeles beszédet több ízben is megszaggatá.

Utána szólt:

N y á r y P á l. Uraim! Nemzeti s állami életünk legfontosabb és legmagasztosabb perceit éljük! Fontosnak és magasztosnak nevezem azokat, mert a tény, miszerint egy nemzet évezredes joga, alkotmányi függetlensége, önállása védelmére nyilatkozik, ésszerűleg nyilatkozva, a történelem tanúsága szerint mindig nagy és végzetszerű. Az indítvány mely e tárgyban a ház asztalára letéetett, oly fontos, hogy gondolom, ennek fontosságát senki kétségbe nem vonja. És minthogy fontos, szükséges, hogy a képviselők előre magokba megfontolhassák s a tisztelt ház szabályai szerint kezökhöz kaphassák, s erre idő kell. Azt gondolom mindenek előtt, hogy ezen

írásban foglalt és a ház asztalára letett indítványnak kinyomatását kell elrendelni: (Közhelyeslés) s ezután kitüzni az időt, melyben azt tárgyalni fogjuk. Szabályaink azt rendelik, miszerint a kinyomatás után fog elhatároztatni, akar-e tanácskozni felette a t. ház vagy sem? Azt gondolom a jelen esetben ez nem szükséges, a tárgy már magában oly fontos, hogy aziránt nem kell határozat, hogy tárgyal-tassék. Én miután kívánom, hogy kiki megfontolja az indítványt, a tárgyalási időt határozottan kívánom kijelöletni; és minthogy a tárgy terjedelmes, ha az indítvány ma nyomatik is ki, s holnap osztatik is szét, véleményem szerint a tanácskozás felette csütörtöknél előbb nem történhetik. (Helyeslés.) Igen sajnálom, de nem mellözhetem, miszerint a haza nagy fiának, Deák Ferencznek előadása két utolsó pontjára nézve meg kell jegyeznem, hogy ez által a parlamentarizmus formákat megsértette; mert neki mind a dolog érdekéhez, mind annak kivételére nézve indítványt tenni bár szabadságában van, de nincs szabadságában egy még nem hallott pártnak — ha így nevezzük — vagy az ellenvélemények ellenvetéseire előle- gesen felelni. (Zaj. Elnök: bátor vagyok figyelmeztetni a t. házat, miszerint kötelesek vagyunk egymás véleményét végig és csendesen kihallgatni.) Miután ezen tárgy a szabály szerint előkerült, a tisztelt indítványozó ur bizonyosan elő fogja annak részeit sorban hozni, azokra nézve részemről is a választ magamnak fenntartom — itt csak azért említém meg, mert azt hiszem, hogy valamint engem, úgy igen sok másokat, kik a parlamentarizmus formákhoz szoktak, melyek iránt törvényeink vannak, megvallom ezen modor velem együtt sokakat megsértett: (Zaj. „Halljuk“ kiáltások között Deák föláll.)

Az elnök a zaj folytán, (mely egyébiránt nem egyedül a karzatokon támadt) inti a karzatokat, hogy csendesen legyenek, nehogy a ház szabályainak szigorát legyen kénytelen alkalmazni.

Deák Ferencz. A mennyire én a parlamentarizmus tanácskozás szabályait ismerem — pedig volt egy kis gyakorlatom benne — midőn valaki azt, a mit indítványoz, támogatja, támogatásának egyik legfontosabb része mindig az lesz: hogy a lehető ellenvetéseket fölhozza. (Zajos és hosszas tetszés.) Én senkit meg nem ne-

veztem, senkinek véleményét mint az ő véleményét elő nem hoztam; s nem látom által, miért nem tehetném föl, hogy ezen indítvány ellen ezt vagy amazt az ellenvetést fogják tenni. Ha valaki azt mondja, hogy az ő belátása szerint a haza érdekeiben így kell eljárni, a másik meg azt mondja, hogy az ő belátása szerint a haza érdekeiben amugy kell eljárni, az egymásnak hazaszeretetét nem vonja kétségbe. Én azt gondolom, hogy akárki ítélete alá bocsáthatom, miszerint én senkit és semmit, sem embert, sem véleményt meg nem sértettem: és azt a megrovást, hogy parlamentáris hibát követtem el, nemcsak el nem fogadom, hanem határozottan visszautasítom. (Hosszas helyeslés.) Igen sajtáságos volna ha az indítványozó kezét előre meg akarnók kötni, — hogy ne előzze meg a lehető ellenvetéseket, — és ne ezáfolja meg azokat. — (Derüeltség.) — Hiszen az ellenvetések ezáfolata a theoriában fekszik; s ezzel nincs az mondva, hogy János vagy József, — Péter vagy Pál van megczáfolva. Nem hivatkoztam senkinek azon specificus szavára, a mi magán helyen mondatott; de azt, hogy lehetnek némelyek ellenvéleményben, — miután ezen némelyek nemcsak ezen ház tagjaira, de az egész világra vonatkoznak, furcsának találom, hogy ezt valaki magára veszi. Egyébiránt is az magának a tanácskozásnak és határozatnak könnyítésére szolgál, ha valaki a lehető ellenvetésekre előre megmondja nézeteit, mert ezzel föl van mentve attól, hogy amazokra bővebben feleljen. Részemről mindig szeretném, ha azon fél, a ki velem egyet nem ért, előre elmondaná ellenvetéseimre az ő feleletét, mert én ehez mérve biztosabban meghatározhatnám, hogy mint válaszoljak. — Hogy az én nézetem soknál pártolásra nem talál, azon épen nem csodálkozom; hiszen nem egy uton lehet a haza érdekeit szolgálni, minden vélemény ugyan oda vezethet, s azért én minden szándékot tisztának és becsületesnek tartok; ez tehát nem lepott meg, sőt azt hiszem, hogy épen az ellenvélemények kicserélése által lesz a dolog leginkább tisztába hozva; hanem hogy az én theoretikus feleleteim olyan észrevételek, a miket tenni lehet, de a mikről nem mondtam, hogy tétettek, és a mikre nézve senkire nem hivatkoztam, — hogy azt valaki e házban sértésnek, vagy a parlamentáris formák megsértésének vegye, azt megvalloim nem vártam. Én

nyugodtnak érzem magamat az iránt, hogy a mint nem akartam, úgy semmiféle sértést el sem követtem. (Helyeslés. Éljenzés.)

Elnök jelenti, mikép a tett előleges intézkedések folytán Deák Ferencz javaslata holnapi 9 óráig valószínűleg ki fog nyomathatni. A kérdéses ügy a csütörtöki — 10 órára hirdetett — ülésben fog tárgyalatni, a midőn általános tanácskozás leend. A javaslat mellett és az ellen nyilatkozók külön fogják magokat más-más jegyzőnél szólás végett följegyeztetni. A holnapi 10 órakor tartandó ülésben igazolási ügyek fognak tárgyalatni.

Ezzel az ülés 12³/₄ órakor eloszlott.

A képviselőház XXII-dik ülése

— május 14-kén. —

Elnök: G h y c z y K á l m á n.

Jegyző: I g n a t o v i c s J a k a b.

A tegnapi ülés jegyzőkönyve csekély módosítással hitelesítettvén:

Elnök bejelenti a tegnap óta hozzá érkezett iratokat, u. mint:

1. Fehérmegye közönségének részvétnyilatkozatát Teleki László gr. halála fölött.

2. Temesvár közgyűlése folyamodott, hogy az azon részekre föllállítandó váltótörvényszék helyeül Temesvár tüzessék ki, addig pedig, míg ez meg nem történik, a városi törvényszéknek engedtesék meg a váltóügyekben ideiglenesen eljárni. (E folyamodvány akkor fog tárgyalatni, midőn a törvénykezésről lesz szó.)

3. Veszprémmegye sztgáli választókerületének 28 helysége Nagy Szabó Ignác megválasztott képviselőjüket igazoltnak kéri tekintetni. (Halász Boldizsár képviselőnek adatik át használat végett, mint az e tárgyban kiküldött vizsgáló biztosnak.)

Ezután a képviselőháznak folyó május óra vonatkozó költségvetése olvastatván föl, az egyértelműleg elfogadtatott; a háznak

e napon hozott határozata szerint azonban ezentul nem fognak a költségvetések a felsőházzal közöltetni.

Elnök — azon tapasztalás folytán, hogy tegnap idegenek is bocsáttattak a terembe, holott a ház rendszabályai ezt meg nem engedik, — fölkéri a képviselő urakat, mikép az illető szabályokat vagy változtassák meg, vagy pedig szorosan kövessék, és senkit a terembe be ne vezessenek.

Ivánka Imre azt kívánja, hogy fontos tárgyalások alkalmával az elnökség jobbján és balján levő fölkék engedtesse nek át kizárólag a főrendeknek, de másrésről intézkedés tétessék az iránt is, hogy a journalisták karzatára más fel ne mehessen.

Madarász József ezt czélszerűtlennek tartja, minthogy ama fölkékből mitsem hallani, s különben a legjobb szándok mellett is bajos fölügyelni a rendre, ha olyanoknak megengedtetik a bemenetel, kik nem képviselők; azért szóló azt óhajtja, hogy a terembe a képviselőkön kívül senki be ne bocsátassék. (Helyes!)

Keglevich Béla gr. szerint ez a nyilvánosság rovására történnék, s ő azt óhajtana, miszerint a teremből zárassék el egy rész a főrendek számára, s a ház tisztjei ellenőrizzék, hogy senki más oda ne mehessen; szóló szerint ugyanis elég nagy erre a terem még ha minden képviselő megjelenik is.

Kállay Ödön szükségesnek véli, hogy a képviselőkön és gyorsírókon kívül a terembe senki be ne bocsáttassék, miután tegnap is tapasztalá, hogy több idegen ült a képviselők padjaiban, minek következtében több képviselő nem foglalhatta el helyét, s miáltal netáni szavazás esetében okvetlenül zavar támadt volna.

Beniczky Lajos véleménye szerint a főnnforgó kérdés nem is lehet tanácskozás tárgya, mivel a szabályokat — mig meg nem változtattatnak — meg kell tartani, már csak azért is, hogy a szavazásnál világosan meg lehessen tudni a többséget.

Besze János a karzat felét a főrendek számára véli főnn-tartandónak.

Beöthy Zsigmond azon indítványa — mikép a laptudósítók egyik karzata közönséges karzat gyanánt használtassék — el-

nők véleménye szerint nem fogadható el, minthogy a tudósítók a helyszüke miatt nem dolgozhatnak.

Keglevich Béla gr. a főrendek érdekében még egyszer felszólalván, elnök a ház többségének kívánatahoz képest kimondja a határozatot, miszerint a terembe a képviselőkn, és gyorsírókon kívül a bemenetel senkinek sem engedtetik meg; a főrendek részére a jobboldali első emeleti karzaton kijelölt hely egy oszlopközzel meg fog tágíttatni.

Ennek folytán Szilágyi Virgil, mint a 9-es igazoló bizottmány előadója fölolvassa a bizottmánynak Babest Vincze krassómegyei szászkabányai kerületbeli képviselőre vonatkozó véleményét, mely szerint annak megválasztatása semmisnek nyilvánítandó, minthogy az illető nem lakott az öt megválasztott kerületben.

Mihályi Gábor a választást érvényesnek tartja, minthogy ügyvédek s más hasonló minősítésű személyek mindenütt megválaszthatók.

Faur János hasonló az igazolást kívánja.

Bónis Sámuel a bizottmány véleményét pártolja, az 1847/8-ki V. t. cz. 2-ik §-ának d. pontjára hivatkozván.

Szüllő György csak azon esetre tartja a kérdés alatt levő képviselőt igazolándónak, ha valahol be van írva mint választó.

Ivánka Imre, Beniczky Lajos és Simics József az illetőt igazoltnak kívánják tekinteni.

Tisza László hasonló értelemben nyilatkozik, minthogy ő sem ülhetne a képviselők padjaiban, ha a megválasztatás joga az illető kerületbeni lakástól volna föltételezve.

Nyáry Pál és Terényi Lajos csak azon esetben tartják Babest Vinczét igazolándónak, ha az ország valamely kerületében mint választó be van írva; különben nem.

Halász Boldizsár az osztály véleményét osztja.

Manin Aurél, Szabó György és Vajai Károly, az igazolást ajánlják.

Mintán Szilágyi Virgil még egyszer röviden indokolja a bizottmány javaslatát, elnök szavazásra szólítja föl a házat.

A többség nem fogadá el azt, minek folytán Babest Vinceze igazolt képviselőnek jelentetett ki.

Ennek következtében Hauser Ernő képviselőnek, mint Balázs Antal budai képviselő — választása iránt kiküldött vizsgáló biztosnak jelentése olvastatott föl, ugyszintén az igazoló választmánynak e tárgyban javaslat, mely szerint a kérdéses választás érvényesnek tekintendő, s az előfordult törvénytelenések szerzői megrovandók.

Halász Boldizsár e megrovást elhagyni kívánja, mint-hogy a képviselőház nem ítél mint büntető bíróság.

Csiki Sándor ama roszalás kifejezését igen is helyén találja.

Szavazásra kerülván a dolog, a többség a választmány véleményét egész terjedelmében magáévá tevén, mihezképest elnök ki-mondá a határozatot.

Fölvastatván Szaplonezay Józsefnek mint kiküldött vizsgálónak jelentése Zsitvay József esztergammegye tatai kerületi képviselő megválasztatására nézve, a választmány véleménye, — mely szerint ama választás megsemmisítendő — a szavazásnál a többség által elfogadtatott.

A vizsgálat költségei jöven szóba, Szaplonezay József kijelenté, mikép nem akarja azokkal Zsitvay Józsefet terhelni, kit ez ügyben egészen ártatlannak ismer el, és így nem tekintheti „bukott fél“nek, mely a törvény értelmében a költségeket megtéríteni tartoznék.

Ürményi József indítványa — kerestessék meg Esztergammegye bizottmánya a bünösök fölfedezése végett, hogy azokra rovassanak a költségek — helyeslésben részesült.

Elnök mindenekelőtt a kérdéses költségek jegyzékének beadatását kívánja, hogy az igazoló bizottmánynak afölötti véleményadása után a ház véglegesen határozhasson.

Végül Teleki László gr. halála következtében a kérvényi bizottmányba új tag választását indítványozza elnök, mire nézve a szavazás megtörténvén, Tisza László választatott meg a kérvényi bizottmány tagjául.

Ezzel az ülés befejeztetett, a következő ülés csütörtökre, május 16-ra tüzetvén ki.

A képviselőház XXIII-ik ülése

— május 16-kán. —

Elnök: G h y c z y K á l m á n.

Jegyző: R é v é s z I m r e.

Az utolsó ülés jegyzőkönyve meghitelesítettvén, elnök az időközben érkezett iratokat jelenti be, u. m. :

1. Gömör és Kis-Hont törvényesen egyesült vármegyék közönségének föliratát az országgyűléshez, melyben óhajtja, hogy dícsőült Széchenyi István gr. érdemei a törvénykönyvbe leendő iktatás által is örökíttessenek meg, s a nagy hazafi emlékére Pesten szobor állíttassék föl.

2. Palóczy Tamás Genfből kelt levelében háláját fejezi ki a képviselőháznak, a boldogult atyja iránt tanusított kegyeletért.

3. Székesfehérvár közönségének fölirata, melyben Teleki László gr. kora elhunyta fölötti fájdalját ecseteli. (Szives tudomásul vétetett.)

4. Doboka vármegye részvényilatkozatát ugyancsak Teleki László gróf halála fölött.

Vége 5. Nagy-Bánya városa közönségének panasza jelentetett be az adónak katonai hatalommal behajtása iránt.

A Deák Ferencz által hétfőn tett indítvány általános tárgyalása levén a mai ülés napirendje, miután az indítvány az azt előadó által akkor már ki is fejtetett, elnök nyilatkozata szerint most azon tagokat illeti a szó, kik netán ellenindítvánnyal kívánnak föllépni és azután fölváltva fognak a kérdéses indítvány mellett és az az ellen szavazó képviselők fölszólalni.

Ennek folytán Tisza Kálmán teszi az ellenindítványt — fölirat helyett határozat hozatala iránt, — melyet következő remek beszédében indokol a ház gyakori tetszésnyilatkozatai s éljenzései kíséretében.

„Midőn országgyűlésünk legelső, és legfontosabb teendői tárgyában szavamat emelem, midőn az előttünk levő indítványhoz szólani akarok, érzem a percz komoly voltát, érzem a felelősség terhét, melyet az országgyűlésnek magára venni kell, érzem a helyzet nehézségeit, mert bármily éles elmével s lelkiismeretesen kutassa is valaki a jövőndő titkait, azt, hogy mily esetben mi lesz megállapodásunk következése, csak valószínűleg is, senki ki nem számíthatja.

Nem szükséges ennek indokolásául, sem az osztrák bel-, sem az általános külpolitika ingadozásaira s ez utóbbinak az elsőre gyakorolt nagy befolyására figyelmeztetnem, az utolsó 6 hónap eseményei ezeket mindenki előtt nyilvánvalókká tették.

Ha a bécsi kormány következetes politikát követne, lehetne tettünk valószínű következményeiről véleményt alkotnunk, de, midőn kivevén a hűséget, melylyel alkotmányos szabadságunk és törvényes függetlenségünk megtámadatik, következetességet semmi- ben sem találunk, sőt e tekintetben is, kitetszik bár mindig a valódi szándék, az eljárásban a legnagyobb eltéréseket tapasztaljuk, minden transactio is lehetetlen; legfőlebb az egyesek képzelődő tehetőségének szüleménye.

Ily körülmények között, csak egy lehet szerintem eljárásunk kiindulási pontja, csak egy lehet a főelv, melyet megtagadnunk nem szabad, egy általános kötelességünk: tántorithatatlanul ragaszkodni törvényeinkhez, azoknak elismertetését, életbeléptetését követelni mindenekelőtt, s szenvedni inkább az önkény vasjárma alatt, mint törvényeinket megtagadva, saját kezünkkel tenni tönkre hazánk alkotmányos szabadságát és törvényes függetlenségét, s lerombolni az egyedül biztos, a törvényes alapot, melyre — ha mi arról leszorittatnánk is — a jövő majd építhet még.

A törvényeinkhez, alkotmányunkhoz s ezek minden következményeihez való hű ragaszkodás kötelessége tehát azon első szempont, melyből én teendőinket tekintem.

Első és legfőbb kötelességünknek tartom ennek folytán kifejteni, az egész világ előtt tisztán kimutatni, Ausztriával szemben

törvényes állásunkat, pontosan kijelölni a viszonyt, melyben hazánknak az osztrák örökös tartományokhoz állania kell.

De van még más szempont is.

Eltűntek már azon idők, midőn minden állam egy elszigetelt egésznek képezett s egyiknek jó vagy bal sorsa, népeinek elégedett vagy elégedetlen volta, szóval mindaz, mi kebelében történt, a többiekre nézve majdnem egészen közömbös volt.

A fölvilágosodás terjedése, a napisajtó, az irodalom, s a közlekedés könnyebbé létele, és ezek folytán a gyors eszmecsere egy — s a kereskedelmi kötelékek másfelől az érdekek solidaritását, az egyes államok között oly fokra emelték már, miszerint egyik állam sorsa a többit is közelről érdekli, miszerint egyik is elszigetelten a többitől semmit sem tehet, és annak a mely létezni és erősbülni óhajt, meg kell a többit győznie a felől, hogy az érdekükben van.

Midőn tehát hazánknak független önkormányzathozói jogát kimutatjuk, meg kell győznünk a világot egyszersmind arról is, hogy ezen jog érvényre emelése érdekében van. Értve természetesen nem egyes absolut kormányok, hanem a nemzetek, az államok érdekeit.

De még ezzel nincs befejezve teendőnk, mert van egy harmadik szempont is, melyről megfeledkeznünk nem szabad, mely azt igényli, hogy midőn hazánk alkotmányos szabadsága és törvényes függetlensége érdekében felszólalunk, nyugtassuk meg egyszersmind hazánk minden rangu, ajku és hitfelekezetü lakosait aziránt, hogy az ő érdekeikről sem feledkeznünk meg, azok irányában és a democratia igényei s a teljes jog-egyenlőség kívánalmái szerint intézkedni akarunk.

E három szempontból tekintem én teendőinket, e három szempontból akarok az előttünk levő indítványhoz szölni.

Az elsöre vonatkozólag hazánk törvényes függetlenségét, az osztrák örökös tartományokhoz való viszonyát, a magyar közjog szempontjából, a kétoldalú kötések alapján az előttünk levő indítványban oly szépen, oly tisztán, oly alaposan kifejtve találok, hogy mindazt mi abban erre vonatkozólag elmondatik, csak osztanom, csak pártolnom lehet, és egész terjedelmében elfogadom.

De szem előtt tartva azt, hogy őseink is hasonló alkalomnál — minő fájdalom volt elég — mindig elismertették az alkotmányt, sőt jobbnál jobb új törvényeket is alkottak annak biztosítására, az eredmény mégis az lett, hogy a kormány a mint biztosságban érezte magát, együtt szegte meg a régi, s az új törvényeket, én törvényeinknek nemcsak elismertetését, hanem azoknak — jelesen az 1848-ki sarkalatos törvényeknek — önmaguk biztosításául azonnali életbe-
léptetését is követelem.

Hasonló alapossággal látom kifejtve hazánk integritásának kérdését, és kifejezve azt, hogy míg az ennek teljesedését gátló akadályok elhárítva nem lesznek, a fennforgó nagy fontosságú kérdések megoldásába nem ereszkedünk.

Erre vonatkozólag is kevés az, mit hozzátéetni kívánok.

Ilyen az uniora vonatkozólag annak kifejtése, hogy az unio nem mint hirdetni szeretik, 1848-ban rögtönözve életbeléptetett tény, hanem az ország mindkét része régi óhajlásának teljesítése

Horvátországra vonatkozólag pedig, az oly tökéletes szerkezetben annak megemlítése, hogy a katonai határőrvidékek viszonyainak érdekeik s kívánatukhoz mért megváltoztatásában is segítségükre lenni akarunk.

Teljes mértékben osztom az indítványnak a menekültek vagy a hazájukhozi hűségükért — törvénytelen eljárással hozott, magukban semmis ítéletek folytán bármely más módon sujtott honfi társainkra vonatkozó követelését.

Lehetetlen az önkény érzésbeni hagyományainak megsemmisítése nélkül a birodalom megújulására csak gondolni is, s ha megsemmisítetik is mind az, mi még megsemmisíthető, marad elég, mit helyrehozni többé nem lehet. Vértanuink drága életét, a száműzött vagy bezártak elrablott életörömeit, többé vissza nem adhatja senki.

Hasonlóan osztom mind azt, mi a mindennemű adók törvénytelenességéről s különösen a törvénytelen adónak jelen erőszakos módoni behajtásáról, az indítványban foglaltatik, de óhajtom ezeken felül figyelmeztetni mindazokat, kik ez eljárásnál segédkezet nyújtanak az ily esetekre vonatkozólag törvényeinkben kifejezett felelősségre.

A trónröli lemondásokat illetőleg is alig van mit mondanom. Tökéletesen áll azoknak forma és lényegbeni törvénytelensége, de részemről e tárgyban bővebben nyilatkozni, tanácsokat adni s ezek folytán kötelezettséget vállalni nem tartom helyesnek addig, míg országunk minden részei itt képviseltetve nem lehetnek.

Átmegeyek most arra, mi második szempontom szerint, az indítványból teljesen kimaradt.

Érdekében van Európának és a civilisationak az alkotmányosan szabad s törvényesen független Magyarország létele? az itt a kérdés, és én határozottan igennel felelek.

Hazánk elhunyt nagy fiának — kit neveznem nem szükséges — beszéde kezeink közt van, ez oly bőven s alaposan kimeríti a tárgyat, hogy nekem ezuttal elég lesz csak röviden érintenem.

A törvényesen független Magyarország fennállása érdekében van elsőben is az osztrák örökös tartományoknak, mert egyfelől az lesz az ő valóban nemcsak mint most szó szerint alkotmányos életüknek — már jogát biztossága érdekénél fogva is — legnagyobb előmozdítója, és másfelől nyugodt lehetvén aziránt, hogy többé tudta, akarata és beleegyezése nélkül nem lehetend rá új meg új terheket róni, nem lesz kénytelen szorosán ragaszkodni a joghoz, hanem anyagi tekintetben is méltányos lehet a vele személyes unio kapesában élő országok és tartományok érdekei irányában.

De érdekében van az a német szövetségnek is, mert ha biztossittatnék némely osztrák államférfiak lidérce az egységes osztrák birodalom, annak a szövetséghez nem tartozó részei is résztvennének a birodalmi tanácsban, s így Ausztria azoknak súlyával is nehezédnek a német szövetség ügyeire, holott aziránti kötelezettségei csak az ahhoz tartozó részek után lennének. Söt föltéve, hogy a jelenleg tervezett képviseltetési arány méltányosabb által váltatnék föl, megeshetnék az is, hogy a szövetséghez nem tartozó részek túlsúlyra vergődnének a birodalmi tanácsban, söt határoznának Ausztriának a német szövetségbeni politikája fölött, holott attól semmi függésben s aziránt semmi kötelezettséggel nem lennének.

Érdekében van ez végre Európának és a civilisationak is.

Magyarország volt hajdan saját romlásával védbástyája mind

a kettőnek a török uralom ellen, Magyarország terjesztette újabb időben, rajta kívül is annyi milliók hasznára a szabadelvű eszmét keletfelé; s egy szabad és törvényesen független Magyarország lehet egyedüli biztosítéka egy szabadelvű osztrák kül politikának s ha majd, minek nemsokára be kell következnie, a keleti kérdés szőnyegre kerül, ez biztosíthatja a török birodalomhoz tartozó határainál levő nemzeteket aziránt, hogy Ausztria irányukban nem fogja az elnyomó szerepét játszhatni. Magyarországnak ily módon kielégítése az egyedüli mód arra, hogy Ausztria azon köteleességeknek, melyeket fekvésénél fogva a civilizatio s európai egyensúly érdekében teljesítenie kell, megfelelhessen, mert ha ez nem történik, ha sikerülhet is Magyarországot fegyveres erővel magához lánczólnia, csak a most elmúlt 12 év története is bizonyítja, hogy az e miatti folytonos erőlködés úgy kiszorítá minden erejét, hogy a világ eseményeiben tevőleges résztvenni képtelenné lesz.

Ezen itt röviden előadottakat is kívánom én első felszólalásunkban kifejtetni.

A harmadik szempontból indulva ki:

„Vannak több kérdések, melyeket meg kell említeniünk mindazért, hogy bebizonyítsuk, miszerint mi egy valóban szabadelvű politikát óhajtunk követni, mind pedig azért, hogy hazánk minden lakosait legnevezetesebb érdekeik irányában megnyugtathassuk.

Kettő ezek közül s talán a két legfontosabb az indítványban röviden bár, de igen helyesen említve van. Ugyanis a hazánkbeli nemzetiségeknek és hitfelekezeteknek a teljes jogegyenlőség alapján megnyugtató s ezzel ellenkező törvényeink megváltoztatása. Mindkét tekintetben pártolom én az indítványt, mert valóban alig lehet valami kívánatosabb mint, hogy hazánk minden lakója mind nemzetisége, mind vallása tekintetében tökéletesen egyenjogú legyen s ezek miatt semminemű politikai jogok gyakorlatából ki ne zárassék.

De ezekenkívül óhajtom megemlítetni, hogy mi hazai iparunkat minden nyügtől fölmentve, szabaddá tenni szándékozunk, óhajtom megemlítetni, hogy a szabad kereskedés nagy és európai ér-

dekü elveinek hivei vagyunk, azt kívánjuk hazánkra nézve életbe léptetni a melyekben lehet azonnal, a melyekben pedig ezt rögtön tenni nem lehetne, mentől előbb, szükségesnek tartom továbbá, hogy első teendőink között említsük meg ezenkívül az örök időkre eltörölt urbériséggel rokon természetü bárminemü birtoklásoknak s a kisebb királyi haszonvételeknek mindkét fél iránti méltányosság, megváltás s illetőleg kárpótlás utjáni megszüntetését, — említsük meg egy országos hitelintézet felállítását, említsük meg a vizen és szárazon való közlekedésnek czélszerű rendezését, hazánk minden részeinek, például a Királyhágon tuli résznek, a felföldnek s Fiumének hazánk központjával összekötését. Említsük meg végre alkotmányos életünk védbástyáinak a megyéknek, melyeket a parlamentaris kormányzat legbiztosabb alapjai gyanánt tekintünk az 1848. XVI. t. cz. 1. §. értelmében népképvisélet alapján rendezését.

Ha így felfejthettük törvényes állásunkat s Európának és a civilisationnak az általi érdekelttségét, ha kijelöltük főbbjeit azon teendőinknek, melyek egyfelől jövő politikánk szabadelviségének bebizonyítására, másfelől honfitársaink megnyugtatóására szolgálhatnak, nyugodtan várhatjuk el, mit a sors ránk mért s netaláni ideiglenes szenvedések közepett is vigasztalni fog azon tudat, hogy ügyünk szentségénél és helyzetünk erejénél fogva hazánk jobb sorsa közel van.

Pártolom én tehát az előttünk levő indítványt mindazon pontokra nézve, melyek benne foglaltatnak, egyes észrevételeim indokolását, valamint az általam pótlólag befoglaltatni ajánlott kérdések kifejtését — ha ugyan elvileg azokat elfogadni méltóztatnak — a részletes tárgyalásra tartom fenn magamnak, s most áttérek arra: kinek és minő alakban mondjuk el azt, mit mondani akarunk.

E két kérdésre én egyszerre felelek. Nem lehetek e tekintetben a mélyen tisztelt indítványozóval egy véleményen, mert alkotmányos szempontból nem látom, hogy kihez lehetne felírni, nem látom tehát a felírás lehetőségét, s épen azért mindazt, mit elmondanunk szükséges, határozatban kimondani óhajtom.

Nem akarok én a conjecturalis politika terére lépni, ezen a

legnagyobb tehetség is csak eltévelyedhetnék, törvényes szempontból akarom a dolgot tekinteni.

Az országgyűlés mikénti összejövetelét illetőleg azt hiszem, senki sem tagadhatja meg a nemzettől azon jogot, hogy mihelyt neki a mód erre megadatott, országgyűlési képviselőket választhasson, országgyűlésbe összejöhessen, mert azt hiszem, hogy a fejedelmeknek adott összehíhatási jog nem foglalja magában az országgyűlés-tartóztatás jogának megadhatását, vagy felfüggeszthetését: hanem csak az ezen jog gyakoroltatása idejének kitűzését, sőt e tekintetben is általánosságban a törvények intézkedtek. A jelen tényleges hatalom részéről szétküldött regalisokat nem tekinthetem az összejövetési jog, hanem csak az összejövetési lehetőség megadónak, és pedig nem csak azért, mert a hatóságok valamint szervezkedésük-nél kimondák, hogy ezt nem a 20-ik octoberi diploma, hanem mert az lehetővé tette, a törvényes alapon kívánják eszközölni, épen úgy nyilváníták, midőn a képviselőválasztásokra a szükséges előintézkedéseket megtették, hogy ezeket nem a regalis, hanem az 1848-ik évi törvények alapján teszik, sőt némelyek a regalisok szétküldését be sem várták; hanem főleg azért, mert mind az 1848-ki IV. t. cz. alkotásakor csupán törvényes fejedelem jogának tartották és tarthatták az országgyűlés összehívását, de e joggal egy még nem törvényes hatalmat fölruházni bizonyosan nem akartak, hogy a mai tetteges hatalom pedig mily messze áll még attól, hogy törvényes legyen, ezt maga az indítvány legjobban bebizonyítja. Annak tehát, hatalma igenis, de joga az összehívásra nem lehet.

Igaz, hogy a tetteges hatalom egyedül képes az abnormis helyzetet törvénytényé változtatni, de ezt csak az által teheti, ha törvénytényé lesz, mert a nemzet eleitől fogva a törvényes téren akar állani. A békés orvoslás tekintetében pedig annyi és oly határozottan előzékeny lépéseket tett, hogy e tekintetben a nemzetet mulasztással vádolni, tulzás vagy mit hasonlólag tesznek némely ellencink, forradalmi vágyakat szemére vetni bizonynyal nem lehet.

Lássuk e tekintetben a helyzetet.

1849-ben márt. 5-én most is uralkodó ausztriai császár ő felége szétlépte a kétoldalu szerződéseket, szétlépte a pragmatica

sanctiot, mert megsemmisítette az általa biztosított magyar alkotmányt, feldarabolta az országot, fegyverrel igyekezett azt meghódítani.

Ennek folytán ugyanazon év április 14-én a nemzet is megsemmisíté a kétoldalu szerződésnek, melynek érvényére az, ki már maga részéről szét tépte volt úgy sem hivatkozhatott, őt kötelező részét. A fegyver hatalmának kellett döntenet, s mert a harc koczkája idegen hatalom beavatkozása folytán az osztrák fegyverek részére dőlt el, következett a 11 évi kormányzat, nem a kötések, törvények, hanem egyedül a hódítói jog fegyveres erő alapján.

Mindnyájan tudjuk mi lön e kormányzat eredménye : elszegényedése a népeknek, elszegényedése az államnak, bonyodalmak benn az országban, a tekintély lesüllyedése a külpolitikában, s végre egy alig pár hónapig tartó háboru után egy szép tartomány elvesztése, a roppant, a minden áldozatokkal fentartott hadsereg vitézsége daczára.

Át kelle utoljára látni, hogy az eddigi uton tovább haladni nem lehet, és sok vajudás után megszülemlett az october 20-ki diploma. A nemzet látta bár, és meg is mondta, hogy ez még épen nem ősi alkotmányának visszaállítása, hanem ellenkezőleg annak több sarkalatos részeiben új megsértése, mégis engedve a fejedelem bizalomra felhívó szavának, békülékeny szellemétől indittatva, hozzáfogott a szervezkedéshez s nem feledve bár, de fátyollal borítva a multakat visszaállott a szét tépett kétoldalu szerződések a *pragmatica sanctio*, vagyis az 1723-ik évi I, II. és III. t. cz. s az ezek folytán alkotott sarkalatos törvények által kijelölt tέρre, s a helyett, hogy a multakért szemrehányásokat tett, hogy igényeit tulfeszítette volna, nem kívánt semmit egyebet, mint hogy a tényleges hatalom is ismerje el az elsőben is általa szét tépett szerződések és törvények szentségét, álljon a nemzet mellé a törvényes alapra, legyen törvényes.

És mi lett mégis ennek következése ? Az, hogy a törvényes tέρén álló nemzet január 16-án e térrel anyagi erő által is leszorítással fenyegettetett, febr. 26-án országunknak az egységes Ausztriába beolvasztása kimondatott, törvényei folytonosan sértetnek,

honfitársaink azoknak ellenére elfogdosztatnak s az ország határain kívül bebörtönzöttek; legközelebb pedig a törvénytelen adó erőszakosan behajtatik.

Csuda-e tehát ily körülmények között, ha a nemzet azt kívánja a tényleges hatalomtól, hogy mielőtt őt törvényesnek elismerhetné, vele mint nemzet a törvényhozás terén érintkezhetnék, álljon törvényes alpra, teljesítse az örökösödését biztosító törvények által elébe szabott föltételeket. Vajjon nem akkor sértenők-e meg igazán a *pragmatica sancti*ót, ha annak egyik, — a minket kötelező — részét érvényben levőnek elismernők, a másik a bennünket biztosító résznek elismertetése nélkül. Nem tagadja azt senki, hogy a *pragmatica sanctio* értelmében az örökösödésnek megállapított első szülöttségi rendje szerint ugyanazon egy személyt illeti az uralkodás mind Magyarországon, mind az örökös tartományokban, sőt azt is elismerem, hogy ha a lemondások törvényes alakban törvényesen hozzánk megküldve lesznek, ezen személy, épen jelenlegi osztrák császár Ferencz József Ő Felsege, de tudnia kell mindenkinek ama feltételeket is, melyek mellett egyedül illehet valakit az uralkodás Magyarországon, s ha e feltételek mellőzésével ismernők el az uralkodói jogot; a magyar koronát tetteg alárendelnők az osztrák császárnak s azon következtetésre adnánk alkalmat, hogy ki ez utóbbit bírja, annak az elsőt is birnia kell, akár teljesítette a törvényes föltételeket, akár nem. Magunk rontanók le a *pragmatica sanction*ak az indítványban oly remekül kifejtett értelmét, két oldalra kötelező erejét, s valljon ha az európai diplomacia nem levén fölvilágosítva törvényeink szerint, irányunkban tévedett, az-e kötelességünk, hogy meghagyjuk e tévedésben, vagy az, hogy felvilágosítsuk, még pedig nemesak meddő óvások, hanem tetteinkkel is.

Óvásokban elég gazdagok törvényhozásaink és hatóságaink jegyzőkönyvei, de valljon aratott-e ezek által csak egyszer is állandó sikert nemzetünk?

Nem a lemondások törvénytelen voltára fektetem én a fősúlyt, midőn azt mondom, hogy ausztriai császár ő felségéhez felírunk nem lehet, mert magam is azt hiszem, hogy V. Ferdinánd király Ő Felsege minden koronáiról visszavonhatatlanul le akart mondani, s

bár előlegesen kívánom a lemondásokat törvényesekkel kieseríltetni, ezt könnyen eszközölhetőnek tartom. E téren tehát vitatkozni nem akarok, mert nekem sincs szándékomban helyzetünket újabb bonyoldalmakkal nehezíteni.

Azonban a fölírás lehetősége mellett a magyar közjog folytonos gyakorlatából fölhozott példák engem az ellenkezőről győznek meg.

II. Mátyás idejében Magyarország választó királyság volt még, habár választási joga a Habsburg ház tagjaira volt is szorítva, választó királyságban pedig az országgyűlést az interregnum alatt oly teljhatalom illeti, a minőt, hogy jelen országgyűlésünk gyakoroljon, nem hiszem, hogy valaki kívánatosnak vagy lehetőnek tartaná. Ezen eset tehát a jelen helyzetre nem nyújthat következtetéseket. III. Károly, midőn trónra lépett, nem helyezte volt magát kívül a törvényes téren, nem tagadta meg alkotmányunk érvényeit, II. Leopold pedig bár trónraléptét törvénytelen kormányzat előzte meg, valamint az nem az ő nevében, s nem általa gyakoroltatott, sőt a törvénytelen rendeletek egy-kettő kivételével már elődje által visszavonattak, úgy midőn maga trónra lépett, elsőbbben is a törvényes kellékeknek igyekezett eleget tenni, visszaállítá a törvények uralmát s összehíttá az országgyűlést. I. Ferencz trónralépte és megkoronáztatása pedig a már akkor érvényben levő 1790—91-ki III. t. cz. rendelkezése szerint történt, mely t. cz. meghatározza, hogy a trónra lépő fejedelem magát hat hónap alatt megkoronáztatni tartozik, s ugy hatalmazza föl őt a fejedelmi jogok egy részének, de csak törvényeink értelmében s alkotmányunk szerint megkoronáztatása előtt is gyakorolhatására. Mindezen fejedelmek tehát a törvényes téren állottak, midőn hozzájuk fölíratok intéztettek.

Nem látom mind törvényes lehetőségét, mind szükségét annak, hogy a még nem koronás fejedelemhez felírás intéztessék, épen a koronázási hitlevel elkészülbetésének érdekében is, de a fentebbi példákra utalva azt kell elvárnom, hogy a tényleges hatalom álljon a törvényes tésre, mint az idézett fejedelmek állottak, s ha ezt, a miben lehet — mert a hat hónapi törvényes időt már meg nem tarthatja, megteszi, nem akadékoskodva a lemondások helyrehozható

törvénytelenységében, nem akarva kihuzni a 12 évi s még ma is folytatott törvénytelen uralkodásból kihuzható következtetéseket, magam is felírásra fogok szavazni; de addig míg ez meg nem történik, nem.

A szabad angol nép példája csak az esetben, ha az uralkodó a törvényes térre állott, lesz reánk alkalmazható, mert míg ez meg nem történt, bármennyire hivatkozzunk is törvényeinkre, feliratunk nem lesz egyéb, mint ezen a tényleges hatalom által el nem ismert törvényeink érdekében kifejezett kérelem.

Arra, hogy kit akarok a határozat által kötelezni, egyszerűen azt felelem, hogy senkit sem. Határozatot ohajtok hozatni azért, mert a fentebbiek szerint meggyőződéseim, hogy felirunk nem lehet, a manifestumra nézve pedig osztom indítványozó véleményét. Határozatban lehet tehát egyedül elmondanunk azt, mit elmondani szükséges. Valóban csudálkozom azon, hogy a törvényekbezi ily szoros ragaszkodást hogy lehet a törvényes alapokon békés kiegyenlítés gátjául tekinteni, s még annyival inkább valamely forradalmi irányu lépésnek tartani, midőn forradalmat, mindig és egyedül a törvények áthágása által lehet előidézni. És valóban átkos forradalmat akkor, ha ez átlépés hátrafelé történik.

Az országgyűlés működésének megkezdését nem az által nehezítjük, ha határozatot hozunk felírás helyett, mert magának az osztrák kormánynak félhivatalos nyilatkozatai megmondják, hogy e tekintetben minden attól függ, ragaszkodunk-e az 1848 ki törvényekhez. Erre nézve pedig mindnyájan egyetértünk. A tényleges hatalom tudja mik törvényes igényeink, s alig képelem, hogy hinni lehessen, miszerint ha azoknak eleget tenni ohajt, a határozat ebben gátolhatná, ha pedig eleget tenni nem akar, a felírás erre birhatná.

Senki jobban nem ohajtja, mint én a Horvátországgali s a különböző nemzetiségekkel félreértések kiegyenlítését, senki jobban nem ohajtja, mint én, hogy mindaz, mit érdekükben tenni akarunk, mielőbb valósággá legyen; de ha az izgatás köztök ezélotzatik; — ennek utját a felirat által elválni nem fogjuk, az ellenében nincs más fegyverünk, mint irányukbani testvéries szándékunknak minden alkalommal szavakban s tettekben kimutatása, nem lehet másban

reméllenünk, mint abban, miszerint tudják ők, hogy ha néha ígéreteinkben fősvények valánk is, azoknak megtartásában mindig igazak voltunk. Míg a tizenkét év előtt ontott vér eredménye más irányban felnyithatta szemeiket.

Távol vagyok én attól, hogy a törést előidézni ohajtánám, de nyugodt a felől, hogy ha az mégis bekövetkeznék, törvényeinkhez ragaszkodásunk miatt fog bekövetkezni, s nem hiszem, hogy csak megkísérteni is lehessen elhitéését annak, hogy a törésnek azért kelle bekövetkezni, mert határozatban fejezzük ki kívánatainkat.

Bátornak de nem vakmerőnek, ovatosnak de nem gyávának kell lenni politikánknak, ezt mondtam én nem régebén, s a legnagyobb örömmel tapasztalom, hogy a tisztelt indítványozó velem e tekintetben egyetért, helyesen adta ő elő a vakmerő politika veszélyeit, helyesen választja el a személyes és politikai gyávaságot egymástól, igen szépen — úgy hogy szebben nem lehet — jellemzi a honfi kötelességet, kockára tenni mindent a hazáért, de a hazát nem kockáztatni soha.

Érzem azt s helyeslem is ama nehéz kötelességet, visszafojtani az elkeseredett lélek feljajdulásait, mérsékelni az oly méltó harag fellobbanásait, s tenni nem azt, mire ezek ösztönöznenek, következtetni a tényleges hatalom eljárásából, nem azt mi logikai következése volna, hanem a törvényt véve fel egyedüli fegyverül a visszafojtott szenvedély nehéz lélegzetével ugyan, de a haza érdekei által parancsolt mérséklettel és nyugalommal mérlegezni az eshetőséget, de épen ezért, valamint, nem akarom az általam ajánlott politikát, mint az egyedüli bátrat feltüntetni, abba sem egyezhetem bele, hogy valaki az ovatosságot s saját politikáját kizárólag a nemzetének tekintse. Érzem, tudom, hogy izgalmas időkben könnyű csalatkozni a közvéleményben, épen azért, bár az az általi elismertetést, a tiszta honfiszándék s a hazafitt egyedül kívánatos jutalmának tekintem, lelkiismeretemet, mert nekem is ez legjobb barátom, óhajtom követni mindenkoron, s épen azért, mert lelkiismeretem csak úgy lehet nyugodt, ha a törvényes tért a csorbának árnyékától is megőrizni igyekeztem, mert ezt csak úgy hiszem elérhetőnek, ha határozatba foglaljuk azt, mit elmondani akarunk, mert ezt még kevésbé tartom forradalmi lépésnek,

mint a felirást, mert forradalmi lépés minden, mi a jogkörön kívül, s annál átkosabb, ha hátrafelé történik — egész lelki nyugalommal a háttérre szavazok, s jöjjen bár ellentétbe a ház, vagy mit ugyan alig hinnék, az összes haza közvéleményével, a teljesített kötelesség érzetében fel fogom lelmi nyugalomomat, fel még azon esetben is, ha mások is, mint ezt indítványozó sejteni engedé, hibásan, tévedten e politikát a szenvedély s a gyűlölet politikájának, a békés kiegyenlítés gátjának tekintenék, holott ez a szoros törvényesség politikája; szenvednem kellene nem ugyan ezen politika, de félremagyaráztatásának következményeit.“

Erre Szalaly László.

„Midőn majdnem negyedfél századdal ezelőtt Magyarország az ausztriai tartományokkal közös fejedelem által tartós érintkezésbe jött, házi családi politikánál egyebet nem ismertek Nyugateuropa hatalmasságai. I. Ferdinánd a családfejtől, V. Károlytól vett irányt, tőle, ki házának érdekében vélt eljárni, midőn a spanyol tartományok ősi jogainak lenyűgzésével építette fel monarchiáját.

Károly halálával a burgundi örökség s azzal a célbavett világmonarchia, mely, mint ilyen, nemzeti jogok tiszteletbentartásáról semmit sem tud, a császár fiára, nem a császár testvérére szállott; de azon körülmény, hogy Ferdinánd a római sz. birodalom élére helyezkedhetett, melylyel a dominium mundi-féle ábrándok szintén elválhatlan kapcsolatban állottak, ezen körülmény s a ház érdekeit legyező és mégis félreértő által elégségesek voltak, vele törekvéseit Magyarország önállóságának bénítására folytattatni. Így történt, hogy tanácsosai nem késték felállítani az elvet: „hogy Magyarországot hasonlatossá kell tenni a ház egyéb tartományaival“; ezen elv pedig századokon át ennyit jelentvén, hogy tehát Magyarországot meg kell fosztani önállóságától, — természetes, hogy atyáink a bécsi tanácsosok ellen, kik fonák rendszerök érdekében, folyvást a magyar korona függetlenségének veszedelmes voltát insinualták, már korán gyűlölettel viseltettek; valamint sajnálatos ugyan, de megbocsátható, hogy a magyar ember, látván, miszerint ama tanácsosok feles számmal németek voltak, hébekorban hajlandóságot tanusított, gyűlölködését magára a német fajra is kiterjeszteni.

A rendszer folytattatott századokon át, s majdnem mindig nem magyar tanácsra. Ha ezen tanácsosok a veszedelem órájában átlátták eljárásuk visszásságát; ha a duló tűz lángjánál megnyílt szemök; ha, például, a bécsi békét meg lehetett kötni; ha az 1608-ki koronázás előtti törvényczikkelyeket meg lehetett hozni; ha a linezi békepontok törvénybe mehettek; ha mód volt, elvül felállítani, hogy a magyart nem az a sanctio pragmatica kötelezi, melyet III. Károly 1713-ban a Geheimrathsstüblben néhány himvarrásos uri köntös előtt leolvasott, hanem az, melyet *do ut des, facio ut facias* formában tíz évvel később a pozsonyi országgyűlés alkotott meg; ha 1791-ben II. Leopold ezen sanctio pragmatica bővebb magyarázására kimondhatta: „hogy Magyarország a kapcsolt részekkel egyetemben szabad ország, összes kormányzatára nézve független, saját megállással és alkotmányával bíró; ha, végre ezen tanácsosok nem vették ki V. Ferdinánd kezéből a tollat, midőn az 1848-diki törvényeket aláírta, — tették ezt, hagyták azt megtörténni, kénytelen kellett, s mindig azon mentalis reservatával, hogy annak idején reagálnak majd amugy hatalmasan az absolutismus érdekében a szabadság ellen, a németiség érdekében a magyarság ellen.

Restellem, hogy a németiséget az absolutismussal egyszerre kell említenem, s nem szeretnék félreértetni.

Én a német faj ellen egyáltalában nem viseltetem ellenszenvvel, sőt én sympathiával vagyok iránta.

A közelebb lefolyt évben, midőn a kibékülés, a testvériül fogadás annyi ünnepeit ültük, midőn mi a szerbeket, a horvátokat stb., s a szerbek, a horvátok meg minket testvérekül fogadtak; fölmerült künn a német birodalomban a kérdés, hogy mikor fogják már valahára az országukbéli németeket is testvérekül fogadni a magyarok?

Nem felelt rá senki, mert a kérdés kissé bárgyu kérdés volt.

Hogy is lett volna szükség köztünk s közöttük ilyes bűnbánati ünnepélyre, mikor a hazánkbeli németajkuak soha sem szüntek meg testvéreink lenni, ők, kiknek soha sem jött eszökbe sonderbundot képezni a magyar államban, kik veliünk működtek mindig, még 1848-ban is, Pozsonytól Fehéregyházáig, Csáktornytól Bártfáig; s

kik most is, lelkünk örömére, egyetértének velünk a magyarföld minden életkérdéseire nézve.

Én sympathiával viseltetem a német nemzet iránt, mert tanuja voltam, mint a magyar királyi kormánynak képviselője, azon lelkesedésnek, melylyel a német birodalmi gyűlés az 1848-diki Magyarországot üdvözölte; s én számot tartok e lelkesedés megújulására, mihelyest az összes német birodalom küldöttei ismét együtt lesznek, — Isten vezérelje őket célra szerencsésen!

De van a német társadalomnak egy kórságos rétege, melyről böszság nélkül nehéz, lehetetlen szólani, mert ez uszítja föl folyvást ellenünk a monarchia német tartományainak közvéleményét, holott ez, mert e tartományok lakosai ismerik jogainkat és ismerik szükségünket, máskülönben mellettünk nyilatkoznék.

Egyik földijök, Lichtenberg, azt mondá magáról: hogy neki olyatén kórsága van, melynélfogva minden virágból, melyet ujjai közé veszen, a lehető legnagyobb mennyiség mérget facsarja ki saját magának megétetésére. S azok a német államférfiak, kik nem tudnak kicsi státusaikban megférni; kik még Poroszországot sem tartják eléggé nagynek, hogy méltó volna érette fáradozniok; kiknek csak Austria nyujthat elégséges tért organizálási viszketegök foganatosítására; s kik ha ide érkeznek, nagy mohón áttanulják a staatsministerium registraturájának, a Wessenbergeknek és társaiknak ellenünk irányozott emlékirataikat, — ezen uri emberek, mondom, ha ujaik közé foghatják a nemes virágot, Magyarországot, annyi mérget sajtolnak ki kórságukban belőle, mennyi elégséges, őket is, minket is megrontani. S e gyűlöletnek főoka miben rejlik? Politikai tudatlanságban. Ha áll a deák közmondás: *Ars non habet osorem nisi ignorantem*; állani fog az is: Magyarországot csak az gyűlöli, a ki nem ismeri.

Ezen tudatlanságból származik első sorban, hogy az illetén tanácsosok a dynastia érdekében vélnek eljárni, midőn mindenkép azon vannak, hogy Magyarország a maga saját életét ne élhesse, hogy az ut verőfényes oldaláról leszorítottassék az árnyékba; szítván ez által éppen azt, mitől méltán tartanak: a separatismust, s veszélyeztetvén ez által éppen azon elvet, melynek szolgálatot akarnak

tenni. Ilyes főben keletkezett kétségkívül ama Reichsrath első esirája is, melybe bennünket meghivnak, s mely ellen — mint Deák Ferencz képviselőtársunk kimerítőleg előadta — a sanctio pragmatica s ez által szentesített personalis unio nevében felszólalni főfő kötelességünk.

Hallom az ellenvetést — nem e háznak padjairól, hanem a bécsi bureaukból — hogy a personalis unio a mily rideg, oly természetlen.

Én nem hiszem, uraim, hogy azt ridegnek lehessen mondani, a mi az országot s a dynastiát együtt és összetartja, a mi nem hagyja őket külön válni; én nem hiszem, hogy ridegnek mondathassék az, mi nemcsak hiven tölteti be velünk kötelességeinket a testvérnépek iránt, de ezeknek érdekében, a mindig nélkülünk s nem ritkán ellenünk szerződött terhek arányos részének elvállalására is indít bennünket.

S én természetlennék sem tartom e köteléket, ha az első lépést követi a második, ha — a minék be kell következni előbbutóbb, s mi úgy a nemzetnek mint a dynastiának üdvére fog lenni, — ha a monarchia sulypontja Magyarországra helyeztetik át.

1806-ban, midőn a monarchia nem volt nagyobb veszedelemben, mint jelenleg, még Gentz is úgy vélekedett, hogy a főhatalom székhelyéül Magyarország metropolisát kellene választani. Magyarországból és Magyarország által összetartani a mi összetartható, megszerezni a mi megszerezhető, — ilyes irányu politika volna a jelen európai fejlemény közepette nemcsak magyar, hanem dynastiai politika egyszersmind. De ilyes politikához, — mert nem traditionalis alapon nyugvó, — természetesen szükséges az eltökélés: szakítani a korhadtnak bebizonyult iránynyal, a német imperatori reminiscenciákkal és aspiratiókkal, a Römerfahrtnal s mi ennek helyébe léptettetett, az Olaszországbani beavatkozással; szükséges: bűnbánattal, vagy legalább szerénységgel megemlékezniök a bécsi bureauknak, hogy ők tizenkét éven át olyas kormányrendszereket koholtak, melyeket most magok is absurdusoknak hirdetnek, s hogy tehát már ennél fogva sinesen hivatásuk Magyarország számára egy ujat koholni; szükséges mindenekelőtt az akarat: Magyaror-

szágra támaszkodni; a korona nem-magyar tanácsosai pedig — úgy látom — az izzó parázsra is inkább támaszkodnak, mint reánk.

Innen van, hogy az ország integritásának helyreállítását ellenzik. Országgyűlésre hivattunk össze, koronázó országgyűlésre, — s ime Erdély, Fiume, a kapcsolt Részek ninesenek meghiva. Mellőzöm Erdélyt, melynek meg nem hivatása, mint a hétfői ülésben szabatosan megjegyeztetett, nem a királyhágóntuli részek visszakapcsolásának elmulasztását, hanem azoknak újabb elszakasztását foglalja magában; de néhány szót akarok tenni Fiuméről, és a kapcsolt Részekről.

Bécsben, mint amugy mellesleg tudomásunkra juttaták, az a nézet, hogy Fiume meghívásának ügye hadd maradjon függőben, míg mind a magyar diéta, mind a horvát gyűlés nyilatkozni fogtak iránta. — A horvát gyűlés nyilatkozatának bevárására nem volt semmi ok, mert annak Fiuméhez semmi köze; Fiumének ott ninesen helye; Fiume valahányszor oda meghívott, mindannyiszor tiltakozott e meghívás ellen; óvást tett mindjárt az első alkalommal, nyomban bezzikkelyeztetése után; alig kapcsolattott vissza, s már óvást tett ismét, ötvennégy év óta tiltakozik ezen eljárás ellen, mert a kísértések, a csábítások, ugyszólván az nap vették kezdetüket, melyen széket fogott közöttünk, természetesen a horvátgyűlés nyilatkozatának bevárására nem volt semmi ok, a magyar országgyűlés pedig, ime nyilatkozik. Járjanak el kötelességökben a korona tanácsosai, s eszközöljék haladéktalan meghívását. Horvátországnak ninesen több joga Fiuméra, mint a mennyi joga volt a Muraközre, azaz: egy szikra joga sincs reája. Adassanak ki tehát számára a regalisok, igtattassék vissza tisztébe az 1848-ki kormányzó, s bizassék meg a kerület visszakapcsolásával. Ő méltó utóda a Majláthoknak, Pászthornak, Szapárynak, Klobusiczkyknak, Ürményinek, kik szakadatlan sorban versent működtek, a quarneroi öböl lakosaival mindinkább megszerettetni a magyar nevet, s kiknek részben köszönhetjük, hogy Fiume annyi lelkesedéssel viseltetik irántunk, s hogy egész Zenghig magyarérlzelmű a tengermellék.

A kapcsolt részeket mi illeti, nézetem szerint is ki kell mondanunk készségünket, — ha a horvátoknak úgy inkább tetszik —

egyelőre nem az 1848-ki törvényekféle horvát gyűlésnek köveit közöttünk fogadni, hogy az uniói értekezlet megnyilhassék. Akarnak-e a szlavoniai megyék, ezentul mint Horvát-Szlavonország gyűlésének mandatáriusai, vagy pedig ellenkezőleg mint egyes megyék országgyűléseinken képviseltetni, — neveztesenek aztán akár magyar, akár Magyarországhoz tartozó, szlavoniai megyéknek, — mind három elnevezésre van előzmény — az majd megválík amaz értekezlet alkalmával, s ennek árbiterei nézetem szerint kirekesztőleg a szlavónok legyenek.

Dalmatiára nézve — hallottuk, olvastuk, hogy ez a Horvátországgi unio ellen tiltakozott mind Zágrábban, mind Bécsben; tiltakozott annál fogva, mert még nem látja, hogy Zágrábban valóságos unióra akarnak Magyarországgal lépni, Dalmatia t. i. mint régebben, ugy most is Magyarország által akar Horvátországgal uniótlatni, nem pedig Horvátország által Magyarországtól disuniáltatni. Dalmátia mihelyest a campoformioi béke következtében az uralkodó házhoz került, hűséget fogadott I. Ferencznek, mint magyar királynak. Symbolice tehát már ekkor uniótla magát velünk. Kezembem volt egy sebenicói patriciusnak, Draganics Kázmérnak, a magyar történetíróhoz, Koller Józsefhez Sebenicóban, 1797. jul. 27-én adott levele, melyben írja: „A közelebbi mult napokban mutattam be megbízó leveletem Zenghben, mint hazámnak küldötte, és letettem a köteles hűségi esküt a császárnak, mint Magyarország királyának. A császár — folytatja a levél — még nem határozta el magát nekünk megadni „az általunk annyira kívánt magyar kormányt, melynek kieszközlésére hazám által követil fogok küldetni Bécsbe, ott mind ezen kormány megadatását, mind régi szabadítékaink megerősítését szorgalmazandó.“ S 1797. octoberben csakugyan Bécsben volt az illető küldöttség. Nem tudom, mily válasz adatott legyen nekik, de nem hiszem, hogy a válasz elutasító lett volna, s annyi bizonyos, hogy a magyar rendek is részökről a campoformioi békekötés következtében, nem késtek Dalmatiának a magyar koronához visszacsatoltatását sürgetni; sürgették pedig Dalmatia összes értelmiségének osztatlan sympathiájától kísértetve; sürgették, a nélkül, hogy a horvát rendeknek, akár a magyar országgyűlésen,

akár saját gyűléseiken eszökbe jött volna, ezen eljárás, mint olyas ellen, mely nekik praejudiciosus, felszólalni. Az 1802-ki országgyűlés irományaiban nem a horvát, hanem a magyar gravamenek között találjuk Dalmatia visszakapcsoltatásának elmulasztását: „Dalmatia azon részeinek — mond a harmadik gravamen — melyek még Zsigmond király idejében elszakítottak, most pedig a békekötés által az uralkodó házra visszaestek, a hajdani testhez tehát a szentkoronához, ugy kívánván ezt a koronázási oklevél, visszakapcsoltatását annyival is inkább közakarattal kéri az országos rendek, mivel az ország ősi jogait az egyházi méltóságok czimzetes adományozása által föntartotta folytonosan, amaz időtől kezdve egész a jelenkorig.“ I-ső Ferencz pedig ekkor csakugyan ki is mondá elvileg a visszacsatlást. „Dalmátiát illetőleg — így hangzik az 1802. october 17-én kelt királyi leirat — megismeri Ő Felsége, hogy az a szent koronához tartozott; minthogy azonban annak Magyarországgal összekapcsolása fontosabb dolog, semhogy a külügyek jelen állásában mostanság elintéztethetnék, Ő Felsége bővebb megfontolás után fog iránta határozni.“ Az 1806-diki pozsonyi békekötés Dalmátiát francia kézre juttatván, az incorporatio elmaradt; de 1825-től fogva valamennyi országgyűlés követelte az elvül már elfogadott visszacsatolás tetteleges végrehajtását; az 1830-ki pedig az elszakasztott részeknek, tehát Dalmátiának is visszakapcsolása iránt épen választmányt decretált. Az ügynek ez állásában én e viszonyt, midőn készségünket nyilvánítjuk a horvátokkal egyezkedésre, felemlíteni akartam, mind jogunk fentartására, mind a végett, miszerint Dalmatia tudhassa, hogy mi őt édes mienknek ismerjük s ennél fogva készek vagyunk, irányában mind azon kötelességek teljesítésére, melyekkel a mieinknek tartozunk.

Azon kezek, melyek az ország integritásán ejtettek sebet, az ország összes alkotmányát is feldúlták, s e tekintetben is még távolról sincs helyreállítva a törvényes állapot. A magyar miniszteriumot s a sajtóügyet tárgyazó 1848-diki törvények felelevenítése nélkül alkotmányos állásuuk valóságos guny; az ezeket pótoló institutiók egyike, azon absolutistikus államböleseség maradványa, mely, mint Fox egy ízben mondá, azokat, kik által gyakoroltatik,

örültekké, azokat kik fölött gyakoroltatik, hülyékké teszi; a másik pedig, mint 1848 előtti viszonyok organuma, nem fér meg a parlamentararis kormányval.

De nem elég az 1848-diki törvényeket életbeléptetni; szükség azokat, mennyiben a polgárok teljes jogegyenlőségét nem mondának ki kellő szabadsággal, pótolni. Istennek nincsenek többé választott népei: övé az egész emberiség. Ő ezt nem osztályozza úgy, hogy az egyiknek a szabadság jusson osztályrészü, a másiknak a járom; hogy az egyiknek halántékai körül polgári eserág szövődjék, a másiknak homloka föld felé görnyedjen. Nem szabad tehát egy népiséget sem azon eszközöktől megfosztanunk, melyek elkerülhetlenül szükségesek, hogy mind emberi, mind egyéni hivatásának teljes öntudatára jusson; s az utóbbinak elérésére majdnem egyedüli eszköz a nyelv. Ennek használatára tehát minél tágasabb tért kívánok nyitni a Magyarországon lakó valamennyi népiségeknek, csak az ország egysége ne menjen veszendőbe. Élesebb szemek, mint az enyéim, talán már látják közeledni az időt, midőn e föld, melyet eddig Magyarországnak neveztünk, nem tudom miféle dunai közbirodalom részét fogja képezni; én még nem látom, s mindenesetre ráma nélküli kép formájában fognám láthatni, melynek tárgyai, színei egymásba folyván, nekem bizony csak a chaost tüntetnék elő. Az a Magyarország, melynek én, mint eddiglen, úgy ezentúl is egyik gyenge, de hí napszámosa fogok maradni, szent István Magyarországa, ezerévi történelmének és jogéletének rámájában; e keret oly nagy, hogy miatta nyomás egy népiséget sem ér, s azért nincs is ok rést nyitni e keretben, egyes részek kihullatására. De az ország egységén, mint sine qua non condition belül kész vagyok minden népiség jogainak teljes megismerésére. Kész vagyok továbbá, valamint minden népiségnek, úgy valamennyi hitfelekezetnek is politikai jogosultságát megismerni, a politikai jogokat valláskülönbség nélkül minden honfira kiterjeszteni. Kész vagyok ezekre nemcsak azért, mert az emberiség, az igazság parancsolják, hanem azért is, mert a politika tanácsolja.

Szemefényét nem szereti inkább a magyar, mint függetlenségét; s méltán. A függetlenség dicső, megbecsülhetlen dolog; de van

egy igen veszedelmes neme a függetlenségnek: az elszigeteltség, az izoláltság. Az izolált ember is amugy istenigazába független, nem érintkezik senkivel, sem jobbról, sem balról, sem alulról, sem felülről: nem függ ő senkitől, de nem is támaszkodhatik senkire. Mi tehát vigyázni fogunk, hogy midőn függetlenségre törekszünk, izoláltságra ne tegyünk szert, a függetlenség azon gyilkos nemére; melyben elvész okvetlenül, ki az európai solidaritást kifejejti a calculusból. Az európai solidaritás a teljes jogegyenlőséget tűzi ki iránytűül, mint más államoknak, úgy a miénknek; hozzuk tehát törvényhozásunkat minél inkább összhangzásba annak elveivel, ha erkölcsi támaszát akarjuk magunknak biztosítani.

Ezeket óhajtván a ház által kimondatni, természetes, hogy én Deák Ferencz képviselő társunk indítványát egész kiterjedésében pártolom: pártolom formájára nézve is, hogy tudniillik felírásba, Ferencz József Ő Főlségéhez intézendő felírásba iktattassék jelen felszólamlásunk, iktattassék abba azon érvek alapján, melyeket a tisztelt követ, szónoklatának demosthenesi palástjában a ház elébe hozott. Az erőhöz, uraim, jól illik a mérséklet; a kettőnek egyesüléséből keletkezik a méltóság. S ne higyjük, tisztelt ház, — véghetetlenül kártékony volna, ezt hinnünk — hogy a szigoru törvényesség kirekeszti másnemű érveknek is tekintetbevételét, azaz: a jogi szempontnak más szempontokkal is párosítását. A természeti tudományok félszáznál több elemeket ismernek, de ezen elemek közül alkotó erővel magában véve egy sem bir, mindenik csak másokkal párosulás által válik termékenynyé. Ugy van az, az erkölcsi világban is. Nincs magasztosabb eszme, nincs rendíthetlenebb elv, mint a jog eszméje, a jog elve, de hogy termékenynyé, hogy élő törvényynyé válhassék, a magánjognak társul kell adni az aequitast, a méltányosságot; a büntetőjognak társul kell adni a kegyelmet; a közjognak társul kell adni a politikai böliseséget. Ezeknél fogva Deák Ferenczcel szavazok.“

Erre Várady Gábor:

Az indítvány lényegéhez nem kívánok szólani, mert azok után, miket Tisza Kálmán tisztelt képviselőtársunk előadott, csak ismétlésekbe esném; az indítvány alakjához is nem azon reményben szólok,

mintha azokat, kik egyedül a felírást látják célravezetőnek s lehetségesnek, — az ellenkezőről meggyőzni képes volnék; hanem szót emelek csupán annak egyszerű kijelentése végett, hogy minél több okok hozatnak föl itt a fölírás mellett, annál szilárdabb lesz keblemben a meggyőződés, hogy e háznak jelen helyzetében mást, mint határozatot hozni nem szabad, de nem is lehet.

Nem szabad, mert az erdélyi vármegyék, Horvátország, a fiu-mei kerület, a horvát-, bánási- és szerémi végvidékek s a csajkások kerülete nincsenek ezen országgyűlésre meghiva; ezen testvéreinket pedig azon törvényes joggyakorlatból, hogy a nemzet kívánalmait velünk közösen együtt és egyszerre sorolhassák elő, — kizárni sem szabadságunkban, sem kívánságunkban nem áll.

De nem is lehet fölírást intéznünk a tényleges hatalomhoz, mert az 1848-ik évi III. t. cz. által meghatározott törvényes közegek hiányoznak; az pedig mind a ház tekintélyével, mind a parlamentáris forgalmakkal, sőt az 1848-ik évi országgyűlés alatt követett törvényes szokással is ellenkezik, hogy mi a fölírást — ha volna is kihez — minden törvényes közegek mellőzésével csak amugy póstán küldjük el.

Nem lehet az iránt aggódnunk, hogy mit fognak Bécsben vagy másutt mondani, ha mi — mint ezt a mélyen tisztelt indítványozó ur kifejezte — a tényleges hatalommal szóba sem állunk, mert úgy Bécsben, mint másutt jól tudják azt, miszerint az, ki szerződéskötési szándokát az october 20-ki diploma, a febr. 26-ki patens s a május 1-én mondott trónbeszéd által tudatja a nemzettel, az már világosan kijelentette, hogy a kétoldalú szerződés létesítése eszé ágában sincs.

Igen jól tudják Bécsben és másutt azt is, hogy midőn valaki egy kiskorival a kiskoruság világos tudása mellett kíván szerződni, ezt csak azon számításból teszi, hogy a szerződést a szükség pillanatában, már csak ezen oknál fogva is érvényteleníthesse. Es pedig, mi vagyunk mi az itt hiányzó testvér-vármegyék és társországok, és a független magyar miniszterium nélkül egyebek, mint szerződéskötésre képtelen oly kiskornak, kiket ezen állapotba maga az egyik szerződni kívánó fél szándékosan helyezett?!

A mélyen tisztelt indítványozó ur által hivatkozás történt II. Mátyás, III. Károly, II. Lipót és I. Ferencz korszakára annak beigazolása végett, hogy a magyar országgyűlés már több ízben intézett fölírást a meg nem koronázott királyhoz; ingyentelen nézetem sze-riint ezen korszakokra e tárgyban sikerrel hivatkozni nem lehet.

Nem azért, mert mindenik fejedelem a nevezettek közül a törvény tiszteletbentartásával vagy legalább ennek ígérétevel mutatta be magát a nemzetnek, sőt kettő közülök, az előd által elkövetett jogbitorlást s mint ez II. József kormányzása után történt — az alkotmány tetteges megsemmisítését azzal váltotta föl, hogy a törvényes állapotot és alkotmányosságot minden késedelem nélkül helyreállította. Most a dolog épen megfordítva áll.

De nem lehet azért sem hivatkozni az idézett korszakokra, mert az említett fejedelmek őszinte szerződési szándokukat azzal jelentették ki, hogy oly törvényes állapotba helyezték a másik szerződő felet, — hogy az törvényesen fölszólalhasson. De midőn jelen parlamentáris életünk nem egyéb galvanikus rángásoknál, midőn ezen csonka s mondhatni gunyos egybealkotás által szánkat betömték, a hallgatást valóban senkisémet veheti tőlünk rossz néven, annyi-
val kevésbé azon hatalom, mely beünket ezen némaságra kárhoztatott.

Nem lehet tehát e jelen esetben a historiára hivatkozni, mert nines benne egyetlen példa, hogy magyar trónörökös, ki a nemzettel paktálni vagy kibékülni akart, annak alkotmányozó gyűlését ily automatszerű siralmas állapotba helyezte volna.

Azonban, ha szabad volna is, ha lehetne is elmondanunk a tényleges hatalomnak azt, hogy mit követe lünk: ugy hiszem, hogy ezt tenni, bár szükség volna is reá, hasztalan, sikertelen munka leendene. Hisz föl sem tehetjük azon fejedelemről, ki Magyarország trónjára kíván lépni, hogy ne ismerné az ország alkotmányát, törvényeit. Hisz az oct. 20. diploma, a feb. 26. patens, a máj. 1. mondott trónbeszéd, mind meg annyi jog-és törvénysértések, melyekre nézve ismételve kimondatott, hogy azok megszeghetlen a lap-törvények és hogy azok császári hatalom teljes erejével fognak oltalmaztatni.

Mi neveltségeseznek tartjuk azt, ha a megyék egyhangu felirásai, a képviselők által megválasztatásuk alkalmával letett politikai hitvallás, az ország általános kijelentése daczára is akadnak emberek, kik hiszik, hogy mi a birodalmi tanácsba képviselőket fogunk küldeni; és mások ne tartsák magas fokú illusionnak, ábrándnak azt, ha mi fél év alatt három ízben egymás után tett ünnepélyes kijelentés daczára is elbirjuk hinni, hogy a fejedelmi adott szó kedvünkért megfog változtattatni?

Hogy ezt csak némileg is elhiessük, el kellene felejtenünk az adóhivatalokhoz, pénzügyi igazgatóságokhoz újabban intézett titkos és nem titkos utasításokat; el kellene felejtenünk az ezer irány és alakban terjedő s hivatalosan, mondhatni fegyveres hatalommal támogatott reactionarius izgatásokat s mindazon újabb cselekvényeit a bécsi kormánynak, melyek élénken emlékeztetnek bennünket, hogy itt ismét az 1848-ki dráma előjátéka kezdetik és hogy velünk gunyos bábjáték üzetik csak azért, hogy az anarchia és forradalom terére kényszerítsenek bennünket, mi azonban, úgy hiszem, nekik sikerülni nem fog.

Mélyen meghajlom én hazánk nagy fia az indítványozó ur azon tanácsa előtt, hogy nekünk óvatosaknak kell lennünk; azonban hittem szerint az óvatosság most abban áll, hogy a törvényesség, alkotmányosság védsánczaiból semmi lépés által ne engedjük magunkat kiszoríttatni; pedig ki leszünk ezen sánczokból szoritva, ha mi mint a kezünkben levő javaslatban foglaltatik, „Magyarország képviselői“ nevében emelünk szót, és ezen szót az austria császárhoz intézzük.

Aztán a jelen körülmények közt a nem törvényes alakbani cselekvés helyett nem tanácsosb, nem sokkal ovatosabb-e a törvényes téren megállás? A 11 év alatt következetesen követett bevárás-i politika folytatását kimondhatná óvatosság hiányának?

Az is mondatott a mélyen tisztelt indítványozó ur által, hogy „könnyebb most az indulatok árját követni, mint azt a hon érdekében esillapítani“, és így más szavakkal: könnyebb a határozat-hozatal, mint a felírás.

Tisztelt ház! Én nem ismerem a más terheinek súlyát, de azt

érzem, hogy a teher, melyet választóim vállaimra raktak, ez órában nagyon nehéz, s azt is érzem, hogy e terhen tetemesen könnyíthetem volna, ha magamat a felírás lehetőségéről meggyőzni képes lettem volna. Bocsássanak meg nekem azon mélyen tisztelt férfiai e háznak, kik a hongondok terheit nálam régebben, s az enyéimnél hasonlíthatlanul erősebb és avatottabb vállakon hordják, ha kimondom, miszerint emberi gyarlóságunknál fogva rendszeren a más terhét tartjuk könnyebbnek s a magunkét nehezebbnek. Én is könnyebbnek tartom azt, midőn egy stereotipszerű felírásban a már oly sokszor sikertelenül elmondott sérelmek elősorolása által az indulatok árjának, a fájdalom kitöréseinek út nyittatik, mondom könnyebbnek tartom ezt, mintha a fájdalmak árjait visszaszorítva — hallgatunk. Lehet azonban, hogy ezt csak azért hiszem így, mert a más terhéről van szó.

Az indítványozó pestbelvárosi tisztelt képviselő ur a merészséget is főlemlitette indokolásai sorában. Én a merészséget relativ dolognak tartom, ugyanazért nem vitatkozom a felett, hogy mi állunk-e a merészebbek sorában, vagy azok, kik a felírás mellett emeltek és emelnek szót? arról azonban meg vagyok győződve, hogy egy bizonyos foka nélkül a merészségnek, melyet azonban én hátorságnak szoktam nevezni, itt egyikünk sem jelent meg, mert a merészség — saját meggyőződésünket minden tétovázás nélkül kimondani — minden képviselőnek nélkülözhetlen kelléke. — Szerintem tehát nem az a kérdés, melyik a merészség, melyik az óvatosság politikája, hanem az, hogy mit diktál meggyőződése, azon meggyőződése, melyre választóim bizalmokat fektették.

Ezen meggyőződés nekem azt parancsolja, hogy egy határozatban fejezzük ki akaratunkat, a haza és e ház jelen állapotát; hiszen nem minden határozat parancsol vagy rendelkezik, van a határozatnak igen sok esetben negatív-jellege is — midőn az fejeztetik ki, hogy mit nem teszünk, és midőn ezen nem tehetés akadályai elősoroltatnak, mint például ez a jelen esetben történni fog.

Hogy ily határozatot hozhassunk, arra nem kell phisikai erő, nem tetteges hatalom, erre elég azon erkölcsi erő, mely kezünkben van; és a törvény, a jog, melyre e határozatot fektetjük, sokkal

nagyobb sikert fog nekünk biztosítani, mint a tetteges hatalomnak a szuronyok azon legioi, melyeket többé már nem övez körül a győzhetlenség nimbusza.

Megvallom, politikai téren semmitől sem tartok annyira, mint azon vádtól, hogy nem voltunk elég ovatosak, s hogy meggyőződésünk érvényre emelésével a hazát veszélybe döntöttük. Azonban én e részben is számot vettem magammal s a körülményekkel, s látom, hogy azon gondos orvosok, kik bennünket a haza bajainak gyógyítgatásában 300 éven át megelőztek, mindig attól féltek, miszerint a beteg oly veszélyes állapotban van, hogy a gyökeres orvoslást ki nem állja s meghal; ezen tartózkodás, ezen ovatosság jellemezte lépéseiket, mely az utolsó 300 év történelmén mint veres fonál szövődik át, a beteg azonban folyvást sinylett és szenvedett, most is sinylik egészen. Ezen 11 gyászos, de tanulságos év imé meggyőzött bennünket arról, hogy a beteg számtalan sebei és szenvedései daczára is, hála égnek oly életerővel bir, hogy a gyökeres orvoslást ennek minden következményeivel együtt elviseli; és hogy a bizonyos halálthozó hosszás betegségtől és palliativ gyógyítgatásoktól megszabaduljon, a bekövetkezhető újabb szenvedésekkel, az ellenségei által folyvást szövögetett ármányokkal, az átélt fájdalom ismét feltámadható ezreivel ereje, és igazsága érzetében istenben vetett bizalommal nyugodtan szembe fog nézni. Ezért én a felelőséget, hogy így és nem máskép szavazok, úgy itt, mint választóim s a késő nemzedék előtt tiszta lelkiismerettel elvállalom.

Erre Kubinyi Rudolf:

Midőn a ház asztalára letett felirati javaslat tárgyalásához gyenge szavammal járulok, nem azon szándékból teszem azt, hogy valamit ahoz tenni vagy abból elvenni kívánnék. Mert jól tudom, hogy a keservteljes évtized annyi fájdalommal tölté be keblünket, és annyi panaszra adott okot, hogy annak tökéletesen csak Isten a megmondhatója; és mert jól tudom, hogy 12 évi törvényszünet az országgyűlési teendők oly halmazát gyűjtötte össze, hogy a ki mindent elmondani akar, még az is kifelejthet belőle. Különben is első nyilatkozatunk, bár melyik alakba legyen az öntendő, az abban constatirozott állásunknál fogva nem lehet törvényjavaslatok fölter-

jesztése ; nem terjedelménél fogva és nem azért, mert azon vitatkozásra nincsen idő, melyet a teendők szabatos és meghatározott kifejezése mindenestre igényel, hogy azon borderövel birjon, melyre számít. A felszólalásnak haszna tehát abban van, miszerint úgy segít a dolgon, hogy a mi a feliratban csak megemlítve van, a discussio mezején nyerjen kiegészítést, s a ház nezeitéről a teendők körül, a hazát és külföldet bővebben felvilágosítsa. Ugyanazért, mert mindent elmondani nem lehet, mert úgy elmondani nem lehet, a hogy végérvényileg elmondva lenni kell, a dolgok lényegének tárgyalását a forma szárazabb kérdésére elszakasztva átvinni szerintem annyit tenne, mint működni azon elismert czél ellen, hogy a képviselők háza mig ideje van, a hazát és külföldet nézeteivel és szándékaival megismertesse.

Ilyen szempontból szabad legyen nekem a szerintem bevégzett remek mű keretéhez néhány arabeszket rajzolnom. Ha jogunk törvényességét többé meg nem támadhatva, azon kérdés tétetik : nem állott-e be nemzetünk történetébe azon pillanat, melyben saját érdekünk, a civilisatio szükségai, sőt maga az igazság tanácsolják engedni szoroson vett jogunkból és módosítani annak formáit ? bátran felelhetjük : ellenkezőleg azon pillanat állott be, melyben ősi törvényes jogunkhoz szoros ragaszkodást s azon formái legközelebb történt törvényes módosításának megtartását saját érdekünk, a civilisatio szükségai, maga az igazság nemcsak tanácsolják, de követelik. Avagy saját érdekünk és maga a szent igazság ellen volna az : hogy legszentebb kincseinket azon kezelés alól — melybe törvény ellenére jutott, s mely nem magunk, de a félvilág ítélete szerint rosszul gazdálkodott — megvédeni szentesített törvényeink paizsával akarjuk ? Avagy a civilisatio követelményeinek felelnék-e meg akkor, ha az előrehaladott kor igényeihez törvényesen idomított alkotmányformánkat szemünkre hányt ódon alakjába visszaterelni akarnók. Ha a természeti törvények valamely örök igazsága valamely positiv joggal küzdelembe jövé, elbukva is ujra fölemeli fejét, mig teljes, de biztos diadalát eléri, azt megértem — de, hogy egy eszme t. i. a heterogen elemek egysége, melynek általános érvét soha senki nem igazolta, sem el nem ismerte, mely elméleti tarthat-

lansága daczára is a gyakorlati megpróbáltatás kedvezményében részesült; midőn 12 évi teljes és korlátlan experimentatio után a nemsikerülés non plus ultrajának nemcsak bebizonyult, de bevallott, ismét apostolokra talál, ezt nem értem; de még kevésbbé értem azt, hogy midőn alkotmányos alapelveink megdöntésére ujból a keztyűt ő veti, s midőn ellenében mi szentesített törvényeinkkel magunkat csak védelmezzük, egyuttal a megtámadás bekövetkezendő vádjával üdvözöl.

Nem foglalhatom el az egész tért, melyet különben is betölteni képes nem volnék, értőbb és magasabb tehetségeknek engedvén által azt, egyedül a nemzetiségek méltányos kielégítése pontjához, mely a felirati javaslatban -- azon mérvben, melyben ott lehetett — említve van, jelen tárgyalások alatt pedig bővebben fejtegetve lesz, szabad legyen azon jóakaró reményemet kifejeznem, hogy a magyar korona külön nemzetiségei, midőn a közös hon önállósága s illető méltóságába visszahelyezése iránt ezennel a törvényesség harcát folytatják, küzdésünk nehezítése helyett velünk közremunkálni sietendnek, nem fogván kívánataik jogosságának ártani, ha a küzdés érdemét és az ügynek Isten segítette diadalát részvétlenségükkel nem kizárólagos sajátunkká teendik.

Ezeket a dolog lényegéhez előre bocsátván, a nyilatkozat formájához szólok kitelhető rövidséggel.

A fölírás ellenébe állított határozat mellett két fő érv küzd: egyik, hogy ebben nem rejlik semmi elismerés, — másik, hogy ez a törvényesség tere. Ha megengedném is, hogy a határozatban nem akar elismerés rejtőzni; de tagadom, hogy a felírás egyszersmind elismerés; mert bár mint gondolkodjam az elismerés különféle nemeiről, sehogy sem juthatok azon erdményre, hogy elismerése lenne az, midőn valaminek el nem ismerése az illetőnek nyíltan és határozottan megmondatik.

A mi a határozat törvényességét illeti, sajnálom, hogy ennek kellékeit abban mind formáját mind tartalmát illetőleg fel nem találhatom, nem hiszem, t. i. hogy az országgyűlés nyilatkozatának bármely uralkodóhoz, kivel érintkezni akar, vagy általában egy koronaörökshöz, a határozat lenne törvényes formája; tartalmát

illetőleg pedig ha a határozatban országgyűlés kiegészítésének, felelős miniszterium előleges alkotásának szüksége vagy kívánása fejeztetik ki, ha ezen tartalom mint törvényesen lehetetlent feltételező, absurdum lenni nem akar, ugy mindenesetre szinte törvénytelen lesz, mert oly cselekményeket kíván, vár vagy elfogad, a melyek saját kiindulása és nézete szerint, mint törvénytelen oldalról jövők, törvénytelenek lennének. Ugyanis miután törvényes királyunk 12 éve mult, hogy elhagyott s eltávozása óta a hat hónap bőven elmúlt, és miután az egyszer elröppent idő többé vissza nem varázsolható, lehetetlen lévén, hogy érintkezés nélkül nekünk hitlevelet aláírt s megkoronázott királyunk csodaképen magától teremjen, a merev törvényesség consequentiája szerint pedig felelős miniszterium nem koronázott fejedelemtől alakítva, országgyűlés nem koronázott fejedelem által összehiva és kiegészítve egyiránt törvénytelen, téve, várva és elfogadva.

Lehet-e ezt nekünk ignorálva arról beszélni, hogy a határozat mellett a törvény utján vagyunk, vagy még inkább, hogy azon megmaradva, a nemzet által előnkbe tűzött cél felé eljuthatunk?

Abnormis helyzetből kívánván normalis állapotba jutni, kiindulási pontunk nem lehet normalis; a határozati ut törvényességével tehát ámitjuk magunkat, és adósak vagyunk annak megfejtésével, hogy képzeljük a merev törvényesség consequens megtartása mellett lehetőségét azon állapot előidézésének t. i. az 1848-iki törvények teljes épségbeni helyreállításának, mely az összes hazának ohajtása, ránk nézve pedig parancsa. Minden oldalról így hangzik: 1848 egy hajszálig; tehát törvényes és koronázott fejedelemmel, mert az 1848-iki törvényekben ez is egyik nem vékony hajszál; ha a képviselőház csak törvényesen koronázott fejedelemhez irhatna, korona-jelöltekhez nem, hogy juthatna el a hitlevél kölesönös megalapítása, a király koronázása, és ezáltal a 48-iki törvények teljes épségbeni visszaállításához?

Jól tudom, hogy egy kerület nem egy megye, egy vagy két megye nem az ország, de a megyék összesége az ország, a haza; és ha a képviseleti rendszer alapján, nem tartozom figyelni a kerületre, nem a megyére, morális kötelességem figyelni az országra.

Az ország minden megyéje kívánta az országgyűlést és ettől várva alkotmányának teljes épségbeni visszaállítását, bennünket az uralkodó által kitűzött határnapra elküldött. Nem lehet kételkedni, hogy az ország tiszta fogalommal bir azon állásra nézve, melyet a tényleg uralkodó fejedelem a haza irányában elfoglalt; ezt tudva, ha a törvényességnek olyan értelmezését, milyen a határozat leüni kíván, osztaná, vagy hitte volna, hogy a tényleg uralkodó fejedelemmel és koronaörökösrel érintkezés nélkül magától támadható hitlevelet aláirt, és koronázott királyunk nincs, nem lehet vala bennünket ide küldenie. Érintkeznünk kell tehát, hogy jogos követeléseinket, az általa előlegesen teendők, a mi szándokaink s a hitlevél irányában tudomására juttassuk. Azt tartom, hogy fejedelemmel vagy koronaörökösrel a határozat nem módja az érintkezésnek; a határozat szólhat magának a háznak, és azon körnek, t. i. az országnak, melyből a ház alakul, azontul a ház vagy nyilatkozik vagy ir. Elismerve tehát, hogy ez a ház souverain, azt sem tagadhatom, hogy kit az európai diplomatia mint ansztriai császárt elismer, kivel szerződik és békét köt, bár nem koronázott magyar király, de császár és souverain. Ha tehát souverainek vagyunk, nem menthetjük fel magunkat a diplomatia azon szokásai alól, melyek mint ilyeneket köteleznek, s meg kell tartanunk azon formát és hangot, melyen egyik souverain a másikhöz szól.

Hogy Európa ránk tekint, nem hozom kétségbe, de hogy ki legyen elégitve azzal, a mit a határozat kifejez, hogy törvényes királyunk nincs, s alkotmányos jogaink csorbitva vannak, nem hiszem, mert hisz ezt már régen tudja és ellenkezőről meggyőzni talán akarva is alig bírnók; s a mit tudni akar, csak az, hogy a kiengesztelődés ki és mi n török meg?

Én azonban csak azt tudom, hogy ha az illető helyen jó szándék létezik, az ildomos küzeledés Isten és ember előtt nem ok azt megszüntetni; ha pedig jó szándék nincs, az ildomos küzeledés nem ok azt menteni, vagy épen igazolni.

Mind ezeknél fogva, miután az érintkezésben semmi jogfeladás nem lehet; különben vitás ügyben soha egy souverain a másikhöz nem szólhatna, miután a határozat a kizárólagosan igényelt törvé-

nyességgel nem bír, miután az érintkezést elzárva a czélhoz, a helyes törvényességhez juthatást elő nem segíti; azon törvényességi szempontból pedig, melyből keletkezik és melyre hivatkozik, következetességgel fel sem is tartható, miután végre ha érintkezési módnak vehetném is azon egyedüli előnyére, hogy — keserűbben építenem a czél elérése tekintetéből nem lehetne; én az indítványozó által ajánlott formához t. i. a felíráshoz járulok, azért, mert nem bírom elhinni, hogy az, kinek hazafisága és bölcsesége a dolog lényegénél legfényesebben beismertetett, ugyanazon dolog formájára nézve akár a hazafiság, akár a bölcsesség útján megtévedett volna.

Erre K u b i n y i F e r e n c z :

Válságosabb időben, szomorubb körülmények között, mint a milyenek most nehezednek országunkra, alig jött össze országgyűlés. Feszült figyelemmel, várva-várja a nemzet, sőt az összes mivelt külföld is, hogy kötelességiünknek eleget tegyünk.

Tizenkétévi szenvedés és mély hallgatás után, miután az abszolút hatalom által behozott központosítási rendszer önön sulya alatt összeroskadt, a megyék mint törvényhatóságok, eme védő bástyái alkotmányunknak, a tevékenység terére ismét fellépván, az 1847—48-diki törvényeket vették kiindulási alapul, s megkezdették működésöket, s ezt nekünk most hazafui kötelességünk az említett törvények alapján folytatni.

És mi nem is lehetünk gyengébbek a megyéknél, sőt nagyobb erkölesi tekintélyünknel fogva, erősebbek lehetünk. Ugyanazért törekedniünk kell, hogy alkotmányunkat visszaállítsuk, biztosítsuk s majdan, annak idejében, az 1847—48-diki törvényekben kimondott demokratiai elvek alapján tovább fejleszszük.

A ház asztalára letett indítványt, hozzátévén azokat is, miket Tisza Kálmán tisztelt követársunk előadott, magamévá teszem; s ez utóbbiakat főkép, nem csak az előterjesztett elvekre nézve, hanem szavaira nézve is.

A tárgyaknak nagy halmaza, mely az indítványban foglalatik, arra mutat, hogy rendkívüli állapotban vagyunk. De ezen abnormis állapot nem számítható be a mi vétkünknek, mert hiszen mi a XIX-dik század igényeit felfogva, békés uton idomítottuk, fejlesz-

tettük alkotmányunkat, hanem beszámítandó a dynastia eddigi háládatlan, mostoha eljárásának, s leginkább az ármánykodó, eselszövő, századok óta Magyarország gyengítésére, a nemzet elszegényítésére s a hitel megsemmisítésére törő osztrák kormánynak. (Fölkiáltások: Igaz! Helyes!)

Három tenyezővel állunk szemközt. Egy jószivü fejedelemmel ki megkoronáztatott, s következőleg törvényes királyunk — továbbá egy ténylegesen uralkodó, de ha fáj is, ki kell mondanom, presuntiv fejedelemmel, vagyis inkább főherezeggel. (egyhang: tényleg ausztriai császárral, s a mi uralkodónkkal is!) Igenis, uralkodónkkal, de míg V. Ferdinand királyunknak lemondása bebizonyítva, constatirozva nem lesz; mindaddig presuntiv fejedelemmel — mert azon privát családi szerződés, mely sarkalatos törvényeink ellen köttetett, minket nem kötelezhet. S végre szemközt állunk még a nemzetünk megsemmisítésére törekvő osztrák kormánnyal.

A 12 évi gyászos interregnumot eme privát családi szerződés idézte elő.

Előttünk fekszik az abdicationalis okmány — de ebben V. Ferdinand király csak az örökös tartományokról mond le, Magyarországról nem, — Ferencz József azonban nem csak azokat, hanem Magyarországot is elfoglalta, a helyett, hogy, mint az 1790. 3-dik t. czikk rendelí, kötelességét teljesítette volna, s összehívta volna az országgyűlést. De nemcsak eme kötelességét nem teljesítette, hanem központosítási rendszert állítván fel, mellözve a nemzet multját, tényleg be akart olvasztani a birodalomba, s felfüggesztette alkotmányunkat, mert tagadom, hogy de jure megsemmisítette volna. A *pragmatica sanctio* törvényeit sem sértette meg annyira senki, mint épen Ferencz József. Igaz, okt. 20-kán kiadott pátensében ígérte, hogy az alkotmányos térre lép, de ez csak ígérve van, szavát be nem váltotta. Addig, míg szavát be nem váltandja, míg alkotmányunkat, az 1848-diki törvényekkel együtt vissza nem állítja: addig diplomatiái összeköttetésbe nem tehetjük vele magunkat. Lépjen le az absolutismus teréről, alkalmazza magát szentesített törvényeinkhez, állítsa vissza felelős miniszteriumunkat, ismerje el Magyarországot függetlenségét, hívja vissza a magyar katonaságot, adja

át a várakat: ha ezt teljesítette, akkor álland a nemzettel egy téren, akkor kezdetjük meg vele diplomatai összeköttetéseinket. (Zajos éljenzés).

A remek művet, amaz, indítványt, mely előnkbe terjesztetett elveire nézve igenis pártolom: de megvallom, miként nézetem szerint az abdicationalis kérdés minden más tárgy elébe teendő. Az abdicatio jogi és alkotmányos szempontból tekintve, reánk nézve nem kötelező, reánk nézve semmis.

Ezen abdicatióban, mely 1848-dik dec. 2-kán Olmützban történt, V. Ferdinand lemondott az örökös tartományokról, vagy ha úgy tetszik, az osztrák birodalmi koronáról — de ez által még nem mondott le Magyarországra szent koronájáról, már csak azért sem, mert hittet, esküvel volt lekötöztetve; kitünő vallásosságánál fogva bizonyára ragaszkodik is hitéhez, esküjéhez, s így ő nem mondott le. De nem is lehetet lemondania egy kiskoru fejedelem javára, akkor pedig Ferencz József még kiskoru volt. Ily esetben öseink gondoskodtak a kormányzatról, a palatinust rendelvén gyámjoknak — mert már büles Salamon is mondotta: „Jaj neked ország, midön gyermekkirályod van!“ De a palatinus nem lehetett gyám, mert az országból eltávolítottatott. Egyébiránt az interregnum alatt nem is akart a trónról lemondani; — ezt mondották legalább. Annyi bizonyos, hogy mint Magyarország királya a magyar koronáról le nem mondott — s most Prágában van elhelyezve, a világtól elkülönözve, respective internálva. (Helyeslés. Éljenzés. Taps).

Említve van az indítványban, hogy a császári ezim 1809-től állván fenn, különbség tétetik Magyarország s az osztrák tartományok között. Ezt némileg támogatni kívánván, két példát vagyok bátor fölhozni: Károly császár, mint császár VI-dik, mint magyar király, III-diknak mondatott. Ferdinand mint császár I-ső, mint magyar király V-dik volt.

Első Ferencz császár, midön az osztrák császári ezimet fölvette, manifestumában kinyilatkoztatta, mikép ezen ezim Magyarországra nem vonatkozik — mert ez elválasztott, külön, független ország, — s ígerte, hogy Magyarország alkotmányát, valamint a magyar koronázást is fenn fogja tartani. Maga V-ik Ferdinand ki-

rály is megtartotta e különbséget. János főherceget ruházta föl teljes hatalommal az örökös tartományokban, István nádort Magyarországnban.

Van még egy szintén V-ik Ferdinánd király által kiadott diploma 1848-dik apr. 25-dikéről, mely az örökös tartományoknak alkotmányt ad, s két czikket foglal magában. Az egyik czikk ki mondja, miként az osztrák birodalomhoz tartozó tartományok egy feloszthatlan birodalmat képeznek, a másik czikk az alkotmányt foglalja magában, melyet V-ik Ferdinánd az örökös tartományoknak adott, de ebben Magyarországról szó sincs.

A lemondási okmány privat szerződés lévén, nem ruházhat jogokat az osztrák császárra, ki, a personalis uniónál fogva, egyszerűs mind magyar király. A dynastia nem volt jogosítva sarkalatos törvényeink ellenére új szerződésre lépni. A pragmática sanctio kötelező erővel bír a dynastia minden tagjára nézve, s a dynastia nem állhat a kétoldalu szerződés, a pactum conventum felett, s ez természetes, mert hiszen ellenkeznék az igazság minden eszméjével, hogy egy egész szabad nemzet függetlensége, szabadsága egy család önkényének, szeszélyének legyen kitéve. (Helyes. Éljen).

A privat szerződés, melyet a dynastia a nemzet beleegyezése nélkül kötött, világos merényletnek tekintendő, s új adat annak bebizonyítására, miként maga a dynastia azon van, hogy Magyarország a független országok sorából kitöröltessék, s mint mondani szokták, a hatalmas osztrák birodalomnak kiegészítő része legyen.

A lemondás tehát, mert nem a rendes uton történt, semmisnek tekintendő, s egy új abdicationalis okmány készítendő. Ezt kívánja az ildomosság, s azon pietás is, melylyel e nemzet koronás fejedelme iránt mindenkor viseltetett. Ezen pietással viseltetem én Ferdinánd Ő Felségéhez, ki már annál fogva is, hogy az 1848-diki törvényeket szentesítette, megérdemli, hogy vele a nemzet érintkezésbe tegye magát. Felirat is csak ő hozzá volna lehetséges. Jövendőre nézve pedig, a dynastiának bármi néven nevezendő privátszerződése, ha az országgyűlésnek tudta s beleegyezése nélkül, a nemzet alkotmánya s függetlensége ellen köttetnék, érvénytelennek és semmisnek nyilvánítandó. Ezt kívánja nem csak a nemzet, hanem maga az

uralkodó család érdeke is; mert lehetnek egyesek, kik ármánykodásaik által mind az egyiket, mind a másikat veszélybe dönthetnék. E tekintetben tehát a nemzet egy alkotandó világos törvény által biztosítassék, s ez legezészerűbben történhetnék a készülendő koronázási oklevélben.

Mi az indítvány többi részeit illeti, elveire nézve pártolom a remekművet, hanem kiegészítéseül pártolom azokat is, mik Tisza Kálmán tisztelt barátom által fölhozattak.

Még egyet kívánok kijelenteni. Midőn az országgyűlés kiegészítéséről szólunk, nem feledkezhetünk meg az összes nemzet nagy családjáról, s mindenek előtt azon martyrokról, kik mint vértanúk a nemzetért és szabadságért szenvedtek. Állitassék egy ártatlanságukat hirdető Pantheon, hova a polgárvérrel áztatott haza hű leányai s fiaai zarándokoljanak, mint Mohamed sírjához az ájtatos mozlimok.

Nem feledkezhetünk meg azokról sem, kiket, ha a zsarnokság boszuló vaskarja utól nem ért is, vérpadra hurezolandott, ha megkeritheti. Értem a külföldön sinlődő honfitársainkat. S mindenesetre először is hálás köszönet mondandó a szultán-török császár ö felségének, ki üldözött hazánkfiainak menhelyet adott. (Helyeslés. Éljenzés.) Érdemesnek tartom szavakba foglalni hálaérzelmünket azon szives fogadtatásért is, melyben tisztelve szeretett hazánkfia Kossuth Lajos (viharos éljenzés) s minden menekült az északamerikai szabad státusokban részesített. Örök hálával maradandunk lekötelezve a dicső Albion, ugy Helvetia, Francia- és Olaszország lelkes fiaíránt, kik menekültjeink iránt részvétellel viseltettek, s különösen a francziák dicső császára, III. Napoleon iránt, Bonaparte herezeg. Viktória királynő és Viktor Emanuel király iránt. Ezen történelmi nevek örökre bevésve maradandnak a nemzet keblébe. Hála s köszönet még minden mivellet nemzeteknek s jólelkű fejedelmeknek. Mindezeknek lekötelezettjeik maradunk. Vajha tettel is bebizonyíthatnók egykoron hálánkat. Addig is, mig önbajainkkal vagyunk elfoglalva, jelentsük ki ünnepélyesen, miként tisztelvén minden nemzetet, rokonérzelmű nemzetek szabadságának leigazására segédkezet soha nem uyujtandunk.

De hálaérzelmeink közepette nem hagyhatjuk érintetlenül azon váratlan botrányt sem, mely a szász kormány részéről néhai dicső emlékezetű Teleki László polgár- és képviselőtársunk elfogatása, és az osztrák kormány részére lett kiszolgáltatása által követtetett el. Nem hallgathatjuk el e részben esodálkozásunk és fájdalmunk kijelentését.

Lehetlen méltánylással nem viseltetnünk az emigratio iránt, mely lelkes tevékenysége által a haza javát eszközteni törekszik.

Végre ne feledkezzünk meg a szabadsági harcban, a dicsőség vérmezején elesett vagy képtelenné vált derék honvédek özvegyeiről s árváiról. Ezekről kötelességünk lesz gondoskodni. (Helyes!)

Ezeknek előrebocsátása után, azon indítványt is, mely tételt, hogy a törvénytelen bíróságok által hozott ítéletek nem csak törvényteleneknek, hanem érvényteleneknek, sőt semmiseknek nyilvánítassanak, pártolom.

Most már végtére átmegyek az indítvány második és harmadik részére.

Megvallom, hogy szívem majd megszakad, hogy azokkal, kikkel a reform terén oly sok éven át együtt küzdöttem, kiknek mint minisztereknek Nógrád vármegye részéről bizalmat és tiszteletet szavaztam, s kiket most is oly annyira tisztetek, hogy velök jelenleg egy véleményen nem lehetek. Fájdalmamat e részben nem titkolhatom, de kijelentem azt is, mikép azon indokoknál fogva, melyeket Tisza Kálmán és Váradai Gáb. képviselőtársaink előadtak, a felírást nem tartom lehetségesnek. Valamint az igen tisztelt indítványozó, úgy én is nemzetem multját és annak törvényeit tisztelve, s lelkiismeretem által vezéreltetve kijelentem, mikép én Ferencz József osztrák császár ő felségéhez, kinek tényleges fellépése ellen az 1848-diki országgyűlés protestált — ki szavát adta, hogy az alkotmányt visszaállítja, de szavát be nem váltotta, sőt a birodalmi tanácsot föllállítván, azt Magyarországra is ki akarja terjeszteni, és mint mondatik, ennek kivitele végett erőszakhoz is szándékozik nyulni — hozzájárulván mindezekhez az adónak requisitio utjau

törvénytelen behajtása, mindezeknél fogva, hozzá a felirást nem tartom lehetségesnek.

De van ezeken kívül még egy indok, mely eddig fel nem hozott, s ez a jus patronatus, a placetum regium, mely mindenkor a magyar királyok legszebb jogai közé tartozott, s melyet Ferencz József önkényt feladott, s a pápa uralmát, mely ellen a nemzet magát századokon át megóvta, Magyarországra nézve elismerte, a melyet azonban mint világi hatalmat végkép megszüntetni Napoleon császárnak alkalmasint sikerülend; de ki ama szép jogot magától könnyelműen eldobta, s kinek ennélfogva az apostoli czim sem competál, ahhoz felirást nem intézhetünk, s ugyan azért én a határozatra szavazok. (Éljenzés.)

Erre Bartal György:

Meghatva szólok a szőnyegen forgó tárgyhoz; nem annyira parányiságom tudatában, mint érzetében annak, hogy tarácskozásaink folyamától, és azon erkölcsi nyomatóktól, melyet mi hazánk szent ügye mellett kifejteni képesek vagyunk, függ a sikernek lehetősége, a nemzetnek közel jövője és talán végleges sorsa; de függ egyszersmind az ausztriai birodalomnak megszilárdulása avagy lassu bár, de bizonyos felbomlása.

Én, uraim, nem kecségtetem magamat azzal, hogy mi Európának figyelmét önállólag és oly mértékben vontuk magunkra, hogy azt belügyeink elintézése, historiai jogaink helyreállítása, nemzeti önállásunk biztosítása közvetlen érdekelné. — Ritka szerencsének kell tartanunk, ha az európai civilizatio megmentése, a vallásszabadság kivívása, az absolutismus terjedésének meggátlása körüli érdemeink a multban egy s más történész, avagy statusférfin által méltányoltatnak. Európa, mely sokkal hatalmasabb nemzeteknek elnyomatását közönnnyel tűrő, rég megszokta, bennünket azon kiterjedt monarchia alkatrészeiül tekinteni, mely az újabb kornak internationális viszonyaiban, több vagy kevesebb szerencsével ugyan, de mindenesetre, egyikét játszotta a legfontosabb szerepeknek; s a melynek fennállása az oly sok fáradsággal és küzdéssel létesített európai sulygyennek egyik sarkkövét képezi.

Csakis azon rázkódtatás, melynek Ausztria 1848-ban kitéve

vala; csakis azon erély, melyet Magyarország az akkori mozgalmakban, megújuló államéletének első alakulásában, geographiai elszigeteltsége mellett, és annyi zsibbasztó s ellenséges viszonyok daczára kifejtteni képes vala; csakis azon békés, de elhatározott ellenállás, melynek szilárdságán megtörték azóta a korlátlan uralom minden eszközeivel terjesztett assimilatiónak árjai, valának véleményem szerint azon tényezők, melyek a külföld figyelmét Magyarország sajátos államviszonyaira fordíták. És mi elvégre azon szerencsés fordulatnak küszöbén állunk, melyben az európai közvélemény eléggé hangosan inti a bécsi kormányt, hogy az alapjaiban megingatott tetemes veszteségeket szenvedett és újabbaknak elébe néző birodalomnak léte, Magyarország kibékítésétől, pacificatiójától föltételezzetik.

Azon solidaritás, mely az európai népcsalád egyes tagjai közt mindazon viszonyokra nézve létezik, melyek a világbékének fenmaradását biztosítatják, valamint nemzetünknek józanul felfogott specificus érdekei elutasíthatlan köteleességünkkel teszik, mindenekelőtt Ausztriához való viszonyunk iránt nyilatkozni.

Ünnepélyesen kijelentem tehát én is, hogy Magyarországnak pacificatiójára, s ezáltal feltételezve a birodalomnak consolidatiójára csak egy út vezet; a szigoru törvényességnek biztos ösvénye! Hagyja el a dynastia határozottan és legvégső részleteiben a foglalásnak 1849-ben általa felkarolt gyászos és önmagát már is megboszult kiinduló pontját, és lobogtassa valahára Magyarország irányában is a legitimitásnak azon zászlóját, melyhez külföldi viszonyaiban oly állhatatosan ragaszkodik, és mentve leend! Sajnos, hogy e részben épen a Lajthán tul merően ellenkező nézetekkel találkozunk.

Az ausztriai statusférriak előtt már régóta, mintegy rögeszmévé vált, a dualismus alapját, a tisztán personalis uniót, mely Magyarországot az örökös tartományokkal annyi századokon keresztül, jó és balszerencsében összeköté, Ausztria minden üdült bajainak, szerencsétlenségeinek egyedüli kutforrásául tekinteni.

Az egységes birodalomnak rövid története nemcsak hogy eléggé mutatja ez állításnak hibás voltát, hanem egyszersmind fényesen igazolja a magyar nemzetnek azon évszázados panaszát, mely saját szellemi és anyagi hátramaradásának és evvel együtt az ausztriai

birodalom káros állapotának végső gyökereit nem a dualismus rendszerében, hanem annak fonák alkalmazásában, elferdítésében találá fel.

Azon időtől fogva ugyanis, midőn az ausztriai ház Magyarország trónjára jutott, le egészen 1848-ig egy roppant, következményeiben súlyos, kárhozatteljes, alapjaiban merőben hamis feltevés vonult végig annak belpolitikáján; azon feltevés, hogy a magyar nemzet separatistius, azaz: elszakadási vágyaktól van saturálva. E téveszmére vezethetők vissza a bécsi kormánynak minden botlásai; irányunkban féltékenysége és mostohasága, mert mi volt természetesebb, mint annak alapján az eszélyesség főpostulátuma gyanánt felállítani: hogy e vágyakat minden áron megelőzni, az alkotmányos magyar királyi hatalmat terjeszteni és mindinkább a császári trónnak teljhatalmával összeforrasztani, annak palástja alatt a nemzeti kormányt tetteleg a birodalmi kormány alá rendelni, s így a nemzet önállását lassankint aláásni, politikai fejlődését szintugy mint anyagi gyarapodását nehezíteni, az ország természeti dús adományait az adóval terhelt örökös tartományok javára kizsákmányolni, a polgári osztályok ellentétes érdekeit felhasználni, az anyaország egyes részeinek egyesülését meggátolni és a jövő viszályok anyagát szítani kellett.

Hiában hivatkozott a nemzet e politika ellenében az 1741-ki és 1809-ik tűzpróbákra, melyekben separatistius vágyait — ha azok csakugyan léteznek — bizonyára könnyen, ugyszólván kardesapás nélkül létesítheti vala; a rémkép megmaradt, és önállásának minden mozzanatával megújult és oly merev alakot öltött elvégre, melyen legőszintébb, legbékésebb reformtörekvéseink hajtörést szenvedtek.

Ha van valami, a miért áldom a gondviselést, hogy az 1848-ki eseményeket előidézte, bizonyára azon körülmény az: hogy nemzetemnek megadatott az alkalom bebizonyítani az egész mivelte világ előtt, miszerint Magyarország hátramadásának okozói, középkori intézvényeinek fenntartói koránsem annak kiváltságos osztályai valának, hanem egycenesen és kiválólag azon bécsi kormány, melynek képzelt érdekében vala haladásunkat és ez által erősbülésünket hátráltatni nemesak, hanem egyszersmind közjogi külön állá-

sunkat, az általa bona fide soha nem foganatosított dualismus rendszerét azon egyetlen akadályul tüntetni fel, mely saját magasabb törekvéseinek útjában állott, és az okat minden lépten nyomon meg-hiusítá.

12 éve, hogy ez akadály megszűnt; hogy a bécsi kormány alkotmányos életünknek általa előidézett tabula rásáján az egységes absolutismusnak minden eszközeivel rendelkezett! és mi hiában tekintünk szét, keresendők a civilisatiónak azon jótéteményeit, melyeknek áldásától elébbi külön állásunk — Istennek legyen hála! — oly sokáig megfosztott. Beligazgatásunkban a magányosok ügyeit végkép elhanyagolva, gazdag városainkat közvagyonaitól megfosztva és azonfelül adósságokkal terhelve, az árvák filléreit a legnagyobb zavarnak és visszaéléseknek kitéve, a nevelés ügyét megnehezítve és germanisationalis törekvéseknek alárendelve, az igazságszolgáltatás gyorsaságát fiscalitási tekinteteknek fölláldozva; a közbátorságot veszélyeztetve, termelésünket korlátolva, kiviteli kereskedésünket esőkkentve, közhittelünk szűk forrásait még inkább megapasztva pénzügyünk minden realis basistól megfosztva, az ország javait elidegenítve, a status adósságok özönében elmerülve s az egyes honpolgárokat adóval és katonaszolgáltatással tulterhelve találjuk.

Készakarva nem említem a személyes, a vélemény és vallás-zabadságának megszorításait, mert ezek az absolutismusnak kikerülhetlen következményei, de fájdalommal kell, hogy megemlítsem a közerkölesiségnek súlyedését; a családi kötelekeknek szerfölötti ujonczozások és házasságbeli akadályok általi meglazulását, a megvesztegetés, zsarolás és sikkasztás átkos mételeyeinek a burocracia minden zugaiban való megtelepedését.

Ezek belső eredményei a reánk erőszakolt birodalmi egység rendszerének; de talán nyert Ausztriának külhatalmi állása? Nem szólok az olaszországi hadjáratról, mert nem tartom nemzethez méltónak bántani az amugy is sajtó sebhelyeket, hanem kérdem: vajon terjedt-e befolyása, hatalma Némethonban? avagy állást foglalt, szövetségeseket szerzett magának a keleten tornyosuló eventualitások esetére?

A bukott kormánynak tagjait, elébbi belkormányzásunk és

igazságszolgáltatásunk méltatlan ócsárlóit, nyolczszázados állam-intézményének könnyelmű rombolóit, fajunk gyűlölőit, a régi dualismus ellenéit, a centralisatio hőseit illeti megfelelni az iméut föltett kérdésekre.

Távol van tőlem, és távol nemzetemtől, mely soha boszuálló nem volt, a megtorlásban keresni elégtételt a számtalan bántalmakért, melyeknek tárgyául ők a magyart kiszemelték; de ha védi is személyüket a megvetés, melylyel Istennek e nyomorult teremtményeire letekintünk, nincs ok, nincs mentő körülmény, melynélfogva kárhuzatos működésükre nemzetünknek s a benne lábbal tiprott emberiségnek átkát ki ne mondjuk a z o n f e j e d e l e m hallattára, ki nek bizodalmaival ők gyalázatosan vissza élve mindazon törvényes kötelekeket, melyek a magyart háromszáz év óta az ausztriai dynastiához kötötték, szentségtelen kezekkel szétszakítani, egy nemzetnek meggyilkolására összeesküdni merénylettek. Igen is Ő Felségének, a tényleg uralkodó fejedelemnek felelősek ők azon szomoru sikerért, melyet felmutathatnak; azon természetellenes jelenetért, hogy a nép Ausztria külállásának gyengeségét, az azt ért csapásokat, belső bonyodalmakat reményének horgonyaiul tekinteni kényszerült. Rájuk, csakis rájuk róhatjuk megfelelni a magyar nemzet történelmi hűségérzetének azon megrendüléseért, melynek tanni vagyunk.

A bizodalmatlanságnak, a kormánynyal való meghasonlásnak minden esetei közül, melyek — fájdalom — nemzetünk történetében oly gyakran előfordulnak, egygyel találkozunk, mely annak jelenlegi mértékét felütné; nem a privilegált statusok bizodalmatlansága az többé, mely mostanság főnforog, s a melyet régenten kiváltságaik megerősítésével, s az ország önállóságának néhány törvényczikkbeni elismerésével lecsillapítani lehetett. Az 1847—48-iki törvények — Guizot szavaival élve — új politikai nemzetet teremtettek e hazában, melynek gondolkozása, érzülete az előbbitől messze elüt; melynek különvált érdekei nem lévén, minden érdekeltsége a közhaza jogainak épen tartásában, tettleges biztosításában öszpontosul; melyre az ország palladiumának megvédésében ujabban is tehetetleneknek bebizonyult régi intézményeinknek, a k. kancelláriának és helytartótanácsnak csonka fölelevenítése, az or-

szág autonomiájának a polgári viszonyok alárendelt ágaiban, és még azokban is csak praecarius helyreállítása semmi vonzerővel nem birnak; mely nem rajongásból, nem politikai divateszmék utáni hajhászásból ragaszkodik az 1848-ban törvényesen kivivott önálló és független magyar parlamentáris kormányhoz, hanem azért mert végkép szakítani akar a sérelmes multtal, annak megbénított államgépezetével, és meg van győződve, hogy e czélt csak úgy érheti el, ha a törvények végrehajtásában szintugy mint azoknak hozatalában érvényesíti a souverainitásnak öt megillető osztályrészét; s mely végre az országlás lényegét, a nemzet vagyona és vére fölötti kizárólagos rendelkezésben találja, és szilárdul el van tökéelve, inkább a bizonytalan sors bármely eshetőségeinek kitenni saját jövőjét, hogysesm ősi alkotmányának ez életereit önmaga szüle-gyilkos kezekkel kettévágja!

Sem az oct. 20-ki diploma, sem a febr. 26-ki cs. patens nem alkalmasak arra, hogy a birodalmunk oly kiméletlenül kiölt csirái e nemzet kebelében újra megfakadjanak; a régi bizodalmatlanság létezik most is, és ha lehetséges volna, még fokozottabb mértékben; mert igaza van a nagy német költőnek: „Das ist eben der Fluch des Bösen, dass es fortwirkend immer böses muss erzeugen.“ Épen ezen állítólagos engedmények kiáltó jelei annak, hogy a bécsi kormány csak alakját változtatá a rendszernek, csak menekülni kíván annak önmagára nézve is terhes tulzásaitól, de a rendszer lényegéhez állhatatosabban ragaszkodik, mint valaha.

E lényeg nem más, mint tagadása a Magyarországgal kötött pragmatica Sanctio kétoldalu érvényének, tagadása az 1849-ig fennállott s az osztrák államférfiak által nyiltan kétségbe vonni soha nem mert personalis union alapuló régibb és újabb alaptörvényeink szentségének: egy szóval tagadása ama historiai jognak, melyhez viszont mi szívünk vérével ragaszkodunk; mert meg vagyunk győződve, hogy a népek hozzájárulásával hozandó minden törvénynek csak egy garantiája van s ez: az előbbi törvények kötelező erejének elismerése, szentül tartása! Az alulról vagy felülről jövő forradalomnak, a csak is ezen egy bástya állhat ellen; és ha az erőszakkal leromboltatott népnek és fejedelemnek egyaránt

kötelessége azt helyre állítani és újból meggyökereztetni azon hitet, hogy e bástyán kívül felállított bármely intézmények csak ephemerék lehetnek. E meggyőződés azon varázshatalom, melylyel a historiai jognak az állam-életben szintoly mértékben birnia kelletik, hogy azt a forradalmak veszélyeitől megmentse, mint a tulajdonjog szentségének a magánjog körében, melynek legkisebb megsértése a társadalmi rendnek felbontásával azonos.

Azok, kik tőlünk e jogalap elhagyását, feláldozását kívánják, nem gondolják meg a térnek ingadozó voltát, melybe önmaguk állást foglalnak akkor, midőn a historiai jogszerűség minden kellékeit nélkülöző államegységet a pusztá czélszerűség tekintetéből védelmezvén, azt Ausztria fennállásának *conditio sine qua nonja* gyanánt proclamálják. Én tagadom magát a thesist, mert Ausztria Magyarországgal egyetemben ezen reáli egység nélkül három száza-
don keresztül fennállott és ha benn is virágzó és szabad, de kiünn mindenestre hatalmas és tisztelt vala; még ünnepélyesebben ellen mondok azonban a tétel kiinduló pontjának; mert a czélszerűség tekintete a közélet mezején szintoly kevéssé adhat csak tisztességes ürügyet is fejedelmi eskük által szentesített államtörvények megsemmisítésére, mint a privat életben a magánosok közötti szerződések avagy az egyszerű becsületszónak megszegésére. Az axioma: *Volenti non fit injuria*, egyaránt áll a köz és magánjog terén. Az ausztriai ház meg volt elégedve, midőn Magyarország trónjához elébb választás, később pedig az örökösödés rendjére alapított *personalis unio* mellett jutott. Mindkét nemű szerződés kétoldalú volt és azt bármely czélszerűség tekintetéből egyoldalulag félretenni sem fejedelemnek, sem nemzetnek zinesen jogában.

Igen helyesen mondja gr. Rechberg, az ausztriai külügyminiszter csak imént f. é. márt. 2-án kibocsátott diplomatiái körlevelében, melyben Olaszországnak egy korona alatti egyesítése, az olasz királyi czimnek Viktor Emanuel általi fölvétele ellen óvást tesz: „*dass die Verträge ihre verbindliche Kraft so lange behalten, als sie nicht im Einvernehmen aller contrahirenden Theile aufgelöst oder abgeändert worden sind, dies ist ein so elementarer Grundsatz,*

dass ohne ihn das Völkerrecht und die internationalen Beziehungen jeder Bürgerschaft von Sicherheit und Dauer beraubt sein würden.“

Gróf Rechbergnek hivataltársai, mert őt e nyilatkozat után sértés nélkül nem számíthatom ellenünknek, ugylátszik nem veszik észre, hogy a constatirozott jog ellenében a czélszerűség tekinteteire hivatkozván, igen ominosus találkozásoknak vannak kitéve; vajjon nem ezen téren állanak-e a világnak minden forradalmárai: hogy vehetnék ajkaikra e szót azok, kik a trónok legitimitása mellett küzdenek? És hát Olaszországnak egysége nem czélszerű-e? avagy különbség létezik a czélszerűségben a mint az fejedelmek vagy népek részéről vétetik igénybe? Az egyik államegység czélszerű és jogos, mert a fejedelem erőszakolja azt népeire — a másik nem, mert néhány fejedelem jogaiba ütközik? Meggondolják-e ezen urak, mily insequentiát követnek el, midőn Ő Felségével, mint a német szövetség egyik tagjával, Dániának eljárását roszzaltatják, mert annak kormánya a herczegségek és Dánia közt törvényesen fennállott personalis uniót megszegte és vele ugyanazon pillanatban teljesen hasonló, ugyszólván azonos viszonyok közt Magyarország irányában az államegységet decretáltatják.

Igenis jóltudom én, „hogy a magas politikában az opportunitás elvei olyannyira tulnyomó szerepet játszanak, miszerint az, ki a népek kormányzóitól szigorú törvényességet avagy csak következtességet kíván, mint avatatlan ujoncz legföljebb szánakozó mosolyra számíthat, hisz szerintök a politika az exigentiák, az előrelátó számításnak, a körülmények fölhasználásának tudománya.

Caveant consules, ne respublica detrimenti capiat. Minden tulzás önmagában hordja jövőndő vesztének elemeit; azon politica, mely a státusélet exigentiáinak legnagyobb factorát, a népek ösztön-szerű jogérzetét kiméletlenül mellőzi, mely számításaiban a legesekélyebb körülményeket latolja, de saját moralis tekintélyének súlydését rövidlátóan szem elöl téveszti: nemesak hogy rég elvesztette egykori vakító fényét, de a nagykorúságra fejlett népek irányában teljesen lejárt a magamagát.

Bizonysága ennek éppen ama forradalmi szellem, melynek terjedéséről e magas politikának adeptjei uton utfélen panaszkodnak,

melynek elnyomásán folyton és olyannyira tusakodnak, hogy a nép bizalmának alig nyíló virágait, s az azokban rejlő egyetlen óvszert szüntelen letapossák. Tartózkodjatok önmagatok mobilisálni a polgári viszonyokat, hogy azok a népek által ne mobilisáltassanak; teljesítsétek elvállalt kötelezettségeiteket mindenütt és egyaránt, hogy a népnek önkénytes ragaszkodására számithassatok akkor, midőn a kormány gyeploi kezeitekből kisikamlanak; építsétek föl a népnek hitét őszinteségekben, és fogadjátok el valahára a következetességnek, az adott szó szentségének azon legmagasabb politikáját, melyet az örök igazságnak Istene oltott az emberi nemnek szívébe, és elfojtottátok, mert tagjaitól megfosztottátok azon vészes szellemet, melyet mint Goethének bűvészi tanoneza elbizakodva önmagatok idéztetek elő.

De visszatérek az általam fölvetett tárgyhoz, és a mondottak után tovább haladva nem tartózkodom kijelenteni, hogy a jelenlegi bécsi kormánynak kedvezé-eszméje: az alkotmányos államegység, nem is czélszerű, mert kivihetetlen; mert mellözve az örökös tartományok disparát alkotrészeiből vonható minden következtetéseket, egymagának a magyar nemzetnek határozott ellenzése is elegendő arra, hogy mindazon czélok meghiusuljanak, melyeknek biztos és lehetőleg rövid idő alatti elérésétől függ az ausztriai birodalomnak regeneratiója.

Már Kur-Hessennek példája is eléggé mutatja, hogy öntudatos szilárd jellemű, morális erejében, jogában és Istenben bizó nemzetet leigázni igen, — de népszerűtlen alkotmánynak elfogadására általa visszautasított jogkörnek betöltésére kényszeríteni soha és semmi körülmények közt nem lehet.

Az eddigi tapasztalások úgy hiszem megtaníthaták a bécsi kormányt, hogy kitartásunk, melylyel hazánk önállóságához és különösen az 1848-diki jogalaphoz ragaszkodunk, legalább is oly szívós, mint a nagy német nemzet ama derék töredékeké. És ne ámitsa magát senki, hogy e ragaszkodás nálunk csak az ugynevezett értelmi osztály között létezik; mert hisz, éppen a magyar népnek zöme, az oly dicső, egyenes és türelmes jellemű földműves osztály az, melynek kebelében az osztrák finánczrendszer gyülő-

lete legmélyebben meggyökerezett, melynek harezra edzett bátor fiai a reájuk nézve idegenszerű osztrák hadsereg soraiban is szívükön hordják hazájuk gyászát, melynek hite, bizodalma a bécsi kormány intentióira nézve véglegesen elenyészett, s a mely mindaddig kibékitve, megnyugtatta nem leend, míg a pénz- és hadügy a nemzetnek rendelkezése alá visszaadva annak geniusához képest czélszerűen át nem alakíttatik.

A balsorsban egyesült, s nagy férfiainak gyászravatalánál összeforradt nemzet millióinak morális ellenszegülése tehát az, melyet az alkotmányos bécsi kormánynak legyőzni kelletik. E célra csak egy út nyílik előtte: eltérni a divide et imperanak elhasznált és veszélyessé válható rendszerétől; visszatérni azon eszközkhöz, melyeket irányunkban a bécsi bariquadok hőse ép oly következetesen, mint siker nélkül alkalmazott. Mi nem félünk, nem rettegünk azoktól; mert tudjuk, hogy valódi alkotmányos élet tartósan fön nem állhat oly államban, melynek legtekintélyesebb részét erőhatalommal kell kormányozni; azon részt, mely a birodalom külön népfajai közt mind históriai multjánál, mind geographiai fekvésénél fogva a legtermészetesebb összekötő kapcsot képezi; mert valamint nekünk ugy a dynastiának sincsen hatalmában a déli szláv és román nemzetiségek minden vágyait kielégíteni s azoknak sympathiáit maga számára állandóul biztosítani; és elvégre is belátni kényszerülend, hogy minden szakítás, melyet az annexatiók veszedelmes elvének elfogadása mellett legdicsőbb örökségében sz. István koronájának épségében megkísért, kell hogy súlyosan megboszulja önmagát, végkép elidegenítvén tőle az egyetlen népfajt, mely ösztönszerűleg nyugot felé gravitál, és erősítvén azokat, melyeknek faj- és vallástársai a birodalom határainak tözsomszédságában léteznek. Nem félünk végül azért, mert az olasz és keleti kérdéssel, valamint Magyarországnak zilált ki nem elégített állapotjával szemben Ausztria hadseregét le nem szállithatván, financiait sem rendezheti, s ekép maguknak az örökös tartományok népeinek legsúlyosabb panaszait sem orvosolhatja.

Nevezzék bár a birodalom testvérnepei ellenkezésünket macacsnáknak: mi türjük e vádat azon reájuk nézve mindenesetre meg-

tisztelő hitben, hogy ők az alkotmányos életnek pályáján haladva, és annak elveibe bele nőve, hasonló körülmények közt máskép nem cselekednének; az elismerésnek egy nemét azonban már most sem vonhatják meg tőlünk: hogy őszintén nyíltan és loyálisan járunk el irányukban. A mint 1848-ban elsők valánk, kik a magyar királyt fölkértük, hogy részesítse az osztrák birodalom népeit az alkotmányos önkormányzás áldásaiban; a mint előharczosaik valánk a bécsi kormány által eredetileg szintén alkotmányos formákba burkolt közös elnyomás ellenében; úgy támogatjuk őket ezentul is a valódi alkotmányosság kivívásában; de támogatni fogjuk különösen saját közjogi függetlenségünk elismerése és biztosítása esetére; jog és méltányosság szerint mindazon terhek elviselésében, melyek a kényuralom kárhozatos hagyatékául reánk maradtak; a testvériséget a kölcsönös érdekeltég alapján valamint föntartani és kifejtteni ohajtjuk a jó szomszédság mindazon viszonyait, melyek százados anyagi összeköttetéseink folytán közöttünk kifejlődtek; — egy szóval mindenre készek vagyunk, csak egyre nem: hogy öcseinknek amugy is eléggé roncsolt nyolczszázados örökségét, amagyar nemzet e megbecsülhetlen ereklyéjét nemzeti függetlenségünket áruba bocsássuk!

Ezek uraim azon nézponatok, a melyekből én az örökös tartományokhozi államviszonyainkat és Magyarország pacificatiójának egyedüli lehetőségét: a históriai jognak teljes csorbítlan visszaállítását tekintem; mind azon részletekre nézve, melyek e kiindulási pontból önkényt következnek, vagy a főnforgó körülményekhez képest azonnali megoldást igényelnek, ugmint a trónváltozás hiányait, az ország integritásának helyreállítását, az 1848-diki törvények életbeléptetését, az absolut kormány minden rendeleteinek és különösen az illetéktelen bíróságok által hozott fölségsértési ítéleteknek megsemmisítését, nem különben horvát-szlavou testvéreink, s a lelkes Fiume iránti közjogi állásunk rendezését, s elvégre a törvényesen uniált anya-országban lakó minden nemzetiségek és minden vallásfelekezetek politikai jogegyenlőségét illetőleg — teljesen osztom igen tisztelt képviselő társunknak Deák Ferencznek előadását. Szívesen előmerem ugyan, hogy az általa megpendített

tárgyakon túl is vannak számos kérdések, melyek mielőbbi elintézését igényelnek; ezeknek nyilatkozatunkba leendő fölvetését azonban czélszerűnek nem tarthatom; mert itt nem általános politikai programnak fölállításáról, hanem csak azon kérdésekről lehet szó, melyek az országnak közjogi viszonyaival szorosabb összeköttetésben vannak.

Mi nyilatkozatunk alakját illeti: pártolom a tényleg uralkodó fejedelemhez intézendő fölírást; nem azért, hogy legkisebb bizodal-mam volna, miszerint nyilatkozatunknak ezen formája a sikert csak némileg is biztosíthatná, mert meg vagyok győződve, hogy ha a bécsi kormánynak Magyarország irányában elfogultságát mindeddig saját helyzetének nehézségei le nem győzhették; ha azok még annyira sem bírhatták, hogy a törvénytelen adónak behajtásától, a közvéleménynek ezen újabbi megmérgezésétől legalább is az országgyűlés folyama alatt tartózkodjék: e merev ellenszegülését bizonyosan a szelidebb formának választása sem törendi meg, hanem pártolom a felírást azért, mert a nyilatkozat tartalmánál fogva abban a jogföladásnak mégcsak árnyékát sem látom; mert pacificaióról lévén szó, kell, hogy a tényleg létező hatalommal a dynastiának Európa szerte elismert fejével érintkezzünk, és a nemzetnek, ugy a külföldnek megmutassuk, miszerint még forma tekintetében sem rajtunk múlt, hogy az európai közvélemény által olyannyira ajánlott kiegyezkedés nem sikerülhetett. Minél ünnepélyesebben, s minél közvetlenebbül az uralkodó fejedelemhez intézettnek kívánom tehát e nyilatkozatot, melynek sikertelensége esetére Isten ítélhessen közöttünk.

A képviselőház XXIV-ik ülése

— május 17-kén. —

Elnök: G h i c z y K á l m á n.

Jegyző: K e g l e v i c h B é l a gróf.

A tegnapi ülés jegyzőkönyvének hitelesítése után elnök bemutatja az újabban beküldött iratokat, u. m. Tordamegye állandó bi-

zottmánya részéről a képviselőházhoz intézett föliratot az unio érvényesítésének és a nevezett megye képviselőinek a pesti országgyűlésre leendő meghívatasának eszközlése végett, nemkülönbön ugyanazon megyének az említett tárgyban Ö Felségéhez intézett fölírását. (Ezen iratok addig is, mig a napi-rend szerint tárgyalatni fognak, kinyomatni rendeltettek.) Bemutatja elnök továbbá Krasznamegye és Borsodmegye közönségének a törvénytelen adónak erőhatalommal eszközölt behajtása iránti panaszait, melyekben e megyék ezen jogsérelemnek mielőbbi orvaslására kérik föl az ország gyűlését. Borsodmegye közönsége ezenkívül még ama határozatát is közli, mely szerint mindazon honpolgár, ki a törvénytelen adók behajtásában tetteleg részt vesz, hazaárulónak jelentetik ki, és az okozandó kárért felelőssé tétetik. (E panaszok hasonlag akkor fognak tárgyalás alá vétetni, midőn a kérdéses ügy fölötti tüzetes tanácskozás lesz napi-renden).

Jelentést tesz elnök még arról, mikép a nagy költő Katona József szobrának leleplezése Kecskemét városának egyik közterén máj. 20-án délelőtti 10 órakor történendvén meg, az illető rendező bizottmány ez ünnepélyre a jelenleg működő országgyűlés minden tagjait meghija. Elnök fölkéri azon képviselő urakat, kik ezen ünnepélyben részt venni kívánnak, hogy sziveskedjenek magukat nála jelenteni, miszerint a rendező bizottmányt előre tudósithassa. (Tudomásul vétetett).

Végre egy folyamodvány jelentetik be elnök által, melyben folyamodó — előszámlálván érdemeit — jövő sorsát valamely hivatal által kéri biztosittatni.

A napirenden levő tanácskozást illetőleg azon nézetét fejezi ki elnök, miszerint ezélszerű lenne, ha azon tagok, kik a tárgyalás alatt levő inditványtól eltérnek, saját inditványukat irásba fogalmazva a ház asztalára tennék.

S z a p l o n c z a y J ó z s e f ezt csak a részletes tárgyalás könnyítése tekintetéből véli eszközlendőnek, az általános tanácskozásnál azonban fölöslegesnek tartja. (Helyes!)

Elnök kijelenti, mikép fönnebbi figyelmeztetését ő is csak a kérdéses inditványon később történendő részletesebb módositványok

s hozzatételekre nézve tevé, miután különösen azoknál szükségesek az írásbeli fogalmazványok, hogy a szavazás könnyíttessék. (Helyes!)

Ennek folytán a tegnapi tanácskozás fonala vétetett föl, legelőször is Csáky Tivádor gr. emelt szót, kinek az ifju szerénységétől és tüzetől egyaránt áthatott s Tisza Kálmán indítványa mellett tartott szép beszéde e következő:

Cs á k y T i v á d a r gróf.

Tisztelt ház! Őszintén bevallom, hogy midőn tegnap Bartal képviselőtársunk remek beszéde után szóláshoz hívott fel a jegyző, inkább szerettem volna más nevét hallani, mint a magamét. Nagyon is megörültem, hogy az ülés berekesztetvén, egy fél napot és egy éjet nyertem, fel akarván ezen időt arra használni, hogy előttem szóló beszéde czáfolatát föltaláljam. De bár mennyire forgattam én azt eszemben ide és oda, nem akadhattam reá; nem akadhattam pedig azon egyszerű okból, mert az érdemes szónok hatalmas beszédének mindegyik ékes szava, a fölhasznált érvek és az előadott idézések egyenesen azt bizonyítják, hogy más nem lehetséges, mint határozat. Valóban, ha a tisztelt szónok beszéde végén nem említi, hogy a fölírás mellett szavaz, mindenki azt hitte volna, hogy a határozat embere; sokan talán még most is azt hiszik, hogy rosszul hallották, — midőn a „fölrírás“ szót ejtette le ajkairól.

Oly nyilatkozat tétetett e házban, melynek értelme körülbelől az, hogy azok állása könnyebb, kik a határozatot pártolják. Én ezen nézetet nem osztom. A mi helyzetiünk nehezebb, nehezebb pedig nem azért, mintha rettegnénk szembeszállni az ellenünk fölhozott, vagy fölhozandó érvekkel; nem azért, mintha talán nézetünk szigoru törvényeinkre fektetett alapjában kételkednénk, de nehezebb azért, mert a honnak és e háznak legérdemesebb, legkitünőbb, legjelesebb férfa véleményével kell küzdenünk. (Helyeslés.) Ez pedig — bár mennyire igazságos legyen is az ügy, a gyakorlati élet nehéz föladatainak legnehezebbike; — mindamellert felszólalok én is — habár gyenge ujoncz — e fontos ügyben, felszólalok pedig azért, mert képviselői kötelességemnek ismerem: a jelen perczen minden tartózkodás nélkül nyíltan kimondani elveimet. (Helyeslés.) Tarto-

zom ezzel enmagamnak, választóimnak és mindenekelőtt annak, kit szemeim könyezve nélkülöznek e teremben!

A beadott indítványnak első része azt tárgyalja, hogy mit mondjunk; e részben kevés észrevételünk van, a mi az indítványban be van foglalva, oly remekül van fogalmazva, hogy az ellen kifogást alig lehet tenni; a mit pedig még hozzátenni kívánnék, azt Tisza Kálmán tisztelt barátom — tüzetesen és helyesen — már kifejtette. Csak a két fő tárgyat említendem tehát, melyet kifejezni mindenestre szükségesnek tartok. Az első, az elmúlt 12 év sajnos, fájdalmas, az éghez bosszuért kiáltó gyászos története. Nem akarok én asszonyos panaszra fakadni; nem akarom eljajgatni magunk előtt és magunknak újra fájdalmainkat; de akarom tndatni az egész civilisált világgal ezen, a történetben példátlan kormányrendszert, mely eltíporva legszentebb politikai és magánjogainkat, megsértve az emberiség minden törvényeit: a hohér pallosa, vagy a zsoldosok golyói által végeztette ki legjobbjainkat, rablánczokba hurezolá el e haza legjelesebb fiait, elrablá szabadságunkat, alkotmányunkat, vérünket, pézúunkat, de még nemzetiségünket és nyelvünket is — és még ahhoz is nyult, mi az emberek legszentebbnek ismernek: a hithez — elrablá — mondom — mindenünket, csak becsületünket nem. És éppen becsületünk parancsolja a vézskorszak fölemlítését, várja ezt tőlünk az egész világ, mely, mert chinai falakkal környezve voltunk, csak egyes magánhírek által értesülhetett helyzetünkről, és ennek valódiságáról most meggyőződést szerezni óhajt; várja ezt tőlünk az egész ország, mely reményteljesen nézett a számolás nagy napja elé, melyen képviselői által a világ színe elébe terjesztessék a zsarnokság bűnös eljárása — melyen nyíltan megmutattassék, mit szenvedett mindent e nemzet törvényes jogaiért, hogy abból elleneink tanulhassák, mit kész még mindent szenvedni inkább e nemzet, minthogy azon jogokból csak egy pontot is önönmagához hűtelenül elengedjen. (Helyes!) Tartozunk ezzel végtére magunknak is, hogy azon új modoru civilisátorok szavát elnémitsuk, kik oly nagyon szeretik a világban kikürtölni, miszerint mi csak elavult formákhoz ragaszkodunk, miszerint ők készítettek el minket kényszerrel alkotmány-képességre, mely alkotmánynyal kegyesen

megboldogítani szándékoznak. Tartozunk végre és mindenekelőtt már azért is, nehogy a történeteket hallgatásunkkal mintegy szentesítettetni látszassunk.

A második nevezetes tárgyviszonyunk a külföldhöz illetőleg, annak nem akarom mondani, rokonszenve, de bátran állítom, érdeke Magyarország függetlensége mellett. — Valjon mi érdeke volt a külföldnek a *pragmatica sanctio* pártolására? Bizonyára nem más, mint az, hogy Magyarországnak a személyes unio által a többi osztrák tartományokkai szövetsége egy erős államnak lett alapja, mely megmentvén Európát örök időkre a török hódításoktól, képesnek látszott a kelet mindég fontasabbá való ügyében a többi európai hatalmak akármelyikét a túlnyomó befolyásban gátolni. De Ausztria nem erős többé, sőt már alig nevezhető nagyhatalomnak. Ha tehát Európában ugyanazon érdekek állnak fenn még, ugy törekedni kell arra, Ausztriát erőssé tenni. Ez pedig csak a népek kiengesztelésével történhetik, mi Magyarországra nézve megint csak függetlensége tökéletes helyreállításával eszközölhető. Csakis ily értelemben veheti a külföld ma a *pragmatica sancti*ót, másként Ausztria fölbomlása után egy új erős állam föllállításáról kellene gondoskodnia. Bekebelezésünket az ausztriai egységes birodalomba, már azért sem engedhetné meg a külföld, mert Ausztria része levén a német szövetségnek, ebben oly túlnyomó erőt nyerne, mely az európai egyensúlyt világosan kockáztatná. Bekebelezésünk az egységes birodalomban örök időkre tönkre tenné természetes szövetségünk Némethon szabadságra és egységre czélzó minden törekvését. Némethont természetes szövetségésünknek nevezem már csak azért is, mert mindkettőnk az ausztriai kormány gátol egyedül századok óta szabadságunk és függetlenségünk elérésében, illetőleg élvezetében. E tárgyhöz többet szólni fölöslegesnek tartom, — hivatkozom azon hazafira én is, ki e házban a tekintélyek egyensúlyát fenntartani képes lett volna; — hivatkozom, kimondom azon szent nevet — Teleki Lászlóra! Neve már a multnak gyászkönyvében van írva, tettei és szavai a világtörténet bírálása alá tartoznak, föl leszen jegyezve annak ércz lapjain, mintegy végrendeletül visszahagyott beszédének töredéke is, melyet e házban — tudom — mindenki ismer. Erre hi-

vatkozom a jelen perczben. Elnémultak ugyan ajkai, de él Teleki szelleme, s ezen szellemet fogjuk és akarjuk fenntartani.

A tárgyalás alatt levő indítvány másik két részét egybefogalom, mert azokat ellenzem. A magyar trón csak a halál által üresülhet meg. Királyi lemondás a *pragmatica sanctio* fennállása óta elő nem fordult; de ha előfordult volna is, az bizonyára csak az ország tudtával és beleegyezésével történhetendett. Ezen két eset egyike sem áll jelenleg, mert V-ik Ferdinánd apostoli király most is él, a koronáról pedig le nem mondott, legalább érvényesen és a törvények értelmében nem, — ezt a hirneves indítványozó képviselő társunk is elismeri, formahiánynak nevezik ugyanazt, én törvényellenesnek tartom, és nem szeretném; ha formának véve a dolgot, a törvényen oly könnyen ugratnánk át, mert ennek utolsó *consequentia*ja oda vezethetne, hogy minden törvényformának tekintve — mellőzhető. Hogy senki sem kételkedik, miszerint V-ik Ferdinánd a magyar koronáról is le akart mondani? — Ám legyen, el akarom hinni, de lehetnek olyanok is, kik még azt is kétségbevonják, hogy az osztrák császárságról önként köszönt le, — de ez akaratot itt érvül egyáltalában el nem fogadhatom. Ferencz József az october 20-ki diplomában azt mondja, hogy ősi alkotmányunkat visszaadni akarja; a február 26-ki pátensben egyenesen arra hivatkozik, hogy a *pragmatica sanctio*t érvényesíteni akarja. Kérdem azért, ha ebbeli akaratát nyilvánítja, ki hiheti, hogy azt teljesítette is? Hogy pedig magyar király csak az lehessen, a ki egyszermind az örökös tartományok fejedelme — azt egyáltalában a *pragmatica sanctio* betű értelméről bebizonyítottak nem látom. A *pragmatica sanctio* csak azt határozza világosan, hogy az örökség ugyanazt illette Magyarhonban is, és az örökös tartományokban. Én ezen örökösödési jogot és igényt nem is tagadom, de hogy egy koronáról le ne lehessen mondani és másikat fenntartani, ezt határozottan kimondom, — sehol sem találtam a *sanctio pragmatica*ban. Ezen nézetem mellett szól a személyes unio bebizonyítására fölhozott azon érv is, hogy a király kiskorúsága alatt más gyakorolja Magyarorszáiban a hatalmat, más az örökös tartományokban; miért ne lehetne tehát ez az egyik koronáról való lemondás esetében épen

ugy. — III-ik Károly, II-ik Leopold, és I-ső Ferencz példái jelen esetben nézetem szerint nem alkalmazhatók, mert azok először is praesumtiv trónörökösök voltak és őket egyenesen és senkit más elöttök nem illetett a korona; másodsor azzal kezdték uralkodásukat mind hárman, hogy alkotmányunkat elismerték, illetőleg helyreállították, és hogy mindjárt eleinte kijelentették, miszerint magukat megkoronáztatni kívánják és eziránt a nemzettel értekeztek; harmadsor fennállottak a törvényes kormány organumai, melyek által érintkezni lehetett. Ez jelenleg máskép van, míg Ferencz Károly lemondása az országgyűléstől elismerve nem lesz, — addig Ferencz József császár nem is praesumtiv trónörökös. Kérem továbbá: elfelejthetjük-e, hogy minekelötte az apostoli koronát fejére tétetni kívánta volna, kormánya 12 évi önkény nehéz igájába fogta az országot? De ha azt el is felejtenénk, még sem mellőzhetjük el látni, hogy jelenleg sem ismeri el kormánya alkotmányos jogainkat, melyek szent fenntartása mellett tarthat egyedül igényt a koronára. Sőt még határozottan kijelenti, miszerint az általa szervezett alkotmányt fenntartani s ha szükséges, erővel is védeni, azaz: jogainkat el nem ismerni és ha szükséges, erővel elnyomni fogja. Továbbá a jelen kormányt csakugyan el nem ismerhetjük, nem létezik tehát még organum sem, mely által érintkezésbe tehetnők magunkat a fennálló hatalommal. Kérem, ily eljárással szemben, mi szól a mellett, hogy törvényeink egyikét pusztá formának tekintve, mellőzve mellőzzük, annak kedvéért, ki ugyanazon törvényeink legfontosabbjait elismerni se a jelen, se a jövőben szándékozni nem látszik? — A fölrás mellet úgy hiszem a várható siker sem szól, mert ezt a mélyen tisztelt indítványozó maga sem reményli, csak azt akarja elkerülni, hogy reánk ne háríttassék a szakadás felelősségének egy része. De ha egy nemzet oly súlyos, évtizednél hosszabb szenvedés és letiprás után a kölesönös szerződés oly nyílt megszegésével szemközt, ugyanazon szerződés még mindig fönn akarja tartani, és csak azt kívánja, hogy a törvénytörő eljárás követtessék irányában, s még ez is megtagadtatik, kérem, valjon kivádolhatja azon nemzetet, hogy okot adott a szakadásra. Megtett az mindent a mit tehetett, de hogy többet tegyen, mint önméltóságával összefér,

azt még a siker árán sem kívánám elérni, mert föl kellene áldoznunk egyetlen védpaizsunkat: a törvényekhez való szoros ragaszkodásunkat, és ekkor követnők el az e házban említett öngyilkosságot. Mondatott, hogy a fölírás nem kérelem, egy souverain üzenete a másikhöz. Hogy ez állítás nem alapos, ezt ugyhiszem bebizonyítani szükségtelen, már az indítvány végszavai „legalázatosabb szolgálai,” mutatják azt: így souverain soha sem szokott souvarainhez írni. Látjuk — néhány hét előtt tagadta meg Némethon egyik legkisebb tartománya nem a legalázatosabb, de csak a szolgálja kifejezést is, Franciaország bizony csak hatalmas császára irányában. Mondatott, hogy határozatot csak akkor szoktak hozni, ha fegyvert ragadtak egymás ellen a viszátkodásban levő felek. A nemzet nem nyult ezen utolsó szomorú eszközhöz, de nyult ahhoz a tényleges hatalom, nyult pedig nemcsak akkor, midőn alkotmányos állásunkat idegen szuronyokkal megsemmisíté, de nyul jelenleg is, midőn jogainkat mellözve, a törvénytelen adót országsszerte fegyveres erővel szedi be a kizsákmányolt néptől. Az october 20-ki diploma nem irántunki rokonszenvből, nem jogaink elismeréséből, de a külföldi viszonyok kényszere alatt a belviszonyok összeroskadása által előidézett kénytelenségből származott, azon világos szándékkal: a tett ígéretek, ha csak lehet, meg nem tartani. Nem akarok én könnyebbiteni az oly kormány helyzetén semmit, mely viszonyai jobbulását nem hasznunkra, de bizonyosan kurunkra fordítandja; hanem kívánom azt inkább a határozat által kényszeríteni, helyzete nehézsége által alkotmányos jogos állásunk elismerésére, vagy annak nyílt kijelentésére, hogy a szakadást ő akarja. Kívánom továbbá nyíltan a világ elébe terjeszteni helyzetünket, kimondani követeléseinket, és lehetőséget nyujtani a tényleges hatalomnak a kibékülésre, melyet, ha valóban óhajt, követeléseinket épen úgy teljesítheti a határozat, mint a fölírás utján.

Osztom én azon véleményt, hogy a fölírást kívánók politikája nem gyáva, sőt ellenben én azt nagyonis merésznek tartom, és ugyan azért, mert fölládozni akar törvényeinkből, eltérni az eddig követett szoros ragaszkodástól, épen azokhoz s mindezt, midőn eljárásának sikerét maga sem reményli. Épen ezen okoknál fogva,

meg nem engedhetem, hogy azon politika, melyet én is követek, kockáztatónak mondassék. Én nem akarom kockára vetni a nép boldogságát, de inkább annak elérését biztosítani azáltal, hogy a törvényektől egy tapotnyira sem térek el. Nem szenvedély, nem gyűlölség vezet engem, nem ismerem én sem félre küldőim érdekeit, — én is ismerem azon itt többször említett jó barátot, melynek szavára hallgatok, — én is követem lelkiismeretemet s ennek tiszta sugallatából meggyőződésemet követem, midőn a határozatot pártolom. (Éljenzés).

Erre Eötvös József bárónak egy óra 8 perczig tartott jeles s roppant hatást előidézett szónoklata — melyben a kitünő államférfiu a fölírat czélszerűségét mutatja ki — szóról szóra itt következik:

Ha van valami, mi e rendkívüli körülmények között, melyekben országunkat látjuk, a hazafinak vigasztalást nyújthat, ha van valami, mi a felelősség terhét elviselhetőbbé teszi, melyet a nemzet vállainkra rakott, midőn jövőjét épen e válságos pillanatban bizta reánk; ez azon meggyőződés: hogy a feladás, mely e törvényhozásnak jutott, nehéz, de hogy azt tisztán kijelölve látjuk magunk előtt és sem törekvéseink célja, sem a kiindulási pont iránt, melynek helyes választásától e cél elérése függ, — kétségben nem lehetünk.

Az elsőt a nemzet egyhangu akarata jelölte ki.

A második a törvényhozó testnek állásából következik.

S valamint senki, ki e nemzet magaviseletét az utolsó 12 év lefolyása alatt figyelemmel követé, aziránt kétségben nem lehet, hogy a törvényhozás csak annyiban számolhat támogatására, a mennyiben az ország alkotmányos önállásának s függetlenségének teljes biztosítékát tüzi ki törekvései céljául, ugy bizonyosan át fogja látni mindenki, miként minden törekvéseink sikere attól függ, hogy a törvényhozótest eljárásában szigoruan a törvényhez tartsa magát, s joggal elmondhatjuk, miként a fontos kérdések között, melyeknek megoldása ránk bízott, nincsen egy, melyre nézve véleménykülönség vagy csak kétely léteznék közöttünk.

Egészen fölöslegesnek tartom tehát, hogy Deák Ferencznek előadása után, melyben helyzetünket szokott alaposágával kifejté

ujra elősoroljam azon tárgyakat, melyeket ő e ház első felszólalásába fölvétetni kíván.

Mi azon kérdéseknek törvényes oldalát illeti, melyek közöttünk s a birodalom között fennforognak, senki sem lehet kétségben, ki a megezáfolthatlan okoskodást, melylyel tisztelt barátom nézeteit támogató, figyelemmel követte, s nem szükség mást mondanom, mint azt, hogy mind elveit, mind azon következtetéseket, melyeket azokból vont, egész kiterjedésökben elfogadom.

De jelen helyzetünk lényegesen különbözik attól, melyben az ország máskor állt. — Törvényhozásunk a szathmári békekötéstől 1848-ig kizárólag belügyekkel foglalkozott, melyek minden fontosság mellett, más országok s főkép Európa helyzetére semmi direct befolyást nem gyakoroltak. Jelenleg oly kérdések fekszenek előttünk, melyeknek megoldása az egész birodalom, sőt Európa jövőjére tagadhatatlanul befolyást fog gyakorolni.

Nagy előny ez kétségenkívül, mert küzdelmeinkben a civilizált világ sympathiáira, sőt a mennyiben — jogaink fenntartása, melyekért küzdünk, érdekekben fekszik — támogatására számolhatunk. de egyszersmind nagy nehézség is, mert azon összeköttetés, melyben a hon viszonyai, más országok, sőt Európa helyzetével állnak, kötelességünk ké teszi, hogy elhagyva a kizárólag országos szempontot, melyből törvényhozásunk eddig az egyes kérdéseket tekinté, ne csak a haza külön érdekeit és históriai jogainkat, hanem azon befolyást is tekintsük, melyet határozataink tágabb körben gyakorolni fognak, s a tisztelt ház e tekintetből talán nem tartja helytelennek, ha figyelmét a kérdésnek ezen oldalára fordítom, annál inkább, mennél kevésbé ignorálhatjuk, hogy követeléseink egy bizonyos oldalról úgy állítatnak a világ elébe, mintha azok az osztrák birodalom népeinek érdekeivel ellentétben állnának, s egész Európa államviszonyainak felbomlását fognák maguk után vonni: mi ha való lenne, ügyünk jogi állását nem változtatná ugyan meg, de elhatározó befolyást gyakorolna annak eldöntésére; mert századunkban oly ügy, mely mellett csak régi törvények holt betűje szól, de mely a népek érdekeivel s az európai közvéleménnyel ellentétben áll, diadalra nem számíthat.

Nem vonhatja senki kétségbe, hogy azon több mint három százados együttlét szoros összeköttetésénél fogva, melyben minden anyagi érdekeink s főkép egész finansziális állapotunk a birodalom hasonló érdekeivel áll, oly viszonyok léteznek köztünk s a birodalom között, melyeket rögtön megszakítani vagy egyoldalulag megváltoztatni nem lehet, s mind ezen viszonyok, minden közös érdekeink közös egyetértés útján kiegyenlitése oly kötelesség, mely alól akár a méltányosságot, akár saját érdekeinket tekintsük, magunkat felmentenünk nem szabad. — De valjon abból, hogy ezer évi függetlenségünkhöz ragaszkodva az osztrák birodalomba beolvadni nem akarunk, az következik-e, hogy ezen kötelességet magunktól elutasítjuk?

A magyar nemzet egy más alkalommal ünnepélyesen nyilatkozott e kérdés iránt, midőn 1848-ban september 15-én, midőn e hon s a birodalom kormánya között a feszültség a legmagasb fokra hágott s ez által előidézve az ország több részeiben már polgárvér folyt, egy küldöttséggel járult a bécsi törvényhozáshoz azon utasítással, hogy minden, Magyarország s a birodalom között fennforgó kérdések s összeütköző érdekekre nézve, az egyik nemzet a másikkal egyezkedjék. És ha akkor visszautasítottunk is, s közöttünk a harc véres kockája elvetetett, melynek következtében e hon s az egész birodalom szabadsága elveszett, mit tettünk, sőt mit szoltunk azóta, akár az egyes törvényhatóságok tanácskozásaiban, akár e teremben, miből valaki azt következtethetné, hogy akkor ünnepélyesen kimondott szándokunk megváltozott? S ha senki ily valamit nem hozhat fel, ha mint akkor ugy most, nemzet s nemzet közötti szerződés útján készek vagyunk minden fennforgó viszonyok békés kiegyenlitésére, készek még áldozatokra is, a mennyiben azokat tőlünk a birodalmi tanács testvérnepeinek java s a méltányosság kívánják, vajjon ki emelhet igazságos vádat ellenünk, midőn a kiegyenlités minden lehető módjai között csak egyet utasítunk vissza, azt, hogy az örökös tartományok és saját materialis érdekeinknek ezeréves önállásunkat hozzuk áldozatul.

Még kevesebb alappal bir azon állítás, mintha azáltal, hogy a birodalom számára a febr. 26-ki pátens által felállított alkotmányos

rendszerben résztvenni nem akarunk, a nem magyar tartományok alkotmányos kifejlődésének akadályokat gördítenénk elébe.

Tagadhatlan, hogy Magyarország az államtanácsban résztvenni nemcsak vonakodik, de hogy e részvétet saját nemzeti léte föl-áldozásának tekinti.

Ellenzésünknek oka százados alkotmányunkban fekszik, melyet egy új kegyelemből adott s azért mindig bizonytalan állapottal fölcserélni nem akarunk, s helyesen ítélnék viszonyainkról, kik ezen ellenzést legyőzhetetlennek hiszik.

A százados tölgnyt fejszével ledönteni lehet, el lehet hordan maradványait, úgy hogy hatalmas törzsének helye is alig látszik, de egy más csemetét ültetni helyére, az nem áll senkinek hatalmában. A mély gyökerek kihajtanak, mihelyt a fejsze nyugszik s előlik a gyöngye ültetvényt s így van az alkotmányokkal is, s ha a világ történetben elég példát hazánknak föl, hogy a szabadság lerontatott, nem fogunk találni egyet, hogy helyébe más mint önkény lépett volna, vagy hogy a szabadság másképp mint a régi formákban adathatott volna vissza. Cromvell s Napoleon megkíséérték ezt s még az ő hatalmuk is gyengének találtatott e vállalatra, mely hazánkban bizonyosan ép oly kevésbé fog sikerülni, mint máshol a világon.

És így, minthogy a febr. 26-iki pátens a birodalmi tartományok politikai jogainak teljes élvezetét hazánk részvételéhez kötötte, el kell ismernünk, miként az állás, melyet elfoglalunk, az örökös tartományokat a febr. 26. pátens által egy bizonyos formában engedményezett alkotmányos jogok élvezetében akadályoztatja: de valjon hát az alkotmányos szabadság az osztrák tartományokban csak épen azon formák alatt lehetséges-e, melyeket a pátens fölállított? Ki fogja mondani, hogy az, mit e pátens Ausztria népeinek nyújt, a szabadságnak maximuma, melyre e népek képesek, vagy ha csak az oportunitást tekintjük is, hogy az ott megállapított forma a legalkalmasabb, mely alatt az alkotmányosság a birodalomban létesíthető, s valjon mi vagyunk-e hát okai, hogy az alkotmányos szabadságnak élvezete a birodalomban oly föltételekhez köttetett, melyekről legalább február 26-án már mindenki tudható, hogy azoknak teljesítése lehetetlen.

Jól tudom, vannak, kik máskép vélekednek s az ellenzést, mely a febr. 26-iki pátens ellen hazánkban mutatkozik, legyőzhetni remélik.

Gondoskodva van, hogy ha a magyar, horvát és erdélyi törvényhozás a választásokat megtagadná, azok a választó-kerületek által közvetlenül eszközöltessenek. — De ha ez történne, ha a birodalmi tanácsban Erdély-, Horvát és Magyarország 120 választó-kerületéből erőszak, fenyegetések vagy megvesztegetés útján választva néhány követ jelennék meg, vagy ha ez országok követei megjelenének mind, de csak azért, hogy saját suprematiájokat ki-vívják, vagy az egész institutionak tarthatatlanságát bizonyítsák be, s ha a birodalmi tanács minden a birodalomban létező ellentétek küzdhelyévé válván, az egység helyett csak új surlódásokat idézne elé, csak azon meggyőződést erősítve meg, hogy az egység e birodalomban lehetlen, mi lenne akkor az alkotmányos szabadságból, mely után Ausztria népei méltán vágyódnak? S ha segédkezet nyujtani nem akarunk e kísérlethez, melynek eredménye meggyőződésünk szerint csak azoknak szolgálna új erősségül, kik az alkotmányos szabadságnak behozatalát az osztrák birodalomban lehetetlennek hirdetik, vajjon illethet-e akkor a vád, hogy az örökös tartományok alkotmányos kifejlődésének útjában állunk, illethet-e minket, kik valamint 1848-ban, ugy most a szomszéd tartományok alkotmányosságában saját szabadságunk legbiztosabb garantiáját látjuk, be, kik épazért nem akarhatjuk, hogy Ausztria népeinek a szabadság helyett annak árnyéka nyujtassék, s ez is oly föltételekhez köttessék, melyek Magyarország fennállásával ellentétben állnak, s még azon esetben is, ha erről lemondanánk, nem teljesíthetők, s pedig azért nem, mert a 26-ki februariusi pátens foganatosítása oly kérdésekkel áll a legszorosabb összeköttetésben, melyeknek eldöntése, valamint Magyarország ugy az egész birodalom jogkörén kívül fekszik.

Röviden megmagyarázom állításomat: Tény, hogy a német-szövetség 1815-től óta az európai államrendszer kiegészítő részét képezi.

Tény, hogy az említett szerződések által az osztrák birodalom

nem a magyar koronához tartozó tartományainak leguagyobb része a német-szövetségbe vétetett föl, s a magyar koronának minden országai abból kihagyattak.

S e kétségbevonhatlan tényekből következik :

Hogy miután az osztrák birodalomnak több tartománya oly szövetséges államnak integrans részét képezi, mely az európai államjog által elismertetett, a viszony, melyben ezen tartományok a magyar korona országaihoz állanak, csak annyiban változtathatik meg, a mennyiben ez azon viszony sérelme nélkül lehetséges, melyben ezen tartományok Németországhoz állnak.

Tekintsük már most az october 20-dikai diploma elfogadásának következeit.

Az első — hisz ez a diplomának fő czélja — kétségen kívül az, hogy az eddig létezett dualismus megszűnván, az egész birodalom egységes állammá egyesül, melynek minden részei, közös kormányval s törvényhozással birván — ugyanazon constitutionalis jogokban részesülnek s közösen gyakorolják befolyásukat mindazon tárgyakra, melyek a törvényhozás köréhez tartoznak s melyek között az osztrák birodalomban kétségenkívül fontos részt foglalnak el azon viszonyok is, melyek a birodalomnak a német szövetséggel való összeköttetéséből fejlődnek.

Tekintve a naponkint hatalmasabbá váló irányt, mely Németországban azt tűzte ki célul, hogy az államszövetséget szövetséges állammá alakítsa át, minden valószínűség a szövetségi szerkezet ily értelembeni változtatása mellett szól, s pedig annál hamarább, mennél nagyobb azon példának hatása, melyet azok, kik a német egységen dolgoznak, Olaszország sikerül törekvéseiben találnak.

Ezen esetben a viszony, melybe Magyarország jutna, ha az okt. 20-ki diploma értelmében az örökös tartományokkal egy törvényhozásban egyesül, merőben feltarthatatlan, s nem is képzelhető oly államszerkezet, mely mellett a birodalom minden részei egymáshoz s a fejedelemhez ugyanazon viszonyban álljanak s azoknak mégis egyik fele, egyszersmind oly szövetséges állam integrans része maradjon, melyhez a birodalom másik fele nem tartozik. Oly államszerkezet, mely szerint a birodalomnak német tartományai az

osztrák birodalmi és a német országgyűléshez egyszerre küldenek követeket, hogy e két helyen ugyanazon tárgyak fölött határozzanak, míg a magyarok, kiknek Németország törvényhozására semmi befolyásuk nincs, mégis a német szövetség határozatainak minden következéseit viselnek, s mely által az osztrák birodalom egyszerre egy volna s mégis két egészen külön választott egész, azaz oly valami, mit mint az egységes Ausztria politikai vallásának főhitágazatát hinni talán lehet, de érteni, megmagyarázni, vagy törvényekbe formulázni bizonyosan nem.

Ha pedig fölteszszük is, hogy a német szövetség, daczára az ellenszenvnek, mely irányában a német népnél mutatkozik, mostani szerkezetében megmarad, az anomalia kevesbé feltűnő, de azért nem kisebb. Mert ha a német szövetség mint eddig ugy ezentul is csak a kormányok utasított küldötteiből fogna is állni, kétséget nem szenved, hogy Németország egyes részeinek népe, mihelyt az alkotmányosság inkább kifejlődik, legalább azáltal fogja gyakorolni természetes befolyását, hogy a szövetség előtt fennforgó tárgyakat az egyes országok törvényhozásánál discussio tárgyává teszi, s a kormányokat a szövetséges tanácsban elfoglalandó állásukra nézve felelősségre vonja. Mi, azon esetben, ha az oct. 20-ki diploma szerint az osztrák törvényhozásban Magyarország is résztvesz, oda vezetne, hogy a befolyás, melyet az osztrák törvényhozás a német szövetségre gyakorol, oly tartományok szavazatától függne, melyek a szövetségnek nem részei.

S ily anomalia nem állhat meg. Németország nem türheti, hogy legfontosabb érdekei felett olyanok határozzanak, kiket Németországhoz csak a köt, hogy fejedelmök a német szövetség tagja, de kik egyébiránt sem nemzetiségök, sem kötelességeik által Németországhoz kötve nincsenek, s így a magyar korona országainak a birodalommal összeolvadása szükségkép a két lehetőség között egyet tételez föl, vagy azt, hogy egész Ausztria minden tartományai-val, ide értve Magyarországot is, a szövetségbe lép; vagy azt, hogy Ausztria német tartományai-val is e szövetségből kilép.

Az oct. 20-ki diplomának elfogadása tehát szükségkép az egész német szövetség lényeges átalakítását vonja maga után, s nem fogja

senki állítani, hogy ez jogköréhez tartozik, ha csak mindazon hatalmasságok, melyek a bécsi congressust aláírták, vagy legalább a német szövetség abba belé nem egyeznének.

És valjon föltehető-e az?

Mi az egész birodalomnak a magyar koronaországokkal együtt a szövetségbe való belépését illeti, erről tisztában lehetünk. Európa nagyhatalmasságai között nincs olyan, mely egy több mint 70 millióból álló államnak alakulását — minővé a német szövetség ez esetben nőne — Európa közepette türhetné, s midőn 1851-ben e terv szövege hozatott Anglia s Franciaország febr. 9-én beadott nótáikban a kérdés iránt világosan kimondták nézetüket. S bizonyosak lehetünk, hogy Ausztriának a szövetségből kilépése legalább Németország részéről hasonló ellentállásra fogna találni.

Mert valjon a kilépés mi volna egyéb, mint Németország egy tetemes részének, mely egy ezred óta Németországhoz tartozott, mely Németország egyik nagy folyóját magába foglalja, mely Németországot a középtengerrel összeköti s mely népességére nézve legnagyobb részben tiszta németekből áll.

A német nép számos és nagy jeleit adta türelmének és ha a bécsi congressus s az arra következő időknek történetét tekintjük, nem tagadhatja senki, hogy ily nagy s művelt nemzet még idegen ellenségek járma alatt sem szenvedett talán soha nagyobb megalázást, mint a német, győzelme pillanatában azon congressus által, mely létezését s hatalmát e nép hazafiai föláldozásának s hőstetteinek köszöné. De az idők megváltoztak s azok, kik most, midőn a nemzetiségi elv az előtérbe lép, s a legkisebb nemzeteket lelkesedésre ragadja, most, miután Olaszország [egygyé vált, a németek elébbi politikai közönyösségre számolnak, s Ausztria, vagy nem bánom Európa érdekében, mely egy hatalmas Ausztriát kíván, Németországnak egy részét az egésztől elszakítani akarják, tapasztalni fogják, hogy roppant anachronismust követtek el, s azon Németország helyett, melynek területés népei a mediatisatioi acta alkalmával kótya-vetye útján elesereberéltettek, azon Németországot fogják találni, mely eszmékért lelkesülve a reformatiót keresztülvivé, századunkban a világtörténet legnagyobb hatalmát porba

döntötte. Én legalább meg vagyok győződve, hogy a német jelenleg nem fogja türni, hogy a német jelenleg nem fogja türni, hogy területe egy nevezetes részének elszakítása által az egész világ előtt arczul csapassék.

Jól tudom, hogy Németországban tetemes párt létezik, mely a németosztrák tartományoknak a szövetségből való kilépését sürgeti, s megvagyok győződve, hogy e párt nemcsak zászlóin, de szívében hordja Németország egységét s hogy az ut, melyen jár, ha nem mondhatjuk is egyenesnek, legalább biztosan a kitüzött célhoz vezet.

Ha Ausztria egész területével a németszövetségből kilép, e birodalom Németország irányában ugyanazon helyzetbe jut, melyben az olasz tartományaira nézve Olaszország irányában állt, s áll, mig Velenczét birja — jelenleg is. — Azaz, az osztrák birodalom oly részeket foglalván magába, melyek mind multjok-, mind nemzetiségüknél fogva Németországhoz tartoznak, a német egységgel ellentétbe állítja magát, mely később vagy előbb, de elkerülhetlenül harcra fog vezetni, s én nem bámulom, ha főkép Németországban sokan e küzdelemnek ugyanazon eredményeire számolnak, melyekhez egy egészen hasonló helyzet Ausztriát Olaszországban vezette. De ha fölteszszük is, hogy az egységes Ausztria minket elleneit legyőzne, daczára azon rokonszénvnek, mely tartományainak egy részét Németországhoz köti — azt Németországtól végkép el fogja szakítani; valjon e nagy küzdelemben, melynek elébe megyünk, ki fog állni első sorban, ki viselendi annak legnagyobb terheit?

Nem mi magyarok-e?

És mi célból?

Hogy a német nemzetnek egység utáni törekvéseit megsemmisítsük, hogy ellentétbe lépünk azon eszmével, melynek létesítése európai szükség, s melynek igazságáról senki nem kételkedhetik kekevésbbé, mint mi, kik a nemzetiség eszméjeért másoknál inkább lelkesülni tudunk, kik készek vagyunk feláldozni mindent inkább, mint hogy hazánk területéből egy talpalatnyit elveszítsünk.

Ismerem mindazon előnyöket, melyeket némelyek hazánkknak a birodalommal szorosabb egyesülésétől várnak.

Ha azon kötelék, mely Ausztriát jelenleg Németországhoz fűzi, megszakadván, a természetelleni tulsuly, melyet jelenleg a német tartományok a birodalomban gyakorolnak, megszűnnék, s a monarchiának egyes részei azon helyzetbe lépnek, mely őket aránylagos fontosságuknál fogva megilleti, Magyarország a birodalom súlypontjává válik, s a vezető szerep bizonyosan a mi kezünkbe jő, nem ügyesség vagy erőszak, hanem a dolgok természete által, melynek állandóan ellent állani nem lehet.

De bármennyire lelkesüljünk is nemzetiségünkért, bármi készek legyünk minden áldozatra, midőn annak állása forog kérdésben, ki az, ki a magyar nemzet felsőbbségét más nemzetek jogos követeléseinek megsemmisítésére akarná alapítani, ki az, ki nem elégednék meg inkább azon szerény helyzettel, melyet századokig, elfoglalánk, ha a szebb állás, mely ígértetik, csak ugy érhető el ha a magyar? másod helyére lépve poroszlóként áll Európa közepében, leigázva testvér népeit, s csak azáltal biztosítva nagyságát, hogy egyrészről a lengyel népnek feltámadását, másról az olasz, a harmadikról a német egységet semmivé teszi?

A magyar nemzet nem vágyódik e nagyság után, mely multjával ellentétben áll, s saját felfogása szerint nem lenne egyéb, a legnagyobb gyaláztatnál.

Meglehet, hogy ezen eljárás nem politikus, s hogy saját nemzeti érdekeinket talán jobban mozdíthatnók elő, ha a febr. 26. pápens értelmében az államtanácsba lépve, kínálkozó alkalommal arra élnénk, hogy uralmunkat az egész birodalom felett megalapítsuk vagy mi még könnyebb volna, hogy azon tulnyomó befolyást, melyet a nem német tartományokkal együtt a birodalmi tanácsban nyernénk, a birodalom feloszlására használnók fel; de valjon ha ezt tenni nem akarjuk, nem tudjuk, mert e szerep nemzeti jellemünkkel ellenkezik, vádolhat-e valaki azzal, hogy a birodalom érdekeit, hogy a világ nyugalalmát hiúságunknak feláldozzuk?

Igaz, hogy a szilárdság miatt, melylyel a sanctio pragmaticához ragaszkodunk, az egységes Austria ábrándja nem létesülhet, s hogy a dualismus, mely a birodalomban három századig létezett, nem szűnhetik meg; de valjon e dualismus, ha az az egységnél ro-

szabb is, nem jobb-e mégis a zavar permanentiájánál, mely a birodalom két egészen különböző részeinek erőtett egyesítéséből támadna?

Igaz, hogy a pénzügynek két-felé osztása, s a magyar budgetnek egészen különkezelése, melyet kívánunk, bizonyos nehézségekkel jár: de e nehézségek nem jobbak-e a közös banqueroutenál, melynek széléhez az utolsó 12 évnek összeolvasztási kísérletei a birodalmat vezették?

Igaz, hogy a magyar hadügynek elkülönzése, s azon kívánunk, hogy a hazánkban tanyázó hadsereg kizárólag honfiakból álljon, melynek alapját nem az 1848-diki törvény, hanem I. Ferdinándtól a 18-ik századig hozott régibb törvényeknek egész sora képezi, bizonyos hátrányokkal van összekötve, de valjon ezen hátrányok nem fejlődnek-e azon viszonyból, melyben a birodalomnak egy része Németországhoz áll, s melyek, ha csak Ausztria a német szövetségből kilépni nem akar, mindenesetre a hadsereg elkülönzését fogják vonni maguk után, s pedig ha azon erős tendenciát, mely Németországban a szövetséges had új organisatiója mellett nyilatkozik, vagy a német közvéleményt, mely már a múlt évben a német szövetséges várakban magyar ezredek elhelyezése ellen nyilatkozott, tekintjük, valószínűleg rövid idő múlva.

Egy szóval igaz, hogy a helyzet, melyet a birodalom dualismusa miatt elfoglal, rendkívüli, hogy az az alkotmányos formák által, melyek most a birodalom másik felébe behozatnak, még nehezebbé válik; de bizonyos az is, hogy e bajt nem mi idéztük elő, s hogy ha azon segíteni akarunk, ezt nem azáltal tehetjük, hogy a létező viszonyokat ignorálva a birodalmat az ábrándozott egység alapján újból construáljuk, hanem azáltal, ha azt azon alapokra vezetjük vissza, melyeken az 1848-ig minden veszélyekkel dacolt.

S midőn azt tesszük, midőn hivatkozva törvényeinkre azon szerződések egyoldalu megváltoztatása ellen tiltakozunk, melyek e nemzetet három század óta a dynastiához kötik, s melyeket mi legalább a történet tanúsága szerint a legnehezebb időkben hiven megtartottuk, midőn tekintetbe véve a viszonyt, melyben a birodalom Németországhoz áll, oly szervezési kísérleteket elutasítunk magunk-

tól, melyek ezen viszonyok felbontását vonnák maguk után, kétségen kívül hazánk százados függetlensége főczélja föllépésünknek, de midőn ezután törekszünk, azon öntudattal tehetjük ezt, hogy ezáltal egyszermind a birodalom legfőbb garantiáit tartjuk fenn, melyeknek e l s e j e az : hogy Magyarország azon összeköttetésben, melyben a personalis unio által a birodalommal áll, legfőbb kincseit biztosítva találja, s melyeknek m á s o d i k a azon támasz, melyre a birodalom a német nemzetnél épen azon összeköttetésnél fogva, melyben Németországhoz áll, számolhat, s melyet Németországtól elszakadva elvesztene.

Félek, hosszasan szóltam, mint talán kellett; szolgáljon mentségemül a tárgynak fontossága, mely felett tanácskozunk s mely kötelességünké teszi, hogy mielőtt határozunk, azt minden oldalról felvilágosítsuk. — Miket felhoztam, talán nem erősítettek meg senkit meggyőződésében — mert hisz erre szükség nem vala — de megmutatták, miként e kérdést egy más oldalról tekintve ugyanazon resultátumhoz jutunk s helyzetünkben talán ez sem felesleges.

Egyébiránt ismétlem, hogy tisztelt barátom Deák Ferencz indítványát egész kiterjedésében elfogadom, lényegében szintugy mint a formára nézve, melyben a ház által teendő nyilatkozatot szerkeszteni kívánja.

S most engedje a tisztelt ház, hogy ámbár türelmét fárasztám, az utóbbira nézve még néhány szót mondjak.

Tisztelt barátom Csáky Tivadar a fölirat ellen fölhozta a törvényesség szempontját; fölhozott az tegnap is több szónok által említettén, hogy a felírás nem annyira felel meg, e ház s a nemzet méltóságának, mint ha nyilatkozatunk más formában lenne. Én részéről azon nézetet, mely az ellenvetéseknek alapul szolgál, tökéletesen osztom. Fölfogásom szerint, a törvényesség főkincsünk, abban fekszik titka egyetértésünknek, ez az mi erőssé tesz. A törvényességhez való ragaszkodás reánk nézve a legjobb politika (Helyeslés) és meg vagyok győződve arról is, hogy a nemzetnek méltóságát, melyet az ország más kincsekkel reánk bizott megőrizni, szent kötelességünk, és hogy mi nem tűrhetjük, hogy azon csorba ejtethessék, miszerint rossz képviselői volnánk hazánkknak, ha vala-

mit tennék, mi annak méltóságával nem volna megegyeztethető. És én megengedem, hogy ha most, midőn törvényeink még helyreállítva nincsenek, midőn az ország integritása még nem létezik, midőn tetteleg a legnagyobb törvénytelenések történnek, midőn finanziaális tekintetben oly hatóságoknak befolyása alatt állunk, miket magyar törvény soha nem ismert, és politikai tekintetben is oly hatóságok befolyása alatt állunk, melyeket Magyarország 1848-ban ismerni megszűnt, — hogyha mondom, most az ország ezen állásában egy stereotyp fölírással járulnánk Ő Felségéhez, ha megfelelkeznénk első kötelességünkről, mely az, hogy a törvényt megőrizzük és oltalmazzuk: akkor csakugyan állana az ellenvetés, hogy a fölírás sérti a törvényt. De kesünkben és az egész nemzet kezében fekszik azon fölírat, melyet Deák Ferencz tisztelt tagtársunk a háznak asztalára letett, és én kérdelem, ha mi kimondjuk, hogy: „„A magyar király csak koronázás által lesz törvényes magyar király, a koronázásnak pedig törvénytiszta föltételei vannak, minek előleges teljesítése multhatlan szükséges; ha mi kimondjuk, hogy alkotmányos önállásunk sértetlen föntartása az országnak területi s politikai integritása, az országgyűlésnek kiegészítése; alaptörvényeink tökéletes visszaállítása, parlamentarizmusunk és felelős miniszteriumunk ismételi életbeléptetése s az absolut rendszer minden, meglevő következményeinek megszüntetése oly előleges föltételek, miknek teljesítése nélkül tanácskozás s egyezkedés lehetetlen, — kérdelem én, ha mi ezt kimondjuk, tisztelettel de nyíltan, mint a nemzet képviselőihez illik, ha kimondjuk a legnagyobb helyen avégett, hogy szavunk annál tágasabb körben hallassék, ha kimondjuk mi, kik mellett csak a törvény áll, csak a jognak szentsége, kimondjuk annak, ki egy nagy birodalomnak minden hatalmával rendelkezik, kimondjuk most, midőn az utolsó 12 évig viselt lánczok nyomai még kezeinken vannak, és midőn az alkotmányos szabadságnak semmi garantiájával még nem birunk: akkor lehetnek talán, kik azt fogják mondani, hogy mi kevesebb óvatossággal jártunk el, mint — személyünket tekintve tán kellett volna, — de azt, hogy a nemzet jogait fölládoztuk, hogy a nemzet

méltóságát sértettük, azt teljes meggyőződésem szerint nem fogják mondhatni, (Helyeslés). Mi pirulás nélkül emlékezhetünk öseinkre, kik alkotmányos szabadságunkat örökségül hagyták nekünk, nyugodtan nézhetünk gyermekeinkre, kik tőlünk e szent hagyományt várják, bátran léphetünk a nemzet elé, mert azon kincsekből, melyeket az reánk bizott, mi nem áldoztunk föl egyet sem (zajos helyeslés), és követtük tisztán és egyedül azon ösvényt, melyet az én felfogásom szerint, a nemzet eddig követett eljárása elénkbe szabott, (baloldaltól: soha! sokan: helyes!) Méltóztassanak megengedni, hogy röviden természetesen csak saját nézetemet mondjam el, hogy fogom én föl a nemzetnek gondolkozását azokból, a mikből az kivonható, azaz: a nemzet tetteiből. Mit tett a nemzet october 20-ika óta? senki sem volt az országban, ki a 20-ik octoberi diplomát a magyar alkotmány helyreállításának tekintette volna, nem volt senki ki az ott adott alapot törvényesnek tekintette volna. Mit tett a nemzet? A nemzet tudta, hogy az, mit az oktoberi diploma ad, nem törvény; a nemzet az oktoberi diplomában egy utat látott, mely a törvényességhez visszavezethet, és ámbár akkor főképp a nyílt fölszólalás nem volt veszély nélkül, ámbár az sok fölládozással járt; az összes nemzet még is kezét fogott, hogy tért foglaljon el az oktober 20-iki diploma által, és azt a tért a törvényesség visszaszerzésének útjául használta. És mit tett a nemzet a január 16-iki leirat után? A nemzet minden fenyegetés ellenében nyíltan és világosan megmaradt a törvényes alapon, nyíltan és világosan kinyilatkoztatta, hogy attól eltérni soha nem fog. És valjon a nemzet, mondom a nemzet —, mert ha Magyarország törvényhatóságainak csaknem összessége egy utat követ, azt mondhatjuk, hogy ez a nemzet nyilatkozata, — és miért tette a nemzet ezt? Kétségkívül az elmúlt idők után nincs senki, kinél erőlködésbe ne kerülne az, hogy a fájdalmat elfojtva, a multa fátyolt borítsa s a nemzet jövőjeért fölládozá azt, mi legnehezebb — szenvedéseit! De a nemzet tette ezt, mert meg volt győződve; hogy ha jövője forog kérdésben, a végsőig kell teljesíteni minden kísérletet, és elkövetni mindent, ami a törvényes uthoz visszavezethet. És mit teszünk mi, midőn ezen föllíratot felküldjük? épen azt, ugyanazt tesszük, csak más

formában, mit a nemzet október 20-ik óta mostanáig tett. Az mondatik, hogy ezen eljárásunknak nem lesz sikere; én megengedem azt — ha ugyan Ausztriának helyzetét tekintem, én oly érdeket látok a legitimitás mellett, annyira meg vagyok győződve, hogy az osztrák birodalomnak egyedüli alapja a legitim jog, miszerint nem foghatom meg, mikép találkozhatik valaki, ki ily legitim jog irányában mint a mienk, a birodalom érdekeit merné fölhozni, melyek azon pillanatban semmivé lesznek, melyben a legitim jognak tisztelete megszűnt. Nem foghatom meg, hogy a birodalom részéről miként adhat valaki ily tanácsot. De megengedve, hogy fölírásunknak nem lesz közvetlen sikere, én azért nyugodtan tekintek a jövőbe. Ügyünk nem olyan, mely egy pár napnak jobb vagy rosszabb kedvétől függ, ügyünk nem olyan, melyet a kegyelem adhat, vagyis a hatalom megsemmisíthet (Nagy tetszés); ügyünk a legszorosabb összeköttetésben áll az osztrák birodalom minden népének érdekeivel, ügyünk összeköttetésben áll mindazon nemzetiségek ügyével, kik részint e hazában, részint e haza környékében laknak. Ügyünk föltétele Olaszország egységének; egyik föltétele a német egységnek. Ügyünk a legszorosabb összeköttetésben áll azon nagy ügygyel, melyért Európa népei 3 század óta vérzenek — a szabadság ügyével (Tetszés.) És egy oly ügy, mely ily érdekekre támaszkodhatik, mely ugyanaz ezen ügyekkel: olyan ügy nem veszhet el. (Zajos helyeslés.) Csak egy veszély fenyegethetné mégis jövőnket, és ezen veszély az volna, ha magunkról lemondanánk, ha elijedve azon nehézségektől, melyekkel találkozni fogunk, materialis jólétünkért a nemzet függetlenségét áruba akarnók bocsátani; vagy elragadtatva szenvedélyek által, a törvényesség teréről lelépnénk, vagy ha egyes kérdésekre nézve véleménykülönbségben levén, mi kisebb kérdéseknél kikerülhetlen, megfélemednénk a nagy célról, mely előttünk áll, mely valamennyinknek az egyetértést teszi első kötelességül. (Nagy tetszés.) De ha én a nemzetet látom és körültekintek e házban és a képviselőknek nyilatkozatait hallom, — én ezen nem kétkedem és azért én bár mi sikere legyen is fölírásunknak, teljes biztossággal és nyugalommal nézek azon jövőnek elébe, melyet a magyar nemzettől senki elragadni nem fog,

ép oly kevéssé, mint tőlünk multunkat senki elragadni nem fogja.“
(Szünni nem akaró zajos éljenzés és taps.)

A szünni alig akaró éljenzések és tapsok végre elhangozván, Ivánka Imre szólalt föl következőleg :

Bátorság kell ahhoz, hogy ily jeles szónoklat után, mint b. Eötvös Józsefé, beszéljek, és még nagyobb bátorság, hogy mint ujoncz, a parlamenti küzdőterén, oly nagy férfiú remek művének taglalásába ereszkedjem, mint az általam mélyen tisztelt Deák Ferencz képviselőtársunk a ház asztalára letett indítványa.

Nem az ékes szólás erejével, nem az észlekedés tulsúlyával, mint a melylyekkel ugy sem bírok, idézhetek én hatást elő; de mindazt amit el fogok mondani, lelkem tiszta meggyőződéséből meritem.

Mellőzve, hogy az előttünk fekvő felirati javaslatban az önkény által eszközölt trónváltoztatás kérdéséhez az indítványozó igen is gyöngéd kezekkel nyul;

Mellőzve — hogy nem látom sehol kiemelve, miként századokon át, de különösen a közel mult években — Magyarország anyagi érdekei az örökös tartományok érdekeinek mindig alárendeltettek — mit az újabb időben épült vasuti vonalak iránya, hitelünk mesterseges megsemmisítése és a külfölddel kötött kereskedelmi szerződések tartalma elegendőleg tanusítanak; mindezeket mellőzve, nem hallgathatom el, hogy az indítványban hasztalan keresem a pontot, mely szabadságunk és függetlenségünk legsikeresh, mondhatni egyedüli tényezőjére — a hadügyre különös sulyt fektetne.

Meg van említve a törvénytelen adó kivetése és behajtása; meg van említve az, hogy a katonai állítás kérdése az országot illeti: de nincs megemlítve sehol, hogy a conscriptio ténylegesen életbe van léptetve, nincs megemlítve, hogy hazánkfiainak százezerekre menő száma — tudtunk nélkül és akarattunk ellenére, kényszerítetik más országokban a szabadság elnyomásának vak eszközéül szolgálni, miglen hazánk vidékei idegen seregek által megszállva, váraink — világos törvényeink ellenére — idegen katonák kezében vannak.

De mind ezek bővebb fejtegetését fönntartom a részletes tárgyalásra, most csak a mélyen tisztelt indítványozó előadásának 2-ik és 3-ik részéhez kívánok szólni.

Ez országgyűlésnek a tényleges hatalom által bevallott célja az volna, hogy azon szerződést megújítsa, melynek kötése nélkül a magyar e világon senkit sem ismer el törvényes királyának.

Ha a magánéletben szerződést akarunk kötni, legelőször is — tisztában levén a tárgy iránt — az egyént nézzük meg, kivel szerződünk kellene: és míglen az egyik kéz szorításában a legnagyobb garantiát leljük, addig a másik ellenében a legszorgosabb ovatossággal eljárva, még sem érezzük megnyugtatta magunkat.

Ferencz József osztrák császár Ő Felsége azóta, hogy a hatalmat kezéhez vette, a magyar nemzet irányában mindig ellenséges indulatot tanusított.

E nemzet reményei — melyeket táplált, midőn először hallá az ifju fejedelem ajkairól a haza nyelvét — meghiusultak!

Első fejedelmi tette 1848, dec. 2-ka után, a várt engesztelődés helyett — az volt, hogy új hadakat csődített minden oldalról ez országra, s midőn fegyvereinek a szerencse kedvezni látszott — alkotmányunkat eltörölte, s azer éven át szabad magyar nemzetet, egy — nem is létező — osztrák birodalmi nemzetiségbe akarta olvasztani.

De a szerencse nem állandó! — Az osztrák seregek csakhamar érzették a magyar kard sulyát, — s az elbizakodott uralomnak meg kelle magát alázni természetes ellene előtt, csakhogy bitorolt hatalmát visszanyerhesse.

Magyarország meghajlott két császárság sulya alatt.

Most már, miután tapasztalhatta az osztrák császár — hogy a magyar nemzetet — némileg kedvező körülmények között lenyűgözni önerejéből nem képes, azt lehetete várni, hogy az észszerűség parancsolta kibékülést kísérelje meg; — de nem. Párolgó vérdombok, bitófák, börtönök s ártatlan gyermekektől, boldogtalan özvegyektől elkobzott jószágok jelölték utjait.

A nemzet meggyalázása, lealacsonyítása lett uralkodásának célja, s gonytárggyá vált a magyar saját hazájában.

Évek multak, lelkiisméretlen pazarlás emészte a nemzeti vagyont. — A hű honfiak tanácsa elhangzott mint a pusztában a szó. — Hallgatva türt a nép.

Három vesztett csata, — a szülék, a testvérek örültek kedveseik eleste mellett is, letörölte a fénymázt, s a büszke trón ígéretekre fakadt, ígéretekre, melyek nincsenek betöltve maiglan!

Ez a trónkövetelő! — Nézzük környezetét.

Az uralkodó család tagjai még mindig azon hiedelemben látszanak élni, hogy Isten az államokat csak azért alkotá, hogy néhány családot eltartsanak, és nem emelkedtek föl azon nézetre, hogy a nemzetek az uralkodó családokat, s azok örökösödési rendét ismételt rázkódások elkerülése végett, tartják tiszteletben.

Ezen család körül csoportosul egy aristocraticus ultramontán phalánx, és a hadsereg főemberei, kiknek mily fogalmuk van az alkotmányosságról, tanusítja a közel mult hetekben közzétett napiparancs. De az elősoroltak nem legveszedelmesebb elleneink. — Legveszedelmesebb elleneink a burocracia és a szabadelvűséget fitogtató, uralkodni vágyó ideologok, kik annyira elteltek az „Egységes Ausztria“ eszméjével, hogy Magyarországot — képzelt boldogságuk édenébe, még erőszakkal is be kívánják terelni.

Ily környezet közepette, megengedem, hogy az osztrák császár — midőn az oct. 20-iki diplomát kiadta, azon hiedelemben lehetett, hogy ez engedményekkel a magyar nemzetet kielégítendi; hiszen volt és van magyar államférfiu, ki azt hitte és hiszi, hogy mi az 1847-el is beérjük; de most, miután a nemzet számtalanszor egyhangulag nyilatkozott hatóságai által, most, miután a hon legjobbjai személyesen világosították fel a császárt a nemzet kívánalmai felől: tudják ott, hogy a magyar nemzetnek nem kell a kegyelmi adomány; hogy a magyar nemzet jogát követeli.

De mindezen nyilatkozatok daczára a tényleges hatalom kónokul ragaszkodik az oct. 20-diki diploma alapjához, melynek lényege és következtetése nem egyéb, mint az 1849-ki tavaszán kiadott

„Reichsverfassung“ újabb verziója. — Ily hatalommal alkudozásokba ereszkedni, új szerződést kötni, — nem akarok! — Megvárom, míg a nemzet törvényes jogainak teljes mértékbeni élvezetébe visszahelyezve leszen.

Az 1848-ki V. Ferdinánd királyunk által szentesített törvények életbeléptetését követelem!

Az 1848-ki törvényeknek mátyurai vannak, az 1848-ki törvényeket ezer meg ezer férfi mellével fedezte — az 1848-ki törvényekért meghalni ma is dicsőség.

Intő szavakat, a haza szeretetére hivatkozó intő szavakat hallottam a bölcs férfi szájából. „Ne legyünk merészek! — Ugy vélem, egy nemzet, mely törvényes jogát követeli — nem merészkedik. Egyébiránt azt tapasztaltam, hogy 100 ember a ki mer, nagyobb hatást gyakorol, mint 1000 a ki nem mer. És azt is tudom: hogy abban erős a szeretet, kiben a gyűlölet érzelme legyőzhetetlen.

Hallottam fölemlíteni a közvéleményt és annak döntő hatalmát; és azt, hogy „nem mindig a lehangosabban nyilvánuló a valódi.“ — Igaz — a tömegekben elterjedt közvélemény ritkán ugyanaz, mely válogatott zárt körökben nyilatkozik.

Ha határozatunkat a ház asztalára letették, nyugodt lélekkel várom be az időt, mely jöni fog, melynek jöni kell! Naponkint szaporodik a vértanuk száma. Válpontra értünk, oly szent ügy, mint a mienk, vagy végdiadalt arat, vagy végenyészetet hoz. — Az, ki Bécsből kedvező, a nemzet becsületével megegyeztethető megoldást remél, ám irjon fel; mely felírás nem más, mint folyamodás a nemzet jogai mellett (felkiáltás: nem az); én azt nem reményelem. Tudjuk mi, kik a határozat mellett vagyunk, mily jellemű hatalommal állunk szemközt, de tudjuk azt is, hogy a nemzet jogait utódainknak szeplőtlen meghagyni kötelesség.

Tisza Kálmán barátom előadását egész terjedelmében pártolom.

Erre Bende József:

A főiratot óhajtja annyival inkább, minthogy a fölírat után hozhat a ház később határozatot is, de határozat után fölíratra

visszatérni nem lehet. Kötelességének tartja szóló a fölírat mellett szavazni azért is, mivel választóit — kik a 49-ki gyászos események által leginkább sujtattak — azoknak, megújulása végső nyomorba süllyesztené; és így, a békés kiegyenlítést talán mégis könnyebben eszközölő fölírat mellett szavazván, választóit még inkább meggyőzheti arról, hogy érdekeiket igazán szíven viseli, mintha a határozatot pártolná, melyet ugyan szóló sem tart törvénytelenységnek, vagy épen a 12 év előttiékhöz hasonló szomorú események előidézőjének. Egyébiránt tagadja, hogy a királyi placetum jogának eltörlése sérelmes volna, mintán az egyedül a kath. egyház szabadsága érdekében történt.

Erre Terényi Lajos:

Ha végig tekintünk e hazának történetén, mulhatlanul azon kérdés merül föl előttünk: hogy lehet az, miként egy nemzet, mely ellen vad ellenség fegyverei, művelt ellenség ármányai összeesküsznek, daczára a barbárok nyilainak, daczára a civilisatorok germanisatiójának, maig is él? Én a választ nemzetem jogérzetében keresem. Igaz ugyan, hogy e hazának minden fia hiven is teljesítette kötelességét, az egyik a kard, a másik az ekevasát forgatva, egyik vérét, másik veritékét hullatva áldozatul. De nemzetünknek legnagyobb ereje mégis abban rejlett, hogy fiai hiven ragaszkodtak jogaikhoz, s eme ragaszkodástól sem az erőszak, sem a Pharaok csillogó edényei nem tántorították el soha.

Nem olvastam a történetben gyászlapot, melyre az lett volna írva, hogy egy nemzet meghalt, mert jogaihoz hiven ragaszkodott, sőt nem olvastam gyászlapot, melyre csak az is lett volna írva, hogy egy nemzet, melynek fiai törvényeikhez hivek valának, elveszhetett volna. — Azt hiszem, ezen tudat lelkesítette a francia képviselőt, ki egykor felkiáltott, hogy vesszen el inkább Franciaország minden birtoka, minden gyarmata, mint a francia conventnek egyetlen elve. Ezt érzem én át, midőn azt mondom, inkább csapjon újra össze felettünk a sötét kétségbeesés árja, hogysem jogainkból egy vonalt is engedjünk; engedjünk kivált azoknak, kik 3 százados ragaszkodásunkért mindig gunnyal és gyűlölettel fizeznek.

Ily vezérelvek után igen természetes, hogy a jogpárosításra vonatkozólag tegnap itt fejtegetett nézeteket nem oszthatom, üdvöt jelenleg a merev és szigorú törvényességben keresek; s ennél fogva Tisza Kálmán barátom alapjában s lényegileg Deák Ferencz képviselő társunkkal azonos nézetei felé hajlok, különösen pedig az alkalmazásra nézve tett indítványát osztom.

Igen helyesen mondá Deák Ferencz, miszerint némelyek azon nézetben vannak, hogy miután a magyar király csak a koronázás által lesz az országnak törvényes királya, Ő Felseége pedig koronázva nincsen, az országgyűlés ő hozzá, mint nem koronázott királyhoz egyenes, és közvetlen felszólalást nem intézhet.

Tartózkodás nélkül kijelentem, hogy ezek közé tartozom, sőt a praesumtiv koronaörökösnek illetékességét is a felírás nyerhetésében csak akkor nem vonom kétségbe, ha magyar hazánkat régi alkotmánya és jogai szerint kormányoztatja, valamint ezt az indítványozó által idézett koronaörökösök tevék. Mlg ez nem történik, míg a hódító szerepel, addig helyeslem Ivánka Imre megjegyzését, mert a hódítót legfőlebb kérvény vagy folyamodás, de repraesentatio nem illetheti.

Azt mondják továbbá azok, kik a fölíratot pártolják, hogy ez erőteljesebb, mint a határozat. — Nézetem szerint erőteljesebb az, a mi törvényesebb, a mi kevésbbé törvényes, az már a kegyelem felé vezet; én pedig a kegyelem utját szabadságszerető nemzetem nevében elfogadhatónak nem találhatom soha.

Azt mondják, hogy felirataink hatásteljesebb s követelőbb alakuak, mint más nemzeteké. Én itt nélkülözöm a helyzet hasonlóságát. Más hazában a kormány öre a jognak, öre a törvénynek, öre a nemzet szabadságának, nálunk háromszáz év óta tiportatik a jog, tapostatik a törvény, tépetnek szerződéses szabadságlevelünk. Nem csoda tehát, ha mi megtanultuk keserűebben és szenvedélyesebben szerkeszteni fölíratainkat. De utalok Angliának analog helyzetére, midőn ők is oly helyzetben valának, hogy hevesebben kellett volna követelniök; Oraniai Vilmosra bizták, hogy karddal fogalmazza a vég-íratot.

Azt mondják, ha a siker megtörik, tán reánk lesz a felelősség

háritható! Nézetem szerint a felelősség ott van, a hol a bűn, a bűn ott van, a hol a törvénszegés, a törvénszegés Bécsben székel; ott székel a bűn, ott székel a felelősség is; — azon felelősséget, melyet Ausztria kormánya magára vállalt akkor, midőn törvényeinket jogtalanul eltiporta, azon felelősséget, melyet e nemzetnek multjáért, jelenéért és jövődjéért magára vállalt, azon felelősséget, melyet a világ előtt magára vállalt, míg törvényeink vissza nem állíttatnak, Isten keze sem róvhatja az ő vállairól a mienkre át.

Azt mondják, hogy a nemzetiségek kérdése könnyebben lenne talán megoldható, ha felirunk. Én Bécsen keresztül nem akarok duzogó testvéreinkkel baráti pohárt üríteni; egyesítsen bennünket a közös jog, a közös érdek, a közös szabadság, de nem a közös zsarnokság; nem fogadhatom el közvetítőül a baráti egyetértés helyreállításában azon hatalmat, melynek mióta él, irányelve mindig az volt: „divide et impera;“ nem fogadnám el, még ha ő ajánlaná szolgálatát sem, mert: timeo danaos et dona ferentes.

Azt mondják, hogy e határozat csak minket köt, s ennél fogva fölfelé nem lesz hatása. Én azt hiszem, nagyobb hatása lesz fölfelé mint lefelé. — Avagy mi ohajtottuk-e ezen országgyűlést így a mint van? — Mi kívántuk-e e jelen helyzetet? Oh nem, mi ott állottunk az ekeszarva mellett; nyugodtan türtünk, vártunk és reméltünk; nem kértünk mi semmit, mert meg valánk róla győződve, hogy jogunk van követelni, s vártuk az időt, midőn követeléseinket Isten kegyelméből érvényesíthessük. Felülről zendült meg a varázssip, mely minket az alkotmányosság ezen gunyterére vezetett, mi nem ohajtottuk azt, hogy az alkotmányos magyar szabadon választott tisztviselő a Steueramtokkal egy téren álljon. — Avagy nem gúny-e az adó erőszakos behajtása; nem gúny-e az új tisztí névsor, kivéve a kiveendőket? Ismerjük őket, ítélték fölöttünk azért, mert szerettük azon törvényeket, melyeket ők is ápolnak. De nem alkarom én magamat keserű szemrehányásokra vezetetni, bocsánot is, hogy el valék egy kissé ragadtatva; csak azt akartam én mondani, hogy felülről szűkítették e helyzetet; nekik kellett ezen országgyűlés; mi várhattunk volna még. Ha tehát megtudják, hogy szükségüket mind addig, míg törvényeink vissza nem állíttatnak nem fedezhetjük, s erre ha-

tározatot hozunk, nagyobb hatása lesz ennek, mind fel mind lefelé.

Szóval, míg az őszinteség napja felülről nem ragyog, én addig a bizalmatlanság sötét palástjába burkolózom; ha egyszer e nap feltűnik, idejét látandom én is annak, mit Deák Ferecz nagy hazánkfia mond, hogy vessünk fátyolt a multra, s talán kész leszek az első sorban kiáltani: „Uram, magyarok királya biztál bennünk, mi megvédünk a világ ellen, vagy elveszünk érte;“ — de addig mélyen és sötétben hallgatok.

Némely képviselők hivatkozván a megyékre, kijelentem, hogy azon megye, melyet képviselni szerencsém van, már a jan. 16-ki leiratra sem válaszolt — a mit ott nem tettünk, itt sem tehetek. Pártolom a határozatot.

Erre P a p M ó r.

Tisztelt ház! Ha tekintem azon várakozást, azon habozó reményt, melylyel a nemzet az összes haza annyi gyász, szenvedés és még folytonos zaklatások közepette ez országgyűlés felé tekint, — ha átgondolom a teendők sorát, melyek nemzetiségi-, hitel-, közigazgatás- s humanitási szempontból ez országgyűlés által megoldandók volnának, s más oldalról ha nézem hazánk zilált belső helyzetét, ha számba veszem a tetteges uralkodóhoz az örökös tartományokhoz, — nemzetközi viszonyánál fogva európai állását: megvallo- lom, feladatunkat a lehető legkomolyabbnak, s a felelőséget, mely minden egyes képviselőn, s így rajtam is fekszik, igen nagynak tartom.

Azonban, miután a physikai világnak épen úgy megvannak saját törvényei, melyeket követni kell, ha a jó keresztény kísértetek vagyis megkísértések ellenében erőt, vigaszt és támaszt a bibliában, a hit elveiben keres és talál; nekünk mint törvényhozóknak a megpróbáltatás jelen nehéz körülményei közt, polgári bibliánkban, a Corpus jurisban s e nemzet dicsőségteljes önálló multjában kell keresni és találni.

És ha mi e térre állva, innen nem hátrálva, de rajta túl sem hajtva, habár elbuknánk is, s ez országgyűlés eredmény nélkül oszlatnák fel, bizton hiszem, hogy ezért a haza s Európa igazságos ité-

lete, nem minket vádolna és sujtana, hanem azon kormányt, mely a tettegesség hatalmával szakítva a történeti multat, széttépve szerződésen alapuló jogviszonyainkat, csak amugy pa bon plaisir teremt számunkra új törvényeket, anélkül, hogy megkérdené, hogy valjon azok tetszenek-e, anélkül, hogy azt latolgatná, ha valjon azok a *pragmatica sancti*óval, s nemzeti institutióknk alapelveivel megegyeznek-e.

Miután tehát a törvényesség azon forrás, melyből meggyőződésemet meritem, általa kimondandónak vélem:

1-ör, miszerint addig, míg az ország integritása helyreállitva nincs, Erdély, Hotvátország, Szlavonia, Finme, s a tengerpartvidék itt képviselve nem lesznek, ez országgyűlés nem tekintheti magát kiegészítettnek s annyira törvényesen constituálnak, hogy akár a koronázási hitlevél tárgyalásába, akár törvények alkotásába bocsátkozhatnak.

Hiszen Erdély nem különálló része Magyarországnak, neve pusztán természeti sajátságát fejezi ki, mint Tisza, Duna azon partvidéknek, melyet habjaival mos, — anélkül, hogy külön tartományt jelentene. Eredete egy, Magyarország meghódításával s ezzel 1526-ig a mohácsi vésznapig nemcsak egy lelket, hanem egy testet is alkotott. Külön választása folytonos sérelmét képezte a nemzetnek, visszacsatoltatása folytonos gondját.

Igy csakhamar a különválasztás után, 1538-iki váradi kötésben Ferdinánd s Zápolya által, majd 1595-ben Báthori Zsigmond s II. Rudolf által, majd ismét 1695-ben Erdély rendei s I. Leopold által (ki azt maga is „*nutiquissimum regni Hungariae membrum*nak nevezte) visszacsatoltatása ünnepélyesen biztosított.

És hogy ennyi kötések, s minden koronázás alkalmával letett királyi eskük daczára is, nem előbb, mint 1848-ban lön az igének testté változtatása, magyarázatát abban találja, hogy a magyar felelős miniszterium inkább viselte szíven e nemzet közohajtását, s respectálta a kötéseket, mint az azelőtti bécsi miniszterium.

A mi Horvátországot és Slavóniát illeti, Slavóniára nézve melőzőm annak fejtegetését, hogy a most ugynevezett Szlavonia, nem is a tulajdonképeni Slavonia, hanem az országnak 5-dik kerületét

képező kiegészítő része, a minthogy magát bezárólag az 1848-diki országgyűlésig, nem is tartományilag mint Horvátország, hanem mint Bihar, Szabolcs vagy bármely megyéje az országnak, külön képviseltette. — Mellőzöm annak fölemlítését, hogy még 1702-ben, midőn a bécsi hadügyminiszterium a pétervárad, bródi s gradiškai végezdereket fölállította, maga is ungarische Militärgrenze-nek nevezte.

Sőt Horvátországot illetőleg is tartózkodom annak fejtegetésétől, hogy mily mértékben lett hazánk társországa, s ha valjon a köztünk fennállott kapocs, pusztán a fejedelem személyének ugyanazonosságában központosuló personál-uniót fejezte-e ki, vagy ennél többet?

De már annak kimondásától nem tartóztathatom magam vissza, hogy ha 1091-től, és így több mint 7 századon keresztül — alföldiesen mondva — ugyszólván egy sőt egy kenyeret ettünk, a béke malasztjait, a harcz és háboru sanyaruságait, s a győzelem babérait egymással néven és testvériesen megosztók; midőn törvényhozásunk, törvénykezésünk, közigazgatásunk egy és ugyanaz volt, sőt kedvökért olykor kedvezőn kivételes is, mint ezt az 1790—91 26. t. cikk 14. §-sa igazolja, mondom, ily előzmények után megvárom tőlök, hogy midőn mi feledve a multat, a kibékülésre testvériesen jobbunkat nyújtjuk, s minden a haza integritásán eső, nemzetiségi s minden más igényeiket, a kölcsönös értekezések útján teljesíteni igérjük, — inkább hallgassanak reánk, mint ugy az ő, mint a mi közös ellenségeink sugallatára. Tapasztalták horvát testvéreink, hogy Horvátországnak mindig akkor voltak legnehezebb napjai, midőn Magyarországtól elkülönítve állott, és épen e tapasztalat indította őket arra, hogy a francia háboru befejezése után az 1825—27. országgyűlési acták bizonyosága szerint, maguk sürgessék visszacsatoltatásukat, minek eredménye az 1827. 13. törvény-cikk lön.

Minden kornak meg van saját uralkodó szelleme. És a mint egykor a kereszténység, islam és reformatio mozgásba hozta a világot, épen ugy korszakot képez most a nemzetiségi kérdés.

Azonban a hatalom mindig ki tudta zsákmányolni még e nagy

eszméket is, s pártot teremtve magának, megosztani az emberiséget, hogy annál biztosabban uralkodhassék felette. Azon korból, midőn a viszálykodás szövétnekeül a hit szolgált, idézek egy horvát, mint általában a külön ajku nemzetiségek emlékébe egy képet, ez II. Rákóczy Ferencz egy pénze, melyen egy fellobogó oltárhoz, három különböző hitfelekezet papjai visznek egyegy hasáb fát, e felirat alatt: „concurrunt ut alant.“ Legyen ez oltár most mint volt akkor a szabadság közös oltára, melynek szent tüzét ápolni minden nemzetiség s fajkülönbség nélkül, közös kötelességiünknek ismerjük.

Ennyit ohajtva ez ország integritására nézve, s mellékesen a nemzetiségi kérdésre kifejezni, ezt az országgyűlés által sürgetendőnek tartom.

2-or, hogy az ország független önkormányta azonnál állittassék helyre, ugy a mint azt a *pragmatica sanctio*, az ezt megelőzőtt s követett minden koronázási hitlevelek, s az 1790—91. 10 tk. tartalmazzák, az 1848-ki törvények pedig kifejezik s formulázzák

Magyarország mindig korlátolt institutiók alatt állott, s azon szerencsés nemzetek sorába tartozik, kik ugyszólván társasági existenciájokat a fejedelemmel kötött szerződésen kezdték. Igy lön bázisa hosszú századokon keresztül az Árpáddal kötött pusztaszeri szerződés 5 pontja, alkotmányunknak, melynek lényege mindig egy és ugyanaz vala, habár formájában a kor és idők szelleméhez képest változott.

Ezen alkotmányra, a hatalomnak korlátok közötti gyakorlata, fejedelmeink koronázásuk alkalmával megesküdni tartóztak; ez volt *sine qua nonja* a trónra lépésnek. És méltó elleneink figyelmére, hogy az Árpádház kihaltával, habár csaknem mindannyiszor, a hányszor a trón üresedésbe jött, az ország is egyszersemind pártokra szakadt, még is sohasem akadt olyan párt, mely jelöltjének s választott királyának ez esküt valaha elengedte volna.

Ez így ment folytonosan, az Árpádok után ugy a vegyes házbéli királyok, mint a habsburgok, s habsburg-lotharingiak alatt. A különbség csak az, hogy míg előbb, a nemzet királyválasztási időszakában, a trónra lépő király csak maga személyét kötelezte az elődjei által, a nemzettel közösen alkotott törvények megtartására,

1687. s 1723. után az eskü egyszersmind utódjaira nézve is kötelezőleg tétetett le, a *pragmatica sanctio*ban formulázott szerződés nem egy személyre, hanem családra vonatkozván. Ezekből következik, hogy Magyarország, nem patrimoniális ország, melyről mint valamely családi vagyronról rendelkezhetik az uralkodó ház, hanem ellenkezőleg, épen az családi kötelesség, örködni afelett, hogy Magyarország saját törvényei szerint igazgattassék; következik az, hogy a királyság örökösétételének nem institúcióink megváltoztatása szolgált föltételül, hanem ellenkezőleg oly föltétel alatt ruházott át örökösen: ha a nemzet önállósága, s minden előbb alkotott törvények épségben maradnak.

Jogilag és szerződésileg nem csonkítatván tehát a nemzet alkotmánya, az ezt biztosító törvények sem szüntethetők meg, az 1790—91. tk. szerint országgyűlésen kívül. És minthogy ezen nemzeti független önkormányzatot érdeklő törvények között, az 1848-ki törvények az utolsók, az, ezeknek alakjában állítandó vissza.

Azonban jól tudom, hogy épen az 1848-ki törvények s ennek különösen 3 cikkelye a *lapis offensionis*, ez az, mi szálkát szur a bécsi kormány szemébe. Mi közük hozzá, s *quo jure* akadályozzák tettelesen annak életbeléptetését? — Azonban nem térek e háládatlan *sisyphusi* munkára, szoritkozom inkább annak rövid fejtegetésére, miszerint a magyar pénz, és hadügy függetlensége az osztráktól, nem új dolog, nem az 1848-ki törvények vívmánya, hanem régi alkotmányunk teste lelke, mely 1848-ban csak új nevet nyert, — régi dolog új kiadásban. Hogy azon nemzet, mely karddal kezében tört magának Ázsiából idáig utat, pénz és hadügyének független birtokában volt, azt épen ezen körülmény, kitünően igazolja. Azonban, hogy a nemzet, független önálló kormányának ezen két legfőbb bástyáját, mind a fejedelem hatalma, mind az örökös tartományok ellenében, folytonosan biztosítja, ezt specialis törvények is igazolják.

Mielőtt azonban ezek nem annyira háládatlan, mint unalmas részbeni elősorolásához fognék, a magyar könnyebb kifejezhetőse végett, szükséges a hadügy jelen és előbbi állására egy pillanatot vetnem.

Tudjuk, hogy az újabb történet időszakában XIV. Lajos előtt az európai államokban honvédelem eszközlésére, aránylag igen csekély állandó katonaság tartatott; ez inkább közpolgári, mint testületi kötelesség lévén, mely intézkedés mellett, mind a polgári szabadság, mind az állam fináncziális állapota könnyen lélekezett, s jól érezte magát. XIV. Lajos nagyravágyó s dicsőségszomjas politikája lön újabb korszak alapítója, egy állandó merev hadsereg folytonos lábontartása által. E példa az európai többi státusokat is magával ragadta, melynek mind a polgári szabadságra, mind az államkincstárakra kiható szomorú következményeit ma egész Európa nyögi.

Hazánkban egy nagyobb állandó hadsereg tartása az 1715. S. t. cz. alapján hozatott be, azonban, itt mérsékelve lőnek annak terhei, a bevétel és kiadás folytonos bilanceban tartva azáltal, hogy mind a kiállítandó katonaság számát az országgyűlés szavazta meg, mind az ennek fentartására szükséges költségeket, a hadiadót ugyanazon országgyűlések ajánlották és meg is fizették; míg ellenben a velünk sem real, sem semmi publico-politicus intézményekben egyesülve nem levő, vagyis különálló Ausztriában, ugyanezen intézmény behozatala, státusadósságok tömegét oly emésztő lángháttérre tette az államnak, melynek enyhítését ha dynastia alatt álló minden népek testvéries közreműködése enyhíthetné is, de biztos és egyedüli előzterét — kimondom — tisztán a devalvatióban találhatni fel.

Azokban, hogy kitűzött czélelmtől messze ne térjek, a hadsereg, legyen az kicsiny vagy nagy, az mindig ezen alkatrészekből áll: u. m. legény, tiszt, s főparancsnokokból, s fenntartásának eszközei fizetés és elhelyezés, míg czélja a haza védelmében, s ennek béke általi biztosításában összpontosul.

Hogy a hadügy mindezen elemei, eszközei, függetlenül egész 1848-ig a nemzet, s ezzel közösen a fejedelem kezében voltak, s az osztrák örökös tartományok hadügyétől külön állók és valók, kitészik:

a) A parancsnokságot illetőleg: Ugyanis azon személy, kit a m. hadügy vezetésére az 1848-iki t. czikk hadügyminiszter név alatt állított, a S. Regni capitaneus név alatt 1848. előtti alkotmányunkban is feltalálható. Ezen főkapitány régibb törvényeink szerint a

nádor volt, kinek minden, a hazában levő magyar és netaláni idegen hadak — parancsnoksága alatt állottak, ő intézkedett minden katonai ügyekben, őt illette a katonai intézetek vezetése s felügyelete, a mint ez, az 1555. 1; 1618. 4; 1659. 1; 1808. 7. t. cikkekből világos.

Ha tehát a hadügyminisztérium felállítása sérelmet okozott, ez nem az osztrák kormány sérelme volna, hanem Magyarország nádoráé, azonban az sem; mert a fejedelem távollétében ő a király az országban.

b) Hogy a magyar ezredek tulajdonosai magyarok legyenek, s a magyar ezredek magyar tisztekkel láttassanak el, ezt valamint minden e században alkotott ujonczozási törvényeink rendelik, egyzersmind az 1552. 15; és 1792. 9-ik t. cikkből kitünik.

c) A mi a katonai állítást, ujonczozást illeti, hogy ennek megadása, mindig az országgyűlés megajánlásától föltételeztetett, valamint Mária Terézia és a francia háború egész korszaka igazolja, úgy e következő t. cikkekből is kitünik: u. m. 1559. 19, 1715. 8, 1741. 22—63, 1791. 19, 1807. 1, 1808. 6, 1827. 4, 1830. 7, 1840. 2-ből. És a megajánlás bizonyos föltételekhez kötött, nevezetesen: a magyar alkotmánnyal ellenkező dolgokra megesketni nem szabad, — magyar ezredekbe soroztassanak, magyar tisztekkel láttassanak el, szolgálati idő, a meghatározottnál továbbra nem terjedhet, a kiszolgáltak még háború idején sem szolgáltathatnak fegyver alá, a honvédelemben magukat jól érdemesítették, nemesítettessenek, sőt királyi adományjal jutalmaztassanak.

d) A fizetést és elhelyezést illetőleg pedig, hogy a magyar katonaságnak se helye se pénze idegen ne legyen, az 1790/91. 19. az 1827-iki t. cikk a hadi adót, az országgyűlés megszavazásától tették függővé, az 1649. 3, 1608. 2, 12, a. c. 1655. 19, 1659. 1—25, 1681. 8. t. cikkek pedig elrendelik, hogy az idegen hadak az országból vonassanak ki, hogy helyöket magyar katonaság foglalhassa el.

e) A békét illetőleg, az 1536. 1, 1546. 4, 1659. 1—14, 1662. 4, 1715. 41, 1723. 104, 1791. 17 t. cikkek elrendelik, miszerint Magyarországot illető békét, a fejedelem, magyar tanácsosok köz-

bejöttével köthessen, mely rendelete a törvénynek, az utóbbi török háború alkalmával híven meg is tartatott.

Midőn ennyit a magyar hadügy 1848 előtti független önállására törvényeink nyomán előadni bátor voltam, engedje meg a t. ház, hogy a pénzügy 1848 előtti független állását is az ausztriai finansziáktól röviden s főbb vonalaiban kimutathassam.

A status jövedelmét különböző forrásokból meritheti, a szerint a mint azt polgári institutiói, a nemzet fejlődtsége igényli, aszerint a mint az földmivelő vagy kereskedő, — aszerint a mint az száraz-földi, vagy tengeri hatalmasság.

A jövedelmek meghatározásánál azonban sohasem annak kell alapelvül szolgálni, hogy mit és mennyit adhat a nemzet, hanem annak, hogy mit és mennyit tartozik adni.

Magyarország jövedelmét, par excellence az adó, a korona és tiscusi jószágok s az ugynevezett nagyobb királyi haszonvételekből merítette, melyhez tartoztak a só, bányák, s az ezzel kapcsolatos pénzverés és harminczad rentjei, nem számítva most a vegyes adományokból, a lelt kincsekből, s az egyiránt gyűlölt és gyűlöletes toleranzialis taxákból bejött pénzeket.

Bárminemű forrásból eredtek légyen azonban e jövedelmei, az mindig főgondját képezte e nemzetnek, hogy az országos javak el ne idegenitessenek, idegen czélokra ne fordittassanak, s függetlenül az osztráktól a nemzet hatóságai által kezeltessenek; így a sóra nézve az 1791. 20, 1792. 14, 1802. 3, 1830. 10. törvény-cikkekből kitünik, hogy árának meghatározása, az országgyűlés jogköréhez tartozott, s jövedelme a magyar kincstárba folyt.

b) A bányákra nézve az 1490. 17, 1553. 23, 1558. 8, 1659. 72, 1729. 14, 1741. 32. t. cikkek elrendelik, hogy az aranyat és ezüstöt rudakban a hazából kivinni nem szabad, hogy azt a hazában kell pénzzé verni, átadni a forgalomnak és hogy a pénzlábat országgyűlésen kívül változtatni nem szabad.

c) A harminczadot illetőleg: az 1622. 14, 1625. 33, 1647. 88, s az 1723. 13. t. cz. igazolják, hogy ennek szabályozása országgyűlés elibe tartozott, s jövedelme az országos kincstárba volt szolgáltatandó.

d) A korona-jószágokat illetőleg, az 1608. 22. t. cz. azt igazolja, miszerint az ily jószágok elidegenítése a verő pénzének elvesztése terhe alatt van megtiltva. Az 1791. 7. t. cz. pedig azt igazolja, miszerint mind a gr. Schönborn család a törvény ezen rendelkezését körültekintő óvatossággal respectálta, midőn a csajkások kerülete, s a munkácsi uradalom felett csere-alkuba bocsátkozott.

Az adót illetőleg, ennek azon része, mely házi adó czim alatt, az egyes megyék és városok igazgatási költségeit fedezte, elannyira önálló valami volt honunkban, nem csak az örökös tartományok, de még saját országgyűlésünk irányában is, hogy ezt minden megye különféle, de okadatolt szükségéhez képest helyhatósági jogánál fogva, maga határozta, vetette ki és szedte be a magyar királyi helytartótanács ellenörködése mellett.

A hadi adót illetőleg, már fentebb az 1781. 19. s az 1827. 4. t. cz. alapján kimutattam, hogy ennek megajánlása az országgyűlés hatáskörébe tartozott. Itt csak azt adom hozzá, hogy a nemzet oly előrelátólag gondoskodott e joga épségben-tartásáról és biztosításáról, miszerint azon esetre, ha mégis a fejedelem, avagy a kormánynak önkénye, mellözve az országgyűlést önkényes uton kísérlené meg az adókivetést és behajtást, ez esetben az 1504. 1. t. cz. az önkényes fizetőket büntetés alá vonandóknak rendeli, — míg az 1827. 6. t. cikk. arról tesz bizonyoságot, hogy maga I. Ferencz is ez elvet szentesítette, midőn az 1812-től 1825-ig országgyűlésen kívül kivett adórestantiák elengedéséhez hozzájárult.

Ezekből azt hiszem, eléggé kitünik, hogy Magyarország had- és pénzügye 1848 előtt is külön és függetlenül állott az osztráktól, és hogy a nemzet mindamellet elég méltányos és lovagias tudott lenni dynastiája irányában, ezt mind a Mária Terézia alatti korszak, mind a francia háboru véres küzdelmei eléggé tanusítják.

A mythologia mondása szerint; hajdan Prometheus azért, mert az eget tüzétől meglopta, bünhődésül lelánczolva sasok martalékának lön kitéve. Mi az égi tüzet, a szabadságot, döntő befolyásunk által már kétszer (1848-ban és most) szerzettük meg az örökös tartományok számára; s jó szomszédaink mit szántak ezért nekünk ju-

talmul? hogy megfosztva pénz- és hadügyünk kezelésétől, mint Prometheus lakoljunk.

De ugyan mi is kívántatná meg velünk az összeolvadást? talán az a gyönyörű gazdálkodás, mely 12 év óta e státus esontját s velejét emésztí, mely most éli a XV. Lajos időszakát Law papírpénz özönével, Fleury és Necker pénzügyi mesterfogásaival?

Én nem tudom, mennyiben igazolja magát, s valósul azon axioma, hogy hasonló okok mindig ugyanazon eredményeket szülik. Azonban, hogy az osztrák financia nemcsak jelenlegi rossz állásáért, hanem különösen megszokott önkényü, minden a nemzetnek tartozott felelősség nélküli rendszereért is, hogy valami brillians és oly bájos képzet nem mutat, hogy beleszeressünk, s vele összeházassadjunk, azt magam is érzem. Ez esetben félnék, hogy ugy járnánk, mint az egyszeri ember, ki míg az előtte levő széna-vontatóból kötelelet eresztett, addig szomszédja lova, háta megett minden kötelelet felfalta, s utoljára azon vette magát észre a szegény ember, hogy kötele sem volt, szénája is elfogyott.

Hiszen saját hazánk anyagi állapota is annyira sinli ez önkényes gazdálkodás dulásait, hogy hosszu pihenésre lesz szükségünk. A mezőgazdaság, az állam ezen tápláló emlője egyenes és közvetett adók, dohány-monopolium, s a roszakaratu kontárkodásnak minden kintző eszközei folytán, a merre csak a szem ellát, mindenütt lenyüggözve, kifosztva, s tönkre téve, elannyira, hogy ezen terhek megszüntetése után, még egy gazdasági hitelbank egyenes és közvetlen segélyére lesz szüksége.

Erdélyt ki ne kívánná vaskarokkal közelebb fűzni hozzánk egy nagyváradi-, kolozsvár-, brassói vasutvonal által.

Igy Fiumét hasonlóképen, mely mintegy arra elmerengve, a tenger hajjain várja jegyesét, Magyarországot.

Mit szóljak ama rakonezátlan s talán éppen legmagyarabb folyó a Tiszaszabályozásáról. Ennek országos segélyben részesítése országos érdek, országos feladat. Az egyes társulatok megtették hazafiasan kötelességüket, azonban ott, hol a magánosok ereje elégtelen, a mint országos az érdek, ugy országos segélyben is kell részesíteni.

Azonban nem füzöm az országgyűlés e téren feladatát tovább; ezek oly házi dolgok, melyek maguktól megjönnek, és vigan új életre fejlenek, ha a főbaj, alkotmányunk határonkivüli állapota el lesz háritva.

Meg vagyok győződve, hogy az igazság előbbutóbb kivívja győzelmét, a 19-ik század második fele, helyre iparkodik hozni azt, mely ellen első felében kormányokat látunk egyesülni a nép érdekei, a szabadság elnyomására, a mint ezt a szent szövetség története, Lengyelország vég felosztása, s a nápolyi és spanyolországi 1820 1-iki expeditiók mutatják. Ellenben második felében arra látunk kormányokat egyesülve, hogy az emberiség érdeke, a polgári szabadság, terheitől feloldoztassék, a mint ezt a keleti háboru folytán a szent szövetség szétrobbanása a törökhoni keresztények sorsa-érti közbenjárása, a nyugati hatalmaknak, az olasz ügyeket mellőzve Szerbia, Moldva s Valachia új helyzete igazolják; mely utóbbinak quasi függetlenítésével a török souzerainitás alól, úgy van bizonyos szomszéd kormány, mint a tyukszemes lábu ember, — nemcsak az fáj, ha reá hágnak, hanem az is, ha csak mellé hágnak.

Azonban engem, valamint az osztrák kormány 12 évi s e mai napig súlyosan éreztetett politikája nem csüggesztett el azon hitemben, hogy e nemzet visszanyeri független önkormányzatát, s a paragraphusvilág, úgy a Reichsrath csak mint éjjeli lidércek, mint futófellegek vonulnak el felettünk, úgy más részről, Európa helyzete sem ragad tulhajtásra.

Annál fogva mindenekefelett, a kölesönös bizalom helyreállítását óhajtván, ennek feltételeit a szerint, a mint Deák Ferencz nagy hazánkfia előadta, elfogadom, s indítványához pontonkint hozzájárulva, azt mind lényegében, mind alakjában pártolom.

Erre B á r c z a y A l b e r t.

Tisztelt ház! Üdvözlöm, szívem mélyéből üdvözlöm e tért — mely már a jelen országgyűlése folyama alatt is fejünk felett lesujtott csapások, nagyszerű pótolhatatlan veszteségek után — valahára előttünk megnyílt, — oly czélből, hogy ezen, a választóink millióinak nevében az összes magyar haza és az egész művelt Európa előtt hatályosan fölszólalhassunk. — Fájdalmas ez első fölszólalásunk

uraim! s talán méltán feljajdulásnak nevezhetnénk azt!! mert valóban óriási lelki erő kívántaték meg mindazon fájdalmas érzelmek és kínos lelki gyötrelmek elfojtására, — amelyeket a minden szentet, szépet, üdvöst és jót dúló fergetegként egyiránt leromboló, de már az enyészet sírjába lent 12 évek kebleinkben gerjesztettek; s amelyek kebleinket a gátak közé szoritotta — s a dühöngő szélvész által felbőszített tenger hullámainak rohamjához hasonló kitöréssel fenyegetik.

Nem ezélem nekem uraim a tisztelt ház becses figyelmét azoknak elsorolásánál igénybevenni, hogy miképen tereltettünk mi le 1848 után az alkotmányosság szentélyéről; mert hiszen az fájdalmas köztudomására van mindnyájunknak. — Nem is szándékom mindazon égbekiáltó események elmondásába avatkozni, a melyeknek azon végzetteljes időtől óta tanuivá lenni kénytelenítettünk; — hiszen oly dicső képét állítá fel annak a tegnapi ülésünkben a többi jeles szónokainkon kívül kitünőleg az ékesen szóló képviselő társunk Bartal György, hogy azoknak ecseteléséhez gyenge tollammal az elmondottak után hozzá fogni a legnagyobb merészségnek tartanám. — Egyébiránt oly nagyszerű borzasztók azok uraim, hogy azoknak emléke az öröklét éreztábláján az utókor számára is — vérbetűkkel lesznek az idők végzetéig bejegyezve, s amelyeknek hű előadására emberi tehetség még nem született; elsorolására pedig nem óraperczek, hanem hetek, sőt hónapok kellenének. Épen azért is e jelen körülmények között a mindenekfelett drága időnket erre vesztegetni bűnnek tartanám!!

Annyit mindenesetre elegendőnek tartok helyzetünk abnormitására nézve megemlíteni, hogy azalatt, míg mi itt az Ő Felsége által az oct. 20-ki és jan. 18-ki pátenseiben visszaállíttatni ígért ősi alkotmányunk érdekében tanácskozunk: azalatt a gyám és védelem nélkül otthon maradt családjaink a törvénytelen adó erőszakos behajtása tekintetéből felsőbb parancsolatok következtében fegyveres erőszak zaklatásainak vannak kitétetve. És midőn egyrésről azon pátensekben az ősi alkotmányunknak teljes tökéletes visszaállítása ígértetik: másrésről alkotmányunk teljes tökéletes megtagadása tetteleg és erőhatalommal vegrehajtatik. — Elmondhatjuk erre

uraim a nagy gr. Széchenyi Istvánunknak azon szavait, amelyekkel a magyar Academiához Döblingből intézett levelét megkezdi, t. i. a legezifrább szavaknak sincs hitele ott, ahol a tények ellenkezőt bizonyítanak.

Kötelességérzetből vagyok bátor tehát én is e tények ellen fölszólalni; s igénytelen szavaim által legalább egy porszemmel járulni ezen nagyszerű védbástja fölépítéséhez, melyet az ország gyűlése az absolutismus rémuralmának rohamjai ellen az alkotmányos szabadság védelmére a szőnyegen levő fölszólalásban fölláztatni törekszik; — s amidőn a napirenden lévő indítvány feletti véleményemet kijelentendem — épen úgy, mint az indítványozó nagy hazafi az általam mélyen tisztelt Deák Ferencz, a legjobb barátomnak — lelkemismeretének sugallatát fogom követni. —

Megvallom, hogy örömezzettel fogul el kebelem, a midőn látom, hogy itt e tanácskozási teremben, ahol hazánk közvéleményének képviselői sereglettek egybe — a formakérdéseket kivéve — lényeges véleménykülönbség nincs, s amidőn tapasztalom, hogy parlamentünk fénycsillagától a nagy Deák Ferencztől kezdve valamennyi jelles, kitünő és lelkes szónokaink csak afölött vetélkednek, hogy miképen állítsák fényesebben, nagyobbyszerűen és meghatóbban elő mindazon tényeket és igazságokat, amelyeket széles e hazában senki sem von kétségbe, amelyekre én is teljes meggyőződésemből ünnepelesen kimondom, hogy én 'azokat hiszem es vallom!! — — Az ilyen hazának, amelynek fiai ily tökéletes egyetértésben egy testté és lélekké összeforrva intézkednek a haza sorsa fölött — elveszni nem szabad — nem lehet — az ilyen hazának élni kell — az ilyen haza élni fog!!!

Ohajtottam volna tisztelt ház, hogy a szőnyegen levő indítvány úgy tétetett volna le a ház asztalára amint az elmondott. — Mert miután az 3 részre osztatott az igen tisztelt indítványozó által, szinte 3 részre osztva lett volna tárgyalandó is. — — Mindamellettt tehát, hogy az egész indítvány egy kész fölírasi javaslat formában terjesztetett a tisztelt ház eleibe, én mégis kénytelen vagyok ahhoz csak úgy — amint az eredetileg tétetett — t. i. 3 részre osztva szólani.

Az 1-ső rész magában foglalja fölszólalásunk tárgyát.

A 2-dik azon kérdést taglalja — kihez tétessék a fölszólalás.

A 3-dik pedig azon formáról szól — amelybe öntendő lenne a fölszólalás.

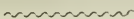
A mi az indítvány 1-ső részét illeti, s a melyben az egész közjogi állapotunk, — s az abból önkényt következő minden ohajtásaink, jogos követeléseink, adatnak elő, — az oly nagyszerűen -- tökéletesen és művészileg fejti ki e felszólalásunk tárgyát; — hogy én azt teljes meggyőződésből általánosan elfogadom s magamévá teszem; — a részletes tárgyalás alkalmával majdan bővebben kifejtendő mindazon módosítások és pótló pontokkal együtt, a melyeket igen tisztelt képviselőtársunk Tisza Kálmán elmondott.

A mi a 2-ik kérdést illeti; hogy t. i. kihez intéztessék a felszólalásunk? — Már ebben — bocsánat — a mélyen tisztelt indítványozóval egy véleményben nem lehetek. — Mert habár Ferencz József Ő Felsege nem csak mi általunk, hanem az egész Európa által elismértetik is osztrák császárnak, — hanem azt még Ő Felsege maga sem fogja kétségbevonhatni, — hogy miután Ő sz. István koronájával megkoronázva nines, — még jelenleg nem alkotmányos törvényes magyar király. — Azt sem vonhatja kétségbe senkisé, — hogy Ő Felsege az 1790 évi 3-ik ezikk azon rendeletének, miszerint a trónörökös a trónváltozás esetében már a trónra lépes előtt is köteles hazai törvényeink értelmében eljárni — még eddig szintén eleget nem tett. — Így mind addig — mig Ő Felsege törvényeink értelmében tetteleg alkotmányos ténre nem lép — s hozzánk alkotmányos módon nem szól — mi országgyűlésileg hozzá fel nem irhatunk.

A mi végre a 3-ik kérdést illeti: hogy t. i. mily formába öntessék jelen felszólalásunk? — ebbe sem oszthatom az indítványozó véleményét, mert az ezen kérdésre adandó felelet — már magából az 1-ső és 2-ik kérdés megfejtéséből önkényt következik. — Miután ugyanis e jelen országgyűlése Erdély-, Horváth-, Tótországok — Fiume és a határőrvidék meghívása nélkül tökéletesen törvényszerűleg kiegészített országgyűlésnek nem tekinthető, — nagyon természetes, hogy sem törvényeket nem alkothat, sem törvényeket egyenlő

horderejü s egyébnek tekinthető cselekvényekbe jogoson nem bocsátkozhatik. — Hogy pedig a törvényhozásra egybegyült országgyűlésének fejedelméhez intézett válasz felirása a törvényhozás legelső lépése — úgy hiszem, hogy senki sem fogja kétségbe vonhatni.

Ezeknél fogva: Miután jelenleg még sem oly törvényesen megkoronázott alkotmányos királyunk nincsen, — a kihez felirást intézhetnénk, sem oly törvényes kellékekkel és közlegyekkel nem bírnunk, hogy jogosan felirást telessünk, — nincs más módunk az indítványban kifejtett — s Tisza Kálmán módosításával kiegészítendő felszólalásunk fogalmazására — illetőleg formulázására — mint egy országgyűlési határozat.

A képviselőház XXV-ik ülése

— május 18-án. —

Elnök: G h y e z y K á l m á n.

Jegyző: C s e n g e r y I m r e.

A tegnapi ülés jegyzőkönyve Keglevich Béla gr. j. által fölolvastatván, minden észrevétel nélkül hitelesítettet.

Elnök jelentést tesz a tegnapi óta beérkezett iratokról. Borsodmegye közönsége háláját és forró köszönetét nyilvánítja a képviselőház iránt azon áhitatos nemes gondoskodásért, melylyel nagy polgártársunk dicsőült Palóczy László végtisztességét nemzeti önéretünket erősítő gyászünnepélylyé emelte. (Tudomásul vétetett.) — Kővár vidéke mély fájdalomát tudatja a képviselőházzal Teleki László gr. képviselő halála fölött, hasonlókép Makó városa közönsége is tudatja a képviselőházzal e gyászos eseményből eredő fájdalmas érzetét, melynek következtében két heti gyászt visel. — Szeged városa közönsége hasonló érzelmeit közli a képviselőházzal; mely város közönsége boldogult képviselőnek emlékét jegyzőkönyvbe iktatta, Szeged egyik utcáját a nagy halott nevére nevezte el, s kéri a házat, hogy a dicsőültnek eszméit végrendelet gyanánt tekintvén, valósítani törekedjék, s Szeged népére mindenkor bizton számíthat

(Tetszés.) — Tordamegye állandó bizottmánya fölíratot intéz a képviselőházhoz, melyben Erdélynek Magyarországgali egyesítésének mielőbbi foganatosítását, ugyszintén követeknek az országgyűlésre leendő meghívásának kieszközölését kérvén, legvégül azon kérését terjeszti a képviselőház elé, miszerint román atyánkfiai összes és általános kivánságuk s innen kifolyó teljes megnyugtató-suk érdekében a közös országgyűlés külön törvényczikkelyekben nyilvánítsa ki, hogy e hazának minden nemzetei — s a román nemzet is egyenlő polgári jogokkal bírnak, a külön nemzetiségek nyelvkérdései külön törvények által biztosittassanak, s végre, hogy azon törvények, melyek hazánk más nemzetei, jelesen a román nemzetre nézve sérelmesek, névszerint töröltessenek el. (E fölírat ez ügy tüzetes tárgyalása előtt még ki fog nyomatni, s a képviselők közt kiosztatni.) — Makó városa közönsége a törvénytelen adónak katonai erővel eszközlésbe venni szándoklott behajtása ellenében orvoslásért könyörög. — Lubló kerületének számos választói fájdalomosan értesülvén, hogy Trhedy Miklós képviselő választása iránt emelt panaszuk későn érkezvén, nem vétetett tekintetbe, irataik visszaküldetését kérik. (Kivánságuknak elég fog tétetni.)

Ezután L ó n y a y Menyhért emelt szót, kinek bő államismeii tudományát tanusító jeles beszéde egész terjedelmében e következő:

Midőn azon kilátás nyílt meg az ország előtt: hogy országgyűlésünk, még pedig az 1848-ki törvények alapján összehívandó és így a népválasztásból eredő országgyűlésünk leendő, sok szép remények köttettek azon eredményekhez, melyeket az országgyűlés által kivinni sikerülend.

Megvallom, én nem tartozom azok közé, kik vérmes reményeket tápláltak és nagy eredményeket vártak, s az utóbbi napokban kifejlett körülmények mindinkább meggyőztek arról, hogy a jelen országgyűlésünk által elérhető eredmények inkább erkölcsi hatásnak fognak lenni.

De erkölcsi eredmény tekintetében nagyfontosságúnak hiszem jelen tanácskozásainkat; mert azon nevezetes történeti ténynek, melyet őseink századokon át annyiszor következtetesen, szóval, tettel és ha kellett fegyverrel is érvényesítettek, melyet a jelen nemzedék

a legsúlyosabb körülmények között magáénak vallott, mely az utolsó hónapok alatt a nemzet minden lehető módon nyilvánuló meggyőződésévé kövesült, az országgyűlésnél fog az ország nevében határozott kifejezést adni, s ez más nem lehet, mint az alkotmányunk és szentesített törvényeinkhez osztatlan és szilárd ragaszkodás.

De más fontos eredménye tanácskozmányunknak az, hogy hazánk jogállapotáról az eszmék tisztán fognak állani benn a hazában, Ausztriában, és miután hála istennek! a magyar kérdés Europa figyelmét magára vonta, Ausztrián kívül is alkalom adatott ezen vitatás által megegzafolni mindazon rágalmakat, melyek ellenünk évtizedek óta szórattak, el fogja oszlatni azon álfogalmakat, melyek ellenünk általánossá váltak.

Szabad legyen reménylenünk, hogy azon ünnepélyes nyilatkozatok, melyek itt általunk az ország s világ színe előtt az ország nevében tétetnek, az annyit szenvedett s annyira félreismert nemzet barátainak számát nevelik, elleneit kevesbitik.

Az álfogalmak, melyek ellenünk felállítatnak, leginkább a következők:

Magyarország minden áron el akar Auszriától szakadni, valóságos subversiv és forradalmi politikát követ. Ezt el akarák hitetni mindenütt, hol Auszriának fennállása, az eurpai sulyegyen egyik feltéteként tekintetik. Erre megingathatlan logikával s mindenütt a törvényekre és szerződésekre hivatkozva fényesen megfelelt nagy hazánkfia Deák Ferencz. Ismerje el, tartsa meg és tisztelje az uralkodó mindenekben szentesített törvényeinket és alkotmányunkat: akkor a kétoldalú szerződés mindnyájunkra nézve kötelező leend. — Mi most nem kívánunk többet, de viszont nem kívánhatunk kevesebbet.

Midőn Europa minden államaiban a forradalmat és forradalmi irányt látjuk elterjedve, akkor csak két nemzet van, mely valóban monarchikus. — Az angol uralkodó nyugodtan ül trónján, míg nemzete törvényeit szentül megtartja; — a történet fényesen igazolá, hogy az, ki a szent István koronájával törvényesen megkoronázva, törvényeit és alkotmányát megtartá, és a koszorus költő e szavaival szólva: „a legelső magyar ember a király“, mint ilyen, a magyar

érdekek első védője és előmozdítója volt, a tisztelet és dicsőség osztatlan nyilvánítása környezé.

Hogy e nemzet annyi törvénytörés, annyi méltatlan szenvedés után is a *pragmatica sanctióra* hivatkozik : mutatja, hogy nem *subversiv*, de monarchikus, sőt — mondhatni — *conservativ* jellemű. Ily nemzettel jogai felett alkudni nem lehet, de azokat egész épségökben elismerni kell; visszaköveteljük azokat egész épségökben, sőt a szomorú csalattatások után új garantiákat kívánunk és lelni is fogunk, mikor? az csak az idő kérdése.

Ne csináljanak maguknak illúziót azon államférfiak, kik folytatni akarnák más alakban azon rendszert, mely százados alkotmányunkat és törvényeinket lerombolni igyekezvén, ezen romok felett kívánnák építeni az egységes Austriának ezen, egy háromezred éves politikai aberrationak csalékony képét, mely mindannyiszor akkor hiúsult meg, midőn a sisiphusi munkában már-már a tetőpontot elérni vélték, akkor gördült alá a súlyos szikla; most ismét más alakban azon sikertelen munkához kezdeni akarnak; most, midőn előre jósolni lehet, hogy ha a tető felé, népek szenvedésein, anyagi és szellemi romlásán keresztül felgördíteni lehet is, az oly súlylyal fog visszaesni, hogy őket, rendszerüket, az összes államot — meg lehet a mi tetemes sérülésünkkel — széjjelzuzhatja!

Nálunk a törvényhezi ragaszkodás már nemcsak meggyőződés, de hitté vált, s meggyőződhetnének a hitterjedés történetéből, hogy ha egy időre az erőhatalom által el is lehet nyilvánosan némitani és rejtekekbe szorítani a hit vallomását, az első alkalommal százszoros erővel tör magának ntat, és úgy a hitnek, mint a szabadságnak nincsen erősebb előmozdító eszköze, mint az elnyomatás.

A másik álfogalom, melyet ellenünk terjesztettek, az: hogy mi a más velünk lakó nemzetiségeket és a társországokat elnyomni és jogaiktól megfosztani akarjuk; — erre nézve a dolog törvényes és gyakorlati állását, a testvéries szellemet, mely nálunk létezik, Deák Ferencz és utána többen világosan kifejezék.

A harmadik álfogalom, mely elleneinknek jó darabig kedvező thémájuk volt az: hogy mi egy feudalismuson alapult aristocraticus

államrendszert, minden néposztályok szabadságának és érdekeinek elnyomásával szándékoznánk visszahozni, hogy az egész elégedetlenségnek a művelt osztály néhány tagja eszközlője, hogy az egész mozgalom a társadalom felszínén van. Mily fényesen czáfolja meg oct. 20-ka óta az egész nemzet ezen gyanusítást. Igen is kilátásba tettek egy 1848 előtti megyei és kormányzati rendszert egy új modern országgyűlést, — szóval az 1848-diki állapotot. — Azt vélvén, hogy a jogait önkényt megosztó nemesség és értelmiség fog kapni az alkalmon előbbi kizárólagos állásának visszafoglalásán. De csalódtak, mert nem volt kiváltságos osztály, mely szívesebben és önkényt megosztá a néppel a szabadságot; nincs választási és népképviselői törvény Európában monarchiában, mely szabadelvűbb lenne; de viszont nincs aristocrazia, mely alkotmányosság és szabadság tekintetében inkább a néppel érezne, és nincs nép, mely irányába őszintébb bizalommal viseltetnék. Ezt fényesen igazolák az országgyűlési választások.

A negyedik álfogalom, melylyel vádolnak az, hogy mi háladatlanok nem ismerjük el mindazon anyagi jótéteményeket, melyekkel bennünket az egységes kormány már eddig tetézt, nem látjuk be azon jólétet, mely reánk nézve anyagi és pénzügyi tekintetben az Ausztriából beolvadásból következnek és különösen: hogy Magyarországnak törvényes különállása és a personalis unio létesítése Ausztria anyagi és pénzügyi érdekeivel összeegyeztethetetlen lévén, Magyarország beolvasztása Ausztria életkérdése.

Engedje meg a tiszteltház, hogy ezen utobbi álfogalmak viszautasítására és gyengítésére vonatkozó nézeteimet előadhassam, s ha bár fontos kérdéseink anyagi részének fejtegetése talán kissé hosszabb és már a tárgy természeténél fogva is unalmasabb lenne, előre is a tisztelt ház figyelmét bátor vagyok kikérni.

Nemzetünk jellemében fekszik ugyan bizonyos közönyösség anyagi érdekei előmozdítása iránt, de nem is csoda, ha a múlt időkből arra kevés hajlam és ösztön mutatkozott! — mint politikai ügy

anyagi életünk az osztrák államali vegyes házasnál fogva örökös zsiibbadásban tartva a legerélyesebb igyekezetet is kifárasztá és tétlenségre kárhoztatá.

Első volt a nagy Széchenyi, ki belátva anyagi és szellemi hátramaradásunkat, bátor és fáradhatlan hazafiai lelkével felfogva anyagi érdekeink előmozdításának fontosságát élete egyik legnemesebb feladatául tűzé ki ezen célra nnnkálni; és igaz, mert úgy vagyok meggyőződve, hogy az annyi természetes előnyökkel megáldott haza oly sok kincset rejt, mely természetszerűleg kifejlődve, népünk minden osztályait vagyonossá és így függetlenné teheti. Mint magánosoknál úgy nemzeteknél is a vagyonosság szüli a függetlenségi érzetet, ez pedig első alapfeltétele a szabadság megszilárdulásának.

A volt rendszer nagymesterének fogásai közé tartozott elhittetni az uralkodóval, és a művelt világgal, hogy rendszere felvirágzást hozott a nézete szerint hátra maradt barbár Magyarországra.

Ezen az álfogalmak terjesztésére szánt előadásokban mind azt egyenesen ignorálták, mi a mult idők fáradoalmas teremtménye volt s az 1848-diki törvények által eszközölt szabad föld és szabad munka gyümölcseit is saját művöknek állíták.

Elfeleedték, hogy anyagi hátramaradásunk egyik oka volt épen azon több százados harc a török ellen, mely ha nemzetünk által nem vitetik, egyenesen Ausztriát ért volna — de leginkább oka volt az osztrák államférfiak félszeg rendszere, mely szerint a magyar birodalmat mindig mint mostoha gyermeket, mint coloniát tekinték, hol az anyagi felvirágzást kitelhetőleg akadályozni, — kivéve a József császár korszakát, — politikai elv volt, azért hogy a független érzetű ország kellőleg meg ne erősödhessék; hogy könnyebben hajtható legyen. — A bécsi kormány ezen iránya azon stereotypá volt okoskadásban talált kifejezést: miért tegyen a fejedelem oly ország felvirágzására; mely törvényes külön állásánál fogva maga szavazza meg adóját és melyre egyenesen adóságot csinálni törvény szerint nem lehetett?

Tehát ha arról vádolják hazánkat, hogy anyagilag hátramaradt, annak a Bécsből tett akadályok voltak fő okai. — Nem onnét ellenzék-e a régi ország-

gyűlések törökvését az örökváltság, ösiség eltörlése, közlekedéseinek előmozdítása, a hitelviszonyok rendezése és hitel-intézetek felállítása iránt? Nem onnét hátráltaták-e 1844-ben azon országos pénztár adó utjáni megalapítását, melyből az anyagi érdekek lettek volna előmozdítandók? — Ugyanakkor Bécsben szenvedt hajótörést a földbirtoki hitelintézet, mely földmivelésünknek oly nagy lendületet adhatott volna. — És a gyorsan bevégzett 1848-diki pozsonyi országgyűlés nem gondoskodott-e mind azon kellékekről, melyek az anyagi jobb lét gyors felvirágzását elmaradhatlanul eszközlik! — a szabad munka, a szabad föld, földbirtoki hitelintézet, a vasutak építése az 1848-diki törvényekben mind benn foglaltatnak.

És mi volt az annyira magasztalt 12 évi korszaknak anyagi szempontbóli eredménye?

A véres háboru bevégzése után, midőn a haza minden népei kimerülve voltak, midőn a hűbéri viszonyok megszüntetése után munkás kéz hiánya a földmivelést zsibbasztá, az ugyis annyira töke-szegény országban egyszerre 64 millió forgalmi jegyek megsemmisítése által mennyi fáradság és munka eredménye lett semmivé! — Ily nyomott viszonyok között a rendszer emberei egyszerre kiméletlenül hozták be és egész mértékben mind azon súlyos egyenes és közvetett adó-nemeket, melyek Ausztriában már századokon át megszokott terhek voltak. — A földbirtokosok csak évek után kapták az urbéri kárpótlást hosszadalmas eljárás mellett oly kötvényekben, melyek mindig tetemesen névbeli értékük alatt állottak és állanak. Minden jogi fogalom kiméletlenül elszaggatva; egy idegen, senki által nem ismert, viszonyainkhoz nem illő polgári törvénykönyv reánk erőltetve. A súlyos és egyenetlenül s igazságtalanul kivetett országos adók mellett, mindennemű országos és községi pótlékokkal, a kényszerítőleg behozott — ugynevezett önkénytes kölcsön és hozzá az agio örökös ingadozása, mely az ipar és kereskedés biztos felvirágzását, a magán és közhitel megszilárdulását lehetlenné teszi; és e mellett a súlyos adók, a passiv külkereskedés, a külföldön lévő állam és értékpapírok kamataira kiküldött sok milliók az örökös pénzügyi deficit fedezésére tett minden alakú kölcsönök, a nemzetnél a tőkék szaporodását lehetlennitik.

A mult korszak tekintetre méltó eredménye közé számítható a közbenső vámsorompók megszüntetése és több vasutak engedélyezése, melyeknek földmívelésiinkre való üdvös hatása tagadhatlan.

De a vámviszonyokat illetőleg is a német vámszövetséggel kötött szerződéseknél hazánk érdekei és viszonyai tekintetbe sém vettek, például midőn Ausztria részéről a német érdekeknek minden lehető kedvezmény adatott; a földmívelési termények s különösen a bór kivitelére nézve semmi kedvezmény sem eszközöltetett egy oly államban, melynek passiv kereskedésénél fogva végtelen sulyt kellett volna helyezni ily nevezetes kiviteli cikkké válható terményre.

A vasut vállalatok már 1848 előtt keletkeztek, s bizony el lehet mondani, számosan keletkeztek volna nélkülök is s bizonyára az ország érdekeire nézve sokkal kedvezőbb engedményi feltételek mellett.

Kedves kérédesi tárgyuk volt a t i s z a - s z a b á l y o z á s a.

Ezen nagyszerű vállalat még 1846-ban keletkezett, s a mi siker a rendszer alatt eszközöltetett, a magán társulati munkásság eredménye volt, még pedig a rendszer által tett sokszerű zsibbasztó akadályok daczára, melyek ezen vállalatban is oly zavart okoztak, hogy abból csak idő folytával s nagy munkával bontakozhatik ki.

Mily nehéz volt a legüdvösebb tárgyat is kivinni, azt sokszor magam is tapasztalám; egy idegen, hazánk viszonyai- val ismeretlen, az iránt inkább ellen- mint rokonszenvet érező burocratiában oly szívósság van, mely a legedzettebb akaratot is zsibbasztani képes. Többek közt példája a néhány barátimmal a magyar föld hitel-intézet fölállítása körül tett fáradozásaink sikeretlensége.

Pedig lehet-e fontosabb föladat egy kitünőleg földmívelő nemzet kormányán ilökre nézve, mint megmenteni a birtokos osztályt, az uzsora emésztő hatásától, a munkás gazdának rendelkezésére lehető olcsó és nyugalmas kölcsön által módot nyújtani hasznos beruházásokra.

Még szám nélküli tényeket idézhetnék, melyek által bizonyít-

ható, hogy anyagi felvirágozásunkra mi sem történt. De még egy más álfogalmat is terjesztének felőlünk, miszerint a barbár Magyarországon a civilizatiót honosítá meg a rendszer.

Fogalmam szerint minden előhaladott népeknél a valódi civilizatio a következőkből ismerhető meg: biztosított személy- és vagyon-bátorság, rendes és igazságos törvénykezés, a nevelés és általános művelődés és erkölcsiség előhaladása, a vagyonság emelkedése által.

Már ember- emlékezetre, vagy tán a tatár és török-járást kivéve, soha oly gyenge lábon nem állott az egyesek személy- és vagyonbátorsága. Az ostromállapot alatt az egyéni szabadság minden biztosítékai megszüntek. Híres volt az igaz a magyar perlekedési rendszer lassúsága, de csak az ösiségi perekben, a váltó és szóbeli perek gyorsan lejártak. Az ide átplántált igazság-kiszolgáltatás mily bizonytalan, mennyire a bíró önkényétől függő, hosszadalmas és költséges volt, azt tapasztaltuk mindnyájan.

A nevelés — és különösen a nép-nevelés — előmozdítására mi sem történt, idegen nyelven, idegen tanárok, idegen kézi-könyvek szerint a germanisálás czéljából tanítanak, s ha a népnevelés nem ment vissza, az egyes hitfelekezeteknek egyedüli érdeme.

Hogy az általános művelődés előhaladása meg nem akadt, az irodalomnak, magánosok igyekezetének és áldozat-készségének köszönhető.

Vagyoni tekintetben előre nem, de igen is inkább hátra mentünk. Az adó sulya alatt nem fejlődhetett ki kellőleg a 48-ban föl szabadult földművelés, birtokos osztályunk eladósodva s az uzsora által emésztve; a nép minden osztályai szükségüket összeszorítva, a máskép hasznos beruházásra fordítandó összegeket nélkülözve, mondhatni, a sulyos adókat sok helyt a vagyon-tőke rovására teljesíthették.

Valamely állam közvagyonosságának legbiztosabb hévmérője az adóképesség; hogy az adóképesség hazánkban évről évre fogyott, bizonyítja az, hogy p. o. 1849-diki közigazgatási évben az egész monarchiában kényszerítő rendszabályokkal kellett 53½ millió fo-

rint adót behajtani, ez összegből a magyar birodalomra majdnem 40 millió esett. Az adóbehajtásra 1859-ben 147,650 katona és büntető küldött használtatott az egész monarchiában, ebből a magyar birodalomra esett 120,473. — Az exequált egyének száma volt 3,852,702, ebből a magyar birodalomra esett, 2,879,903. — Megzálogoltatási eset fordult elő összesen 1,227,743, a magyar birodalomban 1,023,831. — Oly birtokok pedig, hol már maga a birtok tétett zár alá, összesen 25,251 volt, s ebből országunkra 18,438 esett.

Azon országban, hol egy oly évben, midőn még az adónak törvényes szempontbóli megtagadása el nem terjedt, s valóban fizetési képtelenségből ennyi zálogolási, executionalis és sequestrationalis eset fordult elő, ezek az adóképesség megszűntének, s így az anyagi jobblét romlásának legvilágosabb jeleiül szolgálnak, ezen a nemzetek pénzügyi történetében hallatlan számok tagadhatlanul bizonyítják, hogy hazánk törvénytelen korszakában anyagilag is mennyi kárt szenvedett.

Átérve a pénzügyi kérdésre: szomszédainknál azon törekvés félreismerhetlen, s azt minden erejükkel kivinni kívánják, hogy a magyar birodalomnak ne legyen külön pénzügye, az országgyűlés mondjon le adó-és ujonezszavazási jogáról, mindezekről egy közös birodalmi tanács intézkedjék, e nélkül a monarchia fennállása nem is képzelhető sat.

Ezen a *pragmatica sanctio* és minden sarkalatos törvényeinkbe ütköző s reánk erőszakolandó kívánatnak ellenében azt állítom: I., hogy ezt belenyugvásunkkal bármely körülmények közé helyezendő országgyűlés által vagy a nélkül kivinni lehetetlen. — II., hogy ez hazánk egyenes anyagi érdekei ellen is van. — III., hogy az osztrák örökös tartományok jól felfogott saját anyagi és szellemi érdekei ellen is lenne, IV. s végre, hogy az osztrák pénzügyi kérdésnek más biztosabb és szerencsésebb megoldási módja is lenne.

Az elsőre nézve nem nagy ismerete kívántatik nemzetünk jellemének, hazánk történetének s hazai törvényeinknek, hogy belássák az osztrák államférfiak azt, miszerint a törvényhozó-testület lemondhasson valaha adómegszavazási jogáról; lemondjon jogáról bárminő ügyeit saját törvényhozás által elintézhetni.

Hazánkban a törvényekhez ragaszkodás oly mély és oly határozott, oly általános, hogy ezen annyi törvényeink által biztosított és az alkotmányosság első főfeltételét tevő jog nála még az országgyűlés mellőzésével megkísértendő eszköze által is czélt érni lehetetlen.

Ámbár az indítványt tevő nagy fia hazánkknak ezen tárgyra vonatkozó főbb törvényeket oly fényesen kiemelé, hogy számtalan — az adó megszavazási jogra vonatkozó — törvények közül csak a nevezetesebbeket megemlíthessem: Első Mátyás király csak hatalmas, nemzetét dicsőséggel és fénnel elárasztó fejedelem volt a súlyos de dicsőséges háborúi között — keletkezett az 1471-diki 11-dik törvényczikk, mely így szól: „Egyébiránt mi semmi adó vagy díjt, általában a haza lakóitól, bármily ok miatt se követelendünk, vagy mások által követeltethetünk, azok akarata és beleegyezése nélkül.“

De ha a habsburg-ház uralkodása alatt is, — József korát kivéve, — mindig az országgyűlés szavazta meg az adót, így III-dik Károly király alatt 1715-ben a 8-dik törvényczikk 2. §-ában nyíltan mondja: „Segélyeknek vagy szükséges adóknak tárgya, az országgyűlésen összegyűlt karokkal és rendekkel tanácskozás aláveendő.“

Boldog emlékezetű II-dik Leopold király a törvénytelen József korszak után az 1790-diki 19. t. cikkében biztosítja az országot ezen jog sérthetlenségéről, midőn mondja: „Arról teljesen biztosítani méltóztatott ő cs. k. felsége az ország rendeit, hogy bármi névvel nevezendő segély legyen az készpénz, terményekből vagy ujonczokból álló, sem az ország karaitól és rendeitől, sem a nemtelenektől, királyi hatalom által országgyűlésen kívül nem fog követeltetni. — Az adó összege pedig mindenkor az országgyűlésen, és országgyűléstől a más országgyűlésig fog meghatározatni.“

Sőt a mostani uralkodó Császár Ő Felsége nagyatyja I. Ferencz az 1802-dik 1. törv. cikk, és az 1827-diki 3-dik törv. cikkében minden utódaira nézve is kötelezőleg kimondá; V-dik Ferdinánd Ő Felsége pedig az 1848-diki V. és VII-dik törv. cikkben ezen jogot ismét szentesíté.

De a közvetett adó nemekről is az országgyűlés rendelkezett mindenkor. Számos törv. czikkek keletkeztek mind ezen tárgyakról; az 1405-diki 17-diktől egész az 1848-dikiig az álladalmi és koronai javakról, harminczadokról, mindennemű regálékról, az az a királyi jövedelmekről stb., melyeket tegnap Pap Mór képviselőtársunk egyenként idézett.

Az tagadhatlan tehát, hogy a törvény mellettünk szólt, mellettünk a törvényes gyakorlat is.

Hol a jog ily világos, hol annak betöltésétől függ magának a törvényhozásnak életereje, képzelni sem lehet, miszerint a pénzügyünk feletti szabad rendelkezésről valaha lemondhassunk.

De másodsor hazánk nemesak közjogi, de egyenes anyagi érdekei ellen is lenne: a bécsi birodalmi tanácsba beleolvadni, s az által gyakoroltatni az adó és az ujonczok megszavazási jogát.

Nem akarok itt szólni a kérdés politikai oldaláról, kiviteli lehetetlenségéről, nem akarom fejtegetni, hogy ámbár nagy kisebbségben lennének ott a magyar tagok, és azoknak részvéte legbiztosabban zavarba hozná az összes monarchiát; mint azt tiszt. barátom b. Eötvös oly remekül kifejté, — de szoritkozom egyedül a kérdés, anyagi részére.

Miután az anyagi érdek tagadhatlanul nagy fontosságú tényező mind a magánosok, mind a népek elhatározásánál, e kérdésnél pedig szó van, a Magyarország anyagi érdekének az osztrák tartományok anyagi érdekeibe való beleolvasztásáról; szó van arról, hogy minden időkre egyesítsük anyagi jobblétünk az osztrák érdekekkel, sőt annak közös elintézésében bizonyos számbeli felelősséget s így rendelkezési hatalmat adjunk szomszédainknak; ha mellőzhetlen jogi nehézségek nem is volnának, bizonyára megfognánk fontolni szomszédaink anyagi tekintetbeni multját, jelen állását, a jövő kilátásait és különösen azon biztosítékokat, melyeket egy biztosabb jövő tekintetében nyújtani képesek.

Az osztrák pénzügy a multban nem sok kedvező eredményeket mutatott, a jelen század elején a sok pénz- és vér-áldozatokon kívül egy háromszoros devaluatio sulya hazánk vagyoni állapotát

mélyen megrongálá; — a béke korszakában érdekeinek előmozdítására semmi sem tétetett, sőt saját igyekezetünk ezer akadályra talált; a közel-múlt korszak a legszomorubb képét mutatja a könnyelmű pénz-kezelésnek, a minden nemzet-gazdászati keresménynek adók általi megemésztésének, a folytonos deficiteknek s az agio megörökítésének.

De ha a 26-ik februariusi patensbeli alapokat tekintjük, nem csak pénzügyünk, adózásunk, de kereskedési, közlekedési- és hitel érdekeink is, és így mind azon tényezők, melyek nemzetgazdászati felvirágzásunkra befolyással lehetnek, a bécsi birodalmi tanács kezeibe tétetnének le, s azon bécsi befolyás által szabályoztatnának, mely saját veszélye esetében ugyan mindig „per-chara gens hungara“ nak tudott nevezni, de anyagi szempontból csak gyarmatnak tekintett, s minden anyagi érdekeink árán ezen kapcsolat valóban per-chara volt és valószínűleg lesz reánk nézve.

Hazánk minden szerencsés fekvésénél, áldott földeinél fogva anyagilag csak akkor fog felvirágozhatni, ha kellő tekintettel a *pragmatica sanctio* által vele egyesített államok méltányos érdekére, épen a *pragmatica sanctio* értelmében az 1790. 10 t. cz. és 1848. III. t. cikknel fogva anyagi és pénzügyi teendőit saját felelős kormánya fogja intézni, ha minden ezen téreni teendőket saját törvényhozása fogja elhatározni. Ugyhiszem szomszédaink a Lajtán túl már kezdik belátni, hogy önkényt soha nem megyünk a birodalmi tanácsba, ennél fogva még azt is merem állítani, hogy az osztrák örökös tartományok saját jól fölfogot anyagi és szellemi érdekében nem feketik a magyar birodalomnak az egységes Ausztriába való beolvasztása.

Engedje meg a tisztelt ház, hogy türelmével vissza élve, ezt okokkal és számokkal igazolni igyekezzem.

Ha arról meggyőződtek, hogy a magyar birodalom egy akarrattal és mindenek fölött a törvényes állapotot, a restitutió in integrumot, a *pragmatica sanctio* által föltételezett personális uniót követeli, s ez nemcsak meggyőződéssé, de valóságos hitté vált, — igen természetes következménye, hogy az egyesítési eszme csak erős

hatalommal és különösen egy oly nemzet irányában, mely a passzív ellentállásnak nagy mestere tetemes erőhatalomnak kifejtésével létesíthető; sőt merem állítani: miután az ország saját erejét és lehető ellenei gyengeségét érezni kezdi, a közel mult időben alkalmazott erőnél az erőltetett egyesítés tetemesebbet igényelne.

Hogy pedig ezen állítás való, meggyőződhetek a magánosak, a törvényhatóságok és most az országgyűlés egyhangu nyilatkozatából.

Ahhoz nem kell valami nagy böleseség azt előre látni, hogy a monarchia egyik felében alkalmazandó erőhatalom, azaz a felelevenített absolutismus, a monarchia másik részében is az ugy is esekély gyökerű alkotmányosságnak megsemmisítését eredményezendi.

De a másik nagyszerű csalódás, mely pedig a börse embereinél az állampapírok birtokosainál — ugylátszik, elterjedve látszik az: hogy a magyar birodalomnak kényszerítése nekik rózsákat fog termeni; sokan a rövidlító pénzemberek közül, kik remegnek azért, hogy valahogy államkötvényeik jövedelmei csökkenhetnének Magyarország ujonnan leigázására és iga alatti tartására, — hogy a mostani élvezett jövedelmeket biztosítsák, — áldozatokat, — tehát e célra új kölcsönt is adni készek lennének; mellözve azt, hogy Magyarország kényszerítése — tehát az ostromállapot behozatala — a legkedvezőbb jel volna az ausztriaellenes hatalmoknak, legalább az olasz kérdés megindítására, azaz hadizenetre. Tehát nem ösmerik saját államuk történetét, mely tanúsítja, hogy Anstria csak akkor volt erős, tekintélyes és hatalmas, midőn Magyarországgal békében élt, s mindannyiszor létele is kérdésbe volt hozva, midőn hazánk törvényes önállóságát sérteni igyekezett. — Tehát pénzügyi tekintetben nem tanultak a mult 12 év keserű tapasztalásaiból.

Pedig hogy messzire ne menjünk! emlékezhetnének V-ik Ferdinand Ő Fölsége szelid és takarékos kormányzatának idejére, midőn még nem támadtak újra fel a beolvasztási eszmék, mily hallatlan virágzásnak örvendett az állam pénzügye. Az állam összes bevételei 130—150 millió közt állottak, tehát felényi volt, mint a mostani rendes adó, az állam 5⁰/₀-es kötvényei 110 és 120 közt, pedig ezüst értékben adáltak és vétettek ekkor nem hogy deficit lett volna, de

1836-tól 1843-ig 5-től 10 millióig menő évi fölösleg. Az első 7 év alatt 50 milliót haladott ezen fölösleg, azután egész 1847-ig az 58 millió deficit 73 milliónyi vasutakba és más hasznos beruházásokba tett befektetése látszólagossá tevék.

Az 1847-ben támadt olasz zavarok — az 1848 és 1849-ben folytatott véres belháboruk után, az igaz, hogy az állam terhei körülbelül 200 millióval szaporodtak. Az 1848-diki deficit $58\frac{1}{2}$, az 1849-ki 135 fél milliót, összesen 194 milliót tesz, és így az 1848-diki júniusi 913 milliót tevő teher 1100 millió körül lehetett. Ha ekkor a kormány élén-állók tisztelve a *pragmatica sancti*ót, a magyar birodalom szentesített törvényeit, a kibékítés nyugalmat és megnyugvást hozó útjára lépnek, megadva hazánknak azt, mi jogszerűen illeti, megadva a többi népeknek alkotmányos kívánataikat, a népek szeretetére és meglegedésére építik az állam és uralkodóház jövőjét; — ez esetben könnyű lett volna az előbbi állapotra visszahozni a közigazgatás és hadsereg költségeit, — legfeljebb a szaporodott teher kamatjaival növekszik 10—12 millióval az állam kiadása, — s így az államháztartás egyensúlyának helyreállítására 160—165 millió adó igényeltetett volna ezen esetben mily könnyen helyreáll a megingatott bizalom, megszűnik az *agio*! — Az államház-tartásban az előbbi rend és egyensúly, a népek nagyobb terheltetése — több adósságok kötésének szüksége nélkül, a monarchia megújult erőben, mint nagy hatalom régi fényében és tekintélyében helyreáll; az anyagi jobblét, a népek meglegedése és az alkotmányosság megerősödése lett volna a népek még megérdemelt osztályrészük.

De a magyar birodalom beolvasztásának eszméje, ezen a monarchia sorsát intéző államférfiak százados traditionalis monomaniája, mely erősebb náluk mint az ész tanácsa, mint a sziv sugallata, mint az esküik és két-oldalú szerződések szentsége, megragadásmét őket, a kezek közé jött korlátlan hatalom szédítő mánora, elhomályosult ítélő tehetségök, s eltéveszté a századot, melyben élnek, magukat a középkor népeket erővel amalgamisáló korszakában lenni képzelik, és mert csak az erőhatalommal lehetett nemzetre hatni, a politikai ábrándjuk létesítésére szolgáló eszközöket a két

sereg, egyik a hivatalnokok, másik a hadseregnek nevelését kellett foganatba venni, s miután súlyos, mindig nevelt ágiok mellett is folytonos rémitő alakban nevededett a deficit, kölcsön-kölcsön után minden kecsagetőbb alakban, sőt kényszerítve is, létesítettett s nem számítva a tehermentési 500 milliót haladó állam-kötvényeket, majd harmadfél ezer millióra szaporodott állam-adóssággal áll jelenben Ausztria. — E mellett eladattak az államvasutak, nagyrészt eladattak s elzálogosítottak az államjóságok, a mult korszakban annyi gonddal gyűjtött nagyszerű államadóssági törlesztési alap elköltetett, a birodalom egyik legszebb királysága elveszett a nélkül, hogy a jövedelem aránylag az államterhekben osztozott volna és a népeknek a kelletén tul fizetett adót is számítva, harmadfél ezer millió érték áldoztatott fel — s mind ez miért? hogy Magyarországnak beleolvasztása Ausztriába ismét sikeretlenül megkísérteessék!

Első tekintetre talán magok a rendszer szerzői is kételkedni fogának, hogy ezen roppant összegbe került a monarchia népeinek sikernélküli műtételük. De hadd szóljanak a számok.

Az 1848-ik idő előtt V. Ferdinand Ő Felsege uralkodása alatt a rendes kiadások 1836-tól 1846-ig 130 és 152 millió közt állottak, még 1847-ben is, midőn már hadi készülétek tétettek, az 158 milliónál több nem volt. Ha 1848 után helyreállván a béke Magyarország régi jogaiba visszahelyeztetik és a többi népek is alkotmányos szabadságban részesítve, — mindenütt helyre áll a nyugalom; a hadsereg előbbi békelábra állittatik, ugy 160 millióval a rendes közös államkiadások fedeztetnek, ide nem számítva hazánk municipalis igazgatás költségeit. Tehát mind ezen adóösszeg, mely ezen felül bevétetett, az új egységes állam tervének kényszerített kivitelére szükségelt nagy haderő és nagy hivatalnoki sereg kedvéért, vagy a tekin-telyt veszített állam védelmi eszközeiért vettetett ki.

Mennyit tesz ezen tul fizetés nem számítva az urbéri kárpót-lás és az ugynevezett országos pótlékok végett kiirt és behajtott összegeket, csak 1851-től bezárólag 1860-ig roppant 887 millióra megy azon összeg, mely adó utján a régi adó rendszer szerinti 160 millio évi adón felül valójában bevétetett.

Mennyivel nevelte volna ezen közel 900 milliót tevő összeg a földművelést, ipart és kereskedést; mennyi új vállalatok, hasznos beruházások és tőkék képzésére szolgált volna; az általános vagyonság melését nem képzelt mértékben előmozdította volna.

Ezen összeghez járul a szaporodott államadóságok összege. — Volt pedig 1848 januárban, mint az akkori bécsi országgyűlésnek jelentetett, az állam összes adóssági 913 millió és 872 ezer p. forint, 1849 végével tehetett, 1100 millió p. forintot; és most az államadóssági bizottmány jelentése szerint 1860. áprilban volt az urbéri kárpótlási kötvényeken kívül 2,339 millió o. forint; — hozzá számítva az újabb kölesönöket, a 200 millió loteria és a 35 millió legújabb kölesönt, nem fogunk sokat hibázni, ha azt állítjuk, hogy 1849-hez hasonlítva, Ausztria államadóssága 1400 millióval szaporodott. Ezen kívül elköltetett az 1848. előtt közel 200 millió értékű államadóssági törlesztési alap; az állam-vasutak eladattak, csak az 1848 előtt vasutakba tett beruházások 73 milliót haladtak; — eladott és elzálogosított államjóságok és bányák értéke is meghaladja a 120 milliót, ennél fogva, úgy hiszem, számok mutatják, hogy harmadfél ezer millió pengő forintnál többbe került az egységes Ausztria eszméjének ideiglenes létesítése.

Tisztelt ház, talán sok unalmas számokat is idéztem, de a számoknak is van logikája, — egy nagy német költő, Göthe mondá: „Man sagt, die Zahlen regieren die Welt; — das ist aber gewiss, die Zahlen zeigen wie sie regiert wird.“ És ebben igazsága volt. Ezen harmadfél ezer millió roppant összegben, a népek szorgalmának mennyi nélkülözött, mennyi megsemmisített gyümölcse, mennyi csirája millió családok jövő anyagi jobblétének foglaltatik. Nem mutatják-e ezen számok, hogy hosszasb időre Ausztriába az abszolutismust behozni lehetetlen.

Mondhatnók erre: Ausztriának háborúni készülétek és egy rövid szerencsétlen háborúja volt egyrészt oka annak, igen! de ha Magyarország jogai élvezetében megelégedett, az állam anyagilag virágzó állapotban egy erős hatalom lett volna; bizonyára ellenei nem merik megtámadni: sőt egy erős, igazságos, előrelátó külpolitika mellett a leginkább nagyravágyó hatalmak is őrizkedtek volna

Ausztriával ellenséges állásba jönni, sőt bizonyosan barátságát s támaszát keresik.

És most, midőn Ausztria szövetséges nélkül külviszonyai zavart helyzetében az égető olasz kérdés elintézetlen, a németországi mozgalomtól környezve, midőn a keleti kérdés is mind inkább előtérbe vonul, roncsolt pénzügyével, zavart belviszonyokkal, a többi népek alkotmányos és átalakulási korszakában, megkísértenék ismét azon eszmét létesíteni, melyért nemesak mi, de közvetve, minden népei annyit szenvedtek, és melynek létesítése a 12 évi próba után is sikertelen marad.

De mit is nyernének ezen rendszabályok által? ki ábrándulhattak már azon álfogalomból, hogy kimeríthetlen kincsek vannak hazánkban, melyekkel a romlott finacziát helyre állítani lehetne, igen is végtelen kincseket rejt hazánk, — melyeket egy takarékos, előre látó, minden anyagi és szellemi érdeket kifejtteni igyekvő kormány, a nemzet felvirágzására kifejleszthetne, de mint 1850-ben ugy jelenben is egy anyagi erejében kimerült országból erővel, annyit mennyi a rendszer újbóli életbeléptetésére szükséges, kivenni alig lehet: az idézett adóexecutiók a vagyontalanság és fizetési képtelenségnek legvilágosabb jelei.

Bátran mondhatjuk e szerint a Lajtántuliaknak, hogy az ő mind anyagi mind szellemi jobblétük érdekei ellen lenne Magyarországnak a birodalmi tanácsba való erőtetése, ezen az uton biztos nemesak a devaluatio vagy reductio, de az általános banquerott.

Végre azt merem állítani, hogy az állam pénzügyi és anyagi kérdésének megoldására van egy más és egyedül biztos út, és ez elérhető, ha a magyar birodalom a *pragmatica sanctio* alapján minden előbbi jogait visszanyerve és teljesen biztosítva az örökös tartományok törvényhozásával tökéletesen egyenlő lábra állítva, minden fontosabb anyagi kérdések felett esetről esetre egyezkedhetik.

A népek és népek közt, csak magán nagyravágyás és eselszövény ne szórja köztük a viszátkodás magvait, könnyű megegyezést eszközölni; hiszen mind a szabadság és alkotmányosság, mind az anyagi jobblét érdekei és biztosítékai annyira ugyanazonosak, hogy

a valódi békés együttlét és a közös érdekeknek a méltányosság szerinti szabályozására a biztos alapot feltalálni nehéz nem leendő.

Ha szilárd és tartós kibékítést, a monarchia sülyedt tekintélyének helyreállítását, anyagi felvirágzását, az alkotmány megszilárdítását akarják a Lajtán túl, határozottan és végkép le kell mondaniok a felettünk felsőbbbségi és uralkodási vágyakról.

A magyar mindenekfelett szereti alkotmányát s tiszteli törvényeit, s már annyira megérdemelné, hogy azt békén élvezhesse, miszerint ha bár viszásnak látszik is, hogy azon terhek egy részét átvállalja, melyek ép az ő elnyomása végett köttetek; de ha már egyszer alkotmányos szabadsága és törvényes jogai nem csak elismerve és visszaállítva, de kellőleg biztosítva lesznek, úgy hiszem, mind a vámegység megkötésében s annak minden következményeiben, úgy az állam pénzügye ujja alakításának megkönnyítésében Ausztria igényei iránt méltányos fog lenni.

Ezzel bevégezvén az indítványozott felirat egyik pontjára nézve nézetem kifejtését, engedje meg a tisztelt ház, hogy a forma kérdésre vonatkozólag röviden nyilatkozzam.

Az angoloknál egyényt látunk alkotmányos kifejlődésük történetében következetesen ismételve. — Valahányszor a nemzetre nézve egy életkérdés előkerül, azonnal megszűnik minden párt, és a nemzet jogai vagy közös kérdései védelmében egy az akarat, egy az irány. — Ott a hazaszeretet és alkotmányosság érzete oly erős, hogy a nevezetes pillanatban minden mellékes érdek, minden személyes hiúság, minden személyes vélemény megszűnik a haza közös javának szent érzetében.

Az angol nép boldog, boldog szigeti helyzeténél fogva, mely által integritása biztosítva van; boldog, mert legdrágább kincsét, nemzetiségét, alkotmányát nem félheti.

Az minden kérdésen felül megszilárdult; — boldog, mert náluk oly kérdések, melyek által egész jövője kockára tétetnék igen ritkán fordulnak elő.

Ellenben nálunk, a legdrágább kincsünk — nemzetiségünk, llami integritásunk, alkotmányos szabadságunk — minden lépten veszélyben forog, most is mind ez kérdésbe hozva, valójában egy

szilárdul kitartó, de ovatos és egységes eljárás menthet meg a veszélytől. Ugyan ezen érzetet láttuk az utolsó években is különösen 20. octobertől fogva hazánkban nyilvánulni. — Ugyan ezen érzet hat itt mindnyájunkat át. — Elvben mind egyetértünk, s hiszem, hogy ha a mostani formakérdésen túl leszünk mindaddig, míg életkérdéseink teljesen biztosítva, nem lesznek, egység és együtt-tartás fogja jellemezni eljárásainkat, — mert az egység ad erőt, erőre pedig hazánknek végtelen szüksége van. A forma kérdésnéli elhatározás reám nézve könnyű.

Miután előttem a legdrágább kincs nemzetiségünk s annak érdekei végett minden áldozatot hozni kész lennék és annak érdekei ovatosságot kívánnak.

Miután én egy régi határaiban megerősödött, nagy Magyarországot kívánok, melyet nem az egy vagy más irányban fejlődhető külpolitikai conjuncturák, de a historiai jog határozza meg, melyet leginkább saját erőnkre támaszkodott eljárással lehet kivinni.

— Miután az alkotmányosságunk visszafoglalására, kifejlesztésére és megerősödésére hasonló eljárást tartok czélhozvezetőnek.

— Miután épen a fölíratban találok a törvényesség és törvényes gyakorlat minden kellékeit s az ellenkezőről még senki se tudott meggyőzni.

Miután szerencsésnek érzem magam hazán azon nagy férfiak nézetét oszthatni, ki mély belátása és rendithetlen hazaszeretete által hazánk jövőjére befolyással lenni mindenek felett hivatva van, Deák Ferencz indítványát egész kiterjedésében pártolom.

Erre Szilágyi Virgil:

Uraim!

Azon sok és jeles beszéd után, melyeket e házban hallottam és a melyek nagy része azon kérdés megoldásával foglalkozott: mit kellene, és mit volna legezészerűbb tenni Ausztriára nézve, hogy jelen bonyodalmaiból kibontakozzék? mely utat kellene követnie ezentul, hogy megmeneküljön azon sikamlós ösvény veszélyes következményeitől, mely őt a végenyészet örvényeig vitte? ezen sok jó tanács után valóban nem volnék képes még egyet mondani. De

nem is szándékom azon kérdéssel foglalkozni, mikép lehessen e cseréplábakon álló birodalmat, ezen chimaerát, melyet Ausztriának neveznek tovább is fenntartani. Az én szempontom az, mikép lehessen országunk önállását megmenteni és hazánkat boldogítani!

A jelen országgyűlés igen fontos teendőkkel áll szemközt, és a haza nagy figyelemmel várt azon indítványra, melynek czélja bizonyosan Magyarország önállását megmenteni, Magyarország függetlenségét helyreállítani. Pest-belváros érdemes képviselője ajkairól hangzott az első szó; és megvallom: midőn egyrészt, fájdalom fog el, hogy e ház magára az indítvány formájára, a felírásra nézve nem lehet egyetértésben, másrészt a határozatot kívánók nézetét ép az által látom indokoltnak, mert a külföld iránti tekintet paranesolja, hogy az első lépést lehető legnagyobb óvatossággal tegyünk, s a mivel világot várakozását cserben ne hagyjuk.

A külföld érzi, tudja, hogy az európai béke függ első lépéseinktől. Ne gondoljuk, hogy elszigetelve állunk Európában, hogy kivíthatjuk alkotmányos önállásunkat a nélkül, hogy számba vegyünk azon külföldi viszonyokat, melyek hatása alatt állunk mi, áll még inkább Ausztria! Ha azonban volna valaki, ki azon nézetkülönbségből, mely közöttünk fennforog, pártszakadásra vonna következtetést, nagyon csalatkoznék; mert a vész pillanatában, mely bizonyára jöni fog, az egész házat s az egész hazát mint egy férfit találja, a hazaszeretet szent érzete által lelkesítve teljes egyetértésben. Belátásban, bölcsességben lehetünk különbözők, nézeteinkben eltérhetünk egymástól, de a hazafiságban egyenlők, s a czélban gondolom egyek vagyunk.

Politikai helyzetünk a jelen pillanatban természetlen, sajátságos és megdöbbentő; — de egyszerű a kérdés, mely előttünk van. Mert hogyan állunk? Alkotmányos létünk 1848-ban az uralkodóház egyik tagja által fegyveres erővel támadtatott meg; fegyveres erővel rontván az országba, felidézte a polgárháboru minden iszonyait ellenünk, és midőn látta, hogy harcunkban, mely az önvédelem szent harcza volt, nem képes a nemzetet legyőzni, idegen segítségért folyamodott, és az orosz szuronyok százezrei bevégzék a művet, melyet ő kezdett ellenünk.

Gyásznapok következtek a világosi fegyverletétel után, mely a nemzetnek egy második Mohácsa volt. Az uralkodó ház ugyanazon tagja átszolgáltatta az országot az osztrák kormánynak, és az osztrák kormány nem ugyan a harez mezején, hanem folytatta mégis a harezot ellenünk, mert vérpadokat emelt, melyeken legjobbjaink véreztek el, és azután behozott egy rendszert, mely folytonosan hadat viselt tizenkét éven át a nemzet élete ellen. E harez még a jelen pillanatban is foly.

Most arról van szó, hogy békekötésre lépjünk-e hatalommal, mely mind ezt elkövette ellenünk. Midőn erről van szó, elismerem, hogy az october 20-ki diploma bizonyos fegyvernugvást hozott azon harezba, mely addig minden megszakadás nélkül folytatva lön ellenünk. De midőn békekötésről van szó szükségesnek tartom, uraim! hogy ha visszaemlékezvén a multra, látjuk, miszerint legjelesebb államférfiaink, haza iránti érdemekben megöszült férfiak voltak azok, kik 1848-ban elfogadták a harezot, vezették a küzdelmet: — jelen alkalommal talán nem lesz felesleges megemlékezni a régiek azon mondatáról: „hareviselésnél öregeké ja szó, békekötésnél az ifjabbak is meghallgatandók“; — és én mind az újabb nemzedék egyik tagja ily nézpontból emelek szót e tárgyban.

A forradalom előtt, midőn a nemzet alkotmányos szabad intézményeinek kifejesztéseért küzdött, hogy ezek a szabadelvűség azon kellékeivel ruháztassanak fel, melyek Magyarország számára a művelt Europa népei között helyt egyengessenek, e küzdelmek alatt, ha hevesek voltak is a párttusák, — a nemzet minden akadályt, mely legjogosabb törekvései elé folyvást gördítettett, csak az osztrák kormánynak tulajdonított; de nem hitte azt soha, hogy utóvégre magának az uralkodó háznak jusson eszébe érdekeit azonosítani azon politika érdekeivel, mely mindent felhasznál megrontásunkra, s oda törekedett, hogy a nemzet végre magával az uralkodó házzal álljon szemközt.

A forradalom megváltoztatott mindent; meggyőzte a nemzetet arról, hogy az osztrák politikát, mely folytonosan különböző eszközökkel ugyan, de mindig egy célra, megsemmisítésünkre törekedett, valóban maga az uralkodó tette sajátjává; és ezen véres küzdelem,

mely reánk nézve oly szomorú véget ért, eléggé érthető bizonyosságot rón a felől, hogy most már nem csak arról van szó, miszerint alkotmányos intézményeinknek kevesebb vagy több szabadelvűség, demokrat irány adassék, hanem van arról is, pedig kiválólágr arról, hogy nemzeti független törvényhozásunk, s kormányzati önállásunk örökidőkre biztosítsassék!

És most midőn az országgyűlésre ily nagy feladat vár, — lehet-e mindjárt első teendőnk, kérdem, arról gondoskodni, hogy az uralkodóház azon tagját, ki a harcot ellenünk folytatta, és folytatni engedte, mikép tegyük képtessé, hogy most a magyar királyi jogokat törvényesen gyakorolhassa? Rajtunk-e a sor kérdem, kijelölni azon utat és módot, melyet most követnie kell, hogy az uralkodói jogok törvényerejű gyakorlatába beléphessen? Én azt gondolom, ez nem a mi feladatunk; mert ha az uralkodóház Magyarország feletti jogait fel akarja élesztetni, ott a törvény, megtalálja abban az utat, melyen indulnia kell; a mi dolgunk magunkról gondoskodni, és nem gondolom, hogy már ott volnánk, miszerint az uralkodójogok gyakorolhatása végett a koronázás lehetővé tételéről épen mi gondolkozunk! Nem állunk még azon ponton, hol semmi kétség többé e haza fölött tettegr uralkodó ausztriai császár ő felségének magyarországoni trónöröklése iránt!

A *pragmatica sanctorum* r nézetem szerint tévedés volna azt mondani ki, hogy az reánk nézve még most is oly épséggel bír, mint birt 1848 előtt. Midőn a nemzet tiltakozása ellenére történt törvénytelen trónváltozás folytán 1849 mártius 4-kén az új uralkodó szét-tépte azon köteléket, mely őt a magyar korona elnyerésére képesíté; midőn kijelentette, hogy ez őt nem kötelezi többé, és ő azt tisztelni nem akarja, hanem Magyarországot fegyverrel fogja meghódítani: kiűtött a harc köztünk s az uralkodóház között, és következett az april 14-ki függetlenségi nyilatkozat, mely jogszerű következménye volt a mártius 4-ki merényletnek.

A nemzet magát feloldozottnak tekintette azon kötés terhe alól, melyet az uralkodóház, maga részéről tisztelni többé nem kívánván szettépett. És most elleneink azt gondolják talán, hogy miután a tényleg uralkodó ausztriai császár, az october 20-ki alkotmá-

nyos ígéretekkel kecsegtette a birodalom népeit, ez reánk nézve szükségkép azon következtetést vonja maga után, hogy mi már kérdésesen kívül tekintsük a *pragmatica sanction*nak ismételi felújítását? Azt gondolom figyelembe kell vennünk, hogy az oktoberi diplomában még a *pragmatica sancti*ót illetőleg is nem azon törvényekre hivatkozik a tényleges hatalom, mely törvények biztosították a Habsburg háznak magyar koronához jogát, hanem támaszkodik az 1713. családi szerződésre, mely azonban csak annyiban bír erővel, mennyiben az 1723-iki törvények a trónöröklés jogát a ház leányágára alkotmányos különállásunk biztosítása mellett terjesztették ki.

Az oktoberi diplomában a tényleges uralkodó kijelenti, hogy le akar lépni az absolut kormányzás teréről, melyen tizenkét évig dicstelenül járt; de nem mondja, hogy ő mint törvényszerű uralkodó a törvények értelmében akarja magát megkoronáztatni. Csak annyit ígér, hogy ő a birodalom népeinek alkotmányt kíván adni, s így midőn trónöröklési jogára hivatkozik, ezt csak annyiban teszi, mennyiben jogot akar szerezni, de egészen mellőzi, hogy az őt egyszersmind a törvények megtartására kötelezi.

Midőn október 20-ka után a törvényhatóságok fölirtak, kérdem, azon felirásokban foglaltatik-e már annak elismerése, vagy kimondása, hogy a koronához jog, az uralkodásbani következtetés többé kérdés tárgya nem lehet? Mik voltak azon felirások, melyek a hatóságok által Bécsbe küldettek? Mi volt azon magatartás, melyet a nemzet öszintén a legnagyobb egyetértésben sajátjává tett? Kimondta az egész nemzet, hogy az 1848-ki törvényes alapjára kíván állani; kimondották a törvényhatóságok, hogy az 1848-ki törvényeket kívánják kiindulási pontul tekinteni. Ez nem volt kötelezettségek vállalása feltétlenül, ez becsületes békeajánlat volt a nemzet részéről — és egyéb semmi!

Ha a nemzet azon utat kívánta volna követni politikájában, melyet követnek elleneink, kik mindent megtagadnak, hogy végre kevésse beérjük, akkor azt mondta volna a nemzet, hogy ime megnyílt az alkudozás tere, alkudni fogunk, de legelsőben is azt akarjuk tudni, mit ajánl az uralkodóház azon esetre, ha az 1849. ápril 14-ki nyilatkozatot visszavesszük; ha ezen kérdés el lesz döntve, akkor

következhet megegyezésünk, hogy a család tényleg uralkodó tagja az 1848-ki törvények alapján beléphessen a magyar királyi jogok gyakorlatába. A nemzet nem akart ily alkudozást kezdeni, több ki-mélettel kívánt eljárni annak irányában, ki még, ha a gondviselés úgy akarja, magyar királyllyá is lehet, s első szóval kimondotta, hogy az 1848-ki alapra lépven, egyéb biztosítékot ennél nem kíván, és ez alapon kiegyezni kész.

De a tényleges uralkodó ezen kiegyezési módot, mely akkor a nemzet részéről kínálva lön, el nem fogadta, a törvényesség viszonyát helyreállítani vonakodott, s így mai napig sines összekötte nemzet és uralkodó-ház között azon kapocs, mely nézetem szerint 1849. mart. 4-kén és ezt követőleg april 14-kén jogilag végkép megsza-kittatott.

Az a kérdés jelenleg, vajjon midőn így állunk, lehet-e már ar-ról gondoskodnunk és mi figyelmeztessük-e a tényleg uralkodót ar-ra, mikép kelljen a még életben levő koronás király lemondását tör-vényes formában kieszközölnie, hogy mi uralkodóul tekinthessük? Ez nem lehet a mi feladatunk!

Azt gondolom, az első lépés mire az országgyűlésnek gondját fordítani szükség, nem lehet más mint határozottan és erélyesen tiltakozni az erőszaknak azon politikája és azon elnyomás ellen, mely 1848. év végén határozott alakot nyert, 1849. mártius 4-kén lelep-lezte végcélját, és a mely cél utáni törekvés mai napig folytonosan tart; tiltakoznunk az alkotmány felfüggesztése, és ezen felfüggesz-tés minden következményei ellen!

És midőn ezek ellen tiltakozunk, egyszersmind ki kell jelentenünk azt is, hogy mindaz, mi alkotmányunk eltörlése folytán a nem-zet megrontására tétetett, semmis és törvénytelen; — ki kell jelen-tenünk, hogy hadseregünknek idegen célokra történt használása tör-vénytelen, mely a nemzetet mélyen sértette meg; — ki kell monda-nunk, hogy mindazon egyenes és közvetett adók, melyek alkotmá-nyunk felfüggesztése óta behozattak törvénytelenek, és a fenálló tör-vények újabb sértése nélkül be nem hajthatók; ki kell mondanunk, hogy mindazon elkobzás, mely azokat, kik 1849-ben függetlensé-günkért küzdöttek, vagyonaiktól fosztotta meg, haladéktalanul jóvá-

teendő; — és hogy mindazon ítéletek is semmisek, melyek következtében hazánkfiainak egy része külföldön száműzetésben él, s honfánattal várja azon boldogabb idő bekövetkezését, midőn hazájába végre visszatérhet!

Ha ily erélyt fejtünk ki, ily szilárd akaratnak adjuk bizonyosságát első lépéssel egy tiltakozó határozat hozatalában; ha más részről gondunk leend arra, hogy erkölesi súlyunk gyarapodjék, s előkészítsük a jövőnek utait: akkor bizton várhatjuk, hogy alkotmányosságunk zátonyon akadt hajóját fel fogja emelni a polgárisultság és haladás dagályának azon hulláma, mely mig önbizalomvesztett koros népeket eltemet, az életre való népet biztos révparthoz viszi minden hanyatás után.

Nem tagadom, ha egy felírás, egy jeles értekezés, mely régi viszonyainkat az uralkodó házzal kifejti s tisztán állítja fel, elég volna arra, hogy alkotmányunk helyre állíttassék; — ha valaki biztosítana arról, hogy egy oly hatalommal szemközt, mely az ország közjogát semminek nézi, s nem a tudás hiányánál fogva, hanem rossz akaratból akadályozza alkotmányunk helyreállítását, elleneinket egy jeles szerkezetű közjogi fejtegetés arra fogja bírni, hogy letérjenek azon ösvényről, melyen addig haladtak; — és ha valaki a történetben csak egyetlen példát tudna mutatni, hogy egy oly hatalomra nézve, mely el van határozva egy nemzetet kiirtani, elég volt a nemzet részéről jogait kifejteni, és a hatalom politikáját megváltoztatta: kész volnék kibékülni a felirat eszméjével; mert a nemzet nyugalma, s szabad fejlődésének biztosítása a törvényes szempontnak feláldozását megérdemelné.

De midőn látom, hogy a hatalomnak legtávolabbról sincs szándéka kiszolgáltatni e teljes igazságot: én oly eszközhöz kívánnék nyulni, melyről, ha biztosan nem tudom is, hogy a legközelebbi pillanatokban célhoz vezetend, melytől legalább reménylem, hogy az erőnek súlyánál fogva, mely a nemzet elhatározottságában fekszik, végre is kényszeríteni fogja elleneinket, hogy ha egyébért nem, saját megsemmisülésök elkerülése végett alkotmányosságunkat tiszteletben tartsák.

Alkotmányas önállásunk kérdése nagyon tisztán áll közjogi

szempontból; de midőn ahhoz szigorúan ragaszkodunk, alig mulaszt-hatjuk el véleményem szerint azt, hogy határozatunkban a kérdés politikai oldalára is kiterjesszük figyelmünket. Szükségesnek lát-szik ez Európával, de szükségesnek kivált az örökös tartományok népeivel szemben.

Valamint mi nem akarunk az örökös tartományok ügyeibe leg-távolabbról is avatkozni, — viszont határozottan kívánhatjuk, hogy azok se tegyenek semmi kísérletet, melynek célja volna valamely vagyonszövetség előidézése köztünk és közöttök. Az örökös tarto-mányokban némelyek azt hiszik, hogy mióta kezökben egy papiral-kozmány van, irányukban Magyarország kénytelen a maga állás-pontját megváltoztatni, sőt hogy álláspontunk tényleg már megvál-tozott; mert Magyarország régi szerkezete mellett, azon viszonyban állva az örökös tartományokhoz, hogy midőn az örökös tartományok alkotmányával nem bírtak, mind azon hézagot és nehézséget, melyek e különbségből származtak, mindig az uralkodónak kellett kiegyen-lítüni az által, hogy egyrésztől Magyarországon folytonosan akadá-lyokat gördített a gyorsabb haladás elé, más részről pedig oly ese-tekben, midőn Magyarország követeléseit többé visszautasítani nem lehetett, az örökös tartományok viszonyait kellett akkép módosítani, hogy az egyensúly Magyarország, és az örökös tartományok érdekei között fentartassék.

De ha ez feltétlenül mindig így történt volna is, lehetetlenség azon változásból, miszerint az örökös tartományok előtt most már szinte alkotmányos élet nyílt — azt következtetni, hogy mi mondjunk le százados küzdelmek közt kifejtett alkotmányos önállásunkról és elégedjünk meg azon még nagyon bizonytalan értékü, mindenesetre a mi érdekeink ellen készített alkotmányossági kerettel, melyet a bécsi államférfiak legujabban találtak fel. Én nagyon ohajtom, hogy az örökös tartományok azon irányban fejlesszék alkotmányosságúkat, melyben mi fejlesztettük; mert ez esetben soha sem fogják elő-nyök szerzését tűzni feladatokul a mi rovásunkra, épen úgy mint a multat tekintve kétségbevonhatlan tény, hogy az osztrák politika az absolut hatalommal igazgatott örökös tartományok hátrányára, alkotmányos állásunk irányában soha engedményeket nem tett, s

tény az is, hogy mi alkotmányos állásunk előnyeit soha sem használtuk, soha sem akartuk használni az örökös tartományok érdekei ellen. Az osztrák politika inkább Magyarország ellen irányozta, s pedig nagy sikerrel minden törekvését, hogy a tartományok népének használhasson. Elég legyen e részben csak azt említenem meg, hogy a vámrendszer egészen a mi iparunk, és kereskedésünk megrontása végett az örökös tartományok ipar s kereskedelmi érdekeinek emelésére ellenünk használtatott.

Most az örökös tartományok, midőn bizonyos nemét kapták az alkotmánynak, ne arra törekedjenek, hogy bennünket is abba részesítsenek, hanem fejlesszék oly életerőssé azon alkotmányt, mi által a szabadságnak, és haladásnak legyen az egykor biztosítéka. Tudhatják az örökös tartományokban, hogy mielőtt még ők felléphettek volna alkotmány iránti követeléseikkel, 1848-ban az alkotmányos önállóságát biztosította Magyarországnak az, mely kimondá a kívánatot, hogy ők is részesíttessenek az alkotmány áldásaiban: de soha sem jött azon gondolatra, hogy az örökös tartományokra az alkotmányosságnak éppen azon formáit tukmálja, melyeket magára nézve megállapított.

És minek köszönhetik az osztrák tartományok most, hogy bizonyos nemét bírják az alkotmánynak? Nem-e nekünk? nem Magyarországnak-e? mely utóljára kényszerítette a hatalmat megválni az absolutismus azon politikájától, melyet a népek elnyomására s kizsárolására alkalmazott? Van-e, kérdem, az örökös tartományoknak akár a multak tapasztalásainál fogva legkevesebb okuk attól tartani, hogy mi külön alkotmányunkat az ő alkotmányos életük ellen fogjuk valaha használni? Nem a legbiztosabb eszköz-e az ő alkotmányosságukra nézve az, ha mi sértetlenül bírjuk szabadságainkat?

Nem vonom kétségbe, hogy Bécsben meg van azon hajlam, Magyarországot az összalkotmány rámájába, ha lehet, bekényszeríteni; megvan a hajlam, hogy Magyarország vagyont, segéd forrásait, melyeket az absolutismus útján tovább nem lehet kizsákmányolni, egy más uton, az osztrák parlament útján kezeik közt minden áron megtartsák! És meglehet, azon urak, kik oly boldog reményben éltek,

hogy egy alkotmányforma valamivel meg fogják tántorítani a nemzet józan ítélő tehetségét, — ha majd végre meg lesznek győződve, hogy alkotmányos önállásunkat minden áron kiküzdeni elhatározott akaratunk, — meglehet, még egyszer ismét erőszakos rendszabályokhoz nyúlnak.

Ők reá tudták venni az uralkodó hatalmat, hogy midőn az országgyűlés együtt van, egy törvénytelen adóbehajtással mintegy arcul csapja alkotmányos törekvéseinket, és rendelete folytán épen azon nap melyen a háznak egyik legérdemesb tagja az egyezkedés útját egyengetni kívánva, letette a ház asztalára indítványát, azon napon mondom, az ország fővárosában bejelentették a katonai adóvégrehajtást! Ezen urak talán még egyszer ki fogják eszközölni azt is, hogy az ostromállapotnak minden szigora alkalmaztassék ellenünk; de nem fogják kieszközölni soha, hogy a nemzet addig, míg jövőjének biztosabb támasza nem lesz, önként elhagyja azon törvényes tért melyre joga volt lépni, s melyre lépett, hogy legalább megkísértse az uralkodó házzal a kérdések kiegyenlítését.

Az osztrák államférfiak nagy reményeket kötnek törekvéseikben a német-szláv egység létrehozásához. Nem tudom minő életrealóssággal bir ezen ugynevezett német-szláv egység. Azt gondolom, Bécsben az első alkotmányos kísérletek után észrevehették már is, kivált a szláv népek, hogy az egész nem egyéb ámitásnál; és alig hiszem, hogy az első tapasztalások után már is be nem látták volna, miszerint helyesebb azon út, melyen Magyarország halad, és jobb lesz Prágában, mint Lembergben szintén oly eszközökről gondoskodni, melyek azon célhoz vezetnek, melyek Magyarország önállását előmozdítani fogják.

Az osztrák tartományok népe óvakodni fog szövetkezni a burocracia maradványaival, arra, hogy az alkotmányosság ürügye alatt Magyarország meghódítása végett az absolutismus visszaállításának segítségére legyen; és épen azért nem tartok attól, hogy ha mi alkotmányunkhoz, törvényes önállásunkhoz szilárdul ragaszkodunk, e miatt az osztrák tartományok alkotmányos népeit majdan felzúdíthatják ellenünk. Az ő érdekek a mienk, az alkotmányosság és sza-

badtság kiküzdésének érdeke, és nem hiszem őket oly vakoknak, hogy be nem látnák saját érdekeiket.

Ha így nyilatkozunk az örökös tartományok irányában, ha a nélkül, hogy az osztrák birodalom közelgő felbomlásának európai szükségességére utalnánk, a nélkül hogy e felbomlást siettetni akarunk, figyelembe vesszük még azt is, hogy a mi alkotmányos önállásunk kérdésén az uralkodóházhozí viszonyunk is alig változtat: bizton minden tartózkodás nélkül folytathatjuk azon ellentállási politikát, mely tizenkét éven át oly sikeresnek mutatkozott.

Az uralkodó-ház helyesen felfogott érdeke sem kívánja azt, hogy mi önállóságunkat, törvényes szabadságunkat egy bizonytalan jövőért áldozzuk fel. Vagy az uralkodó-háznak nem volt e alkalma megtanulni a történetből, hogy valahányszor vész fenyegette, Magyarország mindenkor készen volt síkra szállani érdekeiért? És a legközelebbi száznegyven év alatt nem kétszer mentette-e meg házánk a Habsburg-Lothringen ház birodalmát a szétdarabolás ellen? Említsem-e Mária Terézia zivataros korát, midőn ama nagy veszélyek ellenében, melyek akkor az uralkodó-házat végromlással fenyegették, egyedül Magyarország hősies magatartása által vált lehetővé megküzdeni azokkal, kik III. Károly birtokaira vágytak: és vajjon e század elején, midőn az osztrák háznak szorult helyzetét a magyar nemzet oly könnyen felhasználhatta volna saját érdekében, csak akarni kell vala, hogy a Napoleon részéről nyújtott tökéletes függetlenséget elfogadja, vajjon nem mutatta-e meg a nemzet, hogy szabad alkotmányos élettel kész együtt maradni az uralkodó-házzal, s nem akarja használni a szorult helyzetet arra, mire felhasználhatta volna, teljes önállásának kiküzdésére.

A történet bizonyoságot tesz arról, hogy a Habsburg-háznak épen azon időben volt Magyarország legbiztosabb támasza mindig, midőn ennek népei alkotmányos érzelmökben a végletig nem keserítették. És tekintsünk vissza a legközelebbi tíz évre, mely rövid korszak alatt egészen tönkre jutott a birodalomnak nagyhatalmi állása; midőn adósságoktól csaknem leroskadva, a népeket súlyos adókkal tulterhelve, s minden szabadságtól megfosztva vezeté harczba seregeit: kihullott a fegyver saját katonáinak kezéből, mert tud-

ták, hogy midőn azt az ellenség ellen használják, önmaguk ellen használják, — és a birodalomnak egyik legszebb része végkép elveszett!

Azonban uraim! tévedés volna azt gondolni, hogy ha erélyesen tiltakozunk alkotmányos önállásunkon elkövetett törvénytelen erőszak, s azon rendszabályok ellen, melyek e hazát pusztává tették tizenkét év alatt, és ha tovább viszzük az ellentállásnak megvitatlan rendszerét, — ez által egészen megoldottuk feladatunkat. Van-
nak kérdések, melyeket ezen első alkalommal, midőn az országgyűlés felszólal, érintlenül hagyni nem lehet; és azt gondolom, hogy az országgyűlés kötelessége nyíltan határozni oly kérdések fölött, melyek megoldását méltán s jogosan várja a nemzet, melyektől függ számos törvényhatóságnak, valamint azon népfajok nyugalma is, melyek Magyarországon velünk századokon át békében együtt éltek.

Az ország épsége az egyik; és igen helyesen volt elmondva Pestbelváros érdemes képviselője által, hogy Erdélyre nézve nem úgy áll a dolog, mintha annak visszaesatolását követelnők, hanem úgy, hogy annak elszakasztását kell megakadályoznunk, és kötelességünk tiltakozni az elszakítás minden kísérlete ellen. Miből azonban nézetem szerint nem az következik, hogy az erdélyi megyék meghívását Bécsben sürgessük, hanem az, hogy mondjuk ki, miszerint e gyűlésben az erdélyi kerületek követeit, ha köztünk megjelennek tárt karokkal fogadandjuk!

Horvátország ügye több nehézséggel jár. Horvátország jelenleg úgy szólva a forradalom terén áll; mert tartományi gyűlésén oly határozatokat hozott, melyek a fenálló törvényekkel ellenkeznek, sőt e határozatok végrehajtására lépéseket is tesz. Vagy midőn Horvátország a magyar országgyűléssel szemközt magát souverainnek nyilvánítván, azt kívánja, hogy külön trónlemondási oklevelek küldessenek, hozzá; midőn a horvát tartománygyűlés azon meghívó levelet, melyek oda a horvátországi magyar mágnások számára érkeztek visszaküldi, s kimondja hogy áruló mindaz ki a magyar országgyűlésen megjelen — nem a világos törvények ellen cselekszik-e? Midőn ezeken túl Fiumét erőszakkal kényszeríteni akarja, hogy a

zágrábi tartomány-gyűlésen megjelenjen, midőn Dalmatia s a határvidék birtokára hátunk mögött alkudozik az osztrák politikával, — vajjon uraim olyan ut-e ez, melyet a törvényesség illő utjának szoktak nevezni?

Nem vonom kétségbe, hogy a nemzeteknek a forradalomhoz, ha másképp nem segíthetnek bajaikon, teljes joguk van; nem vonom kétségbe, hogy a jog az önvédelem joga, mely mint minden egyes embert, úgy még inkább népeket megillet minden hatalom irányában, mely őket megsemmisítéssel fenyegeti! De vajjon nem tiszteltük-e mindig Horvátország municipális jogait? megtámadtuk e nemzetiségét? Vagy mi jogosította a horvátokat arra, hogy elvetvén a törvényeket, mindjárt elszakadással kezdjék ügyeik rendezését? Vagy mit mondana Anglia, ha Irland fegyvert fogna a nélkül, hogy békés uton kísértené meg a maga igényeit érvényesíteni?

Jól tudom, Horvátország egy nagy déli Szláviának kívánna alkatrésze lenni; jól tudom, Horvátország nem arra törekszik, hogy az osztrák politikát segítse, hanem arra hogy magát függetlenítse. Nem akarom vitatni, minő jövővel bir ezen maroknyi nép, oly nagy birodalomban, mint ama déli Szlávia lenne? S vajjon nem inkább van-e biztosítva szabadsága, jövője s anyagi mint szellemi jóléte azon kapcsolatban, melyben velünk századokon át sértetlenül fentartotta jogait? Azt sem akarom mondani s távol van e nemzettől a gondolat, hogy bármely testvér nép ellen valaha az elnyomás kényszerítő eszközeit használja! Horvátország el fog szakadni tőlünk ha a végzet úgy akarja; de ne kívánjunk tulságosan elnézők lenni akkor, midőn ezt állásunktól az eszélyesség sem kívánja. Bizvást ki mondhatjuk, hogy a horvátok minden méltányos igényeit készek vagyunk támogatni, de viszont, ismerjék el hogy a törvény, míg megváltoztatva nincs, törvény marad, s azt tiszteletben tartani kötelesség!

Van egy más fontos kérdés még, mire nézve az országgyűlésnek nyilatkozni kell. Azon sok félreértést, mely a népfajok közt e hazában annyi bajnak keserű forrása lelt — eloszlatni, minden esetre feladatunk. — Azonban ne higyjük, hogy a nemzetiségek kérdése oly kérdés, melyet a magyar országgyűlés elkülönözve az európai

eseményektől fog megoldhatni. A nemzetiségi kérdés, uraim! azon nagy elvekből, nagy eszmékből fejlődött ki, mely eszmékért a francia forradalom, és minden szabadságra törekvő nemzet küzdött. De midőn egy nemzet új előnyöknek, szabadságnak, nemzeti függetlenségnek megszilárdítására jogosan irányozza lépteit, ebből ne vonja senki a következtetést, mintha a nemzetiségi törekvések nemes céljához vezetne oly eljárás, mely a fajküzdelmek bátorítására szolgál. A nemzetiségi kérdés, úgy mint 1848-ban, már máskor is használtatott a szabadság lekiüzésére; mert a nemzetiségi küzdelmek azon neme, mely nem a nemzetnek nagy jogaiért, s a népszabadság nagy elveiért folytatja harcait, hanem a népfajokat állítja szemközt egymással, nem a nemzeti szabadság eszméjéből fejlődött ki, hanem a reactióból.

Tudjuk, hogy a nemzetiség, a szabadságra hivatott önálló nemzet eszméje — a mindent elnyelő állam eszméje ellenében — a népjólét a politikai és polgári szabadság kiküzdését, megszilárdítását tűzte feladatul. Érezték ezt a nagyhatalmak 1815-ben, midőn Európának mindazon nemzeteit, melyek kompakt nemzetiségre hivatva válnak, felosztották a végett, hogy így leigázhassák. Vagy nem ide célzott-e Németország feldarabolása? Nem azt akarták-e elérni, midőn Olaszországot felapritották? Franciaországot a németalföld, királyság felállításával s a genuai köztársaságnak Piemonthoz csatolása által szintén kívánták gyengíteni, és hogy Franciaországot egyenesen megtámadni s felbontani mégis nem bátorkodtak, az onnan volt mert ily kísérlet ismét lángba borította volna Európát.

De mindazon törekvések, melyek a nemzetiségek eldarabolásával az önálló nemzet eszméje által feltámadt szabadsági eszmék és törekvések kiirtására céloztak, sikerre nem vezettek. A juliusi forradalom, Belgium függetlenségének kivívása azt mutatták, hogy a szent szövetség erőszakolt rendszere sikeretlen marad; és ekkor kezdte a reactio a nemzetiség eszméjét megmérgezni, minden törekvését oda irányozván, hogy a népfajok, melyek rokonságban állnak, nehogy kompakt egységre, s ez uton szabadságra törekedjenek, — egymással összeveszítettessenek. Így lett Olaszországban római, nápolyi, toskánai, lombardiai külön nemzetiség; így idegenített el

Németországban a bajor a szásztól, a porosz a württembergitől. S a mely hatalom e részben legtöbbet tett, az Ausztria volt! Ezek következménye lőn, hogy midőn 1848-ban a nemzetiség, s a nemzeti szabadság elvének kellett volna a harc zászlóira írva lenni, mi győzelemre vezetett volna: a gonoszul fölkellett s táplált fajküzdelem romlást idézett elő.

A viszonyok 1848 óta e részben is tetemesen változtak. A nemzetek öntudatra ébredtek, s ovakodnak, nehogy magukat azon reactio eszközeivé alacsonyítsák, mely a népfajok küzdelmét a maga javára lelketlenül zsákmányolta ki. Ezt mutatja Németország, ezt Olaszország is. A rokonságban álló népek egységre, erőre, szabadságra törekeshnek. Oly országokban pedig, minő hazánk, hol a politikai nemzetiség mellett apró népfajok laknak, a fajok önállósági küzdelme nem lehet iránya és célja a nemzetiségi törekvésnek. Ily országban más eszközei vannak a külön népfajok megnyugtatójának. Egyik eszköz, melyre a magyar országgyűlés már 1848-ban is figyelmet fordított, a jogegyenlőség teljes érvényesítése. A jogegyenlőség az, mely ily országban a külön népfajok megnyugtatójára szolgál. Oly jogegyenlőség, mely a szabadság és jólét legnagyobb mértékét egyformán nyújtja mindenkinek, nem tekintvén a nyelvek különbségére.

És van még egy, mi ily országban a külön népfajok megnyugtatójára szintén szükséges; ez az önkormányzásnak a kor kívánalmai szerint kifejlesztett rendszere. Nem szükséges, hogy a helyhatósági élet, az önkormányzás, a kormányzati felelőség rovására fejlesztessek; hanem oda kell törekednünk, hogy az önkormányzati rendszer, a jólét és megelégedés egyéb feltételei mellett, a nemzetiségi jogok biztosítására is szolgáljon. Ezen irány az, melyet ohajtok a nemzetiségekre nézve kimondani, hogy t. i. az országgyűlés el van határozva a jogegyenlőség s az önkormányzás létesítésével megadni mindazon biztosítékot, mit tőlünk a különböző népfajok megnyugtatósul kívánhatnak.

Az országgyűlés első határozatában itt sem állapodhat meg. Vannak tárgyak, melyekre nézve fen kell tartani s meg kell ígérnie az intézkedést azon időre, midőn a napirenden levő tárgy az ország-

gyűlés első teendőjének kérdése fölötti tanácskozás be leend fejezve. Én részemről nem lehetek azon nézetben, mi már több oldalról említve volt, — mintha az országgyűlés, a fenforgó közjogi kérdésen kívül, egyáltalában semmi más tanácskozásba nem bocsátkozhatnék. Elismerem, hogy törvények alkotásába, törvényhozási kérdések eldöntésébe, törvények megváltoztatásába nem bocsátkozhat; de e mellett joga, sőt egyszersmind kötelessége tenni oly intézkedéseket, melyek a törvények megóvását, a fenálló törvények tiszteletben tartását biztosítják. A törvények megtartása, fogamatba vétele sajátképigaz a törvényhatóságokat illeti, ők közvetlen végrehajtói a törvényeknek; de oly időben, minőben mi vagyunk, szükséges, hogy az országgyűlés erkölcsi támaszt nyújtson kötelességeik gyakorlatában. Én azon tárgyak közül, melyekre nézve az országgyűlésnek multhatlanul intézkednie kell, csak egy párt említek fel.

Egyik az adó kérdése. A törvényhatóságok, kötelességeikhez híven, a nélkül, hogy erőszakos ellentállással kockáztatnák a köznyugalmat, megtesznek mindent, mi a törvénytelen adóbehajtás gátlására szolgál. De midőn az országgyűlés asztalán számos oly kérvény fekszik, melyekben a törvényhatóságok annak támasztatást kérik; midőn a nemzet az országgyűléstől várja a teendők irányának kijelölését, hogy az eljárásban összhang s erkölcsi erő legyen: gondolom az országgyűlés ezt magától el nem utasíthatja; és meg kell határozni, hogy a törvényhatóságok mely irányban, az ellenállás mely fokáig haladjanak, és mit tegyenek, hogy a törvénytelen adók behajtását lehetlenítsék.

A másik igen fontos tárgy, melyben szintén intézkedni szükség, az igazság-szolgáltatás! Az okt. 20-ki pátenz az osztrák törvényeket, s pedig mind az anyagi mind az alaki jogot, egész kiterjedésben fentartotta az országgyűlés intézkedéseig. A törvényhatóságok' e részben is megkísértettek mindent, mit célhoz vezetőnek hittek, hogy az országban a jogbiztosság hiánya miatt bekövetkezhető anarchiának eleje vétessék. A közönség, habár nem minden zúgolódás nélkül, türe az igazságszolgáltatás páratlan zavarából származott hátrányokat, várta, hogy az országbirói értekezletnek sikere lesz. Voltak ugyan, kik előre kijelenték, hogy az országbirói értekezletnek joga

nincs a törvényeket megváltoztatni; s előre látták, hogy a törvényhatóságok azt, mit az országbirói értekezlet határozand, törvények gyanánt soha nem fogják elismerni. Ekkor a bölcsőbbek az országgyűlés közelségére utaltak. Az országgyűlés együtt van, s el nem hanyagolhatja azon kérdések eldöntését, melyek függőben tartása naponkint százezrekre menő károkat okoz egyeseknek, s a közhite- len, külföldi hitelünkön is mondatlan nagy csorbákat ejt.

Ezekon kívül még egyéb tárgyak is igénybe veendik az országgyűlés gondoskodását. A losonci érdemes képviselő némely kegyeleti teendőket említett: én közintézeteinket akarom szóba hozni. Vagy mellőzhetjük-e a ludovicaea alaptökéjének megmentésére szükséges lépéseket, s hagyhatjuk-e a szép közepületet tovább is katonai kórházzal használtatni? Nem kötelességünk-e a nemzeti muzeumnak tizenkét évi számadásait megtekinteni? Es hogy egyebet mellőzzek, nem érzik-e önök annak is szükségét, hogy a nemzeti színház igazgatását mostaninál jobb kezekbe adjuk, midőn az igazgató kinevezését a törvény egyenesen az országgyűlés teendőjeül tartotta fenn!

Midőn egyébiránt osztom azon véleményt, hogy jelen országgyűlés addig, míg az uralkodó-házzal viszonyunk kérdése jobbra, vagy balra el nem dől, — törvényalkotási tárgyalásokba nem bocsátkozhat, az én véleményem alapja nem az, mert számos törvényhatóság képviselve nincs. Ez magában még nem volna elégséges ok. Vagy kérdem: azon időben, midőn az ország egy részét ellenség tartotta megszállva, nem történt-e akár hányszor, hogy az országgyűlés törvények alkotásába bocsátkozott, pedig számos megye nem volt képviselve? S mi különbség van a közt, midőn az ország némely részét török tartotta megszállva, s a közt midőn a bécsi kormány erőszaka akadályozza egész Erdélyt a megjelenésben? S vajjon hány országgyűlésen hoztak törvényeket, melyen Kraszna, Zaránd, Kővár vidéke, s közép Szolnok nem voltak képviselve? S mégis senkinek sem jutott eszébe ezen országgyűlések törvényalkotási képességet kétségbe vonni.

Igenis, oly törvényhozási kérdések tárgyalásába minő például a felirat, nem bocsátkozhatunk. Nem bocsátkozhatunk pedig azért,

mert törvényhozásunk politikai integritása a kijelölt alkudozási alapon hiányzik; a törvényhozás kiegészítve nincs. De vajjon miben áll a törvényhozás politikai integritása? Abban talán, hogy a megyék egy részt nem bocsátatnak az országgyűlésre? Hiszen ez a területi épéségen elkövetett sérelem! Monarchiában a törvényhozó hatalom politikai épése abban áll, hogy annak mindkét része, a parlament ép ugy, mint az uralkodó, vagy a trónörökös birjon azon törvényes kellékekkel, melyek a törvényhozói hatalom gyakorlására képessé tegyék. Ez esetben semmi sem akadályozza, hogy a törvényhozó hatalom mindkét része gyakorolja azon jogokat, melyek megilletik; ez esetben a trón és országgyűlés közötti érintkezésnek sincsenek nehézségei. De hogyan állunk most? Az országgyűlés tagjai a törvény értelmében megválasztva, s elegendő számmal egybegyűlve törvényhozásba bocsátkozni képesek; hanem a törvényhozó hatalom másik része, az hiányzik; — a trón elhagyva, üresen áll, s nincs trónörökös, ki a törvények értelmében törvényes alapon szólhatna a nemzethez, s kivel az országgyűlés érintkezésbe bocsátkozhatnék.

Ez, ugy gondolom, eléggé be van bizonyítva, mert tény az, hogy az ország önállása az 1823-iki örökösödési törvényben kimondva, 1791-ben újra biztosított; tény, hogy 1805-ben az osztrák császári czim felvételekor I. Ferencz nyiltan kijelenté, miszerint ezzel a magyar korona különállását legtávolabbról is veszélyezni nem akarja; — tény, hogy 1835-ben az országos rendek kívánatára a magyar korona önállásának elismeréseül czimezte magát az új uralkodó I. Ferdinánd osztrák császár, mint magyar király V. Ferdinándnak; — tény, hogy ezen uralkodó 1848-ban csak a császári koronáról mondott le, s a lemondási okmány a magyar koronát illetőleg már annál fogva is érvénytelen, mert magyar miniszter által ellenjegyezve nincs; — tény végre, hogy ezen lemondás érvénye ellen a magyar országgyűlés 1848. dec. 7-én ünnepélyesen tiltakozott.

De kétségbevonhatlanul áll az is, hogy az uralkodó elhunytával egy trónörökös iránt alattvalói hűséggel a törvények szerint csak annyiban tartozik a nemzet, mennyiben a trónörökös a fennálló törvények szerint akar uralkodásba lépni; s így azon példák, melyek

a történetből felhozattak, — miután II. Mátyás úgy mint II. Lipót, kikre különösen történt hivatkozás, az alkotmányos törvényekre esküdni készek voltak, — a jelen trónkövetelési esetben épen nem szolgálhatnak irányadókul, midőn a tényleges uralkodó ismételve kijelenté, hogy az ország törvényeinek s önállásának helyreállítását engedni s eltűrni nem is akarja!

Mind ebből önként következik, hogy a jogszerinti uralkodó él ugyan, de a trónt tetteg elhagyta, a tényleg uralkodó osztrák császár pedig törvény értelmébeni trónörökösnek egyáltalában nem tekinthető. Minden felírás tehát, mely őt uralkodói jogok gyakorlására hívná, mely tőle az erdélyi megyék meghívását, törvényeink végrehajtásának eszközlését kívánná, elfoglalt törvényes kiindulási pontunkkal ellenkezik, s én annak bebizonyítására, hogy a felírás a törvények értelmében lehetséges volna, egyetlen érvet sem hallottam. Igenis átlátom azt, hogy az uralkodó-ház akkor, midőn I. Ferdinánd az osztrák császári koronáról lemondott a nélkül, hogy mint V. Ferdinand a magyar koronáról lemondott, s ezen lemondás elfogadását az országgyűlésen eszközölte volna, — kegyetlen dilemmába hozta magát. Mert ha áll az, hogy az örökösödési törvények szerint ugyanazon uralkodó következék Ausztriában, ki következik Magyarországon: akkor áll az is, hogy ha a magyar koronáról lemondás nem történt, a császári koronáról történt lemondás is érvénytelen. De vajjon — kérdem én — a mi gondunk legyen-e elhárítani a bajt, melybe az uralkodóház önmagát hozta, midőn alkotmányunk megrontására törekedett?

Ajánlva volt a felírás czélszerűségi szempontból. Mondatott, hogy ha köztünk és a tényleges hatalom között törésre kerül a dolog, legalább a felelőség súlyát hárítsuk el magunkról. Jól tudom, hogy a törvényhozás terén a törvényesség szempontja mellett mindig ott áll a czélszerűség kérdése is; de a jelen körülmények közt, midőn legerősebb támaszunk a törvény: véleményem szerint csak igen nagy és bizonyos előny szerzése végett térjietnénk el attól. És mely előnyt nyújthatna a felírás? Vajjon nem épen ez uton jutnánk e azon kellemetlen helyzetbe, hogy törés esetében az ezéрти felelőség

reánk súlyosodnék? Mert mikép áll a kérdés köztünk és a tényleges hatalom között?

A nemzet első szavával kimondotta, hogy az 1848-ki térre állván, ezen törvények tiszteletben tartásának feltétele alatt kész az uralkodóházzal megújítani azon kapesot, mely 1849-ben megszakadt. S mit tett a tényleges hatalom? Alkotmányt ígért; hanem oly alkotmányt, melyet mi el nem fogadhatunk soha. Azonban úgy az octoberi diploma, mint a februári pátens még elég mezőt enged a hatalomnak arra, hogy azok tartalma ellenében nekünk, habár csak látószólagos engedményeket tegyen. Mi vagyunk határozva nem engedni; ő még mindig engedhet, terveinek végfeladása nélkül. Nyissuk meg már most az alkudozás sikamlós menetét, s következék be az idő, hogy a hatalom engedményt teend, s mi azt el nem fogadjuk; az egész világ nem azt fogja-e mondani, hogy Ausztria engedékenységevel szemben a magyarok makacosságából eredt az újabb bonyodalom, s következett a törés?

Azért uraim én azt hiszem, ha nincs oly czélszerűségi szempont, mely a mi engedékenységünket kívánja, szükséges és czélszerű, hogy mi a kitüzött törvényes ösvényhez szilárdul ragaszkodjunk. Szükségesnek tartom azért, mert erős támadással állunk szemközt és erős támadást csak erős ellenállás képes visszantasítani. Avagy — kérdem én — mutat-e Ausztria legkisebb szándékot is arra, hogy törvényes követeléseink iránt engedékeny leend? Nem megyek vissza a multra, nem akarok tanulságot azon háromszázados történetből meríteni, mely mögöttünk áll; de vajjon a legújabb idők története, azon kor, mely october 20-ka után lefolyt, nem szolgál-e elég bizonyosságul annak, hogy Ausztria el van határozva törésig vinni, de nem engedni.

Oktober 20-kán egy diplomát adtak ki, melyről sokan azt hitték, hogy hid lesz az, melyen az alkotmányosság édenébe jutunk. Sokan hitték ezt, és sokan csalatkoztak, mert kiábrándultak a febr. 20-ki nyiltparancs után, mely kimondotta, hogy oly alkotmányt akarnak erőhatalommal, a kényszer minden eszközeivel keresztülvinni, mely hazánkat az osztrák birodalomba beolvasztja: és ha valaki még kételkedett volna, ott van a május 1-én mondott trónbeszéd,

mely szintén biztosít, hogy az uralkodó el van határozva eddig kimondott terveihez ragaszkodni. Ha már most az osztrák kormány ezen szilárd elhatározását vesszük, ha vesszük azon körülményeket, melyek ezt megelőzték, és követték, ha vesszük, azon híres napi-parancsot, melyben az olaszországi hadak vezére bizonyos eshetőségekre előkészíti hadseregét; ha vesszük, hogy ezen akarat nyilvánítása az erőszakos adóbehajtás kíséretében történik: valóban semmi kétségünk nem lehet arra nézve, hogy Ausztria engedni nem fog; és készebb törésre vinni a dolgot, semhogy alkotmányunkat helyreállítsa. Ily elhatározottsággal szemközt csak szilárd elhatározottságot állíthatunk szembe, ha azt akarjuk, hogy az országgyűlés legelső lépésének ohajtott sikere legyen, mely sikernek elérése főfeladata és célja gondolom mindnyájunknak.

Ha már most sem a törvényesség sem a czélszerűség tekintete nem szól a felirat mellett, hol van azon ok, mely arra indítson bennünket, hogy mi, mielőtt a tényleges uralkodó bizonyítványát adná annak, hogy elhagyja a törvénytelen tért, — oly lépést tegyünk, mely souverain jognak elismerését foglalja magában? Több oldalról ugyan kétségbe vonták a felírás ezen eredményét; de vajjon azon fölíratot az egész külföld, mely magokból a kifejezésekből és nem önök tiltakozó magyarázataiból veszi az értelmet — nem olyanak tekint-e, mint melylyel az osztrák császár souverain joga Magyarországra nézve el van ismerve? És vajjon magában ezen felírásban nem kívánatinkat fejeznök-e ki, és nem kérnök-e őt arra hogy oly dolgokat tegyen, melyek már az uralkodói jog gyakorlatát képezik?

Részemről tehát akkor, midőn semmi tekintet a mellett nem szól, hogy fölíratot intézzünk, azt nem pártolhatom. Azon biztos kilátásunk van, hogy Magyarország daczára mindazon törekvéseknek, melyek alkotmányossága ellen intézvék, ki fogja küzdeni függetlenségét! Az osztrák monarchiának nagy hatalmi állása megtörve, külviszonyai olyanok, melyek őt egyáltalában nem teszik képessé hogy még egyszer visszatérhessen az absolutismus ösvényére; sőt azt sem hiszem, hogy az osztrák birodalom úgy, mint jelenleg áll, sokáig fenntarthassa magát. Pénzügyi nyomoruságait, melyekkel

bennünket tizenkét éven keresztül sujtott, a bereghi érdemes képviselő igen érdekesen kifejtette. Nem hiszem, hogy azon pénzügyi bajokon, melyekben Ausztria szenved, egyáltalában segíteni lehetne még akkor is, ha ahhoz Magyarország bizonyos mértékben segédkezet kívánna nyújtani. Ezen pénzügyi bajokon alig segíthet egyéb, mint Ausztria felbomlása.

Mi kívántatnék arra, hogy Ausztria a maga pénzügyi zavarai-
ból kibontakozzék? Nem kívántatnék-e a pénzügyi helyreállítása,
nem-e a végkép megbukott hitel fölemelése, az adósságcsinálás megszüntetése, az adósságok törlesztése, s az adó leszállítása? S lehetséges-e mind ez?

Tudjuk, hogy az osztrák papírpénznek mily értéke volt 1848 előtt, midőn pedig kétszázhuszonhárom millio forintnyi bankjegy fedezésére, alig volt 43 millio forint ezüst készletnél több, de meg volt azon lehetőség, hogy Ausztria adósságait kifizetni fogja. Egyáltalában a papír-pénz értékének süllyedése nálunk nem magából a pénzügyi fejleményéből származott, hanem az állam hitelének bukásából. Mutatja ez a közelebbi 12 év története. 1848-ban midőn a forradalom kiütött, azonnal vesztetni kezdé a papírpénz értékét; később midőn Ausztriára nézve Miláno bevételével a dolgok némileg jobbra kezdtek fordulni, az agio leszállott; midőn októberben a bécsi események következtek, midőn Magyarország alkotmányának megvédése végett fegyveres ellenállásra készült, akkor a pénz értéke lesüllyedt, és később a forradalom bevégezte után, vajjon nem a szerint hullámozott-e tizenkét éven át az osztrák papírpénz értéke, a mint Ausztriának fennállása veszélyeztetve látszott, vagy kilátás nyílt a béke megszilárdítására?

Valahányszor oly rázkódás következett be, mely Ausztriára nézve azt hozta kilátásba, hogy bukása közelg, mindannyiszor a pénzügyi mélyen süllyedt le. A keleti háboru után 1858-ban oly pénzügyi operatioval akartak segíteni a pénzügyi bajokon, mely a legigaztalanabb erőszakossággal a népek roppant megerőtetésébe került, mert mi hallatlan, az ezüstpénz értékének erőszakos leszállításával történt! És mi lett az eredmény? A valuta helyreállott ugyan, de midőn Napoleon elmondta újévi köszöntőjét, néhány nap alatt

felszökkent az agio, a pénzérték megdöbbenő gyorsasággal ismét lesüllyedt. Lehetséges e oly államban, hol a hitel ennyire meg van ingatva a pénzvviszonyokat teljesen rendbe hozni? A papírpénz értékének süllyedése igaz, tetemes károkat okoz magának a népnek, a kereskedelem tárgyai megdrágulnak, a kereset forrásai megapadnak s különösen szenved az által a reál hitel. Mert igen kevés pénzes ember van, ki a valuta ily ingadozása mellett örömet kölcsönözne rendes kamat s betáblázás mellett, a végre, hogy pár holnap mulva kölcsönadott pénzének valódi értékben talán egy tizedét kapja vissza.

Nem tagadom én azt, magoknak a népeknek érdekében állana a pénzérték helyreállítása. De vajjon akkor, midőn ezen helyreállítás csak erőt haladó áldozatokkal volna elérhető, s oly áldozatokat kíván a népektől, melyek folytán eltemettétnék fejlődési képességek, — vajjon Ausztria népeitől lehet-e várni, reményleni, hogy ezen viszonyok megváltoztatására segédkezőket nyujtandják s nem kívánatosabb-e reájuk nézve hogy Ausztriának mint birodalomnak létele essék a hűtlen gazdálkodás áldozatául? A papírpénzre nézve igaz, hogy bank alapja részben államadosság lévén az államadosság törlesztése s mindenekelőtt a bank kielégítése javitna talán a helyzeten. De lehetséges-e, hogy Ausztria már is három milliárdra menő államadosságait valaha kifizesse? sőt lehet-e csak rendes törlesztésre is gondolni akkor, midőn ezen roppant adósság mellett a népnek adóképesége annyira meg van rongálva, hogy már rendes adókat is képtelenek fizetni; az államadosság törlesztése pedig csak az által válnék lehetővé, ha elviselhetlen adófelemelés által, nem csak az évenkénti mintegy 120 milliónyi államháztartási hiány fedeztetnék, de ezen felül még az adósság törlesztésére is jutna az állam jövedelmeiből.

Ily körülmények közt nem tartom lehetőnek, hogy Ausztria pénzügyi zavaraiából a legnagyobb erőfeszítés mellett is kibontakozzék. Ausztriának államférfiai azon roppant nehézségekkel szemközt, melyek a pénzügyi zavarokból, s e mellett a külföldi fenyegető viszonyokból származnak, leginkább, ugy

látszik, abban helyezik bizalmunkat, hogy Ausztriának még minden veszély között kedvezett a szerencse, hogy mindannyiszor ki tudott bontakozni a legterhesebb körülmények közül. Azonban megkellene gondolniok, hogy az idők nagyon változtak, és azon hatalom, mely sem az emberiség érdekeinek, sem a haladás igényeinek nem kedvez, mely gátul szolgál a szabad fejlődésnek, akadályul a polgárisultságnak, mely annyira nehezíti az európai nagy kérdések kellő módóni megoldását, a szerencse csillaga most aligha kedvezend. Mert Ausztria mint nagyhatalom megszünt az lenni, a mi volt, a minek látszott még csak tizenhárom év előtt is!

Az európai viszonyok nagy átalakuláson mentek keresztül. Ezek folytán bebizonyult, mennyire csalatkoztak azok, kik Olaszországot csak geographiai fogalomnak tekintették; viszont az is ki fog derülni, hogy szinte csalatkoznak, kik Ausztriát még most is európai szükségességnek tekintik. Európában szükségesség volt Ausztria akkor, midőn a szentszövetség által összefűzött hatalmak minden erejüket a szabadsági törekvések elfojtásával a békefenntartására fordítván, annak mindenik tagja, mely a cél elérésének kezességeit szolgált, szükségesség volt arra nézve. De most, midőn az európai népek átalánfogva s élőkön a nyugati hatalmak a polgári jólét és szabadság megalapítása után törekedvén egy tartósabb békekorszak elérése végett, — szintén attól függ egy államnak szükségessége, vajjon előmozdítja-e ezen célt, az európai béke megszilárdítását: most Ausztria nemesak hogy nem szükségesség, de részint pénzügyei ziláltságánál fogva, részint azért, mert e birodalom önmagában rejti a békétlenségnek, és politikai bonyodalmaknak minden anyagát, — a béke megszilárdításában inkább akadályul szolgál.

Ausztria felbomlása nélkül alig remélhető azon nagy kérdések megoldása, melyek a jövő küszöbén állanak, melyek megoldása nélkül Europa folytonos rázkódásoknak kitéve marad! A nemzeti-ségi kérdés, a műveltség bizonyos fokára vergődött nemzetek jogos igényeinek kielégítése Európában különösen érdeke mindazon államnak, mely az európai béke hosszasb megszilárdítására törekszik.

Ausztria épen úgy mint Törökország a nemzeti jogos igények kielégítésének s így egy tartós béke megalapításának folyvást utjában áll! És vajjon Ausztriának akkor midőn létele ily ellentétbe jő az európai béke érdekeivel, ki fog a vésznek idején biztos segédkezet nyújtani, s támaszul szolgálni? Pedig a vész közelg! Akár merre tekintünk Európában, az olasz törekvések, a német egységi küzdelmek, Franciaország politikája mind ellene vannak irányozva. Anglia pedig csak addig érzi magát érdekelve Ausztriának létele által míg fenmaradása a béke zálogául szolgálhat.

Anglia mindenek felett békét kíván Európában. Ezt követeli kereskedelme, ezt kívált érdekeinek biztosítása keleten, s aligha nyújtand segédkezet oly hatalomnak, mely a békét lehetlenné teszi. A keleti érdekeket emlitém. Kelet népeit polgárosítani, oda Europa iparát bevinni, ez által Europa jólétét emelni, a forgalmat nyugat és kelet közt élénkíteni, s ez által a civilizatiót előmozdítani, ez feladata Európának keleten! Midőn a nyugati hatalmak vállalták magokra ezen feladat megoldását, egy hatalommal állanak szemközt, mely erős lévén a kitartásban és következetességben, mindazon érdekeket szünetlen veszélyezteti, — ez az orosz túlhatalomnak terjeszkedése! Különösen Angliára nézve fenyegető e hatalom, nemcsak azért, mert Angliának a legtávolabb keleten oly fontos érdekei vannak, melyeket az megsemmíteni törekszik, hanem azért is, mert Európában folyvást alá aknázni igyekszik minden alkotmányos kifejlődést, mi pedig a nyugati hatalmak érdekeinek legbiztosabb, mondhatni egyetlen sarkpontjául szolgál. A keleti kérdés megoldása mindenek felett azt kívánja, hogy Európában az orosz túlterjeszkedés ellen áttörhetlen védgát emeltessek.

Nagyon természetes, hogy első sorban védfalul Németország szolgálhatna. Azonban meg kell gondolnunk, hogy Németország egyesítése Franciaország érdekeire nézve még a jelen pillanatban alig kívánatos. Franciaországnak inkább érdekében áll, hogy az orosz túlhatalom ellen oly nemzetiségek nyerjenek önállóságot, melyek a nélkül, hogy a német elemet emelnék Európában tulsulyra, mind Ausztriának, mind Oroszországnak gyengítésére szolgálnak s előmozdítják egyszersmind a török birodalomnak nagy rázkodások

nélkül leendő felosztását. Moldva-Oláhország felszabadítása volt az első lépés; ez érdekebe esik Szerbia erősítése, s a nagyszerű átalakulás — mely elutasíthatlan követelésekkel áll a küszöbön — hazánk és Lengyelország európai súlyának megalapítása nélkül lehetetlen!

Nem építem én reményeimet egyenes külföldi segílyre! A nem nemzet nem önmagából fejt ki lételének s tekintélye érvényességének feltételeit, az mindig csak más népek érdekeit szolgálja. A világesemények kérlelhetlen logikája az, mi reánk nézve kijelöli a helyzetnek nehézségeit úgy, mint előnyeit; a történet változhatlan iránya biztosítja küzdelmeink sikerét és önállásunkat. Erkölcsi súlyunk, a természettől gazdagon megáldott hazánk segédforrásai, a nemzet érdekek egyetemlegessége, azon láncolat mely a haladás tényezőit egymáshoz fűzi, lehetlenné teszik, hogy az európai viszonyok átalakulása önállóságunk megszilárdítása s jólétünk kifejtése nélküli történhessék meg!

Érzik ezt az európai népek, melyek 1848 előtt csak igen keveset tudtak rólunk, melyek haladási küzdelmeinket is csak azon elferdített tudósítások után ismerték, melyeket ellenségeink adtak kezökbe. Forradalmunk által a helyzet megváltozott! — Tizennyolcz század előtt, az üldözött apostolok szétszóródtak a világban, hirdetni a keresztény polgárisodásnak igéit! — 1849-ban a gondviselés számüzésbe vezetett néhányat legnemesebb férfaink közül, kik arra irányozák minden törekvésöket, hogy Europa megismerje helyzetünket, megismerje azon küzdelmet, mely e nemzetet a szabadság és polgárosítás zászlóvivőjévé tette keleten! Sokat köszönhetünk e férfiaknak! A nemzet háláját érdemlik ők, kik utat törtek számunkra az európai közvéleményben, s eszközölték, hogy Europa figyelemmel várja első lépésünket, mely akaratunk s törekvéseink irányát fogja megjelölni!

Mindenesetre nevezetes válponton állunk. A történetnek egy üres lapja fekszik előttünk, és Europa népei várják, vajjon az országgyűlés első cselekvényében a szilárd elhatározottság oly politikáját követi-e, mely által nevét, mint önállóságra képes nemzet, a történet ezen üres lapjára beírni kész. Ha látni fogják az európai

nemzetek, hogy itt a Duna és Tisza partjain oly nép lakik, mely az újra lehetővé vált alkotmányos küzdelem legelső pillanatában bizonyoságot tesz, hogy kész magasan hordozni a szabadságnak megszentelt zászlaját — higgyék el uraim! — ez siettetni fogja ama boldogabb kornak bekövetkezését, mely utat tör a szabadság békés fejleményeinek, melyet a népek annyi hánykodás után elérni vágnak; és mi a művelt népek rokonszenvétől üdvözlötve foglalandunk méltó helyet az európai szabad s önálló nemzetek között!

Erre Somssich Pál:

Ha valaki e hazán kívül, vagy amott nyugoti szomszédaink között azon észrevételt tenné: miért vitatkoznak a magyar képviselők egy tárgyról, mely felett voltaképen érdemileg egy véleményben vannak? — azt felelném neki:

Hajoljon meg egy nemzet előtt, mely 12 évi sanyargatások után nyílt arcczal, egyenes szóval e nyilvános helyen mondja el szenvedéseit.

Hajoljon meg egy nemzet előtt, mely 12 évi törvénytelenségek után, még mindig csak törvényre és jogra hivatkozik. (Helyes.)

Hajoljon meg egy nemzet előtt, mely annyi eltört igazságtalanságokért nem boszút, hanem csak igazságot követel, — és hallgassa végig a legnemesebb lelkű, legtisztább érzelmi szónoklatok sorozatát, melyek egymást felváltva, egy szép koszoruba fűzik a jogszerűségnek mindig zöld és hervadhatatlan leveleit, és azt polgári kötelesség érzetével leteszik a haza oltárára.

Ennyit ménségemre, hogy a már sok oldalról kimerített tárgyhöz szólni részemről is bátorkodom. (Halljuk.)

Mielőtt azonban a napi renden lévő kérdéshez szólnék, kettőt kell előrebocsátanom:

1. Meg kell jegyezmem, hogy mind az, mit előadásomban a végrehajtó hatalomra vonatkozólag mondani fogok, mint alkotmányos ember a kormányra kívánom értetni, melynek tagjai hazánk régi, újabb és legújabb törvényei értelmében mindig felelősek, mely felelősségtől még azon külföldiek se menthetők fel, kik Magyarország kormányzásába beleavatkozni merészkedtek.

2. Engedelmet kell kérnem, ha a lefolyt szomorú időkre visz-

szatekintve ismert és már sokszor felhozott tárgyakat fogok ismételni azért, mert multhatatlanul szükségesnek tartom, egy idegenek által kezelt kormányunk irányunkban 12 év óta tartó igaztalanságokkal tetéztet jogtalan eljárását a közvélemény előtt érdeme szerint jellemezni, szükségesnek tartom ezen önkény ellenében a legitimitásnak vagyis jogszerűségnek, mint az állami lét józanon felállítható ezen egyedüli alapjának elvét nyíltan kimondani, és szükségesnek tartom azt, mit indítványozó i. t. képviselőtársunk gyakorlati alkalmazásban hazánkra nézve oly remekül igazolt, egész általánosságában is mint megdönthetetlen igazságot bebizonyítani, és a korlátlan uralomnak mint a jogszerűség elentétének képtelenségét kimutatni. — Mindenekelőtt pedig szükségesnek tartom saját állásomat is constatirozni, és ebből kiindulva a bécsi státusférfiaknak ezuttal is felmutatni azon véleményegységet, mely alkotmányos alapkérdéseink felett Magyarországon osztatlanul létezik; és e végre szükségesnek tartom kimutatni azon pártelnevezéseknek érvénytelenségét, melylyel a bécsi publicisták a lefolyt évek alatt bennünket oly kedvtelve gúnyolgattak, és a magyar nemzetet szándékos zavar-támasztás végett ellenséges táborokra felosztani szerettek. — Kitüntetni akarom azt, miként a 48-diki kort megelőzőtt társadalmi kérdések körül kifejtett pártelnevezéseknek azon a téren, melyen ma állunk, nincsen és nem is lehet értelme, pedig nem csak azért, mivel ama kérdések legnagyobb része már a bekövetkezett események folytán megoldatott, hanem főleg azért, mert az, a mitől a nemzet azóta megfosztatott, s a miért azóta epedve küzd, — a mit alakulásuk első pillanatjától kezdve bámulatos egyhangzásban követelnek az ország minden hatóságai, a miért százados szerződéses, elévülhetlen törvények alapján szavát emelni készül e képviselői kar, szóval az, a mi a mai tanácskozás tárgyát teszi, mind az ama társadalmi kérdések körén kívül és annyira felettük áll, miként a nemzetnek az iránti érzelmeit ugyanazon régi pártszinezetek mértékével latolgatni akarni, nagy tévedés és elfogultság volna, ha azt a tapasztalás szándékosnak nem tanusitaná; mert egy kis jóakarat mellett nem volna nehéz belátni, miként a társadalmi, hogy úgy mondjam, házi kérdéseknek megfejtése

körül elágazó vélemények akkor, midőn arról van a szó: e hon, melyet mindenik édes hazájának nevez legyen-e vagy ne? Magyarországnak függetlensége, területének ép egész mivolta, megóva, fentartva, biztosítva maradjanak-e jövőre is, vagy pedig csalékony fénynyel kecségtető idegen mezért bocsáttassanak áruba, hogy velök együtt pusztuljon nevünk, veszszen becsületünk! — midőn arról van szó, hogy ősi alapon nyugvó, korról korra fejlődött, és az 1848-ki törvények által az egész nemzetnek sajátjává vált alkotmányunk a természetes haladás örök törvényének ellenére megtagadtassék, és a kifakadt bimbó, hogy úgy mondjam, kelyhébe erőszakoltassék vissza: — akkor a véleményeknek amolyan elágazása rögtön elnémul, mert az egyik mint a másik a veszélytől fenyegetett egésznek segedelmére siet, és többé nem mint párt vagy felekezet, hanem mint nemzet védi igazait, követeli jogait. (Heljes, éljen.)

Tudták és tudják elleneink ezen vélemény egységének lételét, hiszen tapasztalták 12 év alatt annak varázserejét, melyet, mert megtörni képesek nem voltak, eltagadni törekedtek; — szerencsétlen törekvés, mely mig bennünket sanyargatott, önmagát rongálta meg leginkább. —

E törekvés munkája 12 évi pusztításban tünt fel; pusztításban, mely anyagi és erkölcsi tekintetben egyaránt lerombolt mindent, a mi önkényének útjában állott! — legnagyobb és egy régi örökös monarchiában örökké megfoghatatlan és megboesáthatatlan büne azonban az volt, hogy a legitimitásnak Magyarországon eddigelé tisztelt alapjait egyszerűen megvetette, — a historiai jog és hagyományok iránti minden pietást kigúnyolt, — az eddigérvényes e nemzet 1000 éves éltével fejlődött és szorosán összeforrt törvényeket ignorálta, egy tabula rasát improvisálván maga elé, hogy arra irhassa rá szervező új szabályait; csaknem mint isten teremteni akarni merészkedett egy új, eddig nem ismert nemzetet, melyet erkölcsi kapcsok hiányában, sőt létező természetes viszonyok ellenére az absolut hatalom anyagi erejével istápoltt bürocratiának feszes láncolatával hitt összefűzhetni; úgy szállván szembe az alkotó bölcs rendelkezésével, hogy azt, mit a mindenható összekap-

esolt, a gyarló ember szétszaggassa, a mit pedig elválasztott, erőszakosan összelánczolja!

„Coelum ipsum petimus stultitia, neque per nostrum patimur scelus iracunda Jovem ponere fulmina“ a római költőnek ezen szavai merőbben reá illenek az ilyen nemesak a józan okossággal ellenkező, de valóban bűnös mérényletre, melynek hősei, midőn az örökös monarchiának egyetlen jogos alapját szétzúzták, elbizakodásoknak monomaniájában nem csak saját keblökben támadható józanabb reflexiókra, de még legtörvényszerűbb, legmérsékeltebb és a haza, a törvények és törvényes trón iránti legtisztább hűségből fakadó figyelmeztetéseknek felfogására, és státus férfiakhoz illő komoly méltánylására sem voltak képesek, s így vesztőknek indultak, mint minden hatalom, mely korlátlan! (Helyes.)

„Neque unquam satis fida potentia ubi nimia est“ rajtok e klasszikus mondat merőben beteljesedett; mert midőn 10 évi borzasztó munkájoknak sikere felett diadalt véltek ünnepeket betni; építményeik, mint kártyavár dűledeztek szét lábaik alatt!

Ezen szerencsétlen és a régi despotismus kora emlékeztető gyászos időkben meghiusult minden hazafias törekvés, elhangzott minden jó szándékkal figyelmeztető szó! és míg törvényes ítélet nélkül elhullottak, vagy börtönben sorvadtak, vagy mint számüzöttek sinlődtek számtalan áldozatok, addig azok, kik Magyarországnak és a magyar királynak legitim jogairól és ezeken alapuló törvényeinknek szentségéről mertek itthon megemlékezni, e mondva csinált új állam ellenségeinek tekintettek, s mint veszélyesek a szabad embert sértő, lealacsonyító és zaklató rendőrségi felügyelet alá helyezettek! e korról is elmondhatjuk Tacitussal:

„Amisso per inquisitiones loquendi audientique commercio, memoriam quoque ipsam cum voce perdidissemus, si ita in nostra potestate esset oblivisci quam tacere“; de mivel nincs úgy hatalmunkban feledni, mint hallgatni, lehetetlen meg nem emlékeznünk azon vakmerő önhitségről, azon gögös elbizakodásról, melylyel az akkori bécsi urak megkezdték törvénytelen munkájokat minden tekintet nélkül folytatták mindaddig, míg a birodalom anyagi erejét

ki nem meritették! — és midőn ez megtörtént, és az anyagi alap, melyre kizárólag támaszkodtak, ingadozni kezdett, elijedtek az ön magok által felidézett nehézségek előtt, s gyáván hátráltak a térről, melyet magok választottak, s melyen mig birtak — oly felfuvalkodtan uralogtak, elbujtak, hogy gyengén fejezzem ki magamat: azon felelősség elöl, melyet a kormány jólelkű embere mindig kész elvállalni; de a melylyel egy alkotmányos monarchiában — hol a fejedelem személye szent és sérthetlen, s mint ilyen a felelet terhén felül áll, kiválólag tartozik, elhagyták, mintán vészbe döntötték urokat, kinek, mig lehetett hatalom palástjával szerettek takarodzatni, s gazdag dotációkkal ellátva, biztos elvonultságból cinicus önzéssel szemlélgetik azon sok szerencsétlenséget, melyet okoztak, s azon roppant zavart, melyből a kihatolásnak kétes munkáját mások vállaira kerítették.

Soha kormány az alkotmányos monarchia elvét így nem compromittálta!!! (Ugy van.)

Mindezeket csak azért érintettem meg, mert mielőtt a napi renden lévő kérdéshez szólanék, szükségesnek tartottam a multakra visszapillantva, tisztán előállítani helyzetünket s annak nehézségeit, azon nehézségeket, melyeket mások okoztak, növeltek és halmoztak oly magasságra, melyen azután tulhatolni képesek nem voltak, szükségesnek tartottam ez által igazolni magunkat a közvélemény előtt, miként nem mi bennünk a hiba, hogy e labirintból, melybe mások sodortak, úgy mint forrón ohajtanók, rögtön ki nem vergődhetünk, és hogy ily viszonyok között nem oly hamar mutatkozik azon ösvény, melyen haladva a törvényes alapot revindicálni remélhessük.

De épen azért, ha a multaknak szomorú eseményeit, nézetem szerint, helyén volt áttekinteni, hogy jelen helyzetünk s annak nehézségei inkább kiderüljenek, nem lesz talán helytelen a jelennek viszonyait s nehézségeinek okait is bővebben vizsgálgatnunk, hogy kitűnjék, miként a még folyvást fenálló, sőt fájdalom időnkint újból felmerülő nehézségeknek forrása és azon akadályok, melyeknek elhárítása nélkül nem lehet kilátás a kibékülésre, nem mi belőlünk fakadt, nem mi tőlünk függ!

Ugy mondám és szándékosan mondám: a kibékülésre; mert azok után, mik 12 év alatt történtek, a visszaállított és igaz lélekkel elfogadott törvényes alapon kibékülnünk lehet, sőt kívánatos; de addig míg ezen alap helyreállítva s kellőleg biztosítva nincsen, egyezkedni vagy épen alkudni lehetetlen.

Bölcsen mondá indítványozó igen tisztelt képviselő társunk, miként lefolyt alkotmányos életünkben kormány és nemzet között a törvényeknek értelmezése felett voltak koronként eltérő nézetek, ezuttal azonban létező alaptörvényeink tagadtatnak meg — akkor értekezni, az értekezés folytán, az elágazó véleményeket a közösen elismert alapon kiegyenliteni, tehát egyezkedni lehetett; — most, midőn alkotmányunk sarkalatos jogaitól fosztattunk meg, mindenekelőtt magát az alapot kell visszakövetelnünk!

Lajtán tul azonban fájdalom még mindig más-ként gondolkoznak! ott azon szerenesétlen törekedés, mely az egész birodalomra nézve közössé és szinte legyőzhetlenné vált veszélyeket negédes önhitséggel idézte elő, még ma sincs feladva, mert daczára a történetek felett bánatot mutató közeledéseknek, csak ismét oly módon horgásznak reánk, hogy Isten és világ előtt bennünket kétségtelenül illető alkotmányos jogainknak legjelentékenyebb részét barátság és közösség ürügye alatt önként kezökbe szolgáltassuk.

Igaz, hogy oct. 20-án uj zászló tüzetett ki, s azóta az intézmények is uj és olyan alakot kezdettek magokra ültetni, melyek némileg az alkotmányosságnak színét viselik — lehet, hogy ezen fordulat a régtől óta osztatlan hatalommal kormányzott, s pusztá engedményekben szoktatott tartományok előtt valóban mint örvendés látvány tűnhetik fel. — Ámde a magyar nemzet ős idők-től fogva egyedül szabad egyezkedés útján, s ön keblében alakult szerződésekre fektette állami sorsát, s ebben szinte ezer évek óta úgy beleilleszkedett, miként az egyoldalú bármely kecségtető engedményezés előtte örökre érthetetlen marad, miután magát az állam- s tulajdon területén nem béreneznek vagy szolgának, hanem tulajdonos házi gazdának s mint ilyent kiegészítő jogos tagnak tekinti.

És ime ez az első akadály, melynél mindjárt kezdetben két-felé válik dolgunk; miután a bécsi kormányzók saját nézpontokból tekintvén minket is, nem fogadják el azon alapot, melyre állami helyzetünk egész súlyával támaszkodunk, s melyből egyedül lehet és kell a mi helyzetünket megbírálni, miután nem találkozik nemzeti intézményeink között csak egy is, melynek szövetségén a szabad szerződés életető gyökerének szálaí át ne vonulnának.

Soha a magyar nemzet oda nem tévelyedett, hogy az államban valamely határtalan hatalmat próbáljon maga felibe állítani, melynek eszét, meggyőződését és szive minden vágyait, szóval egész személyét és összes vagyonát önkényére általengedje; mert egyszerű, józan és természetes belátásánál fogva az államot mindig mint emberi institutiót tekintette, mely mulékony és gyarló lények között és általuk — a polgári társaság alakítása, védelme és lehető felvirágoztatása végett keletkezik; — absolut hatalmat tehát, ha szintén akarna is benne józanon és állandón nem alapíthat senki, miután mulandó és minden tekintetben korlátolt elemekből valami határtalant alakítani akarni bálványemeléssel azonos képtelenség lenne. —

De azért nálanál senki jobban nem tiszteli, hivebben nem szolgálja törvényes királyát, mint ezt áldozatkészséggel és hivragaskodással annyiszor tanusította, habár a hatalmat, mely tiszteletet gerjeszt és végképen kötelez, nem az álfényben vagy erőszakra hivatkozó önkényben, hanem inkább tulajdon alkotmányos szerződéseiben, és azou szent közösségben keresi és találja fel, melyet a társadalom keletkeztében fekvő érdekegység elutasíthatlanul igényel; ez szüli előtte a legitimitást vagyis jogszerűséget, ama sértést nem tűró szentséget az államban, mely a fejedelmet és népet, mint illető feleket egymás irányában kölcsönösen kötelezi, azontul pedig üres hanggá s értelemnélküli szóvá silányul, mihelyt az az uralkodó fél irányában kizárólag, és csak annak számára követeltetik; mert kötelezettség az államban egymásra kölcsönösen ható viszonyosság nélkül nem képzelhető.

Lajtán túl ellenkezőleg áll a dolog, ott a hatalomkezelők azon számos és nevezetes országokat, melyek a birodalomnak azon részét képezik, jogaik élvezetéből lassanként kifogat-

ták, s most vak engedelmességet követelve, az absolutismusnak költött fogalmára, mint alapra hivatkoznak, holott arra mint csak képzelődésben létező elvont fogalomra nem hogy államot, de épen semmi valót se lehet állandón építeni; mert az államban, mely nem képzelet, hanem létező valóság, melynek terén tehát minden felállított és működő erőnek eredetét kimutatni, és alapját igazolni szükséges, — az abstractio üres fogalmára támasztani semmit se lehet — a hódítás és ennek erejéveli uralkodás pedig, melyekre az absolutismus tanait, mint anyagi alapra fektetni törekszik, amellet, hogy változó, még a jogvédelmet feltételező társadalom primitiv követeléseivel is nyílt ellenkezésben áll, ennél fogva semmi jogos és erkölcsileg kötelező feltételeknek alapjául nem szolgálhat.

Meglehet, hogy a bécsi kormányférfiak — kik ezen alaphoz még mindig úgy annyira ragaszkodnak, hogy még jelen helyzetüknek szorongattatásai között is csak a hatalomnak teljességéből és kegyelemként osztogatják engedményezéseiket; meglehet mondom, hogy saját körökben ideiglenesen legalább némi elismeréssel vagy épen hálával is fognak találkozni; — nálunk azonban, hol a jogszerűségnek elvei már régóta megállapítva, és százados békekötésekben, szerződésekben és alaptörvényekben már formulázva is vannak, hol tehát az engedményezésnek már csak szándéka is a létező és el nem évült alapnak merőbbeni megtagadásával ugyanazonos, ezen egyoldalú ingatag adományok, melyek szokott gyakorlat szerint bármikor is visszavehetők vagy megváltoztathatók, semmi állami becsesél nem birhatnak: miután szerződési alapelvek hibázván, bennök a viszonyos kötelezettségek kapcsát is hiában keressük, s azért reánk nézve csak mint a legitimitásnak megannyi ellentételei tűnnek fel.

Ezekből eléggé érthető azon osztatlan vélemény-egység, mely Magyarországszerte az október 20-iki manifestum és a február 26-iki rendelet irányában egyhangulag nyilatkozott, — ezekből meggyőződhetnek az uralkodó hatalmat környező kormányférfiak arról is, miként ezen, hogy úgy mondjam, ösztönszerűleg nyilvánult közvélemény, nálunk nemcsak a természetes igazságban, hanem főképen azon positiv jogszerűségben talál kézzelfogható ala-

pokra, mely Magyarországnak alkotmányos viszonyait századok óta szabályozta!

Egy hódító megvetheti, ha tetszik, ignorálhatja ezen alapokat, és kizárólag anyagi erejére támaszkodva, ephemer uralkodásának örömeiben gyönyörködhetik; miután a tulnyomó erőnek engedni minden kénytelen, ámde annak, ki Magyarország királyi trónjára törvény szerint hivatva van, annak ezen alapokat nem csak elismerni, de egész teljességükben el is kell fogadnia, mielőtt Sz. István koronáját a nemzet egyetértésével fejére — feltétetheti!

A bécsi kormányférfiak a hódító hatalom anyagi erejével 12 év alatt különféle kísérleteket tettek, — kísérleteik szerencsétlenek voltak mind, — külmunkájok eredménye veszélyt hozott az összes birodalomra!

Hogy ilynemű kísérletekkel továbbá felhagyjanak az exigenziák tudománya, a józan politika is parancsolja! — parancsolja főleg a mostani válságos időkben, hogy meghajoljanak a legitimitás vagyis józanszerűség előtt, mely az államnak, mint a társadalom postulatumának felállítható egyedüli okszerű alapja; — mindennek előtt pedig parancsolja azt, hogy felhagyjanak azon képtelenséggel, melylyel tőlünk azt követelik, hogy Magyarországnak századokon keresztül kipróbált s annyi vész és vizsályok között, helytállt alkotmányát költött alapokra fektetett ábrándokért feláldozzuk.

Ily tévelygő politika ellen a magyar nemzet osztatlanul tiltakozik, és ennek ellenében jogszerű alkotmányát egy szóval lélekkel követeli. (Helyeslés.)

Nehéz és aggasztó körülményeink közepette ezen egység egyetlen vigasztalásunk; azon öntudat, hogy nézeteink érdemileg nem különböznek, legalaposabb reményünk; és jó lesz megjegyezni bécsi elleneinknek, miként azon néma egyetértés, mely 12 sanyarn év alatt mint egy láthatatlan varázserő tiltakozott az abszolút kormány eljárásai ellen, — most ugyanazon egységben nyilatkozik Magyarország alkotmányos jogai mellett, és ismét azon osztatlan egységben tiltakozik minden oetroyált experimentatiók ellen; — jó lesz továbbá bécsi ellençinknek — nehogy illusiókban ringassák magokat — megjegyezni azt is, miként ezen egység ere-

jét irányokban nem gyengitené még az sem, ha ily rendkívüli körülmények között, és hogy úgy mondjam, abnormis helyzetünkben — igazaink és alkotmányos törvényeink érvényesítésének módjában különböznénk is; mert miután nem abban különbözünk, hogy mit, hanem legfeljebb abban térnek el nézeteink, hogy miként reivindicáljuk azt, mitől erőszakkal megfosztattunk: elvégre hazafui buzgóságunk mindig találkozni fog azon a téren, melyen a gondviselés által kiszabott körön belül — mint hinni szeretem — hatáskukat megsemmisíteni nem lehet!

E tér a legitimitás, a jogszerűség tere, melyet a hatalom emberei épen azért tapodtak el vakbuzgóságukban, mert belátták, miként azon Magyarország diadalmnapja okvetlen virulni fog.

E térerre lépni, ennek ösvényein haladni azonban ma még nincs a mi hatalmunkban, mert bár a létező akadályok elhárítását jogosan követeljük, mégis ennek teljesítése ez idő szerint az uralkodó hatalomtól függ; melyre, daczára azon roppant veszedelmeknek, melyekbe beledöntötte, még mindég tulnyomó és Magyarország irányában jogtalan befolyást gyakorol a bécsi politika.

És ime ez oka minden bajainknak, minden nehézségeinknek, ez oka hatósági életünk még mindig törvénytelen korlátoktól akadályozott elégtelen működéseinek, ez oka, hogy maga ezen képviselőház saját tökéletlenségének érzetében kezdetben mindjárt annyi akadályokkal találkozik, ez oka azon országszerte kétes állapotnak, mely, hogy ily törvénytelen viszonyok között nagyobb zavarokban nem mutatkozik, a nemzet jó akaratának s józanságának kétségtelen bizonyossága!

Soha nemzet a tényleg uralkodó hatalom irányában magát szebben, nyiltabban nem viselte! méltóságteljes nyugalommal tűrte sanyargatásait, őszinteséggel válaszolt felhívásaira, s még elnyomtatása alatt sem hazudott rokonszenvet, mit nem érezhetett; az első fejedelmi szóra, mely hozzá intéztetett, mindenre a mi jogszerű és törvényes késznek nyilatkozott.

Nem kívánt többet, mint ősi alkotmányát, úgy mint azt a 48-iki törvények kiterjesztették, de nem is elégedhetett meg keveseb-

bel, mint ezen alappal, melyet mint törvényest megtagadni erkölcsi lehetetlenség volt.

Ezen alapon alakultak a megyék, nyíltan kijelentvén, miként hatóságukat semmi más, bár honnan eredő szabályok szerint nem fogják gyakorolni, ez nyílt és becsületes szó volt, melyet megértett mindenki, megérthették az uralkodó hatalmat környező férfiak is, és ha nem helyeselték, azt meggátolni, eltiltani hatalmukban lett volna; ha ezt teszik nem törvényesen, de legalább őszintén járnak el, míg ellenkezőleg, midőn a megyéknek ilyenén alakulását nem csak nem gátolták, de jelen volt organumaik által abban szinte beleegyezni látszattak, nincs természetesebb, mint hogy azt hitte mindenki, miként a bécsi nehézségeknek legyőzésére segítőleg fog hatni néhány nyomatékosabb nyilatkozatnak felterjesztése, melyeket a felsőbb körökben más téren, és más eszközökkel — de ugyanazon célra működő hazánkfiai magok igazolására felhasználhatandnak

Egyébiránt, bár miként legyen a dolog, annyi bizonyos, hogy a magyar nemzet a 48-ki törvények elveihez határozottan ragaszkodik, ezek szerint alakította hatóságait, ezek értelmében választotta meg s küldötte ide képviselőit, e képviselői kar tehát az egész nemzettel jönne ellentétbe, ha más, vagy ezzel épen ellenkező kiindulási pontot választana, — ez így állván:

Az uralkodó hatalom körül álló kormányférfiaknak vagy el kell fogadni a nemzeteknek ezen jogszerű követelését, vagy folytatni továbbra is Magyarországon a kizárólag anyagi hatalomra támaszkodó abszolút uralkodást, — egy harmadik valami lehetetlen. — (Ugy van.)

De ha az abszolút uralom szomorú következtései, annak tarthatatlanságát 12 év alatt bebizonyították, úgy nem marad egyéb hátra, mint a nemzet kívánatával ugyanazonos jogszerű alkotmányos rendszert helyre állítani!

Minden késedelmezés e részben új bonyodalmakat és ezekből fejlődő új nehézségeket fog támasztani, melyek a sybilla-könyveire emlékeztetnek, melyekből a kibontakozás naponta nehezebb feladás leendő.

Helyzetünket e részben remekül esetelte indítványozó i. t.

követtársunk indítványában, melyet én egész terjedelmében pártolok, — nem hiányzik semmi a mit független önállásunk tekintetéből revindicálnunk kell, benfoglaltatik minden, a mit annak alapján követelnünk okvetetlen szükséges, meg van érintve sok, a mit még ezek felett megemlitenünk kívánatos, de nincs benne semmi — és szerintem ebben rejlik legnagyobb bölcsesége — nincs benne semmi helyzetünkön túltörő, a mit felhozni talán nem volna célravezető, érdeme ellen nem is tétetik úgy látom kifogás, csak formájára nézve nyilvánultak eltérő nézetek; részemről ezen ünnepélyes pillanatban, midőn az oly régóta elnyomott haza igazaiért először emelünk e helyen szót, minden polemiát kerülni szeretnék; hiszen nem parlamentarizmus, nem retorikai supremátia, vagy pártgyőzelem az, a miért most tanácskozunk; a csel, melyre törekszünk, közös és szent, a hazát megmenteni és annak alkotmányát visszaszerezni feladatunk! — ily nagy feladat megoldásánál az aggódo óvatosság tekintetét érdemel, és én kérem a képviselő karnak azon tekintélyes részét, mely a szokott felirási utat mellőzve, egy határozatban kívánná érzelmeit letenni, engedjen hazafui aggodásunknak, melynél fogva mi az első lépést szokott uton óhajtjuk megindítani, hiszen a felírás elveket nem veszélyeztet, egy olyan felírás, mely nem ismer el senkit, nem ismer el semmit, csak alkotmányos igazainkat követeli vissza attól, ki a tényleges hatalomnak ura, egy ilyen felírás elveket nem veszélyeztet; míg a mi aggodalmainkat megnyugtattja, és ha sikere nem lesz, nem gátolandja a képviselői kart, hogy a körülményekhez képest, akár határozatban letegye, akár egy nyilatkozatban kikiáltsa mind azt, ami az igazság és jogszerűség értelmében elvitázhatatlan sajátunk.

Nincs könnyebb, mint az igazságot védeni, nincs nehezebb, mint az igazságot megvédeni, legnehezebb pedig az igazság diadalát biztosítani, győzelmét állandóvá tenni.

Ezen nehéz feladat megoldása e képviselői házra, mint az ország gyűlésének kiegészítő részére egész súlyával nehezedett! — mi nekünk hazánk alhothmányát nem csak megmenteni, de annak jövőjét biztosítani is kötelességünk! mentsen Isten egy oly diadaltól, mely szent István birodalmának jövőjét nem biztosítaná, mentsen

Isten egy ephemer győzelemtől, melyre ismét egy 10 évi szolgaság következne, egy szolgaság, mely alatt régi embereink elhalnának, ifjaink pedig mint egészben járatlanok, az alkotmány ismeretlen ösvényein tétováznának.

Mi rajtunk valóban nagy felelet terhe fekszik, az élő kor osztályrészét kéri az alkotmányból, a ránk szállott, de elveszett ezen ősi örökségből; a jövődőség az elidegeníthetlen hit bizománynak hív megőrzését, és fogyatkozás nélküli reászállítását várja, követeli, és egyik se fog megelégedni mentegetődzéseinkkel, vagy jó szándékunkkal, hanem csak úgy ment fel bennünket, ha feladásunkat szerencsével oldtuk meg, ha irányokbani kötelességünket sikerrel teljesítettük, ami bár egészben tőlünk nem függ, egyrészen mégis okos eljárásunktól és ovatosságunktól feltételeztetik.

Ugyanazért kísértsük meg a törvényes eszközöket egymásután mind, ne mondhassa senki, hogy akár tulbuzgóságunkkal, akár hirtelenkedéssel elmulasztottuk azoknak bármelyikét is, és ha a legtisztább szándéku törekvéseink mégis meghiusulnának, nyugodtabb lelkiismerettel várhatjuk, türelhetjük el azt, mit a jövődő titka számunkra feltartott.

Most még beszédem sorozatától eltérve, legyen szabad két tárgyat főlemlítenem, melyekről az itt elmondottak, mint egyéni nézetek tüntek fel, s e két tárgy: a concordatum és Horvátország ügye.

Én úgy hiszem uraim, hogy maguk a felszólalók nem úgy akarták érteni, mint mi, kik azt hallottuk, felfogtuk. Én római katolikus vagyok s megvallom mint ilyen, soha nem találtam, hogy vallási érzelmem polgári kötelességeimmel összeütközésbe jött volna. De ha azon szerződés, melyet a birodalmi kormány concordatum név alatt kötött Magyarországra nézve, törvényesen kötelező volna: úgy meglehet, hogy vallásos érzelmem polgári kötelességgel összeütközhetnék. Ámde azon kötés Magyarországra nézve nem létezik, mert az nem a koronás magyar király által kötöttet, s az ország gyűlése által nem sanctionáltatott. (Nagy tetszés és éljenzés.)

A mi Horvátországot illeti, tudom azt, hogy Horvátországnak Magyarországhoz viszonyait irott törvények szabályozzák; de tudom azt is, hogy olyan időben élünk, melyben a nemzetiségeket

erőszakolni nem lehet. És én a véleményben vagyok, hogy Horvátországgal újból egyezkedni fogunk, mindig fentartván számukra alkotmányunkban egy tiszta lapot; de soha az erőszakolás, vagy szemrehányás terére nem lépünk. (Tetszés. Éljenzés. Tapsolás.)

Most még csak egy pár szót bécsi elleneinkhez, ők minket örülteknek neveznek?! Szomorú állapot, melyben az igazság követelése, törvény és szerződések köteles tisztelete örültséggel ugyanazonosnak tartatik: de én azt kérdelem tőlük, mik voltak azok, kik a 300 éven át Európában első rangu hatalmak sorában fenállott birodalmat, ennyi bajok, ily roppant szerencsétlenségekbe sülyesztették, — mik voltak azok, kik e 300 év alatt fenállott nagy hatalmasságnak jogszerű alapjait szétszorták és e kipróbált erősségeket ábrándozó képzelődéseiknek erőszakos abszurditásaival pótolhatni hitték? mik voltak azok, kik egy évtized alatt másfélezermillióval szaporították az állam adósságait? mik voltak azok, kik Európa legbátrabb, legvitézebb, legügyesebb hadseregeinek egyikét a csatatéren gaz intézkedéseik által feláldozták? ezek, ha örültek nem, ugy gonoszak voltak! (Nagy éljenzés.)

Menjenek e pulyák, kik bennünket, midőn az igazság és szent jogért emelünk szót, így káromolnak, és az anyagi érdekek önzéstelt fészkéből, ha birnak, emelkedjenek ki egy kissé magasztosabb nézponthoz színvonalára, és hajoljanak meg a régi antique bölcseség felsőbbsege előtt, melyről a római historikus azt mondja: „*Profecto majors sapientia in illis fuit, qui etiam parvis opibus tantum Imperium condidere, quam in nobis, qui ea bene parta vix conservamus.*“

Államokat, alkotmányokat mától holnapra mondva csinálni vagy csináltatni nem lehet, ezeket Isten a nemzetek életével lassanként fejleszti, Isten művét akadályozni vagy erőszakolni akarni, ez igazán az örvényezés vagy még ennél rosszabb gonoszság! (Sziinni nem akaró éljenzés.)

Az e beszédet követő viharos éljenzések után a legközelebbi ülés napjának kitüzése került szőnyegre. A képviselők egy részekedden, sokan pedig szerdán kívánták a jövő ülést megtartani.

Deák Ferencz megjegyzi, hogy a ház tagjai közül többen bizo-

nyosan részt vevén a Katona József szobra leleplezése alkalmával Kecskeméten jövő hétfőn tartandó ünnepélyen, a méltányosság kívánja, mikép a legközelebbi ülés szerdára tüzessék ki.

Minek folytán elnök kijelentvén, hogy a jövő ülés folyó hó 22-kén, szerdán fog megtartatni, az ülés 2 óraker feloszlott.

A képviselőház XXVI-ik ülése

— május 22-kén. —

Elnök: Ghyczy Kálmán.

Jegyző: Jura György.

A mult ülés jegyzőkönyve meghitelesítettvén, elnök jelentést tesz az időközben érkezett iratokról. Bemutatja ugyanis: Bács-Bodrogmegye, Esztergommege, Temesvármegye, Tolnamegye, Veszprémmege, Aradmege és Eperjes városa közönségeinek fölratait, melyekben azok a törvénytelen adónak katonai erővel behajtása ellen emelvén panaszt, a képviselőházat kéri, hogy e sérelmet minden rendelkezésére álló eszközökkel megszüntesse, s a törvény szentségét visszaállítsa. (E fölratok annak idején figyelembe fognak vétetni.) Sárosmege közönsége fájdalmas részvétét nyilváníti a hazát — Teleki László gróf és Palóczy László halála következtében — ért nagy veszteség fölött. (Fájdalmas részvétel tudomásul vétett.)

Elnök jelenti továbbá, hogy boldogult Palóczy Lászlóért Kazinczy Gábor képviselő ur volt szives az emlékbeszéd tartását elvállalni. (Helyeslés.) Fölvassa azonkívül elnök az ujonnan érkezett és megbízó leveleiket bemutatott képviselők neveit, kik: Mocsáry Lajos borsodmegeyi mező-kövesdi kerületbeli, Urházy György közép-szolnokmegeyi zsibói kerületbeli, László Imre közép-szolnokmegeyi tas-

nádi kerületbeli, Popovics János aradmegyei radnai kerületbeli képviselők. Ezenfölül Bika Simon biharmegyei élesdi kerületbeli képviselő újra benyújtja választási jegyzőkönyvét, miután az abban találtatott hiányok az illető választási küldöttség által kipótoltattak. (A nevezett képviselők megbízó levelei véleményadás végett az igazoló bizottnánynak adatnak ki.) — Ugocsamegye Velejte községe aziránt folyamodik, hogy Marmarosmegyébe lett bekebeleztetése továbbra is meghagyassék és törvényezikkbe iktattassék. (A kérvény-bizottnánynak lesz kiadandó.) Végre azt jelenti az elnök, hogy Tisza Kálmán képviselő indítványt adott be a törvénykezés ideiglenes rendezése tárgyában s egy 9 tagu bizottnány kineveztetését ajánlja. Ezen munkálat felhasználva az országbirói értekezletet, törvényes tekintélyt nem igényelhet ugyan, de mindenesetre tekintetbe veendő, — s miután holnap ki fog nyomatni és a képviselők közt kiosztatni — ennek tárgyalása talán legközelebb napirendre tüzesék ki. (Helyes!)

K á l l a y Ö d ö n a jelenleg tanácskozás alatt levő tárgy fontosságát tekintve, nem tartja czélszerűnek, hogy e tanácskozás folyama megszakasztassék. (Helyes!)

Elnök tehát nem a legközelebbi, hanem a holnaputáni 9¹/₂ órára tüzi ki, hogy a kérdéses bizottnány megválasztása a folyamatban levő tanácskozások félbeszakítása nélkül eszközöltethessék.

A napirend szerint Deák Ferencz javaslatának tárgyalása folytatattván, legelőször is N é m e t A l b e r t emelt szót. Beszéde e következő:

Mélyen tisztelt képviselő ház! A bejegyzett szónokok sorozatán nekem jutott a szerenese Somsich Pál képviselő társunk remek szónoklata után nyilatkozni — s megvallom, jólesett volna lelkemnek, azt ő utána rögtön tehetni, nem azért, mintha ama balga hitben élnek, miképpen nagy elméjének ékes prismái parlagi előadásom szappan-buborékjain megtörhetek volna; hanem azért, mert rajtam lett volna a sor tovább fenni az egyetértés aranyfonalát azon téren, melyen ő a párt-szinezet eltérő nézeteit összehuzni óhajta ama nagy kérdés lényegére — melyre nézve utóvégre is mindnyájan egy értelemben vagyunk.

A mi a kérdést magát illeti, úgy vagyok meggyőződve, miképpen más hangon szól a nemzet törvényes fejedelméhez, a midőn diplomatiái összeköttetésben kér vagy előterjeszt — és más nyelvbeszéd a nemzet akkor, a midőn annak souverain hatalma, törvényhozótestülete a maig is fönnálló fegyveres usurpatio ellenében a nemzeti jogok törvényes melóságának érzetében az örök igazság és a nemzet színe előtt nyilatkozik; amott az ildomosság és combinationok politikája lép előtérbe, míg emitt az igazságterén állva, félelmet nem ismer, és minden emberi tekintetek félretételével a Gondviselés végzetszerű küldetését teljesíti.

Én csak így, és az utóbbi szellemben fogok nyilatkozni.

Az octob. 20-iki diplomát úgy tekintettem s úgy bíráltam meg, mint eszközt a célhoz, — mint eszközt mely az európai események folytán megrázkódtatott hatalom háttérbe szorultával ama kötelékeket, melyeket 12 évi elnyomatás a nemzet s a dynastia közt megszaggatott — összeférezelje — s az osztrák uralkodó ház és a nemzet közt tátongó üregnek, hogy úgy fejezzem ki magamat — áthidázására szolgáljanak.

A nemzet pedig elfoglalta az absolutismustól elhagyott tért, melyen az osztrák hagyományos politika egy tized részben a nemzet törvényes mázával kecsgett, míg 9 tized részben hanyathomlokkal ellenkezőleg régi perfidiájával eleve mindent ismét megsemmisíteni törekszik, elfoglalta mondom az absolutismus által elhagyott tért, mert fokozatosan tapasztalá, hogy a nép az istentelen zsarolások által kétségbeesve a megszeppent zsarnoki hatalom szolgálait immár nem tűrheté s hogy azok e rendkívüli elemre nem nyugtatólag, de lázítólag hatnak, hogy az anarchia vésteljes fellege mind inkább sűrűsödik s hogy a népnek régi hű vezetőire elkerülhetetlen szűbsége van, nehogy a bukott rendszer bünszolgái a zavarosban halászva s a gyarló vagy rosszabb akaratú töredéket tévutra vezetve, égbekiáltó terveiket létesítsék.

Ily indokok által vezetettve, az említett diplomát, mint az 1715: — 1. 2. 3, 1723: — 3 és 1741. 8-iki törv. czikkelyekbe ütközőt, bár el nem fogadta, még is mint eszközt a célhoz felhasználta a nemzet, mert úgy volt meggyőződve, hogy ha a közeledésnek a nemzet

s a dynastia közt valószínűleg megkelletik szakadnia, az ne a megyei életben, hanem az egybe hívandó ország gyűlésen, a nemzet souverain akaratán, Európa színe előtt törjön meg — újabb bizonyítékot szolgáltatandó arra, miként a felelősség egyedül csak azon dynastiát terhelje, mely 300 éven keresztül mindig régi nótáját fújja, azaz: midőn balsorsfenyegeti, engesztelőleg simúl, ígérve biztat, az elrablott nemzeti jogok visszaadásával kísért, és midőn a szerencse környezi, ismét fatumszerű rögeszméjéhez hiven, megsemmisítéssel fenyeget, s az osztrák császárság mozaik-szerű rájárába befoglalni törekszik.

Nem azt tevék tehát a megyék „quid juris,“ hanem „quid consilii“ — és az isteni gondviselés és a nemzet erkölcsi erejére támaszkodva, majd féléven keresztül föltartották a megyei életben azon hihetetlenséggel határos eljárást, mely a fönnálló absolut hatalom orgánumával szemben képtelenség.

De most megfordítva áll a dolog, nem quid consilii, hanem quid juris. Mi Magyarország képviselői egyedül a törvényes alapra támaszkodva, többé nem a számítások politikáját követjük, hanem az ország jogállapotát egész mérvében vagy visszaszerezzeük, vagy az absolutizmusnak az elfoglalt tért ismét odahagyjuk, de ugyan a nemzet jog-allapotától egy hajszálnyira is eltérni nem fogunk.

A jelen epocha ismét előnkbe tárja a mult idők keserű, tanúságteljes emlékét, és valóban mintha csak második kiadásban élnénk II. Leopold korát, a midőn a nemzet országgyűlésre hivatott össze, a végre, hogy a török háboru által és II.-ik József kényuralma által megingatott trón a nemzet annyiszor tanusított hűségére loyaltására, és ha e kettő nem hibázott, mint az valóban soha sem hibázott, annak fegyveres erejére és pénzsegélyére hivatkozzék.

Megtörtént minden mit a nemzet kívánt, biztosított az ország független kormányzata, az 1790-ki 10-ki törv. czikke által törvény alkottatott a trónörökös félévi megkoronáztatásáról, a királynak az országban lakás kötelességévé tétetett.

Gondoskodott a nemzet arról, miképen a törvénykezési rend pátensekkel és parancsolatokkal megue zavartassék.

Az országgyűlés minden három évben megtartassék.

A consilium a nemzet és végrehajtó hatalom közt ellenőrségre köteleztetett.

Az ifjuság neveléséről gondoskodva lőn; a magyar nyelv a közdolgokban érvényességre emeltetett, sőt a status miniszterium és a monarchia külországi követségeihez született magyaroknak alkalmazása is elrendeltetett.

Az adó és a só ára megszabása egyedül az országgyűlésnek tartatott fel, miglen a bányajövedelmek a magyar kamarának egyedül kizárólag alárendeltettek.

A vallás ügyei az akkori időkhöz alkalmazva a haladás igényeihez képest meghatározattak.

A felségsértés és hűtlenségi esetekre nézve a törvénykezési rend megállapított.

És a magyar ezredeknek s azokba sorozandó ujonczok létszáma meghatározott.

Azt hinné az ember, és azt hívé akkoron a művelt világ, mikéntly üdvös törvények a sors csapásai ellen jövendőben megóvják egyaránt a nemzetet mint annak királyát, s azon fejedelem, ki ily törvényeket szentesített s azoknak megtartására ünnepélyesen megesküvők, megkoronáztatván, azon arany igékkel fejezé be az említett törvények záradékát — „Perferant desiderium nostrum fideles S. S. et Ord. ad suos populares, perferant item nuncium illud, quod nos populum nostrum non modo legibus sed cumprimis amore gubernare cupiamus.“

De csakhamar előállott a csalódások szomorú korszaka és a fent elősorolt üdvös törvények írott malaszt, pusztá hangokká lettek, mert Leopold utódja 1-ső Ferencz császár a francia háború bevégeztével, s alig hogy Európának nemes oroszlánya a nagy Napoleon császár Ferencz császár veje, a fatum végzetszerű hatalma által a Tarpei sziklához fűzetett, megfélelkezve a magyar nemzet hűségéről, de hiven megemlékezve igen is az osztrák hagyományos politikának mótelyes rendszeréről, a nemzetet, mely a háborus idők és a muszka hadseregnek átvonulásánál nagy áldozatait még alig heveré ki — pénz devalvációval, a só árának fölemelésével és a contributionnak ezüstben katonai hatalom melletti önkényes behajtásával

ostorozá, és hogy a nemzet még csak föl sem jaidúlhasson, országgyűlést sem tartott, míg végre a körülmények kényszerítő hatalma alatt meghajolva, ismét a régi nótát megfujta és az 1827-iki országgyűlésen ama nagy szavakkal: *doluit paterno cordi nostro* — a nemzetet régi hűségének álmában megszendertette és ez így járt Ferdinánd koráig, — igaz hogy halálával a nemzetnek szeretetét végrendeletileg hagyományozá, de hagyományozá egyszersmind a Habsburg-Lothringeni háznak véstetjes politikáját is: egy szóval Magyarországnak kizsákmányoltatását és az osztrák örökös tartományokba beolvasztását.

Mert valjon V-ik Ferdinánd alatt volt-e országgyűlés, melyen a halomra nőtt sérelmek orvoslását ki lehetett volna küzdeni? Nem volt; de előjöttek az újabb harezok a magyar nyelv, a katonai állítások, a pápai brévék, a vegyes házassági ügyek körül; megszületett az adminisztratori rendszer, a mely a nemzet törvényhozási testületének alkotását, a megyei autonómia tisztaságát, és így mindkettőnek erejét már csirájában a megyei életben elfojtsa.

És ez így járt évről évre mindaddig, miglen Európa láthatárán horus felhők emelkedve az annyiszor megingatott és e nemzet hűségével megmegmentett osztrák dynastia megreszketett és a nagy status bölcseséggel támogatott franczia trón összeomlott s az elnyomott népek óriás sirkövei megmozdultak, s az 1848-ki országgyűlésen Kossuth Lajos az országgyűlési teendőkről tartott egy beszédére az ausztriai monarchiához tartozó minden népek áthatva az alkotmányos szabadság érzetétől jogaikat hangosan követelék; így keletkezett az 1848-ki a polgári jogegyenlőség alapjára fektetett törvénykönyvünk, a mely nem más, mint az 1790-ki: 10-ik t. cikknek a korigényeihez és az európai haladás művelt külformáihoz indomitott újabb kiadása, a melyeket a nemzet a független felelős magyar miniszteriummal és a nemzetörséggel körülbástyázott.

Ha valaha, most már az örök béke a nemzet és a dynastia közt véglegesen megkötetett, most már nagy és hatalmas az osztrák trón, mert az többé nem hűtlen tanácsosok fondorkodásaira, nem a szuronyok gyűlölt hatalmára, hanem a nemzetek és népek bizalmára, szeretetére, alapított.

Elmondjam Jellachich korát, el a rácz háborut, el a fölzaklatott nemzetiségek vértárasztó pusztításainak irtózatos képeit? nem mondom el, mert azon iszonyatos események mindnyájunk kebelében élnek, de élnek a nemzet hálás emlékében az aradi és pesti vértanunk szent nevei.

Ezek azok, mik bennünket óvatosságra, féltékenységre intenek a kisértet napjaiban, mert kisértet napjainak mondhatom a jelen időt, mely 12 évi szenvedések után az alkotmányos szabadság kapuit előttünk föltárja; emlékezzünk szenvedéseinkre, emlékezzünk a vértanukra mondom és ezen emlékekkel lelkünket és szívünket elpáncélozva vessünk egy pillantást Ferencz József osztrák császár korszakára.

A világoosi fegyver letétel után, míg egyrészt a fegyvertelenné lett nemzeten a bosszu vérangyala dühöngött, miglen az ország miniszterelnöke, tábornokai, az ország zászlós urai, egyházi és világi főméltóságai, golyó és kötél által kivégeztettek, a hon legliverbb fiai számkivetésre kényszerítették, majd rémes külföldi börtönökbe hurczoltattak, legműveltebb fiai, és értelmessége közkatonaikká soroztattak s durva altisztek nemtelen üldözéseinek kitétettek, a hazának delnöi és szüzei a művelt Európa szégyenére és az emberiség gyalázatára megvesszőztettek, miglen az ország integritása szét daraboltatott, nemzeti élete kifosztatott, feldulatott, ezer éves alkotmánya megsemmisítettett, ősi szokásai, melyekhez még a barbár nemzetek is gyermekies ragaszkodással viseltetnek, kigunyoltattak, azalatt Bécsben megszületett a Bach-rendszer vérfagyaláló sistemája, a németesítő rendszer pókhálója, a nemzetre egy átkos ködfátyolként kiterjesztett, hogy elnyomva a nemzetiség szent érzetét, egyszersmind kürtsa esirájában az elszegényedés által kétségbejuttatott nemzetben az alkotmányos szabadság iránti jog érzetet; egy új alkotmány octroyoztatott, melynek vezérelve volt a „Gleichberechtigung aller Nationen“ azaz: a rabszolgaságnak egyenlősége, mely míg bünostorul szolgált a pártütőnek kikiáltott magyar nemzetnek, másrésről jutalomul adatott a horváth és szerb nemzetnek azért, mert fiainak ezerei a dynastia által tévutra vezetettve, véres harcban ugyan azon dynastia védelmében elvérzettek; a sok direct és in-

direct adóztatások, a sok bélyeg, örökösödési százalék, adás-vevés, fogyasztás és Isten tudná még mi czimen behozott fizetések kitűzték a végelszegényedés nyomorát; a birtokos ember földének ura nem volt többé, mert annak termékei fölött nem rendelkezhetett s mert belátá, hogy az uralkodó rendszer mellett utóvégre is minden magányértéknek a kormány zsebébe kellend szivárognia — és csak későn értesülénk arról, hogy a nemzet véres verejtékéből kipréselt roppant pénzeket magas állásu államférfiak elsikkasztották.

A protestans vallás, a nemzetiségnek e dicső öre és előharczosa üldözöbe vétetett, hogy autonomiája megaláztatával szivéből ki-tépesség a függetlenség érzete, habár a szivnek magának utána meg kell is szakadnia.

Német nyelv uralkodott mindenütt, az irodalom lealázva, és a sajtó lenyügözve, csehek és morvák parancsoltak; a horvát és szerb nemzetnek ősi fegyverei, családi ereklyéi épugy elkoboztattak mint a magyaré s a népek zsandarmeria és finánczörök ramájába foglaltattak, és ez így járta évről évre, napról napra; s mert így járta, esoda-e, ha a magyar nép az uralkodó ház iránti bizalmát végkép elvesztette. Pedig megengedném még azt is, hogy egy nemzet a legnagyobb zsarnok alatt is megelégedett lehet, ha t. i. benn az ország területén anyagi jólét és a külföld irányában a fegyverek tekintéyle nevelné a zsarnok uralmat, ámde a divatozott kormányrendszerre bátran kimondom, miképen annak az osztrák monarchia területén egyetlen jó reminiscentiája nincsen.

Mert a pangásnak indult kereskedés, a szerencsétlen vámviszonyok a pénzügyekre csakhamar nyomasztólag hatottak, el annyira: hogy Ausztriának különben is szétzilált pénzviszonyai kereskedelme és hitele az enyészet felé indult, a melyet sem a meszterkélts sem az erőszakolt nemzeti kölcsön lábra állítani képes nem volt, s így történt az, hogy miglen mi magyarok saját bőségünkben megfuladánk, ugyan akkor Horváthországban a nép a városok utcáin a Gondviselésben kétségbeesve, éhen halálnak martalékvá lön.

És akkor uraim Szegeden a búzának köble négy ftért sem volt eladható.

Nyomor es inség mindenütt, de diadalt ült a boszu angyala és az uralkodó vezér szava: az egyenjogúság volt.

Az ifju császár eszményképe a szép, a begyakorlott osztrák hadsereg volt egyetlen öröme.

De csakhamar bekövetkezék a nemesis boszuló karjának irtózatoss működése, mert az olasz háboruban e vitéz hadsereg, melynek nagyrésze magyar honfiainkból, ama vitéz németből állott, mely a német hadsereget a magyar föld színéről elpusztítá, kikergeté, a német hadsereggel egyetemben Montebellótól kezdve Villafrancáig a nagy Napoleon s a vitéz VictorEmmanuel seregei előtt soha meg nem állott.

Meg nem állott pedig azért, mert hiányzott a legénység kebelében a fejedelem iránti lelkesedés érzete, hiányzott amaz isteni szikra, mely az ellenséges seregeket lelkesíté.

Hiányzott pedig azért, mert belátták a seregek közvitézei, miképen ők a népek szent jogait terjesztő nagy eszme eilenében, csupán önnön hazájoknak, sáják véreiknek elnyomói mellett kénytelenek elvérzeni.

S mig a harcztéren ütközet ütközet után elveszett, előállott itt a hazában ama természetellenes viszony, hogy a nép az ellenséges fegyverek győzelmének örült, és saját fainak elestén és elvérzésén a gondviselés akaratában megnyugodott.

Igy veszett el az ausztriai fegyvereknek akkorig tisztelt tekintélye, és belátá Európa, hogy Ausztria az európai családok közepe tette rendeltetésének megfelelni nem képes, s hogy azon fejedelem, ki szuronyokkal támogatott ingatag trónjában ülve alattvalóinak hűségére nem támaszkodhatik, önmaga magát megsemmisíti, — és belátá Európa, hogy egy oly fejedelem, ki mindenkinek barátja — épen azért mert senkinek ellensége lenni nem mer, mint a krimiai harcban történt, az európai egyensúly mértékében semmit sem nyom.

És ezt belátá a keresü családások közt férfias korát elérte osztrák császár Ő Felsége, s mert belátta a nyílt erőszak terét odahagyva és az olasz államok földönfutóvá lett fejedelmek fátumszerű sorsán megdöbbenve, alattvalóira, és főleg a magyar nemzetnek historiai világhírü hűségére hivatkozott.

Igy keletkezett a községi rendszer — s az april 21-iki parforce alkotmányt tárgyazó patens, melyek fazonban mint annyi haszontalan experimentatiók a retortákban bentmaradtak, és elvégre az october 20-iki diploma után türte és elnézte, miként szervezik magukat a megyei hatóságok az 1848-ki törvények alapján, és az october 20-iki diplomának elveitől majd eltérve, majd azokat 16-ik januári leiratában ismételve, majd ismét a szuronyok hatalmára hivatkozva, elvégre az april 2-iki országgyűlés megszületett.

Tisztelt képviselők! Az elmúlt idők irtózatoss képei kételyeknek, combinatióknak és minden emberi tekintetnek utját bevágják.

Nekünk vezérelvünk a törvény és az igazság, s e kettőre támaszkodva kötelességem kimondani, miképen én a magyar trónt megürültnek tekintem ámbár a *pragmatica sanctio* értelmében annak koronázott királya máig életben van, mert hallatlan és a magyar historiában példátlan eset az, hogy a király ostromállapot kihirdetésével, a nemzet törvényes élete meggyilkolásával az ország kapuit maga után bezárja, és magányába visszavonuljon és mindezt a család tagjai közt történt privát egyezés s illetőleg lemondással okadatolja.

Ilyesmit törvényhozó atyáink gondoskodása még csak nem is álmodhatott, de igen is az 1485-ik évi 7-ik törv. czikk világosan rendeli „*Si Rex aut imbecilis aut negligens esset, Comes Palatii vices supleat et oratoris excipiat,*“

S eszerint az országot odahagyta 5-ik Ferdinand király távozása után, az 1848-iki 3-ik törv. czikk szerint a kormányt a nádornak kellett volna átvennie.

De még ez esetben is, ha a trónlemondás mind 5-ik Ferdinand mind Ferencz Károly főherczeg által a rendes formák közt megtörtént volna és az országgyűlés által törvénybe ígattatott volna is, s annak következtében Ferencz József császár Ő Felsége megkoronáztatott volna, még az esetben is, a nádornak kellett volna az ország kormányát átvennie, mert Ő Felsége akkor minorennis volt, és hazánk törvényei, jelesen az 1681-iki 1-ső törv. czikk szerint, a kiskorú királynak gyámja a nádor.

Mivel pedig Ő Felsége, V. Ferdinand a trónt odahagyta, és 12

évig életjelét sem adá; Ferencz József császár Ő Felsege pedig önmaga az octroyrt alkotmányban kijelenté, miképen ő nem a *pragmatica sanctio* kötései szerint, hanem császári hatalmánál fogva akar uralkodni, a királyi czimet nem használta, de midőn a világsi fegyver-letétel után Paskievich herczeg a muszka czárnak kijelenté, miképen Magyarországot meghódította s az a czár lábainál fekszik, — Ferencz József Ő Felsege tehát Magyarországot, mint meghódított földet a muszka czár kezeiből átvevé, — ugyanazért a *pragmatica sanctio* kötelékeit Ő maga függesztette fel s ezek szerint a magyar trónt megürültnek tekintem.

Nádorunk nincs, de együtt van az országgyűlés, mely a koronázott királylyal a törvényhozási jogot az 1790-ki 12-ik törv. czikk-nél fogva egyetemesen gyakorolja, s miután koronázott király nincsen, ezen *jus majestaticum* egyedül a nemzet constituált souverain hatalmának az országgyűlésnek elvitázhatatlan szent tulajdona.

S ezen igazságra támaszkodva, s a jelen levő képviselő-testületen széttekintve, határozatilag kinyilatkoztatni óhajtom:

1-ör. Hogy mindaddig, miglen Horvátország, Erdély, Fiume és a kapcsolt részek az országgyűlésre meg nem jelenhetnek, azt csakának tekintem.

2-or. Hogy mig az 1848-ki törvények egész kiterjedésükben életbe nem léptetnek és a független felelős magyar miniszterium fel nem állittatik, s ezzel kapcsolatban a magyar hadsereg az országba be nem parancsoltatik, és az idegen katonaság az 1608-ki 2-ik törv. czikk s több törvényeink szerint el nem távolittatik, miglen Ő Felsege Ferencz József által a fegyverek hatalmának behozott mindenemü intézkedései önmaga által vissza nem vonattatnak s meg nem semmisítettnek; mindaddig e jelen országgyűlés a szó szoros értelmében semmi néven nevezendő működésekbe még csak be sem bocsátkozhatik.

Igy cselekvék József császár utódja 2-ik Leopold, a ki testvérenek halála után annak minden rendeleteit, parancsolatait és behozott intézkedéseit azonnal visszavonta, megsemmisítette, a mint azt az 1790. törvénykönyv praefatiója minden kétségenkívül helyezi.

Magában értetődvén, miként csupán ezeknek előleges teljesi-

tése után lehet igenis csak szó az iránt, valjon Ferdinand királyunk és Ferencz Károly főhercegnek az országgal törvényes formák szerint megállapítandó trónlemondása után — az ő utána következő trónörökös irányában, az 1790-iki 2-ik törv. czikkelynek 5-ik pontja szerint az inangurale diploma elkészítésébe — s a nemzet jelenkori helyzetéhez való átdolgozásába bebocsátkozzék.

S annak elfogadása és ugyan a fönnemlített 5-ik pontban világosan kikötött szent hitnek előleges letétele után Ő Felsége megkoronáztassék.

Ezek azok, melyeknek megtörténte után, a nemzetnek nagy kérdései s égető szükségévé vált föladata, horvát, szerb s tót ajku, a magyar koronához tartozó testvéreink nemzetiségi kérdései, az egyenjoguság méltányos alapján rendeztessenek, és az 1848-iki törvények még fölmaradt kérdései törvényhozás útján megoldassanak, melyekre nézve Deák Ferencz érdemes képviselő urnak indítványát, és Tisza Kálmán képviselő záradékát egész terjedelmében pártolom.

A horvátországi ügyekre vonatkozólag hallotam a mult szombati ülésben egy oly kifakadást, melyet épen azért, mert saját véleményem árnyéklata részéről történt, észrevétel nélkül nem hagyhatom. — Én az ily kifakadást ugyan ugy tekintem, mint a forgó szelet, a mely egy-két zszindelyt az épület faláról leszakít — de a levegőt megtisztítja — azonban néha egy kis port is hágy maga után.

Azért most mindenkorra kijelenteni kötelességemnek tartom, miképen ugy vagyok meggyőződve, hogy ha az országgyűlés a horvátok irányában a testvéries viszonynál csak egy hajszálnyira szigorubb lesz, már akkor igazságtalanságot követ el.

Hogy mindazon jogokat, anyagi vagy szellemi jólétet, a mit magunknak kiküzdeni vagy megszerezni most vagy jövendőben képesek leszünk — azokat igen természetesen — horvát testvéreinkkel megosztani ohajtjuk.

S ebből természetesen következik az is, miként józan észszel föl nem tehető horvát testvéreinkről, hogy a 12 évi csapások és is-

tentelenségek után az ausztriai absolutismus felé gravitáljanak, mert ismerik ők is ama juris axiomát: *Ingrato servire nefas.*

Ezek azok, a melyek e jelen képviselő-testületnek nem polgári kötelessége, de az isteni gondviselésnek nemes küldetése, s ugyana-zért határozottan kimondom, miképen részemről a történelmi jogok és koronás féjedelmeink által szentesített nemzeti önállás és függet-lenségünket biztosító törvényeinktől egy hajszálnyira is tágitani soha sem fogok, s készebb vagyok az elfoglalt tért ma odahagyni, mintsem nemzeti létünknek szentségét kalmárokhöz és nem ország-gyűlési testülethez illő alkudozás tárgyává tenni.

Azon nem várt esetre, ha az országgyűlés minden eredmény nélkül széteszlattatnék vagy fegyveres erő által elzavartatnék, ám lássa be a történelem jövője és a művelt Európa jelene, miképen a jogsérelem és a kiengesztelődés meghiusulta, ismét és ismét csak az uralkodó akaratán tört meg, mert az 1848-iki 4-ik törv. czikk: 6-ik §-a szerint, az évi költségek megalapítása nélkül az országgyűlés föl nem oszlatthatik, annál kevésbbé zavartathatik széjjel.

Tisztelt képviselő ház! A nagy Széchenyi kedves közmondása volt az osztrák kormány és a nemzet közt követendő sajkázás poli-tikája, mert midőn a vas kapunál neve fénykorát megnyitá, a ren-delkezésére bizott sajka mellett egy madárként ellebbent a viz tük-rén egy karesu esónak, s mig a szél annak vitorláját vigan emelé, azalatt kényelmesen fújta pipájából a finom dohány ambrailatát egy henyélő török.

S mig Széchényinek ólom madár mozdulatú evező-kisérete han-gosan neveté a török sybaritát, azalatt Széchenyi nagy lelke a las-san haladó sajkáról a sebesen elvillanó törökre párvonalt húzva jel-képét láta benne önnön politicai életének, mert ő is felraká a jó szél mellett vitorláit, még vizsás szelekben az értelmiség evezőjének las-sú de erős nyomása mellett hatályosan működteté a hálás nemzet emlékében örökké élő nagy lelkének biztos kormányát.

Ime uraim, be-huztuk a vitorlákat, evezünk és sajkáztunk, fél-éven keresztül a megyei élet zajos tengerén.

A sajkázásnak vége van, inditsuk meg a nemzetnek törvényes követeléseivel terhelt felséges szent hajóját, föl a törvény árboczára a magyar tricolor alatt vélünk századok óta testvéries szeretetben élő, külön külön ajkú nemzetiségek zászlóiból alkotott ékes pavillonját, föl a jog és igazság szentelt vitorláját — hadd dagadjon az a nemzet közérzelmének óriás fuvallatától, hadd hasítsa ketté a kétkedések hullámaait, hadd fusson be a nemzet nagyhajója a művelt világ jogérzetének kikötőjébe s nevezzük ezen hajót Teleki László szellemének!

Én a határozatra szavazok.

Erre: K l a u z á l G á b o r.

Azon következetesség, melylyel a nemzet jogai és törvényei 1527 óta, majd kisebb, majd nagyobb mértékben sértettek, eléggé bizonyítják, hogy a nemzetnek e törvénysértésekből eredt, s gyakran igen magas fokra jutott szenvedései nem az egyes fejedelmek egyéniségének, mint inkább a korlátlan uralom azon szerencsétlen rendszerének tulajdoníthatók, mely, mikor I. Ferdinánd Magyarország királyává választatott, az ő reá örökösödés útján szállott országok többségében már fennállott.

E korlátlan uralmi rendszer, mely vakengedelmességet követelve mindenben, az ellenszólást, de még a felvilágosítást is kizárja, nem is a fejedelmeket, hanem egyedül a kormányt képző tanácsosokat teszi valódi uralkodókká, a nemzetek kívánatainak megértését pedig lehetleníti, mindenütt nehezítette a nemzetek kifejlődését, s Európában egyik főoka volt a meg nem fogható hátramaradásnak Természetes következése e rendszernek az, hogy azok, a kik a hatalmat ekkép gyakorolják, épen ez állásuknál fogva mindent elkövetnek, hogy e rendszert, bár hogy ellenkezzék az a nemzetek érdekével, mint gyakran uraikéval is, egész szigorúságában fenntartani igyekezzenek. Ebből ered az is, hogy azok, kikben e szerint az uralom valóságban központosul, magukat csupán a fejedelmek irányában állítván felelősöknek, a felelősséget a maguk vállairól levéve, fejedelmeikre háritják, és visszas működéseik következményeképp gyakran legjobb érzelmű fejedelmeiknek is jólétét és biztosságát kockáztatják; ellenére a dolgok természetszerű állásának,

melynél fogva ők maguk okozói az elkövetett visszaéléseknek, minél fogva a felelősség is csak őket érheti, már annál fogva is, mivel a fejedelmek sérthetlenségét, kik a kormányzási rendszernek gyakran tudtok nélküli eszközei, az állam fenntartásának érdeke, valamint a helyzet józan felfogása is mulhatlanul megkívánja.

Kölcsönözhet ugyan e rendszer mulékony fényt, de valódi nagyságot sehol sem adhat; s ha menthető is rövid időre ott, hol a népek fejletlensége, vagy pártoskodás és szakadás ezt egy időre alkalmazhatónak mutatták: nem lehet állandó kormányzási rendszerül használni a nélkül, hogy nemzetek és fejedelmek előbb-utóbb kárát ne vallják.

Ha tekintjük e rendszer hatását Magyarországra és az örökös tartományokkál összeköttetésre, mely abból áll, hogy ugyanazon egy fejedelem alatt vagyunk: még sokkal sajnálatosabban mutatkozik az, és annál súlyosabban nehezedett Magyarországra, mivel ennek önállásu alkotmányosságát, ellentétben látva lenni az örökös tartományok fölött létező önuralmi rendszerrel: azok, kik a bécsi kormányon ültek I. Ferdinándnak magyar királylyá történt választásakor, a helyett, hogy az örökös tartományok felett gyakorlott rendszer változtatásáról kezdtek volna gondolkozni, igyekeztek az alkotmányosságot Magyarországon, hol nyíltan, hol alattomosan, de mindig folytonosan megtámadni és aláásni, úgy hogy alig találhatunk jelentékenyebb törvényt, mely ez állapotnak szomorú példáját ne mutatná. Egyszersmind a birodalomnak egyes részeiben is, hol az alkotmányosság kisebb-nagyobb árnyéklatban még fenn volt, sőt a közel fekvő egyéb nemzeteknél is törekedtek az önállásu szabad intézményeket, a hol csak lehetett, lerontani.

Tanusítja ezt az örökös tartományok egyes kisebb részeiben fennállott; szabadabb mozgást engedő intézmények egymásutáni korlátolása és megszüntetése, s az akoron még alkotmánynyal bíró Csehország szabadságlevelének II. Ferdinánd alatt történt megsemmisítése; tanusítja a Magyarországon csakhamar megkezdett beavatkozás a kizárólag e nemzetet illető ügyekbe, s a fokokonkint emelkedő majdnem folytonos megtámadásai e nemzet jogainak, melyek I. Leopold uralkodásának gyászidője alatt, 1663-tól 1687-ig tetőpont-

jukat érték el, s okai lettek annak, hogy a királyai iránt hűségét annyiszor tanusított nemzetnek egy része ismételve fegyvert fogott, s a haza polgári háboruk színhelyévé vált. — Tanusítja Lengyelország szétdarabolása; tanusítják az akkori század magasztosabb eszmét fölkaroló II. Józsefnek Magyarország alkotmánya ellenébe tett intézkedései, világos bizonyságul annak, hogy még e jótakaró, nagy belátású fejedelem sem birt a kormányzás formájára nézve reája gyakorlott befolyástól szabadulni; mi természetes is, mert azok kik a kormányzást viszik s kiknek érdekében van az általuk ápolt absolut rendszernek fenntartása, a fejedelmet már bölcsőjétől fogva őrzik, hogy gyermeki álmában az öt virasztó dajkától se hallhasson hangokat, melyek az emberi szabadság és jogérzet iránti hajlamot benne felköltve, idővel őt a szabadelvűbb kormányzás ösvényére vihetnék. Tanusítja azt az Olaszország irányában követett politika, s jelesen azon internationalis szerződések, melyek az olasz herczegségekben az absolutismus fenntartásának biztosí tására kötettek, s fő okait képezék az Olaszország ellenében Ausztria részéről szerencsétlenül viselt utolsó háborunak. De tanusítja ugyanazt Krakó bekebelezése is, mely Ausztria részéről nyílt megszegése volt az 1815-dik évi bécsi szerződéseknek, melyekre a legújabb időkben épen Ausztria, önérdekei ótalmára, oly gyakran volt kénytelen eredmény nélkül hivatkozni.

E rendszer előszeretetétől nem tudtak megválni az ausztriai birodalom kormányfőirai akkor sem, mikor Ő Felsége V. Ferdinánd a magyar nemzet kívánatára, szentesíté az 1847/s-ki törvényeket, melyek a fejedelem és a nemzet közti viszonyokra nézve egyébiránt újat nem is foglaltak magukban, minthogy az ország önállása és függetlensége, ugy a magyar kormányfelelőssége is, számtalan törvényeinkben már azelőtt biztosítva volt. Az, mit e törvények újat tartalmaznak, az ország lakosainak különbség nélküli jólétét célozzák. Senkinek jogát legkevésbé sem sértik, sőt az egyes osztályok jogait az egész nemzetre kiterjesztik, és fölmentik a földmivelő népet az urbéres kötelezettségnek minden terheitől. Az ellenhatás tehát, mely e törvények szentesítése után, először a szerbek felkelésében, azután a horvátok betörésében nyilatkozott,

nem ezen törvények tartalmából következett, melyeknek hozásáért az e törvényeket alkotott pozsonyi országgyűlés e hon minden népeinek köszönetére méltán számithatott, hanem ismét azon abszolutismus titkos működésének müve, mely e törvények szentesítését gátolni nem bírván, rövid időre meghunyászkodott, de a törvények aláírása után, e törvények aláírását megkezdeni nem késett.

Nem vélem czélszerűnek e testvérek közti bár elfelejthető özszeütközésnek felhasznált ürügyeit bővebben fejtegetni; de szükséges megjegyezni, hogy a szerbek, ugy mint a horvátok közt nagy számu ausztriai tisztok harcztak e hon törvényes védői ellen; minek megemlítése annak megítélésére, mely oldalról jött az első megtámadás, szükséges.

Az említett rendszer hatásának tulajdonítható azon történelemben páratlan tartalmu, ugynevezett fejedelmi leirat is, melynek aláírására és kiadására az abszolutismus visszaállítása érdekében, V. Ferdinánd jó fejedelmünket, kinek az 1847/8-ki törvényeket köszönhetjük, az ausztriai kormány rábirta arra, hogy kétségét fejezze ki az említett törvények érvénye felett azért, mivel e törvényeknek megszentése az ausztriai birodalmi miniszterium beleegyezése nélkül történt. Tanusága ez ismét annak, hogy kinek részéről történt először a *pragmatica sanction* okirat általi megsértése. E leiratnak következtében történt a magyar miniszterium lemondása. (Helyeslés).

Ugyanazon befolyás következménye volt a magyar országgyűlés részéről Bécsbe, a birodalmi országgyűléshez föl ment küldöttség el nem fogadása; s ugyanazon kezek működtek azon királyi leiratnak kieszközlésében, mely által az országgyűlés, a törvény világos rendelete ellenére, eloszlattatott, holott azt, a hon szükségéinek fedezése fölötti tanácskozások előtt törvényesen eloszlatni nem lehetett.

Lehetetlen említés nélkül hagyni az oroszok közbenjárásával befejezett háborunak végső catastropháját, a világosi fegyverletételt. Ezután a jogaiban megtámadott nemzet, mely nem első kezdette sem a physikai, sem a diplomatikai harczt, méltán várhatta volna a törvényeinek s alkotmányának helyreállítását; s várhatta volna a fegyverét letett sereg, miután még harczt volna, de nem har-

czolt; s várhatta volna a sereggel együtt a nemzet, hogy a fegyverletételnek nyomasztó következményei nem lesznek. Hitték ezt azok is, kik fájdalom, már most közöttünk nincsenek, s kiket örökre nélkülözniünk kell; pedig menekülhettek volna, de nem menekültek, csupán azért, mert biztosnak tartották a honbanmaradást, s lehetetlennek képzelték azt, mi bekövetkezett.

Nem akarom azokról, mik a fegyverletétel után majdnem azonnal a nemzet keserű fájdmára történtek, a fátyolt föllebbenteni; mert érzem én is annak szükségét, hogy e tanácskozások folyama alatt a lehetőségig mindent kerüljünk, mi érzelmeinkre hatást gyakorolhatna. De föl kell mégis az emlékezetben is gyászos események közül emlitenem azt, mit hazánk iránti kötelességből elhallgatnom nem lehet.

Deák Ferencz igen tisztelt képviselőtársunk, kire nézve elmondhatom, hogy hálát adok a Mindenhatónak, hogy e honnak oly jeles fiat adott, oly tisztán kiüintette az általa benyújtott fölirási javaslatban Magyarországnak törvényes állását a fejedelem s az örökös tartományok irányában, hogy törvényes szempontból ennek bővebb fejtegetésére szót emelni, idővesztegetés lenne; de minthogy épen a fölirási javaslatban kimondott érvek megczáfolhatlansága következtében nem lehetetlen, hogy a nemzet ellenében az elfoglalás eszméje fogna használtatni: szükségesnek tartom kimutatni, hogy a történtek következtében, jogunk megtámadóinak ez eszmét fölláztatni nem lehet.

Népjogi tekintetből általánosan elismert elv az, hogy az elfoglaló a legyőzetteket nem büntetheti, hanem az ezek közül elfogottakat az elfoglalás bevégezte után hadifoglyokként kell tekintenie, s így őket szabadlábra tartozik állítani. Ha tehát az ausztriai kormány jónak látta, az ország elfoglalása után a legyőzötteket büntetni, s azoknak egy részét ki is végeztetni, mire civilisált nemzeteknél példa nincs: nem lehet többé az elfoglalás eszméjének ótalma alá állania. (Helyes!)

Engedjék a tisztelt képviselők azon dicső, elfelejthetetlen férfinak emlékét felköltönnem, kinek nagyrészben köszönhetjük az 1848-diki törvények létrehozását, mely törvények, habár utánok a nemzetre oly sok nyomor és szenvedés következett, mégis örökké legkedvesebb ereklyéi leendnek nemzetünknek.

A magyar független első miniszterium elnöke ellen hozott törvénytelen ítéletben indokkép kimondatik, mintha ő miniszter elnöksége alatt oly határozatokat hozott és teljesített, vagy olyanoknak teljesítését engedte volna meg, melyek által a *pragmatica sanction*-ban megállapított összeköttetés Magyarország és az örökös tartományok között megtárgult volna. Már ha lehetett büntetni e hazájás fejedelméhez egyaránt hü férfit, ki mindenben épen ellentéte volt annak, mi róla mondatik, azért, mert a nemzetet a fejedelemmel egyaránt kötelező *sanctio pragmaticának* megsértése ráfogott: hogy lehetne már most ezután még az elfoglalás eszméjéről álmodni, mikor kétségen kívüli igazság, hogy azon hatalom, mely a kétoldalú szerződésnek egy részről megtámadásáért még életvesztéssel is büntet, épen e büntetés által ismeri el leginkább ezen alapszerződés őt kötelező részét? (Helyeslés.)

Nem mulaszthatom el azon körülmény felhozását sem, mikép az 1670 dik évben első Leopold alatt Bécsben és Bécsujhelyen előfordult gyászeseteknél, az -akkori kormány az illetők fölött, kik ellen tények hozattak föl vádul, bár külföldön, de mégis törvényutódok által hozatott ítéletet, melyre nézve még némely egyetem véleményét is fölkérte; a most felhozott esetben pedig, melyben annak ítéltése forgott fönn, valjon egy miniszterelnök határozatai tágíthaták-e, és mennyiben, a *sanctio pragmaticának* kötelekeit, mely kérdésnek megítéléséhez a magán- és közjognak legtökéletesebb ismerete kívántatnék, katonai törvényszék által mondattatott ítélet; tehát oly bíróság által, mely nemcsak törvénytelen, hanem már alkotásánál fogva is, minthogy a bíraskodásban résztvevő közvitézek al- és főtisztek, bármily jó katonák legyenek is, de a szükséges jogtudományuk még csak fogalmával sem bírnak, a lehető legincompetensebb volt.

Nyomon követte e semmikép sem menthető, szenvedély szülte gyászeseteket, hazánk törvényes önállásának teljes megszüntetése, idegen törvényeknek behozása, nemzeti nyelvünknek még az iskolákból is kizáratása, s pedig még hazánkuk egészen magyar ajku városaiban is, hol a gyermekek a német nyelvből egy szót sem értettek, s még is kénytelenek voltak azon nyelven tanulni. Követte az ország

szétdarabolása, s nehogy csak administrationális tekintetben is egynek lásszassék, öt helytartóságra felosztása, minek czélszerűtlenségéről még az oct. 20-diki diploma kiadása előtt győzte meg a bécsi kormányt az administrationának majd minden ágai bani tökéletes megakadása. Követte egy olyatén rendőrségnek föllállítása, melynek még közvitézei is csalhatlansággal ruháztattak föl, azon tulajdonnal, melyet józanul embernek, legyen az bármily állásu, senki nem adhat, s mely tulajdonság, ha azzal az illetők visszaélni akarnak, mindenkinek szabadságát, sőt életét is kérdés alá hozta.

Mily kártékony finanziaális rendszer hozatott be, nem csak hazánkra, hanem az egész birodalomra nézve, ezt Lónyai Menyhért tisztelt képviselő társunk, az arithmetikának még a gyermek által is érthető logikájával, igen helyesen fejtette ki; csak a mennyiben e rendszer a közgazdászattal is szoros kapcsolatban áll, vagyok még bátor némelyeket megérinteni.

A 64 millió magyar pénzjegynek megsemmisítése, melyre nézve még most sem tudom megfogni, miért adattak a beszolgáltakról nyugtatóványok, a lehető legkárosabb befolyást gyakorolta a hon kereskedésére, de leginkább termelésére; s nyomta leginkább a honnak alföldét, hova, minthogy később foglaltatott el, a felső részeken 40—50 száztólival vett bankjegyeknek legnagyobb mennyisége özönlött; s így a honnak, de egyszersmind a birodalomnak is kárával, épen azon részeken fojtatott el több évekre a termelés, hol az különben a legnagyobb.

Nem szabad itt megfeledkeznünk arról sem, hogy az árvák pénztárába e jegyekben letett összegek is beadattak, s e pénztárak még eddig semmi pótlást nem kaptak, holott az ausztriai katonai hatalom által legalább is 20 millióra menő hadiszerek s természetények foglaltattak el, melyek az összes birodalom értékébe mentek át, s még is semmi tekintetbe sem vétettek. E jegyek közt, melyekkel, még a megsemmisítés elrendelése után is, az ausztriai seregnek egy része fizettetett, az 1 és 2 forintosok is megsemmisítettek, melyeknek ezüst pénzbeni alapja az ausztriai kormány által szintén lefoglaltatott.

De még azon kincstári kötvények tulajdonosai is, kik a szer-

bek megtámadásakor, fejedelmi jóváhagyással, a miniszterium föl-szólítása következtében, a hon védelmére, az államnak nevezetes pénzüsszegeket kölcsönöztek, — noha a kötvények a legnagyobb rendben adattak ki, s a legtörvényesebbek, — mégis, mind a mai napig, hasztalanul sürgetik az államnál a kölcsönzött összegek visszafizetését.

A vasutak eladatása által kettős kár háromlott a birodalomra s illetőleg a nemzetre is. Az első az, hogy az azoknak árából bejött pénzüsszeg elfogyasztatván, a birodalomnak, s így illetőleg a nemzetnek is vagyona tetemesen megcsorbult. A második pedig az, hogy ugyanazon vasuti részvények mintegy $\frac{3}{5}$, de talán $\frac{2}{3}$ is, a külföldön, idegen kezek közt van, és pedig azért, minthogy biztosabbaknak tartatnak, más ausztriai kölcsön-kötvényeknél; miből aztán következik, hogy az ezekből bejövő jövedelemnek is nagyobb része a külföldre szivárog ki, a honnan valahai vissza szivárgása alig remélhető. Ez a status bilancejára nézve kimondhatlan rossz hatással van, és pedig nemcsak jelenleg, hanem fennmarad hatása a jövőre nézve is, s így még a józanabb elvek mellett gazdálkodó kormánynak is igen nehezíti működését; miután közzgazdaszatban, a mennyire lehet, a legfőbb tekintetnek annak kell lenni, hogy a statusból kiment összegért, ha lehet, legalább ugyan annyi jöjjön vissza. A bilance passivitására pedig a jövőre nézve nyomasztólag hatni, igen nagy liha a közzgazdaszatban. (Igaz, helyes!)

A kereskedelmi szerződések is, mint főtényezői a nemzetgazdaszatnak, nem kerülhetik el figyelmünket.

A prohibitiv rendszernek barátja soha sem voltam, sőt e részben azt tartom, hogy a nemzeteknek, kölcsönös viszonyaik kellő felfogása mellett, semmi sem áll inkább érdekükben, mint a mennyire csak lehet, az önfenntartás parancsolta kellő óvatossággal, a védvám-rendszerből, lassu fokozatokban, a termelő s iparerő kellő megfontolásával, a mennyire lehet a szabad kereskedés nagy elve felé hajolni. E nézetből indulva ki, szólitottam fel azon időszakban, midőn rövid ideig a nemzeti gazdaszat vezetésében csekély részt vehettem, a birodalmi miniszteriumot az együlitműködésre oly értelemben, hogy mind Magyarország, mind az örökös tartományok érde-

keinek kellő megfontolásával intéztessenek el a lehető legméltányosabban a köztünk fenforgó kereskedelmi viszonyok s munkálódjunk együtt a birodalom kereskedelmi külviszonyainak is megállapításában, úgy, hogy a prohibítívrendszer azonnali felhagyásával, az ipar különböző ágaihoz mért védő vámtételek fokenkénti leszállításával, — mely ösztönzi, sőt kényszeríti az iparosztályt a tökéletesebb gyártásra, de egyszersmind nem teszi neki lehetlenné a szükséges betanulást, s czélszerű gépeknek megszerzését sem, — eszközöljünk ki a külföldtől Magyarország s a birodalom természetményeire valamint készítményeire is arányos kedvezéseket. — Az akkori birodalmi kereskedelmi miniszterium beleegyezésével mindkét részről a küldöttségi tagok kinevezettek, s e vegyes küldöttség munkálatát épen megkezdendő volt, a mikor a magyar miniszterium lemondása által, ennek együtt működése lehetlenné vált. Mit csak azért véltem felhozandónak, hogy ebből is kitéjjen, mikép a magyar kormány 1848-ban is kész volt az ausztriai birodalommal közös viszonyait a méltányosság közös alapján kiegyeulíteni.

Ezeknek előre bocsátásával kijelentem, hogy mindazokat, mik, kereskedelmi tekintetben az ausztriai kormány által, 1849-dik év óta történtek, teljesen helyeslem; csak azon szerződésre nézve Ausztria részéről, miután előbb az ausztriai kormány a külföld irányában, ez ipar készítményeire nézve azelőtt fennállott tulságos védrendszertől, melyet inkább probihítív rendszernek nevezhetni, az egész külföldi irányában elállott, Poroszország kormányával 1853-dik évben, az általános német vámegegyesülés tekintetéből is, azon feltét alatt kötöttet, hogy ezen szerződéshez s német vámszövetségnek bármely állam hozzájárulhasson, vagyok kénytelen megjegyezni.

Midőn e szerződés készülöben volt, az ausztriai valuta már akkor is nagyon izgadozott, s ez tette kívánatosá az ausztriai miniszterium előtt azt, hogy a birodalom természetményeinek, s ezek között a nagy fontosságú bornak, az ausztriai gyáripár megszorításával is, a német vámszövetségbe könnyebb bevitelt eszközöljön, minek következtében a nagy mennyiségben bejönni remélt ezüst pénzösszeg által a birodalom finanziaális helyzetének emelését, s

igy a valuta értékének helyreállítását is remélte. Poroszország pedig a maga és a német vámszövetség részére leginkább azt czélozta, hogy gyári készítményeinek; az ausztriai birodalombai könnyített bevitele által új piacot szerezzen. Ugyanekkor, alkalmasint az érdekeik védelmére felszólalt ausztriai gyárosok megnyugtására, a birodalom legtöbb lapjaiban hosszas vezércikkek jelentek meg, annak megmutatására, hogy, habár az ausztriai gyárosok a vámszövetség készítményeinek könnyebb behozása által érdekeikre nézve, egy időre kissé nehezebb helyzetbe jönnének, ez állapot is mentől előbb kiegyenlítettnek azon pénzösszeg által, mely a birodalom termésményeinek, különösen pedig a bornak könnyített kivitele által, a vámszövetségből behozatnék. E cikkekben nagyon is a túlzás részletességeig tüntetett ki azon nagy haszon, mely a magyar bornak kiviteléből, ennek termelését 20 millió akóval, a kivített 10 millióval, akója középárát 8 forinttal számítva, a birodalomra évenként 80 millió ezüstpénz bejövetele által háramlott volna. Alig kísérte valaha az ausztriai birodalomban valamely kereskedési szerződés létrejöttét felelőbb figyelem, mint e szerződés létrejöttét; s azért igen nyomasztó volt, midőn sajnosan kellett tapasztalni, hogy az ugynevezett szeszes italok, melyeknek könnyített kiviteléhez oly nagy várakozás köttetett, a szerződésből kimaradt. Így a szeszes italoknak, s ezek közt a bornak is a szerződésből kihagyása által a birodalomra igen nagy kár háramlott. S hiába iparkodott az ausztriai kormány e hiány pótlását kieszközölni; noha állítólag azzal volt a szerződés aláírása előtt biztatva, hogy e kérdés is mielőbb kiegyenlítést nyerend; a birodalom szeszes italai s borai, a vámszövetségbe bevitelkor, a francziaországi borokkal ugyanazon egy, bár azóta valamennyi borra nézve leszállított vámtételt fizetik.

Hogy ez az egyezkedés czéljának meg nem felel, azt kiki belátja. Mert a német szövetség kisebb vámdíj mellett bozhatja be most gyári készítményeit az ausztriai birodalomba, mint a külföld egyéb gyárosai; és mivel a gyártásban előrehaladott vámszövetség, kivált a gyapot és kevert kelmék tetszetősebb kiállítása következtében, igen nagy mennyiséget hoz be évenként az ausztriai birodalomba, és ezért tetemes ezüstpénz-összeg megy ki a birodalomból;

ellenben az ausztriai birodalom a maga szeszes italait, s ezek közt a bort is, ugyanazon vámtétel fizetése mellett vihethén be csak, melylyel azt a francziák viszik be, ezen ország boraival a versenyzést ki nem állhatják, már csak azért is, mert a francia borok tengeren történő szállításának díjja már magában is kisebb, és még kisebbé válik az által, hogy az elszállított bornak egy része, mely igen olcsó, és csak a munkás nép fogyasztására van számítva, mint ballast adatván át a hajóskapitányoknak, attól szállítási díj helyett ennél csak a kapitányokat illető sokkal kisebb jutalmi díj (praemium) szokott fizettetni. E szerint a szerződés kötése óta a bor bevitele a német szövetségbe csak igen kevéssel növekedett, s a tetemes pénzhiány, mely a vámszövetség említett gyári czikkeinek nagy mennyiségbeni behozásával ered, pótolva sehogy sincsen. Csakugyan igen nagy összeggel emelkedett az e szerződést követő években az ausztriai birodalomnak kereskedelmi szenvedőleges állapota, úgy, hogy ha ennek növekedése tovább így haladt volna, az ausztriai birodalom pénzereje alig eltűrhető módon fogja elfogyasztatni. —

A kereskedelmi bilanxnak az utolsó két évben kimutatott javulása leginkább a valuta értéktelenedésének tulajdonítható, mely egy részben azért, mivel az ezüst pénznek megdrágulása által sokkal drágábbá lett gyári készítményeit a vámszövetségnek, a behozástól visszatartoztatja; más részről a gabonának nagy mennyiségben kivitelét tetemesen elősegíti, s az általa a bilanxot ideiglenesen javítja.

Megemlítendő még az, hogy e szerződés kötése előtt is, a gabonának bevitele, a mikor a vámszövetséghez tartozó országokban szük termés és drágaság állott be, az azelőtt fennállott magasabb vámdíjak ideiglenes leszállításával szokott könnyítettetni. Miből következik, hogy a pénzállapot rendes idejében azon kár, melyet a monarchia az által szenved, hogy a vámszövetségből a gyártmányi czikkek sokkal kisebb vámtétellel hozatnak be, fel nem ér azzal, hogy a gabona s egyéb természetmények, a bor és szeszes italok kivételével, könnyebben kivitethetnek. S ezen kellő vigyázat

hiányában támadt kétes állapot fennmarad mindaddig, míg e szerződés le nem foly.

Nem hagyhatom közgazdászati szempontból érintetlenül a hazánkba törvénytelenül behozott indireet adóknak azon nemeit, melyek az állam figyelmét leginkább igénylő termeléssel szoros kapcsolatban vannak.

Ezen adók mindenütt, hol józanon kezeltetnek, a termelést csak közvetve érintik, egyenesen pedig a fogyasztásra nehezednek. Nálunk ez nem így van, itt ezen adók az indirect hatáson fölül, melyet a fogyasztás nehezítése által a termelésre gyakorlanak, a status-gazdászati elveivel ellentétben, magát a termelést támadják meg, gátolják ezt kifejlődésében, a csekély hasznot lerontják, sőt még néha lehetetlenné is teszik.

A bécsi kormány mikor Magyarország kormányzatát kezébe vevé, az adó ezen nemeit hazánkra is kiterjesztette, a helyett, hogy megváltoztatta volna ezen adók kezelésére nézve a birodalomban fenálló hibás rendszert, melyről másutt, — jelesen Németországban — már régen elállottak, jónak látta ezt egész kiterjedésében hozni be hazánkra, talán csak azért, ha eléggé jó volt e rendszer az örökös tartományokra miért kellene Magyarországnak ez adók másképp alkalmazásával bizonyos fontosságot adni.

E kezelési rendszernek azonfelül, hogy magát a természetet veszi zsidbasztó hatása alá, másik főhibája abban áll, hogy nemcsak a fogyasztásnak, de magának a termelésnek is késerűségig vitt folytonos ellenörködése által — ezen adók jövedelme az állam nem csekély kárával nagyrésztben felemésztetik.

Ha hiba volt e rendszert annyi ideig az örökös tartományokban fenntartani, még nagyobb hiba volt ezt, az itt létező és ott előnemforduló körülményeket tekintetbe nem véve — Magyarországra változtatás nélkül áthozni; igazolja ezt különösen a kivétel tekintetéből is nagyfontosságú növény, a dohány, mely Németországban egyik tárgya ugyan a fogyasztási adóknak, de ennek termelése ott monopolium által nemcsak elnyomva nincs, sőt az erre alkalmas vidékeken kormányilag pártfogoltatik, s mely honunk nagyobb részében igen jó sikerrel miveltetett, és tekintetét érdemlő pénzüssze-

get hozott be a külföldről, — s mégis a bécsi kormány a dohánytenyésztést, mely egy kis jó akarat s kellő ösztönzés mellett egyik legjövődelmesebb forrásává válhatott volna az államnak, — nemcsak nem ápolta, hanem e növényre nézve az örökös tartományokban gyakorlott monopoliumot e honba is behozva, a dohánytenyésztését majdnem egyedül az állami gyárak szüksége fedezésére szorította meg, és azt számtalan helyen, hol ezelőtt legnagyobb sikerrel gyakoroltatott, végképen eltiltotta. (Ugy van!)

A bor (Halljuk!), mely nagy tényezőjét teszi honunk termelő erejének, szintén erősen nyomva van a reá vetett sulyos adó által. Nyomasztó ez azért, mert külföldön a piacvezető nem bíró bor értékével arányban nincsen, de még nyomasztóbb azért, mert nemcsak a fogyasztásra, hanem a termelésre is közvetlenül ránehezedik az által, hogy a termelő kénytelen aköztt választani, mikép vagy még el sem adott s így fogyasztás alá sem jött borától a járulékot előre megfizesse, vagy magát a folytonos ellenörködésével járó vizsgálatok és utánnézesek zaklatásainak kitegye; de nyomja még különösen Magyarországot erősebben e teher, mint az örökös tartományokat, mert a hazánkra e czim alatt mért díj, csak kevéssel kisebb, mint az örökös tartományokban, a bor ára pedig, mely nálunk gyakran a művelés költségeit sem fedezi, többnyire nagyságára nézve sokkal alantabb áll, mint az örökös tartományok bortermelő részeiben.

A pálinkafőzés és czukorkészítés (Halljuk!) szintén erősen szenved ez adóztatás alatt; neveli a bajt nem kevéssé a kezelési rendszer azon hibája, melynél fogva ezen egyedül a fogyasztást illethető teher, a pálinkafőzésnél nagyrésztben a czukorkészítésnél pedig egészen a termelésre, azaz pálinkafőzésre és czukorkészítésre nehezedik.

Megfoghatatlan, hogy lehet a czukorfőzést, — melyet már csak azért is, hogy a külföldi czukorért a lehetőségig kevés pénz menjen ki, a kormány részéről ösztönözni és pártolni kellene, — a közigazgatás érdekének egészen ellenére kifejlődésében mesterségesen akadályoztatni, sőt a meglevő gyárak közül többeket, hol az egyéb körülmények nem nagyon kedvezők, munkafölhagyásra kényszeríteni. A pálinkafőzés még nehezítettett azzal, hogy a kazán üre-

ge vétetett fizetés alapjául, a nélkül, hogy a forrás általi dagadásra szükséges tér a valóságnak egészen megfelelő arányban, úgy az égetésnek nemsikerülése tekintetbe vétetett volna; megjegyzendő még, hogy noha a pálinkafőzésnél úgy a fizetés teljesítésére nézve is a lehető legszigorubb ellenörködés gyakoroltatott, mégis jónak találta-tott a pálinkakivitelre nézve annak megrendelése, hogy a kivitel megtörténte előtt a kivinni szándéklott egész mennyiség felől a pálinkafőzetési díj fizetésének megtörténte kimutattassék, mi a kivittelt nem kevésbé nehezíti; esakis ily kezelésnek tulajdonítható, hogy az elmúlt években az ausztriai pálinka az adriai tenger vidékén a poroszországi pálinkával a versenyzést ki nem állhatta.

Az egész birodalomban, de kivált Magyarországbán roppant nagyságra emeltetett egyenes adóra nézve elégnék látom e részben történt számszerinti kimutatás után csak azt jegyezni meg, hogy e részben kivált nálunk, kevés tekintet volt a terherkivetésnél az adófizetés képességére; és az irányadó elv ezen adóknál úgy, mint az indirecteknél leginkább az volt: mindentől, — kellő tekintet nélkül a következesekre, — a lehető legtöbbet fizettetni (Igaz!); ennek természetes következesé azon általános elszegényedés, melynek Magyarország neki vitetett, és ha maradt az országban még egy kis pénz, nem a bécsi kormánynak érdeme az, hanem nagyobb részben azon körülménynek tulajdonítható, hogy mezei termékeink, a külföld termése arányában reánk nézve kedvező évek alatt, az ausztriai bankjegyek értékük sülyedésénél fogva is, szokottnál nagyobb mennyiségben és nagyobb árban voltak kivihetők. (Helyeslés.)

Ha azon helytelen politikának okát keressük, melynélfogva az ausztriai kormány férfiak Magyarországot 1849-ik év előtti kifejlődésében mindenkép gátolni igyekeztek, ezt föl lehet találni abban, hogy az alkotmányos Magyarország állapotát a korlátlan uralom alatt álló örökös tartományok nepeivel megkivántatni nem akarták (Ugy van!); de hogy miután Magyarországot a birodalomba hatalommal beleeröltetve, mint ők mondani szokták — a schweiczi alpesektől Oroszorszáig, úgy Porosz- és Szászországtól Törökorszáig terjedő egységes nagy Ausztriát teremtettek, miért kellett az erejében már úgy is megfogyasztott Magyarországot a birodalom

többi részeinél erősebben kimeríteni — ezt igen nehéz megfogni! — ha csak azt nem képzeljük, hogy az igazság és törvény ellenére tett beolvasztás tartósságában maguk az ellenkező értelemben vétesenek.

Tagadhatlan, hogy azon leverő állapot, melybe az egész birodalom juttatott, mely különösen Magyarországra legsúlyosabban nehezedik, egyenesen az ausztriai kormány azon szerencsétlen fölfogásának tulajdonítható, mely ötöt az absolutismus további föntartására és Magyarország önállása megsemmisítésére birta. (Ugy van!)

Nem tudom elgondolni, mi birta azokat, kik az oct. 20-kán kelt — ugynevezett fejedelmi diploma kiadásakor Ő Felsőségére befolyással voltak arra, (Halljuk!) hogy e fejedelmi nyilatkozatban Magyarország önállásának legfőbb kellékei, u. m.: pénz-, had- s vámügyről szabad rendelkezése e nemzetnek a közbirodalmi tanács határozatainak alárendeltessék; hiszen ha meggondolák, miért szenvedett annyit e nemzet és mily álhatatossággal ragaszkodott ez folyton önállása föntartásához, nem bírok találni okot, mely az illetőket azon reményre jogosíthatta volna, mikép a nemzet önállását most hozza áldozatul, mikor a birodalmi kormány eddig követett kormányzási rendszerének fönttarthatóságát többé senki sem hihette és mikor az előttünk állott 12 év alatt tanusított gazdálkodása e kormánynak a nemzetet még inkább meggyőzte, hogy ha volt eddig ok önállásunkat örzeni, van most még sokkal több, ettől semmi szin alatt el nem állani. (Helyes!)

Talán az e diplomában szemlélhető kecsegtetés, melyben a birodalomnak alkotmányadás ígértetik, bírhatná e nemzetet önállásának s ezzel alkotmányos lételének fölládozására? (Zaj: halljuk!) De alig képzelhető, hogy valaki e honban meg ne emlékezzék az 1849. évi mart. 4-kén kiadott birodalmi alkotmányra és ennek ok nélküli elenyésztetésére, ha ez utóbb említett alkotmány, mely legalább a kormány felelősségével és sajtószabadsággal, esküdtszékkel, és így a valódi alkotmányosság egyes főbb feltételeivel biztatott, nem elég volt arra, hogy a nemzet önállása koczkaztatásával ezt elfogadja: mikép lehetett azt csak föl is tenni, hogy e nemzet az alkotmányosság főbb kellékeit még csak nem is érintő october 20-ki

diplomának annyi törvények által biztosított független önállását alárendelje?

Igy áll ez a f. é. február 26-án kiadott fejedelmi leiratra nézve is. (Halljuk!) E nemzet, melynek önállása annyi törvény s maga a *pragmatica sanctio* által is tökéletesen biztosítva van: törvényes függetlensége és önállásáróli lemondás nélkül azon birodalmi tanácsban, mely e leirat által alkottatott, soha részt nem vehet. (Ugy van!)

Sajnálatos, hogy az illető tanácsosok jónak látták e leirat végső pontjában ennek létesítésére nézve a fejedelmi hatalom teljességének tekintélyére hivatkozni, mikor az octob. 20-ka óta helyreállott megyék fölírásai őket meggyőzhették arról, hogy e nemzet önállásához hiven ragaszkodva: ettől elállani soha nem fog. (Közhelyeslés.) Semmivel sem támadtatik meg annyira a fejedelmi tekintély, mint ha a kormány részéről ott történik e tekintélyre hivatkozás, hol az, mi elérni czéloztatik — nem teljesíthető (Helyes!).

Nincs senki e honban, ki e hatalomnak ellentálljon. A mi védelmünk csak a törvény; de ez oly pajzs, melyen megtört az eddigi megtámadás, és ha ez újra történnék — a mitől Isten óvjon — ez a kitűrő, de jogairól le nem mondó nemzet irányában ily hosszas, mint volt, nem lehet. (Adja Isten!)

A hangulat (Halljuk!), mely e házban mutatkozik s az egész honban viszhangra talál, mutatja, hogy ott, hol lételünk, vagy elenyészésünkről van szó, legkisebb véleménykülönbség sem létezik, s nem is létezhetik, minden nyilatkozatok egyeznek azon elvekre nézve, melyektől eltérni nem lehet, és nem szabad; (Helyes! Ugy van!) egyedül arra nézve van köztünk véleménykülönbség: vajjon fölíratban vagy határozatban jelentessenek ki ezen elvek. A hazafuság érzelme, a csak alakra nézve egymástól különböző véleményekben egy és ugyanaz, és azért ez mérlegezésnek tárgya nem is lehet. Nem is annyira megezáfolásul, mint a fölhozott ellenvefések folytán, szükséges megnyugtatósul kívánom megemlíteni (Halljuk!), mikép azon körülményből, hogy V. Ferdinánd királyunk Ó Felsége lemondása, formára nézve nem történt úgy, mint törvényesen kívánni jogunk van, nem tudnám azt következtetni, hogy e miatt azokat, miket al-

kormányos létünk tökéletes állapotbani visszahelyezésére egyaránt szükségesnek tartunk, határozatban mondjuk ki; hanem e formahibából, véleményem szerint, szoros logicával csak az következnek, hogy mindenek előtt V. Ferdinánd Ő Felségét szólítsuk fel, a lemondás formájára nézve történt hibák helyrehozására; de miután ezt, kik határozatot akarnak, maguk sem kívánják, és mivel a trónlemondási formahibák helyrehozásának kieszközlése legczélszerűbben várható Ő Felsége Ferencz Józseftől, kinek az hogy megkoronáztathassék érdekében van, de más részről a határozat elleneink által könnyen ürügyül használtathatnék annak elérésére, hogy határozatunk figyelembe nem vétetvén, eredmény nélkül hagyassék, a fölírás ellenében fölhozott most említett érvnek erejét nem látom részemről elismerhetőnek. (Zaj.)

De nem tudom azon kétségen kívül nagy fontosságu és igen sajnós körülményből, hogy Ferencz József Ő Felsége V. Ferdinánd lemondásakor nem alkalmaztatta magát azon sarkalatos törvényeinkhez, melynek a trónörököse az országgyűlésnek legfőlebb hat hónap alatti összehívását, és addig is a kormányzásnak honunk törvényei szerinti vitelét elrendelik, azt következtetni, hogy azt, mit tőle a nemzet jogosan kíván, csak határozatban jelenthessük ki; sőt sokkal esélszerűbbnek tartom ezt felírásban jelenteni ki, hogy így törvényes követeléseinkre legalább választ várhassunk. (Zaj.) És ha a szintén szomorú emlékezetű időszakban, mely a nemzet fölött I. Leopold alatt az 1663-ik és 1668-ik év közt, azután pedig 1681 és 1687 közt lefolyt, a hasonló kivégeztetések és törvénytelen adózsarolások idejében az ország rendei a 17 évig országgyűlést nem tartott I. Leopoldhoz 1681-ben fölírással járultak, mikor a törökök még Magyarországnak majdnem felét elfoglalva tartották, Tököly Imre pedig Kassánál 14,000 fegyveressel állott, — nem lehet abban, ha most Ferencz József Ő Felségéhez törvényes önállasunkat és jogainkat visszakövetelő fölírást intézünk, törvényes gyakorlattóli eltérést találni; mert vagy ugyan a két időszak közt különbség, és ez abban áll, hogy I. Leopold, mikor a fölhozottak alatta történtek már akkor koronázott király volt; de ez inkább nehezíthette az akkori országgyűlés rendjeinek viszonyát a fejedelemhez, mint könnyi-

tette: mert akkor az ország jogai a fejedelem részéről az általa már letett eskü ellenére voltak megtámadva, a jogsértés pedig, mely a letett eskü után és ellenére követtetett el, nem lehet kisebb, mintha az eskü letétele előtt történt volna. (Helyeslés, zugás, zaj.)

Most azzal fejezem be szavaimat, (Halljuk!) hogy miután a sanctio pragmaticának értelme oly világos, hogy ebből senki mást nem következtethet, mint hogy e kétoldalu szerződés egyaránt kötelező a nemzetre ugy, mint annak fejedelmére, s mivel az ennek ellenébe elkövetett törvénysértések és alkotmányunk megtámadása, azoknak tulajdon cselekvéseink által, kik szenvedéseinknek okozói voltak, még a foglalási jognak oltalma alá sem vehetők, melynek általánosságban igazságtalanságát s ingatagságát Somssich Pál követársunk helyesen kitüntette; azon tiszta öntudattal, hogy valamint e nemzet a közte és fejedelme közt támadt viszályoknak sem oka, sem kezdője nem volt, és hogy valamint tiszteletben tartotta mindig és tartja a fejedelem törvényes jogait, ugy szintén mindenkor kész méltányolni e honban lakó különajku és vallásu honfitársainknak, valamint a testvér horvát nemzetnek méltányos kívánatait; meglévén győződve, hogy a személyes unio, mely minket az örökös tartományokkal kapcsolatban tart, nem mint nékiek hirdetni szokták, érdekük ellenére áll fenn, hanem ez legbiztosabb tényezője leend az ő valódi alkotmányos lételük és szabadságuk kifejlődésének, tökéletes lelki nyugalommal nézek jövendőnk elébe, szorosán ragaszkodva a nemzetnek törvényes jogaihoz és a nemzet független önállását biztosító régi és legujabb törvényeihez, azon erős hitben, hogy valamint a nemzet csak ugy erős, ha törvényeihez mindenben hű és mindenki iránt igazságos és méltányos: ugy a fejedelem állása is sokkal magasabb, ha azt a törvények szoros megtartásban s az alatta álló nemzetnek megelégedésében, mint ha az a mulékony hatalomban alapszik. (Helyes!)

Deák tisztelt képviselőtársunk által indítványozott felírással szavazok. (Zajos helyeslés s éljenzés) (Zaj).

Elnök: Folytassuk a tanácskozást, mert az idő nagyon mulik (Fölkiáltások: Helyre!). Jegyző ur nevezze meg a következő szót urat. (Fölkiáltások: Helyre!)

Erre b. Simonyi Lajos :

Tisztelt képviselők! Azon intézmények romjai fölött állunk, melyek Magyarország szétदारabolását, az osztrák birodalomba való beolvasztását, és ezredéves alkotmányának megsemmisítését eszközölni akarták, de kivihetetlenségükben önsúlyuk alatt roskadtak össze. És most mi azon szavakkal élhetnénk, melyekkel II. József császár élt, midőn az ország kormányzói véghetlen fájdalomban, azon folyamodással fordultak hozzá, hogy ne vitetné Bécsbe a koronát, a császár Horáth ezen szavaival válaszolt: „risum teneatis amici.“ De azon véghetlen inség és nyomor, melyet annyi éven át ezen intézmények e hazában előidéztek, inkább hazánk költőjének eme szavaira emlékeztetnek „megbűnhötte már e nép a multat s a jövőndőt.“

Magyarország alkotmányának megsemmisítése megkísértett több ízben, különösen 1780 és 1849-ik évben, de a haza lakóinak jogérzete meghiusítá mindig az eféle kísérleteket.

Ez utóbbi alkalomkor eltöröltetett a hazai jog, a megyék önkormányzata, s helyébe az osztrák törvény bureaueraticus hivatalnokaival hozatott be, elviselhetlen és folyton növekedő adók vettek ki, a törvénykezés irtózatossá drágán és évekre terjedő lassúsággal kezeltetett, a közbátorság hiányzott.

Meg lön igérve a nemzetiségeknek az egyenjogúság, de ezt úgy értelmezték, hogy minden nyelv e hazában elnyomatván, a német nyelv hozatott be mindenütt.

Vallás tekintetében létesült a concordatum, és kiadatott a protestáns vallásuaknak az 1859. sept. patens. Azon bécsi miniszter azt gondolván, hogy egyik alárendelt bureaucratiai osztályával van dolga, merész kezekkel a vallás szentélyébe és százados jogaiba nyulni mert, de ekkor a hatalom, az e hazát lakó protestánsok vallásos ihlettség által edzett jellemén megtört.

Hazánk hű fiai oly törvénytelen ítélőszékek elé hurezoltattak, és általok el is ítéltettek, melyeket nem vezérlett a jog, az igazság és nem a politika, hanem a boszu indoka.

Vessünk fátyolt e multra, de hiába takartatik a legsűrűbb leppellel a vérző seb, a sápadt arc és könnyteljes szem elárulja azt, és

nekünk is vannak ily vérző sebeink, melyek oly határtalan merészséggel és oly könnyelműen ejtettek e nemzeten, és melyeket bizonyára mondom az oct. 20-ki pápens be nem gyógyítja.

Ez igen rövid vázlatban multunk, de mi tehát kívánságunk a jövőben?

Ha bármily más nemzetnek ezen kérdés tétetnék, összeülnének annak bölesei, összeírnának árkusokat, eltöltenének sok időt, míg ezen kívánalmakat fogalmazni bírják. Nálunk ez másképen van, mert nálunk ezen kérdésre a felelet, minden egyes polgár keblében már fogalmazva van egy szóban, és ezen egy szó a törvény.

Törvényes alkotmányunkat követeljük mi és ezen alkotmány által adott jogokat meg akarjuk osztani egyenlően, minden vallás- és minden nemzetiségkülönbőség nélkül e haza minden polgárával.

Trónokat látunk emelkedni, trónokat süllyedni, és mi okozá mindezt? talán a szövetkezett nagyhatalmasságok seregei. Nem, hanem egy eszme, mely mellett ki küzd, az győz; ki ellene, az porba hull, és ez a nemzetiségek eszméje, mely a hazaszeretettel oly szoros kapcsolatban áll.

Nem azon indokból akarjuk teljesíteni a nemzetiségek méltányos kívánalmait, hogy a kétés jövőből egymást fölhasználva bontakozzunk ki, és azután egymás közt kisértsük meg az uralkodás pálmája utáni harczt, hanem azért, mert lelkünk mélyében meg vagyunk győződve arról, hogy csak úgy lehet ezen közös hazánk nagy, dicső és boldog, ha ennek létében egyszersmind találja biztosítva minden polgár vallása, nemzetisége és jóléte érdekeit. Nem akarunk ezen igen fontos ügyben fukarkodni, vagy alkudozni, mert az egy ily nemzethez nem illik, meg akarjuk osztani egyenlően jogainkat, melyeket birunk, ennél többet senki sem kívánhat, senki nem adhat, mert ki többet ígér, mintsem maga bir, az csalni akar.

Ohajtjuk őszintén, hogy a köztünk és Horvátország közt megszakadt hétszázados jó viszony ismét helyreállítsassék.

Kívánja ezt Horvátország, de kívánja ezt Magyarország érdeke is.

Mert hazánk Horvátország nélkül egy gazdag nagy ország, de el van zárva a tengertől, mely ugyanazonos a világkereskedéssel.

Horvátország egyedül csak saját kereskedésére, saját erejére szoríttatik.

Míg ellenben ezen két ország szövetkezése által Magyarország összes kereskedése Horvátországon keresztül vonulna át, mely átvonulás nem olyan mint egy hadseregé, mert ez emészt és néha pusztít, annak gazdagsággal és jóléttel árasztja el azon vidékét, melyen áthalad.

De nemcsak anyagi érdek, hanem a közösen töltött szép multja is e két országnak követeli ezen szövetkezést.

És azért ez nem olyan ügy, melyet mint némely pört néhány fogással megnyerni lehetne.

Ez olyan, mint két iparbarát között megszakadt viszony, melyet csak egy őszinte gyöngéd kéz fűzhet ismét össze, melyet a rossz akarat most is gátolni igyekszik, és melynek avatlan hozzájárulása csak kárt okozhat.

Figyelmeztetjük azért azon társorságokat és testvér nemzetségeket, melyekkel karöltve a nagy jövő elébe indulni kívánunk, hogy úgy tekintsenek némely nyilatkozatokra, mint a hajós azon habokra, melyek könnyűségük miatt a hajóba becsaptak ugyan, de miattok azért a hajó nem süllyed el.

Ohatjuk továbbá alkotmányunk helyreállítása által az adó tetemes leszállítását, a törvénytelen indirect adók és monopoliumok megszüntetését, az örök időkre eltörlött urbériséggel rokon természetű birtoklások és kisebb királyi haszonvételeknek, illő kárpótlás általi megváltását.

Szent István koronája alatti országok, testvéri egyetértésben akarjuk élvezni jogainkat, megvéden djük a korona fényét vérünkkel ha kell, és alkotmányunkhoz szorosán ragaszkodunk.

Hogy ezen alkotmány jogosan a mi tulajdonunk, ezt teljesen kimerítőleg, elvitázhatlanul mutatja fel e hazának és a világnak, Pest belvárosa, általunk mélyen tisztelt képviselőjének a ház asztalára letett indítványa.

Pártolom teljesen annak szövegét, alakjára azonban az az észrevételem, hogy addig, míg Erdély-, Horvát- és Tótország, Fiume és a határvidék képviselőinek, az itteni megjelenés lehetővé nem

tétetik és ezáltal a korona területi integritása elismerve nem leendő; addig míg alkotmányunk elismerése által, törvényeink integritása helyreállítva nem lesz, addig ezen társország és testvérvidekek képviselőinek hozzájárulta nélkül, véleményem szerint, ezen ház semminemű fölrirat vagy törvényhozás fölötti tanácskozásba bele nem bocsátkozhatik.

Azért azon indítványt, és Tisza Kálmán képviselőtársunk által előadottak hozzátételével, mint ezen ház határozatát óhajtanám kimondatni.

Hogy ezen indítvány alakjára nézve, a vélemények e házban különbözök, az igen természetes, mert egy ily számos tagból álló testület egyvéleményü nem is lehet, mindazonáltal az eddigi nyilatkozatokból már világosan kitünik az, hogy ezen ház azon ritka parlamentek egyike, melyben párt-különbség ninesen, mert itt csak egy párt van, és ez az, mely törvényes alkotmányunkból, melyet elődeink a déli betörésektől oly nagy vitézséggel megvédték, a nyugati fondorkodásoktól oly nagy bölcseséggel megóvtak, egy vonalnyt sem engedend és készebb inkább ismét türni és szenvedni, mint-hogy beleegyezésével ezen a legkisebb csorba is ejtessék.

Nines e házban azon hatalomnak pártja, mely alkotmányunkat megcsonkítani akarja, de nines e hazában sem, mert ennek lakosai, minden nemzetiség-különbség nélkül, annyi sanyaru tapasztalatok és csalattatás után, igen meg tudják választani azokat, kikben bizhatnak.

Több mint egy évtized hosszú sorában a bécsi miniszterium egy főczélt tűzött ki magának, és ez volt Magyarország megsemmisítése, azon experimentum létrehozása által, mely a birodalom egységének neveztetik, és mely által a köztünk és a birodalom közt létező törvényes kötelék az önkény bilinéseivel pótoltatik. Menyui keserv, mennyi köny, mennyi nyomor okozója volt ez e szegény hazában, de mi volt az eredménye a birodalomra nézve is, elvesztett egyik leggazdagabb tartományt, elszigeteltség a többi államok között, s legnagyobb mértékben megzavarva a pénzviszonyok.

És most ajándékképen nyujtatik nekünk annak egy részecskéje, mely egész ezredéves tulajdonunk, katonai erőszakkal, a tör-

vények mellőzésével hajtatik be az önkényileg kivetett adó, alkotmányunk nincs elismerve, és ismét némi változattal tovább folytatatik, az annyi tapasztalatok által elégségesen bebizonyított vészes politika.

Aggódó, mélyen szomorodott szívvvel nézi mindegyikünk a jelent, és a legközelebbi jövőt.

De csak ezt, mert mi a haza jövőjét illeti, itt egész más nézetem.

Meg van áldva e hon, a dus természet minden adományival, most jelenleg az igaz, lakosai, minden osztálykülönbség nélkül elszegényítették, az eddigi kormányzat, a szerfölötti adók, és a hivatalnokok zsarolásai által, de kormányoztassék csak pár évig czélszerűen, emeltessék csak kissé a kereskedés, és ismét egyik leggazdagabb országa hazánk e világrésznek.

Van e hazának oly népe, mely mindenekfelett szereti hazáját, határtalanul tiszteli és ragaszkodik törvényeihez, mely hősiesen harczol mint katona, hősiesen tud és fog tűrni ha kell, és mely fönn tartja a rendet mint szabad polgár.

Van e hazának egy oly ifju nemzedéke, melyre megnyugvással tekint mindegyikünk, tudván azt, hogy ha bennünket e helyről a végzet, vagy a hatalom elsodrand, lesz helyünkbe tiz, lesz száz, ki hasonló hazaszeretettel, hasonló önfeláldozással betöltendi helyünket.

E haza mellett van a törvény, a jog, az igazság. Egy ország, mely ily erővel, ily kincsekkel bir, az nem veszhet el.

Azért bizalommal, bátran, büszkén nézünk a jövőbe.

Lehet erő mely jogainkat, jólétünket tiporja, de nincs hatalom, mely Magyarország ezredéves törvényes önállását megsemmisítse, és azért ne ámitsa magát bárki, mert Magyarország osztrák provincia nem lesz soha.

Erre Trefort Ágoston :

Tisztelt ház ! Ha annyi jeles előadás után becses idejét s türelmét igénybe venni bátorkodom, nem teszem azt szónoki viszkegéből, hanem azon meggyőződésnél fogva, miszerint ez alkalommal, minél több képviselőnek nyilatkozni kell, hogy ismerjen bennünket az

ország, s ismerje cselekvéseink indokait. — Bocsánatot kérek azonban, ha felszólalásom kiinduló pontjául egy a tárgytól talán távol fekvő eszmét használok, a státus mindenhatóság eszméjét. — Ezen eszme kutforrása legnagyobb részt a politikai bajoknak a continensen, mert ezen eszméből fejlődött ki azon nézet, miszerint az adminisztrációnak mindenbe avatkoznia kell akként, hogy az, az embert születésénél megragadja és a sirig üldözi, magáról azt tartván, hogy ő az egyedüli üdvezítő. — Sola administratio solvifica. E tán apostolai Sz. István koronája országaiban irgalmatlanul experimentáltak, s nehéz meghatározni, valjon műtételeiknél, az erkölcsi és jogérzet hiánya, vagy pedig a politikai ügyetlenség vitte-e a főszerepet.

De miután ezen urak anyagi s igen csekély szellemi készletök elfogyott, az európai conjuncturák s a birodalmi pénzzavarok nyomása alatt jelentek meg az oktoberi rendeletek, melyek folytán a megyék szervezék magukat nem e rendeletek, hanem az 1848-ki törvények szerint. — A főindok a szervezésre vala, hogy az országnak nt nyitassék, melyen abnormis törvénytelen helyzetéből normalis s törvényes helyzetbe átmehessen — mi természetesen csak az országgyűlés meghívása által lehetséges s azért az ország október óta folyvást az országgyűlés összehívását sürgette, kívánván, hogy az országgyűlésnek sikere és eredménye legyen. De itt azon sajátságos tüneményre akadunk, hogy azon tényezők, melyek a kormánynak egy nemét jelenleg hazánkban képezik, mert törvényes sőt rendes kormányról addig szó sincsen, én legalább azt nem tudom látni, sem azon helytartótanácsban, mely administratív tekintetben a Bach-rendszert magyar nyelven folytatja, sem az udvari cancelláriában, sem pedig azon bécsi belügyminiszterben, kit államminiszternek talán csak azért átkereszteltek, hogy Magyarország ellen államesineket forraljon, s ki a magyar ügyekbe még folyvást avatkozik — e tényezők épen akkor, midőn állítólag az országot törvényes állapotba átvezetni akarják, és e célra az országgyűlést összehívták, törvényeink sértésében valódi virtuositást fejtettek ki.

Nem akarok ez izben másról szólani, mint azon elmulasztásról: miszerint sem Horvát- és Tótország, sem végvidékek, sem Fiume az országgyűlésre meg nem hivattak, minek következtében nem lé-

teznek azon föltételek, melyek alatt az országgyűlés törvényalkotásra képesítve legyen. E helyzetből önkényt következik azon kötelességünk, hogy mindent elkövezzünk, miszerint Erdély, Horvát- s Tótország, a végvidékek s Fiume az országgyűlésre meghivassanak, mert törvényhozásunk kiegészítése és egysége, s azzal szoros kapcsolatban álló integritása az országnak azon tért, hol semmi transactionak helye nincsen, gyengeség e téren s nemcsak azon törvényes alap, melyen eddig állottunk, össze fog roskadni, hanem az ország jövője is el lesz játszva, Magyarország integritása oly fontos ügy, hogy midőn itt saját érdekünket védjük, — védiünk egyszermind egy dynasticus és egy európai érdeket, — mert bármi szép ábrándokban éljenek a bécsi miniszterek, azon veszélyek közepett, melyek az ausztriai birodalmat nem a keletről, hanem a nyugatról fenyegetik — Magyarország integritása a dynastiára nézve életkérdés, — mert bármi sors érje a birodalmat — a dynastiának Magyarországon még mindig igen tekintélyes birodalma lehet, — a birodalom többi népei, a magyaron kívül mind kifelé gravitálván, — ha bennünket magától végképen eltaszítani nem akar, mi azon politicának, mely május 1-én Bécsben kezdetett, könnyen sikerülhet, lehetne pedig a dynastiának itt oly birodalma, melyre támaszkodni lehet, mert mindig igaz marad azon francia mondat, hogy csak arra lehet támaszkodni, mi elmentállani tud. De mondám, hogy Magyarország integritása európai érdek, mert bizoyos eventualitások esetére, míg Magyarország integritása épségben marad, Európa délkeleti részein nem fog hézag maradni s a státus- rendszerben s az átmenet, egy új birodalom alakulása, s egy régi birodalom eloszlása alkalmával zavar nélkül fog történhetni, mert készen fog állani a magyar állam, mely az elozlott régi állam helyét fogja elfoglalhatni. — Ne tegyünk tehát oly lépéseket, melyek Magyarország integritását veszélyeztethetik, ne hagyjuk ki számításunkból azon tényezőt, mely jelenleg e kérdés kulcsát birja — értem a tényleges hatalmat — a tényleges fejedelmet.

Magyarország integritásáról szólva, lehetetlen nem érinteni a nemzetiségek kérdését. A horvát nemzet saját területtel s történeti jogokkal bir — én e jogait s bármely jogait tisztellem, az országgyű-

lésnek azonban Horvátország irányában az 1848-ki törvényekhez ragzkodni kell, míg e törvények alkotmányos uton megváltoztatva nem lesznek — kötelességünk azonban már most kimondani, hogy mihelyt az országgyűlés törvényalkotásra képesítve lesz, mi a horvátokkal a fennforgó differentiákat kiegyenlíteni kívánjuk, anélkül azonban, hogy a magyar korona integritását csonkítsuk. — Én a horvát nemzetiség nyelv s irodalom fejlődését őszintén ohajtom, mert a szláv népek szellemi kifejlődése a szabadság érdekében fekszik s az absolutismust utolsó menekvőhelyén meg fogja törni, — maga idején csak azt fogom követelni, hogy ezen új jogviszony akként formuláltassék, hogy a surlódás tehát az enyészet magvát magában ne hordja. — Mi a többi Magyarország területén élő népfajokat illeti — én azok fejlődését nemzetiségi irányban nem akarom [akadályoztatni, mert a nemzetiségek elnyomatása valamint a szabadsággal össze nem fér úgy, rossz és célttévészto politika. — Szerbek, oláhok, németek, szlávok s ruthének — vigyék saját municipalis ügyeiket saját nyelvükön, használják az iskolákban azon nyelvet, mely nekik tetszik. Én a nemzetiségek benső kifejlődését úgy kívánom tiszteletben tartani, mint a vallást, mibe avatkozni a státusnak joga sincsen. De e külön nemzetiségeknek teendő concessiókat, csak a jogegyenlőség alapján lehet tenni — s valamint a vallások közt nem lehetnek privilegialis vallások, úgy a nemzetiségek közt sem lehetnek Magyarország területén privilegialis nemzetiségek. — Én a nemzetiség kérdésének egész nyomatékát korunk politikájára elismerem annyira, hogy nem kétlem, hogy e mozgalom a régi politikai traditióknak véget fog vetni, új közjogot fog alapítani, s új korszakot a történetben nyitni, s azért hiszem, hogy Olaszország, melyről nem rég mondatott, hogy ez csak geographicus fogalom, s mely a római birodalom eloszlása óta feldarabolva s idegenek által elnyomatva volt — nemsokára egy nagy státust a nemzetiség alapján fog képezni s Rómát s Velenczét is magába fogja olvasztani — én a nemzetiségek jövőjében annyira bizom, hogy nem kétlem, hogy a németek is egy nemzeti testté össze fognak olvadni, s az ausztriai birodalom német tartományait magukkal fogják ragadni, s végre az eu-

rópai politikában elfoglalják azon helyet, mert őket nagyságuk s műveltségöknél fogva illeti.

Oly területeken azonban, hol vegyes a népesség, ott tisztán nemzetiségi szempontok szerint státusok soha sem fognak alakulni, mert ily eljárás Európát oly zavarba vinné, minőben az a 8-ik s 9-ik században sinlődött, mert nincs állam Európában, Angliát s Franciaországot sem véve ki, mely mostani alakját megtarthatná; reménylem tehát, hogy Magyarországon is a történeti előzmények, a geographicus helyzet s más magukban a külön nemzetiségekben rejlő practicus momentumok a fölsőbbiséget nyerendik, s azon beteges hajlam: miszerint minden külön népfaj, külön kerületet követel, s mintegy külön államot képezni akar, — mint sok átmenő szellemi betegség, meg fog szünni s Magyarország, a magyar állam, Hungaria meg fog maradni, mert a nemzetiségek iránt igazságos tudván lenni, nem lesz alapítva a nemzetiségekre, hanem meg fog felelni a politikai szükségnek, mint fejlődménye a történetnek.

De ha mi Erdély- Horvát- és Tótország, a végvidékeknek s Fiume az országgyűlésre való meghívása nélkül, nem vagyunk képesek törvényalkotáásra, nem fogunk sikerrel működhetni, míg magyar felelős miniszteriumunk nem lesz, mert rendes parlamentáris eljárás, parlamenti kormány nélkül lehetetlen. A felelős miniszterium, az alkotmányosság első föltétele, anélkül az alkotmány holt betű, anélkül bennünket mindig Bécsből, idegen befolyások alatt fognak kormányozni. Én a felelős miniszteriumot, a municipalis rendszerrel összeférhetőnek hiszem; s óhajtom, mert e rendszerben is szabadságunk egyik garantiáját látom, és e téren, ha idején lenne, a vitát bárkivel elfogadnám. Ha a felelős miniszterium szükségességén valaha kételkedtem volna, alkalmam volt arról meggyőződni october 20-ika óta, sőt az országgyűlést megelőző napokban, mert oly zavar, minőben az ország october 20-dika óta sinlődik, főleg miután most az országgyűlésen kívül kivetett adót is katonai erővel hajtják be, s minőt itten april 2. és 6. közt látunk, csak ott lehetséges, hol collegiumok kormányoznak, hol felelős miniszterium nincs. Én tehát az 1848-iki III. törvényezikktől, mely egyébiránt is nem új, hanem csak az 1790. X-dik törvényezikknek explanatiója, valamint ez a

sanctio pragmaticának kifolyása, soha nem fogok elállani, s midőn e törvényezikkhez szorosán ragaszkodom, nincs szándékom e czikket bármiben csonkítani, s a pénz- s hadügyről lemondani, mert Magyarország önállásának biztosítéka épen abban fekszik, — én tehát e fennforgó differentiak kiegyenlítését csak úgy ohajtom, ha az ország saját pénz- és hadügye felett rendelkezhetik (Közhelyeslés), — nem fognék pedig a hadügy- és pénzügyről lemondani — abstrahálva minden törvényes tekintetektől már azért sem, mert meg vagyok győződve, hogy mi Budapesten ez ügyeket jobban fogjuk kezelni, mint azon bécsi burocraták, kik a birodalom pénzügyét végpusztuláshoz vezették, s a kitünő ausztriai sereget akként desorganisálták, hogy 1859-ben minden vitézsége daczára egy esatát a másik után veszté.

Magyarország s a birodalom többi részei közt nem létezik semmi más jogi kapocs, mint a közös fejedelem személye, a personalis unio; e viszonyt már azért sem szabad megváltoztatnunk, mert az örökös tartományok az 1815-ki szerződések szerint a német szövetséghez tartoznak, és bizonyos eventualitások esetére ismét Frankfurtba a német parlamentbe követeket fognak küldeni. De nem lehet e viszonyt megváltoztatni, s az által, hogy Magyarország a birodalmi tanácsban részt venne, a personalis unióból realis uniót alakítana; — mert azon politika, mely a birodalmat az egység alapjára szervezni akarta, impracticus politika, mely semmi sikerhez sem vezethet. Tekintsünk a multa, mig az ausztriai birodalom, természetes dualisticus alapján szervezve volt, — az ausztriai birodalom minden hibás politikája daczára, mint elsőrangú hatalom szerepelt, serege imponált, hitele szilárd volt, a bécsi bank jegyei agióval circuláltak a külföldön; — ellenben, midőn a bécsi burocratia a birodalmat az egység alapján akarta szervezni, és ezen experimentumnál a depotismms minden eszközeihez nyulni kénytelen volt, — a birodalom minden centrifugal tényezői fölébredtek, s a helyett hogy új erő állítottott volna elő, — a régi erő eltűnt — a birodalom tekintélye a külföldön szenvedett, a hitel ki lön merítve, a bécsi bank jegyei 50% veszteséggel circulálnak, — s annak daczára,

hogy a direct és indirect adók évről évre emeltettek — a minél sem törvényeink, sem a méltányosság, sem nemzetgazdasági tekintetek figyelemre nem méltattak, — a statusadóságok óriási mértékben növekedtek, s a mi jellemzőbb, hogy az állam, mely tisztán hadi erőre akart támaszkodni, az első háboru alkalmával akként megveretett, hogy egyik legszebb tartományáról lemondani kénytelen volt. — A dolgok ily helyzetében, az ausztriai birodalmat csak a tökéletes dualismus alapján lehet föntartani és szervezni, — s e tekintetben nem tesz semmi különbséget, hogy a Schmerling-iskola a birodalmat az egység alapján quasi alkotmányos formák közt szervezni akarja, — mi ezen alapot ép oly kevésbé fogjuk elfogadni, mint a Bach-féle absolutisticus alapot; mert a legujabb octroyozott alkotmány ép oly kevésbé tiszteli Magyarország jogait, mint a Bach-féle szervezések. A bécsi kormánynak tehát, ha elég pénz s katonai ereje van, sikerülhet egy időre az absolutismust visszaállítani; — oly erő azonban a világon nem létezik, mely bennünket oly alkotmány elfogadására kényszeríthetne, mely nemzeti létünknek véget vetni akar, s mely nekünk nem kell, mert elfogadása bűn, sőt becselenség volna (Helyeslés.); sajnálkozva kell tehát látnunk, hogyha a Lajthán-túli népek oly alkotmánynak bármely becsét tudnak tulajdonítani, mely Magyarország jogait megsemmítvén, Magyarországon az absolutismust előidézheti, mert valóban gyermekded kedély szükséges azon hithez, hogy Lajthán-tul alkotmányilag fognak kormányozni, ha Magyarországon az absolutismus diszlik.

Én pedig valamint magunk számára, úgy a Lajthán-tuli népek számára is valódi életre való alkotmányosságot követelek, olyant, mely az ottani viszonyoknak megfelelően, nálunk jogaink s létező törvényeink összeségét képezze s ez által viszonyainknak megfelelően; de ha Magyarország önállásához minden áron ragaszkodom, elismerem másrészt, hogy azon helyzetnél fogva, melyben Magyarország az örökös tartományokkal 300 év óta létezik, keletkeztek bizonyos viszonyok, melyeket az örökös tartományok törvényhozáásával, mint független állam független állammal a méltányosság alapján tisztába kell hoznunk.

Ily ügyek: a státusadósság ügye, a kereskedelmi s vámügy. Szabad legyen a vámügyről különösei — habár csak röviden motívált véleményemet elmondanom.

Magyarország, mint önálló állam s az örökös tartományokkal csak a personalis unio által összekötve, tükéletesen fel van jogositva magát kereskedelmi s vámtékintetében a birodalom többi részeitől elkülöníteni. — 1848-ban, midőn a vámsorompók Magyarország és az örökös tartományok közt még fenállottak, a magyar miniszterium akként állította fel e kérdést: hogy Magyarországnak vagy vámszövetséget kell kötni az örökös tartományokkal, a német vámszövetség példájára, vagy viszonyainkhoz alkalmazandó védvámrendszerrel kell életbe léptetnünk s e tekintetben előmunkálatok is tétettek. — Jogilag e kérdés most is ekként áll, — hanem az anyagi érdekeket nem lehet kizárólag a közjog szempontjából tekinteni s kezelni. — A vámsorompók Magyarország s az örökös tartományok közt lehullottak, a forgalom szabadabb lön, — e sorompókat ismét visszaállítani, nemzetgazdasági tekintetben nagy hiba volna, sőt én ezt majdnem lehetetlenségnek tartom.

Magyarország a nemzetgazdasági kifejlődés azon stadiumában van, hogy főleg nyers anyagok előállításával foglalkozik; tény pedig, hogy terményeink legnagyobb vására az ausztriai tartományokban van, s remélhető, hogy tükéletesebb közlekedési eszközeink s főleg a buda-kanizsai vasutvonal által, e vásárunk még tágulni fog, mert e vasuton tetemes gabnamennyiségek fognak nemcsak Styriába, hanem Carinthia, Carnioliába, sőt Tyrolba is szállítani, mely tartomány magát gabnával előbb legnagyobb részt Bajorországból látta el; már ha mi e vásárt megtartani akarjuk, önként következik, hogy minekünk az ausztriai gyárzikknek vásárt kell engednünk, — annál inkább, mert bármikép forduljanak is dolgaink, pénzviszonyaink még sokáig hasonlók fognak maradni az örökös tartományok pénzviszonyaihoz. Nem volna a sorompók visszaállítása azért sem kívánatos, mert ha majdan a birodalom a dualismus alapján szervezve lesz, mi végre befog következni, közös fejedelmünk levén, a vámtariffa-kérdések igen sajnos összeütkö-

zéseket fognának előidézhetni, de nem is szükséges a vámsorompók visszaállítása, mert mennyiben gyárparunk van, s később valószínűleg nagyobb mértékben lesz, gyárparunk az ausztriai gyárcezikkel könnyebben fogja a versenyt kiállani, mint akár a németvám-szövetségi akár az angol vagy francia gyárcezikkel. — A vámkérdést tehát ha majdan önálló kormányunk leend, az örökös tartományokkal, szövetség alapján, a német vámszövetség példájára kell eldöntenünk, akként, hogy abból közjogi tekintetben reánk nézve semmi káros következtetéseket ne lehessen vonni; természetesen, hogy aztán oly vámtarifát kell fel állitanunk, mely nemcsak az egyik, hanem mind a két félnek kedvező legyen, mely az összeköttetést s kereskedést más nemzetekkel ki ne zárja — mert habár terményeink fővására az örökös tartományokban van — tudjuk azonban, hogy azok terményeink fogyasztására nem elegendők, ha pedig terményeink számára a németvám-szövetséghez tartozó országokban, sőt Franciaországban és Angliában vásárt találni akarunk, akkor oly tarifához nem szabad nyulnunk, mely ezen országok gyári cezikeit Magyarországból kizárná.

Ismétlem tehát, hogy vámszövetségre kell lépünk az örökös tartományokkal, hanem czélszerű védvámok alapján közösen megállapítandó vámtariffa mellett. Pedig mily óvatosság és figyelem fennálló érdekekre szükséges a vámtariffa szabályozása és változtatásánál, látni azon szomorú csapáson, mely a magyar vasipart érte, midőn a vasuti társaságoknak a vasnak szabad behozatala engedélyeztetett; ezen óvatosság pedig annál inkább szükséges, mert az állam kereskedelmi s vámügye az ország pénzügyi állapotával a legszorosabb összeköttetésben áll — különösen pedig szükséges az ausztriai birodalomban, hol nemcsak a rendszeres évenkénti deficit is elég aggasztó, hanem a hol a kereskedés is oly szenvedő állapotban van, hogy a bevétel a kivitelt évenként 40 millió forinttal felülhaladja, mely veszteséget a külföld irányában csak arany vagy ezüsttel, vagy új adósságokkal lehet fedezni. — Az állampapírosok s az industriális papírosoknak is egy nagy része a külföldön levén — a kamatok fizetése a birodalom pénzerejének nagy részét igénybe veszi — a mi valamint a valuta helyreállítását úgy a birodalom oeconomicus gya-

rapodását is gátolja. — E bajnak oka pedig nagy részt azon kormányrendszerben fekszik, mely elfogult külpolitikájánál fogva pénzerejét felülmuló hadsereget, s hibás belpolitikájánál fogva a hivatalnokok egész seregét tartani kénytelen, a státuszpolgárok jövedelmeit oly nagy mértékben terheli, hogy a tőkék alakulása, melyek a földmivelésbe és gyárparba beruházva nagyobb kivitel s kisebb bevitt, vagy inkább helyesb arányt a kettő közt eszközölhetnének, lehetlenné teszi.

Előadásom folytán emlitém: miszerint a jogegyenlőség elvét, a nemzetiségekre kell alkalmaznunk, kell azt egyszersmind a vallásokra nézve is akként kiterjesztenünk, hogy ne legyen ezen országban semmi néposztály, mely vallásos tekintetknél fogva, polgári s politikai jogok gyakorlatából ki legyen zárva, értem az izraelitákat.

Hogy hosszas ne legyek, más kérdések fejtegetésébe bocsátkozni nem akarok, hanem mélyen t. képviselő Deák Ferencz indítványát egész kiterjedésében, forma és lényeg tekintetében pártolom.

A mi a többi, Tisza Kálmán t. képviselőtársunk által elősorolt egyéb tárgyakat illeti; elvileg elfogadom azokat a szabad kereskedés kivitelével; nem találok azonban helyét, hogy azok a föliratban megemlíttessenek; czélszerűnek vélném, hogy maga idején választmányok küldessenek ki, e tárgyakbani törvényjavaslatok kidolgozására, mert habár helyzetünkben törvényalkotásra képesítve nem vagyunk, törvények előkészítésére jogosítva vagyunk. Előadásom következtében kénytelen vagyok a szabadkereskedésre csak azon megjegyzést tenni, hogy az, a nemzetgazdaszatban oly helyet foglal el, mint a természetjog a jogtudományban, hogy az, csak ideál, mely felé törekednünk kell, de a melyet eddig semmi nemzet, még az angol sem, roppant gyárparra s a tőkék nagyszerű készletei mellett sem mert eddig az életbe átvinni. Én pedig ohajtom, hogy valamin az alkotmányosság mezején e legszabadabb nemzet tanait fogadjuk el, úgy az anyagi érdekek terén is e legpracticusabb nemzet példáját kövessük, e nemzet pedig anyagi érdekeit a védvámrend-

szer által nevelte s fejlesztette; igaz, hogy volt nekie érdekeinek nevelésére még egy hatalmasb emeltyüje, mint a védvámrendszer a polgári s politikai szabadság. -- Az angol nemzet gazdag lett, mert szabad tudott lenni, legyünk mi is szabadok és gazdagok leszünk. (Helyeslés. Éljenzés.)

Erre Buzna Lajos:

A világ egyetemének alkotója remek műveinek ékkövéül önön hasonlatosságára az embert teremtven, állati fensőbbségének megjelenésére szellemét az értelem szövétnekével világosítá meg, szívébe pedig a szeretet fennkölt érzelmét lehelé.

Értelem az embert méltóságának [öntudatára, szeretet pedig létének becsülésére vezetvén, a két adomány együttvéve szülte az érdeket, mit más szóval öfenntartási ösztönnek nevezünk.

Az ember legnemesebb eltökélésének is érdek levén tehát a mérlege, ha ezt az ész és szeretet méregyene irányozza, ugy előidézi ama egyensúlyt, mit igazságnak nevezünk; ha ellenben akár a szellem, akár a szív különválva követi sugalmát, ebbeli állapot az önzésnek leend szülője.

Nem tudom társas életen kívüli vadon állapotban léteztek-e valaha emberek vagy sem? a hol legfölebb is követhették volna önző ösztönüket; de azt tudom, hogy az önzés, mely csupán az egyéni élvvagyak kielégítésében határozódik: a társadalmat vajmi gyakran sodorta már az enyészet örvényébe; s évezredek során át önfeláldozólag kellett küzdeni mindannyiszor azoknak, kik az emberi nemet sajátképeni rendeltetésének ösvényére terelni törekedtek.

Ha az ember társadalmi helyzetében mindenkor az értelem és szeretet sugallásaira egyiránt ügyelt volna, ugy a világ történelmének nem lenne annyi embervértől áztatott lapja, s az emberiség társas viszonyai régen az igazság alapján rendezettek volna.

De mivelhogy az emberben kitért állati szenvedélyek az ész és szeretet vagy is az igazság érzetét elnyomták s az önzést vagyis az élvvagyat tették uralkodóvá: így az erőhatalom intézte aztán az emberek sorsát, s az Isten hasonlatosságára teremtett emberi nemnek nagyrésze lényei méltóságából kivetkőztetve, öntudatnélküli szolgaságra kárhoztatott.

Holott pedig kétségtelen az, hogy az erőhatalomra alapított államrendszer ellenkezik az ember földi rendeltetésével; hiszen az értelem ereje és a szeretet gerjedelme az embert arra készíti, miként állati fensőbbségének megismerését más embertársaitól is követelje, vagy is más szóval: az emberben meg van a jogérzete; s miután minden embertársunk hasonló joggal bír, egymás irányában önként következik ebből: a mások jogai iránti köteleesség érzete is, azaz, a mennyire másokkal szemben emberjogaink fönntartását kívánjuk, annyiban köteleztetünk viszont azok jogait szintugy megismerni s tiszteleletben tartani. Az ember értelmi erejének és a szeretet magasztos gerjedelmének észleléséből eléggé meggyőződhetünk tehát arról: miként az emberek lényei méltóságukra, jogaikra s egymásközti kötelmeikre nézve társalmi viszonyukban is egyenlők.

És miután a társadalom az egyének egyesülete, ennek sem lehet nagyobb hatalma az egyének fölött, mint milyennek ők azt felruházták; s minthogy az egyének köteleességeik érzetében is csak annyi hatalmat engedhettek át a társadalomnak, mennyi polgári biztonságuk és jólétük elérésére, emberi jogérzetük fölládozása nélkül szükséges volt: a társadalom is ennélfogva az embert csupán mások iránti kötelmeinek betöltésére kötelezhette; következőleg vele született jogainak gyakorlatában is csak ennyiben korlátozhatta; mely korláton túl azonban az embernek polgárjogaibóli kivetköztetése, a társadalom céljával ellenkező kénykedés volt, mit az emberi nemnek soha sem kellett volna megszivelnie.

Ezek nyomán, miután a társadalom hatalma is egyedül az azt képező egyének jogainak fönntartása — s egymás közti kötelmeik betöltésének sikeresítéseig terjedhet; jöllehet a jogok fölötti örködés és egymás iránti kötelmek betöltésének sikeresítése a társalom ügyviselőire nyilván vagy hallgatag bizatott is, ezek az így nyert akár korlátolt, akár korlátlan hatalmukat szintugy egyedül a társalomnak illető népfönség alapján gyakorolhatják; (Helyes!) s minthogy a népfönség egyenlő jogokat {s ezekkel viszonos kötelmeket tulajdonit a társadalom minden tagjának: ehhez képest a társalom ügyviselője sincs hivatva arra, hogy a tömeg fölött kénye szerint uralkod-

jék, hanem hogy örködjék az emberjogok sérthetlensége s ezekkel viszonyos kötelmek betöltése fölött. (Helyeslés.)

Vajha egyszer meggyőződnenek már hát az uralkodók arról, miként ők azért állítvák népeik élére, hogy legyenek őrői s ügyviselői az emberi jogokon s ezekkel viszonyos kötelmeken alapuló társalmi hatalomnak; s hogy miután eme hatalom a társalomtól elszakíthatatlan, azért ujult meg annyiszor a véres küzdelem annak érdekében a jogtipró uralom ellen.

Istentől nyertük a velünk született jogokat, melyeket a társadalom eme viszonyból eredő kötelmek szerint szabályozhat ugyan, de azokat semmiféle halandó el nem sajátíthatja, következőleg adományozás tárgyává sem teheti.

Melyekből önkényt következik, hogy miután a társadalom élére állított fejedelem egyedül a népfőnség személyesítője, ő a népfőnséget képező társalom irányában semmi fensőbbiséggel s hatalommal nem bír, s kénytelen minden hatalmát a társalom akaratából származtatni; eszerint tehát a népszava előtt szintugy, mint bármely más egyén meghajolni; (Helyes!) hiszen az ötet övedző dicsfény is nem az egyént, hanem annak tisztét illeti; s a szeretet és bizalomból eredő személyes hódolatot is egyedül hivatásának betöltése által érdemelheti ki.

Eme népjogi alapelveket így egybeállítva a végből terjesztém elő, hogy az elhiresült kiáltványt szerző hazánkfiával szemben, bebizonyíthassam egyrésről azt, miként a fenálló államrendszer ellenei csak polgári köteleességüket teljesítik, midőn azt megtámadják; másrésről pedig miként a társadalom nem oly tudat nélküli tömeg, mely elvont jogainak árnyékát is hálálkodással fogadni köteleztetnék.

Noha egyébiránt elhiszem, hogy az uralom kegyenczei és bérenczei, kik az emberiséget csak eszközül szolgáló csoportnak nézik, ököljogon alapuló erőhatalmukra igen féltékenyek, s annak bármily csekély korlátolását is áldozatnak tartják, sőt megszo-kott kényúri helyzetökben, a nekik annyira gyűlöletes engedékenységtől menekülhetés végett fegyvererejökre is készek támaszkodni.

De hasztalan, a szellemi felvilágosodás hatalma erősebb az öldöklő fegyvereknél, s közelget immár az idő, hogy az emberi nem átlátja azt: miként vak eszközül saját vesztére és méltóságának megalázására a kényúrkodók kezében nem szolgálhat tovább, s annál bizonyosabban helyezi magát azok által istentelenül bitorlott jogaiba. Miután a zsarnokok által gépekké fegyelmezett hadseregekben is fölébred majd amaz önérzet, hogy öön és embertársaik természetadta szabadságának hóhérai nem lehetnek. (Helyes!)

A fölsorolt társadalmi alapjogelvek szerint alakulván hazánkban is, — elébb ugyan csak a kiváltságos osztályokra, de 48-tól az egész nemzetre kiható — közjogi államviszonyok: ezekhez képest a nemzet a maga fejedelmét mindenkor szintugy egyedül a fönségi hatalom személyesítőjének tekinté; minek legerősebb bizonyítéka egyrészről az: hogy mindenkor csak választott fejedelmeket urali, a mennyiben elsőbb az Árpád és utóbb az osztrákház állandó örökösödési rendének is csak szabad választás útján veté magát alá; másrészről pedig: hogy a fejedelem erőhatalmával szemben ellenszegülhetési jogát fenntartván, ettől csak akkor tért el, midőn annak helyébe léptetett kötési biztosítékok által, a fejedelem köteleseit eléggé szabályozottaknak tekinté; s valóban eme kötelmek oly neműek is, hogy csupán csak ezek betöltésével igényelhet fölségi jogokat a király.

Mi mindenkor egyedül az országgyűlésileg alkotott törvényektől függő, szabad népek valánk; (Ugy van!) de miután honárulási merénnyel szabadságunktól megfosztattunk, ennek visszaszerezhetésére szolgáló jogszerű működési alapunk az 1848-diki törvények által szabályozott ősi alkotmány; föladatunk pedig annak helyreállítására: s minthogy fegyveres erővel nem rendelkezhetünk, szellemi erővel kell azt eszközölnünk és pedig úgy, hogy ha hallgatásra kényszerítettünk, legyen e némaságunk olyan, melytől a zsarnok annyira visszaborzadjon, mennyire megretten az életvesztésre elítélt bűnös a hóhér látára s érezze egyuttal azt, hogy hatalma végét érte. Addig azonban míg szólhatunk, hirdessük különösen alkotmányos nemzeti önállóságunkat és törvényszerű függetlenségünket.

Szólanom kellene immár nekem is tehát alkotmányos függet-

lenségünkről; de miután már eme tárgyat előttem annyi jeles szónok tökéletesen megfejtette, annak további bizonyításával fölhagyva, egyedül azt említem még föl, hogy miután osztrák birodalom csak névleg, de jogilag s valóságban eddig sem létezett, Magyarország ennél fogva abba bekebelezve nem is lehetett.

Tudjuk ugyan is a történelemből, hogy a római birodalom megdöntésével, a római császárságnak — ugyszólván — csak czime maradt fenn, mely választás utján hol egyik, hol másik fejedelem tekintélyét növelé ugyan, de a birodalom azért még sem létezett; hiszen ama terület, melynek azt képeznie kellett volna, mintegy hatvan önálló kormányhatalom alatt állott.

Eme császári czimre előbb választás utján, utóbb pedig állandóul is szert tett az osztrák dynastia, a nélkül azonban, hogy a kormánypálcája alatti országok a nem létező római birodalom részeit képezték volna; minek valóságát igazolja ama körülmény is, hogy midőn 1804-ben az akkor uralkodó Ferencz császár a római császárság czimét letenni kénytelenítettett, e helyett aztán az osztrák császár czimét vette föl, szinte anélkül, hogy ily birodalom jogilag megalakult volna; a mennyiben minden az osztrák ház uralkodása alatt létezett országok azontul is egymástóli külön állásukban megmaradtak; s daczára annak, miként az ugynevezett örökös tartományokban rendszeresített korlátlan kormányhatalomnál fogva, mindenütt egyenlő önkény gyakoroltatott is a bécsi középponti kormány által; a hatalom mindamellet is egyik tartományban mint örgrófságban, másokban mint főhercegségben, harmadikban mint királyságban, s több efféle fölségi hatalmak nevében gyakoroltatott.

A dolgok ily állapotában miként lehetett tehát ráfogni azt, hogy Magyarország az osztrák birodalomba szintén bekebelezve lett volna? holott az örökös tartományok sem állottak egymással real unióban! tehát az osztrák főhercegség lakóit kivéve, mikor ismerték el a lengyelek, csehek, morvák, tyrolok, sziléziaiak stb., hogy ők osztrákok?

Épen azért tehát, mert az osztrák birodalom csak névleges létének újabb időkben fölötte nagy hátrányát tapasztalta hatalmának kifejtésében, mivel az absolut kormányrendszertől megválni nem

birt: az 1848-ki évet szemelte ki amaz időpontnak, melyben megalakítsa az egységes birodalmat, hogy valóságban aztán az országnak csak neve maradjon fön. Melybeli céljának kivitelére Magyarországot haddal támadván meg, midőn külsegély hozzájárulásával benünket csakugyan leigázott, erőhatalommal valósítá érintett óhajtságát. De mivelhogy az [ily kényszerű s a népek akarataival ellenkező egyesítés a birodalmat a bukáshoz közel hozta, ennek elkerülhetéseül találta föl legutóbb a bécsi kormány az octoberi diplomát s a februáriusi birodalmi alkotmányos tanácsot, melynek engedelmes tagjai hivatvák teljes 'készséggel s hódolattal a kormány rendeleteit jóváhagyni.

Én azt vélem, hogy a bécsi kormány, eme szinalkotmány rendszere is nemsokára nagy szellemi vereséget fog szenvedni; legyünk tehát kitartók s ne veszélyeztessük elsajátíthatlan jogainkat; sőt inkább világosítsuk föl a hazánkbeli különböző nemzetiségii testvéreinket, mikép az egyenjoguság sérthetlen elvénél fogva, minden nemzetiségi méltányos igények kiegyenlítésére készek vagyunk. (Ugy van!) De ők se tévesztessék meg magukat s higyjék el, miként köztünk az egymáselleni idegenkedés csak a végből szittatik a zsarnokság bérenczei által, hogy a sokkal magasabb cél, a polgári közszabadság visszaszerzésére ne egyesülhessünk. (Helyes!) Oly népfaj iránt, mely önzetlenül akarja a testvérnépekkel megosztani minden jogait, teljes bizodalommal lehetnek.

De legyenek bizodalommal irántunk a szomszéd országok és tartományok népei is; hiszen midőn mi alkotmányos szabadságaink visszaállítását követeljük, ezt a végből is teszszük, hogy az ő szabadsági igényeik elnyomására eszközül tovább ne használtathassunk föl. (Ugy van! Helyes!) Nines szándékunkban az ő társadalmi jólétük romjain fölemelkedni, 1526-ban is a végből választá királyává I. Ferdinándot a magyar, hogy azontul jó egyetértésben élhessünk a szomszéd tartományokkal; fájdalom, hogy még is folyvást az elnyomás ellen kelle magát védelmeznie!

Fejezzük ki azt, hogy a polgári jogok gyakorlatában a valóság tekintetbe nem jöhet; de épen ez okból minden vallásfelekezeti polgáraink győződjenek meg arról, miként a közszabadság céljá-

nak elérésére egyenlő lelkesedéssel kell közremunkálnunk. E szerint minden felekezeti vallásoknak föl kell magukat szabadítaniok a kényuralom szolgálai függésétől s a társalmi viszonyokra annyira árthatmas vak hitbuzgóság különködésétől. A vallásról szólván, Bende képviselőtársam által a placetum eltörlését helyeslő véleményére vonatkozólag, nem mellőzhetem itt ama megjegyzést, mikép mindaddig, míg a katholika egyház a római pápától függ, s onnan kap bullákat, ezeket az államhatalom köteles a végből megbíralás alá venni, hogy a köztörvényekkel ellenkező pápai rendeletek a vallási hatalom színe alatt, a törvények sikerességét ne hiúsítsák meg: (Helyes!) hiszen azért hozattak hazánkban a placetum iránti törvények, minthogy a pápák bulláit a polgári jogviszonyokra vajmi gyakran kártékony hatásuaknak tapasztalták. Azután a megdicsért concordatumnak bizony nem is az egyház függetlenítése, hanem a pápai hatalomnak, — mely mindenkor nagy oszlopa volt a korlátlan uralomnak — a szabadelvű magyar clerus lenyügözésére irányzott befolyásának kiterjesztése volt czélba, s így (Ugy van!) bizony a concordatumban sincs magasztalni való.

Fejezzük ki azt, hogy a nevelési rendszer eddig épen ez okból kezeltetett oly félszegül a kormányhatalom által, mert a kényuralom rettegett az embert lényei méltóságának öntudatára, polgári jogainak és kötelmeinek érzetére vezető képzésben részesíttetni, sőt inkább azon törekedett, hogy az egyenlőség, szabadság és testvériség tanait, mint forradalmi veszedelmes elveket bélyegezze; holott pedig e tanok az emberbe a Teremtő által ihletett ön-, jog- és kötelességérzetének csak synonymái. Ezeknek csak vizshangoztatása a Megváltó ama tana is: „szeresd felebarátodat, mint önnön magadat.“

Fejezzük ki azt, hogy az állandó hadsereg, melynek egyedül polgári biztonságunk és jólétünk megoltalmazása lenne feladata, leigáztatásunkra eszközül használtatik, s már nyolezsszázezernyi oly roppant számra emeltetett, melynek 400,000,000-ot megközelítő évi költségei elviselhetlenek, ha mellőzzük is azt, hogy annyi munkás-kéztől fosztatik meg az állam.

Fejezzük ki, hogy a fönnálló adórendszernek köz elszegénye-

dés a czélja, hogy annál könnyebben kényuralkodhassanak a tehetetlen tömeg fölött; (Ugy van!) miután különben nem kellene annyi bérenczet a kormányhatalomnak zsoldjában tartani s a kémrendszerre annyi milliókat fecsérelni.

Fejezzük ki azt, hogy állampénzviszonyaink rendezése égető kérdés, jelesül: a hitel s ezzel kapcsolatban levő iparszabadság és kereskedésnek korszerű szabályozhatása végett; mert a forgalomnak a csak fizetési eszközül s értékegyenlítőül szolgáló pénzérték hullámzásától függni nem szabad. A pénzértéket tehát úgy kell szabályozni, hogy az mindig reális és biztos fedezettel bírván, változásnak ki ne tétessék, vagy is mint fizetési eszköz, mindig egyenlő reális értéket képviseljen. Mindenek fölött pedig e részben oda kell törekednünk, hogy a kormányhatalom az állam hitelt a népek vesztére tovább ne aknázhassa, hogy tehát az állam-hitel s vagyoni értéke könnyelműleg ne pazéroltassék s ragadományozás tárgya ne legyen.

Fejezzük ki azt, hogy a sajtónak nem az a rendeltetése, miként milliányi §§-kat napfényre hozzon, a melyek szerint aztán a jámbort szintugy mint a gonoszt egyiránt üldözhetni, hanem hogy legyen szellemi művelődésünk emeltyűje.

Fejezzük ki, hogy a jelenlegi zilált törvénykezési s magánjogi viszonyok megoldása elhalaszthatlan s hogy eme zavarba is egyedül a kényuralom fönnálló rendszere döntötte az országot.

Fejezzük ki, hogy polgári és büntető törvényeinknek korszerű javítása szintén halaszthatlan; mert az osztrák törvények csak gyűjteményei a képzelhető jogszegéseknek, melyekből a rozlelkűek annál könnyebben megtanulhatják mesterségüket; büntető törvényeik pedig csak bosszuállásra alapítvák; holott pedig a törvényeknek főczélja az, hogy a jogszegéseket lehetlenítsék vagy legkisebb fokra szállítsák s a tévtetteket inkább javítsák.

Ezek után megbocsát nekem a fölrísi indítványt tevő s általam hódolattal kegyelt nagy hazafi, hogy indítványát kifejtő előadására néhány szerény megjegyzést tenni kötelességem érzetében bátorkodom; jelesül: azon állításaira, miként az ország maga kívánt országgyűlést; miként a tényleges hatalom meghívása folytán

történtek a választások, s mi ezek folytán jöttünk össze; s hogy a nélkül nem tanácskoznánk együtt: s hogy a magyar országgyűlés magától soha össze nem jön; kénytetem viszonzni, hogy a nemzet kívánt ugyan országgyűlést, de csak az 1848-ki törvények alapján: s e miatt mivel a meghívás a törvény alapján kívül történt meg, ez csak alkalmul, korántsem vétetett azonban alapul a helyhatóságok által; s hogy a választások sem a meghívás, hanem a 48-ki törvény alapján eszközöltetvén, mi ennek folytán jöttünk is össze s épen a végből kénytetünk csak a tanácskozásnál maradni, mert itt hivatalosan arról értesültünk, hogy az országgyűlés nem a törvényes király s nem is a 48-ki törvény, hanem az 1860 oct. 20-ki császári diploma alapján hivatott egybe: (Zaj) hogy a meghívás sem terjesztetett ki az egész magyar birodalom területére; s hogy önálló felelős kormányunk sincsen. Melyeknek megtudásával mi tehát, miután azt láttuk, miként ezen összejövételünk olyan mintha csak ugy magunktól jöttünk volna össze, (Zaj) e miatt azt mondtuk s mondjuk is, hogy ily körülmények közt mi törvényhozó testté nem alakulhatunk meg; és miután az indítványozó a törvényes alap helyreállítása előtt a tanácskozás körén túllépni szintén nem kíván: így ő maga is tényleg a meghívás s annak minden következményei ellen van.

A lemondás elméletére pedig azt viszonzom, hogy az nem csak formájában, de lényegében is hiányos; miután az örökösödési rend fogalma hazánkban egyedül a halálozás által támadott fejedelmi szék üresedésére terjed ki. A lemondás e szerint akkor alapíthatja meg a halálozással egyensikerű örökösödés rendét, midőn annak a nemzet által történt elfogadásával a törvényes fejedelem jogi létezése végét érte.

Nem mondhat le e szerint a fejedelem a nemzet beleegyezése nélkül; mert ő alkotmányos törvényeink szellemében hatalmazott személyesítője lévén a népfenségnek, ebbeli méltóságát s ezzel járó hatalmát is annak a kezébe köteles letenni, a kitől ő nyerte s fölmentetéseig köteles a fejedelmi tisztet viselni.

Nem mondhat le a nemzet beleegyezése nélkül továbbá annál-fogva sem, mivel a felségi hatalom nem egyéni, hanem a társadal-

mat illető közjog, mely e miatt a nemzet által megállapított kötés-szerű örökösödési rend körén kívül eső magán átruházás tárgyát nem képezheti. Aztán nem is a lelépő, hanem a nemzet határozhatja azt meg alkotmányos országban, ki van a lelépett fejedelem után hivatva a felségi hatalom elfoglalására.

Nem mondhat le végre a nemzet hozzájárulása nélkül azért sem, minthogy az uralkodó fejedelmi család örökösödési rendét megalapító alaptörvények s illetőleg kötvények egyedül a halálozás általi széküresedés eseteit tartalmazzák.

A lemondásnak a formaság mellőztével utólagos elfogadása által csak jóváhagynók e szerint a törvények, hitlevelek és koronázási esküknek önkényes megszeghetését, s törvényesítnök hasonló esélyek megújulhatását. Nekünk azt kell hinnünk, — mig törvény-szerű alkotmányunk helyre nem állittatik, — hogy Ferdinánd a mi törvényes fejedelmünk, s hogy egyedül is az általa kihirdetett országgyűlésen tárgyalhatjuk netáni lemondását.

Mert jóllehet igaz az, hogy Magyarorszáiban ugyan azt illeti a felségi hatalom, ki az örökösödési rend szerint egyszersmind az örökös tartományok uralkodója; de ez alkotmányos törvényeink hatályosságát nem változtatja meg; minthogy a személy azonossága egyedül a halálozás által támadott széküresedés esetére alkalmazható.

II. Mátyás, III. Károly, II. József s I. Ferencz királyok trónra léptére vonatkozó érvekre nézve nézetem szerint Tisza Kálmán képviselőtársam igen velősen felelvén meg, én itt csak azt érintem tehát, hogy ha annak előtte korlátlan kormányrendszer alatt éltünk volna is, 1848-ki törvényeink szentesítése után V. Ferdinánd csak a törvényes nemzetgyűlésen s csak annak hozzájárulásával léphet vissza trónjáról, s csak ismét a nemzetgyűlés emelheti a királyi székre azt, ki törvény szerint arra hivatva van. A ki ily eljárásnak s ekként az ország törvényeinek is magát alávetni vonakodik, az Ferdinánd jogutódja Magyarorszáiban nem lehet, ha a sorrend szerint ötöt illetné is különben a felségi hatalom joga; én ugy értem az 1848-ki törvényeket s azt hiszem, hogy az eltér azoktól, mint mások értelmezik.

A határozat elleni érvekre nézve pedig azt jegyzem meg, hogy mi nem is akarjuk határozatunkkal Ferencz József osztrák császár ő felségét kötelezni, miután őtet különben is kötelezik már törvényeink arra nézve, hogy teljesítse elébb mind azon föltételeket, (Helyeslés) melyek a királyi hatalomnak elnyerésében akadályozzák.

Hiszen tudnia kell ő felségének azt, ha szüksége van a nemzet szeretetére és bizalmára, hogy királyi szék igényét, csak az alkotmányos jogalap teljes helyreállításával érheti el; nekünk pedig annál inkább kell ehhez ragaszkodnunk, hogy ő felségének oka legyen a fölött is aggódnia, miként ha jogos követelményeink kielégítésével késlekedik, ezzel még a királyi székét is kockáztatja. Ebbeli aggodalmát pedig leginkább azzal növelhetjük, (Derültség, zaj) ha véle érintkezésbe nem bocsátkozunk, mert ha mi különben bármily kemény hangu fölírásunkkal előre is biztosítjuk már jogáról, vajmi könnyen fognak aztán velünk beszélni Bécsben, (Derültség) ellévén így háritva ama nehézség, mit épen oly annyira megoldhatlan gordiusi csomónak találtak; s a melynek megoldása fölött töprenkedtek; mert így aztán tétovázás nélkül visszaállithatják a 48-ki alkotmányunkat természetesen ha annak minden következményeiről is biztosak leendenek, a mint is ezeket előkészíték már az által, hogy a horvátokat, szerbeket s a többi nemzetiségeket irányunkbani ellenszenvre hangolják.

Legjobb ily körülmények közt tehát a mit tehetünk az: (Halljuk!) hogy maradunk eddigi állapotunkban, mivel így semmit sem kockáztatunk s legfőlebb is elhalasztjuk jogaink foganatba vételét, határozattal pedig ezt tökéletesen elérjük, holott a fölírással a tömkelegbe beletévednénk s beleegyeznénk mint tanácskozó testület olyasmibe, mit mint törvényesen megalakult törvényhozás nem helyeselhetnénk. Mely ebbeli nézetemben Bende képviselő társam a többféle elváló utakról fölhozott példája, nem ugyan általa vivotott értelemben, hanem az által erősített meg, miként ha nem vagyunk biztosak a követendő ut célravezető irányáról, akkor állapotjunk meg s térjünk inkább vissza, semhogy eltévedjünk.

Azon állításra, hogy fölírás legyen, mert különben más nemzetiségű honfitársaink között olyigen szükséges egyesüléshez reményünk

alig lehet — azt felelem, hogy miután a fölírás sem fog hozzájuk hivatalosan intéztetni s magán uton a határozat tartalmát szintugy megtudhatják, a mint egyedül magánuton kénytelenek a fölírás tartalmáról is értesülni, ezen körülmény a fölírás indokául nem szolgálhat annál fogva sem, miután a kiegyenlítés különben is csak a törvény értelmében teljesen megalakult országgyűlésen eszközölhető.

Arra nézve: „de ne idézzük elő mimagunk a törést s ha kike-rülni nem tudjuk, az ne a mi vétünk legyen“ viszonzom azt, mi-ként hallgatásunkkal mi csakugyan nem idézhetjük elő a törést, s ha eltökéllésünkön kívül hallgatásunk miatt az, a tényleges hatalom által idéztetnék elő, vétkes mindig az maradand, ki nem a köteles-ségeinek föltétele alatt, hanem erőhatalommal veszi foganatba vélt jogait. Fölszólalás, osztrák papirpénz : hallgatás, magyar arany.

Arra nézve, hogy szilárdság mellett, ovatosságot lát szüksé-gesnek, azt jegyzem meg, hogy ha mi nemzetközi viszonyok miatt diplomaticus alkudozásban állanánk osztrák esászár ö felségével, akkor igenis az ovatosságra is kellene tekintettel lennünk ; vagy ha már mint megalakult törvényhozó testület valamely törvényjavaslat fölött tanácskoznánk, akkor szintugy a körülmények okszerét is kel-lene a mérlegbe vetnünk ; de miután mi jelenben csak a tőlünk erő-hatalommal elvont törvényeink s alkotmányunk visszaállítását köve-teljük, mind az, mit ily helyzetünkben tehetünk, abból áll, hogy mi-után mi az erőhatalomnak ellen nem szegülhetünk, jogainkhoz ra-gaszkodva várunk mindaddig, mig^o eljön jogaink visszaállításának ideje.

Azon érvre, hogy európai hatalmasságok által is elismertetett, azt jegyzem meg, miként a diplomatia a jogosság mellözésével, mindenkor csak a lett dolgok érdeküsvényén jár.

Azon elméletre, hogy a határozat a máskint alakulható több-ség által meg is dönthető, azt viszonzom, hogy a határozat a ki-sebbség esetében is sikeres : a fölírás ellenben többség esetében is sikertelen ; mert a törvény alapján — vagy a népfenség körén ki-vül megalakult országgyűlésnek bármily cselekvénye és lépése a nemzetet soha sem kötelezheti.

Melyeknél fogva, miután a határozattal mit sem koczkázta-

tunk, én épen e miatt pártolom azt: pártolom pedig annálfogva is, miután nekem is van egy bálványom, s ez a szabadság, mely kérdőleg azt sugalja nekem:

Hol biztos a népszabadság,
Bajnok magyar sejtéd-e már?

S rögtön ő maga válaszolja is:

Csak hol törve a zsarnokság
S jogegyenlő minden polgár!

(Helyes! Éljen!)

Elnök: Az ülés holnap délelőtt 10 órakor folytatatni fog. Ezzel az ülés d. n. 2 órakor föloszlott.

A képviselőház XXVII-ik ülése

— május 23-kán. —

Elnök: Az ülés megnyittatik. A mai jegyzőkönyvet Ignatovic jegyző ur viendi. A szólanı kívánókat ugyanazok jegyzik fel, kik tegnap. Meghitelesítés végett felolvastatik a tegnapi ülés jegyzőkönyve.

Jura György jegyző felolvassa a tegnapi ülés jegyzőkönyvét.

Elnök: Ezen jegyzőkönyvhez egy észrevételem van, melyet pótlólag a határozatba igtatni kérek. Ugyanis Popovic radna-kerületi képviselő ur beadván észrevételeit a választási jegyzőkönyvre nézve, beadott egyszersmind egy bizonyítványt is Szabadhely község részéről, mely oláh nyelven van szerkesztve. Bátor vagyok a t. házat felkérni, hogy jegyzőkönyvbe igtattassék, miszerint az igazoló bizottmány mellé, miután annak tagjai a román nyelvet nem értik ez irat tolmácsolása és átfordítása végett egy a román nyelvet értő képviselő választassék, a mire talán mindjárt Jura jegyző urat lehetne kijelölni. (Helyes).

Jura György jegyző olvassa az e szerint kiegészített jegyzőkönyvet.

Elnök: Krasznavármegye közönsége a képviselőház elé kérvényt terjeszt az iránt, hogy az 1848-ik évi V. törvényczikk 5. §-sa 98-ik pontját, mely szerint Zilah városával együtt két képviselőt küld az országgyűlésre, — törvényhozás utján megváltoztassa, és a nevezett megye régi jogát, mely szerint maga küldhetett két követet, visszaállítsa. Véleményem szerint ez a kérvénybizottmánynak lesz kiadandó. (Helyes)

Hasonlókép Temesmegye közönsége tiltakozik a karloviczi szerb nemzeti congressusnak hazánk területi egysége megsértésére irányzott törekvése ellen, és kéri a képviselőházat, hogy ezen szerb nemzeti congressusnak, a hontól elkülönített földterületnek kirekesztőleg szerb nemzeti alapon szerveződő Vojvodina iránti törekvéseit meghusitván, Magyarország területének egységét és épségét hatályosan védje meg.

A szerb nemzeti congressus tanácskozásainak folytán nem érkezett be még semmi beadvány a házhoz; de addig is úgy gondolom, előlegesen a kérvénybizottmányhoz adathatnék ki. (Helyes)

Két ujonnan választott képviselő ur beadá megbízó levelét, jelesen: Nyitramegye galgóczy kerületben választott Frideczky Timot ur; ugy szintén Krasznamegye Zilah választókerületében megválasztott báró Bánffy Elek ur. Mindkét megbízólevél az igazoló bizottmánynak lesz átadandó. (Helyeslés)

Ez alkalommal tudatom a tisztelt igazolt képviselő urakkal, hogy megbízó leveleiket az irodában, a mikor tetszik, mindenkor átvehetik.

Következik most folytatása a napirenden levő tanácskozásnak.
Gróf Andrássy Gyula:

Midőn e nemzet hosszas elnyomatás után először szólal fel, első feladatunk constatirozni állásunkat az uralkodó fejedelem és az osztrák birodalom irányában. E tekintetben az ország összes jogérzületének hü és a feladat nagyságához méltó tolmácsolását nagyérdemü képviselőtársunk Deák Ferencz felirati javaslatában találjuk.

Mit akarunk mi? — Törvényes, szentesített jogainkat, se többet — se kevesebbet. Többet kívánni nem akarunk, kevesebbet elfogadnunk nem lehet.

Méltán várhatta volna tehát a nemzet, midőn a fejedelem jogainak hitlevél általi megerősítését ígérte, — méltán Ausztria örökös tartományai, melyek nem polgárháborut, hanem békét és nyugalmat ohajtanak, — méltán Európa, mely a béke fönntartása által van Ausztria kérdésében érdekelve, hogy a fejedelem első szavai, a kibékülés szellemétől áthatva, a jogban keresendik azon alapot, melyet az anyagi erőben feltalálni nem lehetett. — E remény nem teljesült. A birodalmi trónbeszédben a febr. 26. pátens erőszakos végrehajtása lön kimondva.

Ausztria megszilárdulásának legnagyobb akadálya — a multak véres emlékében keresendő; s midőn a mult küzdelmek eredményét kellene constatirozni, ismét a küzdés megnyitása tétetik kilátásba.

Ez azon kérdés jelenlegi állása, mely elleneink hibája és a mi érdemünk által európai kérdéssé vált.

E kérdés hasonlít Kolumbus tojásához, a — nehézség csak a felállításban van. Ausztria 37 millió lakosa közül 30 millió nem tartozik a német nemzetiséghez, — s ennek daczára 11 évvel ezelőtt, — midőn a történeti dualismus erőszakkal megszüntetett, egy centralisált és német birodalmat alakítottak. Az új Ausztria egy pyramis volt, — hegyére helyreállítva. A természet törvényénél fogva nem állhatott fenn; és most mit csinálnak vele? — igyekeznek felemelni, — de nem hogy alapjára, hanem hogy ismét hegyére állítsák.

Európát nem az érdekli: hogy a februári pátens fog-e érvényre juttatni vagy nem, ha az, hogy lehet-e alkotmányos és szabad az osztrák birodalom azon új alapon, melyre állittatni czéloztatik? Hogy Ausztria új megalakulása hová fogja terelni a birodalmat, az alkotmányos vagy az absolut hatalmak táborába?

Ezért nem kerülheti el figyelmünket a trónbeszéd, mely nincs ugyan hozzánk intézve, de Európához szól s az ujonnan tervezett császárság programjának tekinthető.

Hütlenn és könnyelmű tanácsadói azok ő felségének, kik általa ezen szavakat mondták.

Én megengedem, hogy sok és terhes uralkodói kötelességei lehetnek ő Felségének, de tekintsük bár ezeket az egyszerű morál

vagy az állambölcészlet legmagasabb szempontjából, a legelső és mindenek feletti feladatnak látszik, meggyőzni népeit, hogy uralkodási jogának alapjául ezentul a jog s nem a hatalom szolgálанд; megszüntetni azon bizalmatlanságot, melyet 11 évi elnyomása minden jognak és törvénynek méltán ébresztett e nemzet minden osztályában. Megszilárdítani azon monarchikus eszméket, melyeket gyökerükben ingatott meg egy szivtelen burocratai rendszer. Helyreállítani ismét azon alapot, mely nélkül a legerősebb monarchia sem bír biztos jövővel: a történeti jog és törvények szentségét.

A historia példája mutatja, hogy a legnagyobb monarchiák is eszmékben hordják jövődjüket és csak ezek által nyernek súlyt az emberiség mérlegében. — Anglia az ős alkotmány elveinek védője. Franciaország a népfőnség és a civilisatio eszméjét irta zászlójára. Oroszország a nagy szláv ideát képviseli. Poroszhon jövője a német egységben van, de Ausztria mit képvisel, ha a történeti jogok szentségét sem képviseli? azt felfogni képes nem vagyok.

Hütlén tanácsadói (mondom) ő felségének azok, kik a trónbeszéd szavait sugalták, mert megcsalták a fejedelmet és az európai közvéleményt, midőn a tények elferdítésével elhíthetni igyekeztek azt: hogy Magyar- és Horvátország részéről a birodalmi tanács kérdésének kedvező megoldása remélhető. A felelősség, mely őket ezért terheli, annál súlyosabb, mert nem lehet föltennünk, hogy ő felsége a februári pátens erőszakos végrehajtását kimondotta volna, ha tudja, hogy nem az ország egy részének, hanem veleménykülönbség nélkül Magyarország egyetemének komoly és változhatlan elhatározása, nem adni fel őseitől öröklött jogait semmi octroyrozott alkotmány kedvéért; nem lehet föltennünk, hogy ő Felsőége, midőn a februári pátent nemcsak az örökös tartományok, hanem az egész birodalom alaptörvényeül nevezi, tudta volna azt, hogy ez által alapszerződéseinket szünteti meg, melyek megtartása a monarchia főállásának nélkülözhetlen föltétele.

Egyébiránt Európa már megítélheti a trónbeszéd állításának valóságát. — A horvát országgyűlés megfelelt magáért, és mincünk nem marad egyéb hátra, mint példáját követni, — üdvözlővén

őket azon a téren, melyen a köztünk fenforgó kérdés megoldása kérdés tárgya sem lehet többé.

Visszaéltek ő Felsége bizalmával, mert oly alkotmány szentesítésére akarják hittel kötelezni, melyet föntartania lehetetlen.

Az ausztriai birodalom két alapon állhat fön, vagy a trónbeszédben kimondott egységes császárság alapján, vagy azon történeti alapon, melyen három századon át létezett, Ausztria uralkodója lehet az absolut fejedelem az egységes császárság alapján, vagy alkotmányos a personal unio mellett; de alkotmányosan kormányzania azon új osztrák államot, melynek alaptörvénye Magyarország elnyomása volna, lehetetlen — mint magukban lehetetlenek a trónbeszéd minden ígéretei; — míg ugyanis egyrésről a február 26-ki törvények erőszakos végrehajtása mondatik ki, másrésről az egyes koronaországok egész történeti alkotmányainak föntartása ígértetik. E kettő merőben lehetetlen.

Míg a magyar törvényhozó test szabadon fog választatni, nem képzelhető oly országgyűlés, mely legfőbb jogairól lemondván, a birodalmi tanácsba küldené követeit.

Míg a szabad választáson alapuló megyei rendszer fönáll, addig egy megye sem fogja a kormány alkotmány-ellenes parancsait teljesíteni.

Míg a hivatalok választás által töltenek be, egy hivatalnok sem fogja végrehajtani a kormány rendeletét. — Ha tehát erőszakkal czéloztatik a febr. 26-ki pátens végrehajtása, nemesak az ország alkotmányának egy részét, — hanem összes alkotmányát kell megszüntetni — országgyűlését föloszlatni — megyei rendszerét megsemmisíteni — és idegen hivatalnokokkal elárasztani a hazát, mint ez a legközelebbi multban történt.

Ez az alternativa, mely előttünk s az osztrák birodalom ura előtt áll; ellenkezőt ígérni csalódás vagy hitszegés volna.

De mi Magyarországra áll, áll a többi tartományokra is, a mennyiben történeti jogaikat a centralis hatalomnak fölázdozni vonakodnának.

Hogy még kevésbé lehető azon ígélet terjesítése, mely a februári pátens és az egységes császárság eszméjének életbeléptetése

folytán a seregnek reductióját, és így a kiadások s bevételek egyensúlyozását teszi kilátásba, — azt talán bebizonyítani sem kell. Mert mindenki, ki Ausztria viszonyait ismeri, kénytelen átlátni, hogy az erőszakos egységnek nem lehet más támasza, mint a hadsereg, s nem lehet más eredménye mint a status banquerotte.

Mondatik a trónbeszédben, hogy Ausztria minden népei erélyes kifejezést adtak azon óhajtságuknak, hogy a birodalom különböző országai között a kapocs fönntartassék. Ezen kapcsolatot mi is óhajtjuk.

A különbség tehát az, hogy mi közös kapcsolatra azt akarjuk, a mi állandó és változhatlan. Azok, kik a birodalmi tanács s az összállam eszméje mellett harcolnak, oly köteléket akarnak, mely nem állandó, s a többség kedve szerint minden perczen változhatván, mindannyiszor a birodalom fennállását fogná kérdésbe hozni. Ha megfeszítették e kapocs, rablánczává lesz — ha megtágíttatik, semmivé. Minek tehát új és ingatag kötelék ott, hol századokon keresztül fenálló és változhatlan kapocs létezik.

Ausztria népei a foederatio és a birodalmi összállam egysége között választhatnak. E két eszme közt azon lényeges különbség van, hogy a foederatio a két résznek egész jogi állását és politikai individualitását meghagyja, abból semmit el nem vesz s mindenik fél a másik szabadságában találja biztosítékát. Ellenben az összállam eszméje folytán minden egyes tartomány jogainak főbjeit tartozik feláldozni és pedig nem a többi népek, hanem egy centralis hatalom kedvéért — mely hasonlít a bibliai cethalhoz, azon különbséggel, hogy Jónást elnyeli, de vissza nem adja többé. Egy oly centralis hatalom kedvéért, mely természeténél fogva az országok autonómiaja ellenében csak úgy tarthatná fenn magát, ha minden egyes nép jogait egyenként absorbeálja. Mit annál biztosabban tehet, ha Magyarország önállását feladná; mert ekkor elveszett azon archimedesi pont, melyről a közös szabadság már annyiszor visszaállított.

A mi szabadságunk tehát Ausztria többi népeinek is egyedüli biztosítéka, — mert a mult történetében látjuk, hogy Ausztria sokáig kormányoztatott absolut módon — míg Magyarország alkotmányát élvezé; de hogy Ausztria szabad lett volna, míg Magyaror-

szág elnyomatott, erre példa még akkor sincs, midőn az elnyomás a németiség nevében történt.

Szomszédaink a Lajthán tul is csak úgy lehetnek biztosítva — hogyha az új octroyrozáson alapuló alkotmány meg fog tartatni nálunk — ha a történeti jogokon alapuló alkotmány nálunk elismertetik. Hogy hihetnék, hogy a jelen uralkodó ígéreteit megtartják utódai — ha a jelen uralkodó meg nem tartaná elődei ígéreteit. Hogy hihetnék, hogy az egyszerű ígéretet megtartja az, ki a szerződést eltépi.

A mártiusi alkotmány mindazon elveket magában foglalja, melyek a februári patensben találhatók; de e fölött a miniszteri felelősségben oly biztosítékot nyújt, melyet az újabb törvényekben hiában keresünk. Ezen alkotmány 5. §-sa minden népfajok egyenjogúságát biztosítja, a 13. §-sa császárt és utódait kötelezi az alkotmányrai eskületételre, a 17. §. minden oly szerződéseknek érvényességét, melyek a birodalomra új terheket rónak, a birodalmi gyűlés beleegyezésétől föltételezi, a 18. §. minden rendelkezés érvényességére egy felelős miniszter ellenjegyzését kívánja.

Hogy mult ki, nem siratva senkitől, azon alkotmány, mely akkor Ausztria örökös törvényének hirdettetett, és mely Ausztria egyik felének annyi áldozatába került? azt tudja mindenki.

Mi lett a nemzetiségek egyenjoguságából, mi a terhek szabad megajánlásából, mi a felelős miniszteriumból, azt tudjuk mi, s tudják Ausztria minden népei. Lehet-e [tehát, hogy még most sem tanulták volna meg szomszédaink azt, hogy egy alkotmánynak, melyet a birodalom fele elfogadni nem akar, nem megszüntetése nehéz, hanem életbeléptetése lehetetlen!

Sokan a Lajthán tul azt hiszik, hogy Magyarország midőn historikus jogainak fennállását követeli, kizárólag külsegedelemre számít. Ebben csalatkoznak. Mi mindenekfelett magunkra s jogunk szentségére számítunk. Tudjuk mi, hogy a diplomatia sokszor hasonlít a római néphez, mely midőn a circusokban a keresztények harczát nézte a vadállatok ellen, szívesen tapsolt a győzelmes kereszténynek, de nem segített neki, — és koszoruit mindig a győztesnek tartotta meg.

Azonban tudjuk mi azt is, hogy az 1861-i nem a régi diplomatia többé, hogy a két nyugati nagyhatalom dicsőséges kezdeményezése folytán a fejedelemsjogok tisztelete mellé a népjogok tisztelete is fölvetetett. Tudjuk azt, hogy a hol a jog az erővel párosul, és az erő a kitartással, ott a szabad népek kormányai nem tagadhatják meg sokáig a jog elismerését.

És ezért meg vagyok gyözödve, miszerint lehetetlen, hogy Európának minden alkotmányos állama át ne lássa azt, hogy erkölcsi erejének egész súlyával tartozik magakadályoztatni egy oly állapot visszaállítását, mely Ausztria alkotmányosságát lehetlenné tenné, és Európa békéjét okvetlen meg fogná zavarni.

De birjuk bár az európai közvélemény erkölcsi támogatását megnyerni, vagy magunk maradunk e harezban: mi nem adhatjuk fel a köztünk és Ausztria uralkodói közt fenálló szerződést; nem az egy ezred évig fenállt alkotmányunkat, oly törvényekért, melyeket megváltoztatni a fejedelem önkényétől függ.

Nem adhatjuk fel alkotmányos önállásunkat, mert érezzük, hogy minden népnek megvan saját hivatása, melyet teljesítve, az emberiség közjólétét mozdítja elő. Midön a török hatalom fenyegeté a kereszténységet s általa a civilisatio érdekeit, Magyarország volt Európa védőfala. Midön később a protestantismussal együtt a nemzetek szabadsága is veszélyben forgott, ismét a szabadság oldalán találjuk a nagy részt katolikus Magyarországot. Szóval, bár hogy nevezték az emberiség haladásának eszméjét, kereszténység, vallás-szabadság, vagy alkotmányosságnak, nemzetünket mindig a haladás zászlója alatt találjuk. Ha sebeink vannak, ezeket a csatatéren nyertük.

E feladat nem szünt meg; az absolutismus tanai meg vannak törve elvileg mindenütt, de ha annyi vereség után mégis oly sokszor térnek vissza, oka csak az, mert az emberek nem tudnak többé szolgák, de még nem tudnak szabadok lenni.

Az absolutismus elavult elvei helyett böles és gyakorlati szabadságot teremteni a jelen kor föladata. E téren magyar hazánkra nagy szerep vár. E tekintetben Ausztria legközelebbi múltja meggyözhetette Európát is, hogy reánk inkább van szükség, mint valaha.

Nemzetek nagyságát nem számok képezik, bölcsesség a törvényhozáásban, bátorság a harctéren: ezek egy nagy nemzet ismertető jelei. E két tulajdon megvolt öseinkben s meglesz bennünk is. — Nagy nemzetté kell tehát lennünk, — nem erőszakos annexiók, nem nagy követelések, hanem — ha úgy lehet magamat kifejeztem — belterjes működés által. Ha sikerül megőriznünk a szabadság uralmát a világ ezen részén, úgy legyen bár csekély vagy nagy a hatáskör, melyben a nemzet a gondviselés által működni hivatva lesz, ha nem is a tér, de a nemzet nagy leend.

Ellenkezőleg azzal, mit némely elleneink elhíttetni akarnak, mi nem a külsőségben, de még nyelvünkben sem keressük kizárólag nemzetiségünk biztosítékait; — nem mindezekhez ragaszkodunk mi, hanem azon eszmékhez, melyek nemzetiségünkkel összefontak annyira, hogy azokat egymástól elválasztani nem lehet.

Nemzetiségünket fenn akarjuk tartani, mert e haza minden fia a mi vezetésünk alatt lettek a szabadság apostolaivá. Nem az a mi dicsőségünk, hogy öseink elfoglalták és megtartották azon földet, melyet most Magyarországnak neveznek, hanem dicsőségünk az, hogy midőn annyi hatalmas nemzet nem tudta megőrizni szabadságát, mi — a legnehezebb viszonyok közt is — a szolgaság pusztájában egy oasist tartottunk fen az alkotmányos élet számára; hogy hosszú időközön keresztül az alkotmányosság menhelye csak Európa két végén — Anglia és Magyarország volt. Érezzük tehát, hogy hűlenek lennénk öseink emlékéhez, ha feladnánk nemzeti önállásunkat, melyre nemes hivatásunk érzete és nemzetünk multja egyiránt jogosít.

Mi tehát nem fogadhatunk el semmi egyéb alapot, mint azt, mely a *pragmatica sanctio* értelmében a *personalunio* erejénél fogva létezik, s a 48-ki törvényekben gyakorlatilag újabban körülíratott.

Felhozatik ez ellen, hogy a 48-ki törvények teljes visszaállítása Ausztria nagyhatalmassági állásával meg nem egyeztethető. — Ha Ausztria nagyhatalmassági állása alatt Ausztria ereje értetik — s ezt én legalább másként értelmezni nem tudom — úgy e kérdést két szempontból lehet megítélni: a történeti, vagy az elméleti szempontból.

A történet azt mutatja, hogy soha sem volt Ausztria erősebb, mint midőn a dualismus fennállott; és sohasem volt gyengébb, mint mióta az erőszakkal megszüntetett. Ausztria nagyhatalmi állása akkor veszett el midőn idegen segítséggel győzetett le e nemzet. Ezen helyzet érzetében mondá Schwarzenberg hg ama érdemtelenül híres szavakat: „a világ esodálkozni fog Ausztria hálátlansága fölött.“ Ausztria hálátlan volt, de ezáltal csak hitelét veszíté, a nélkül, hogy erőt nyert volna; mert ama szomorú emlékű miniszter elfeledé, hogy a hálátlanság politikai erénye csak az erősnek szabad, de a gyengének vesztére van. — Világo s n ál két függetlenség veszett el, a magyar és az osztrák — és a mint együtt veszték el, ugy csak együtt lehet azt visszaállítani. Mit idegen segély elvett a birodalomtól, csak saját népei adhatják vissza.

A mi a kérdés elméleti oldalát illeti, senki sem fogja hinni azt: hogy Ausztriát kevésbé védené azon Magyarország, mely szövetségében függetlenségének biztosítékát látná, mint védhette azon Magyarország, mely alkotmánya visszaállítását csak akkor kezdte reményleni, midőn az ellenség ágyui kirdették, hogy a szabadság közelit.

Ausztria nagyhatalmassági állása tehát nem szenvedne a 48-ki törvények visszaállítása által, hanem külpolitikája kényszerüleg változnék. Ausztria védrendszere erősebb volna mint valaha, — de Ausztria nem volna többé offensiv — hanem inkább defensiv hatalom, s itt a mi érdekünk Ausztria s egyszersmind Európa érdeke is.

Ausztria érdeke, mert csak így várhatják az örökös tartományok is, mi a trónbeszédben ígértetik, a sereg reductióját, s ez által a kiadások és levételek jövődjé egyensúlyozását eszközölni. Mert csak ugy remélhető, hogy a birodalom jövedelmei a birodalom fölvirágzására, és nem csak egy óriási katonai s hivatalnoksereg fenntartására fognak szenteltetni; csak így lehet, hogy valahára bekövetkezik azon idő, midőn Ausztria népei is, mint más boldogabb nemzetek saját anyagi jólétökről fognak gondoskodni, a helyett hogy vérüket oly ügyekért kénytelenek ontani, melyek Ausztria minden népei előtt idegenek és sokszor érdekeikkel ellenkeznek.

A dupla sas nem fogna lobogni Rómában, Toscanában, Hes-

senben és Holsteinban, hová talán a sereg dicsősége, de nem a népek boldogsága érdekében küldte azt az egységes császársági kormány. Hanem egy elviselhetlen adó sem fogná megölni csirájában — Ausztria népeinek fejlődését.

Ausztria defensiv állása egyszermind európai érdek, mert a közbéke érdekében van, hogy megmaradjon mindaz, mi legujabban egy új és természetes — mert a népek jogain alapuló egyensúly érdekében történt. Európa érdekében van egy foederatív Ausztria független Magyarországgal, mert csak ennek szabadelvű befolyása alatt oldhatná meg magát a keleti kérdést — oroszlányi osztály és elnyomás nélkül.

Mondatik továbbá, hogy a 48-ki törvények visszaállítása ismét a 49-ki eseményeket vonná maga után. — Ezen állítást merőben tagadom.

A mint hiszem, hogy e hazának minden fia kész lenne vérét ontani a haza szabadságáért — ha oda kényszerítették, — úgy bátran ki merem mondani, hogy a magyar nem forradalmi nép és a végső ellenállásra csak úgy határozza el magát, ha lépésről lépésre rá kényszerítették, — mint ez 48-ban történt. — Nem szándékom a multnak emlékét feleleveníteni, mert elvem, hogy politikában a szenvedély csak akadály, melyet az ész mellőzni rendel; hanem csak röviden emlitem a két tény, mely a forradalom kezdetét és végét jellemzi. Jelachich horvátországi bánná lett kineveztetése egy nappal előzé meg a magyar miniszterium helybenhagyását — és a martiusi alkotmány kihirdetése, — mely az ország törvényes függetlenségét egy tollvonással szüntette meg, egy hónappal előzte meg a debreczeni országgyűlés határozatát. — Egyébiránt a történelem feladata leendő elfogulatlan ítéletet hozni azon események felett, melyek a 48-ki törvények szentesítését előidézék. — Van azonban egy tény, melyet a historia bármi elferditése daczára sem fog tagadhatni soha; és ez az, hogy a forradalom kitörésének oka nem abban keresendő, miként a 48-diki törvények elfogadtattak, hanem abban, hogy meg nem tartattak. Igenis a 48-iki események maguk után vonták a 49-iki küzdelmeket, mint a megtámadás maga után vonja a védelmet — mint a hódítási vágy a függetlenségi vágyat.

Az európai közvélemény előtt tehát nem hozhatja fel Ausztria azon érvet, hogy a 48-ki törvények visszaállítása a multak ismétlését vonná maga után, mert azok sohasem voltak őszinte kísérlet tárgyai. De annálinkább meg volt kísértve azon egységes császársági rendszer, mely most ismét visszaállítani czéloztatik.

Ez azon rendszer és nem Magyarország elválási szándoka, mely a multnak szomorú, de reánk nézve dicső küzdelmet idézett elő.

Ez azon rendszer, mely Ausztria államadósságát 3000 millióig emelte.

Ez azon rendszer, mely Ausztriát a muszka czár lábaihoz terelte és a 36,000,000 népességü monarchiát oly állásba helyezte, hogy egy félhivatalos röpirat azt alapjában képes megrázkódtatni.

Egyébiránt mi magyarok ezen rendszernek sokat, igen sokat köszönhetünk. Ezen rendszer vasveszszője szüntetett meg minden pártot, és egyesített vallás- s osztálykülönbség nélkül mindenkit e hazában az alkotmány zászlaja alatt.

Ez győzte meg Ausztria örökös tartományait is — az alkotmányosság szükségéről — mert átlátták, hogy a hatalom künn és benn a centralisatio nevében — pénzüket, vérüket és becsületüket áldozta fel a szabadság érdekei ellen.

Igaz, az emberiség nagy törvénye, hogy azon eldöntő forduló pontok, melyekről a trónbeszéd emlékszik, véres harcok tárgyai szoktak lenni. De e harc nálunk már három század óta tart. És még sem lenne elég?

Ne felejtsek el azok, kik a fejedelemnek ily tanácsokat adnak, hogy sokszor és számos éveken keresztül e haza egy fele a török — más fele osztrák kézben volt — akkor Ausztria az egész német császárság haderejével rendelkezett, — és még sem tudta keresztülvinni azt, mi jelen elbagyott állapotában, erőszakkal végrehajtatni szándékoltatik. A harc tehát már megvolt, és így a fejedelem s a nemzet feladata nem egyéb — mint eszközölni: hogy annyi vér hiába ne folyt — annyi szenvedés hiába ne türetett, — s a mult évek tapasztalata hiába el ne mult légyen, — s így alaptörvényül ismerni el azt, mi százados és legujabban megújított küzdelem tárgya volt.

A köztünk és az osztrák birodalom többi népei között fennálló kérdésnek két solutiója van:

Egy békés és biztos eredményű, mely a fennforgó anyagi kérdések méltányos megoldása mellett — a két rész szabadságát egyaránt biztosítja — a personalunió s a 48-ki törvények alapján.

Egy véres és kétes kimenetű, — az összállam s a császárság egység erőszakos végrehajtásának eszméjében.

A választás nem rajtunk van, de a felelősség sem.

Mi a nemzet fölszólalásának formáját illeti — nem fogok azok ezáfolásába bocsátkozni, melyek e részben fölhozattak. Rövid lesznek, mert semmi sem győzhet meg arról, hogy törvénysértés foglaltathatnék egy fölírásban, mely e nemzet minden jogait követeli, de egyet sem ad föl, mert minden fölhozott okok sem győzhettek meg arról, hogy a nemzet méltóságát sérthetnénk meg akkor, midőn mi, a fegyvertelen Magyarország, Ausztriának egész anyagi erejével szemben, csupán jogainkra támaszkodva, a fejedelem elibe azon föltételeket szabjuk, melyek mellett ismerhetjük el egyedül uralkodási jogának törvényességét. És ezért nemcsak hogy a nemzet méltóságát nem láthatom sértve, hanem azt hiszem, hogy a jog és törvényesség zászlója sohasem volt magasabban emelve Európa előtt, mint ez föliratunkban történik.

Csak egy kérdésre akarok felelni, mely itten tétetett. Mi történik — ha a felirat után is — jogainknak csak egy része ismertetik el, s egy része megtagadtatik? — Az, hogy a bécsi kormány enged és alkuszik, mi pedig nem engedünk és nem alkuszunk.

Politikai pártok hasonlítanak a mágneshez, van egy oldaluk, mely vonz, és egy, mely eltaszit. Az eddigi discussiók eredménye constatározta azt, hogy köztünk nagyobb a vonzó mint a taszitó erő. Jobb volna tehát meddő forma-vitakozások helyett meggyőzni a hazát és világot arról, hogy a felirat ama szavai mellett „Magyarország a 48-ki törvényeket nem adhatja föl soha“ — az összes nemzet mint egy ember áll. S ekkor ha úgy tetszik a bécsi kormánynak, küldhetnek haza, mi pedig elmondhatjuk küldöinknek, midőn Magyarország függetlenségéről volt szó, egy képviselője sem adott külön véleményt.

Én tehát Deák Ferencz indítványát, mind lényegében, mind a formára nézve pártolom.

Erre: Szaplonezai József.

Tisztelt ház! A ház asztalán levő indítvány, mely több szónok részéről is közjogi történelmi és financiaális adatokkal s alapos előadásokkal támogatott, bőven igazolja azt, hogy Magyarország viszonya Ausztriával nem lehet más, mint a personalis unio s épen azért az ezt biztosító törvényeinknek visszaadása előtt egy lépést sem tehetünk olyast, a mi alkotmányunk visszaszerzésére nézve bármily csekély részben is hátrányul szolgálhatna; az erőszak, mely által egy nemzetnek nyolczszázados alkotmánya elvétetett, nem ad törvényes jogot a hatalomnak; ellenben elvitázhatlan jogot ad a nemzetnek, melytől az elvétetett, a törvényes visszakövetelésre. Ily helyzetben vagyunk mi most.

Vessünk egy pillanatot a multa — vegyük figyelembe a jelen helyzetet, és vegyük komoly megfontolás alá a jövőt. A multat illetőleg legyen szabad nekem az előttem szólott érdemes követtársunknak, Andrassy Gyulának azon helyes állítására nézve, hogy a forradalmat Magyarországon nem a 48-ki törvények, hanem azoknak meg nem tartása idézte elő, némely adatokat még felhozni; 1848-ki évi április 14-ke után örömben uszott az ország, mert létesítve látta függetlenségét úgy, mint azt régibb törvényei, jelesen az 1790°/₁ évi 10. t. c. rendeli — azonban fájdalom, az öröm nem volt tartós, eltűnt az, mint egy kellemes álom; — a véstetjes napok, az ármány és fondorkodás következtében hamarabb beérkeztek, mint azt bárki is hitte volna; a reactio, mely a koronás fejedelem által szentesített törvényeinknek bármely iszonyatos eszközök és bármennyi véráldozatok mellett is visszavételére ellenünk összeesküdött, megkezdette működéseit. Minő eszközökhöz nyult elsőbben is, miképen zaklatta fel ellenünk magyarok ellen gyalázatos módon a társországokat és különböző nemzetiségeket, nem szándékozom elmondani, s azokra, mik történtek, nemesak sűrű fátyolt vonok, de szivemből ohajtom, hogy a történelem is kitépve az események följegyzésére szolgáló lapot, azzal együtt dobja azokat a feledékenység mély tengerébe. A reactio osztrák fegyveres katonai erővel támadta meg a magyart, ezt ta-

pasztalva az együtt volt pesti országgyűlés, egy 125 tagból álló küldöttséget küldött fel Bécsbe, felkérni a királyt, hogy mint I-ső Ferdinánd osztrák császár ne folytasson hadat V-dik Ferdinánd magyar király ellen, s ha van valami elintézendője a nemzettel, azt közölje a magyar országgyűléssel. A küldöttség elnöke Pázmány Dienes, a diplomatikai szokás szerint közölte elmondó beszédét a királylyal, mely azt 3 észrevétellel küldötte vissza s azok szerint kívántatott a beszéd kiigazítása, mely esetre közöltetett írásban az Ő Felsége által adandó válasz is, Nyári Pál követtársunk által tett ajánlat következtében azon törvényellenes kívánata a Felségnek, hogy vele a nemzet csak azon szavakkal szólhat, melyekkel ő akarja s nem adhatja sérveit és panaszait saját szavaival elő, egyedül azon győző ok miatt teljesített s a beszéd kiigazított, mivel Ő Felsége V. Ferdinánd ezen szavakkal biztosította az april 11-ki törvényeinket, ugymond: „Azért, hogy a magyar miniszterium által előmbe terjesztett törvénycikkelyeket most meg nem erősíthetem, ne gondolja senki is, hogy én az april 11-kén szentesített törvényeket megtartani nem akarom.“ Igérte továbbá az ország integritásának s a magyar alkotmánynak épségbeni megtartását; hajól emlékszem, sept. 9-én jelentünk meg mi küldöttségi tagok ő Felsége előtt Schönbrunban, a midőn is a velünk előlegesen közölt választ szóról szóra felolvasta, és a melyben a fönntebb idézett szavak befoglalva voltak.

De fájdalom, a reactio nem kevés gyalázatára gúnyjátékok üzött ugy magából a koronás fejedelemből, valamint az ottan volt 125 tagu magyar küldöttségből, s az egész magyar nemzetből; mert igen jól emlékezhetnek azok, kik jelen voltak a küldöttségben, hogy a kihallgatási óra előtt csak kevés idővel jelent meg nyomtatásban Ő Felségének egy septem. 5-én kelt stb., Jelachichhoz intézett királyi kézírata, melyben a báni hivatalból kitett bánt előbbi méltóságába visszahelyezi, — s meghagyja neki, hogy az osztrák hadsereg élére állva, azzal Magyarország területére lépjen át, — s haladjon előre, a magyarokat fékezze, s működjék továbbra is a cs. ház és monarchia érdekében. A küldöttség a felség előtti megjelenéskor

egyik kezében az ő Felsége által mondott válaszbeszédet, a másikban annak az ellentétét tartván.

És kérdem, ezen két ellenkező iratokból melyik fogatosított? Bizonyára a bánnak kiadott rendelet, miután a csata folytatott. Látna azt a magyarországi főrendi papság, hogy az eskü alatt koronázott király nem tiszteli az általa szentesített törvényeket, egy memorandumot készített, s nyújtott be Ő Felségének, melyben Ő Felség, mint magyar apostoli király figyelmeztetett a törvények megtartására és intetett hogy ovakodjék eskü-szegő lenni, és mi lett ennek következése? A reactio igyekezett ezen igen alapos és vallásos akadályt elhárítani, előidézte az 1848-ki dec. 2-ki állam, vagy helyesebben mondva családi-csinyt, mely szerint, mint mondatik, V. Ferdinánd törvényeink megtartására kötelezett királyt leléptették s egy második lemondás következtében a még alig 18 éves ifju császárt léptették fel.

Ha volt valaha alkalma egy uralkodónak a nép szeretetén megalapítani trónját, lehetett volna alkalma ekkor az ifju császárnak, mert ha feledékenység fátyolát terjeszti ki az addig történetekre, és a magyarok karjaiba és szeretetükbe veti magát, ismét egy időre erős és hatalmas trónt nyert volna; — azonban fájdalom, az ifju császár Ő Felsége, a mint akkor kiadott manifestumából tudjuk, épen az ellenkezőt tévé, kijelentette, hogy a magyarok leigázása végett lépett a trónra, és hatalmát a szuronyokra, nem pedig népeinek szeretetére fektette.

A csatát folytatta. — 1849. mart. 4-én, tehát apr. 14. előtt 41 nappal az ifju császár Ő Felsége, motu proprio a pragmatica sanctiót egyoldalul megsemmisítette azon tette által, hogy Magyarország ősi és független alkotmányát, melyet nem ő nem a Habsburg-ház fejedelmei adtak, de a melyet a nemzet alkotott magának, egy tollvonással megsemmisítette, s Magyarországot, mint a monarchia többi örökös tartományát, a birodalomba beolvasztotta. Igaz, hogy az ifju császár alkotmányunkra hitet nem tett, — de ha már a szinte ezer éves ősi alkotmány megsemmisítését és egy nagy nemzet politikai existenciáját elvenni impietásnak nem tartotta, mindenesetre

kegyelettel viseltethetett volna elődei és oly sok koronás s már sirjaikban nyugvó fejedelmek esküje iránt.

A csata különböző eredménnyel folyt és végre egy hatalmas szövetséges segedelmével kezeinkből kivétetett a jog és önvédelmi fegyver. Ekkor azon hiedelemben volt a nemzet, hogy egy alternatíva fog előállani, és vagy honi törvényeink szerint azok, kiket a császár lázadóknak tartott, büntettetni fognak, ezen esetben az ország törvényeit és alkotmányát megtartandja; vagy pedig Magyarország, mint meghódított ország, elveszti törvényeit és lesz tabularasa; de ez esetben egyesek bűnhödni nem fognak; azonban, fájdalom, mindkettő egyitt megtörtént, — az országtól elvették törvényei és alkotmánya, — törvényeinkben nem ismert bíróságok és vérpadok állítottak fel, melyeken elvérzettek jobbaink és több ezeken hurczoltattak más tartományokba fogságba, épen úgy osztogatattak ki a halál- és börtön-büntetések, mint a solferinói ütközet után az érdemjelek. A „*justitia est regnorum fundamentum*“ jelszó mint elavult és többé az ausztriai monarchiára nem is alkalmazható, elvettetett, és helyébe kormány jelszavak gyanánt felvétetett a „*viribus unitis*“, mely szavakhoz azonban igen okszerűleg hozzá illenének ezen szavak is: „*et animis disunitis*.“ — Miket szenvedett a bekövetkezett 12 évек alatt a nemzet, azokat előszámlálni nem akarom, mert hiszen együtt szenvedtük azokat, és így tudva van mindenki előtt. Koldussá tétetett az ország, koldussá lettünk mindnyájan a nélkül, hogy ez Ausztriának legkisebb előnyére lett volna: Ausztriára nézve nem fog többé ily kedvező alkalom nyilni, hogy ő három ily országban mint Magyar-, Erdély- és Horvátországok, tetszése szerint düljön és zsákmányoljon, — mindamellert a mint Lónyai Menyhért barátom előadta, financiaális állapotján nemhogy segített volna ezen évек alatt, hanem sokkal több adóssága van, mint volt 1848 előtt, — úgy látszik, az Isten áldása nem volt e zsarolásokon.

Csoda-e, ha ennyi szenvedések után a nép ősi pietása a dynastia irányában oly nagy devaluatio alá esett?

Csoda-e, ha a nép ezek után nem Bécsből az uralkodótól, hanem külföldről várja felszabadittatását?

Csoda-e, hogy a nép a legközelebbi olasz háboru alkalmával — jöllehet több százezeren voltak honfiaink közül szemközt az ellenséggel a csatateren, — azon természetellenes állapotba jött: hogy nem saját seregeinek, hanem az ellenség részére óhajtotta a csaták kimenetelét, attól várván a segedelmet?

Ezek tények uraim és a dolog valósággal így volt, s ha a bukkott rendszer nem engedte a dolgok valódi állását s a nép hangulatát felismertetni — annál inkább kötelességünk ezeket a nyilvánosságra hozni, és épen azért uraim bocsánatot kérek azoktól, kik a jelen tárgyalás alkalmával azt nyilvánították, hogy midőn a kormányról szólnak, nem kívánják ugyanazt érteni a végrehajtó hatalomról is; én nem lehetek velök egy értelemben, mert constitucionális és parlamentaris kormányzatnál képes vagyok felfogni azt, hogy minden tetteiről egyedül a kormány felelős, de nem így áll ez az absolut hatalomnál; mert az absolut hatalom mindenben identificálja személyét a kormánynyal; így például emlékezzünk vissza 1850 év augusztus 20-ára, a midőn is ő Felsége az 1849-ki octroyozott és soha életbe nem léptetett alkotmányt megszüntette, minisztereire nézve nyíltan kimondotta, miként a felelősség eszméjét ő akként kívánja értelmezni, hogy miniszterei egyedül neki és másnak senkinek sem felelősek. De továbbá tudjuk azt, hogy honárulási büntetés terhe alatt nem volt szabad bántalmazni a kormány férfait; sőt később gondolom 1858. év végfelé adatott ki egy sajtó-póttörvény mely által a hivatalnokoknak bármely beigazolható, a büntetést maga után vonható tettét a rendszer gyalázatára — nyilvánosságra hozni sajtóbüntetés terhe alatt tiltatik. — Igenis uraim, ha nem e házban, hanem a londoni parlamentben lennék, ismerném kötelességemet és bizonyára viseltetnék azon loyaltással, hogy a király nevét beszédemben meg sem érinteném; de itt, hol absolutismusról van a szó, a dolgok egészen más helyzetben állanak.

Átmegegyek a jelen állapotra, — én a jelen állapotot számítom 1860. oct. 20-ától; mindazon által, uraim, önöknek figyelmét visszavezetem 1859. év augusztus hónapjára, a midőn is az uralkodó a szerencsétlen olasz háboru után meggyőződést szerezvén magának arról, hogy csatát nem lehet folytatni egyedül a szuronyokra támaszkodva,

hanem a nép-segítségére is szükség van, — kimondotta egy kiáltványában, hogy uralkodásának formájára nézve korszerű változásokat kíván tenni; — ez időtől egész 1860. április 19-ik napjáig gondolkodtak, hogy mint történjék ezen, a kor igényeinek megfelelő változtatás; ekkor jelent meg a birodalmi erősített tanács és a helytartóságok feloszlatása iránti rendelet — így ezután következett az octoberi diploma; megvallom, helyzetünket nem vagyok képes felfogni, mert mondják, hogy van municipiumunk, van országgyűlésünk és van valamiféle kormányunk is, melynek azonban nevet adni nem tudok, — de van ezek mellett egy elpalástolt „ostrom“-állapot is, kivált ha eszembe jut az, mit ma hir gyanánt e házban, és azonkívül is keringeni hallottam, hogy tudniillik: egy újabb rendelet szerint bizonyos neme a hadi törvényszéknek felállítatik, és hogy az actualitásban és disponibilitásban levő minden es. k. hivatalnokok mind személyeikre, mind ellenük intézendő polgári keresetekre is ezen hadi törvényszék alá vannak helyezve. Ez uraim, nem más, mint „status in statu“; ugyanis, miután a törvénytelen adók behajtására ilyen császári hivatalnokok használtak, hogy ezek a megyei municipium által felelősség avagy büntetés alá ne vonathassanak, helyeztetek az illetén törvénytelen bíróságok alá; fájdalom, uraim, hogy nincs oly törvénytelenség, mely el nem követtetnék mi rajtunk. És ez „constitutio.“

Felemlíteni kívánom azon mostani törvénytelen adóbehajtást, s igen óhajtanám, hogy miután a házhoz több helyről érkeztek panaszok ezen törvénytelenség megszüntetése végett, ha a képviselők a jelen tárgyalásnál ezen adó kérdését tüzetesebben előadnák s mindazon törvénytelenségeket, melyek előfordulnak, nyilvánosságra hoznák, hogy így maga ezen kormány, áthatva ezen törvénytelenségtől, annak folytatásával önként hagyna fel és ne zsaroltatná, ne kizoztatná épen akkor a népet, midőn mi törvényhozás végett vagyunk összehíva; ugyis úgy tekintem ezen eljárását az osztrák kormánynak, mint a halálos betegségben sinlődőknél a pézsmarvosságot, mert csak végvonaglásában nyulhatott a kormány ezen törvénytelen zsaroláshoz. Engedjék meg uraim, hogy én ezen kérdésre nézve megyémet említhessem meg: azon járásnak, mely egy

része választói kerületemnek, 200,000 forint adóhátraléka van, — az egész megyéjé pedig 800,000 forintra megy. Máramarosmegye nem termeszto, hanem fogyasztó megye; és szerencsés években termeszthet félévre, de átalán véve 3—4 hónapra kenyérnekvalót, — ha ezen adóhátralék most mind behajtatik, alig van annyi ingóságuk a lakosoknak, hogy egész értékig zálogolások történhessenek. Máramarosra nézve ezen adó nemcsak törvénytelen, hanem igazságtalan is, — mert meghiszem, hogy történtek a becslés alkalmával más megyékben is hibák, de oly tetemes hibák, mint megyénkben, aligha; mert esetek fordultak elő, hogy az adókötelezettek felzánlották a státusnak némely birtokaikat, melyekre másfélannyi évi adó rovatott fel, mint a mennyit a tiszta jövedelem bérlet utján behoz, hogy mindaddig, míg a reclamatio utján segíteni nem lehet, bírja a status azon javakat, — és ezért többen folyamodtunk is a kormányhoz. Engedjék meg uraim, hogy emlithessem fel, minő sikere volt, és ismertessem meg a rendszert ezen oldalról is. — Ha jól emlékezem, 1852-dik évben május 17-kén adatott ki a patens az adó-provisorium iránt, a melynek talán tizenhetedik szakaszában az mondatik: hogy azon esetre, ha becslés és községi, állami avagy magán felszólalások következtében különbség ütne ki magát, az utólagos kiegyenlítést illetőleg beszámítás fog megtörténni, és ez fejlődmi szóval biztosittatik; és mit mondtak folyamodásunkra Bécsben? azt, hogy ezen patens ellenében van Ő Felségének 1858. július 17-ről egy titkos rendelete, mely szerint az mondatik: hogy igaz ugyan, hogy ő Felsége az utólagos kiegyenlítést megígérte, de az évet, melyben történjék ezen kiegyenlítés, előre meg nem határozta és azt csak ezután fogja megszabni. — E szerint tehát habár valakinek a holdvilágban esik is azon részirtoka, melyért reclamált, a reá igazságtalanul rovott adót mindaddig fizetnie kell, míg az idő meg nem határoztatik.

Átmegek most a jövőre. Megmondottam elől, hogy gondosan meg kellett fontolnunk a jövőt. Én, uraim, miután különben is igen csekély reménnyel jöttem ide, a jövőre nézve nyugodt vagyok, mert e nemzetgyűlés, ha eredmény nélkül szétoszlatik, haza megyünk, s ha türtünk, szenvedtünk 12 évig, fogunk még szenvedni ezután is;

több ideig szenvedtek elődeink a török járom alatt; — de ha figyelembe veszem e házban és azon kívül létező honszeretetet, legkevésbé sem kételkedhetem e nemzet jövődjéről; ugyanis az osztrák császár magát megkoronáztatni kívánván, bennünket országgyűlésre egybehívott, azt gondolván, hogy mi, vagy a nemzet örömszázlókkal fog a koronátióra megjelenni és a legnagyobb készséggel teszi Sz. István koronáját az uralkodó fejére csak azért is, hogy törvényes koronás fejedelme legyen. És mi történt uraim? összejöttünk, s mint egy compact testület egy szóval, közakarattal kimondja a képviselőház, hogy mindaddig, míg törvényes jogaink és alkotmányunk vissza nem adatnak, a koronatió ellen a törvényes „vetot“ kijelenti. A mely nemzet, uraim, ily morális erőt kifejteni képes, annak élnie kell, annak elveszni nem lehet; több hatása van a morális erőnek, mint az összes osztrák hadseregnek. De hiszen, uraim, Magyarország földje szabad föld és polgári vérről van áztatva és épen azért a közelebbi rendszer alatt ezen vérről áztatott földben a beplántáltatni kívánt gyom meg nem gyökerezhetett, habár annak művelésére idegen kertészek fogadtattak is.

A mi az indítvány külalakját illeti, hogy felírás avagy határozat legyen-e, én e tekintetben nyugodtan hivatkozhatom lelkiismeretemre, mert tökéletesen tisztában vagyok magammal s miután a törvényesség teréről, mely e háznak egyedüli biztos alapja, eltérni legkevésbé sem akarok, — de miután meg vagyok győződve arról is, hogy az indítvány pártolása mellett felhozott esetek közül a jelen esetre egyik sem alkalmazható, mert a koronázandó fejedelmek mindnyájan a törvényesség útján voltak, jelenleg pedig azon csak a nemzet áll: kívánok moraliter hatni az uralkodóra, hogy ő is ugyanazon térére lépjen, melyen mi vagyunk, s akkor szívesen felírok hozzá, — most a határozatra szavazok.

Erre S z e n t i v á n y i K á r o l y :

Hiszem, sőt meggyőződéseim, hogy Európának nincs nemzete, mely a lefolyt 13 év alatt nagyobb zaklatásoknak, sanyargatásoknak, sőt üldözéseknek lett volna kitéve, mint a magyar nemzet. Alig hogy idegen hatalom, kül-interventio a védelmi harezot megszüntette, mely az 1848-ki törvények oltalmazása végett keletke-

zett: azonnal neki estek mindennek, mi szent egy nemzet előtt. Megszüntették alkotmányunkat, megtámadták nemzetiségünket, megsértették vallásbeli szabadságainkat, szétrombolták anyagi jólétünket, el akarták temetni szellemi haladásunkat, — s ezenkívül számtalan családnak jólétét s nyugalmaát elvették. S ez az, a mit elvettek. Már most nézzük, mit adtak, a miről azt mondták, hogy a civilisatio érdekében adják?

Adtak egy rozsz, hanyag, sokban nevetséges közigazgatást, mely általános ellenszenvet ébresztett, s maga a nép előtt is guny tárgyává lett. Ide dobtak egy polgári törvénykönyvet, oly perrend-tartással, melynek célja nem a perlekedés könnyítése, hanem pénzkeresés, valóságos üzérkedés volt. — A kész és Európa jogtudósai által nem csak elismeréssel, hanem magasztalással fogadott magyar büntető törvénykönyv helyett adtak egy büntető törvénykönyvet, melynek ferdeségei és fonákságai a személy- és vagyonsbátorságot Magyarországon sohasem tapasztalt mértékben veszélyeztették; a kárvallottakat pedig azon állapotba hozták, hogy károsításokat inkább megtagadták, mintsem hogy az eljárás zaklatásainak kitegyék magukat. Mindezekon kívül elviselhetetlen terhekkal adóztatták meg törvénytelenül az országot; — nem ismert, s a haza anyagi érdekeit kimerítő indirect adózásokkal terhelték törvénytelenül a nemzetet. Mindezeknek végrehajtásával legnagyobb részben idegen, a külföldről behozott tisztviselőket biztak meg.

Nem akarom ezen idegen tisztviselők által véghezvitt zsarolásokat egyenkint elszámolni; annyit azonban mondok: hogy nagyszerű defraudatiók, melyek az államgépzetet megrendítették, az állam és árvák vagyonának elsikkasztása, napiesemények voltak, s oly bünök követtettek el, melyektől minden becsületes ember undorral fordult el. A forradalmakat a forrásban levő borhoz hasonlították, annyiban, mennyiben mindakettő a tisztátalanságot, a szemetet a felszínre emeli. Sohasem volt forradalom, mely a felszínre annyi szemetet emelt volna, mint az ausztriai tizenkét évi absolutismus, s ez az a civilisatio, melylyel Bach uram és pajtásai Magyarországot megajándékozták.

Mi természetesebb, mint az, hogy ez ilyen rendszer és eljárás

miatt minden állam legerősebb oszlopa nemesak megrepedezett, hanem összeomlott. Ennek ismét az lett eredménye, hogy erőben lan-
kadva, tekintélyben megfogyva, hatalomban apadva, csak adóssá-
gokban gyarapodva áll Európa előtt elgyengülve a hajdan hatalmas
Ausztria.

Látva, hogy ezen rendszer végpusztulást fog okozni, az osz-
trák monarchia megmentését némi alkotmányos intézkedésekben
vélték feltalálhatni, s kiadták az oct. 20. diplomát. A magyar nem-
zet e diplomában kereste a *pragmatica sanctiónak* a nemzet jogait
és szabadságait biztosító részét, de azt sehol sem találta meg. Ek-
kor egy hang, egyetlen egy hang emelkedett, de hatalmas; mert az
összes nemzet egyesült hangja, mely az 1848-diki törvényeket kö-
vetelte. Tudja a nemzet, hogy csak ezen törvények ótalma alatt van
jövője biztosítva, tudja, hogy ezen törvények védhetik meg a lefolyt
évek szenvedéseitől; tudja a nemzet, hogy ezen törvényeket védte
legbecsesebb vérével; tudja, hogy a 48-diki törvényeknek minden
betűjén egy elesett hősnek, vagy egy politikai mátyrnak a vére
nyugszik. Ezen törvények a nemzet szívéhez vannak növe, melyek-
hez, mint egy szentséghez, csonkítási szándékkal nyulni nem szabad.

A nemzetnek ezen kijelentett kívánságára feleltek a febr. 26.
statutummal, melyben a többek közt a pénz-, had- és kereskedési
ügyet a nemzettől elvették, s a birodalmi tanácsnak átadták. Ugyan-
ekkor sürűbben kezdtek a Lajthán tul azon állítások terjedni, hogy
a 48-ki törvények előtt Magyarország régibb törvényei szerint nem
personal-, hanem realunio létezett. Ez bizonyosan csak a külföld
ámitása végett történt. Pap Mór képviselőtársunk fölmentett attól,
hogy régibb törvényeink idézése által ezen állítás hamis voltát bebi-
zonyítsam. Én csak ezen állítás képtelenségéről kívánok egy-két
szót szólni.

A magyar nemzet mindig alkotmányos nemzet volt. Már ma-
gában az alkotmányosság eszméjében bennfoglaltatik az, hogy a
pénz- és hadügyről rendelkezék, a minthogy számtalan törvények-
ben rendelkezett is; de képtelenség föltenni azt, hogy egy alkot-
mányos nemzet beleegyezhetett volna valaha abba, hogy egy idegen
nemalkotmányos nemzet rendelkezék pénze és vére felett. Ebből

azonban ne következtesse senki, hogy ha Ausztria némi alkotmányos formákkal bir is, a magyar nemzet valaha hajlandó lehetne Ausztria képviselőivel együtt tanácskozni. — Magyarország, mit törvényeinek sértése nélkül megtehet, meg fogja tenni Ausztria érdekében; de függetlenségét törvényhozásban és kormányzásban feláldozni sohasem fogja.

A 48-ki törvények a kormányzás külső formáját megváltoztatták annyiban, a mennyiben dicasterialis kormányzás helyett felelős miniszteriumot alakítottak: de a fejedelmi jogokat legkisebb részben sem korlátozták. A fejedelem személyének sérthetlensége ki van mondva, a törvények szentesítésének joga nála van hagyva; a végrehajtó hatalom a fejedelmet illeti; az egyházi és világi méltóságoknak s az ország hivatalnokainak, ugyszintén a sereg tisztjeinek kinevezése a magyar királyt illeti; a kegyelmezési jog a fejedelem kezébe van letéve.

Igaz ugyan, hogy némely teendők a nádorra vannak bizva, de ezeknek mellőzése a magyar királytól függ, mert azon pillanatban, midőn a magyar földre lép, fejedelmi jogainak gyakorlatát átveszi. — Mi tehát akkor, midőn az 1848-diki törvényeket védjük, a magyar király jogait is oltalmazzuk, és csak azt nem akarjuk s nem akarhatjuk, hogy a magyar király jogai az osztrák császárra ruháztassanak át, s nem is hiszem, hogy azok, kik az osztrák császár jogait a magyar király rovására akarják kiterjeszteni, az uralkodóháznak hasznos szolgálatokat tegyenek.

Azt mondják, hogy a real-unio Ausztria népeinek érdekében áll. Uram Isten, mi nem történt minden a népek érdekébenek firmája alatt, a népek érdeke ellen. Valahányszor a hatalom végezeljät bevallani nem akarta, vagy egy nem sikerült kísérlettel kénytelen volt felhagyni, mindig azt mondta, hogy ez a népek érdekében történt; erre a történelemből számtalan példákat lehetne előhozni; — de minek keressünk a távolban példákat, midőn előttünk áll az okt. 20-ki manifestum, melyben az mondatik, hogy a követett rendszer és 12 évi szenvedéseink a nép érdekében történtek.

A népek érdekei nem állnak egymással ellentétben, csak az

önzés és a nagyravágyés hozta igen sokszor a népek és nemzetek érdekeit egymással ellentétbe.

Ausztria népeinek két főérdeke van: az egyik „Magyarország megnyugtatósa,” ezt nemcsak én mondom, ezt Európa közvéleménye mondja. — Nézzék meg Európa legtekintélyesebb lapjait, és állítasomat igazolva fogják látni. (Ugy van) Magyarország megnyugtatósával Ausztria népei virágzó állapotba jöhetnek, e nélkül soha. (Helyes, úgy van) Ausztria népeinek érdeke továbbá: a „béke föntartása.” De nem azok, kik bureaukban holmi alkotmány-féléket octroyirozgatnak; nem azok, kik ünnepélyes szerződéseket egy tollvonással meg akarnak semmisíteni; nem azok, kik szentesített törvényeket támadnak meg; nem azok, kik soha el nem fogadható intézkedéseket akarnak egy nemzetre reáerősztakolni: hanem azok, kik a szerződések szentségét kívánják föntartani, azok, kik a törvényhez ragaszkodnak, azok, kik egy egész nemzet igazságos kívánságait számbaveszik, a béke valódi emberei.

Szívem érzését mondja ki az indítvány akkor, midőn azon törvényeket kívánja megváltoztatni, melyek a magyar nyelvnek némi előnyököt adnak, s a nyelv- és nemzetiség kérdését a jogegyenlőség alapján kívánják törvény által rendezni. Szinte meggyőződésemet mondja ki az indítvány akkor, midőn törvény által kívánja kimondani azt, hogy vallás a polgári jogok élvezetére nézve akadály ne legyen.

Én a polgári jogok kiterjesztése és az urbériség eltörlése közt egyrésztől, másrésztől pedig a nemzetiségi kérdés közt a következtetésekre nézve némi hasonlóságot látok. Mennyi izgatásoknak, csábitásoknak, ígéreteknek, lázításoknak a volt kiváltságos osztály ellen volt a nép a reactio emberei által a tizenkét év, de különösen a jelen mozgalmas időben kitéve, azt mindenki tudja. És mit tett a nép? a hamis prófétákat elutasította, sőt elfogta, s a mostani törvényhatóságoknak átadta. Ezen tétével a nép az összedült választó falak romjai felett bizalmat szavazott a volt kiváltságolt osztály irányában, s nem az urbéri papirosok, hanem ezen bizalom az igazi, a valódi, a megbecsülhetetlen nagyságu kárpótlás a megszüntetett urbériségért. (Helyes, éljen!)

Szabad legyen nekem a nemzetiség kérdésében hasonló eredményt várni, hiszen, az igazság és méltányosság követésének varázs ereje van, mely minden romlatlan ember szívéhez magának utat tör s bizodalmat ébreszt, s ezen bizodalom az, melylyel a nemzet egy kincsesel gazdagabb, a reactio pedig egy fegyverrel gyengébb lesz. Én Deák Ferencz urnak indítványát mind beltartalmára, mind kül formájára nézve pártolom.

Erre Grabarics Ernő:

A sasok magas röpteit nem követhetem, szerényen érzem az oda szükséges szárnyak hiányát. Közlegénynek vállalkoztam, és küldőim előtt kinyilatkoztattam, miszerint Istentől ohajtásom az, hogy ezen képviselőházban bölcseségben, valamint tudományban én legyek utolsó, és csak a haza tiszteletében és meleg szeretetében egyenlő. Kitűzött szerepemhez hiven, voksolásra szoritkoznám, de félreértést tapasztalok, azért a napirenden levő tárgyhoz egypár észrevételre engedelmet kérek.

A remekül indítványozott és hathatós indokokkal támogatott felírást, ki nem egészített állapotunknál fogva (a mit egyébként igen sajnálók), nem pártolhatom.

Alkotmányos felírás a nemzeti képviselő részéről a souverain hatalommal írásbani érintkezés; világos tehát, hogy annak eszközéséhez két illetékes fél kívántatik; mivel pedig közülünk 100 képviselő, mert meg nem hivatott, hibázik, és így 3 millió választó képviselve nincs, az alkotmányos felírás tételére épen a nemzet fél aladéka nincsen helyreállítva, a másíkról, a souverain törvénytelen állapotáról nem is szólván.

Az ellenvetés, hogy minekutána a 226 képviselő igazolva levén, a ház alakult, és így a Felsőház felírás tételére is alkalmas, meg nem áll, mert a házszabályoknak eme 16-ik pontja azon feltévésen alapszik, hogy minden illetők meghivattak és majd eljönnek, vagy ha nem jönnek, önként késnek, és így az előttük is tudvalevő parlamentáris szabályban „praesentes pro absentibus concludunt“ önként beleegyezőknek tartandók. A meg nem hívás által tehát — melyet hogy megtörtént volna, senkisem állítja — a felírás megtehetőségére felhozott leghatalmasabb érv, tengelyéből kifordul.

Alkotmányos felírásnak egyik kelléke az, hogy ő Felségének felelős miniszter által kézbesítették, nem csak a szükséges ünnepélyesség és illedelem miatt, hanem legfőképen azért, hogy a felírás tartalmát ő Felségének előterjeszsze, a tanácskozás folyamát, melyben maga is részt vett, és a melyből a felírás keletkezett, ugy azon indokokat, melyek a felírásban elsorolva nincsenek, de az eredmény szülemlésére hatással voltak, élő szóval előterjeszsze; egyszóval, mint maga is érdekelt fél, minden befolyását és állását arra használja, hogy a felírás üdvös céljánál fogva kedvező fogadtatásban részesüljön. Jelen állapotunkban azon cs. kir. postamester, kinek aranypaszomántos galléjára kelletik felírásunk sorsát bizni, annak kézbesítése alkalmával legjobb szándék mellett csak igen csekély ajánló beszédet tarthat, minekutána tösgyökeres telivér német létére annak egyetlen magyar szavát sem érti.

Ha pedig felírásunk magasabb rangra méltatva, magasabb kezek, meglehet ő exellentíája valamely osztrák miniszter által fog ő Felségének kézbesítetteti — akkor a történetekhez képest méltán tarthatunk attól, hogy kegyes fogadtatás helyett egypár külföldi regementtel többet kapunk. Már pedig ily fontos okmányunkat, melyben, a mint sokan hiszik, jobb jövendőnk rejlik, kétes vándorlásnak boesátani nem tanácsol.

A felírás továbbá, mely indítványoztatik, minthogy Magyarország alkotmányát visszakeri, vagy bár követeli — kérelmező, ez előttem kétségtelen; de kérdem, szabad-e nekünk a magunkén kívül mások érdekében is, ezek jelenléte, megbizása vagy beleegyezése nélkül kérelmeznünk? én azt válaszolom, nem szabad, mert ez mások kérelmezés! jogának világos megsértése, ily illetéktelen kérés ellen a sértett fél nem csak tiltakozhatik, azt a mi adatik nem csak indignatióval visszautasíthatja, hanem az illetéktelen beavatkozót minden igazságos bíró előtt felelősség terhe alá vonhatja.

Azon szépités, hogy mi a legjobbat, a legszentebbet, magát alkotmányunkat kérjük, mely ha megadatik, a jelen nem levőknek is csak kedves nyeresemény leendő, egyszer bizonyítást vár, másszor meg mitsem változtat az elv megsértésén, mások jogainak tiszteletben tartási kötelességén.

Engem a mások nevében illetéktelen kérelmezéstől egy nevezetes tanulmány is tartóztat, melyet a múlt nyári, mint a Reichsrath történetéből merítettem. Ezen európai hirre kapott és sikerénél fogva a mostanit szülte mint a Reichsrathba, mint tudva van, a képviselők nem az illető érdekelt felek által választattak és küldettek, hanem a kormány részéről, mint ez kiskoruk, elmeháborodottak és börtönre ítélt rabok számára szokás, úgy neveztettek ki. Magyar részről némely bonfiak ezen gondnoki hivatást maguktól szerényen elutasították, miért én méltó elismeréssel vagyok, mások, kiknek hazafiságok bepróbált, sőt családi hagyomány, a kínálkozó alkalmat gyászba borult hazájukon segíthetni — meggyőződésem szerint a legtisztább szándékkal elfogadták, és ott először is kinyilatkoztatták, hogy az illetőktől megbizásuk nincsen, következésképen hogy választási jegyzőkönyvet felmutatni sem képesek; ezen őszinte mentségük daczára azonban hasonló alapon ott levő követtársaik részéről, nem is egy hónapi vita után, hanem statissime verificáltván, nyomban a munkához fogtak, és szólottak oly ékesen, hogy ellenfeleik tapsait is kicsikarták, sőt nemzetiségükre magyarok, megtanították a Lajthántuli sógorokat, hogyan kell beszélni — németül. Mit kívántak és kértek, mindent megnyertek, és midőn vívmányukat, a mart. 20. pátenst, Magyarhonnak bemutatták, és legjobb hiszemü fáradozásaik jutalmát, a hálás elismerést várták: „Obstupere omnes intentique ora tenebant,“ midőn a nemzet összhangzó nyilatkozatából látták, hogy művök nemesak hogy nem kell, hanem elene az egész nemzet tiltakozik és elfogadni önként soha sem fogja.

Idáig a példa, hogy más részére: annak megbizása nélkül, általunk vélt jót sem tanácsos kérni; de folytatom:

Tisztelt hazánkiai az általuk megkedvelt művet diültre vinni, azzal a nemzet tiltakozása ellenébe fait accomplit csinálni, meg nem szüntek; az 1848-ki törvények által eltörlött, elavult és mai felvilágosodott korban többé nem használható cancelláriát, mint helytartótanácsot visszaállították, és hogy a megkedvelt rendszernek egyik zárkövét is letegyék, a cs. kir. törvényszékeket nemzeti színre, és, a potiori fit denominatio, nemzeti jellemre átfestvén, királyi Curiává alakították; haladnának ez ösvényen tovább, de haj! — egyet elhi-

báztak, akkor: midőn országgyűlésünket az 1848-ki törvények értelmében népképviselőlet alapján megválasztani engedték, mert ez által fatengelyes szekerükbe gözmozdony fogózott, mely most electricus gyorsasággal, mint istennyila viszi őket a purgatorium fenekébe, honnan azonban mint nemes érez felolvadva, és felelős miniszterekké átöntve, ha itt megjelenének, részemről a legszivesebb fogadtatásban részesülnének.

A felirást indítványozó okok között szemlélem azt is, hogy Ferencz József ö Felségéhez kell járulnunk, mert ő hatalmas levén, mindent jóvá tehet.

De ha mi azért járulunk Ferencz József ö Felségéhez, mivel hatalmas és nem egyszersmind jogos, akkor először is mi hagyjuk oda a jogtért, és megyünk az existenciák terére, hova bennünket a lajthántúli elleneink annyira édesgetnek; és ha mi ahhoz vagyunk kénytelenek járulni, a ki csak hatalmas, akkor hasonló alapon nem látom át, miért ne kereshetnénk fel a leghatalmasabbat; és kérdem, azon hatalom, melylyel Ferencz József ö Felsége dicsekedhetik, nem-e a mi pénzünk ára is? vajjon nem állják-e ő Felsége harczosainak vitéz sorait a mi fiaink? és vajjon egy nemzetnek elévülhetlen, az elrongyolt sanctió pragmaticánál sokkal régiebb szent és örökös joga nem hatalmasb? én azt hiszem:

A nemzeté a király, nem a királyé a nemzet.

A nemzetek király nélkül igen jól ellehetnek, erre élő példánk vannak nem csak Amerikában, hanem Európában is.

12 esztendeje immár, hogy mi is király nélkül megvagyunk, sőt törvényes medréből kiáradt királyi hatalomnak pusztító özöne közt megvagyunk, jobbaink elhullta miatt megfogyva, az osztrák miniszterek pazarló kezei miatt elszegényedve bár, de törve, legalább megtörve, ugy hiszem, nem.

De bár milyen hatalmas a király, az még sem atyai hatalom. A magyar nemzet legalább is ezer éves, a szükségkép fiatalabb király tehát a leggyöngédebb kegyelet mellett is, legfőlebb fiúnak képzelhető, a midőn, ha engesztelődés szükségéről van szó, kit illethet az engesztelődés első lépésének keserűsége mást mint a fiut.

Én tehát egy ezer éves dicső multat szerzte 14 millió nem-

zetnek nevében nem kérelmezhetem azt, mit a törvény, melyet ha ő nem, eldöde reá nézve is kötelezőleg aláírt, megszabott; s így vagy türöm atyai gyötrelemmel a fiui bántalmakat némán tovább is, vagy keblemhez szorítom, minden dicsőséggel elárasztom és szent ereklyével megkoronázom az 1848. egyedül üdvözítő törvények ösvényére megtért felséges fiut. Kinek tiszteletteljesen Justinian császár szavait hozom emlékezetébe: „digna vox est Regentis subditum se legibus profiteri.“

Ezzel bebonyitottam azt is, hogy én ámbár a felirást nem pártolom, a tettleges hatalommal szóbaállanék; én a tettleges hatalommal még akkor is szóbaállok, ha egyébként nem akarnék is; ha fegyvertelenre a fegyveres strázsa reám kiált „halt wer da!“ én bizony reá mondom a „gut freund“-ot, ha bár magamban mást gondolok is; nem vagyok oly eszélytelen, hogy a midőn üvegházba vagyok quartélyozva, itt kövel dobállózzam.

Ismétlem tehát, hogy én a felirást, mivel rólok, t. i. a horvátokról, slavonokról stb. nélkülök kérelmezve nem pártolom, hanem az 1848. törvények értelmében tökéletes kiegészítésünkig elnapolásra és bizottmányba vonulásra és így egyszerű határozatra voksolok, és mivel Tisza Kálmán érdemes képviselő-társunknak egyébként igen becses indítványában ezen értelembeni határozatot, a mit szinte igen sajnálok, nem talállok, kénytelen vagyok olyast magam részéről indítványozni, ezennel felolvasni, és elfogadás végett a ház asztalára letenni.

Tisza Kálmán indítványában határozatot nem látok, mert midőn ez Deák Ferenez felirási indítványát egész lényegében magába olvasztani, assimilálni akarja, vesztí határozati természetét, és lesz felirássá, az által pedig, hogy másolatát senkivel sem közli, hanem a ház asztalán maradni kíván, érthetetlené, ez által ismét a félreértésre okot szolgáltató.

Tisza Kálmán nr indítványa horvát-slavon stb. testvéreinket megnyugtadni akarja, miszerint jövő törvényhozásunk irántuk, mint minden nemzetiségek ugy vallások iránt tökéletes jogegyenlőséget fog követni, e szent és mindnyájunk akarata, de nem határozat, mert határozni de futuris contingentibus nem lehet, — hanem nyilatkozat.

Tisza Kálmán ur indítványa a külországokat legitim jogainkról, valamint szabadság-érzelmeinkről akarja meggyőzni, de ez ismét nem határozat, hanem manifestum, a mennyire pedig a ház asztalán akar maradni, mindenki által ignorálható, mert csak a diplomaticus vagy hivatalos közléseket tartozik minden illető tudomásul venni. Az általam tett indítvány mellett tekintély nem harczol, de arra ezen házban szükség úgy sincs, támogatja azt czáfolhatatlan törvényes következetesség, hogy egyszerűségénél fogva minden félreértést kizár és hogy czélja 1848. vagy semmi.

A remény, melyet hozzá kötök, kevés szóba foglalható: „una spes victis, nulla, sperare salutem.“ Indítványom következő:

Határozat. Minthogy a képviseleti gyűlést a meghívó levelek és f. é. apr. 2-ra az 1848. törvényekre hivatkozással szőlították össze, a képviselők pedig az idézett törvény V-dik czikke értelmében választattak és jelentek meg, itt pedig ugyancsak az 1848. ház-szabályok III-ik szakaszának 16-ik pontja szerint 226 tagja igazolva levén, tetteleg alakultak, tapasztalniok kell, hogy mintegy 4 millió választóra, horvát, slavon, erdélyi, fumei, horvátbánsági és szeremi végvidékek ugy csajkások kerületére eső 100 képviselő meg nem hivatván, valamint ezek, ugy a képviselőgyűlés nélkülözhetetlen alkotó részét tevő organumai, többször idézett 1848. 3-dik czikkében megirt összes miniszterek padjai üresek, érintett részek és miniszteriumok kiegészítéseig, illetőleg meghívásaig szükségkép elnapolja magát ezen képviseleti ház, és bizottmánynyá alakul.

Erre G o r o v e I s t v á n.

Tisztelt képviselőtársam, Deák Ferencz, nemzeti ügyünknek semmi által nagyobb s fényesebb szolgálatot nem tehetett, minthogy a képviselőház első felszólalásánál a fejedelem, a nemzet, a világ figyelmét az eskük, a szerződések, a jogosság s a törvényes igazság terére fordítá.

Ha a lefolyt 12 év után elmondhatjuk, hogy minden szerencsétlenség e szerződések megszegéséből eredt — hoc fonte derivata clades — első felszólalásánál a nemzet nem járhat el nagyobb méltósággal, mintha ünnepélyesen elmondja azt: „velünk az Isten igazsága!“ — s igyekezzék meggyőzni a fejedelmet, az eddig folytatott

kormányrendszer hibái s képtelensége előtt már, hogy a hitlevelek s kötések ereje felette áll minden theorianak s személyes hajlammak, — igyekezzék meggyőzni a fejedelmet, hogy a magyar szabadsága s léte biztosítékait, e részben a keresztény vallás s közerkölesiség azon sanctiójára alapítá, melynél magasztosabbat, ünnepélyesebbet emberi lelkiisméret ki nem gondolhatott, s melyet az emberi elme azért talált fel, hogy elejét vegye a fejedelmek s nemzetek tetteges összeütközéseinek, az innen eredő gyászos következményeknek s szenvedéseknek.

Nem járhatunk el tehát helyesebben, mint ha elmondjuk, hogy semmit nem követelünk, mi bennünket Isten és ember előtt meg nem illet, de viszont mindazt, mi ez alapon épül, szent — s megdönthetlennel tartunk. Az ily alapra fektetett jogviszonynak következménye ama határtalan ragaszkodás a fennálló intézvényekhez s törvényekhez, mely egy nemzetnél sincs kifejtettebb alakban, mint a magyarnál, s a stabilitás azon érzülete, mely a közélet, s különösen az alkotmányos élet legbecsesebb kincse, sajátja.

Mi első felszólalásunknál a nemzet ez erkölesi oldalait mutatjuk be, azokat, melyeket a lefolyt 12 évben az ausztriai státusférfiak soha számba nem vettek, örökké tagadtak, sértettek.

Mi az indítványozó által kifejtett jogalapon követeljük százados önállásunk visszaállítását, visszaköveteljük utolsó törvényeinket, a 48-kiakat, mint a melyek ez önállásnak Ausztria irányában utolsó zárkövét, historiai fejleményeink utolsó nyugpontját képezik.

E historiai fejleményeket minden magyar ismeri. Csak azon bécsi államférfiakhoz van e részben néhány szavunk, kik 48-diki törvényeinket rögtönözötteknek, tumultuariusoknak állítják.

Ezek tehát — úgy látszik — nem ismerik sem az 1791-ki, sem az 1825-diki fejleményeket.

Nem tudják, hogy különösen a 25 évi időszak óta, jelesül 1832—48 a nemzeti jogok védelmén a koronként megújuló megtámadások ellen egy szervezett nemzeti párt, a nagy nemzeti többség pártja állott. Nem tudják, hogy e többségnek fenálló törvényeink nyomán bevallott programmja volt a nemzeti kormány; hogy e programm formulázása elkerülhetetlen nemzeti szükség volt, s hogy a

megélenkült nemzeti élet vezetésére s a formáiban elavult collegialis testületek elégtelensége mellett, ez más nem is lehetett, mint a felelős miniszterium, mely szervezetet Europa legkisebb államai: Görögország, Baden, Württemberg, mint a legnagyobbak a haladó civilisatio miatt elfogadni kénytelenek voltak, úgy mint elfogadta maga Ausztria is a Hofkriegsrathok, Cancelláriák és Hofkammern-ek helyett.

Igen, a 48-iki törvények közjogi, mint magán életünkre, nemzet szükség volt.

Mutatja azt azon körülmény is, hogy az önállásunkra, függetlenségünkre vonatkozóak együttesen hozattak azokkal, melyeket a nép democraticus érdekében megalkotni a törvényhozás jónak s haszthatatlannak talált.

És mégis e törvényeket rögtönözötteknek, s azért ignorálan dóknak találják a bécsi státusférfaik.

És ha e törvények rögtönözöttek volnának, s gyökerei nem lennének a nemzet testében oly mélyen, oly messze elterjedve, hogy magyarázhatná meg valaki a 48—49-iki harczt, melyet a nemzet a legnagyobb lelkesedéssel mellettök folytatott?

Hogy magyarázhatná meg valaki azt, hogy midőn 12 évi elnyomatás után a nemzetnek a lehető legszűkebb alkotmányos tér nyílt, akkor, midőn organizált párt, alkotmányos gyűpontok nem léteztek, midőn még a sajtó alig mert szabadabban nyilatkozni, az ország legtávolabb részeiben, legkisebb, mint legerősebb pontjain, mint egy hang emelkedett a 48-diki törvények visszaállításának követelése?

Factiók, conspiratiók, pártok, terrorizálás volt-e ez oct. 20. után, s az-e ma itt a nemzetgyűlésen, midőn ellenök egy hang sem, mellettök 330 képviselő szózata emelkedik?

Nem, tisztelt képviselők! e törvények ezrek életével, martyromságával, hontalan bujdosásával, szenvedésével vásároltattak meg, lettek lelki sajátai a nemzetnek, — és ha szabadságainkat vérrel szerzeteknek nevezhattük eddigelé, vérrel és szenvedéssel szerzeteknek állithatjuk különösen a 48-ki törvények-biztosította szabadságainkat.

Nemzetünk e szilárd, merev, mondhatni vallásos ragaszkodása mellett a 48-iki törvényekhez, mit látunk mi a Lajtán tul?

1848-ban egymás után két alkotmányt;

1849. mart. 4-én egy harmadikat — Reichsverfassung — és ez alkotmány életbeléptetésére 1849, 50, 51-ben kísérleteket, hitegetéseket egyes tartományok irányában — míg 1851. aug. 20. a soha nem létezett miniszteriális felelősség, két napra rá a nemzetőrség megszüntetettnek nyilvánittatik.

Ezek csak az első lépések.

1851. dec. 31-kén a híres 49-ki Reichsverfassung kivihetlenné, s így megszüntnek nyilvánittatik. Ekkor azonban új alkotmány — tehát 48 óta már a 4-dik — az u. n. organische Grundgesetze hirdettetnek ki.

Ezekben tanácsadó bizottmányok — berathende Ausschüsse — állittatnak fel a kerületi hatóságok s helytartóságok mellé — a magas nemesség, a nagy és kis birtok s az iparosztályból.

Létesítésökre nézve azonban mély hallgatás áll be ismét a keleti háboruig 1854. jul. 19-ig.

Ekkor rendi képviselők adatnak minden koronaország számára.

E részletesen közlött alapvonalok után, s így e 4-ik alkotmány után jön ismét mindig az absolutismus legridegebb gyakorlata mellett 5 évi hallgatás — 1859-ig, az olasz hadjáratig. Ekkor jönnek azután új kísérletek, megerősített birodalmi tanácsok mindenféle alakban — 1860 oct. 20. s 1861. febr. 26-áig.

Mindezen alkotmányok kiadatnak a legnagyobb ünnepélyességgel és az infallibilitás legnagyobb, legszigorubb sanctiójával.

12 év alatt 5—6 alkotmány!

Mik ezek, uraim! egyebek, mint tapogatódzások, mint experimentatiók, miként ezt a febr. 26-diki diplomára az azt hirdető hivatalos ujság ki is mondja; mik ezek egyebek, mint papírra rakott status-theoriák, bureaok s tanszékék kifolyásai, melyeknek az élettelsemmi közük, melyek a birodalom népeinek életszükségeit, historiáját, legszen-
tebb tulajdonaikat tagadják, ignorálják? S nem-e fényesen igazolja ez állítást a Reichsrath utolsó alakulása, midőn a legujabb alkotmány mel-

lett 343 követi voks közül csak 127 voks nyilatkozata? s így e 127 voks alkotmányos támogatásával akarják a bécsi új államférfiak a birodalmat átalakítani!

És ilyek után ítéljen azután a világ köztünk s a Lajtán tuliak közt. Oda adhatjuk-e mi az ily örökké ingó alapokra fektetett alkotmányokért saját 900 éves alkotmányunkat? oda adhatjuk-e a 12 év alatt 6-szor megváltoztatott alkotmányos formákért a nemzet történeti s democraticus aspiratióit szentesítő 48-iki törvényeinket? oda adhatjuk-e tapogatózó s experimentáló theoriákért ezeréves nemzeti éltünket, önállásunkat? Ilyek után mondja ki felettünk ítéletét a világ! — mi ez ítéletnek nyngodt lélekkel nézhetünk elé.

Igy tekintem én s velem együtt a t. képviselőház a 48-iki törvényeket, saját nemzetem, a fejedelem s az ausztriai tartományok irányában.

Ezért kívánom én előttem szóló t. képviselőtársaimmal együtt az 1848-ki törvényeknek teljes helyreállítását.

A szó alatt: „teljes“, névszerint oda értetni akarom egész terjedelmében a magyar pénz- és hadügyet.

Miért kívánjuk mi finanszügyeinket magunk kezelni?

Ha e részben nem volna törvénykönyvünkben ezer törvény ha e részben nem rendelkeznének a 48-iki törvények oly szabatosan; ha nem tudnók, hogy az adómegajánlási jog az alkotmányosság első betűje; ha a 12 évi elnyomatás mindezt elfeledtette volna velünk: azon pénzügyi kezelés után, melynek eredményeit t. barátunk Lónyay M. oly világosan tüntette elő, — szóval, a 12 év alatt esinált harmadfél ezer milliónyi adósság s pazarlás elegendő ok volna arra, hogy ily kezekből, melyek egy egész birodalmat a banqueroute örvényének szélére vezettek, saját pénzügyeinket általvennünk mulaszthatlan köteletségünk legyen, nehogy e terhek még jobban összehalmoztaassanak, s az előbb-utóbb bekövetkezendett roskadás alatt nemzetünk közvagyonra s annyi milliónak verejtékkel szerzett tulajdona veszendőbe menjen.

De mi ezen felül igen jól ismerjük törvényeinket; igen jól tudjuk, hogy az adómegajánlási jog nélkül alkotmány nem létez; igen jól tudjuk, hogy ezzel Európa legkisebb alkotmányos államai bir-

nak, s még azt sem felejtettük el, hogy e jogunkat akkor is meg tudtuk védeni, midőn az az európaillag mindenható Metternich-kormány által 1822—23-ban, midőn az győzelmesen hordta körül fegyvereit Nápolyban és Piemontban, megtámadtatott, — s nem csak új törvények által, de a rá következő idők tanúsága szerint, tettleg is tudtuk biztosítani.

De nézzük csak, hogy állana az adóügy gyakorlatilag az októberi s februáriusi rendelvények szerint, a már eddig felállított magyar intézvényeinkkel szemközt.

Ugyan miként szedetnék be az oly adó, melyet nem a magyar országgyűlés ajánl meg? A végrehajtó hatalom, fent mint lent, különösen a hatóságoknál, felelős magyar kezek közt van. Ezekre akarják bizni a beszédetést? az executiókat? — Tehát így a tisztviselők félig magyarok s így alkotmányosak s felelősek, félig németek s így alkotmányellenesek legyenek? Vagy meg akarják-e hagyni a finansz-tisztviselők seregét? s így idegen tisztviselőket akarnak hagyni az általok is már alkotmányosnak hirdetett hazában? Ezekre akarják bizni az adóketést? s a ketés igazságtalansága vagy hibái feletti panaszok elintézését? Ez már a bíraskodásba vág, s itt megtámadtatik az igazságszolgáltatás elve, melyet már is magyar kezek közé tettek le. — Ezekre akarják bizni a végrehajtást? ez széles e világon a politikai hatóságok körébe tartozik, s itt megtámadtatik a helpolitikai önkormányzat, melyet már magok is elismertek.

Igy támadtatnék meg még az országnak azon csekély közjogi állása is, melylyel ők az országot oly kegyelmesen megajándékozní akarják.

Igy lenne az alkotmányosság hazánkban valóságos illusio, vagy, ha tetszik, egy permanens ostromállapot.

Ha pedig százados jogaink s a nemzet egyhangu követelésénél fogva viszaadatik az, mi sajátunk: az adómegajánlás teljes mértékben: ugyan mi feladata maradna fen egy bécsi finanszminiszternek más, mint a magyar országgyűlés által megajánlott adóösszegekről, kiadások- s bevételekről német „Ausweis“-okat készíteni?

Igy a hadügyminiszterség is.

Tudjuk, hogy a magyar hadsereg kérdése, bár történelmi fejleményeinknél fogva teljes kifejtését nem is nyerte meg, de éppen úgy tartozott a magyar országgyűléshez, mint bármely más bel-kérdés. Ide tartozott mindenekelőtt a katonaaállítás, mint az alkotmányos létnek legegységesebb része. Ezt akarnák nekünk megtagadni? De ekkor megtagadnák magát az alkotmányosságot éppen úgy mint az adóügynél. — Megadnák ezt? De akkor mi fogná feltartóztatni azon természetes fejlődést, melynek utolsó zárköve maga a magyar hadügyminisztérium? Vajjon azon országgyűlés, mely minden egyéb tárgyakkal jogilag foglalkozik, nem fog-e száz alkalmat találni, hogy az adót, hogy az újraszervezést oly feltételekhez kösse, melyek a nemzetet vezessék abbéli követeléseinek utolsó corollariumához? Az 1830-ki országgyűlés sürgette a magyar tisztek alkalmazását; az 1830 és 1840-diki sürgette és el is érte az újraszervezés szükségének kimutatását. Így fejlődött tehát a magyar honvédelmi ügy is egész 1848-ig, midőn az betetőzését, a magyar hadügyminisztériumot kivívta. — Mi nyeretnék tehát az által, ha a magyar hadügyminisztérium megtagadhatnák? Nyeretnék a nemzet s a fejedelem közt egy örökös ujjluzás; megnyitnák egy következményeiben be nem látható viszálykodás forrása; eleje vétetnék a közbizalom megalakulásának mindaddig, míg el nem jutna a nemzet a 48 ki 3. t. cz. általunk szent és sérthetlenné tartott 6-ik szakaszához.

Vannak igenis e kérdésnek is nehézségei. De ki állította azt valaha, hogy egy birodalomnak, milyen az ausztriai, végleges szervezése könnyű dolog? E kérdésnek nehézségei felett lebeg azonban a magyar hadsereg vitézsége és zászlóihoz való hűsége; azt pedig csak senki nem fogja állítani, hogy a magyar hadsereg azért, mert magyar, kevésbé vitéz; azért, mert magyar, kevésbé hű leendő alkotmányos királya zászlóihoz.

Igy állanak szerintem a 48-ki törvények; így jutottunk el a birodalmi kapcsolatra nézve a személyes unió elvéhez.

Megkísértetett az ellenkező, megkísértetett a centralisatio legridegebb, legszigorubb formái közt 12 éven keresztül, és mi lett a következménye? Elmondták előttem szólott képviselőtársaim, miként metszettek el a népben a kormány iránti bizalom gyökerei, miként

szegényítettett el az ország a képtelenségig terhes adózások alatt, idegenítettett el majdnem az összes nemzeti közvagyon, — miként halmozottatott fel a legmeddőbb czélokra a közel harmadfélezer milli-
ónyi statusadósság.

Mily sebek ejtettek nemzetiségünkön, miként volt elegendő magyarnak lenni, hogy valaki üldöztessek, vagy legalább is gyanusítottassék, miként szorították ki lassankint nyelvünk nem csak a hivatalokból, de a legapróbb iskolákból is, miként tétetett semmivé személy- s vagyonbátorság, sőt tul ezeken még a fejedelmi jogok miként bocsájtattak áruba pillanatnyi érdekekért. — De nyomozzuk-e következéseket még tovább.

Felállítottatott a nagy Ausztria, az új Ausztria eszményképe; az osztrák állambölcsek föltétlen urak lőnek ugy a Lajtán innen, mint tul — s hová vitték a birodalmat? s vele lenyügözött hazánkat?

Mit eredményezett e csábképet üző külpolitika, mit eredményezett hazánk autonomiájának elnyomása, — magának Ausztriának külpolitikai állására, magára a világ nyugalma nézve?

Midőn a mult század elején a vallási és szabadsági harcok — s a *pragmatica sanctio* behozatalával a német tartományok irányában *consolidatiot* nyertek a magyar viszonyok: az európai statusrendszerben hazánk is, bár szerény, de eléggé határozott helyet foglalt.

Ausztria mint nagyhatalom csak ugy léphetett fel, összes erejével csak ugy rendelkezhetett, ha a magyar nemzet támogatására számithatott.

1849-ben ez állás megváltozott. Ausztria tetteleg megnyerte a hatalmat Magyarország összes ereje felett rendelkezhetni, s e pillanatban Ausztriának erősbnek, hatalmasabbnak kell vala lenni, az európai egyensulyra nagyobb erővel hatni. Hitték is ezt Bécsben, s mámorosan lebegett szemeik előtt a megifjodott, a megerősödött óriás, az új Ausztria!

A következés megmutatta, hogy mi e hiből eredett: — csak a csalódás volt óriás!

Angolhon a mult század elején, bár nyilt szövetségben a spanyol öröködési harcban Ausztriával, az örökké dicsőséges Rákóczi-

küzdelem s az ausztriai kormány közt őszinte, jószándéku intermediatiót folytatott. Az angol diplomacia 1848—9-ben közönyös volt irántunk s elnézte az orosz interventiót. Azonban, ha egészen közönyös volt is a küzdő nemzet sorsa s alkotmánya iránt, nem volt az orosz interventióra nézve, s ez ellenszenvet azonnal éreztette is a magyar menekültek kiadása tárgyában, s később a keleti háboruban, vége lön Ausztria irányában a szives egyetértésnek, s így Ausztriának ezen, ha nem is legtermészetesebb, de legelnézőbb barátja meghült, visszavonult, kivált midőn látta, hogy az az idegen fegyverekkel győzelem után a hódító kérlelhetlen szerepét játszotta Magyarországbán.

Nem így az angol nép, e nemes, e szabadságszerető nép. Azon érzület, mely e népen minden szabadsága, függetlenségeért küzdő néptársa irányában annyi rokonszenven, annyi áldozatkészségben nyilatkozott, nyilatkozott 48—49-ben irányunkban is. 1849-ben még néhány hó — s meg vagyok győződve, hogy e nép megerősödött s alakot nyert közvéleménye miniszteriumát más politikára terelte volna.

Tudva vannak t. képviselőtársaim előtt is ez élénk, e meleg részvétnek számtalan nyilatkozatai; tudva van, minő baráti karokkal fogadtattunk mi, ügyünk élő romjai, kik vendégszerető partjaira hánytatánk, s én legalább, ki e sympathiájoknak tanuja s részese voltam, ki közelről láttam, mennyi szenvedő magyar kebel meritett ezekből vigasztalást, legszentebb kötelességemnek tartom, itt nemzetem színe előtt a hála adóját leróni.

Ugy áll ma a civilizáció haladásával az európai népcsalád közügye, hogy nincs nép, mely törekvéseiben néptestvéreinek morális támogatását nélkülözhesse, s azt hiszem, e részben ügyünk igazságától néptestvéreink eddig nyilvánult sympathiájukat sem vonandják meg, nem, különösen az angol nép.

Az angol népnek legközelebbi — különösen a halhatlan Canning ideje óta lefolyt multját lapozva, nyugodtan mondhatom el, hogy azon nép, mely a spanyol felszabadítására oly végtelen sokat áldozott, azon nép, mely a görögök mellett a navarini ütközetet előkészítette, mely a svajczi alkotmányt 1847—8-ban a már megalakult

európai coalitio veszélyeitől megóvta, mely az olasz szabadságnak is oly kiszámíthatlan szolgálatokat tett; azon angol nép, mely Canadát egy véres fölkelés elnyomása után a legszabadabb alkotmány-nyal látja el, mely saját civilizált coloniáinak rendre alkotmányokat maga nyújt: törekvéseink melletti sympathiai sem fognak kiszáradni. Angolhon külpolitikája, sem népének igazságszerető s nemes érzületénél, sem anyagi érdekeinél fogva, — s e kettő szerencsés találkozásának csak örvendhet a világ — más, mint szabadelvű, nem lehet, bárhova látszassanak gravitálni a személyes hajlamok s a régi traditiók reminiscentiái.

A magyar s olasz elnyomására fektetett kormányrendszer érezhetőbben nyilatkozott Franciaországra nézve.

A novarrai ütközetben nem csak Piemont győzetett le, — az által Ausztria ura lett Olaszországnak. Nem csak a bécsi congressusnak minden stipulatiói állottak vissza, — de tul ezeken Olaszország fejedelmei s hercegei az előbbinél még nagyobb s érezhetőbb hatása alá kerültek Ausztriának. S így a francia befolyás Olasz-honban majdnem végkép megsemmisült. De ez állás nehézsége Franciaországra nézve leginkább Rómában nyilatkozott. 1849-ben francia fegyverek vezették ide vissza a fejedelmet, és mégis nem a francia tanácsok voltak azok, melyek ott meghallgattak. Az olasz-római nép sorsának Ausztria lön intézője. Franciaország őszentsége tanácsában mint félellenség tekintetett. Nagy-hatalom — mint Franciaország — ennél ferdébb állásba nem jöhetett, s természetesen semmi sem éleszthette fel a százados francia politika hagyományos emlékeit Olaszhonra nézve, a bécsi congressus művei iránti gyűlöletet, a juliusi kormánynak Ausztria irányában szenvedett diplomaticus vereségei emlékeit, mint ama politika, melyet a magyar elnyomásával kezdődött új aera Ausztriára nézve eredményezett.

Meglett tehát a „manet alta mente repostum.“

És Ausztria vaskövetkezetességgel üzte politikáját úgy Magyar-, mint Olaszországban.

E közben fölmerült a keleti kérdés. Tisztelt képviselő társaim ismerik ezt minden phasisaiban. Sebastopol elesett s reá megkötött a párisi béke, s a békével a Sainte-Alliance felbomlott — Orosz-

ország elhagyta Ausztriát. Poroszország előbb közömbös lett iránta, — utóbb más politikai irány felé indult.

Ausztria maga maradt. A nyugati szövetség pedig még szorosabban megalakult — s az olasz kérdés előtérbe vonult. Ausztria Magyarországot elnyomó s centralisáló státusfőrfiai ekkor követték el a legóriásabb hibát. A helyett, hogy a híres orosz ultimátissimum után szorosabban csatlakoztak volna a nyugati szövetséghez; a helyett, hogy segédkezeket nyújtottak volna annak az olasz kérdés megfejtéséhez, melyben magok is különösen érdekelve voltak; a helyett, hogy a csomó megoldásához minden ponton igyekeztek volna hozzájárulni: mereven ellenszegültek minden kísérletnek, mihelyt ez alkotmányos alakban mutatkozott, s merevebb modorban talán folytatták az olasz politikát, mint azt a congressusok epochája alatt a Metternich-kormány tette. Az elnyomott, a nagy Ausztriába olvasztott magyar nemzet pedig nem emelhet fel szavát az olasz nép jogos és igazságos követelései és az általunk mindig sympathiával kísért olasz nemzeti ügy mellett.

Két évre a párisi békekötés után a francia hadsereg az ausztriai seregek által megszállott Piemont segítségére megjelent. Mindnyájan tudjuk, mi erre következett: ütközet ütközet után veszett el — Ausztria Lombardiával s olaszthoni befolyásával lett szegényebb — s Ausztria népei még száz millió státuskölesönnel lettek megajándékozva.

De más volt-e a politika, melyet a magyar alkotmány romjaira felállított bécsi kormány 1849. után Németországban folytatott?

A híres márcz. 4-ki kremsieri alkotmány Németország kiegészítő részeire, az osztrák-német örökös tartományokban is felfüggesztett, megsemmisített s 1851. dec. 31. végkép eltöröltetett, — elenyészett az ausztriai nyomás alatt az erfurti parlament, és ezután egymásután következtek a bregenzi találkozás, a varsói találkozás megkötött a híres olmüci conventio Manteufel s Schwartzenberg között: Németországot 40 ezernyi osztrák sereg lepte el, köztük — mert lebilincselve valánk — magyar csapatok is; a hessen-casseli nép, melynek akkori magaviselete előtt meghajolt minden alkotmá-

nyos ember, leigáztatott, s a Schlesvig-Holstein népszerű ügye a fegyveres megszállás s az ausztriai politika által megdöntetett.

Csakhogy Poroszország sem feledé el e háttérbe szorítását, természetes állásának e lejobb szállítását; csakhogy e merész, de rosszul számított föllépésnek még sem lehetett következménye az, mit Bécsben terveztek; Poroszország jelen fejedelmének kormánya azon nemes politika által, melyet oly kitarással folytat s melyet nemcsak a Spree és Elbe, de itt a Duna partjain is minden szabadság-szerető kebel a legmélyebb részvétellel kísér, visszafoglalta, sőt magasbra emelte előbbi állását, — Ausztriának összes népeivel a német szövetségbe való belépése az európai, különösen a francia diplomacia által meghiusított, — ez volt egyetlen örömvirága a gyászoló magyar kebelnek, melyet e nehéz időkben a gondviselés neki nyujtott.

Ily állapotokat idézett elő a 48-ki törvényeink s önállásunk megszüntetése, lenyügöztetésünk, elnyomatásunk.

Mindezek mint tények fekszenek az európai diplomacia előtt.

Ez első felszólalásunknál folyt discussiók — s az ezekben a lényegre uralkodó egyhanguságból pedig a világ látni fogja, hogy nemzeti törekvéseink épen úgy törvényesek s igazságosak, mint szabadelvűek s haladásiak.

Korunk ellenállhatlan iránya az erkölcsi s anyagi haladás, eszközül e célra elvitázhatlanná vált már az alkotmányos szabadság.

Voltak idők, midőn az irányt az enyészet fenyegette, s a legnagyobb elmék s legnemesb keblek aggodalommal, kétkedéssel teltek el.

A két legnagyobb próbán azonban az európai nép diadalmasan ment keresztül; az egyik volt a bécsi congressus utáni időszak; a másik a novarrai s világosi s az 1851. december 2-ik napokat követő időszak.

És mi, különösen ez utolsó válságnak szenvedő osztályosai, korunk nagy elvéhez, szabadságszeretetünkhöz, haladási aspiratióinkhoz hivek maradtunk, egy pillanatra sem tántoritva el azon nemzeti feladástól, mely nekünk az európai emberiség ügyére nézve e

nehéz, e veszélyes ponton osztályrészül jutott — és Isten megáldja e nemzetet e hűségért, e kitartásért.

Ez, uraim! létezésünk jözezime, ez forrása a közvélemény támogatásának!

Mi lenne itt Középeurópában s a nyugoti civilisatio s a keleti élet érintkezési pontján, mi lenne itt ma is, ha a szent István koronája alatt elő 14—15 milliónyi nép az európai kívánalmak által ugy áthatva nem volna, ha kitartási jellemvonása mellett ez érzelemről biztosítást is nem nyujtana?

Ausztriában 48 óta sok változott, — csak a külpolitikai irány maradt a régi, csak azon politikához maradtak hiven az új államférfiak, mely az absolutismust a legközelebbi szomszédállamoktól a legtávolabb esőkig a maga merevségében ügyekezett fentartani, mely ellenséges indulattal kísérte az oláhmoldva, a szerb függetlenségi harczokat, ilyenekkel a görög-nemzeti mozgalmat, s összetett kezekkel nézte a tengerre készülő francia-angol-orosz expeditiót s a navarini ütközetet.

E politika nem változott; s az az Európa, melynek szent tanai a világ minden részeibe kihatnak, közönyösen nem nézheti keleti testvéreinek sorsát, s miután Ausztria nem teljesíti azon feladatát, mely közel szomszédágánál, mely saját anyagi érdekeinél fogva itt a keleten neki jutott, általvették e szerepet a nyugati hatalmak: Franciaország s Angolhon, s a keleti háboru után Európa lapjai közt felállított a dunai fejedelemségek állama — Ausztria nélkül sőt Ausztria ellenére, mely — habár kicsiny is — részben legalább teljesítse a feladatot, mit Ausztria tetjesíteni elmulasztott.

Azt mondá egy francia státusférfiu: „ez a mi eszméink egy előretolt örállomása“ — ez eszme alatt a civilisatiót értette; mi magyarok ez új államot, eszméink, elveink e testvérét, a velünk közös civilisatio ez új bajnokát csak örömmel, rokonszenvvel üdvözölhetjük, s azon hiedelemben, hogy jogainkat s szomszédi érdekeinket tiszteletben tartandja, csak szerencsét kívánhatunk nemzeti fejlődéséhez.

Ezek lettek Magyarország elnyomásának eredményei Ausztria külpolitikai állására s a világ nyugalmára nézve. Ily politika lett

lehetséges, midőn Ausztria fejedelmével elhittették, hogy a magyar önállás megszüntetése Ausztria nagyságát vonandja maga után.

Ausztria nagyságát álmodák és lett — sülyedés.

Ausztria hatalom-terjeszkedését képzelék — s a birodalom egyik legszebb tartománya elveszett.

A nagyhatalmak tanácsában a tulsuly reményet ápolák — s maguk maradtak. Magyarország kibékülését hirdették — s seregeiket naponkint növelék.

A magyar dús földjének erejéből finanziaikat akarák rendezni — s készítenek egy bábeli zavart.

Erszényeinkből gazdagodni akartak — s elszegényíték magokat s velök együtt a magyart.

Fog-e a fejedelem ezután is a tények e kérlelhetlen nyilatkozata után ily státusférfiakra hallgatni?

Miután 10—12 éven keresztül ily kecsegtetések, ily suttogások közt ringattatott volna, elvégre a történet folyamának hatalmánál fogva nekünk is nyílt alkalom szavunkat hallatni, nekünk, a nemzet képviselőinek, kiknek jogunk is, kötelességünk is az igazság s a nemzet aspiratióinak szavát hallatni; nekünk, kik e sokat szenvedett haza gyermekei vagyunk, kik mint egyesek is osztozunk a nemzet fájdalmaiban s szenvedéseiben; meg fogunk-e hallgattatni mi, kik néhány rövid óra alatt mondjuk el azt, minek a 12 év szomorú eredményeit kellene kitörlni, s nem fognak-e bennünket, midőn így nyíltan s őszintén szólunk, demagógoknak, javíthatlan forradalmiaknak keresztelni: szenvedélyekkel, ábrándokkal, önzéssel vádolni? — kik ezredéves sajátunkat védjük, azok irányában, kik talán polgári erényeket követelnek magoknak, midőn a másé, a magyaré után ásitoznak? kik a fejedelem személye körül számítva leshetik a pillanatok kedvezményeit, s minden egyes szavok hatását hidegen mérlegezhetve, a fejedelem szívébe cseppenként szívárogtathatják be a legkárosabb ellenszenveket. De mi kötelességünkhöz hiven elmondjuk, mit egy jobb jövő után sovárgó szívünk sugall, s mit veszélyben forgó hazánk érdeke parancsol; elmondjuk e helyen, melyre a nemzet bizodalma állított.

És ha felszólalásunk sikertelen marad, a népek felett örökös Istenre s nemzetünk erkölcsi és hazafi érdemeire hivatkozunk.

Tanácskozásunk a múlt 12 évnek mindinkább kikerekülő képe.

Indítványozott első felszólalásunk legyen a legközelebbi nemzetjövendőnek hirdetésménye, és ha nem lesz, legyen politikai evangélioma, melynek apostola a nemzet minden egyes tagja, — és ha így lesz, hiszem, nem messze az idő, midőn az ige testté válik.

Egyébiránt az előterjesztett indítványnak mind tartalmára, mind formájára nézve Deák Ferenczcel szavazok.

Erre Kállay Ödön:

A contempláló lelkét nemzeti sanyaruságunk közepette az örömmek egy neme lepi meg, ha végig tekint az emberiség jelenén, és ha a jelenből biztos következtetéseket huzva, mintegy előre látja a tagadhatatlan igazságnak győzelmét. Minden győzelme most már a szabadság elleneinek, a szabadságra vágyók s igaz megismerőinek győzelmes jövőjét hozza közelebb; nemde legyőzék az egyesültek a francia classikus forradalmat és nyertek? nem, ők vesztek; mert az ott kifejedt eszmék szétterjedtek, mint magnetikus folyam az egész civilisatióra képes világon. — 1849-ben mindenütt győzött a reactio; de csak azért, hogy a népek követeléseit felesigázza, hogy erejüket edze, s most itt áll a népszabadság kívánalma mint egy kolossz, mely eltiprással fenyegeti az absolutismus ármánykodásait és a szolgálkúek seregét; (Helyeslés) s oda jutottunk már, hogy erős hatalmak szabadelvű népjogokat hirdetnek, s uralkodásuk alapjául a nép szavazatát tekintik. Tudjuk, hogy publicistikai, philosophiai és természettani utakon oly munkálkodások történnek, melyek, mint a jövőnek előmunkálatai, a tudomány tárházába rakatnak, azért, hogy majdan a győzelem napján csak hozzá kellessék nyulni a szabad népeknek, hogy a szabadság üdvét élvezzék, minek alphája akkor fog megkezdődni, midőn az új tannak és erőfeszítéseknek sikerülend új társadalmi elveket alkalmazni, melyek nem az előítélet s nem a mindent elnyelni akaró önzés- és dőlyfnék, hanem a keresztényi tiszta szeretetnek lesznek szüleményei. (Éljenzés.)

Ezen mozgalmak között áll az osztrák birodalom, lassan haladva a végeczél felé, mely nem más, mint az elkorhadás, — mit meg-

akadályoztatni nehéz, s mit megakadályozni ugylátszik, nincsen szándok. Valóban e hatalomnak valami fatalismus által szerencsétlen rendeltetés jutott; kevés a történelemben oly lap, mely az európai népek könyeit rajzolja, hol e hatalom ne úgy tűnjék fel, mint a szabadság ellensége, vagy mint a szabadság ellenzőjének pártolója. Olvassuk Németalföld történetét; a 30 esztendő s harczot, a szerencsétlen Lengyelhon esetét; a spanyol charta végét, a laibachi és veronai congressusok határozata következtében történt beavatkozását; — mindenütt ugyanazt észlelhetjük. Csehország történelme hajmeresztő, a fehérlhegyi csata után történeteket alig akarja hinni az ember, mikép azok a kereszténység korában történhettek; s midőn ezeket olvassuk, nem csodálkozhatunk azon, hogy a persa király, ellenségének, Róma imperatorának bőrét huzatta le.

Ha Galiczia nemességének szerencsétlen történetét még fölemlitem, ugy hiszem, eleget mondtam a rémtörténelemből. Hazám történetét, a 300 éves miserabile carment, e könyvek tárházát, nem említem fel; e nemzet hősie tetteit, e nemzet energiáját bámuljam-e, vagy a hatalom dühét, mely ki nem fáradt annyi martyrokat teremteni. (Tetszés)

Győzedelmében e hatalom a mérsékletességet nem ismerte. Velence Murat Joachimban még a koronát sem tisztelte, s I. Napoleon ellen erősen küzdött, s jutalma az leve, hogy azon hatalom által nyeletett el, melylyel egy ügyet védelmezett, — s hogy az 1815-ki szerződések is csak akkor érvényesek, midőn azt önzésük követeli. Krakó bekebelezése eléggé bizonyítja, vajmi átkos tanácsnokoknak kellett ott működni, hol ilyenek történhettek!

Áttérek azon reményekre, melyeket talán az osztrák status-férfiak táplálnak. Ezek lehetnek: a németbirodalombai valahai suprematiára való törekvés; ugy látom, hogy Poroszország által, kinek érdeme, hogy az alkotmányos utról 1849 után se tért le, tulszárnyaltatott; köszönjék ezt azon merev politikának, melynek képviselői. A kelet és délkelet felé való acquisitiók iránt — ugy látszik, hogy ez előmunkálatokat régebben kezdték, s innen magyarázható bizonyos panslavisticus mozgalomnak bátoritása, s időnkénti felhasználása, mivel minket is kellő rendben tartani vélnek. De ugy látom,

hogy 1849 óta ott is e részben sokan kiábrándultak, különben is oly riválokkal van ott ügyök, kikről a németekkel elmondhatjuk: „Wir sind dazu nicht gewachsen!“ Olaszország visszafoglalása, Páris elfoglalásával jár, s erről tovább beszélni szükségtelen. Mindezeket azért hozom elő, mert ohajtom, ha az osztrák státusférfiak átlátnák, hogy oly történelemnél s hiu vágyak mellett mily sürgős a régi utróli eltérés. Minden hatalom, mely politikáját a népek czéljaitól elválasztá, mely a 19-ik század defecalt eszméivel daczol, csak felosztatását sietteti.

Neveléséges utopialis eszme, ennyi népeket, mint a mennyi a monarchiában van, egy absolut kalap alá erőszakolni. De még nevelésesebb azt hinni, hogy germanizálási viszketegök miatt, egy nemzet nemzetiségéről lemondjon. Igen, volt idő, midőn ilyesek történhettek. Németország sok szláv faju népet felolvasztott; s Franciaország is mutat illetén példákat: de a jelen időben, midőn minden nemzet nemzetiségét büszkeségnek tartja, olyasról álmodozni örültség. Hogy pedig szándékuk nem más, mutatja a lefolyt 12 év, s hogy azzal egy időre felhagynak, sőt az ellenkezőt hirdetik, tanusítják a Gleichberechtigungféle bölcselkedéseik, miket 1848—49-ben tulságosan olvashattunk.

Ugy látszik, hogy ezen utra az osztrák státusférfiak alig fognak mostanában valósággal térni, mert biznak a népek hiszékenységében, gondolván, hogy valami alkotmányos czafrangokkal kielégithetik a civilisatio kívánatát. Szerencsétlenségök azonban, hogy igen kevesen hisznek, mert a rováson különben is sok van. Mi pedig magyarok 300 esztendei tapasztaláson okulva, csak mosolygunk a betegek erőlködésain.

Mi játékul nem adjuk oda magunkat, hogy a jelen vészes helyzetből vérünkön s pénzünkön kieviczkelve, egy fényes reggel kiadott pátens nyomán ujra az absolutismus körmei között találjuk magunkat, mint a birodalom népei az ugynevezett Gleichberechtigungféle Verfassunggal, mint Németország népei a szabadságháboru befejezésével. Mi mind azon garantiákat követeljük, miket a megcsalatott s annyiszor kijátszott biztonságunk követelhet, s mi a Reichsrathba, mely szerkezeténél fogva kijátszásunkat magában hordozza

s hova, ha Amerika legszabadabb institutiojának kifolyása lenne is, nem mehetnénk árulás nélkül, (Úgy van! Helyes!) mert az nemzetiségünk, s függetlenségünk veszélyeztetésével jár. Mondják, hogy kerületenkinti választás útján fogunk a Reichsrathba erőszakolhatni. Az szép választás lesz, alkalmasint úgy fog kinézni, mint 1848-ban a Stadionféle munkálkodások után a galicziai választásoknál történt, mi a képviselő caricaturája, gunya volt.

Én nem hiszem, hogy vállalkozzék magyar, ki ezen meggyalázó állást elfogadná; de ha mindamellett mégis találkoznék, ki a Reichsrathbani elválasztást elfogadná, fussunk attól, mint bélpoklostól, s vessük meg, mint őseink a magyarkákat megvetették. (Helyes!) Azt követelni tovább, hogy őssalkotmányunkból és 1848-diki dicsőséges vívmányainkból bárki commoditásaért és zsebének zavarban léteért, mit mi úgy sem akartunk, egy hajszálig is engedjünk, — nevetséges. Geographiai helyzetünk az újabb időkben javult; szabad népek közelednek határainkhoz.

Európa diplomatiája tudja, hogy megsemmisítésünk nyugaton nagy bajokat fogna okozni, s nekünk és a románoknak nagy merényletek elhárítására kellene szolgálnunk.

Kérdem, ha a nemzetet akár német, akár az orosz nyelné el, hogy állana akkor Európa térképe? a Németország általi elnyelés következményeit Buda városa t. képviselője bölcsen megfejtette, — ha az orosz által nyeletnének el, akkor Novaja-zemlától egész a Dardanellákig egy hatalom támadna, mely nem hagyná a közép-tengeri uralmat a jelenlegi kezekben; hanem ázsiai birtokaival egyetemben ránehezkednék Anglia birtokainak gyöngyére. Én tehát nemzetem megsemmisülését még a solferinói csata előtt sem hittem, hol a csatát nem a hadsereg, hanem a Bach-rendszer vesztette el. (Helyes!) Fog-e Ausztria jogos követeléseinknek engedni, nem tudom, de a bölcsesség s politikai belátás azt javasolná. Hanem azon jó uraktól, kik a népeknek elnyomására a systemák forgatásában oly fáradhatlanok, s kik a politikát Genctől tanulmányozták és a miniszterek legjelesebbikéül Metternichet tartják, kinek machiavellistikus elvei mellett, azon egy energicus tettét emlegetik, midőn a nagy férfiú, első Napoleon eldobott kalapját fel nem vette, ily politikai böl-

cseséget fel nem tehetek. Pedig, hogy ők, hozzájuk való ragaszkodás, támasz és pénz nélkül, a krimiai hadjárat alkalmával leleplezett politikájuk után ítélve, czélt érjenek, alig hiszem. Meglehet azonban, hogy még láthatjuk azon csoportokat, melyeknek a „Szózat“ éneklése valóságos tömjén volt, lehet hogy még egy provisoriummal fognak bennünket ellátni. De figyelmeztetem ezen urakat, kik a magyar nemzetnek sirt ásní ohajtanak, hogy a sirt jó szélesre ássák, mert alkalmasint nem magunk fogunk beletemetkezni.

Azon kérdés, mely közöttünk főrészben a különbséget alkotja, nem volt oly komoly fontosságú a tanácskozmány előtt, mint milyenné vált azon dilucidatio által, melyet Pest belvárosa tisztelt képviselője tön.

A határozat hozatalához senki sem kötött oly eszméket, mik azokhoz köttettek, s most ott állunk, hogy elleneink oly okokat használhatnak fel, melyeket nem ők találtak ki, s melyeket mi felhasználkatókul nem véltünk. Az országgyűlés kezdetével azt hittük, hogy a hatalom az országgyűlés összehívásának modorában bizonyos politikai fogást rejt; mert őszinteségétől elvártuk volna, hogy nemcsak Magyarország — hanem a magyar korona alatti minden Részek képviselőit meghivandja — s hogy készakarva külön gyülekezetet Erdélynek nem rendelend; a szerb volt vajdaságot is csak azután egyesíté, midőn már minden különválási csinokból kifogyott. Mi volt hát természetesebb, mint azt hinni, hogy ha a magyar országgyűlés fontos ügyekben lépéseket tett, mire nem is jogosult, azon hatalom, mely a sakkjátékot rendezi, s a bécsi permanens kamarilla e lépést ellenünk fordítandja s testvéreinknek azt mondhatja: lássátok, a magyarok suprematiát akarnak felettetek gyakorolni, s oly ügyekben nyilatkoztak nélkületek, mikhez ép oly szavatok van.

Tenni pedig valamit kellett, részint azért, hogy kijelentsük ragaszkodásunkat ős alkotmányunkhoz, s 1848-ki vívmányainkhoz, részint hogy őszintén testvéri érzületünket Horvátország, s az országban benlakó nemzetiségek irányában nyilvánítsuk, és hogy ugy a monarchián belől, valamint az egész civilisált világnak tudomására juttassuk, miszerint mi a civilisatio igényeinek, és a szabadság eszméinek megfelelni és azokat testté alakítani ohajtjuk. (Közhe-

lyeslés) Polgártársainkat is meg kell nyugtatnunk, hogy valláskülönbségért senkit polgári jogokból kizárni nem óhajtunk, hogy a még hátramaradott urbéri állapotokat megszüntetni vágyunk, s itt — kitérve — meg kell jegyezmem, hogy e tárgynak kijelentése elkerülhetetlen legelső felszólalásunknál, mert azzal sok helyütt tapasztalt agitációnak eleje vétetik, s e nyilatkozattal megmutattatik, hogy a földbirtokosság nem csak hogy nem sajnálja azt, mit önkényt odaengedett, de ujakkal is akarja szaporítani.

Mindezek kijelentésének formája iránt a határozatot a legalkalmasabbnak vélem; mert úgy vélekedem, hogy a törvénytelen hatalommal csak az egész korona képviselőtének lehet joga magát közlekedésbe tenni; mert souverain levén, saját akaratát követheti; a korona részbeli képviselőinek pedig, a testvérek nélkül oly ügyekbe avatkozni jogtalanság lenne; azt hiszem, hogy ez csak ovatosság lenne, annyival inkább, mert a lemondási okiratok tüzetes tárgyalása, csak az egész koronát képviselők által történhetik jogosan, csak akkor lehet meghatározni, hogy a sanctio pragmatikába foglalt felséges Habsburg-Lotharingi ház melyik tagja az, kivel viszonyainkról jogosan értekezhetünk. (Helyeslés) Ez is, gondolom, ovatossági politika. A személynek, kivel érintkezni akarunk, optima juris formai constatirozása elkerülhetetlen úgy diplomatai, mint magánjogi ügyeknél. Mert nem hisszük, hogy akadjon valaki, ki e tényben dacot keressen, mert nem hiszszük, s nem hihetjük, hogy nemzetünk jövője egyáltalában ez esetre nem alkalmazható illemi formáktól függjön; mert tudjuk, hogy a diplomatia okiratánál nemesak az, mi benne foglaltatik, hanem a mód is, mely által az létrejö, nagyfontosságú, s nem akarnék olyas híreket tényeknek venni, mik még nem azok.

Mert őseink illemi modorai nem e modort látták-e czélszerűbbnek? Ugyanis, II. Leopolddal, ki az 1791-ki 3. tez. értelmének eleget tett, mindaddig, míg a hitlevél nem tárgyalatott, az ország csak levelezésekbe lépett, nem pedig a törvényes királyhoz intézetni szokott szokásos repraesentatióval. Leopold és Ferencz József császár közt a különbséget pedig magyarázni nem kell.

Mert a megyék általi felírásokból huzott argumentum nem áll, mivel a megyék nem népképviselőlet alapján vannak szerkesztve, ha-

nem a helységek küldötteiből, s az egész privilegiált osztályból alakult üsgyülés által szabadon választottakból áll, (Nem áll! Zaj. Halljuk!) a nélkül, hogy a küldöttekre tekintettel lenni kötelezve lenne, s így a bizottmány csak a megye surrogátumának s magistratualis személynek tekinthető. Mert hittük, hogy a hatalom, mely saját diplomatiái érintkezéseiben ép annyira ovatos, az ovatosságot másnál is becsülni fogja.

Ezek nyomán Pest belvárosa t. képviselőjének azon kijelentése, hogy „ha a hatalommal szóba nem állunk, nem cselekszünk a haza érdekében,“ csak akkor lenne némileg érv, hahogy a teljes országgyűlés az érintkezést, a már valóban alkotmányos térre lépett hatalommal mellőzné s én ugy gondolom, hogy ha semmi törvényes szokáshoz, hanem valami illemi szabályhoz ragaszkodunk akkor, midőn azt sem a szoros politika nem sürgeti, sem az a törvényre nem fektettetett: nem teszünk a hazának nagy szolgálatot. Nem osztozom azon kifejezésben sem, a lemondási okiratra nézve, hogy „ha érdekünk volna helyzetünket ujjab bonyodalmakkal nehezíteni“; ez argumentumot, azt gondolom, akkor lehet használnunk, ha a lemondás pertractáltatik; de meg kell jegyezmem, hogy abból, ha a lemondási okiratokat valaki szorosabban tárgyalja is, még távol van attól, hogy bonyodalmakkal kívánná ez ügyet nehezíteni. — Én őszintén megvallom, helyzetünkben az ilyen praeoccupatiókat, s ez vagy amaz ideához ily ideáknak hozzáragasztását nem vélem czélszerűnek, de ovatosnak sem.

Nem oszthatom azon tételt sem, melyet a határozat kötelezettségének tárgyalásakor Pest belvárosa t. képviselője alkalmaz, mondván: „hogy a jelenlegi hatalom ugy áll szemben velünk, mint egyik fél a másikkal, hasonló jogalapon megosztott hatalommal,“ ha e tételben a jelenlegi hatalom értetik, mert mást nem is érthetni: ugy azt kell válaszolnom, miszerint a mi jogaink az emberiség s nemzetközi jogokon, törvényeken s szerződéseken alapulnak; míg a hataloméi csak reáruházottak lehetnek; hogy a jelenlegi hatalomra e nemzet mi jogokat ruházott, erről tudomásom nincs, s így e tételt sem érthetem. (Helyeslés)

Mondja tovább, hogy egy ballépés által könnyen folygnyjttat-

hatnak a régi bajok s ezt különösen Horvátországra alkalmazza. Erre meg kell jegyezmem, hogy horvát testvéreink, kiket egyformán kívánunk testvéri szeretetünkben részesíteni, azért, hogy a törvénytelen hatalomhoz föl nem irunk nélkülök, nem magyarázhatják oda, hogy bajokat kívánunk ez által nekik eszközölni; sőt inkább ebben jogaik elismerését és védelmezését láthatják. (Helyeslés.)

Több ízben mondja szónoklatában Pest belvárosa t. képviselője, hogy ha ez vagy amaz nem történik, egyezkedés sem történhetik; miután tudom, hogy az igen tisztelt képviselő ur jogainkból — mint mondja — semmit sem engedend, nem hihetem, hogy e szónak azon értelme legyen, mit alatta a magyar érteni szokott; de mint félreérthetőt, ha hogy a felírásnak többsége lenne, mit nem ohajtok, végleges tárgyalás alkalmával kihagyatni ohajtom.

Pártolom Tisza Kálmán képviselő ur indítványát — ugy anyagi mint alaki tekintetben. (Helyeslés, éljenzés.)

Erre Sz é c h e n y i B é l a gróf:

(Zaj, Halljuk!) Tisztelt országos képviselők! Mindenek előtt is sajnálkozásomat kell kifejeznem a felett, hogy elejétől fogva nem mi tettük az első lépéseket; — mert ugy vagyok meggyőződve, hogy ha mi nyilatkozunk elébb, — nem tartott volna ausztriai császár Ő Felsége harangzugás és ágyudördülések közepette egy oly trónbeszédet, mely bennünket bár nem illet s mit mi nem mint képviselők, de csak mint egyes egyének tudhatunk; de melyből újra kitűnik azon törekvés: egy kaptafára verni a birodalom minden részét, azt egy bizonyos alkotmányos lével leöntve, — s mely nem más, mint ujabbi felkarolása a birodalmi egység szerencsétlen eszméjének, — mely hogy mennyire kivihető, s hogy mennyire kárhozatos, — szomoru évek hosszú sorai bizonyítják. (Ugy van!)

De mind ez megtörtént dolog, ezen már változtatni lehetetlen.

Választóim bizalmát teljes mértékben birván, az ő ohajukat tolmácsolom akkoron, midőn kinyilatkoztatom, hogy ők — s ez talán Magyarhon lakói tulnyomó többségénél is viszhangra talál — nem egy erőszakos, minden rendet felbontó átmenetet, nem egy 1848-ki év polgárháborújának vérontásait, hanem egy békes átalakulást ohajtanak, — (Zaj) s mert ezt kívánják, nekünk szent köte-

lességünk, sarkalatos törvényeink esonkítása nélkül, a kiengesztelődés nagy munkáját illetőleg, megpróbálnunk minden lehető, hogy ha majdan mégis kenyértörésre kellene jutni a dolognak, lelkiismeretünk azt sugalhasa, hogy azok oda fenn Bécsben, s nem mi szaggattuk szét szándékosan a százados kötelekeket, s hogy Európa előtt őket sujtsa azon vád, melylyel bennünket terhelni akartak. (Közheyleslés.)

Vagyonunkat, életünket kockáztathatjuk, s feláldozhatjuk, s kiki az ebbeli felelősséget magára vállalhatja, de a haza egy szebb jövőjének biztosításával s megállapításával könnyelműen bannunk nem szabad.

A Gondviselés késő utódok sorsát a mi kezünkbe helyezé, miről felelősökké leszünk téve egykoron; — ezt lelki szemeink előtt kell tartanunk szünetlenül.

Ezen érzelmek, s ezen gondolkodásmód hatása alatt élvén, röviden kijelentem: hogy én, különösen t. hazánkfia Deák Ferencz indítványához csatlakozom.

A mi a javaslat alakját illeti, azt tehát feliratban ohajtom. — Ez már tanácskozmányunk mostani folyama alatt annyira megvittatott tárgygyá vált, hogy az a mellett felhozott indokokat újra felmelegíteni nem akarom.

Ismétlésekbe vergődni nem ohajtván, kiváltkép a hazánkban lakó más vallásfelekezetek egyenjoguságra helyezettetéséről akarok még jelenleg, már előlegesen is némelyeket elősorolni (Halljuk!) — annyival inkább, mivel a javaslat ezen pontja még eddig alig volt megérintve. Indokolásaim talán nem lesznek njak, de annyival hamarabb fogok törekedni átsikamlani azon, mi már csinált ut.

A sok lényeges kérdések egyike tagadhatatlanul a zsidó-emancipáció. Közölök Magyarhon határain belől körülbelől, 400000-en laknak, náluk intelligencia és pénz nagy mértékben található, melyek oly erők, miket szem elöl hagyni bizonyára képtelenség volna. A pénz, uralkodója a világnak, s a pénzvásárok urai a zsidók. — Nincs oly nagyobb szerű pénzesvállalat, nincs oly financialis krízis, melyben ők ne volnának a főtényezők.

Visszatekintve a zsidó népfaj történetének azon korszakára,

midőn Titus legiói lerombolák Jerusalembel falait, elszóródtan, mindenki által üldözötve, minden térről leszorítottva, nem maradhatott nekik hátra egyéb, mint az üzértség mezején törtetni előre, — s ezen körből ki nem léphettek elébb, míg az előrehaladottabb nemzetek az e tekintetben elavult rögeszmék utolsó romjait is szét nem morzsolák.

Részemről Magyarhon zsidóit szabad lábra állittatva látni ohajtom, (Helyeslés) kívánom a tolerantiát a jog terén; mert alkotmányunk principiumával nem látom megférhetőnek azt, hogy bármely felekezet is politikai jogaink élvezetéből kizárva legyen, (Közbevevés) sőt azt hiszem, hogy bárkit is politikai jogától megfosztani morális gyilkolás. Ez még keresztényi elveinkkel is ellentétben áll, melyek a legliberalisabb alapokra helyezvék; és még magára a kereszténységre nézve is sokkal nagyobb veszélyt látok én azon épen nem keresztényies érzelmekben s tettekben, melyek egy igazágtalan üldözést pártfogolnak.

Ezért már napjainkban minden érettebb nép a tolerancia magasztos elvét hordozza zászlaján. Tekintsünk Angolhon vagy Belgium viszonyaira, nincs ott oly ága a tudomány, ipar, művészet, vagy kereskedelem vállalatának, melyben ne küzdenének zsidók az első sorban.

Rég feladták ők azon eszmét, hogy bekövetkezend azon idő, midőn tömegesen fognak visszavándorolhatni Palaestinába; mindenestre mint jó polgárok csendesesen bevárndják azt, hasonlóan, mint mi keresztények is egy jobb életben bizunk; de azért mégis érdekel ragaszkodunk e földgömbhöz, melynek göröndjeihez annyi édeskeserű emlék csatol.

„Vagy tán azért,“ így szól Macaulay: „Civil disabilities of the jews“ nevű iratában; „vagy tán azért zárattassék ki egy ember, s legyen kevesebbé alkalmas bármely hivatal viselésére, mert szakált hord, sonkát nem eszik, s mert a helyett, hogy vasárnap a templomban, szombaton a synagógában imádja melegebben istenét? Ezt nem érthetjük.“

Hajdanában Franeziaország hugonottái Anglia segélyét hívták

fel, katolikus fejedelmeik ellen; Frankhon katolikusai pedig Spanyolhontól kértek segílyt egy hugonot király megdöntésére, s készek voltak hitükért honuk legszentebb érdekeit kockáztatni. S ma Franciaország protestánsai Porosz- vagy Angolhontól segílyt fognának-e kérni, hogy vallásukat praedominánsná tegyék? Bizonyára nem! S miért? Mert üldöztettek egykoron, s nem üldöztetnek most.

Ugyan ez áll, t. képviselőház, a zsidókról is, legyen az valósi, legyen az politikai egyenjogúságot illető; mert csak nyomás szül ellenhatást. — Hol az ily akadályok elgördítettek, megszűntek ők államot képezni államban. Látjuk, hogy civilizáltabb, miveltebb nemzetek zsidói, miként simulnak uj hazájok szokásaihoz. Ezt legjobban bizonyítják Amerika statistikai adatai, melyekből kitűnik, hogy az ott lakó Mózes utódainak csak nagyon csekély része foglalatoskodik pénzüzéséggel, míg a tulnyomó többség eke után keresi kenyerét.

Állítsuk Magyarhon zsidóit a jogegyenlőség terére; s magyar zsidókká lesznek, épen annyira hordozván szívükön honuk előrehaladtát, mint hazánknak bármely tiszta szittyavérű sarjadéka; hozánk hasonlólag követelni fogják jogaink respectáltatását, sarkalatos törvényeink csonkítatlan elismerését.

Ha eddigelé Hunnia irányában a magyar zsidók nem viseltettek gyermeki kegyelettel, ez azért történt, mert mostoha anyaként bánt velök; mert elismert dolog az, hogy ha bármely faj vagy felekezet kifelé gravitál, legyen az bármely okoknál fogva is, — az mindig egy hitvány szükkeblü belkormányzatnak gyümölcse.

Midőn tehát a zsidóemancipatio ügyére a t. képviselőház figyelmét már előlegesen is vonni bátor valék, nem kegyelemesdés az, hanem egy igazságszülte követelés.

Tegyünk félre előítéletet, ellenszenvet, s keresztényi vallásunkkal össze nem férhető érzelmeket, s cselekedjük azt, mi ember s ember között csak méltányos és jogos! S ha majdan megpillantandjuk azon kormányt, mely előtt az intolerantia hideg, sötéten huzamló fellegei szétoszlandanak: akkor fogjuk leginkább teljes mértékben követni magasztos tanait annak, ki a szeretet dicső elveit hirdeté!

Még egyet. Tekintetbe véve a birodalomban fennforgó bonyodalmakat, valamint azon izgatott állapotot, mely Magyarhon kiegészítő részeiben is mutatkozik; tekintetve véve még továbbá a Horvátországban mutatkozó pórmozgalmakat is: nagyon kívánatos volna, a fennálló vitatkozás végleges eldöntését siettetni; mert elvégre bármi inkább, mint egy elkésett dolog, legyen aztán annak neve felírás, vagy határozat. (Éljenzés.)

Erre Sárközy József:

Tisztelt ház! Gróf Széchenyi Béla képviselő társunk előttem bevégezvén szónoklatát, én, az ő atyja, boldog emlékezetű gr. Széchenyi István egy izben a pesti országgyűlésen elmondott anecdotájával kezdem meg beszédemet. Ugyanis, midőn ő azt akará bizonyítani, hogy a bécsi kormánynak nem jutott osztalékul valami nagyobbserű észtehetség, főlemlité, hogy Vesselényi Miklós barátjának, ki a lajthántuli politikában határozott és erőyes roszakarotot s ügyes tapintatot szokott látni, — azt mondá: nézd barátom, abban a bokorban, a melyben te egy pár tüzes villogó szemet, veres kiöltött nyelvet, s az eltátott szájban éles fogakat látsz, ha közeledünk, azt fogod tapasztalni, hogy ott egy nagy fülelkel ellátott, bárgyu állat, a türelemnek jelképe áll, — én megvallom, magam is azt hittem, hogy gróf Széchenyi Istvánnak igaza van akkor, midőn a bécsi kormányt ily alakban kívánta ábrázolni; azonban mostanság a bokor felé tekintve, azt veszem észre, hogy ott egy hegyes orru, hollyhos farku állat, eltátott szájjal áll, s mint hajdan Aesopus meséjében, várja, hogy a torkán akadtt esontot valami irgalmas gólya rántsa ki; de mi, Istennek legyen hála, tanulván az osztrák, eseh és más nemzetiségek gólyáján, óvakodni fogunk a ravasz állatnak tor-kába bocsátni fejünket. (Derűlség.)

És valóban a legközelebbi időben meg is érezteté velünk a bécsi kormány ügyes ravaszságát, mert midőn ezelőtt 12 évvel, méltatlanul fölzaklatott, de nemesen és vitézül küzdő nemzetünk két hatalmas császár seregei által legyőzetett; akkor megfosztattunk önállóságunktól, megfosztattunk alkotmányunktól, s mint mélyen tisztelt képviselőtársunk Deák Ferencz mondá, a korlátlan hatalom idegen rendszere nehezedett reánk; —

ily sulyos körülmények közt pörgött le egy hosszú évtizede századunknak, — és mégis mindenki tudá, mily viszonyban áll hazánk a tényleg uralkodó irányában: érezte mindenki, hogy mint legyőzött, teljes joggal számíthat bárhonnán jövő segélyre, mely őtet rablánczaiból fölszabadítsa. De ezen hosszú idő hosszús szenvedései között is megőrizte, mi egy életre való nemzetnek legfőbb kincse: erkölcsi önállását; el nem csüggedett és hitében nem ingadozott. — Megsokalván azonban a ravasz bécsi kormány a nemzetnek ezen őtet fenyegető hallgató hideg béketűrését, az alkotmányosságának egy kis halavány sugarát fordítá felénk, fölhívta a nemzetet, miszerint magát községileg rendezze. — Mi történt uraim? — a kormány kívánata kisebbségben maradt, a községrendezéssel felsültek; — mi azt hittük, győztünk; — pedig ha kevesen is, találkoztak egyének, kik a kormány nézetét föltétlenül elfogadták s így már megveté a kormány pártjának alapjait.

Későbbben az idegen birodalmi tanácshoz alkalmazott egynéhány hazánkfiát, — mint tudjuk, ismét nem sikerült törekvése; az ott megjelenteknek nagyobb része ellenszegült a kormánypárti birodalmi tanácsosoknak; — mi ismét azt hittük, diadalmaskodtunk; pedig találkoztak Magerféle emberek, kikkel ismét a bécsi kormánypárt szaporodott. Ezt követte az esztergomi értekezlet, s miután itt az országgyűlés az 1848 törvények alapján javasoltatott összehívadni, örültünk; pedig már itt kimondatott ugyanazon 1848-ki törvényeknek a legközelebbi országgyűléseni revisiója, mely alatt tagadhatatlanul némely jelenlevők fejében megfordult az 1847-ki törvényekre való visszalépés; volt országbirói tanácskozmány is, mely ha meg nem késik, provisorius törvényeket hirdet ki; a megyék rendezése félig-meddig megengedtetett, jól számítván a bécsi kormány a tisztujításoknál bekövetkező pártoskodásokra, mely, mint látszik, sok megyében sikerült is. Ezután összejöttünk az 1848-ki törvények alapján, Budára hirdetett országgyűlésre Pesten, s kivivtuk, hogy habár ez Budán nyitattott is meg, Isten segedelméből Pesten folytattatik. Mennyi vívmányok ezek! mennyi előhaladás! — És mi az eredmény?! — Az, hogy elhagytuk erkölcsi semlegeségi állásunkat, s a tényleges térre még sem léphettünk s most csüg-

günk a légben, mint Mahomed koporsója. Több megye óvakodva határozá el magát a rendezésre. Szaboles volt az utolsó, mely a semlegességi tért odahagyá, — s neki volt igaza.

Mert ha minden megye visszavonul, mindaddig, míg az ország törvényes állása az 1848-ki törvények értelmében nem biztosittatik, biztos lett volna a szabadulás és a nemzet nem szakad pártokra. (Helyeslés; Zaj.) Vissza kell tehát lépnünk a jelen országgyűlésen azon térre, melyet elhagyánk, mi annyit tesz, hogy mi mindaddig, míg a nemzetgyűlés kiegészítve nem lesz, mindaddig míg az 1848-ki törvények életbe nem léptettetnek, semmi olyas cselekvényekbe, melyek ezen országgyűlést kiegészítő legyesített Erdély s társországek törvényhozó egyesülését illethetnék, bocsátkozni nem fogunk. Ezt mondá ki mélyen tisztelt képviselőtársunk Deák Ferencz is az ő feliratában, mit én határozati alakban szeretnék átidomitani; mert a fölírásra, nézetem szerint, csak a kiegészített országgyűlésnek lehetne hivatása. Megnyugszom tehát abban, mit t. képviselőtársunk Tisza Kálmán indítványozott, hogy az előttünk fekvő indítványnak nagyobb része fogadtassék el határozati alakban. Szabad legyen azon kitételeket, melyek ebben túlkiméletesek, megkeményíteni, vagy — mi jobb lenne — kihagyni; szabad legyen némely történeti adaton alapuló erőteljes kifejezésekről, jelen állásunkhoz alkalmazható következtetéseket kifejtennem.

Részemről nem mondanám ki, hogy vessünk fátyolt az elmúltakra, annál inkább nem, mert úgy látszik, a fölíráspártolók is velem egy nézetben voltak akkor, midön a bécsi kormány ellenünk elkövetett büneit úgy regisztrálták, hogy ezt a leghatározottabban határozatot pártoló sem volna képes jobban elősorolui. — Még csak azt tartom szükségesnek megemliteni, hogy oly kormány irányában, mely minket, mintegy kiszámított módon, három századon át kövel hajigált, akkor midön mi őt mindenkor kenyérrel bajítottuk vissza, — melynek mi számtalanszor tartók bal-arcunkat csapásai elfogadására, miután jobb arcunkat megverdesé, s ez mind megjárta volna a béketűrésre tanító istenember parancsa szerint, s még ez iránt lehetnénk tán nagylelkűek, — de hogy oly kormányhoz közeledjünk, mely honunk legjelesbjeit kiirtani törekedett, mely korlátlan

hatalmát úgy akará velünk éreztetni, hogy minden században ember-áldozatból egy-egy hecatombét tarta, előidézőven legközelebb is a harmadik „triste decenniumot“, mely 1848. october 6-án a bécsiek által elkövetett kihágásnak évfordulási ünnepére engesztelő áldozatul legnemesebb, leghősebb fiait honunknak a latrok gyalázatos halálával öleté meg, s az ördögi bosznállás hangján rivalgá: „Manibus Matourianis parentandum“ — nem én, — ezen gyalázatos tettekre fátyolt vetni soha sem akarok, sőt minden tiszta honfikebeltől megvárom, hogy azon vérbiráktól, kik rokonérzelmű honfitársaink elitálásában részt vettek, utálattal forduljon el, — méltó büntetésüket a ki nem kerülhető Nemesisre bízván. (Ugy van!)

Mit II. József császárról mélyen tisztelt képviselőtársunk Deák Ferencz említésbe hoz, hogy ő mindamellet is, hogy életében még minden törvényellenes rendeleteit visszavonta, Magyarország törvényes királyának soha el nem ismertetett, sőt az 1790-iki törvény XXXII-dik cikkelye szerint úgy törvényhozási és közigazgatási rendeleteit, mint szintén kiadott adományleveleit, valamint privilegiumait is érvényteleneknek nyilvánította, tekintetbe vevén; — más következtetést nem vonhatok belőle, mint hogy ezen tényleges hatalomhoz, mely országunk törvényei ellen kiadott rendeleteit nemcsak hogy vissza nem vonta, sőt a mostani erőszakos adóbehajtásnál az absolut hatalmat mostanság is gyakorolja, mint alkotmányos nézetű polgára e honnak, felirással annyival kevésbbé közeledhetem, mert azon hypothesisen alapuló okoskodást, hogy ha mi közeledünk, ő is közeledik, ezen tétével már előre kettévágta; mert szabad legyen az ó-szövetségből itt egy hasonlatosságot felhozni, miszerint Jozsuének, a zsidó nép vezérének csodatette mindaddig, míg az emberiség azt hitte, hogy a nap forog a föld körül, lehetők látszott; de midőn ezen hypothesisist Gallileinek {fölfedezése, miszerint a föld forog a nap körül, tökéletesen megdöntötte — többé nem fogja hinni senki, valamint nem azt, hogy a legközelebbi események után a fönnálló hatalom hozzánk közeledjék. Némelyek azzal gondolták a háttér gyengéjét kiemelni, miszerint ha a fönnálló hatalom önkényesen nem enged, {hol indítjuk meg a pert a kétoldalu szerződés teljesítésére? Igaz, én elismerem, hogy Ausztria eddig nagyhatalom

volt, nem tudom, meddig lesz az; de van még nála egy nagyobb hatalom is, és én ezen nagyhatalom elébe kívánom öt idézni, mely nemcsak ítéletet tud hozni, de ítéleteit szigoruan is tudja végrehajtani, mint ezt a legközelebbi események tanusítják, és ezen nagyhatalom — a közvélemény. (Helyes!)

Közelebbről szólott tisztelt képviselőtársunk gr. Andrassy Gyula, két szép hasonlatosságot hozott fel remek beszédében; — megengedi a t. ház, hogy ezen hasonlatosságokat fölhasználva, bővebben kiterjesszem. Ő attól tart, hogy a bécsi kormány szép honunkat, mint hajdan Jónást a czethal elnyelni törekszik; én azt hiszem, hogy ezen éhes czethal már egy izben elnyelé országuunkat, de valamint az ó-szövetségi czethal Jonást sokáig gyomrában nem tűrheté, hanem kiveté azt, ugy minket is az ausztriai czethal már a partra kivetett, hol mi, mint hajdan Jónás a gonosz Ninive ellen, Ausztria ellenében hirdetjük jövendölésünket. Meglehet, jövendölésünk hamarabb teljesül, mint Jónásé. — A mi, tisztelt képviselőtársunk poláritási hasonlatosságát illeti, miszerint itt a képviselőházban szünjünk meg egymás iránt polusok lenni: azt válaszolom, hogy a természettani szabályok szerint, ha az egyik polus a másikkal egyesül, nem fejik ki többé villanyosság; én a képviselőházat inkább szeretem, hogy ő, mint két polussal ellátott villanyosgép működik, s miután a bécsi kormány surlótányérunkat insolens módon pörgeti, a villanyos lánczot pedig, mely batteriainkhoz vezet — különös vonzalma levén a lánczok irányában — kezébe vette, a semleges és tényező polusokkal egyszerre ütjük őket. (Derülség.)

Még egyszer nyilvánítom, hogy a határozat mellett szavazok. (Éljenzés.)

Elnök: Az ülés holnap folytattni fog, és pedig, mint tegnapelőtt elhatározók, a törvénykezési ügybeni tárgyalás végett kezdetét d. e. 9¹/₂ órakor veendi.

Ezzel az ülés d. u. 1³/₄ órakor feloszlott.

A képviselőház XXVIII-ik ülése

— május 24-kén. —

Elnök: G h y c z y K á l m á n.

Jegyző: T a n á r k y G e d e o n.

A szöveket ugyanazok jegyzendik föl, kik tegnap jegyzték. Meg fog a tegnapi ülés jegyzőkönyve hitelesített.

Ignjatovich Jakab jegyző felolvassa a tegnapi ülés jegyzőkönyvét, melyre nézve észrevétel nem tétetik.

Elnök: A jegyzőkönyv meghitelesített. — Szabadka sz. k. városa közönsége a megdicsőült nagy hazafi széki gróf Teleki László elhunytá fölötti gyászszertartásra vonatkozó jelentését, ugyszintén jegyzőkönyvileg kijelentett részvét-nyilatkozatát szomorú tudomásul megküldi. A jelentés szerint Szabadkán f. hó 15-én tartott meg a gyászszertartás. Ez fájdalmas részvéttel tudomásul vétetik.

Zilahváros tanácsa és közönsége Bánffy Elek b. Kraszna-Zilahkerületbeli országgyűlési képviselőnek megválasztatását — beadott kérvényében — megsemmisített kéri. Ez az állandó igazoló bizottmánynak fog kiadatni.

Következik most a napirendre, első pont $\frac{1}{2}$ alatt kitűzött indítvány, melyet Tanárky jegyző ur fog felolvasni.

Tanárky Gedeon jegyző felolvassa Tisza Kálmánnak a törvénykezés ideiglenes rendezésére vonatkozó indítványát.

Elnök: A szabályok szerint, indítványozó ur által az indítvány — a mennyiben szükségesnek vélné — bővebben kifejtendő lenne, s azután azon kérdés eldöntendő: vajjon az indítvány tárgyalás alá vétessék-e vagy se? (Közfelkiáltás: Elfogadjuk!) Miután ellenkező vélemény egy oldalról sem nyilvánul, azt hiszem, hogy a t. ház az indítványt közakarattal tárgyalás alá veszi s el is fogadja. E szerint nem lenne más hátra, mint a 9 tagu bizottmány megválasztása, mely a betűsorozatos névjegyzék szerint talán mindjárt

meg is történhetnék. Azonban bátor vagyok az indítványhoz még valamit hozzátenni, vagyis inkább a dolog oeconomiáját tekintve megemlíteni: hogy miután Zemplén- és Zalamegye, Temesvár és Pozsony sz. k. városok s talán más hatóságok is, kérvényeket adtak be, melyek a törvénykezés ideiglenes rendezésére vonatkoznak, nézetem szerint e kérvények mind összeszedendők, s a 9-es bizottmálynak kiadandók lennének. (Helyeslés.)

Ha tehát a t. ház méltóztatik megnyugodni benne, a jegyző ur föl fogja a betűsorozatos névjegyzéket olvasni, és a szavazás meg fog kezdetni.

D e á k F e r e n c z : (Halljuk !) Egy észrevételt teszek s bátor vagyok azt a t. képviselők figyelmébe ajánlani.

Vannak közöttünk többen, kik az országbirói tanácskozmányban is résztvettek. Azon munka, melyet az országbirói tanácskozmány készített, egyik anyaga lesz ezen új választmánynak, mely a rendezés fölött tanácskozik.

Nem tartanám helyesnek, hogy ugyanazon tagok e választmányban is résztvegyenek, kik az országbirói értekezlet tanácskozásáiban is jelen valának és közreműködtek. Én is egyike voltam azoknak, s úgy hiszem senki sem fogja helyesnek találni, hogy itt valaki quasi maga munkáját mintegy superrevideálja. (Közheyleslés).

A kilenczes bizottmány megválasztása végetti szavazás után :

E l n ö k : A szavazás megtörténvén, a szavazó czédulákat déltán 5 órakor a jegyző urakkal föl fogjuk bontani s megszámlálni, s holnap az eredményről jelentést teendek. — Következik már most a napirenden leve tárgyalás folytatása.

B e z e r é d y L á s z l ó : Nemzetek életében ritkán fordulnak elő oly epochalis momentumok, melyek forduló pontját képezik politikai fejlődésünknek, s minél messzebb ható következményeket hordanak azok magukban a késő jövőre, annál nagyobb óvatosságot igénylenek a körülmények higgadt megfontolásában, az eljárás biztos meghatározásában.

Ily epochalis momentumnak tartom én, t. ház! a jelen országgyűlést, mely után epedve várt százezrek ohajtása.

Épen midőn alkotmányos életünk új fejlődésnek, s e miatt nem oly biztos haladásnak indult az által, hogy az alkotmány közjogi alapja szélesebbre lőn az idők kívánalmához képest áthelyezve, épen midőn új politikai tényezők álltak elő az által, hogy az alkotmányos jogok gyakorlata egy szabadalmas néposztályról az egész nemzetre lett kiterjesztve: erőszakos megtámadás szétszaggatta azt, — s hosszú időre megszüntetve, tetszhalálba sülyedt.

Ime, fölébredt a tetszhalott s a helyett hogy normalis törvényes állapotba lelné magát, az időközben reá erőszakolt események által oly helyzetbe sodortatik, mely a biztos kiindulást, a megszakított fonál felfogását majdnem lehetlenné teszi.

Hazánk, ezredéves életében, ily absolutismus járma alatt 13 hosszú év sorát soha át nem szenvedte. A midőn a múlt század végével alkotmánya 10 év alatt felfüggesztetett, megmaradt némileg politikai életének egy főtényezője, a megyei rendszer s ősi törvényei elvégre is vissza lőnek állítva.

Máskép van ez most. A tetszhalálból, a lethargiából föleszmélve, nem találjuk ősi alkotmányunkat számunkra fenntartva, pótulásul annyi keserű szenvedésekért, hanem ujszerű kísérlettel kínálhatunk meg, melytől idegenkedve fordul el a hazafi kebel, s keserű öntudattal később még a kiszenvedett absolutismus sanyarusága alatt ujabban is meghajlani, mert ebben az erőszak sodorja el törvényeit, holott az új octroyált alkotmány mellett önmaga lenne kénytelen gyilkos kézzel halomra dönteni szent törvényeinek védfa-lait. (Ugy van !)

Valóban szomorú helyzetetés, t. ház, — midőn egy nemzet a hatalom ellenében, a siker reménye felett elcsüggedve, de hiven ragaszkodva törvényeihez — mint egyedüli támaszához, — komoly elszántsággal várja be azt, mi politikai életét, tevékenységét, befolyását megsemmisíti, mintsem hogy öntettével üssön sebet törvényein; mert ha valahol, bizonyára itt áll azon igazság: hogy csak az első lépés nehéz, s mihelyt egyben meg van sértve a törvényesség eszméje, rés nyílik azon, ingadozó lesz az alap, s kiszabni a netovábbat nem állandó többé hatalmunkban.

És ez az, t. ház, mi a szomszédos tartományok, sőt — ugy-

szólván — az egész világ politikusai által oly gyakran félreismertetik, ez az, mi náluk kellő méltánylatra soha nem talál, — nemzetünknek, azt merem állítani, egy fényes jellemvonása, — a törvényesség tisztelete, — a legitimitás eszméje, — ez az, mi elavult privilegiumok fogalmával összezavarva, ódonszerű régiségnek nevezetik; megfelelkezve, hogy csak ezen uton lehet a hazai institutiókat a kor igényeihez képest, biztos alapra fektetve, marandó eredménnyel fejleszteni, a mint ezt az 1848-ki törvényeink szép sikerrel megkezdették, s mit a nemzetiségek jogegyenlőségének kellő méltánylásával, a valláskülönbségből eredhető jogkülönbségnek megszüntetésével tovább fejleszteni mi is feladásunknak ismerendünk.

Ez az, t. ház, mit az érintett politikusok elfogultságból, pillanatnyi haszon tekintetéből, önmaguk előnyének világos sértésével, felfogni nem akarnak, hogy t. i. egy velök a közös fejedelem uralkodásánál fogva kapcsolatban levő országnak historiai jogalapra fektetett alkotmányos szabadsága épen nekik nyújthatja a legnagyobb biztosságot.

Vagy talán nem látták be eléggé mindeddig, mily ingatag, mily ephemer az octroyozott constitutionális életnek egyoldalulag engedményezett diplomán nyugvó alapja, midőn a kétoldalu szerződésben gyökerezett, évszázados gyakorlattal szentesített jogok is vakmerően szétépetnek; vagy talán el tudták felejteni, hogy az 1848/9-ki vívmányok a kremziri országgyűlés erőszakos bezáratásával megsemmisítettek; hogy az ezt követett 1849. mart. 4-ki ünnepélyesen kihirdetett, esküvel szentesített, s a szabadság álhőse által kitalált constitutio előbb sirba szállott, mintsem tetteleg életbe lépett volna. Mennyi kísérletek történtek s dicsőítették azóta az egész világ ámtásával, a lenyűgött népek végkifosztásával; — hány pátens váltotta fel egymást, — hány új meg új paragraphok miliárdja özönlött a népek ugynevezett boldogítására, s a törvény iránti tisztelet végmegsemmisítésével. S mi garantia van abban, hogy a törvény iránti tisztelet végmegingatására dicsőített f. é. február 26-ki Reichsdiplomát nem sodorja el a változó conjecturák pusztító vihara? — Mi garantia van az iránt, hogy ez nem egyébnek, mint egy újabb-

szerű finanziaális kísérletnek fog használtatni, hogy rövid, kinos élet után ez is szálljon alá övéi véghetetlen sorába.

Már kérdem, ha Magyarország szintoly könnyűséggel, szintoly elasticus fogékonysággal beleillesztette volna magát az újból teremtetett rendszerekbe, elhiszik-e szomszédaink, hogy a dicsőített Reichsdiplom oly könnyen megszületett volna, hogy az általuk is annyira gyűlölt Bach-rendszer, melynek teremtője oly átkozatos könnyelműséggel üzte kárhozatos játékát, s kinek szelleme még most sem látszik egészen kiüze vétkes működésének színhelyéből, — ha, mondom, e gyűlöletes rendszer nem épen nálunk talál legyőzhetlen passiv renitentiára, hiszik-e, hogy az oly hamar sirba szállandott; s mégis most elfogultságból azt követelik tőlünk, hogy önmagunk romboljuk le a historiai jogosság védbástyáját, mely könnyen bekövetkezhető események közt nekik nyujtana biztos menhelyet; azt kívánják, hogy áldozatul hozzuk a jogérzet azon tiszta fogalmát, mely nekik is szövétnékül szolgálанд alkotmányos életük megkezdésében, hogy megfeledekezünk azon elvitázhatlan szent igazságról, hogy valamint azon kormány, mely szöszegéssel eljátszotta a népek bizalmát, azt többé visszanyerni nem képes: ugy azon népek, melyek önmaguk lettek hűtlenek törvényeikhez, azoknak védelmére többé nem számolhatnak.

S ily óriási áldozat helyett mi nyujtatik pótlásul? — egy ingatag állás, egy kopár terra incognita, egy experimentatio keserü kiábrándulása, hogy mi ennek hozzuk áldozatul vérrel szerzett — ezredéves küzdelmek közt megörzött, — oly keserü szenvedésekkel, annyi hazafi-martyr vérével pecsételt alkotmányunkat, vérré vált s biztos alapon nyugvó önkormányzatunkat. Már ebben ítéljen köztiünk, uraim, a művelt Európa közvéleménye. (Helyeslés.)

Legyen szabad állításom támogatására a külföld példaira is hivatkoznom: mig Franciaországban műveltség, haladás, geografiai helyzet minden előnyei mellett engedményezett alkotmányok véres küzdelmek közepette halomra döltek, Angliának a történelemből fejlesztett, a jogosság külső formáihoz véglegig oly mereven ragaszkodó törvényes állása, bár aristocratiai zománca a kor szellemével sem látszott öszhangzásban — ellentállt az idők viszontagságának;

— Svéczia, Norvegia, a constitutionalis szabadság szilárd ösvényén bizton haladnak a historiai jog fonalán: míg Spanyolhon nem talál megállapodást az octroyrozás ingatag politikájával.

Tul az Oceanon az északamerikai államok kifejlesztették a szabadság eszméjét — békés haladásban, melynek érzetét örökségül nyerték az anyaországtól; míg a déli tartományok, kiknél ez még nem volt vérrévált életszükség, rázkódtatásokat szenvednek a dictaturák változó crizisei alatt.

S ime, midőn Magyarországbán annyi keserü emlékek, annyi boszuért égbekiáltó véres áldozatok, annyi megszegett eskü, földult nyugalom mellett még is fönnáll még a törvényesség szent érzete, melylyel nem ujat követel, melylyel nem idegen érdekek rovására áll szembe, melylyel csak a trónnal kötött kölcsönös egyezkedés eredményét védi; vajjon előnyös-e, Európa közjogai szempontjából, ezen állapot megszüntetése, annyi dült viszonyok, annyi újból támasztott követelések közepette előnyös-e a legitim törvényesség uralmának megdöntése; kívánatos-e reánézve szemben a keleti, az olasz kérdésekkel a stabilitás feláldozása, újból alakítandó s nem ismert horde-rejü viszonyok ellenében?

Hiszen, ha mi az új státusjogi theoriát követve, a divatos praetensiók terére lépnénk ki, mi volna természetesebb, mi volna okszerűbb, mint ha azt követelnők, hogy Austria, mely természeténél fogva ugy is ellentétben van az összes német egység eszméjével, felhagyván zsibbasztó negativ állásával, tegye át sulypontját Magyarországba, mit ez országnak nemesak geographicus helyzete, nemesak physikai terjedelme okszerűnek bizonyitanak, hanem már hajdanta vitéz Eugen herczeg, a monarchia megmentője, később Genéz, a reactio tollhőse, s Metternich politikájának esze, szelleme is tanácsoltak, jelenleg pedig a practicus angol, ki nem igen követi a conjecturalis politika sikamlós terrenumát, mint Ausztriának politikailag valódi — mert önérdekből — barátja, ismételve sürgetőleg ajánl.

De mi magállunk a positiv törvényesség terén, s mégis epésen hozatik fel ellenünk, hogy Magyarországbán már megkezdődött a csendes forradalom a törvények határain belől; — minő képtelen-

ség! forradalom a törvények mellett, s korlátain belül; — felhozzatik továbbá, hogy alkotmányunk nem felel meg a civilisatio kívánalmának, hogy az önzés, a szükkeblűség bélyegét hordozza magán, — pedig megmutatta az eredmény, hogy minden mesterségesen erőszakolt összeírások ellenére, ethnographicus térképek daczára, az oly széles bazisra fektetett választási törvény mellett, Magyarorszáiban békés barátságos uton tulnyomó befolyást gyakorol a magyar elem, még nem magyarajku honfitársainknál is.

És mindaz, ki ez országnak régibb körülményeit szemügyre veszi, ki az 1848-diki törvények irányát szándékosan félre nem ismeri, kell hogy azon meggyőződésre jusson, miszerint azok Európa legszabadabb institutiói niveaujára emelkednek, miszerint azokat a jogosság, a méltányosság, az emberiség tisztelete lengi át, távol minden türelmetlenségtől, miszerint a castok megszüntetésében, az alkotmányos jogok terjesztésében még az ország határain kívül is az iniciatívát mindig az országgyűlés ragadta meg, s ha ebben anyyira hátramaradt, annak oka nem ő benne, hanem az őt oly következetes álnoksággal zsibbasztó német kormány eljárásában kere-sendő, s hogy törvényeink e tekintetben is felülállnak a februar 26-diki Reichsdiplo-ma intézkedéseiben, mert azokban feltalálható a saj-tószabadság, esküdtszéki eljárás, a széles bazisra tett közvetlen választás, önkormányzat, parlamentarizmus felelős kormány, mit emebben ez ideig nélkülözünk, s így a diploma elfogadása ránk nézve még e tekintetben sem lenne előnyös.

De nem volna előnyös állásunknak újabb kapcsolattal fölelőse-rélése magukra a többi tartományok coneret állapotára nézve sem; ugyanis, ha szemügyre vesszük a birodalmi tanács jelen összealkitását, ha figyelemmel kísérjük az első tanácskozás alatt kifejlődött irányt, a 127 tagu majoritást, nemde minden elfogulatlan előtt tisztában fog lenni, hogy az, mely polyglot állásánál fogva már magában ingatag, egy új, egy idegenszerű, egy, valljuk meg, hatásteljes elemnek beleillesztése által tökéletesen tarthatlanná válnék, zsibbasztó volna eljárása, s oly sok, oly ellenkező érdekek kiegyenlítésére nem vezetne.

De megengedve, hogy lehetne reájok nézve egy előnyösebb

kapcsolatot kitalálni, kérdem, minő jog, minő igazság, minő méltányosság mellett lehet követelni azt, hogy az egyik feláldozzon mindent, áldozza jogait, legszentebb törvényeit, függetlenségét, mikor ez áldozatért pótlásul nem nyerhet semmi egyebet, mint a pillanat sikereitől föltételezett — az önkény szeszélyeitől függő, — s már eredeténél s alakításánál fogva tarthatlan pusztá engedményt.

Valamint tehát mi sem óhajtunk befolyást gyakorolni szomszédaink ügyeinek intézésénél, ugy viszonylagosan méltán követelhetjük, hogy ők se avatkozzanak a mieinkbe, s legyenek valahára meggyőződve arról, hogy a német civilisatio előnyeit nem a majorizálás, nem a pressio fogja terjeszteni kelet felé, mire különben a 12 évi tapasztalás elég bő tanuságot adott.

De ne aggódtassa őket azon bal fölfogás sem, hogy mi az 1848-ki törvények által irányukban új vívmányokat nyertünk volna, új igenis, hogy kormányunk Pestre tétetett át, hogy önkormányzati jogaink praecisebb formulatiót nyertek, a kormányférfiaknak már régi törvényeinkben ismeretes, de az új pátensben óvatosan mellőzött felelőssége világosabban kifejeztetett. Már mennyire sérthetik ezek érdekeiket, mennyire ütközhetnek ezek jogaikba, feltogni annál kevésbbé tudom, mert mindazok, mik az új Reichsrath casus reservatusai közé számíttatnak, s mik nélkül az ausztriai status fennállhatása lehetetlennek mondatik, csakugyan 1848. előtt is a magyar országgyűlés kizárólagos intézkedése alá tartoztak; ez ajánlotta fel az adót, mit önkénytesen emelni vagy változtatni hazaárulás vétke alatt tiltva volt; ez rendelkezett az ország többi jövedelemforrásairól, ez állított ujonczokat, s csak akkor, ha annak szüksége fölül a körülményekhez képest meggyőződött, mit cognita necessitate 1830- és 1840-ben is gyakorlott, a háború s béke kérdéseit ez vitatta, mint ezt az 1790-i fölirat és azt követő leirat tanusítják; kereskedelmi ügyeit törvényszerűn önmaga intézte, s ezekről a *pragmatica sanctio* megkötésénél egy szócskával sem mondott le, sőt saját jogának ismerte azt szakadatlanul teljes mértékben és gyakorolta is folytonosan.

S mégis a *personalis unio* mellett 300 évig fennállott az ausztriai állam, hatalmasan, tekintélyesen, holott az *einheitlich* Öster-

reich fölrdezése után bizony nem előnyös változásokon fejlődött át annak állapota s jelen helyzete, mely külfelé izolált, belülről elzilaált, mind összeségében, mind egyes tagjaiban véglegesen kimerült, nem igen tanusítja az újból teremtett kapcsolat előnyeit, vagy mély politikai okszerűségét. (Igaz!)

Lemondani, uraim, igen is lehet törvényes jogokról, ha azt magasabb politikai szempontok, ha a haza megmentése kívánják; de a mult felett transigálni, a biztos állást feladni, a midön ebből másnak semmi előny, magunknak világos veszteség, nemzeti életünknek, politikai lételünknek megsemmisülése következik, ez uraim, nem jogszerű, nem észszerű, hanem politikai gyávaság. (Helyes!)

Kell tehát, hogy újból s ismételve kimondjuk, hogy mi a Reichsrathban önakarattal soha és semmiesetre részt nem veszünk, hogy mi az 1848-ki törvényeket alkudozás tárgyának sem ismerjük és csak, olyan az ő érdekeiktől független, beleegyezésöktől soha nem föltételezett, semmi újabb megerősítést nen igényelhető sarkalatos törvényeknek ismerjük, minők, hogy egyebet ne említsek, az 1723-ki *pragmatica sanctio*, az 1790-ki *inaugurale diploma*, mihez, hogy a többi örökös tartományok beleegyezése a független magyar király korlátozásával, valaha kivántatott volna, állítani csakugyan senki nem fogja.

De bocsásson meg a t. ház, ha ezen, kétségbe senki által nem vont s általam az oly igen nagyszerű s mesteri ecsettel már jobban illusztrált tömegeből speciñice kiválasztott tárgy felett egy kissé hosszabb magyarázattal késtem; de hiszen, itt nem egyedül önmagunk előtt szólunk, tisztában állanak előttünk ugyis e tételek, de szólalnunk kell egész Európa, az összes birodalom, a számnélküli Landtagok irányában, mert oly sok, oly ferde okoskodások hozatnak föl ellenünkben, oly vakmerő praetensiók támasztatnak rovásunkra, hogy fölösleges épen nem lehet újból is kifejleszteni azt, miszerint nincs jog, nincs kötelesség, mely tölünk politikai függetlenségünk fölládozását követelhetné, miszerint az *unum és indivisibile imperium* nem másra érthető, mint azt igen tisztelt képviselötársunk Deák Ferencz oly fényesen kifejtette, mint annak a család közt a birtoklás tekintetéből föl nem oszthatására, nem pedig úgy, mint az

a Wessenbergféle Staats-Schrift, ferde magyarázattal értelmezni igyekszik.

Ám emlitsék ellenünkben, hogy a pogány ellen e hazában is harcokat vívott a német, hogy neki is ezerei veszttek el a csatában, hogy Budavár visszaszerzésében ő is segédkezeket nyújtott; de ne felejtsek el, hogy akkor a midőn ezt tette, volt a miért ezt tette, t. i. önmaga biztossága, melyet akkor is csakugyan a kereszténység védbástyája, a magyar volt képes nyújtani neki; ne feledjék el, hogy Svéczia bajnokai küzdötték ki Némethon részére a westphaliai béke szerencsés megkötését; hogy Olaszhon, Mailand és Róma hős fiai, hogy Spanyolhon bajnokai velök együtt vívtak e harcban. Vajjon tehát ezekre is állanak az ellenünk támasztott consequentiák, ezek is kívánhatnának oly áldozatokat, minők tőlünk követeltetnek?

Arra tehát, hogy mi s csak egyedül mi hozunk áldozatot, hogy az ő látszólagos előnyei csak egyedül a mi rovásunkra eszközöltessenek, csakugyan okot nem láthatok, annál kevésbbé pedig, mivel ez ország a kölcsönös méltányosságnál fogva eddig is járult a birodalom, az uralkodóház fönnállására megkívántató föltételek teljesítéséhez, s azt a jövőre is azon mértékben megtagadni bizonyára soha nem fogja.

Mindezek után tehát mélyen tisztelt Deák Ferencz indítványát egész kiterjedésében magamévá tevén, kívánom, hogy mindazok, mik abban foglaltatnak s csak is azok, mik közjogi állapotunkat érintik, abba beletétessenek, s minden olyanok, mik benső viszonyaink, további törvényhozásunk útján leendő elintézését érdeklik, mellőztessenek, mert ezeknek mellékes fölemlítését üdvös hatásnak s czélszerűnek nem tartom, sőt szükségesnek látom, hogy bárminő tárgyalását tüstént kövesse a siker, a végelintézés. (Helyeslés.) Kívánom, hogy német ellenségeink által ellenünk szórt ennyi gyanúsításokkal szemben, annyi ármány s roszakarat mellett ezek a tényleg uralkodó Ferencz József Ö Felségének mondassanak el fölírásban, ki midőn örökös tartományainak az alkotmányos diplomát kiadta, azt a vele szerződésben álló nem örökös Magyarországra is kiterjeszteni akarja, kire, ugylátszik, ezen tartományok gyűlései, hálás elismeréseül Magyarország ellenében, hatást kívánnak

gyakorolni, hogy az reá őseitől csak ily föltétel mellett szállhatott alkotmányos ország sarkalatos jogainak visszaállítását törvényes plausibilitás formája alatt továbbra is megtagadhassa. (Éljenzés.)

Erre J ó k a i M ó r :

Mélyen tisztelt képviselőház! Bocsássanak meg nekem tisztelt képviselőtársaim, ha én, ki minden tekintetben ujonez vagyok e téren, a helyett, hogy, mint hozzám legillendőbb szerep volna, végig hallgatnám azok beszédeit, kiket hosszas tapasztalat és államférfúi bölcsesség följosított arra, hogy a nemzet vezéreinek ismertessenek el, s három szóval elmondható szavazatomat nagy szerényen azokéhoz csatolnám, a kiket követnem meggyőződéselem parancsol, — a helyett önök figyelmét veszem igénybe, szavazatom indokolása végett. (Halljuk!) Azonban annyi felelet-terhet vállaltunk magunkra, midőn e helyen megjelentünk, hogy éreznünk kell, miszerint kötelességünké van téve, mindazt, mit kimondtunk, indokolni a nemzet és az európai közvélemény előtt.

Minden szó a tettek súlyával ér fel itt, és most, s bizonyára mindenkinek ugy kell meggyőződve lenni, hogy a mit most kimondok, azt a szót nem csupán mondtam, hanem azt a szót cselekedtem is. (Helyes!)

Annyival inkább kötelességemmé súlyosul szavazatom indokolása, minthogy véleményem egy oly szeretve bámult férfitól véleményétől tér el, kit hazánkban a köztisztelet dicsfénye fog körül, kit a külföld nemzetünk első bölcsének ismer, s kihez én csak a fiai tisztelet érzetével közelithetek (Éljenzés), kinek körében találok csoportosulva legjobb barátimat, elvrokonaimat, kikkel megszoktam mindig egy sorban, egy ügyért küzdeni, s kiknek hazafiuságáról, szivéről, eszéről, bátorságáról magamnak kell tanubizonyosságot tennem, (Helyes!) — és a midőn e véleménykülönbség nem a mindnyájunkkal közös alapelvekből, hanem egy külsőségnél látszó formáságból ered.

Beszédem csupán védelem és nem támadás.

Védnem kell nézeteinket három vád ellenében.

1-ső az, mintha nem léteznék elég nagy ok a véleménykülönbségre.

2-dik az, mintha e véleménykülönbség nem volna lényeges.

3-dik az, mintha e véleménykülönbség veszélyeztetné a hazát.

Mindezek el voltak mondva, s nekünk kötelességünk meggyőződésünkről bebizonyítani, hogy az nem kitünési vágy, nem pártoskodási viszketeg, és nem meggondolatlan szeleskedés, hanem valószínűs nehéz meggyőződés, minőket álmatlan éjszakák hánykodásai érlelnek meg egy magával számot vetett férfiszívben. (Igaz!)

Mindazok, miket szeretve tisztelt nagy hazánkfia remek művében megirt, főkéletesen vannak írva, s azokat aláírni mindenkor kész vagyok.

Csupán abban nem érthetek egyet, hogy az államokirat most és így felküldessék osztrák császár Ő Felségehez.

Távol legyen tőlem az uralkodó személyét tiszteletlenül érinteni; nekem, az alkotmányos monarchiák felőli fogalmam szerint, ha Hunyady Mátyásokat és Nagy Lajosokat nem láthatok a trónon, a többi mind egyformán jó (Derültség), s nem szomoritom szívemet azzal, hogy Ő Felsége Ferencz József idejében Ő Felsége V. Ferdinánd után keseregjek.

De lehetetlennek tartom, hogy a magyar nemzet közelíthessen fejedelme személyéhez akkor, midőn azt egy idegen ország miniszteriuma veszi körül, és a midőn saját alkotmányos kormányunk helyett az áll utunkban. Felvonó hid mindkettő, csakhogy az utóbbi leeresztve, az előbbi felvonva a közeledő előtt.

Roszul fejezém ki magamat, midőn azt mondtam, „egy idegen ország miniszteriuma“; azt kelle mondanom: egy „nem létező ország“ miniszteriuma (Derültség); egy olyan országé, melynek létele eddigelé azon kivihetlen teoriák közé tartozik, a mikkeli foglalkozás még több pénzébe kerül az osztrák császáruknak, mint került egykori elődének Rudolfnak egy hasonló chimaera: az alchymia; pedig akkor épen ugy hitték Europa bölesei, hogy minden érzeből lehet aranyat csinálni, mint hitték később, hogy minden nemzetből lehet csinálni osztrákot. (Derültség.)

Ez a szó „osztrák összállam“ chimaera. Nem ország az, melynek ninesenek hazafiai. (Igaz! helyes!) Vannak Ausztriában cseh,

lengyel, német patrioták, valamint magyar honfiak, de e szó „osztrák patriota“ még nem talált képviselőjére. (Ugy van! Helyes!)

Vannak Ausztriának dicsvágyó hadvezérei, vannak urkodni szerető miniszterei, vannak speculáló üzerei, van állására féltékeny hivatalnokserege, vannak véleményükkel alkalmazkodó hirlapírói, de patriotái nincsenek. (Tetszés.) Mi az e fogalomnak „patriota“ megfelelő criterium? Az áldozatkészség. (Helyes!)

Bebizonyította a háború, bebizonyította a béke, hogy e szót „áldozatkészség“ az összállam párthivei nem ismerik; példák sorozata igazolja azt; elkezdve az Eynatten-pertől egész addig a tényig, a midőn a valuta-kérdésben az üzér-világ egy félperczent törlesztésig nem állt rá a kormány javaslatára. (Ugy van!)

E szóért összállam csak azok lelkesednek, kik abból hasznot húzni, nem kik annak áldozatot hozni akarnak. (Helyes!)

Ily nemzetellen állam kormánya iránt nekem semmi bizalmam nem lehet. S ha e bizalmatlanságom egész a félelemig megy, azon félelemig, mely minden összeköttetéstől elriaszt, azt igen erős okokkal tudom bizonyítani. (Halljuk!)

Mellözöm mindazt, a mi hibát, visszaélést Ausztria kormánya ez elmúlt tizenkét év alatt a belügy, az igazságszolgáltatás, a kereskedelem és pénzügyek gyökeres megromlására elkövetett; hosszú sorozata van azoknak s ha előszámlálásukhoz nem fogok, ezt annak bizonyítására is teszem, hogy nem akarok izgatni, nem hajhászom a tapsokat, a miket e thema fölött gazdagon lehetne aratni.

De nem hallgathatom el, hogy az osztrák kormány politikája, melyet a külföldre gyakorol, a birodalom minden népének, de különösen a magyarnak romlására szolgál.

Máskor is történt már az a magyarral, hogy uralkodói politikája miatt vérét és vagyonát feláldozá, de nem áldozá fel reputációját! (Helyes!)

A míg fejedelmek és fejedelmek között voltak a harcok, kihevertünk minden vereséget, de most eszmék küzdenek eszmék ellen, és itt lehetetlen beköött szemmel mennünk a csatatérre. (Helyes!)

Ausztria mind a négy szögletén égető kérdések izzanak a

hamu alatt; ez égető kérdések neve „nemzeti szabadság.“ Ezek ellenében Ausztria kormánya mindenütt a merev absolutismus, a rideg elnyomás elveit képviseli. Rómában épen úgy, mint Németországban, Lengyelországban épen úgy, mint a keleti népfajok ellenében.

A magyar nemzet sokszor és nagyokat bukott már, mindannyiszor föltámadt, megerősödött; mert szüksége volt a világszellemnek egy nemzetre, mely előharczosa legyen minden szép, és nagy koreszmének s melynél megmaradjon magva azon nemes erényeknek, a mik a világot fenntartják (Tetszés). Ugyan-e szerepet várja tőlünk a világ most inkább mint valaha, s választ kér tőlünk.

Meglehet, hogy ha mi most kimondjuk, miszerint az osztrák külpolitika elnyomó tendenciáit nem oszthatjuk, egy időre keserű napokat szereztünk hazánknak; de ha mi megrettenünk a legközelebb álló veszélytől, akkor utjába állunk nagyobb veszélynek, akkor ellenségeivé leszünk olyan eszméknek, a mik bennünk zászlóvivőjükre vártak s a mik azon esetben, ha ellenük fordulunk, el fognak bennünket tiporni; (Közhelyeslés!) és elveszünk akkor nem mint martyrok, de mint gonosztevők, kik, miután saját szabadságukon öngyilkolást követtek el, más szabad népek leigázására emelték elátkozott kezeiket; és akkor még csak szánni sem fog bennünket senki, hanem azt mondják felőlünk: ime egy népnek sirhalma ez, mely elvzért olyan elvek ellen küzdve, a miket imádott, — s olyan elveket védve, a miket detestált. (Igaz! Ugy van!)

A kérdés ez: sikerül-e Ausztriának ez elitelt külpolitikája számára megnyerni Magyarország részvétét? ezért vennék szívesen tőlünk, ha az összeköttetést velük megkezdenők, bármilyen erős modorban; csak összeköttetés lenne az.

És ez a legelső és legerősebb ok, mely nekünk tiltja, hogy a mi saját alkotmányos felelős kormányunk ninesen, mi semmi felelősséget az osztrák kormány tetteiért magunkra ne vállaljunk; ez az ok, a miért én a feliratot nem pártolhatom. (Helyeslés).

Második ok a fölirat lehetlenségére: Erdély követeinek jelen nem léte.

Ugyanaz felel meg az ellenünk vetett vád második részére,

ugy mint arra, hogy a fennforgó véleménykülönbség csak a forma és nem a lényeg kérdése.

Arról van szó, hogy mi államokiratot szerkeszszünk, s az emberileg legmagasabb helyre fölküldjük.

Lehet-e ily okiratot szerkeszteni Erdély követei nélkül?

Erdély panaszai nem csupán azok, a mik a mieink, higyjék el uraim, hogy Erdélynek oly rendkívüli szenvedései vannak, a mikről köztünk legtöbбекnek még csak tudomásuk sincsen, s merész munkába kapna, a ki azt kísértené meg, hogy Erdély nevében szóljon annak távolléte alatt. (Zajos helyeslés).

Magyarországnak egy olyan részéről van szó, melynek azon kettős küzdelmen kívül, mely minket foglalkoztat, tudniillik, saját önállásunk, vagy az Ausztriába olvadás küzdelme, még egy harmadik is jutott: a birodalmon kívül szakadásé.

Azon Erdélyről van szó, melyről egy hivatalosan felszólított osztrák testület azt véleményezte a bécsi miniszteriumnak, hogy elébb mint Velenczét az olasznak, Erdélyt kell eladni a török szultánnak!

Azon Erdélyről van szó, a honnan a magyar annyiszor kivivta törvényes szabadságát és a mely most annyi tartozás fejében tőlünk visszafizetést vár. (Helyeslés; tetszés.)

Higye el a magyar nemzet, hogy ha mi most elbocsátjuk Erdély kezét kezünkéből, az oly messze fog tőlünk esni, a honnan őt többé soha fel nem emelhetjük.

Együtt roskadhatunk össze vele, együtt temethetnek el bennünket; de egyikünknek élni, beszélni, küzdeni a másik nélkül nem szabad! (Helyeslés, éljenzés, zaj.)

Azért én igenis lényeges kérdésnek találom azt, hogy a magyar nemzet felirjon fejedelméhez, Erdélytől elváltan, vagy határozatba tegye, hogy addig, a mig e társország tőlünk erőszakosan eltépetik, mi némák maradunk, hogy addig, a mig egyik kezünk le van kötve, a másikkal mozdulnunk nem lehet.

Harmadik és legsúlyosabb vád, mely ellen védnem kell néze-teinket, az, hogy mi e határozatunk által veszélyt hozunk a hazára. Veszélyt, mert szivtelenséget követünk el a fejedelem iránt, mert

Európa közvéleményét magunk ellen fordítjuk, és mert sok elintéznivalót hagyunk teljesítetlen az országban.

Mi a határozat által nem tudatunk egyebet a fejedelemmel, mint azt, hogy törvényeinkhez, mik ránézve is törvények, ragaszkodunk; s ha mostani kormánya a többi tartományokat végveszélybe vinné, mi legalább azt az egyet megakarjuk a számára menteni.

Hogy mit kell nekünk megadniok? azt az illető helyen nagyon jól tudják, mert hiszen ők vettek el tőlünk mindent, ők bizonyosan jobban tudják azt, hogy mivel tartoznak nekünk? mint mi magunk.

Mi azt mondjuk, hogy várni akarunk s hisszük, hogy jogos várakozásainknak igazság fog szolgáltatni. Mi nem esőrömpölünk lánczainkkal, nem zörgetjük a ránk zárt ajtót, hanem azt mondjuk, hogy elvárjuk, míg fogságunk ideje letelik.

Miután elismerjük azt, hogy alkudozásról nincs szó; csak két esetet tehetünk föl: vagy meg akar adni a fejedelem mindent, vagy nem akar megadni semmit, mert e kettő közt közeledési pont nincs. (Helyes!) Az első esetben a sürgetés által megaláztuk a fejedelmet, a másodikban megaláztuk a nemzetet; (Zajos helyeslés; taps); s a megaláztatás az, a mit bárki is legkésőbbre tud elfeledni. (Helyes!)

Mi nem foglaltunk forradalmi állást, mi nem apelláltunk a népre; ha a fejedelem kormánya fogja azt tenni, akkor legyen közöttünk bíró az Isten és a nép, s ha a sors még ki akarja önteni Ausztria kormányférfiainak fejére azt a keserű tapasztalást is, hogy saját kívánatukra tudják meg, mi véleményben van irántuk a magyarországi minden ajku népek tömege? ezt a súlyos büntetést nekem nem szándékom róluk elhárítani. (Helyeslés)

Második tekintet, melylyel a fölírat opportunitása támogatva van, az, hogy Európa várja tőlünk e nyilatkozatot.

Európa, a mi szabadelvű politikánk programját határozatunkból is épen úgy megtudandja, mint a felíratból; mert nem tartom valószínűnek, hogy a bécsi kormány „e” fölíratot diplomatiailag uton, valami nagy sietséggel iparkodjék elterjeszteni. (Derültség) Hanem a mellett egy nagy hátránya van a felíratnak a határozat ellenében. (Halljuk!)

Az absolutistieus liga minket úgy törekszik Európa közvéle-

ménye előtt bemutatni, mint egy lázongó, nyugtalan népet, melyet a hivatalosan Herr Gottnak czimezett Mindenható sem volna képes kielégíteni. (Derűtség, zajos tetszés)

Nem rég a bécsi hírlapokban egy telegramm jelent meg, mely szerint Lord Russel azt mondta volna, hogy a magyar nemzet elavult jogokat követel, mik által a birodalom egységét fenyegeti s így természetesen Európa békéjét háborgatni merészkedik.

Azt ugyan előre lehetett tudni, hogy e telegramm nem egészen szóhá, hogy Lord Russel szavai a bécsi filtrirozó intézet szűrőjén bizonyosan szenvedtek némi javítást (Derűtség); mert, hogy Ó-Anglia egyik államférfia egy hatalmas parlament előtt azt állítsa, hogy népek kölesönös szerződésen alapult alkotmányos jogai elavulhatnak, azt ő róla senki föl nem tehette; de nem is ez a főkérdés a mondatban, hanem az, hogy Magyarország e jogokat követeli, s ez által a birodalom feloszlását, s ez által ismét európai conflagratiót indít meg.

Hogyan anticipálhatta a nemes lord Magyarország nyilatkozványát, a midőn még az országgyűlés arról hallgatott? Hiszen mi mindazon ideig, a mig e szavak mondattak, nem tehattünk egyebet, mint törvényes bírálatot tartottunk az itt helyet foglalhatók felett és halottainkat temettük . . . .

Miért volt tehát szükség Európát azzal fellármázni, hogy Magyarország a világbékét háborítja? miért bennünket, mint a forrongás kovaszát, mutatni be a békére féltékeny diplomaták előtt? miért ránk fogni azt, hogy mi valami olyast követeliünk, a mi Ausztria szétदारabolását előidézi?

E vádat nem lehet elhallgatnunk, mert látjuk, egy szerencsétlen szomszéd nép példájából, hogy szoktak elbánni egy nemzettel, melynek veszett nevét költötték.

Mi koránsem követeljük Magyarország feltámasztását az osztrák kormánytól: él a z, és életének öntudatával bir; intézményeink megvannak, azokat erőszakkal elvenni mindig lehet, de visszaadni nem szükség, mert a mint az erőszak megszűnik, mi ismét birtokában vagyunk alkotmányunknak. (Helyes!)

Hogy ez dualismus a birodalomban, azt nem tagadjuk, de hogy a dualismus egyértelmű volna a birodalom feloszlásával, az ráfogás.

Dualismus idején érte a birodalom mindig története fénypontjait; tökéletes uniformitás alatt érte megaláztatásait. (Igaz!) Dualismus menté meg a trónt Mária Terézia alatt; dualismusban küzdött Ausztria egyszerre öt koronás fő ellen és diadalmasan; unitás mellett érte meg II. József alatt, hogy a már akkor beteg ember, az Ozmanbirodalom, egyetlen hadjárat alatt megalázta; dualismus mellett állta ki Ausztria első Napoleon majd negyedszázados hadjárait; s tökéletes unitás mellett vesztette el két hónapi támadó, tehát előre készített hadjárat alatt Lombardiáját.

És ennek egyszerűen az a kulcsa, hogy dualismusban a monarchia minden hatalmát kifelé használhatja, míg az unitás ideje alatt egyik országnak kell a másikat nem csak őrizni, de még adminisztrálni is (Derültség), a mi legnagyobb erő- és pénz pazarlás, mint erre siralmas példák vagyunk mind, országostól. (Helyes!)

Azért Európa megnyugodhatik abban, hogy Ausztria dualismusa egy kétkaru óriás, míg az egységes Ausztria egy beteg szörny, mely önmagát félig elnyelte, és nem bírja megemészteni. (Derültség, zajos tetszés)

Legnehezebb része a határozat elleni vádnak kétségtelenül az, hogy ha ez országgyűlés sikertelenül szétoszlik, azon esetben, sok hozzákötött remény, magában ez országban meghiusulva marad.

Mert én is tökéletesen egyetértek azon tisztelt képviselő társaimmal, kik mulhatlannak tartják annak kimondását: hogy a magyar nemzet a vele együtt élő nemzetiségeket a legszabadelvébb bőkezűséggel kívánja részesíteni mindazon áldásaiban az alkotmányos szabadságnak, a miket saját maga élvezni óhajt, és a hol viszályok forognak fenn köztünk, inkább akar nemesen engedékeny, mint hatalmaskodó lenni (Közhelyeslés), és mindenesetre be akarja bizonyítani, hogy a közel mult keserű napok alatt e tárgyban is tanult valamit. És itt ki kell mondanom azon egyéni nézetemet, miszerint én egy népet azért, mert kicsiny és szegény, megvetni nem tudok, (Helyes!), sőt annyival többre becsülöm nála nemzetisége szeretetét; hiszen ellenünk is sokszor felhozták azt, hogy kevesen vagyunk, azok, kik jogot véltek találni egy nemzet sokaságában arra, hogy a nálánál kisebbeket semmivé tegyék. (Ugy van! Igaz!)

Továbbá, hogy a magyar nemzet semmiféle osztály, nemzeti-ség, vagy vallásfelekezetre nézve kizáró, vagy bezáró jogokat el nem ismer, hogy alkotmánya jótékonyságában mindenkit egyformán részesít, mert önmagát megboszuló véteknek tartanám azt, ha bármely osztályt, vagy vallásfelekezetet előbb kizárnánk a polgárjogok teljes élvezéséből, s azután polgárerényeket követelnénk tőle, s ha azok, minhibáink miatt annál hiányzanának, minvétkünkért őt itélnők el. (Helyeslés)

Végül, hogy a magyar nemzet teljes szabadelvűséggel kívánja mindazon kérdéseket megoldatni, miket az újabb idők szültek s mik még eddigi alkotmányunkban tárgyalva nem lehettek.

Mindezek ránk nézve jól tudom, hogy fontos kérdések, s ha igen tisztelt képviselő társaim, kik a feliratot pártolják, biztosítanának bennünket arról, hogy az általuk ajánlott uton mindezek megoldhatók lesznek, akkor én azon nehéz küzdőterre lennék kizorítva, a hol hivatkoznom kellene egyes érdekek önfeláldozására a nagyobb jogeszmé megmentéseért, s bár ekkor is biztos vagyok népünk és testvéreink nemes indulatáról, de előre kellene látnom, hogy a diadal nehéz küzdelembe fogna kerülni.

Ámde senki azok közül, kik a feliratot ajánlák, egy sugárát sem ragyogtatá azon reménynek, hogy e felirat által egy lépéssel is több tér leend elfoglalva a mondott kérdések számára, mint a határozat által; a süker, a fizetés, mind a kettőért egy. (Ugy van!)

Mi fog történni, ha a határozat megy teljesülésbe? (Halljuk!)

Nekem ugyan prófétai lélek nem jutott a sorstól, s ezért áldom is Istenemet, mert a prófétákra senki sem szokott hallgatni (Derűltég), hanem egyszerü combinatiók útján mégis találgatni lehet az eshetőségeket.

Tehát vagy az történik, hogy az országgyűlést felosztatják, vagy az, hogy nem.

Ha felosztatják, akkor hivatkozni fognak a népre s egyenes választásokat rendelnek el a Reichsrathba.

Ekkor ismét vagy fog a magyar nemzet követeket választani a birodalmi tanácsba, vagy nem.

Az utóbbi valószínűbb s nagyon hihető, hogy az osztrák kor-

mányfértiak még magyarul is meg fogják tanulni, mit tesz ez a szó: „nessuno“ (Derültség, tetszés). És itt bocsássanak meg igen tisztelt lengyel és cseh barátaink, ha azon szemrehányásokra felelek, miért hogy a magyar nemzet nem siet segítségükre azon vértizzadó küzdelemben, melyet ők a birodalmi tanács centralisáló majoritása ellen oly jobb sorsra érdemes buzgalommal harcolnak? Csupán azért, édes testvéreink, mert jól tudjuk, hogy a kik ezélszerűnek találták tegnapelőtt az összmonarchiát egy új alkotmánynyal megajándékozni, ugyanazok, ha holnap átlátandják, miszerint az összalkotmány rájuk nézve kényelmetlen, holnapután az egészet visszavehetik, akkor aztán úgy állunk ott, hogy positiv alkotmányunkat magunk elhagytuk, az ajándékozottat pedig „a ki adta, újra elvette,“ s a biblia csak annyi vigasztalást tesz hozzá, hogy „áldott legyen az ő neve érette.“ (Derültség, zajos tetszés)

Vagy pedig — esodák történnék — megeshetnék — én ugyan akkor sem hiszem, ha látom, (Derültség) — hogy a magyar nemzet elküldené követeit a birodalmi tanácsba. Akkor e contingens a lengyel és cseh párttal egyesülten oly lezúzó majoritást képezne a birodalmi tanács centralistái ellenében, hogy rövid időn nem dualismusról, hanem pluralismusról volna szó Ausztriában, s ekkor nem volna más menekülése az osztrák kormánynak, mint Reichsrathokat, országgyűléseket, a mely uton jöttek, ismét sietve visszatolonczozni. (Tetszés.)

Hátra van a kérdés nehezebb fele; mi történhetik akkor, ha az osztrák kormány tudomásul se veszi a mi határozatunkat, hanem hagy bennünket szépen együtt ülni, az önmagunktól elismert akadályok előtt, és legfeljebb megpróbál innen kiéheztetni.

Hát akkor az fog történni, hogy, a mint már a háznak előre tudomására van juttatva, Erdély követei megjelennek itt köztünk s helyet foglalnak padjainkon, s akkor aztán a bécsi kormánynak mégsem marad egyéb választása, mint, vagy elismerni alkotmányos állásunk bevezetett tényét, vagy az absolutismus igazi arczával jelenni meg előttünk, s ez minden nótának a vége. (Tetszés)

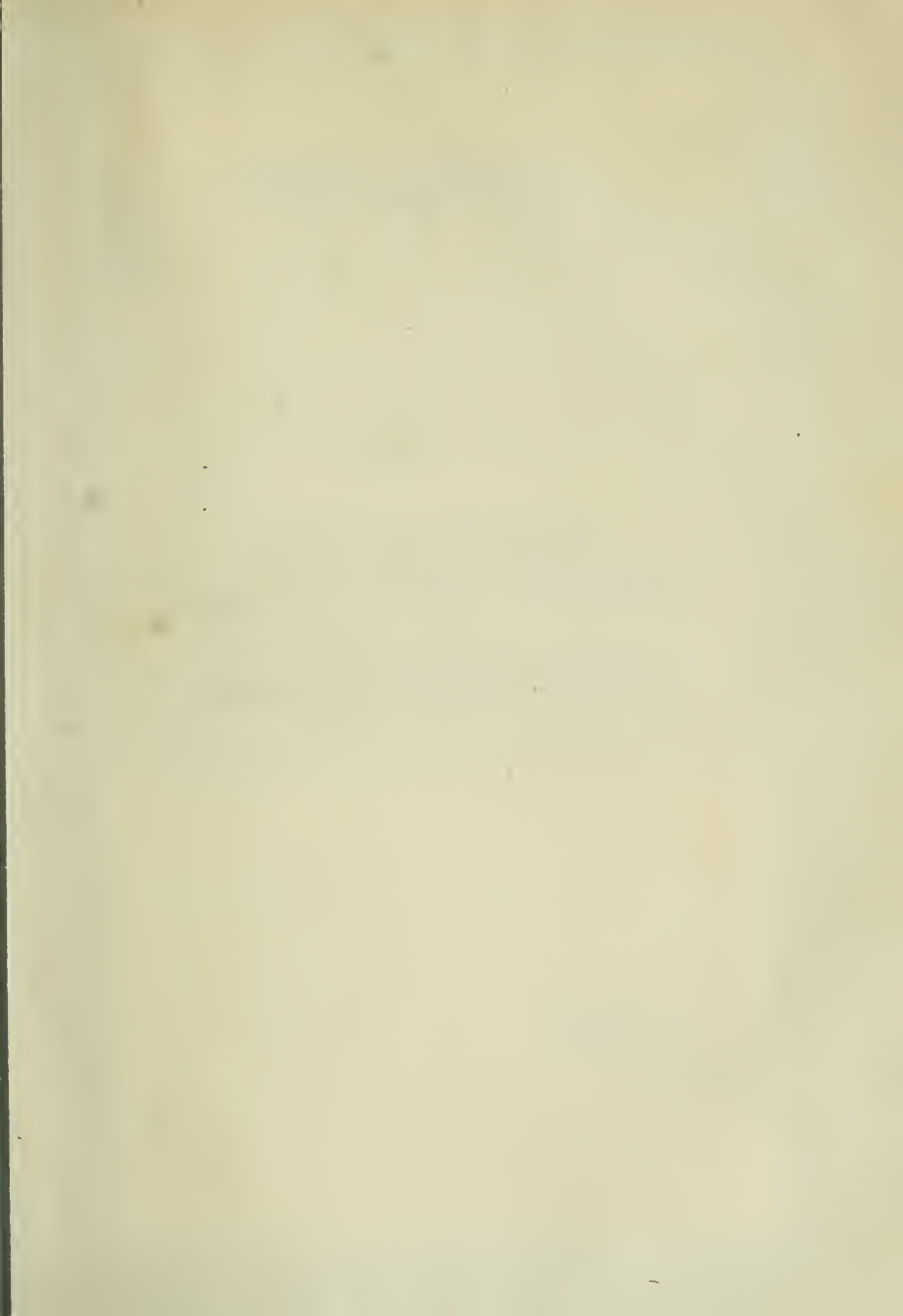
Itt azután szürke előttem a világ, absolutismusnál nem a logika készíti a historiát, hanem az önkény, és — a „non putarem“-ek.

Tisztelt ház! Az elmondottakkal ha senkit nem is, de saját

magamat megnyugtattam arról, hogy szavazatomat nem irányzá oktalanság, indulatoskodás, vagy könnyelműség. Egyébiránt győzzön e nézet vagy az ellenkező, vesztünk mi vagy ellenvéleményeseink, abból ellenségeinkre semmi diadal nem hárul. (Közhelyeslés) Én áldom Istenemet, hogy megérnem engedett egy olyan országgyűlést, a hol a pártok nem voltak pártok (Ugy van!), s a hol az ellenfelek csak annyiban ellenkeztek egymással, hogy egymást a hazaszeretet nyilvánításában melyik mulhassa felül. (Tetszés) Azért nyugodtan nézek e viták eredménye elé, meg levén arról győződve, hogy ha véleményelleneseimnek adatik is meg a diadal az ország címerével ékitett szent pajzst magukhoz ragadhatni, e pajzs ott is jó kezekben marad, s mikor egy közös ellenség ellen kell felállanunk, mikor hazánkat kell egyesült erővel fenntartanunk: akkor a jobb és bal-oldal nem leend egyéb, mint egy szívnek két kamarája. (Viharos tetszés, éljenzés, taps).

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a header or introductory paragraph.

Main body of faint, illegible text, appearing to be several paragraphs of a document.

T-III
80-1839

2008/12

J
335
H26
kot.1

112 4 - 37
Hungary, Orszaggyules
Az 1861-ki

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

UTL AT DOWNSVIEW

D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 11 03 05 16 011 3